ఉగాది

ఆంధ్రపత్రిక

(ముప్పది ఎనిమిదవ)

సర్వజిత్తు సంవత్సరాది సంచిక

(1947-48)

సంపాదకుడు:

శివలెంక శంభుప్రసాదు

చెన్నపురి:

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున

ముద్రితము,

[వెల రూ. 2]

ఎ. దామోదరం

38
సంచిక

సంవత్సరము
1947-48

ఆంధ్రపత్రిక

సర్వజిత్తు ఉగాది సంచిక

విషయానుక్రమణిక

త్రివర్ణ చిత్రములు:

౧. ముఖపత్రము; ౨. స్నానసుందరి; ౩. నిరీక్షణ; ౪. అన్వేషణ.

సాధారణ చిత్రములు:

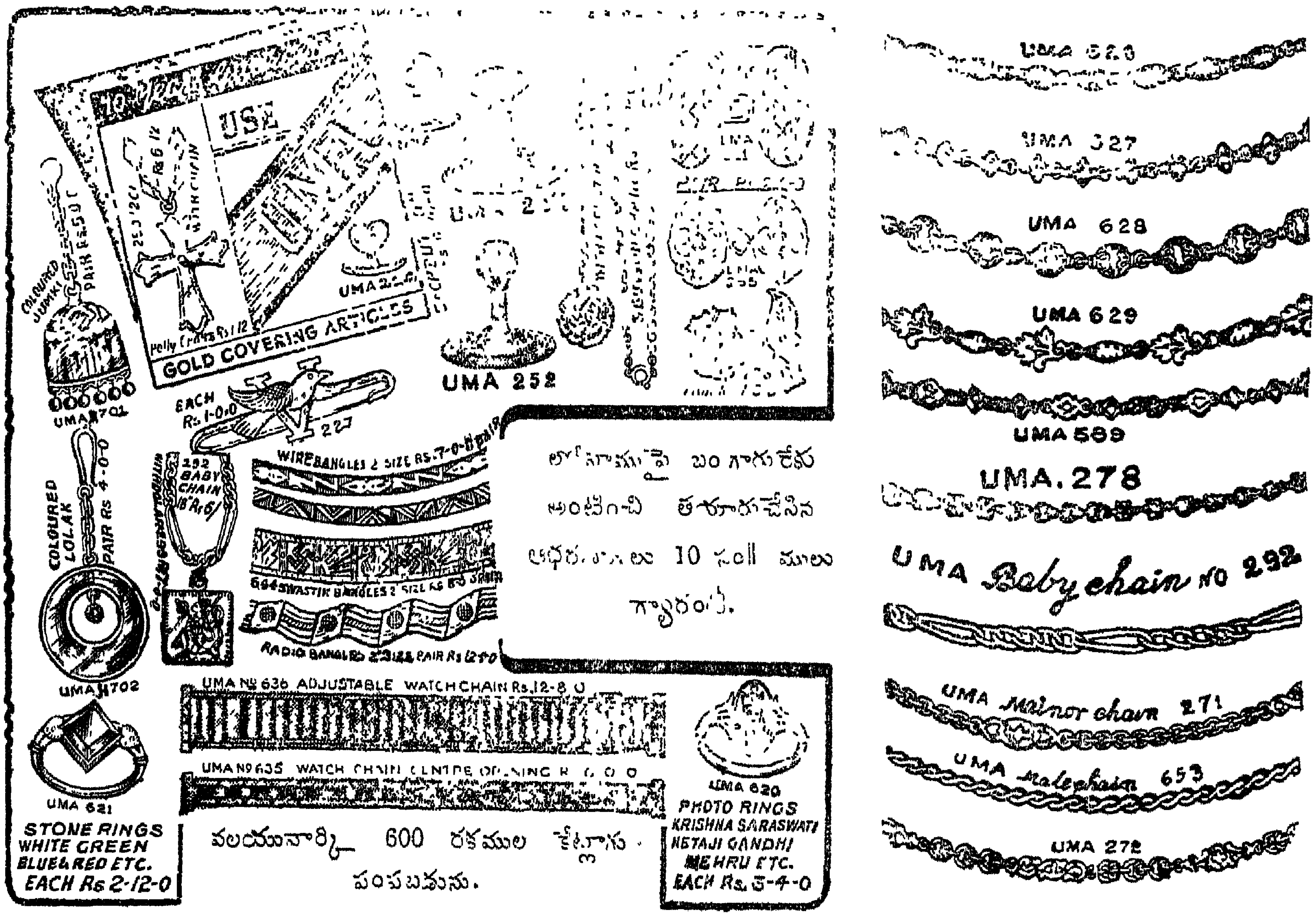
తాడిపత్రి దేవాలయంలోని శిల్పాలు; నాగార్జునకొండలోని సిద్ధార్థుని మహాభినిష్క్రమణ, ధర్మచక్ర చిత్రాలు; బొజ్జన్నకొండలోని బౌద్ధనిర్మాణ చిత్రాలు.

ఉమాగోల్డు కవరింగువర్క్సు

Telegrams :
'UMA" Masulipatam.

ఉమామహల్ - మచిలీపట్టణము

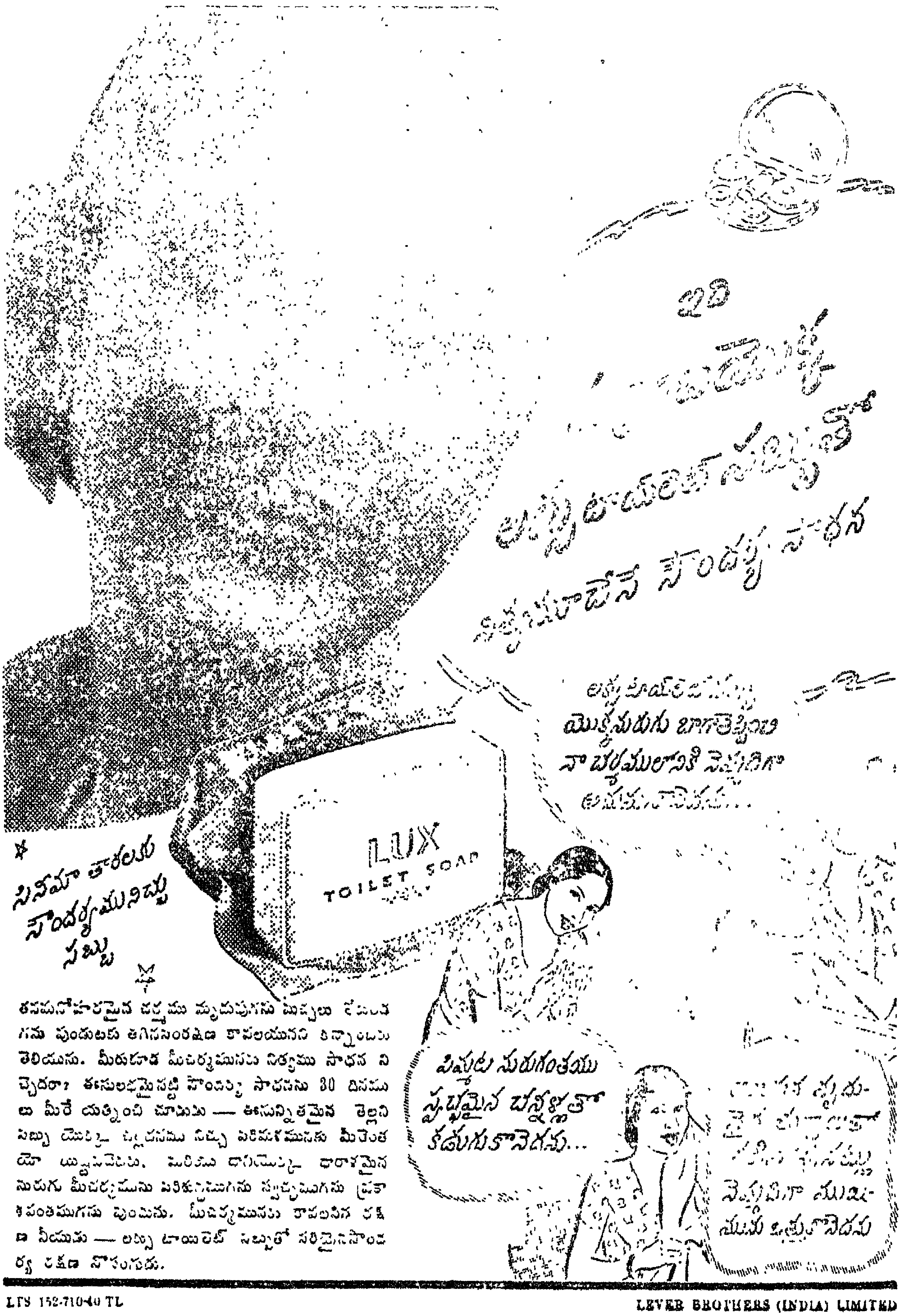
ఉమాగోల్డు కవరింగు వర్క్సు పోస్టు ఆఫీసు

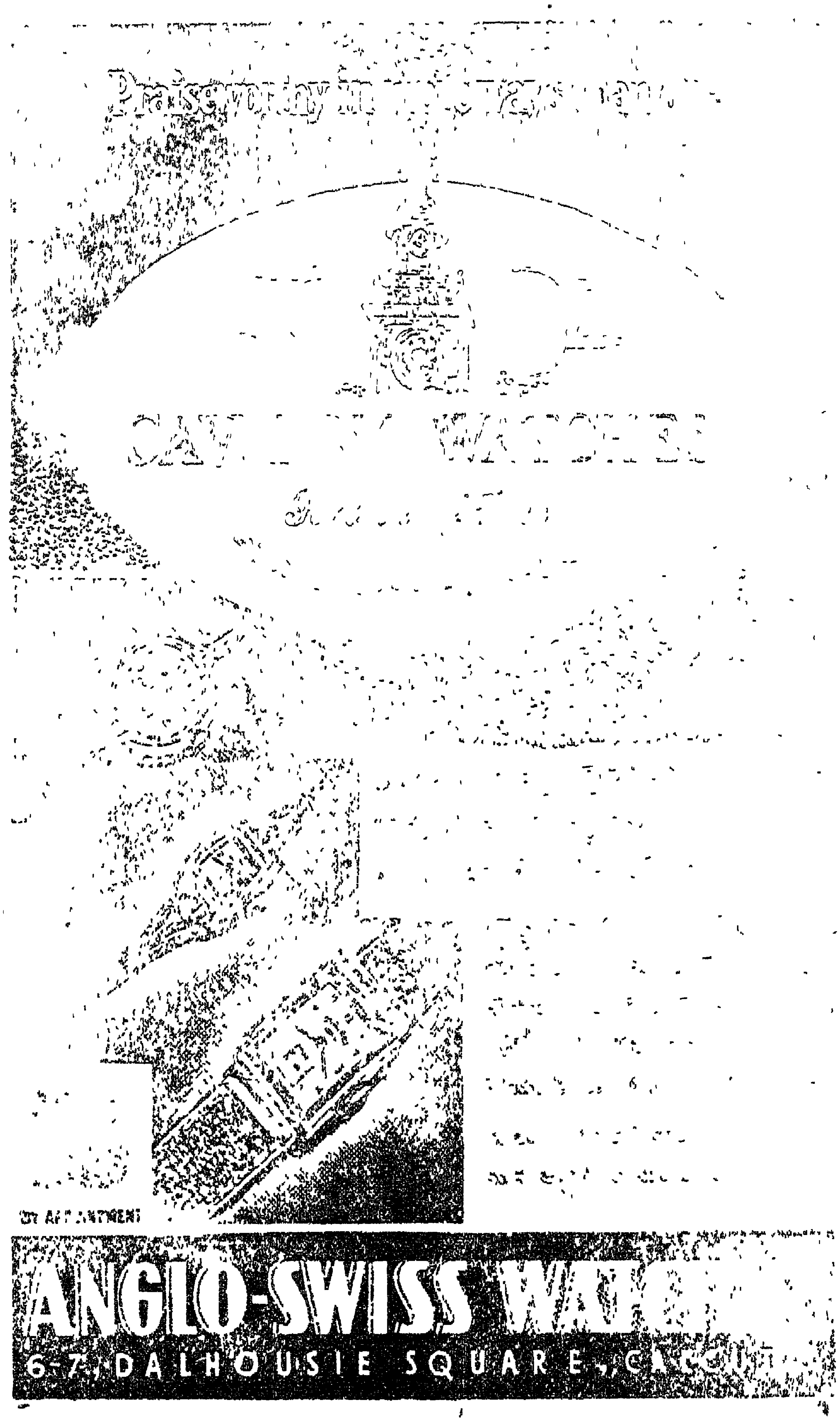

ఉమాగోల్డు కవరింగు ఆభరణముల ధరల పట్టీ :-

నెంబరు		18 అంగుళములు	24 అంగుళములు
626-627	నల్లపూసల చైను	రూ. 5-8-0	రూ. 7-4-0
628—	నవరత్నమాల	9-6-0	,, 12-8-0
629-589	పువ్వులువేసిన నల్లపూసల చైనులు	7-8-0	,, 10-0-0
278—	గోవర్ధన ముడిచైనులు నల్లపూసలతో	11-4-0	,, 15-0-0
292 —	బేబీచైను	6-0-0	,, 8-0-0
271—	మైనరుచైను	5-0-0	,, 6-12-0
653—	మేల్ (Male) చైను	5-8-0	,, 7-4-0
272—	గోవర్ధన చైను పువ్వులువేసినది	11-4-0	,, 15-0-0

ఎన్నాళ్లు వాడినను వన్నె మారదు. ద్రావకంలో వేసిన 5 నిముషములకే కవరింగు చేసిన బంగారం విడివచ్చును.
బంగారం విడదీసి చూపి అనేకమంది సర్టిఫికెట్లు ఇచ్చియున్నారు. వి. పి. ఛార్జీలు రూ 0-12-0 లు ప్రత్యేకం.

సినిమా తారలు సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు
LUX
TOILET SOAP
పిమ్మట నురుగంతయు స్వచ్ఛమైన చన్నీళ్లతో కడుగుకొనెదను...
LTS 152-710-40 TL
LEVER BROTHERS (INDIA) LIMITED

BY APPOINTMENT
ANGLO-SWISS
6-7, DALHOUSIE SQUARE,

శ్రీ త్రిపురసుందరీ పరశివాభ్యాంనమః

శ్రీ సర్వజిన్నామ సంవత్సర పూర్ణశాస్త్రీయ పంచాంగమ్.

విఘ్నేశ విధిమార్తండచంద్రేంద్రోపేంద్రవందిత, నమో గణపతే తుభ్యం బ్రహ్మణాంబ్రహ్మణస్పతే.

ప్రకటనము

ఈ పంచాంగము 2 వ పుట లోని దేశభేదమును గమనించి సంస్కరించి కొనినచో సకలాంధ్ర దేశమునందును సూక్ష్మముగ నుపయోగించును. అట్టి దేశాంతరము అల్పమైన దగుటచే సంస్కరింపకున్నను స్థూలముగ నుపయోగింప వచ్చును. ఇందుగంటలును చేయబడియున్నవి.

విశేషములు

ఈ సంవత్సరమున రాజు రవి. మంత్రి చంద్రుడు. ౧౦ వీసముల పంటయు వచ్చినవిగానియమునకు పశుపాలకాద్యాధిపత్యములు గలిగినవి. శ్రావణమధిక మాసము. సాయనమానముచే శుచిమాసము అధికము. జ్యేష్ఠ శు ౧౫ మం.న పాదాంగులాగ్ర గ్రాసచంద్ర గ్రహణము పౌష బ౩౦ సో. మహోదయయోగము. భాద్రపద శు ౩ బు.న. భీమరథీనదీ పుష్కరప్రవేశము.

" వేదమయీం నాదమయీం బిందుమయీం పరపదోద్యద్బిందుమయీం
మంత్రమయీం తంత్రమయీం ప్రకృతిమయీం నౌమి విశ్వవికృతిమయీం. "

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపిడపర్తి చినపూర్ణార్యసిద్ధాంతినస్తృతీయపుత్రేణ "దైవజ్ఞభూషణ" కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిణా ప్రణీతం

సూచన

ఈ పంచాంగము, వేదాంగజ్యోతిషము, గర్గసంహిత మొదలగు గ్రంథములందలి అశ్వాద్యాని గ్రహించి చేయబడినది. ఈ అశ్వాద్యాని మైత్రేయోపనిషత్తు, తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణము, బోధాయన సూత్రము, మొదలగు వాటిచే సూచింపబడినది అనగా వేదాంగ జ్యోతిషాదులందున్న ధనిష్ఠాదిగణనము శృతిసూత్రాది సమ్మతమగుటచే, ధనిష్ఠా నిరూపితాశ్వాద్యాని ప్రమాణోద్ధమై యున్నది. మరియు వేదాంగజ్యోతిష పరాశరతంత్రాదులందు చెప్పబడి సర్వగ్రంథసమ్మతమగు ఋతువిభాగము ౩-౪ పుటలలో సప్రమాణముగ విమర్శింపబడి తిథ్యాదులందు సూచింపబడినది. ఇట్లు అనాదిసిద్ధమై శాస్త్రీయమైన అశ్వాద్యాదియు ఋతువిభాగమున్ను గలిగి నూతనసంస్కారములతో రచింపబడినది గావున నిదియే పూర్ణశాస్త్రీయము. కర్మలయందు కేవల పూర్వపద్ధతిని గోరువారలకు పూర్వపద్ధతి పంచాంగమున్ను దిగువ చూపబడినది. శ్రౌత స్మార్త కర్మలందును జాతకముహూర్తాదులందును పూర్ణశాస్త్రీయపంచాంగమే పరిగ్రాహ్యము. నూతనమార్గముచే వర్షఫలాదులు విమర్శింపదగియున్నవి. అట్టివిమర్శనము ముందు ముందు చేయబడును.

ఇట్లు — పంచాంగకర్త.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమునందు ముద్రితము. చెన్నపురి—౧౯౪౭. వెల 0-5-0.

దే శా ం త ర చ క్ర ము

పట్టణములు	మేష తులా	వృష కన్యా	మిథున సింహ	కర్క టక	వృశ్చిక మీన	ధనుః కుంభః	మకర
శృంగేరి	౬౫	౮౩	౮౯	౭౧	౫౮	౫౧	౪౯
మైసూరు	౫౦	౬౦	౬౭	౮౨	౪౦	౩౨	౨౭
బెంగుళూరు	౪౨	౫౧	౫౭	౬౧	౩౩	౨౬	౨౩
అనంతపురం	౪౨	౪౮	౫౧	౫౩	౩౮	౩౩	౩౧
కర్నూలు	౩౮	౪౦	౪౨	౪౩	౩౪	౩౨	౩౧
నెల్లూరు	౧౮	౨౩	౨౮	౨౯	౧౧	౮	౫
హైద్రాబాద్	౩౨	౩౧	౩౧	౩౦	౩౩	౩౩	౩౪
తంజావూరు	౨౮	౪౦	౫౧	౫౪	౧౪	౪	౦
కంచి (కామకోటి)	౨౦	౨౯	౩౮	౩౯	౧౧	౩	౧
వరంగల్లు	౨౪	౨౩	౨౩	౨౨	౨౫	౨౫	౨౬
బెజవాడ	౧౨	౧౩	౧౪	౧౪	౧౧	౧౦	౧౦
చెన్నపురి	౧౫	౨౪	౩౦	౩౩	౬	౦	౩
కుంభకోణం	౨౩	౩౮	౪౮	౫౧	౯	౨	౫
విజయనగరం	౧౬	౧౭	౨౦	౨౨	౧౪	౧౨	౧౦
బరంపురం	౩౦	౩౪	౩౭	౪౦	౨౬	౨౨	౨౦
రంగూన్	౧౪౫	౧౪౫	౧౪౪	౧౪౪	౧౪౫	౧౪౬	౧౪౬

రాజమండ్రినుండి స్వగ్రామమునకు మార్చుట.

రాజమండ్రినుండి ఆయాపట్టణములకు మేషాదిసాయన మాసములందుగలుగు దేశాంతరవిఘటికలు పైచక్రమునందు గలవు. ఆ యా రాశ్యయన ప్రవేశము మొదలు ఆయారాశి సాయనమాసము లగుచుండును. పై దేశాంతర విఘటికలు సాయనమాసారంభమునం దగును. స్వగ్రామమునకు సమీపముగనున్న పట్టణమునకు అభీష్టసాయన మాసమందగు దేశాంతర విఘటికలను పంచాంగతిథ్యాదులందు గల్లని గీతలకు పైనున్నవాటిని తీసివేయవలెను. క్రిందనున్నవాటిని కలుపవలయును. అట్లుచేయగా స్వగ్రామములకు తిథ్యాదులగుచున్నవి.

రాజమహేంద్రవరప్రాంతమునకు మేషాదినిరయనరాశి ప్రమాణములు.

మేషము	౪-౨౨	సింహము	౫-౧౮	ధనస్సు	౫-౧౭
వృషభము	౫-౧	కన్య	౫-౧౩	మకరము	౪-౩౯
మిథునము	౫-౩౧	తుల	౫-౨౪	కుంభము	౪-౭
కర్కాటకము	౫-౩౧	వృశ్చికము	౫-౩౫	మీనము	౪-౧

మేషాదిసాయన రాశిప్రమాణములు (నిరక్షదేశమునకు)

మీనమేషములు	౪-౩౯	కర్కాటకధనస్సులు	౫-౨౨
వృషభకుంభములు	౪-౫౯	సింహవృశ్చికములు	౪-౫౯
మిథునమకరములు	౫-౨౨	కన్యాతులలు	౪-౩౯

ఇవి దశమ లగ్నాయనమున కావశ్యకములు

ఆయనాంశములు ౨౩-౬-౨౦

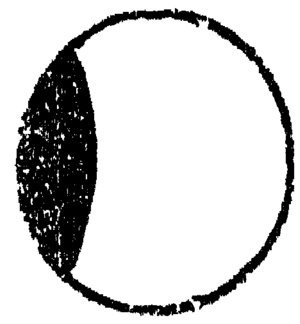
గతి విలి. ౫౦-౨౬

చంద్రగ్రహణము. (3 జూన్ 1947 సం॥)

ఈసంవత్సర జ్యేష్ఠ శు ౧౫ సుం. పాదాంగుళాల్ప (1/42) గ్రాసముగల చంద్రగ్రహణము గలుగును.

కేతుగ్రస్తము, ధూమ్రవర్ణము. సూర్యాస్త మగూడి.

స్పర్శకాలము ౧౪-౫౦ రా॥ గం 12-27 మధ్యకాలము ౧౫-౩౭ రా 12 48 శుద్ధ మోక్షకాలము ౧౬-౨౩ రా గం 1-4 ఆద్యంత పుణ్యకాలము ౧-౩౩ గం (0-37) దక్షిణగోలను సవ్యగ్రహణము. ఈశాన్యదిక్కున స్పర్శ నైఋత్యాగ్నేయ దక్షిణవాయవ్యయందు మోక్షము.

ఇట్టిగ్రహణము అనాదేశ్యమని ప్రాచీనులు వ్యవహరించిరి. అనగా వ్రాయదగనిది యని చెప్పియున్నారు. గాని చూచినచో బాగుగ గోచరించును.

సం వ త్స ర ఫ ల ము

ఈ సంవత్సరము నవనాయకులలో 5 ఆధిపత్యములు పాపగ్రహములకైనవి. అందు సూర్యునకు 4 ఆధిపత్యములు. పశుపాలనాదులు యమునకుగలవు. రెండుకుంభములు వర్షము. కావున సర్వసస్య సమృద్ధిగా ధాన్యము ౧౬ వీసములలో ౧౦ వీసములు గలిగినను ప్రపంచము దుర్భిక్షముచే పీడింపబడును. మరియు మాఘమాసాంతమునకు కుజునకు వక్రము. అపుడే శనివక్రముతో గలసిన ప్రాచ్య ప్రాంతములందు కాలసర్పయోగము ఇత్యాది దేశారిష్టయోగములు గలవు. వర్షములు చైత్రమున అకాల వానలు గలుగును, ఆషాఢపూర్ణిమా ప్రాంతమునుండియు అధికనిజశ్రావణములందును ఆశ్వయుజమునందును మంచి వర్షములు గలుగుచుండును. వర్షయోగములు విపులముగ మాసవిమర్శయందు పరిశీలించవలెను. శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఋతువులు — అయనములు.

ఋతువులు ౬, ఒక అయనము౦ననుసా.

'ఋతుత్రయం చాయనం స్యాత్ విష్ణుర్గేత్రసం'

ఋతు, స్త్రైరయనం త్రిభిః నామలింగానుశాసనం.

సంవత్సరమునకు 2 అయనములు.

ఈ సంవత్సరము నేకవిధములైనను వ్యవహారములో నున్న సంవత్సరములు 2. అందు 1 చాంద్రము. 2 సౌరము. అమావాస్యాంతము నుండి మరియొక అమావాస్య తీరువరకు నగుకాలము చాంద్రమాసము. ఈ మాసములు 12 చేనగుసంవత్సరము చాంద్రసంవత్సరము. సూర్యుడు రాశిచక్రమును చుట్టి వచ్చుకాలము సౌరసంవత్సరము. ఈ సౌరసంవత్సరము రెండు విధములు. 1 సాయనము. 2 నిరయనము

1. మేషాయనమునుండి మేషాయనము వరకు నగు కాలము సాయన సౌర సంవత్సరము.

2. మేష సంక్రమణమునుండి మేష సంక్రమణమువరకు నగుకాలము నిరయన సౌరసంవత్సరము. ఇప్పటి రాజకీయ వ్యవహారములో నున్న క్రీస్తుసంవత్సరములు సాయనములు. మనము వ్యవహరించు ప్రభవాది సంవత్సరములు చాంద్రమాసములచే నగుచున్నను అధికమాస క్షయమాసములతో గూడినవగుట నిరయన సౌరములు.

కాని మనపూర్వులు సాయన సౌరములనున్న స్వీకరించిరని తెలియదగియున్నది.

సాయన సౌరసంవత్సర ప్రారంభము రెండువిధములుగ శాస్త్రములందు గనబడుచున్నది

1. శిశిరర్తు ప్రారంభము సాయన సౌరవత్సరారంభము.

2. వసంతర్తు ప్రారంభము సాయన సౌరసంవత్సరాది.

1. ముఖం వా ఏతదృతూనాం యద్వసంతః ॥ తై॥ బ్రా.

"వసంతస్స ఋతూనాం ముఖత్వాద్వత్సరముఖస్యైకర్తుముఖత్వోపపత్తేః." పురుషార్థ చింతామణి.

2. నను యాస్వైరం కథమృతూనాం వసంతో జాయతే అద్యః । తత్రాహ్యాస్యపూర్వశ్రుతేయ ఇతి । ఉగ్యతే । తాస్తు వర్ణానాం క్రమానుష్ఠానాభిధాయకత్వేన ప్రవృత్తాః । యస్మాద్విభిస్సైవాద్యా జన్మక్షేణాయనే , శిశిరాగ్రే అగ్నేర్లక్ష్మీతి "

వేదాంగజ్యోతిషం సోమాకరభాష్యం 6. శ్లో.

శిశిరర్తువు మకరాయనముతో నారంభించును. ఈ విషయ మీక్రిందివాక్యములందు స్పష్టముగా గలదు.

ప్రపద్యేతే శ్రవిష్ఠాదౌ సూర్యచంద్రమసావుదక్ ।
సార్పార్ధే దక్షిణార్కస్తు మాఘశ్రావణయోస్సదా ॥ ౭ ॥
స్వరాక్రమేతే సోమార్కౌ యదా సాకం సవాసవౌ ।
స్యాత్తదాది యుగం మాఘస్తపశ్శుక్లోయనం హ్యుదక్ ॥ ౬॥

వేదాంగజ్యోతిషం॥

ఇందు సూర్యుడు ధనిష్ఠాదియందున్నపు డుత్తరాయణమగుననియు, ధనిష్ఠానక్షత్రముతో గూడి చంద్రసూర్యులున్నప్పుడు, యుగారంభము, మాఘమాసారంభము, తపోమాసారంభము, ఉత్తరాయణారంభము అగుననియు చెప్పబడినది. తపోమాసము శిశిరర్తువులోని మొదటిమాసము గావున ఉత్తరాయణ ప్రారంభమే శిశిరర్తుప్రారంభమగుచున్నదని తెలియుచున్నది. ఇచట కొంచెమయనములనుగూర్చి వివరింపబడుచున్నది.

అయతే యాత్యేకేనర్తు త్రయేణ సూర్యో దక్షిణాశా ముత్తరాశాం వేతి ఋతుత్రయమయనం. తైత్తిరీయా అప్యృతుగ్రహబ్రాహ్మణ ఏవ మామనంతి' తస్మాదాదిత్యష్షణ్మాసో దక్షిణేనైతి షడుత్తరేణ ఇతి॥ (కాలమాధవీయం 25 పు)

సూర్యుడు దక్షిణముగ నడచుకాలము దక్షిణాయనము. ఉత్తరముగ నడచుకాలముత్తరాయణము. ఈ విషయము వేదములందు చెప్పబడినదిగ సాయనులు వ్రాసియున్నారు. అట్టి ఒక్కొక్క అయనమునందు మూడేసి ఋతువులగుననియును వ్రాసియున్నారు.

అట్టి సూర్యుని ఉత్తరగమనారంభము ధనిష్ఠాదియందు సూర్యుడుండు కాలమున మాఘములో నయ్యెడిది. అనగా వేదాంగజ్యోతిష కాలమున మకరసంక్రమణానంతరము 24 రోజులకు ధనిష్ఠాదియందు సూర్యుడుండ నుత్తరాయణమగు మకరాయన మయ్యెడిది. అట్లుగనే దక్షిణాయనము శ్రావణములో నయ్యెడిది.

వరాహ మిహిరుడును అట్లు ఉత్తరదక్షిణాయనములు పూర్వకాలమున నైనవియని వ్రాసియున్నారు. మరియు బోధాయనులును అట్లుగనే చెప్పియున్నారు.

మాఘేమాసే ధనిష్ఠాభిరుత్తరేణైతి భానుమాన్ ।
అర్ధాశ్లేషస్య దక్షిణేనోపనివర్తతే ॥ ఇత్యేతే
కాష్ఠేభవతః॥ శ్రౌతసూత్రం ।

వేదాంగజ్యోతిషమందు వలెనే అయనములు చెప్పబడినవి.

అట్టి అయనములబట్టి ఋతువిభాగము పరాశరతంత్రమున గలదు.

శ్రవిష్ఠాద్యాత్పౌష్ణార్ధం చరతశ్శిశిరః । వసంతః పౌష్ణార్ధాద్రోహిణ్యంతం ; సౌమ్యాద్యాత్సార్పార్ధం గ్రీష్మః । ప్రావృట్ సార్పార్ధాద్ధస్తాంతమ్ । చిత్రాద్యాది ద్రార్ధం శరత్ । హేమంతో జ్యేష్ఠార్ధాద్వైష్ణవాంతం ॥ బృహత్సంహితావ్యాఖ్య 83 పు.

ఈ పరాశరవాక్యమున ధనిష్ఠాది రవి సంచారమునుండి శిశిరాద్యృతు విభాగము, ధనిష్ఠాది యందున్న రవియొక్క ఉత్తరగమనమునుబట్టి యని భట్టోత్పలుని తాత్పర్యమని అందు స్పష్టమగుచున్నది. దీని బట్టి ఉత్తరాయణారంభమే శిశిరర్తుప్రారంభమని ప్రాచీన నిర్ణయమైనట్లు స్పష్టము.

ఆకాలమున మకరాయనము కుంభసంక్రాంతికి సమీపమున నయ్యెడిది. అట్లు మీనాయనము మేష సంక్రాంతి సమీపమున నయ్యెడిని. గావున నిరయన మేష వృషభమాసములు సాయన మీన మేషమాసములగును. కావుననే బోధాయనులు "మీన మేషయోర్మేష వృషభయోర్వా వసంతః" అని వ్రాసియున్నారు. ఈ బోధాయన వాక్యమును నిరయనమాసములకే వికల్పబోధకముగ సంబంధనకర్తలు వ్రాసిరి అట్లు చెప్పినచో పై పరాశరవాక్యము విరోధమగుచున్నది. తత్కాల సాయననిరయన వికల్పముగ చెప్పిననే సర్వవాక్యములకును సమన్వయము గలుగును.

స్పష్టముగ గోచరించు దక్షిణోత్తరాయణములే కొందరిచే కర్కాటక మకర సంక్రమణములం దాచరింపబడుచున్నవి వేదాంగజ్యోతిషము బోధాయన సూత్రము మొదలగు పైవాక్యములందు ధనిష్ఠాదియందు రవిప్రవేశకాల ముత్తరాయణముగ చెప్పబడినది గదా! ఉత్తరగమనారంభ ముత్తరాయణమని శృతినిర్ణయమైనట్లు సాయనులు వ్రాసిరి మరియు—సూతసంహితా వ్యాఖ్యానమున (60 పు) 'కర్కటాయనమారభ్య మకరాయన పర్యంతం దక్షిణాయనం, మకరాయన మారభ్య కర్కటాయన పర్యంత ముత్తరాయణం' అని వ్రాసిరి. ఐనను "మకర కర్కట సంక్రాంత్యవధి కృతః అయనద్వయకాలః" ఇత్యాదివాక్యములందలి మకరకర్కట పదములను నిరయనరాసులుగ భ్రాంతినొంది సంక్రమణమే అయనారంభకాలమని గ్రహించుచున్నారు. నిబంధన కర్తలును సాయన నిరయన వివేచనము లేకుండగనే ప్రాయికముగ నిర్ణయమును వ్రాయుటచే నిట్టి భ్రాంతి పరంపరా యాతమగుచున్నది. విషువదయనాదిపుణ్యకాలములు సాయనరాశి ప్రవేశములందే చేయదగినయని స్పష్టముగనున్న స్మృతులందు గలదు.

సంక్రాంతిషు సూత్స్మృతమం పుణ్యకాల మాహ గాలవః
అయనాంశక తుల్యేన కాలేనైత స్ఫుటం భవేత్ ।
సర్వాష్ట పదాద్యుక్త భేదాదిహ్యయనే వృథా ।
మృగకర్కట దిగేసూర్యే యామ్యోదగయనే సతి ।
తదాసంక్రాంతి కాలేస్స్యురుక్తా విషువనాదయః ॥

హేమాద్రిదానఖండం.

ఇదు స్పష్టముగ సాయన రాశి ప్రవేశములందే హరిపదాది పుణ్యకాలములని చెప్పబడినది. మేషాయనము, వృషభాయనము మొదలగు తత్తన్నామ్నాయనములు సాయనరాశి ప్రవేశములు. స్మృతి కర్తలు ఒక్కొక్కచో సాయనరాసులను నిరయనరాసులనున్నా కేవల (రాపప) మేషాదిపదములచేతనే నిర్దేశించియున్నారు. అట్లు సూర్యాది సిద్ధాంతములందును గలదు. అచటనెల్ల ఆయా సందర్భమును బట్టియు ఇతర ప్రమాణములబట్టియు నర్థనిర్ణయము చేయవలయును. కావున దక్షిణోత్తరాయణాది సందర్భములందు మకర కర్కటాది పదములను సాయనరాశిపరములని తెలియవలయును. లేనిచో స్మృతివాక్యములు సంగతములుగావు.

వైదికులచే మకరాయన ముత్తరాయణారంభమనియు శిశిరర్తు ప్రారంభమనియు సిద్ధాంతమగుచున్నది.

వేదములందు మధుమాధవాది మాసములు రెండేసి యచో వసంతాది ఋతువులొక్కొక్కటి యగునని గలదు. మధుమాధవాది పదములు చాంద్రములుగ వ్యవహారముగలవు. ఒక్కొకచో సౌరములనియు సూచనగ్పట్టుచున్నది పై నిర్ణయమునుబట్టి సాయనమీన మాసము సౌరమధుమాసము. సాయన మేషమాసము సౌరమాధవమాసము ఇట్లు సౌరములను మధ్వాదిమాసముల గ్రహింపవయును. మాసములు చాంద్రములు వ్యవహారమునందు మీనాయనము గల చాంద్రమాసము మధుమాసము. మేషాయనముగల చాంద్రమాసము మాధవమాసము ఇట్లు గ్రహింపవలయును ఇట్టి చాంద్రములగు మధుమాధవాది మాసములే ఇందు గ్రహించి వ్రాయబడినవి.

ఇట్లు అయనములను చాంద్రముగ వ్యవహరించుటనుగూర్చి మాధవులు వ్రాసియున్నారు.

"మార్గశీర్షాదికై స్త్రిభిః ఋతుభిః పరికల్పితే షణ్మాసాత్మక ఉత్తరాయణః, జ్యేష్ఠమాసాదికో దక్షిణాయనమితి"

ఈకాలమున మార్గశిరమున మకరాయనమగుచుండుటచే మార్గశిరాది మాసము లుత్తరాయణమని వ్రాసిరి. మాఘమలో మకరాయనమగు కాలములో మాఘాదిమాసము లుత్తరాయణమని వ్యవహరించిరి. అట్లుగనే ఋతువులను ఋత్వయనములగు మధ్వాది మాసముల వ్యవహారసిద్ధించుచున్నది.

అట్లు సాయనమానముచేనగు మధ్వాది చాంద్రమాసములలో నీ సంవత్సరమున శుచిమాసమధికమాసముగుచున్నది. అనగా వైశాఖ జ్యేష్ఠములు అధికశుచిమాసములైనవి. చైత్రాదిమాస నిర్ణయము నిరయన సంక్రాంతులచే చేయబడుచున్నది.

ఇట్టి నిరయనమేషారంభము అశ్విన్యాదియగు స్థిరము. అశ్విన్యాది నక్షత్ర విభాగము ధనిష్ఠాయందున్న ధనిష్ఠాయోగతారనుండి సమములగు 27 విభాగములవలన అనాదికాలమున చేయబడి యున్నది. అనగా ధనిష్ఠా యోగతారనుండి ౯ నక్షత్రముల (భాగలు 66-40) దూరమున అశ్విన్యాది. ఇది చిత్రానక్షత్రమునకు సమ్ముఖమున నున్నది. ఇట్టి ఈ అశ్విన్యాదియే అనాదిసిద్ధము.

కావున ఇచ్చట నిరయణసాయన వ్యవహారములచే నగు చైత్రాది మాసములు మొదలగునవియు మధుమాధవాది మాసములచేనగు వసంతాది ఋతువులు నున్న వైదికములు. ఇట్లు సాయనమానముచే వ్యవహరింపతగిన విషయములు కొన్ని గలవు. ముందు ముందు క్రమముగ సూచింపబడును.

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ సర్వజిన్నామసంవత్సర పంచాంగ పీఠికా.

అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే । సమస్త జగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణే నమః. (౧) బోధరూపఘ్న ద్వయమమ్బుజ శ్రీ సర్వేశ్వర ... । ... బ్రహ్మ ... ముఖామరేశా నిరంతరాయం సఫలీకృతార్థాః ॥ (౨) వేదమయాం నాదమయాం బిందుమయాం పరపదోద్యద్బిందుమయామ్ । మంత్రమయాం తంత్రమయాం ప్రకృతిపరాం నౌమి విశ్వవికృతిమయీం ॥ (౩) ... విభూషా విహగేశ్వరవాహనా । ... దేవ ... శ్రీగురుదత్త ... దేవహా॥ (౪) ... ప్రాణ వల్లభాం, వీణా ... వాణీం వందే ... ॥ (౫) గురుసతీః ॥ శ్రీనారసింహార్య సోమం ... యణాభిధం, జ్యోతిశ్శాస్త్రే కులగురుం ధ్యాయామి మనసా నిశం॥ (౬) మహామహోపాధ్యాయం ... తం నౌమ్యస్మద్గురుం జ్యోతిషాబ్ధి పారంగతో యః॥ (౭) ... ॥ కౌండిన్య గోత్ర ... ॥ (౮) ... జ్యోతిశ్శాస్త్రే ... వెంకటరామ ... ॥ (౯) ... యవపిచ విశ్వపతి, ... విస్ఫురితః॥ (౧౦) ... పూర్ణ ... విజయస్య॥ (౧౧) ఆసేతు శీతనగభూమ్య ... పంచ, ... ॥ (౧౨) ... ॥ (౧౩) ... పంచాంగం, ... సంప్రదయ యుక్తమ్॥ (౧౪)

అబ్దాదౌ ... పూర్ణ ... , విఘ్నశంభారతిం ... ॥ (౧౫) ... వత్సరఫలం ... ఫలం ... ॥ (౧౬) ... ఫలం, ... లభితే ... ॥ (౧౭) ఇతి ॥

బ్రాహ్మమానాదికం

బ్రహ్మణ్యస్యాగమోక్తేన కృతికాప్రమాణం మా ౫ ది ౨౨ ఘ ౪౬ వి ఘ ౪౦ లవకాల ప్ర. సం ౪౯ మా ౪ ది ౧౭ ఘ ౪౬ విఘ ౪౦ నిమేషకాల ప్ర సం॥ ౧౪౪౧ మా ౫ ద ౨౩ ఘ ౨౦ గుర్వక్షరోచ్చారణ కాల ప్ర. సం॥ ౪౦ సహస్రాణి ప్రాణకాల ప్ర. సం. ౪ తుటి. విఘటికా ప్ర. సం॥ ౨౪ ఘటీ ప్ర. సం ౧౪ కో ౪౦ లక్ష ప్ర సం ౪౩౨ కోటయః॥ "పరమాయుశ్శతం తస్య తయాహోరాత్రసంఖ్యయా, తత్పరాఖ్యం తదర్థంతు పరార్థమభి

దీయతే॥ ” ఇత్యుక్తత్వాత్ బ్రహ్మణ స్స్వమానేన శతాబ్దాయురేవ ॥ తత్ప్రమాణం సౌరాబ్దాః ౩౧౧౦౪౦౦౦ కోటయః॥ వర్తమానస్యాస్య బ్రహ్మణః పంచాశద్వర్షాణ్యాయుషో గతం. ద్వితీయపరార్ధే ప్రథమకల్పే ప్రథమ వాసరే గత ఘట్యాదయః ఘ ౧౩ ॥ ఘ ౪౭ ప్రా (౧) ష ౩ వి ౧౯ ప్ర ౧౮ వి ౨౨ సంప్రతి త్రింశతి శ్వేతవరాహకల్పే గతసౌరమాసాదయః మా ౧ ది ౫ ఘ ౩౩ వి ఘ ౨౦ బ్రహ్మణస్సౌర మానేనవర్తమానవర్షాణి ౧౫౫౨౧౯౭ కో ౨౯ ల ౪౯ సహా ౪౭ స ॥ ఇదానీంతన శ్వేతవరాహకల్పస్యాయుః ఘటికా ద్విపంచాశన్మహాయోగతాః సప్తమే వైవస్వత మన్వంతరే సప్తవింశతి మహాయుగా గతాః “అష్టావింశతి మహాయుగస్య కాలావయవానాం, ద్వయకృతత్రేతాద్వాపరస్య గతత్వాత్ ॥ వర్తమాన కలియుగస్య శేషాంశాః ఇతి ... సౌరమానేన వర్తమాన కలేరేవ, తేన తస్య ... ॥ ౨ ౫౫ సహా ౬౦౦ స ॥ అహోరాత్ర ప్రమాణం ... ఘ ౩ ప్ర సా ౧౪౨ స ॥ వర్తమానస్య వైవస్వత మనోర్గతవర్షాణి ౧౨ కో ౫ ల ౩౩ సహా ౪౮ సం॥ ఏష్యాబ్దాః ౧౮ కో ౬౧ ల ౮౬ సహా ౫౨ సం॥ కలిగతాబ్దాః ౫౦౪౮ శ్రీమజ్జాదుగ శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాద పూజ్యా తాబ్దాః ౨౦౧౯ అస్మిన్కలియుగే యుధిష్ఠిరవిక్రమార్క శాలివాహన విజయాభినందన నాగార్జున కల్కి శకాష్షట్క ప్రవర్తంతే తత్ప్రమాణ సౌరాబ్దాః యుధిష్ఠిరస్య ౩౦౪౪ విక్రమార్కస్య ౧౩౫ శాలివాహనస్య ౧౮ సహా విజయాభినందనస్య ౧౦ సహా, నాగార్జునస్య ౪ లక్షాః కల్కేః ౮౨౧ ఏషాం మధ్యే వర్తమాన శాలివాహన శకేగతాబ్దాః ౧౮౬౯ ప్రభవాది గతాబ్దాః ౨౦ ఏష్యాబ్దా ౪౦.

వ్యవహారమాన నిరూపణం

అస్మిన్దేశే లోకవ్యవహారార్థం చాంద్ర మానాబ్దో గ్రాహ్యః. వింధ్యోత్తర దేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః. అయమేవఫలజ్ఞానార్థం మాసనామ్నా గ్రాహ్యః, చాంద్రమానవశాదయం సర్వజిన్నామ సంవత్సరః, బార్హస్పత్యమానవశాదయం అనువత్సరనామక శార్వరినామ సంవత్సరః, అయమేవ జ్యేష్ఠాబ్దః. ప్రభవాదిషష్టిసంవత్సరేషు వర్తమానానాం ద్వాదశయుగానాం మధ్యే త్రివృత్ప్రభవ తాకే పంచమయుగే అగ్నిదైవత్యే స్సంవత్సరనామా సంవత్సరః. అత్ర తిలదానం మహాఫలం, సంవత్సర ఫలం “వృష్టిస్సమాన్యా” ఇతి ఉంచ త్వాష్ట్రేయుగే సర్వ్యాఖ్య ఆద్యోబ్దశ్చాయం లోకస్య భవిష్యతి క్షేమం—ఇతి. బార్హస్పత్య మానేన అనువత్సరనామక శార్వరి సంవత్సరఫలం “దుర్భిక్షభీతిః కథితా చ శార్వరే” ఇతి.

తా. ఈ దేశమున చాంద్రమానముచే సర్వజిత్సంవత్సరము. దీనికి సంవత్సరమని పేరు. ఇందు తిలదానము విశేషఫలదము. ఇందువర్షము సమముగనుండును. సర్వజిత్సంవత్సరమున ప్రపంచము భయము గలిగియుండును. అనువత్సరమగు నిందు దుర్భిక్షభయము నొందు.

సర్వజిన్నామవత్సర ఫలం

సర్వజిద్వత్సరే సర్వజనాస్త్రిదశసన్నిభాః, రాజానో విలయం యాంతి భీమసంగ్రామ భూమిషు॥ తా. ప్రజలు దేవతల వలె సుఖించెదరు. యుద్ధములందు ప్రభువులకు హానిగలుగును.

బార్హస్పత్యమాన శార్వరిఫలం, శార్వర్యబ్దేచ సంపూర్ణా ధరాంబుధారాభివృష్టిభిః, సుఖవంతో జనాస్సర్వే రాజానస్స్నేహవర్తినః॥ పంటలు పండును వర్షములు బాగుండును. ధరలు సరిసముగనుండును. ప్రజలకు, సుఖము. రాజులకు మైత్రి ॥

జ్యేష్ఠాబ్ద ఫలం

జ్యేష్ఠాబ్దే జాతిమఖ్యశ్రేణీ శ్రేష్ఠా స్స్వధర్మజ్ఞాః, పీడ్యంతే శాన్యాని హీత్యాష్టౌ కోశధాన్యాని॥ తా॥ జాతులందును కులంబులందును సంఘములందును స్వధర్మముల నెరింగిన ప్రముఖులు, నాభులు మినుములు పెసలు గోధుమలు చిరుసెనగలు కొర్రలు చాములు నవ్వధాన్యం. ఇవిగాక తక్కినధాన్యజాతులును పీడనందును.

రాజాదినిర్ణయము

రాజా రవిః, మంత్రీ చంద్రః సేనాధిపో రవిః సస్యాధిపో బుధః ధాన్యాధిపః కుజః అర్ఘాధిపతీరవిః, మేఘాధిపోరవిః రసాధిపతిశ్శుక్రః నీరసాధిపతిశ్శుక్రః.

రాజురవి ఫలము

అన్యోన్యవైరం క్షితిపాలకానాం నాత్యంబు ముంచంతి వలాహకాశ్చ. భూపాద్భయం శస్త్రభయం ప్రజానాం లోకేగ్నిబాధా ఽబ్దపతౌ పతంగే॥ తా॥ ప్రభువులకు పరస్పర విరోధము అల్పవృష్టి ప్రజలకు ప్రభువులవలన శస్త్రములవలన భయము అగ్నిభయము గల్గును.

మంత్రి చంద్రుడు ఫలము

సువృష్టి స్సర్వసస్యాని ఫలితాని భవంతి చ । క్షేమారోగ్య సుభిక్షంచ భవేచ్ఛశిని మంత్రిణి॥ తా॥ సువృష్టి సర్వసస్య సమృద్ధి, క్షేమం ఆరోగ్య సుభిక్షము గలుగును.

సేనాధిపతి రవి ఫలము

అన్యోన్యవైరం ధరణీశ్వరాణా మల్పాంబుదా వాతి ధరాస్సనాశః, గత్రాని సస్యాని ఫలంతి నూనం సైన్యాధిపత్యే దినసేశ్వరస్య॥ తా॥ ప్రభువుల కన్యోన్యవైరము అల్పవృష్టి వాయుపీడ గ్రిధాన్యములు పండుట గలుగును.

సస్యాధిపతి బుధుడు ఫలం

మహావృష్టిస్సస్య మల్పం మేఘానాశేన పీడితాః, త్రాసస్సర్వ నరాణాం స్యాద్బుధే సస్యాధిపే సతి॥ తా॥ మహావృష్టి పంట తక్కువ ప్రజలకు భీతి అధికము మబ్బులుగాలిచే పోవుచుండును.

ధాన్యాధిపతి కుజుడు ఫలం

ఫలంతి శుష్కధాన్యాని శాలిధాన్యాని యానిచ, రక్తభూమిస్సుఫలితా భౌమేధాన్యాధిపే తి॥ తా॥ ద్రసేల పండును, మల్లుగలధాన్యము కందులు మొదలగునవియు ఫలించును.

అర్ఘాధిపతి రవిఫలం

అల్పవృష్టి ర ర్ఘశ్చ తుద్భయం సమాద్భయం, రక్తధాన్యవివృద్ధిశ్చ సూర్యేర్ఘాధిపతౌ యది॥ తా॥ వర్షము తక్కువ ధరలు హెచ్చు. ప్రజలకు ఆకటిబాధ యుద్ధభయము ఎఱ్ఱధాన్యములకు వృద్ధియు గలుగును.

మేఘాధిపతి రవిఫలం

మహద్భయం ఫలం స్వల్పం వర్షం స్యాత్తింపేశః క్షితౌ, రక్త సస్యం సుఫలితం సూర్యే మేఘాధిపేసతి॥ తా॥ ఖండవృష్టి పంటలు తక్కువ. ఎఱ్ఱ ధాన్యములు ఫలించును భయము అధికమగును.

రసాధిపతి శుక్రుడు ఫలం

సుగంధవస్తూని సితైరసేశే నిర్గంధ వస్తూని రసాదికాని, క్షారాణి సర్వాణి గకందమూలఫలాని పుష్పాణి బహూని చ స్యుః తా॥ సుగంధవస్తువులు తేయి నూనె మొదలగు రసవస్తువులు లవణములు పండ్లు పూవులు దుంపలు మొదలగునవి సమృద్ధములగును.

నీరసాధిపతి బుధుడు ఫలం

రత్నాని చందనాదీని వస్త్రాణి వివిధాన్యపి, సమృద్ధాని బుధే నీరసేశేపీడాన్వితాః ప్రజాః॥ తా॥ రత్నములు చందనము మొదలగు ఘనపదార్థములు అన్ని విధములును సమృద్ధములగును గాని ప్రజలకు పీడయుండును.

పురోహితాద్యధిపతులు

పురోహితుడును పరీక్షకుడును గజాధిపతియు దేవాధిపతియు గ్రామనాయకుడును జంగమాధిపతియును బుధుడయ్యెను. గణకుడును వస్త్రాధిపతియును సర్వాధిపతియును శుక్రుడయ్యెను.

గ్రామపాలకుడును రాష్ట్రాధిపతియును పశుపతియును మనుష్యపతియును రత్నాధిపతియును సభాధిపతియును స్త్రీలకధిపతియును సూర్యుడయ్యెను. దైవజ్ఞుడును మృగాధిపతియును శని, సర్వదేశోద్యోగపతియును అశ్వాధిపతియును చంద్రుడు. వృక్షాధిపతి కుజుడు నైరి.

ఫలం॥ క్రూర గ్రహఫలం క్రూరం శుభగ్రహఫలం శుభం। పురోహితాది సర్వేషాం భవేదీశసముద్భవం॥ తా॥ పైపురోహితాదులు క్రూరగ్రహములగుచో చెడ్డఫలము శుభులగుచో మంచి ఫలము అగును.

మేఘాదినిర్ణయము ఫలము

పుష్కరగ మేఘము—అల్పవృష్టి ఈశాన్యమున మేఘోత్పత్తి. చతుర్మేఘపక్షమున ఆవర్త మేఘము—పడమటి వానలు, వివాహవాయువు—అల్పవృష్టి అచల విద్యుత్—సువృష్టి సౌమ్య గర్జితము. అతివృష్టి ఉదధి సముద్రము—సస్య వృద్ధి కులీకుడు భూమిని వహించును, సస్యహాని.

అధిక శ్రావణ శు ౧౪ గు (31-7-1947) సావనవర్షారంభము ఫలం॥ వర్షాధీశతౌ జీవే వర్షాధిక్యం హిమసస్యానాం, ధాన్యార్ఘాణాం వృద్ధిస్సుభిక్షమతులం ప్రజానాంచ॥ తా॥ సువృష్టి, ధాన్యవృద్ధి సుభిక్షము ప్రజాసుఖము ధరలు తక్కువ యగును.

పశుపాలకుడును గోమ్మ ప్రాపకుడును బహిష్కర్తయును యముడయ్యెను. పశువులకుపీడ.

వర్ష నిర్ణయము

రెండాఢకములు వర్షము—మధ్యవృష్టి "దశభాగా స్సముద్రేషు భూధరేషు చ సప్తచ, ద్వౌ భాగౌ భువిపర్జన్యశ్చైవం వర్షతి చత్రిధా॥ సముద్రములందు 10 భాగములును పర్వతములందు 7 భాగములును భూమియందు 2 భాగములును వర్షము.

ఆఢక ప్రమాణము:—షష్టియోజన విస్తీర్ణం శతయోజనము న్నతం। ఆఢకస్య ప్రమాణంను దేవనారదేనగీయతే.

ఆఢకస్థితి:—వత్సరాది ప్ర. వైశాఖ బ ౫ శ॥ ప. రేవత్యాయనతియందు అంపిమ్మట వత్సరాంతమునకు వృద్ధి పెర్వెయు సాధకమును గ్రహించును. ఫలము భాగ్యముచే వర్ష నాశము యోగావనముచే సువృష్టి వార్ధక్యముచే సుభిక్షము పెర్వెయగుటచే సస్యాభివృద్ధి.

రవిచార ఫలం

చైత్ర బ ౮ సో (ఆదివారం ... లకు) ... క్రమముగను. అష్టమి-అల్పవృష్టి సోమ ... ఉత్తర షాఢయుద్ధభయము. ... సుభిక్షం, కొంత సువృష్టి ... పాడ ... భయము. ... లు వృద్ధి, ... భయము.

ఆర్ద్రాప్రవేశము. (ఆషాఢ ... ౧-౧౪ లకు) ... ఆర్ద్రాప్రవేశము సువృష్టి ... జగత్తుకు విపత్తు.

మిరియం ... నీచరాశి ... ఖరజాల ... అనావృష్టి కలవను భయమగును.

చంద్రచార ఫలం

శ్రావణ శు ౧ బుధవారం, సువృష్టి ... ఆషాఢ శు ౫ సోమవారం సువృష్టి, ఆషాఢ శు ౧౧ సొమ్మతి, సువృష్టి, ఆషాఢ బ ౧౨ ... సస్యహాని.

కుజచార ఫలం

పూర్వ సంవత్సరమునయందిన వక్రగతిమునకు ౧౩ వ నక్షత్రమునకు వక్రింమటచే ... కలిగించు. ప్రజలకు సర్పములు మొదల్ని ... భయము, ఇది కుజాద్యప్రకోపమున గలుగును.

బుధచార ఫలం

సస్యాధిపతిబుధుడైన సవత్సరమున ... అల్పవృష్టియు గలుగును.

గురుచార ఫలం

వత్సరాది ప్ర॥ వైశాఖ బ ౬ ఆ॥ శ॥ వృశ్చికమునగురు, తరువాత భాద్ర ... మం। శ॥ తులయందుగురు ... వృశ్చికమందు ... గురు సంచారము.

తులాసంచారముచే సువృష్టి సస్య వృద్ధి ... నగవస్తువులు దుర్లభమగును. వృశ్చికచారముచే సస్యవృద్ధి సువృష్టి గలిగి దుర్భిక్షభయముత్పన్నమగును. ... పంటలచే జనానందమగును.

శుక్రచార ఫలం

ఈసంవత్సరమున అధిక శ్రావణ బ ౬ శ॥ ఉత్తరమార్గమున నైరుతవతివీధియందు దస్తమించి భాద్ర బ ౮ మం. దక్షిణమార్గమున మృగవీధియందుదయించెను. ఉత్తరమార్గము సుభిక్షము గాని దక్షిణమార్గము ధాన్యపుపంటకు హానికరము నూనెలపంటకు మంచిది. ఐరావతవీధి యగుటచే ప్రభువునకును బంధు నకును విరోధము గల్గును. మృగవీధియగుటచే పశువులకు రోగములు గల్గును. మఘాది మండలమగుటచే సస్యహాని అకాలవాన, చోరభయం, నీచుల కౌన్నత్యము, వర్ణ సాంకర్యము గలుగును, కృష్ణపక్షము శుభము.

శనిచార ఫలము

వత్సరాది ప్ర. ఆషాఢ బ ౧౨ మం॥ ప. పుష్యమియందును

పిమ్మట గురువరకును ఆశ్రేషయందును కర్కాటకమున శనిసంచారము. సువృష్టి సస్యవృద్ధి గలుగునుగాని పాంచాల, సురాష్ట్ర, సింధు దేశవాసులకును దేశాంతర యాత్రికులకును యవనులకును వర్తకులకును జలచరములకును హానియగును. నక్షత్రద్వయసంచారము శుభము.

కూర్మచక్రముచే కాశి, కోసల, మిథిల, ఉత్కల, ఓఢ్ర, గౌడ, ప్రాగ్జ్యోతిష లౌహిత్యార్ణవ సుహ్మాదిపూర్వ దేశములకును వంగ ఉపవంగ కళింగ విదర్భ మత్స్య చేది వింధ్యాచల ఆంధ్ర కిష్కింధా ద్యాగ్నేయ దేశములకును పీడ.

గ్రహణమాస ఫలము.

జ్యేష్ఠ మాసగ్రహణమువలన వర్షములు సస్యములు పెద్దసంఘములును సాల్వకిపాద దేశవాసులును పీడనందెదరు.

మౌఢ్యము.

అధికశ్రావణ వ ౬ శు॥ ప్ర॥ భాద్రపద బ ౭ మం॥ ప॥ శుక్ర మౌఢ్యము, కార్తిక శుద్ధ ౫ మం, ప్ర. కార్తిక బహుళ ౩౦ శుం. ప. గురుమౌఢ్యము. సౌ రా ర్ఘ ్య లు

మేషధనుర్మాసములందు యావనాళ గోధూమకస్తూర్యాదులకు సమార్ఘం; ధాన్యచణక కులుత్థవస్త్రాదులకు మహార్ఘ్యం. సువర్ణరజతకార్పాసమాషముద్గ తిలపట్టికాయ సక్రముక శర్కరాములకు అర్ఘ్యం.

వృషకర్కాట మాసములందు యావనాళాదులకు అర్ఘ్యం. ధాన్యాములకు సమార్ఘ సువర్ణాదులకు మహార్ఘ్యం.

మిథున సింహకన్యాతులా వృశ్చిక మకరకుంభ మీనమాసములందు యావనాళాదులకు మహార్ఘ్యం ధాన్యములకర్ఘ్యం, సువర్ణాదులకు సమార్ఘ్యం.

మకర సంక్రాంతి పురుష లక్షణం.

అష్టకర్ణో విశాలాక్షో లంబభ్రూర్దీర్ఘనాసికః, అష్టబాహుశ్చతుర్వక్త్రస్సంక్రాంతి పురుషస్మృతః॥ శతయోజన మాన్నత్వం విస్తీర్ణం ద్వాదశస్మృతం, ఏవం రూపం హి విజ్ఞేయం సంక్రాంతి పురుషాకృతేః—అస్యపురుషస్య మందనామధేయం, రాజ్ఞామరిష్టం, కుంకు మోదకముచే స్నానము స్త్రీలకుపీడ సెనగ లక్షతలుగ ధరించును సెనగలు నశించును, నల్లనివస్త్రము గొప్పభయము, లత్తుకరసము గంధము యుద్ధభయము, జపాపుష్పము యశోహాని, గోమేధికరత్నమా భరణము పసుపేడ, సీస పుపాత్రయందు పాలను ద్రావును ప్రజారోగ్యము పసుపేడ, రేగుపండు, ఫలము శుభము. గజము వాహనము ప్రభువులకరిష్టము, ధనుస్సు ఆయుధము యుద్ధముగును. బంగారు గొడుగు—బంగారము నశించును. అస్త్రము ధరించును రోగభయము ఆగ్నేయ దిక్కునకు ప్రయాణము ఆగ్నేయ దేశముల కరిష్టము, ఆశ్చర్యముచేష్ట, ప్రజలకు వ్యాధి, నిపిష్టుడై యుండును సస్యవృద్ధి ॥

పక్షఫలం॥ శుక్లపక్షేయదా పౌషేమకరస్థోదివాకరః, ప్రజానాం వ్యాధిపీడా చ నృపాణాం సమరంభవేత్॥ తిథ్యాది ఫలాని॥ తృతీయాయాం సుఖం సౌమ్యే సౌఖ్యం తస్కరనాశనం, చరభేఽర్ధి యోగే సత్కార్యం దుర్భిక్షతాగరే॥ వృషభే సుదుఘా గావో విశాం పీడా ఒపరాహ్ణకే॥ ఏకాదశక్షణేలాభో భవేన్మకర సంక్రమాత్॥

కందాయ ఫలములు

అ	భ	కృత్తి	రోహి	మృగ	ఆర్ద్ర	పున	పుష	ఆశ్లే
౩	౬	౧	౪	౮	౨	౫	౦	౩
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౦	౨	౪	౧	౩	౦	౨	౪	౧
మఘ	పూఫ	ఉఫ	హస్త	చి	స్వా	విశా	అనూ	జ్యేష్ఠ
౬	౧	౪	౮	౨	౫	౦	౩	౬
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦	౨	౪
మూ	పూషా	ఉషా	శ్రవ	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రే
౧	౪	౮	౨	౫	౦	౩	౬	౧
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦	౨

శ్లో. విషమేష్వర్థ లాభస్స్యాత్సమేషు సమతాభవేత్,
శూన్యేషు శూన్యంభవతి కందాయఫల మీదృశం.
ఆదిశూన్యే భవేద్వ్యాధి ర్మధ్యశూన్యేమహద్భయం,
అంత్యశూన్యే భవేద్ధాని శ్శూన్యం శూన్యత్రయే భవేత్.

ఆదాయవ్యయములు

మేషవృశ్చికయోః ఆ ౨ వ్య ౧౪	ధనుర్మీనయోః ఆ ౫ వ్య ౫
వృషభతులయోః ఆ ౧౧ వ్య ౫	మకరకుంభయోః ఆ ౭ వ్య ౧౪
మిథునకన్యయోః ఆ ౧౪ వ్య ౨	
కర్కాటస్య ఆ ౭ వ్య ౨	సర్వాదాయః ౫౯
సింహస్య ఆ ౧౧ వ్య ౧౧	సర్వవ్యయః ౫౩

రాజపూజావమానములు

మేష రా ౫ అ ౮	సింహ రా ౩ అ ౬	ధనుః రా ౧ అ ౫
వృష రా ౧ అ ౩	కన్య రా ౬ అ ౬	మకర రా ౪ అ ౫
మిథున రా ౪ అ ౩	తుల రా ౨ అ ౨	కుంభ రా ౮ అ ౫
కర్కాటక రా ౮ అ ౩	వృశ్చిక రా ౫ అ ౨	మీన రా ౩ అ ౧

సంవత్సరఫలము

అశ్విని పువ్వ స్వాతి అభిజిత్తులకు మనస్తాపం
భరణి ఆశ్రేష విశాఖ శ్రవణములకు రాజపూజ
కృత్తిక మఘ అనూరాధ ధనిష్ఠలకు యుద్ధభయం
రోహిణి పూఫ జ్యేష్ఠ శతతారలకు భూనాశనం.

మృగశిర ఉత్తర మూల పూర్వాభాద్రలకు రోగభయం
ఆర్ద్రా హస్త పూర్వాషాఢ ఉత్తరాభాద్రలకు ఆయుర్వృద్ధి
పునర్వసు చిత్ర ఉత్తరాషాఢ రేవతులకు ధనలాభం ॥

సుముహూర్తములు

చైత్రమాసము

మార్చి 24 శు ౨ సో. రేవతి అన్నప్రాశన హల కర్మాదీనాం మేషః ౫-౪౮ (ప 8-26); రాత్రౌ అశ్విని, నవగృహ ప్రవేశస్య తులామతాంతరే ౬-౩౯ (రాగం 9-17); హలకర్మణోధనుః ౧౮-౦ (రా 1-25); 29 ౬ సొ. స్వాతి రాత్రౌ వివాహగర్భాధాన యోగ్యతులా ౬-౫౬ (రాగం 9-1) 30 శు ౮ ఆ. దివా పుం మేషోరహితః ౫-౦ (ప 8-2); రాత్రౌ హలకర్మణోధనుః ౧౬-౫౮ (రా 1-1)

ఏప్రెల్ 2 శు ౧౨ బు మఖ వివాహస్య మేషః ౪-౩౬ (పగం 7-51) శనిదృష్టిః, రాత్రౌ వివాహస్య తులా ౬-౫ (రా 8-40) ఏకార్గళః ॥ 3 శు ౧౩ గు పూర్వఫ గర్భాధానస్య తులా ౫-౫౬ (రాగం 8-37) 4 శు ౧౪ శు హస్త, వివాహ కర్మణో ధనర్మతాంతరే ౧౬-౮ (రా 12-42) 6 బ ౧ ఆ. రాత్రి స్వాతి. వివాహల కర్మణో కుంభః ౨౫-౧౮ (రా 4-22) 7 బ ౨ సో. స్వాతి అన్నప్రాశన వివాహాదీనాం మిథునం రాజపం. ౧౪ ౪౧ (పగం 11-48) గర్భాధానస్య తులా రోగపం ౫-౧౬ (రాగం 8-21), ॥ 11 బ ౬ శు మూల దివామిథునం రహితం ౧౪-౯ (పగం 11 33); 12 బ ౭ శ. పూర్వాషా గర్భాధానస్య తులా ౪-౨౪ (రాగం 8-2); 14 బ ౮ సో, శ్రవణం రాత్రి హలకర్మణః కుంభః ౨౩-౫౪ రిః ఫ చంద్రః (రాగం 3-51) 15 బ ౯ మం రాత్రి ధనిష్ఠ; వివాహాదీనాం కుంభః ౨౩-౪౮ రిః ఫ చంద్రః (రాగం 3-47) 16 బ ౧౦ బుధని అన్నప్రాశనాదీనాం మిథునం మతాం. ౧౩-౨౮ (పగం 11-12) గురుర్ముహూర్తస్పర్శః ॥

(వైశాఖమాసః)

ఏప్రిల్ 24 శు ౪ గు. మృగ. రాత్రి వివాహాదీనాం కుంభః ౨౧-౮ (రాగం 3-10) 26 శు ౬ శ. ఆర్ద్ర, అగ్రేన సీమంతస్య మిథునం రాజా ౧౨-౪ (పగం 10-33) రాత్రి. పుష. హల కర్మణః కుంభః రోగం పం. ౨౧-౪౭ (రాగం 3-2) 27 శు ౭ ఆ. పున. ఉపనయనాదీనాం మిథునం ౧౧-౫౫ (ప 10-28) శనిదృష్టిః.

మే. 2 శు ౧౨ శు హస్త, వివాహగర్భాధాన యోగ్యః ౧౧-౧౪ (రాగం 10-51) 3 శు ౧౩ శ చిత్ర రాత్రి వివాహస్య ధనః రోగపం. ౧౧-౩ (రా 10-46) హలకర్మణోపి కుంభః రాజ పం. ౨౦-౩౪ (రా 2-35); 4 శు ౧౪ ఆ దివా స్వాతి వివాహస్య మిథునం ౧౦-౫౬ (ప 10-0) తిథి సంధిః, రాత్రి ధనూరాజా ౧౦-౫౩ (రా 10-42) కుంభో విరహితః ౨౦-౨౩ (రాగం 2-30); 5 శు ౧౫ సో విశా బీజావాపస్య మిథునం ౧౦-౪౭ (ప 9-57); 8 బ ౩ గు. రాత్రి మూల వివాహస్య కుంభః మతాం. ౧౯-౪౨ (రాగం 12-16) 9 బ ౪ శు. పూర్వాషా గర్భాధానస్య ధనుః రాజపం. ౧౦-౦ (రా 10-23); 10 బ ౫ శ. పూర్వాషా. విద్యారంభాదీనాం మిథునం. మతాం. ౧౦-౫ (పగం 9-37) వివాహస్య రాత్రౌ ధనః ౯-౫౧ లగ్న సంధిః (రాగం 10-20) కుంభోపి ౧౯-౨౨ (రాగం 2 9); 13 బ ౮ సో ధనిష్ఠ, రాత్రి, మీనో రహితః ౨౦-౩౫ రిః ఫ చంద్రః (రాగం 2-38); 14 బ ౯ బు శత, అన్నప్రాశనస్య మిథునం ౯-౪౨ (పగం 9-23); 15 బ ౧౦ గు పూర్వాభా అక్షరాభ్యాసోపనయనస్య మిథునం బలిష్ఠం ౯-౨౩ (పగం 9-19); రాత్రి ధనుర్మతాంతరే ౮-౫౯ (రా 10-1)

(జ్యేష్ఠమాసః)

మే 23 శు ౩ శు. పున. గర్భాధానస్య ధనుర్మతాంతరే ౭-౩౦ (రాగం 9-28); 24 శు ౪ శ పుష్య. సింహోరాజా. ౧౫-౮ (పగం 11-34) 28 శు ౯ బు హస్త. గోత్రాదీనాం మీనః ౧౭-౫౦ (రాగం 1-37) 29 శు ౧౦ గు. ఉత్తర. అన్నప్రాశనోపనయన వివాహాదీనాం మిథునం ౭-౮ (పగం 8-22) రాత్రి హస్త, గోత్రాదీనాం మీనః చోర పం. ౧౭-౪౦ (రా 1-34) 31 శు ౧౨ శ. స్వాతి రాత్రికుంభో రాజా ౧౫-౩౩ (రాగం 12-43)

జూన్ 1 శు ౧౩ ఆ. స్వాతి. అన్నప్రాశనాదీనాం మిథునం ౬-౩౯ (పగం 8-10) 7 బ ౩ శ గు. సొ. వివాహగర్భాధానయోగ్యః ౪-౫౦ (రా 8 29); 8 బ ౪ ఆ శ్రవ. దివా వివాహస్య మీనః ౧౫-౫౬ (రా 11-52)

(ఆషాఢమాసః)

జూన్ 27 శు ౯ గు. చిత్ర అన్నప్రాశనస్య సింహః, మతాం. ౧౨-౩౬ (పగం 10-35)

జూలై 5 బ ౨ శ. ఉషా. అన్నప్రాశనస్య సింహః రోగపం. ౧౧-౧౭ (పగం 10.5) 7 బ ౪ సో. శ్రవ. అన్నప్రాశనస్య సింహః ౧౦-౫౧ (ప 9-56)

(శ్రావణమాసః)

జూలై 19 శు ౧ శ. పుష్య, అన్నప్రాశనస్య సింహోరాజా. ౮-౧౩ (పగం 8 57)

ఆగ 3 బ ౧ ఆ. ధని. అన్నప్రాశనస్య కన్యా ౧౦-౧౬ (ప 9-48) 11 బ ౯ సో. రోహి. అన్నప్రాశనస్య కన్యా ౮-౪౩ (పగం 9-14)

(నిజశ్రావణమాసః)

సెప్టెంబరు 1 బ ౧ సో। శత. అన్నప్రాశనస్య కన్యా ౫-౭ (ప 7-54) 3 బ ౩ బు. ఉభా అన్నప్రాశనస్య కన్యా ౪-౪౬ (ప 7-45)

(భాద్రపదమాసః)

సెప్టెంబరు 24 శు ౧౦ బు. ఉషా. అన్నప్రాశనస్య తులా. మతాం. ౮-౧౭ (ప 9-12); 28 శు ౧౩ ఆ. శత, అన్నప్రాశనస్య తులా ౭-౩౬ (ప 8-56)

(ఆశ్వయుజమాసః)

అక్టోబరు 19 శు ౫ ఆ. మూల రాత్రి వివాహస్య సింహః ౨౩-౩౪ (రాగం 3-4) 21 శు ౭ సొం. రా. ఉషా. వివాహస్య కన్యా ౨౭-౧౭ (తెగం 4-32); 22 శు ౮ బు. రాత్రి శ్రవణం వివాహస్య సింహః ౨౩-౮ మష్ట, చంద్రః (రాగం 2-52)

కన్యామతాం. ౨౭ ౭. (రా 4-28) 26 శు ౧౨ ఆ. పూభా గర్భాధానస్య మిథునం ౧౭-౧౭ (రాగం 10-29) 27 శు ౧౩ సో. ఉభా వివాహగర్భాధానయో ర్మిథునం రోగ పం. ౧౨-౧౦ (రాగం 10 26); 29 శు ౧౫ బు. అశ్వి. రాత్రి. వివాహస్య మిథునం ౧౧-౫౨ (రా 10-8) వివాహస్య సింహః ౨౨-౭ (రా 2-24)

నవంబరు 1 బ 3 శ. మృగ. వివాహస్య సింహః. చోర పం. ౨౧-౫౩ (రాగం 2-16) కన్యాచంహితా ౨౫-౫౩ (రా 8-52) 6 బ ౭ గు. మఘ రాత్రి వివాహస్య సింహః ౨౦-౫౭ రాగం 1-52 లగ్నచంద్రః.

(కార్తికమాసః)

డిశంబరు 1 బ ౪ సో. ధన. అన్నప్రాశనస్య ధనుర్మతాంతరే ౬-౩౧ (ప 8-53) 7 బ ౧౦ ఆ. హస్త. అన్న ప్రాశనస్య ధనుః. మతాం. ౫-౨౩ (పగం 8-30)

(మార్గశిరమాసః)

డిశంబరు 18 శు ౬ గు. శత. రాత్రి నవవధూప్రవేశస్య వృశ్చికః రోగ పం. ౨౭-౩౨ (తెగం 4-31); 27 శు ౧౫ శ మృగ. అన్నప్రాశనాదీనాం మీనః ౧౨-౫౯ (పగం 11-44) 31 బ ౪ బు. మఘరాత్రి. వివాహస్యకన్యా ౧౪-౫౨ (రా 11-34) రిః ఫ చంద్రః.

జనవరి 1948 సం॥ 1 తే॥ బ ౫ గు. ఉఫ. రాత్రి. వివాహస్య వృశ్చికః ౨౫-౦ (రాగం 3-38) సగ్రహచంద్రః. 4 బ ౯ ఆ. స్వాతి. రాత్రి. వివాహస్య వృశ్చికః ౨౪-౨౫ (రాగం 8-26) రిఃఫేసకేతు చంద్రః 5 బ ౧౦ సో. స్వాతి రాత్రి వివాహస్య కన్యా చోరం పం. ౧౪-౪౬ (రాగం 11-35)

(పౌషమాసః)

జనవరి 17 శు ౬ శ. ఉభా అన్న ప్రాశనస్య మీనశ్చోరః ౯-౭ (పగం 10-17) లగ్నచంద్రః 31 బ ౬ శ. చిత్ర. అన్నప్రాశనస్య మీనః ౭-౫ (పగం 9-27).

(మాఘమాసః)

ఫిబ్రవరి 11 శు ౧ బు. శత. మీనోరహితః ౫-౨౧ (పగం 8-41) రిః ఫ చంద్రః గర్భాధానస్య కన్యా ౭-౫౦ (రా 9-9) షష్ఠ చంద్రః, నవవధూ ప్రవేశస్య వృశ్చికః ౧౭-౧౬ (రాగం 12-55) 12 శు ౨ గు. పూభా. గర్భాధానస్య కన్యా ౭-౩౭ (రాగం 9-5) షష్ఠ చంద్రః 13 శు 3 శు. ఉభా రాత్రి వివాహస్య వృశ్చికః ౧౬-౫౬ (రా 12-48) 14 శు ౪ శ. ఉభా అన్నప్రాశన వివాహాదీనాం మీనః రాజ పం. ౪-౫౪ (ప 8-30) రాత్రి. రేవతి. నవవధూ ప్రవేశస్యకన్యా ౭-౧౬ (రా 8-57) వివాహస్యధనుశ్చోరః ౨౪-౪౩ (రాగం 3-56) 15 శు ౫ ఆ, రేవతి. అన్నప్రాశన వివాహాదీనాం మీనః ౪-౪౬ (ప 8-26) లగ్న చంద్రః, రాత్రి అశ్వని. వివాహస్య ధనుః ౨౪-౩౨ (రాగం 3-52) సరాహు చంద్రః. 16 శు ౬ సో. అశ్వి. అన్నప్రాశన వివాహాదీనాం మీనః ౪-౩౭ (పగం 8-22) 18 శు ౭ బు రోహి. వివాహగర్భాధానయోః కన్యా ౬-౩౫ (రా 8-42) వివాహస్య ధనుః ౨౪-౧ (రా-3-40) షష్ఠ చంద్రః 21 శు ౧౧ శ. పున. రాత్రి నవవధూప్రవేశస్య కన్యా ౬-౩ (రాగం 8-30); 22 శు ౧౨ ఆ. పున. అన్నప్రాశనస్య మీనః ౩-౪౭ (తెగం 7-59) 25 బ ౧ బు. పూఫ. గర్భాధానస్య కన్యా ౫-౨౧ (రాగం 8-15) రిః ఫ చంద్రః 28 బ ౭ గు ఉఫ అన్న ప్రాశనస్య మీనః రాజపం. ౩-౧౫ (తెగం 7-43) హస్త వివాహగర్భాధానయోః కన్యా ౫-౯ (రాగం 8-11) లగ్నచంద్రః. 27 బ 3 శు చిత్ర వివాహగర్భాధానాదీనాం కన్యా ౫-౦ (రా 8-7)

మార్చి ౫ బ. ౧౦ శు. పూషా. తటాకారంభాదీనాం మీనః ౨-౯ (తె 7-12)

(ఫాల్గునమాసః)

మార్చి 12 శు ౨ శు. రేవతి. రాత్రి. నవవధూ ప్రవేశస్య కన్యా ౨-౩౦ (రాగం 7-11) 14-శు 3 ఆ. అశ్విని. అన్న ప్రాశన వివాహాదీనాం వృషభో మతాం. ౧౦-౪౦ (పగం 10-30) రిః ఫ చంద్రః. 16 శు ౫ మం రాత్రి. రోహిణి. వివాహాదీనాం కుంభః ౨౭-౪౫ (తె 5-42) 17 శు ౬ బు. రోహి. అన్నప్రాశన వివాహయోర్వృషభః రోగ పం. ౧౦-౧౬ (పగం 10-17) లగ్నచంద్రః—21 శు ౧౧ ఆ. పుష్య వృషభోమతాం. ౯-౪౮ (పగం 10-2) 24 శు ౧౪ బు. ఉఫ అన్నప్రాశనవివాహాదీనాం వృషభః ౯-౨౧ (ప 9-50) 26 బ ౨ శు. స్వాతిరాత్రి. వివాహస్య కుంభః ౨౭-౪ (తెగ 5-3) శ్రీః శ్రీః శ్రీః

ఉపయుక్తవిషయములు.

1. రజస్వలవిషయమై దుష్టతిథివారనక్షత్రములు.

శుక్లపక్షమందును, కృష్ణపక్షమందును పాడ్యమి, చవితి, నవమి, ద్వాదశి, చతుర్దశులును అమావాస్య, ఆది, మంగళ, శనివారములును భరణి, కృత్తిక, ఆర్ద్ర, ఆశ్రేష, మఘ, పూఫ, పున, జ్యేష్ఠ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈనక్షత్రములును దుష్టములు. వీటియందు ప్రథమరజస్వలయినచో శాస్త్రోక్తశాంతి జేసి తిరుగ మంచి కాలమందు రజస్వలయగువరకు గర్భాధానము సేయ పజనదు. నక్షత్రము దుష్టమయినచో హోమవిధానముగ శాంతి చేయవలయును. నక్షత్రము మంచిదై తక్కినవి చెడుగైనచో సామాన్యశాంతి చేయవలయును. మరియు వ్యతీపాత, వైధృతి, పరిఘాపూర్వార్ధము, సంక్రాంతి, గ్రహణకాలము, నిద్రాసమయము ఇవియును శుభమయినవికావు మరియు ప్రాతఃకాలమున సౌభాగ్యవతి, పూర్వాహ్ణమందు యాత్రలం చేయునది, మధ్యాహ్నంబున పుత్రవతియు ధనవతియు, సాయంకాలమున జారిణి, సంధ్యలయందు దుశ్చేష్టలును అర్ధరాత్రియందు విధవయును, ఉషఃకాలమున సౌభాగ్యరహితయు నగును.

2. జననవిషయమై దుష్టతిథివార నక్షత్రాదులు.

అశ్వని ౧ పాదము, మఘ ౧ పాదము, రేవతి ౪ పాదము ఇవి శిశుగండము. భరణి 3 పాదము, కృత్తిక 3 పాదము, పుష్య ౨-౩ పాదములు, మఘ 3 పాదము, ఉత్తర ౧ పాదము (కొందరుత్తరాషాఢయందురు) హస్త 3 పాదము, చిత్ర ౧, ౨ పాదములు, పూర్వాషాఢ 3 పాదము, ఇవి పురుషుడైన పితృగండము, స్త్రీశిశువైనచో మాతృగండము.

రోహిణి ౧-౨ పాదములు తల్లికిని, మేనమామకును, ౩-౪ పాదములు కేవలం మేనమామకును గండములు. ఆశ్రేష ౨ పా॥ధనహాని: 3 పా॥ తల్లిగండము. ౪ పా॥ తండ్రిగండము. ౧ పా॥ దోషముకాదు. మూల ౧ పా॥ తండ్రిగండము ౨పా॥ తల్లిగండము. ౪ పా॥ దోషము;

గాదు. ౩ పా॥ ధనహాని. అ దుస మూల ౧ పాదమునందు మొదటి సగము మిక్కిలి దోషమయినది. జ్యేష్ఠయొక్క నక్షత్రాంశలను ౧౦ చే భాగింపవలెను. అందే భాగమైనదో ఆభాగముయొక్క ఫలము తెలుసుకొనవలయును. ౧ భా॥ మాతామహికి ౨ భా॥ మాతామహునకు ౩ భా॥ మేనమామకు ౪ భా॥ తల్లికి ౫ భా॥ శిశువుకు ౬ భా॥ గోత్రనాశనం ౭ భా॥ ఉభయకులనాశనం ౮ భా॥ సోదరునకు ౯ భా॥ శ్వశురునకు ౧౦ భా॥ సర్వనాశనమును చేయును. ౧౧ భా॥ మిక్కిలి దుష్టమయినది. విశాఖ పురుషుడైన భార్యానుజునకు॥ స్త్రీశిశువైనచో భర్తయొక్క సోదరునకు గండము.

మీన మేషములకును, కర్కటసింహములకును, వృశ్చిక ధనుస్సులకును, సంధి అరఘడియ ప్రబల శిశుగండము.

పంచమీషష్ఠులకును, దశమీ ఏకాదశులకును, పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులకు, అమావాస్యాప్రతిపత్తులకును సంధి ౨ గడియలును, బహుళ ౧౪ తిథిలో మొదటి ౬ం వంతుగాక తక్కిన భాగములు దుష్టములైనవి. వ్యతీపాత, వైధృతి, పరిఘ, వ్యాఘ్ర, వైష్ణవ మహాపాతలు, సంధ్యాకాలము, అమావాస్య, తల్లి తండ్రి సోదరుడు వీరి నక్షత్రములైనను, గ్రహణకాలమయినను గూడ శాంతి జేయవలయును.

పైన జెప్పబడిన నక్షత్రములయందు అశుభపాదములయందు జననమయినచో మహాదోషము గాన హోమములు, సమారాధనము మొదలగు సంపూర్ణశాంతి చేయవలయును. చెప్పబడిన పాదములు గాక తక్కిన పదములయందు సామాన్యశాంతి చేసుకొనుటయుక్తము. నక్షత్రములు చెప్పక తక్కిన తిథి మొదలగు విషయముగా సామాన్యశాంతి చేసుకొనవలయును.

మరియు మృగశిర ౧ పా॥ విశాఖ ౪ పా॥ అనూరాధ ౩ పా॥ ధనిష్ఠ ౨ పా॥ శతతార ౧ పా॥ ఉత్తరాభాద్ర ౪ పా॥ ఇవియైనను సామాన్యశాంతి చేసికొనుట యుక్తము.

సర్వజిన్నామ సంవత్సర ఉదయాస్తమయ (స్టాండర్డు) గంటలు నిమిషములు (రాజమండ్రీ) 1947-48 సం.

తేదీ	48 ఏప్రి		ఏప్రియల్		మే		జూన్		జూలై		ఆగష్టు		సెప్టెంబరు		అక్టోబరు		నవంబరు		డిసెంబరు		జనవరి		ఫిబ్రవరి		మార్చి	
	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.	ఉ.	అ.
1	5-56	6-11	5-57	6-1	5-37	6-18	5-27	6-28	5-31	6-36	5-41	6-31	5-48	6-13	5-51	5-49	5-[illegible]	5-28	6-11	5-[illegible]	6-31	5-3[illegible]	6-3[illegible]	[illegible]-4	6-20	6-
2	5-56	6-1[illegible]	5-57	6-12	5-36	6-18	5-27	6-28	5-32	6-36	5-41	6-31	5-48	6-12	5-52	5-48	6-0	5-28	6-17	[illegible]-23	6-31	5-3[illegible]	6-3[illegible]	[illegible]-54	6-19	6-
3	5-55	6-12	5-56	6-12	5-36	6-18	5-27	6-28	5-32	6-36	5-42	6-31	5-48	6-12	5-52	5-47	6 0	5-27	6-16	[illegible]-23	6-32	[illegible]	6-33	[illegible]5	6-19	6-
4	5-54	6-12	5-55	6-12	5-35	6-18	5-27	6-29	5-32	6-36	5-42	6-30	5-48	6-11	5-52	5-46	6 0	5 2[illegible]	6-16	[illegible]-23	6-32	5-37	6-33	5-[illegible]5	6-18	5-
5	5-53	6-12	5-54	6-12	5-3[illegible]	6-19	5-27	6-29	5-32	6-36	5-42	6-30	5-48	6-10	5-52	5-4[illegible]	6-1	5 26	6-17	[illegible]-23	6-32	5-38	6-33	5-56	6-17	6-
6	5-52	6-12	5-53	6-12	5-34	6-19	5-27	6-29	5-33	6-36	5-42	6-29	5-48	6-9	5-52	5-45	6-1	5-26	6-17	5-2[illegible]	6-33	5-38	6-32	5-56	6-16	6-
7	5-52	6-13	5-53	6-12	5-34	6-19	5-27	6-30	5-33	6-36	5-4[illegible]	6-29	5-48	6-8	5-52	5-41	6-2	5-26	6-18	5-24	6-33	5-39	6-32	5-57	6-16	6-
8	5-51	6-13	5-52	6-1	5-33	6-2[illegible]	5-27	6-30	5-33	6-36	5-43	6-28	5-49	6-8	5-5[illegible]	5-42	6 2	5-25	6-19	5 24	6-33	5-39	6-32	5 57	6-15	6-
9	5-51	6-13	5-5[illegible]	6-1[illegible]	5-33	6-20	5-27	6-30	5-34	6-36	5-43	6-28	5-49	6-7	5-53	5-42	6-3	5 2[illegible]	6-19	5-24	6-33	5-40	6-31	5-57	6-14	6-
10	5-50	6-13	5-50	6-13	5-33	6-20	5-27	6-31	5-34	6-36	5-43	6-27	5-4[illegible]	6-6	5-53	5-42	6-3	5-25	6-2	5-25	6-34	5-41	6-31	5-58	6-14	5-
11			5-50	6-13	5-32	6-21	5-27	6-31	5-34	6-36	5-44	6-27	5-49	6-5	5-53	5-41	6-4	5-24	6-2	5-25	6-34	5-41	6-30	5-58	6-13	6-
12			5-49	6-13	5-32	6-2	5-27	6-31	5-35	6-36	5-44	6-26	5-49	6-4	5-53	5-40	6-4	5-2[illegible]	6-21	5-25	6-31	5-42	6-30	5-59	6-12	6-
13			5-48	6-14	5-31	6-21	5-28	6-32	5-35	6-36	5-44	6-25	5-4[illegible]	[illegible]	5-54	5-40	6-5	5-21	6-22	5-26	6-31	5-42	6-3	5-59	6-11	5-
14			5-48	6-14	5-31	6-22	5-28	6-32	5-35	6-36	5-44	6-25	5-49	6-3	5-54	5-39	6-5	5 21	6-22	5-26	6-34	[illegible]	6-2[illegible]	6-0	6-11	6-
15			5-47	6-14	5-31	6-22	5-28	6-32	5-36	6-36	5-45	6-25	5-49	6-2	5-54	5-38	6-6	5 23	6-23	5-26	6-35	5-41	6-29	6-0	6-10	6-
16			5-46	6-4	5-30	6-22	5-28	6-32	5-36	6-36	5-45	6-24	5-50	6-1	5-54	5-37	6-6	5 23	6-23	5 27	6-35	[illegible]-11	6 2[illegible]	6-0	6-9	6-
17	(మార్చి 1947)		5-45	6-14	5-30	6-23	5-28	6-33	5-36	6-3[illegible]	5-45	6-23	5-50	6-0	5-55	5-37	6-7	5 23	6-24	5 27	6-35	5-45	6 2[illegible]	6 1	6-8	6
18			5-45	6-14	5-30	6-23	5-28	6-33	5-37	6-35	5-45	6-23	5-50	5-59	5-55	5-36	6-7	5-23	6 24	5 28	6-35	5-46	6-27	6-1	6-7	6-
19			5-4[illegible]	6-1[illegible]	5-2[illegible]	6-23	5-28	6-33	5-37	6-35	5-4[illegible]	6-22	5-50	5-59	5-55	5 3[illegible]	6-8	5-23	6 2[illegible]	5-28	6-3[illegible]	5-46	6-27	6-2	6-7	6-
20			5-43	6-15	5-29	6-24	5-29	6-34	5-37	6-35	5-46	6-22	5-50	5-58	5-55	5-35	6 8	5-23	6-2[illegible]	5-28	6 3[illegible]	5 47	6 26	6-2	6-6	6-
21			5-43	6-15	5-29	6-24	5-29	6-34	5-38	6-35	5-46	6-2[illegible]	5-50	5-57	5-56	5-34	6 9	5 23	6-26	5-29	6-3	5-47	6 2[illegible]	6-2	6-5	6-
22			5-42	6-1	5-29	6-24	5-29	6-34	5-38	6-35	5-46	6-20	5-50	5-56	5-56	5-34	6-9	5-22	6 27	5-3	6-35	5-48	6-25	6-3	6-4	6-
23	6-4	6-10	5-41	6-16	5-28	6-25	5-29	6-34	5-38	6-34	5-46	6- 0	5-50	5-55	5-56	-33	6-10	5-22	6-27	-3	6 35	5-49	6-24	6-3	6-4	6-
24	6-4	6-10	5-41	6-16	5-28	6-25	5-30	6-34	5-39	6-34	5-46	6-19	5-51	5-54	5-57	5-32	6-10	5 22	6-27	-31	6-35	5 49	6-21	6-3	6-3	6-
25	6-3	6-10	5-40	6-16	5-28	6-2[illegible]	5-30	6-35	5-39	6-34	5-47	6-18	5-51	5-53	5-57	5-32	6-11	5 22	6-28	5 31	6 35	5 50	6-23	6-4	6-2	6-
26	6-2	6-10	5-40	6-16	5-28	6-26	5-30	6-35	5-39	6-34	5-47	6-17	5-51	5-53	5-57	5-31	6-12	5-2[illegible]	6-28	5-32	6-35	5-50	6-2[illegible]	6-4	6-1	6-
27	6-1	6-10	5-39	6-17	5-2[illegible]	6-26	5-30	6-35	5-40	6-33	5-47	6-17	5-51	5-52	5-57	5-31	6-12	5-22	6-29	5-32	6-34	5-51	6-22	6-4	6-0	6-
28	6-0	6-11	5-38	6-17	5-28	6-26	5-31	6-35	5-40	6-33	5-47	6-16	-51	5-51	5-58	[illegible]	6-13	5-22	6-29	5-33	6 34	5-52	6-21	6-5	6-0	6-
29	5-59	6-11	5-38	6-17	5-28	6-27	5-31	6-35	5-40	6-33	5-47	6-1[illegible]	5-51	5-50	5-58	5-30	6-13	5-23	6 30	5-33	6-34	5-52	6-21	6-5	5-59	6-
30	5-59	6-11	5-37	6-17	5-27	6-27	-31	6-35	5-40	6-32	5-47	6-1	5-51	5-50	5-58	5-29	6-14	5-23	6-30	5-34	6-31	5 52			5-58	[illegible]
31	5-58	6-11			5-27	6-27			5-41	6-32	5-47	6-14			5-59	5-29			6-31	5-34	6-34	5-53			5-57	6-

ఆయాకార్తెలందు కలుగు వర్షభేదములు పద్ధతిభేదములచే నీ దిగువ చూపబడినవి

సూర్యకార్తె ప్రవేశ వివరములు							వర్షవిశేషవివరములు					
ఇంగ్లీషు తేదీ	మాస తిథి వారములు	ప్రవేశ కాలము	తత్కాల నక్షత్రం	కార్తె నక్షత్రం	స్త్రీ. పుం. భేదము	ఫలము	జలస్థల రాసులు	వాహనములు	ఫంజలా నాడీశాలక	శతపద సాగరచక్రం	కృత్తికాది సాగరచక్రం	గ్రహయోగములఫలన
11 మే	వైశాఖ బ ౬ ఆ	౧౯-౧౯	ఉషా	కృత్తిక	పుం. పుం.	అనావృష్టి	నిర్జల	మహిషి	అల్పవృష్టి	సువృష్టి	అతివృష్టి	అల్పవర్షము
25 ,,	జ్యేష్ఠ శు ౬ ఆ	౯-౪	పుష్య	రోహిణి	స్త్రీ. పుం.	అతివృష్టి	జల	వరాహ	సువృష్టి	అతివృష్టి	సువృష్టి	అచటచటనల్పవృష్టి
8 జూన్	,, బ ౪ ఆ	౩-౪౬	ఉషా	మృగశీర్ష	పుం. పుం.	అనావృష్టి	నిర్జల	వ్యాఘ్ర	అల్పవృష్టి	అనావృష్టి	చిత్రవృష్టి	సామాన్యవర్షములు గల్గును
22 ,,	ఆషాఢ శు ౪ ఆ	౧-౧౪	ఆశ్లేష	ఆర్ద్ర	స్త్రీ. స్త్రీ.	శుభాగవృ	నిర్జల	అశ్వ	అల్పవృష్టి	సువృష్టి	అనావృష్టి	ఉత్తరభాగమున మంచివర్షము
5 జూలై	,, బ ౨ శ	౫౯-౫౪	శ్రవణ	పునర్వసు	పుం. స్త్రీ.	అతివృష్టి	నిర్జల	మహిష	అల్పవృష్టి	సువృష్టి	అనావృష్టి	ఒకొక్కచో మంచివర్షము
19 ,,	అధిశ్రావణ శు ౧ శ	౫౯-౩౫	ఆశ్లేష	పుష్యమి	స్త్రీ. స్త్రీ.	శుభావృ	నిర్జల	ఖర	అల్పవృష్టి	సువృష్టి	అనావృష్టి	సువృష్టి
2 ఆగష్టు	,, శు ౧౫ శ	౫౫-౩౪	ధనిష్ఠ	ఆశ్లేష	పుం. స్త్రీ.	అతివృష్టి	నిర్జల	వరాహ	అల్పవృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	సువృష్టి సుభిక్షవృష్టి
16 ,,	,, బ ౩౦ శ	౪౯-౩౭	మఘా	మఘ	స్త్రీ. స్త్రీ.	శుభావృ	నిర్జల	కుక్కుట	అల్పవృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	సువృష్టి
31 ,,	నిజశ్రావణ శు ౧౪ శ	౩౯-౬	ధనిష్ఠ	పూఫ	పుం స్త్రీ.	అతివృష్టి	నిర్జల	అశ్వ	అల్పవృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	ఖండవృష్టి సస్య నూలవృష్టి
13 సెప్టెం	బ ౧౩ శ	౨౩-౪౭	మఘా	ఉఫ	స్త్రీ. స్త్రీ.	శుభావృ	సజల	అశ్వ	సువృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	ఒకొక్కచో సస్యనివృ
27 ,,	భాద్రపద శు ౧౨ శ	౨-౨౫	ధనిష్ఠ	హస్త	పుం స్త్రీ.	అతివృష్టి	నిర్జల	వ్యాఘ్ర	అల్పవృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	అచటచట సువృష్టి
10 అక్టో	బ ౧౧ శు	౩౪-౪౨	మఘా	చిత్ర	స్త్రీ. స్త్రీ.	శుభావృ	రధజల	వ్యాఘ్ర	మధ్యవృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	సువృష్టి
24 ,,	ఆశ్వ శు ౧౦ శు	౦-౪౪	ధనిష్ఠ	స్వాతి	పుం. స్త్రీ.	అతివృష్టి	నిర్జల	ఖర	అల్పవృష్టి	అనావృష్టి	అతివృష్టి	అచటచట సువృష్టి
6 నవంబ	బ ౯ గు	౨౦-౫౦	ఆశ్లేష	విశాఖ	స్త్రీ క్లీ.	అల్పవృష్టి	ఉగ్రజల	ఖర	మధ్యవృష్టి	సువృష్టి	అనావృష్టి	సస్యోపయోగవృష్టి
19 ,,	కార్తీక శు ౯ బు	౩౫-౩౨	శ్రవణం	అనూ	పుం. క్లీ.	అనావృష్టి	నిర్జల	గజ	అల్పవృష్టి	సువృష్టి	అనావృష్టి	పూర్వఖండవర్షములు

స్త్రీపుంభేదఫలం॥ స్త్రీపుంసయో ర్మహావృష్టి, రల్పా స్త్రీక్లీబయోః, క్వచిత్ । అభ్రచ్ఛాయా స్త్రియోః, పుంసోః క్లీబయో ర్వా న కించన॥

అ మృ తా ది యో గ ము లు

	అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పు	ఆశ్లే	మ	పుబ్బ	ఉఫ	హ	చి	స్వా	విశా	అనూ	జ్యే	మూ	పూషా	ఉషా	శ్ర	ధ	శత	పూభా	ఉభా	రే
ఆది	సి	ప్రఅ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	మ	సి	అ	అసి	సి	సి	ఉ	మ	మ	అ	సి	అ	అ	మ	సి	సి	అ	అ
సోమ	సి	సి	మ	అ	అసి	సి	సి	అ	సి	మ	సి	సి	సి	ప్రఅ	అ	మ	సి	సి	సి	ఉ	మ	అ	సి	సి	మ	సి	సి
మంగళ	అసి	సి	సి	అ	సి	మ	సి	సి	సి	సి	సి	అ	సి	సి	సి	మ	అసి	ఉ	అ	సి	ప్రఅ	అ	సి	మ	మ	అ	సి
బుధ	మ	సి	అ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	అ	అ	మ	సి	సి	సి	అసి	సి	మ	అ	అ	సి	ప్రఅ	సి	అ	సి	ఉ
గురు	అ	సి	మ	ఉ	మ	మ	అ	అసి	సి	అ	సి	మ	సి	సి	అ	సి	సి	ప్రఅ	సి	సి	సి	సి	సి	మ	సి	సి	సి
శుక్ర	అ	సి	సి	మ	సి	మ	సి	సి	మ	మ	సి	సి	అ	సి	సి	సి	సి	మ	అ	ప్రఅ	సి	మ	సి	సి	సి	సి	ఉ
శని	సి	సి	అ	అ	సి	సి	సి	సి	మ	అ	సి	ఉ	మ	మ	అ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	అ	మ	మ	ప్రఅ

☞ అ=అమృతయోగము, సి=సిద్ధయోగము, అసి=అమృతసిద్ధయోగము, ఉ=ఉత్పాతయోగము, మ=మరణయోగము, ప్రఅ=ప్రబలారిష్టయోగము.

౨౩ | 23 | శు ౧ ఆ ౩౭-౩౮ (9-10) ఉభా ౧౮-౫ (ప1-21) బ్రహ్మం-౫౬కి ౮-౪౨ [illegible] మి వృ సిం మీ ౧౭-౨౦ త్యా ౩-౫౬ (రావ1-9 2-43కు) దిన ౩౦-౧౪ వైప్రర్-౫౦ మస్యాః ౯-౫౭ అన్తః౧౫-౪౪ క్రాం౧౮ పయాగకాలః సంవత్సరాదిః తైలాభ్యంగ నిమ్బకుసుమభక్షణం వాసన్తనవరాత్రిప్రారమ్భః ప్రపాదానం సవవస్త్రాభరణ రాజదర్శనాదీనాం మిథునం ౧౬-౪౦ (గం 12-47) భు౧-౭ చ౨౯

౨౪ | 24 | ౨ సో ౩౪-౨౯ (గ 7-54) రేవ ౧౬-౫౭ (ప-12-53) ఐం ౪౫-౧౭ బా ౬-౨ త్యాజ్యాభావః దిన ౩౦-౧౬ ఉభా ౩ రక్తః ౩౪-౦ ఉమాశివాగ్నిపూజా చంద్రదర్శనం భు౧-౧౫ చ౩౦ [పరోపః భు౧-౨౩ చ౧ జమాలిలసల్

౨౫ | 25 | శు బు శు | ౩ మం ౩౦-౪౪ (సా 6-23) అశ్వి౧౫-౯ (ప12-10) వై ౩౯-౨౦ [illegible] 3-17 9-50 కు) రావి ౭-౫౩ త్యా ౩-౫౦ (రావ 9-22-10-54 కు) దిన ౩౦-౧౮ [illegible] జుర్పునః ౪౮-౪ ౭ధని ౩కుం భేమిత్రహస్తః ౨-౪౧ కేపే పం ౨౧౫ [illegible] గౌరీవ్రతం

౨౬ | 26 | ౪ బు ౨౬-౨౩ (సా4-38) భరణి ౨-౪౨ (ప11-9) విష్క ౩౧-౫౭ భ ౨౬-౨౩ [illegible] త్యా ౩-౪౯ (రా 10-38ల12-6కు) దిన ౩౦-౨౧ కేవే సంచ ౧౩ ప [illegible] భు ౧-౩౧ [illegible]

౨౭ | 27 | ర శు | ౫ గు ౨౧-౫౨ (ప2-49) కృ౧౦-౪ (ప 10-6) ప్రీ ౨౬-౨౪ బా ౨౧-౫౨ [illegible] త్యా ౩-౪౮ (రా 1-16ల2-48 కు) దిన ౩౦-౨౩ ఉభా ౪ రక్తః ౫౬-౯ [illegible] రాహ్ణాన్తః ౨౪-౧౮ తిథిద్వయం నాగపూజా శ్వేతవరాహకల్పః [illegible] భు ౧-౩ [illegible]

౨౮ | 28 | ౬ శు ౧౬-౫౯ (ప 12-51) రోహి ౬-౫౯ (ప 8-51) ఆయు ౧౯-౩౫ తైతి ౬-౫౯ [illegible] త్యా ౩-౪౭ (పవ 2-9-ల3-19కు) దిన ౩౦-౨౬ [illegible] అపరాహ్ణాన్తః ౧౮-౧౬ [illegible]

౨౯ | 29 | శు | ౭ శ ౧౧-౪౯ (ప 10-48) మృ ౩-౪౫ (ఉ 7-33) సౌ ౧౨-౩౫ వణి ౧౧-౪ [illegible] త్యా ౩-౪౭ (పవ3-28ల 4-59 కు) దిన ౩౦-౨౮ పూభా ౩ కుజః ౪౮-౩౦ [illegible] భు ౧-౫౫ [illegible]

౩౦ | 30 | శు | ౮ ఆ ౬-౪౩ (ప8-43) ఆర్ద్ర ౦-౨౩ (ఉ6-11) పున ౫౬-౩౯ (తె4-41) [illegible] త్యా ౩-౪౭ (సావ 5-31 ల 7-2కు) దిన ౩౦-౩౦ [illegible] క్రాం ౫౭ ఉ అశోకపుష్పపూజా సార్తమాన్య శ్రీరామ [illegible] భు ౨-౩ [illegible]

౩౧ | 31 | ర బు | ౯ సో ౧-౩౨ (ఉ 6-37) పుష్య ౫౪-౪౬ (తె 4-32) పుష్య ౫౩-౩౯ (గ 3-29) [illegible] త్యా ౩-౪౬ (పవ 12-23 ల 1-53కు) దిన ౩౦-౩ [illegible] క్రాం ౫౪ ప కేవేస ప్త ౫౩ [illegible] భు [illegible]

౧ | 1 | ౧౧ మం ౫౧-౧౯ (రా2-31) ఆశ్లే ౫౦-౨౯ (రా2-11) వృ ౪౪-౨ [illegible] త్యా ౩-౪౭ (పవ 3-35ల5-6కు) దిన ౩౦-౩౫ కేపే [illegible]

౨ | 2 | శు | ౧౨ బు ౪౬-౪౫ (రా12-41) మఘ ౪౭-౪౩ (గ1-4) [illegible] త్యా ౩-౪౯ (పవ1-38ల3-10 కు) దిన ౩౦-౩౮ [illegible] భు ౨-౨౭ [illegible]

౩ | 3 | ర శు | ౧౩ గు ౪౨-౪౫ (రా 11-5) పూఫల్గు ౫-౩౩ (గ12-11) [illegible] త్యా ౩-౫౧ (పవ 8-47ల 10-19కు) దిన ౩౦-౪౦ [illegible] భు ౨-౩౫

౪ | 4 | బు శ | ౧౪ శు ౩౯-౩౫ (రా 9-48) ఉఫ ౪౪-౧౩ (రా 11-39) [illegible] త్యా ౩-౫ (ఉ 7-14ల 38-48 కు) దినం ౩౦-౪౨ [illegible] ౪౩-౧౯ [illegible] కర్దమక్రీడ భు ౨-౪౩ చ౧౧ [సర్వ దేవపూజా మహోత్సవం [illegible] భు ౨-౫౧ చ౧౨

౫ | 5 | శు | ౧౫ శ ౧౩౭-౩౫ (రా8-59) హస్త ౪౪-౩ (రా 11-34) [illegible] (పవ 8-1ల 9-37కు) దిన ౩౦-౪౫ [illegible]

౬ | 6 | బ ౧ ఆ ౩౬-౫౩ (8-41) చిత్ర ౪౫-౧౦ (12-0) [illegible] త్యా ౪-౪ (పవ 7-42 ల 9-20కు) రావి ౨౮-౫౯ త్యా ౪-౧౦ (తెవ 5-50కు) దిన ౩౦-౪౭ [illegible]

౭ | 7 | ర శు | ౨ సో ౩౭-౩౮ (రా8-59) స్వాతి ౪౭-౪౪ (గ 1-1) హర్ష ౧౫-౨౭ [illegible] (తె 7-27కు) దిన ౩౦-౪౯ కే ౩ రక్తః ౪-౪౫ ఉభా ౧ కుజః ౨౧-౬ భు ౩-౬ చ౧౪

౮ | 8 | బు శు | ౩ మం ౪౦-౬ (గ 9-57) విశాఖ ౫౧-౫౬ (గ 2-41) వజ ౧౪-౧౨ [illegible] త్యా ౪-౧౭ (పవ 7-0ల8-48 కు) దిన ౩౦-౫౨ పూభా ౩ బుధః ౧-౪౩ [illegible] క్రాం ౫౭ [illegible] భు ౩-౧౪ చ౧౫

౯ | 9 | ౪ బు ౪౪-౪ (గ 11-32) అనూ ౫౭-౩౪ (తె 4-56) సిద్ధి ౧౪-౧౩ [illegible] త్యా ౪-౨౩ (ఉ 7-8ల8-48కు) దిన ౩౦-౫౪ [illegible] [illegible] భు ౩-౩౦ చ౧౬

౧౦ | 10 | ర బు గు శు | ౫ గు ౪౯-౧౯ (రా1-37) జ్యే ౬౦-౦ (24-0) వ్యతీ ౧౫-౧౭ [illegible] త్యా ౪-౨౭ (పవ 11-9ల12 56కు) దిన ౩౦-౫౬ [illegible]

కల్యాద్యబ్దాః ౫౦౪౮ క్రీ. శ. 1947 సన్ ౧౩౫౬ ఫసలీ, సన్ ౧౩౬౬ హిజరి సర్వజి త్సంవత్సర చైత్రమాసః

౧౧	11	శు	౬ శు ౫౫-౨౫ (ర 4-3) జ్యే ౪-౨౪ (ప 8-39) వరి ౧౭-౧౩ గ ౨౨-౨౨దివి ౨౬-౫౫ త్యా౪-౩౦ (సావ 4-39 ల 6-27 కు) దిన ౩౦-౫౮ ఉభా ౨ కుజః౩౭-౨౬శవే ౫ ప ఘు ౩-౩౮ చం ౧౮
౧౨	12		౭ శ ౬౦-౦ (24-0) మూ ౧౧-౫౬ (ప 10-38) పరి ౧౯-౩౮ విష్టి ౨౮-౩౮ దివి ౭-౨౬త్యా౪-౩౦ (ఉవ 8-50ల10-38కు) రావి ౭-౫౮ త్యా ౪-౩౧ (రావ 9-28ల11-16కు) దిన ౩౧-౧ఘు౩-౪౬ చం ౧౯
౧౩	13	ర బు శు	౭ ఆ ౧-౫౨ (ఉ 6-36) పూషా౯-౩౪(ప1-41)శివ ౨౨-౬బవ౧-౫౨రావి౧౦-౫౪త్యా౪-౨౯ (రావ10-38ల 12-25కు) దిన ౩౧-౩అశ్వి౧మేషే ఉచ్చేర్కః ౫౨-౨౮(రా 2-50) ఉభా౧బుధః ౩౨-౬పూభా శుక్రః ౪౫-౬శైవనక్తం ఉభయానధ్యాయః ప్రవేశాత్పర దినే మేషసంక్రమణపుణ్యకాలః ఘు౩-౫౪ఘు౪-౧చ౨౦
౧౪	14		౮ సో ౭-౫౬(ప9-1)ఉషా౨౬-౪౪(సా4-33)సి ౨౪-౧౩ కౌ౭-౫౬రావి౬-౪౦త్యా౪-౨౫(రావ8-57ల10-43కు) దిన౩౧-౬అశ్విశ్ర్రావేం౦ ఊ౩౨పఘుం-౧౬౨౧ [దిన౩౧-౮ఉభా౩కుజః౫౫-౪౭ఘుం-౧౦చ౨౨
౧౫	15	శు	౯ మం౧౩-౫(ప11-4)శ్ర౩౨-౫౫(సా7-0)సాధ్య౨౫-౨౮గ౧౩-౫రావి౧౨-౩౩త్యా౪-౧౮(రావ11-18ల1-2కు)
౧౬	16	బు శు	౧౦ బు ౧౬-౪౮ (ప12-32) ధని ౩౭-౩౧ (రా 8-49) శుభ ౨౫-౩౩భద్ర ౧౬-౪౮రావి౨౫-౧౩త్యా ౪-౧౨ (తెవ 4-22ల) దిన ౩౧-౧౦ ఉభా౨బుధః ౦-౪౨ పూభా ౩ శుక్రః ౩౨-౫౬ ఘ ౦-౧౮ చ ౨౩
౧౭	17	ర పా	౧౧ గు ౧౮-౪౪ (ప 1-18) శ॰ ౪౦-౨౬ (రా 9-58) శుక్ల ౨౪-౧౭బా౧౮-౪౪ శేషః ౦-౩౫ (శేవ 6-28కు) రావి ౨౫-౩౩ త్యా ౪-౫ (తెవ 4-30ల) దిన ౩౧-౧౨ అశ్వి౨ర్కః ౧౬-౫౮ వై ప్ర ౪౫-౧౨మధ్యః ౫౦-౫౫ అంతః ౫౬-౩౬ (రా11-53 ల 5-26కు) తిథి ౧౨శీ గురు౧౧శీ సర్వత్ర ౧౧శీ ఘుం-౨౭చం౨౪
౧౮	18	బు	౧౨ శు ౧౮-౫౨ (ప 1-21) పూభా ౪౧-౩౬ (రా 10-26) బ్ర ౨౧-౩౯ తై ౧౮-౫౨శేషః౦-౫౦(శేవ6-8కు) దిన ౩౧-౧౫ ఉభా ౩ బుధః ౨౧-౧౦ శుక్రాం ౪౧ ఊ తిథి ౧౩ శీ ఘుం-౩౫ చం ౨౫
౧౯	19	శు	౧౩ శ ౧౭-౨౧ (ప 12-43) ఉభా ౪౧-౧౨ (రా 10-16) ఐం౧౭-౪౦ వణి ౧౭-౨౧దివి ౫-౨౬ త్యా౩-౫౮ (శవ 7-57 ల 9-33కు) దిన ౩౧-౧౭ పూభా ౪ మీనే ఉచ్చేశుక్రః ౨౦-౩౩ శుక్రాం ౪౨ ప శని ౧౩ శీ శైవ నక్తం మాసశివరాత్రిః వరాహజయన్తీ అనధ్యాయః ఘు ౦-౪౩ చం ౨౬
౨౦	20	ర శు బు	౧౪ ఆ ౧౪-౨౦ (ప 11-30 శే) ౩౯-౨౪ (రా9-32) వై ౧౨-౩౨ శకు ౧౪-౨౦ చవి ౧౦-౧౮త్యా ౩-౫౩ (పవ 9-53 ల 11-26 కు) దిన ౩౧-౧౯ అశ్వి ౩ ర్కః ౪౧-౪౯ వృషభాయనం ౫౫-౪౯ (తె 4-6) ఉభా ౪ కుజః ౧౪-౩ ఉభా ౪ బుధః ౩౪-౪౪ శుక్రాం ౩౯ ఊ సర్వేషామమా అన్వాధానం శివసన్నిధిస్నానం కూర్మకల్పః ప్రవేశాత్పరదినేహరి పదపుణ్యకాలః సౌరగ్రీష్మర్తు ప్రారంభః ఘుం-౫౨చ ౨౭
౨౧	21		౩౦ సో ●౧౦-౧ (ప 9-46) అశ్వి ౩౬-౨౮ (రా 8-21) విష్కం౬-౨౧ప్రీ ౫౩ ౦నాగ౧౦-౧ దివి౨౬-౫౭తాం ౩-౪౪ (సావ 4-33 ల 6 4కు) రావి ౨౭-౩౭ త్యా ౩-౪౫ (తెవ 5-21 ల) దిన ౩౧-౨౧ శుక్రాం౩౭ప కేవే పంచ ౩౬ ఊ పిండపితృయజ్ఞః యోగకాలః సోమవత్యమా ఘు ౧-౦ చ ౨౮

(1947 ఏప్రిల్)

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజి త్సం॥ చైత్ర శుక్లపక్షః

౧౦	23	స ౧ ఆ ౩౯-౩౪ ఉభా౧౯-౬ సంవత్సరాది
౧౧	24	౨ సో ౩౭-౧౩ రేవ ౧౮-౫౪ వేదవ్యాసతీ పు.
౧౨	25	౩ మం ౩౩-౫౬ అశ్వి ౧౭-౩౯ దినం ౩౦-౬
౧౩	26	౪ బు ౨౯-౪౦ భర ౧౫-౨౬ దిన ౩౦-౯
౧౪	27	౫ గు ౨౪-౪౭ కృ౧౨-౨౯ తిథి పంచమి
౧౫	28	౬ శు ౧౯-౧౩ రోహి౮-౫౪ దిన ౩౦-౧౪ తిథిద్వయం
౧౬	29	౭ శ ౧౩-౨౩ మృగ౪-౫౮ దిన ౩౦-౧౬
౧౭	30	౮ ఆ ౭-౨౨ ఆర్ద్ర ౦-౪౮ పున౫౫-౪౭ స్మార్తమా ధ్వశ్రీరామ౯మీ
౧౮	31	౯ సో ౧-౨౪ వీషా౫౪-౬ పుష్య౫౨-౩౯ శ్రీవైష్ణవ శ్రీరామ౯మీ శల్యకిల్ల ర్తి నకపీంద్రతీ. పు.
౧౯	1	౧౧ మం ౫౦-౧౫ఆ శ్లేష౯-౧౩ స్మార్త ౧౧ శీ
౨౦	2	౧౨ బు ౪౫-౩౬మఘ౪౬-౨౧ శ్రీవైష్ణవమాధ్వ౧౧!
౨౧	3	౧౩ గు ౪౧-౫౧పూఫ౪౪-౨౪ సత్యప్రియతీ. పు.
౨౨	4	౧౪ శు ౩౮-౫౭ ఉఫ ౪౩-౧౮ రంగనాచ్చియార్ నంజీయర్ తి.న. [రాయణప్పెరుమాళ్ తి.న.
౨౩	5	౧౫ శ ౩౭-౧౭హ ౪౩-౨౫ అన్వాధానం. తిగునా

(1947 మార్చి / 1947 ఏప్రిల్)

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజి త్సం. చైత్ర కృష్ణపక్షః

౨౪	6	బ ౧ ఆ ౩౬-౪౩ చిత్ర ౪౪-౩౬ యోగకాలః
౨౫	7	౨ సో ౩౭-౩౧ స్వాతి౭-౧౦దిన౩౦-౩౮
౨౬	8	౩ మం ౩౯-౨౮ విశా౫౦-౪౮వాగీశతీ. పు.
౨౭	9	౪ బు ౪౨-౩౫ అనూ ౫౫-౩౨దిన ౩౦-౪౩
౨౮	10	౫ గు ౪౬-౫౩ జ్యే౬౦-౦-దిన ౩౦-౪౫
౨౯	11	౬ శు ౫౧-౪౧జ్యే౧-౩౩దిన ౩౦-౪౭
౩౦	12	౭ శ ౫౬-౫౯ మూ ౭-౫౩ దిన ౩౦-౫౦
౩౧	13	౮ ఆ ౬౦-౦పూషా౧౪-౨౭ మేషేర్కః౪౮-౨౩
౧	14	౮ సో ౨-౮ ఉషా ౨౦-౫౦ దిన ౩౦-౫౫
౨	15	౯ మం ౬-౪౨శ్రవ ౨౬-౩౮ దిన ౩౦-౫౭
౩	16	౧౦ బు ౧౦-౨౭ధ౩౧-౩౦దిన౩౦-౫౯ [విజయతీ. పు.
౪	17	౧౧ గు ౧౩-౫ శత ౩౫-౧౮ మతత్రయ ౧౧ శీసత్య
౫	18	౧౨ శు ౧౪-౨౮పూభా ౩౭-౪౭ దిన ౩౧-౪
౬	19	౧౩ శ ౧౪-౩౬ఉభా౩౯-౧౦దిన౩౧-౬ [పెరు.తి.న.
౭	20	౧౪ ఆ ౧౩-౨౪రే౩౯-౭సర్వత్రామాఅన్వా॥ పెరియ
౮	21	౩౦ సో ౧౧-౫అశ్వి౩౮-౯పిండ పితృయజ్ఞః యోగ కాలః వడుహనంబి తి. న.

(1947 ఏప్రిల్)

ఈ నెలలోని వారదుర్ముహూర్తములు:—ఆది దు ౨౬-౧౨త్యా ౨-౧ సోమ దు ౧౬-౮పుదు౨౨-౧౧త్యా౨-౧మంగ దు౬-౪త్యా౨-౧ రాదు౧౧-౫౩త్యా౧-౫౯ బుధ ౧౪-౧౦ గురు దు ౧౦-౮పుదు౨౨-౧౭త్యా ౨-౨ శు ౬-౫పుదు ౧౬-౧౪ త్యా౨-శని దు ౦-౧౭త్యా౪-౪

౨౨	22	బు శు	౬ ౧ మం ౪-౪౬(ఉ 7-39) విశాఖ ౫౪-౩(5-16) వరి ౩౨-౪౩ (సా 6-50) ... ౫౧-౪౮బ౪-౪౬ శేషః ౨-౪౩ (శేష 6-50ప) ... ౩౧-౨౩ శేబుః ౪౨-౩౧ భానుశు ౪౮-౧౩ కే వ౩౩ప వ్యాఖ్యానః ప్రసన్న భు ౧-౯
౨౩	23		౩ బు ౫౨-౨౪(రా 2-42) ... ౨౮-౨౪ (సా 5-6) పౌర౩-౫౦ ... ౦-౩౩ త్యా౩-౪౩ (ఉ 5-57-7-26ప) దిన౩౧-౨౫ రా క్రాం ౨౮ ... గౌరీపూజా లక్ష్మీనారాయణపూజా త్రేతాయుగాదిః బలరామజయన్తీ త్రిలోచనయాత్రా సింహాచలే చందనోత్సవః భు ౧-౧౬ చం ౧ జమానిసాని
౨౪	24	ర శు బు శు	౪ శు ౪౫-౫౬(రా 12-7) ... ౨౩-౫౪ (ప3-18) శో ౩౫-౪౯ ... ౧౦ ... ౫-౨౪ త్యా౩-౪౨ (ఉ 7-54 ల 9-22ప) ... ౨౩ త్యా-౩-౪౨(రా 8-28 9-58ప) దిన ౩౧-౨౮ ... ౩౩-౮ శేష౨బుధః ౪౬-౬ భా౨శుక్రః ౫౫-౧౨రా క్రాం ౨౪ ... నాగ ౪ర్థీ భు ౧-౨౬ చం ౨
౨౫	25		౫ శు ౩౯-౩౪(రా 9-31) మృగ ౯-౨౫ (ప 1-29) అతి ౨౬-౫౦ ... ౨౬-౨౬ త్యా౩-౪౩ (రాప9-17ల 10-47ప) దిన౩౧-౩౦భు౧-౩౪ చం ౩
౨౬	26	బు	౬ శ ౩౩-౩౨(7-8) ఆర్ద్ర ౧౫-౧౧(ప11-47) సుక ౨౦-౫ కౌ౬-౩౩ రావి మి సూ మే మీ ౧౧-౪౨ త్యా౩-౪౪(రాప11-0 12-30ప) దిన౩౧-౩౨ శేష౩బుధః ౪౫-౫౬ ప్రదోషః భు ౧-౪౩ చం ౪
౨౭	27	ర శు	౭ ఆ ౨౬-౫౧(సా 4-50) పున ౧౧-౧౬(ప10-13) ... ౧౨-౩౯ ... ౫౧ ... ౩౦-౮ త్యా౩-౪౬(సాః5-46 7-16ప) దిన ౩౧-౩౪ ... ౩౨-౩౦ ఉభా౩ శుక్రః ౪౨-౧౪ ... క్రాం ౧౧ ... గంగోత్పత్తిః పుష్యార్క ... ఉభ ... ధ్యానః భు ౧-౫౧ చం ౫
౨౮	28	శు బు	౮ సో ౨౨-౪౫(ప2-47) పుష్య ౭-౫౩ (ప8-50) ... ౫-౩౬ ... ౫౩-౩౩ ... ౪౫ ... ౬-౫౨ త్యా౩-౪౯(రాః 9-5 10-36ప) దిన ౩౧-౩౬ ... ౫౩-౪౨ శేష౪బుధః ౪౧-౧౧శ క్రాం ౮ ... ౨౫- ౧౬ తిథిద్వయ అపరాజితా పూజా చండీ పూజా భు ౨-౦ చం ౬
౨౯	29	పా	౯ మం ౧౮-౨౫(ప1-3) ఆశ్లేష ౫-౧౪(ప7-47) ... ౧౮ ... ౩౮ త్యా౩-౫౦(7-23 8-56) దిన౩౧-౩౮ ... ౧౬ (రా 2-39) ... ౧౮-౫౯ తిథిదశమీ రామానుజశ్రీరామజయన్తీ భు ౨-౮ చం ౭
౩౦	30	ర పా బు శు	౧౦ బు ౧౪-౪౮(ప11-35) మఘ ౩-౧౮(ఉ 6-59) ... ౧౫ ... త్యా౩-౫౬ (ప2-51-4-25 ప) దిన ౩౧-౪౦ ... ౫౯-౩౦ ... ౪-౫ (ఉ 7-18ప) ... ౩౩-౧౧ ఉభా ౪ శుక్రః ౨౯-౮౪ వేసప్త ౪సభు ౨-౧౬ చం ౮ [వర
౧	1		౧౧ గు ౧౨-౭(ప10-31) పూఫ ౨-౧౪ (6-34) వ్యా౩-౪౬ ... ౧౦-౧౩ త్యా౧(ప 1-45 3-21ప) దిన౩౧-౪౨ ... ౧౧ ... భు ౨-౨౫
౨	2	బు	౧౨ శు ౧౦-౨౬(ప9-50) ఉఫ ౨-౧౦(6-31) హర్ష ౪౦-౧౦ ... త్యా౩(ప3-2 4-39ప) దిన౩౧-౪౪ ... ౨౧-౪౪ ... భు ౨-౩౪ ౧౦ జ ... భు ... ౨౦౧౧
౩	3	శు బు శు	౧౩ శ ౯-౪౪(ప9-33) హస్త౩-౨ (ఉ 6-52) వజ్ర ౩౭-౨౫ ... ౪౪ ... ౨౩-౪౨ త్యా (ప3-8 4-47ప) దిన౩౧-౪౬ శేష౩కుజః ౧౪-౩ ప్రాగ్ ... బుధః ౬-౭ ... ౧౫-౫౦ ... ౧౩ ... నృసింహ
౪	4	ర బు	౧౪ ఆ ౧౦-౧౧(ప9-42) చిత్ర ౫-౨(ఉ 7-39) సిద్ధి౩౫-౩౯ ... ౧౦-౧౧ ... ౪౮ త్యా౧౫ (ప 1-38 3-14ప) దిన౩౧-౪౮ ... ౩ ... ౨౪-౪౫ ... ౩బుధః ౭-౧౩ ... ప్రవేశః భు ౨-౫౧ ౧౨
౫	5	బు	౧౫ సో ○ ౧౧-౫౨(ప10-23) స్వాతి ౧౫ (ప8-56) వ్యతీ౩౪-౪౭ బ౧౧-౫౨ ... ౨౩-౧౬ త్యా౧౭ (ప2-56 ల 4-39ప) దిః౩౧-౫౦ ... బుధః ౫౦-౪ ... మహావైశాఖీ ... దానాని సంవత్సరవ్రతం భు ౨-౫౯ చం ౧౩
౬	6	శు	బ౧ మం ౧౪-౪౩(ప11-30) విశా ౨-౩౫ (ప10-39) వరీ౩౪-౫౧ ... ౧౪-౪౩ ... ౨౩-౩౦ త్యా౨౨ (ప3-1-ల 4-46ప) దిః౩౧-౫౨ శేష౨ శుక్రః ౨-౨౪౪ ... పంచకే క్రాం ౧౨ ... ధ్యానః భు ౩-౮ చం ౧౪
౭	7	గ శు బు	౨ బు ౧౮-౪౮(ప1-8) అనూ ౧౮-౭(ప12-52) ... ౫౪ ... ౧౮-౪౪ ... త్యా౨౬(రా 7-5 8-51ప) దిన ౩౧-౫౪ ... ౫౧-౨౦ ... ౩౭-౬ భాగ ... ౩౦-౨౫ ... క్రాం ౧౯ ... అపరాహ్ణః ౨౫-౩౧ తిథి తృతీయా ... భు ౩-౧౬ చం ౧౫
౮	8	శు	౩ గు ౨౩-౫౫(రా 8-10) జ్యే ౨౪-౩౭ (ప8-25) ... ౩౭-౩౯ భద్ర ౨౩-౫౫ ... త్యా౨౯(రా12-25 2-13) దిః౩౧-౫౬ శేష౩ శుక్రః ౪౮-౫౦ ... అపరాహ్ణః ౧౯-౧౦ ... భు ౩-౨౫ చం ౧౬
౯	9	బు శ	౪ శు ౨౯-౪౭(సా 5-31) మూ ౩౧-౫౩(సా 6-21) సిద్ధ ౩౯-౫౬ ... ౨౯ ... ౨౪ త్యా౨౯(4-33 6-21ప) రావి ౨౬-౫౯ త్యా౪-౩౧ (రాః5-11ల) దిన ౩౧-౫౮ ... ౨-౫౦ పుష్య౩ బుధః ౦-౪ తిథి ౪ర్థీ భు ౩-౩౩ చం ౧౭

1947 మే నెల (వైశాఖ ౧౩౫౬ శుక్ల పక్షము)

1946 ... (౧౩౫౬ కృష్ణ పక్షము)

కల్యాద్యబ్దాః ౫౦౪౮ క్రీ. శ. 1947 సన్ ౧౩౫౬ ఫసలీ, సన్ ౧౩౬౬ హిజరీ, సర్వజిత్సం॥ వైశాఖ మాసః

౧౦		10	బు	౫ శ ౩౬-౮ (ర 8-2) పూ.షా ౩౯-౩౪ (ర 9-25) వ్యాఘ్ర ౪౨-౯౯ కౌ ౨-౫౭ శేషః ౩-౨౮ (శే 6-58కు) దిన ౩౧-౫౯ భా ౩ బుధః ౪౪-౪౫ ౩-౪౨ చ ౧౮
౧౧		11	ర శు గు శు	౬ ఆ ౪౨-౧౩ (ర 10-28) ఉ.షా ౪౭-౦ (ర 12-23) శుభ ౪౪-౫౦ గర ౯-౧౦ దివి ౨-౩ త్యా ౪-౩౦ (ఉ 6-24ల 8-13కు) రావి ౨౬-౮ త్యా ౩-౨౮ (తె 4-51ల) దిన ౩౨-౧౯ గ్రహణం ౧౮-౧౮ అశ్విని మేషేస్వ క్షేత్ర ౫౯-౫౩ విశా ౩ శు గ్రహయోగం వక్రీ గురుః ౯-౭ శేవర సుక్రః ౩౫-౪౦ వేస ప్త ౫౧ అభి ప్రా వే ౩౦ ౫౨ వ మృద్ధిః దశిలాగృహాకర్మాణి వర్జ్య గ్రభయ ప్రదోషః భు ౩-౫౦ ఋ౯ [భుర ౪ బుధః ౯-౪౦ వేస ప్త ౫౪ ప భు ౩-౫౯
౧౨		12	బు	౭ సో ౪౭-౪౭ (12-41) క్రౌ ౫౩-౫౩ (ర 3-8) శుక ౪౬-౪ ౭ విష్టిః ౧౫-౦ శేషః ౨-౩౭ (శే 6-38కు) దిన ౩౨-౩
౧౩		13	పా ర బు	౮ మం ౫౨-౪ (ర 2-24) హని ౫౯-౯ (తె 7-22) బ్రహ్మ ౭-౪౬ బాల ౯-౫౬ దివి ౪-౪౯ త్యా ౪-౨౨ (ప 7-29, 9-14 కు) దిన ౩౨-౫ వైప్రపు ౨౬-౧౮ మధ్యః ౩౪-౪ అంతః ౪౧-౪౪ (ప 4-5లం 10-16) గ్రాబుధః ౫౨-౨౬ గ్రహరాహుః అనూ ౨ కేతుః ౪౪-౮ శైవనక్త భు ౪-౭ చం ౨౧
౧౪		14	ర శు	౯ బు ౫౪-౪౪ (ర 3-29) శతభిషం ౦-౦ (౨౪-౦) ఐంద్ర ౪౭-౩౨ తైతి ౨-౪౪ దివి ౧౮-౪౨ త్యా ౪-౧౬ (ప 1-3ల 2-43 కు) దిన ౩౨-౬ కృత్తి ౨ వృషభే గ్రహ స్థార్కః ౪౫-౩౨ (ర 11-47) అశ్విని మేషే సమస్త గ్రహః ౨౧-౯ చండీ దేవీపూజా మధ్యాహ్న త్పరం వృషభ సంక్రమణ పుణ్యకాలః ద్వాపరయుగాంతః భు ౪-౧౬ బ ౪-౨౨ చ ౨౨
౧౫		15	బు	౧౦ గు ౫౫-౩౭ (3-49) శ ౩-౩౨ (ఉ 6-59) వై ౪౫-౫౫ వణి ౨౫-౧౦ దివి ౨౦-౮ త్యా ౪-౯ (ప 1-36 3-16కు) దిన ౩౨-౮ కృత్తి వృషభేమిత్ర సో బుధః ౨౩-౫౩ భుం-౨ చం ౨౩
౧౬		16	బు శు	౧౧ శు ౫౪-౨౯ (3-21) పూ.భా ౫-౪౬ (ఉ 7-51) విష్కం ౪౨-౪౩ బవ ౨౫-౩ దివి ౨౯-౫౪ త్యా ౪-౧ (సా 5-31ల 7-7కు) ది ౩౨-౧౦ శ్వి ౨౪ జ ౨౪-౨౯ కృ౩ బుధః ౫౫-౩౯ సర్వత్ర ౧౧శి భు ౦-౧౨ చ ౨౪
౧౭		17	శు	౧౨ శ ౫౧-౩౫ (2-11) ఉ.భా ౬-౬ (ప 8-0) ప్రీతి ౩౮-౨౭ కౌ ౨౩-౨౮ వి ౩-౧౨ త్యా ౩-౫౪ (సా 7-43, 9-17కు) దిన ౩౨-౧౧ ఉగసాన్యస్తమయః ౫౦-౪౦ శ్వి సుక్రః ౭-౭ ప్రదోషః భు ౦-౨౨ చ ౨౫
౧౮		18	బు	౧౩ ఆ ౪౭-౪ (ర 12-23) రే ౪-౪౦ (ఉ 7-25) ఆయు ౩౨-౪౯ గ ౯-౧౯ రావి ౨౦-౦ త్యా ౩-౪౮ (రా 2-26ల 3-57కు) ది ౩౨-౧౩ కృత్తి ౩ గ్రహః ౧౩-౫ గ్రహబుధః ౨౬-౪౧ శుక్రాం ౪ ఊ భుం-౩౧ చ ౨౬
౧౯		19	బు శు	౧౪ సో ౪౧-౭ (రా 9-59) అశ్విని ౪౩ (6-13) ధృ ౫౫-౩౯ (ర 4-29) సౌ ౨౪-౫౧ వి ౧౪-౫ దివి ౩-౫౯ త్యా ౩-౪౩ (సః 3-8ల 4-37కు) దిన ౩౨-౧౪ రోహిణి బుధః ౫౮-౧౪ శ్వి ౩ సుక్రః ౫౨-౬ క్రాం రా క్రాం ౫౭ ఊ శుక్రాం ౨ ప కేవేసం చ ౧ ఊ ౫౮ ప వాజసనేయ్యనూ శైవనక్తం మాస శివరాత్రిః భుం-౪౧ చ ౨౭
౨౦		20	శు	౩౦ మం ● ౩౪-౧ (సా 7-8) కృత్తి ౫౨-౨ (2-21) శోభ ౧౬-౩౮ చతు ౭-౩౪ దివి ౨౪-౪౨ త్యా ౩-౩౯ (స 3-25ల 4-53కు) న ౩౨-౧౬ శ్వి ౩ కుజః ౫౦-౨౩ ౪ క్రాం రా క్రాం ౫౨ ప అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భుం-౫౧ చ ౨౮

Margin: ౧౩౫౬ ఫసలీ తీర్ నెల; షాబాన్ నెల

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ వైశాఖ శుక్లపక్షః			
౯		22	శు ౧ మం ౭-౪౫ భర ౩౬-౪ దిన ౩౧-౧౩
౧౦		23	౨ బు ౩-౨౭ ఏ షా ౫౫-౧౧ కృ ౩౩-౧౫ ఉయ్యాలవాడ తి॥ న॥ వి కృష్ణరాజతీ పు.
౧౧		24	౪ గు ౫౨-౫౫ గో ౨౯-౪౭ దిన ౩౧-౧౮ నాగచతుర్థి
౧౨		25	౫ శు ౪౭-౧ మృ ౨౫-౫౬ ది ౩౧-౨౦ శ్రీశం రజయనీ
౧౩		26	౬ శ ౪౦-౫౧ ఆర్ద్ర ౨౧-౪౭ ఉడయవర్ తి॥ న॥ రామచంద్రతీ॥ పు॥
౧౪		27	౭ ఆ ౩౪-౪౬ పు ౧౭-౩౭ ముదలియాండాన్ తి॥ న॥
౧౫		28	౮ సో ౨౯-౦ పుష్య ౧౩-౪౦ ది ౩౧-౨౬
౧౬		29	౯ మం ౨౩-౪౦ ఆశ్లే ౧౦-౭ తిథిద్వయం శ్రీవైష్ణ శ్రీరామజయంతీ
౧౭		30	౧౦ బు ౧౮-౫౯ మఘ ౭-౯ తిథి ఏకాదశీ
౧౮		1	౧౧ గు ౧౫-౩ పూ.ఫ ౪-౫౫ మతత్రయ ౧౧శి
౧౯		2	౧౨ శు ౧౨-౪ ఉ.ఫ ౩-౩౪ వప్పెగ మాళ్ళు తి॥ న॥
౨౦		3	౧౩ శ ౧౦-౧౫ హస్త ౩-౨౨ సార్వత్రికాద్య శ్రీనృసింహజయంతీ మధురకవియాళ్వార్ తి॥ న॥
౨౧		4	౧౪ ఆ ౯-౩౫ చిత్ర ౪-౯ అన్వాధానం
౨౨		5	౧౫ సో ౧౦-౧౪ స్వా ౬-౩౩ యాగకాలః

Margin: ఫీబ్రవరి నెల; మే నెల 1947 సం.

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ వైశాఖ కృష్ణపక్షః			
౨౩		6	బ ౧ మం ౧౨-౮ విశా ౧౦-౦ దిన ౩౧-౪౩
౨౪		7	౨ బు ౧౫-౧౬ అనూ ౧౪-౩౮ దిన ౩౧-౪౫
౨౫		8	౩ గు ౧౯-౧౬ జ్యే ౨౦-౧౧ తిథిచతుర్థి
౨౬		9	౪ శు ౨౪-౩ మూ ౨౬-౨౫ న ౩౧-౪౯ శూన్యతిథిః
౨౭		10	౫ శ ౨౯-౧౧ పూ.షా ౩౩-౦ న ౩౧-౫౧
౨౮		11	౬ ఆ ౩౪-౧౪ ఉ.షా ౩౯-౨౯ దిన ౩౧-౫౩
౨౯		12	౭ సో ౩౮-౪౭ శ్ర ౪౫-౨౯ దిన ౩౧-౫౫
౩౦		13	౮ మం ౪౨-౨౮ ధని ౫౦-౩౭ న ౩౧-౫౬
౧		14	౯ బు ౪౫-౧౧ శత ౫౪-౪౫ వృషభే గ్రహః ౪౪-౨౯
౨		15	౧౦ గు ౪౬-౨౯ పూ.భా ౫౭-౩౨ న ౩౨-౦
౩		16	౧౧ శు ౪౬-౩౯ ఉ.భా ౫౯-౧౫ మతత్రయ ౧౧శి
౪		17	౧౨ శ ౪౫-౨౦ రేవ ౫౯-౨౭ హరివాసరః ౩-౨౪
౫		18	౧౩ ఆ ౪౩-౧ అశ్వి ౫౮-౪౩ న ౩౨-౫ [మా
౬		19	౧౪ సో ౩౯-౩౩ భర ౫౬-౫౧ న ౩౨-౬ వాజసనేయ్య
౭		20	౩౦ మం ౩౫-౯ కృ ౫౪-౬ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః

Margin: జమాదిలవ్వల్ నెల; 1947 సం. మే నెల

ఈనెల వారదుర్ముహూర్తములు:— ఆది ౨౭-౩౪ త్యా ౨-౭ సోమ దు ౧౬-౫౯ పు దు ౨౩-౨౧ మంగళ గు ౬-౨౨ త్యా ౨-౭ రా దు ౧౧-౧౫ త్యా ౧-౫౩ బుధ ౧౪-౫౩ గురు ౧౦-౧౯ పు దు ౨౩-౨౫ శుక్ర దు ౬-౨౪ పు దు ౧౭-౩ త్యా ౨-౭ శని దుం-౧ త్యా ౪-౧౫

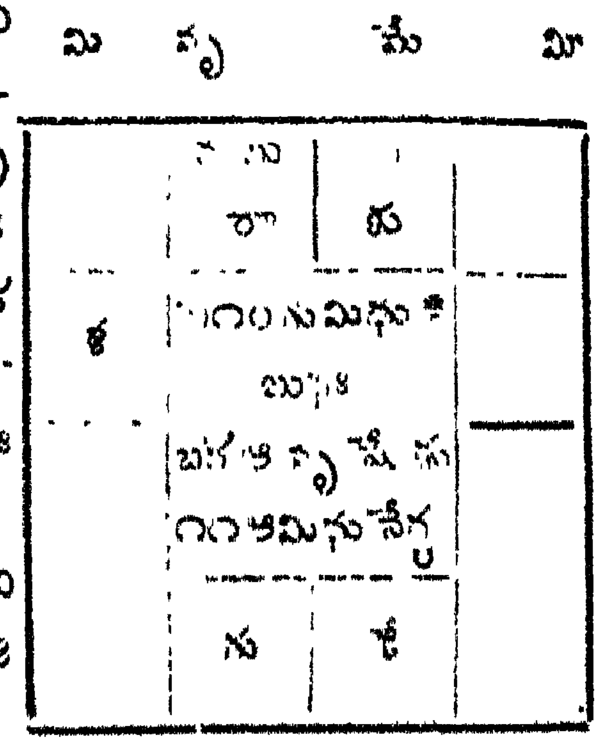
౨౧ | 21 | ర బు | స ౧ బు ౨౬–౨౦(ప4-4) రోహిణి౬–౧౧(రా12-0) తి ౭-౪౭ సుకర్మ౫౦-౪౫బ౨౬–౨౦ః వి౨౮–౮త్యా ౩-౩౭(పవ 4-48ల6-15కు) రావి౨౬–౮త్యా౩-౩౬ (తెవ4-59ల) దిన ౩౨-౧౭ కృత్తిక౪౦-౫౮ మిథునాయనం ౫౫-౬(ర 3-34) రోహిణ్యాం బుధః౩౧-౩ అపరాహ్ణే ౨౫-౫౦ ప్రతిపత్తిథిః యోగకాలః చంద్రదర్శనం ప్రశే శాస్త్రదినేష శీతిపుణ్యకాలః భు౧-౦ స౨౯ [రమ్భావ్రతం భు౧-౧౦ స ౧ రజ్జ్

౨౨ | 22 | శు | ౨ గు ౧౮–౧౫(ప12-51) మృగశిర౦-౫(రా9-34) ధృతి౯–౯ కౌ౧౮–౧౫ శేషః ౨-౨౨(తే 6-29కు) గావి ౨౬–౩౯ త్యా౩-౩౬ (తె 5-7ల) దిన౩౨-౧౯ అశ్వినీ శుక్రః౩౮–౫౩ అపరాహ్ణే ౧౯–౨౩ తిథిద్వయం సోపపదం

౨౩ | 23 | బు | ౩ శు ౧౦-౯(ప9-35) ఆర్ద్ర౩౪–౨ (సా7-8) శూ౩౯–౫౨ గర౧౦-౯ శేషః ౨-౩౪(తే 6-33కు) ది ౩౨-౨౦ రోహిణి౩ బుధః౫-౦ ఉమాపూజా భు౧-౧౯ చ ౨ [౪౦-౨౪ శక్రాం౨౮ భు౧-౨౯ చం ౩

౨౪ | 1947 జూన్ | 24 | బు | ౪ శ ౨-౧౬(ఉ6-25) పునర్వసు౫౨-౫౧ (రా3-33) పున౨౮–౩౦(సా4-55 గం ౩౧-౦ భ౨-౧౬ వి౧-౧౬ త్యా౩-౩౮(ఉవ6-1ల7-29కు) గావి౧౪–౩౩ త్యా౩-౪౧ (రావ12-17ల1-42కు) దిన౩౨-౨ రోహిణ్యాం బుధః

౨౫ | | 25 | ర పా శు శు | ౬ ఆ ౪౮–౪౫(రా1-1) పుష్యమి౩-౪౫(ప3-1) వృ౨౨-౪౯ కౌ ౨౧-౪౬ రావి ౨౧-౨౦ త్యా౩-౪౫(రావ3-0ల4-30కు) దిన ౩౨-౨౩ రోహిణి౧౮–౯– ౪స్య ప్ర ౪౧-౪౮ మధ్యః౪౯–౪౯ ఆ తః౫౭-౩౯(రా10-14 4-35కు) అశ్విన్యాం కుజః౧౭–౨౪ భరణి శుక్రః ౨౪-౩౭ శక్రాం ౨౪ పకే వేస ప ౨౩ ఈ వింధ్యవాసినీ పూజా పుష్యార్కయోగః ప్రదోషాభావఃభు౧-౩౯ చర

౨౬ | | 26 | బు | ౭ సో ౪౩-౩౨(రా10-56) ఆశ్లేష ౧౯–౫౭ (ప1-26) ధ్రువ౧౫–౨౭ గర౧౬–౮ రావి౧౬–౧౫ త్యా౩-౫౦(రావ12-59 2-31కు) దిన ౩౨-౨౪ మృగశిర బుధః ౧౯–౧౩ కేవే స ప౨౦ పభు౧-౪౮ చ ౫

౨౭ | | 27 | బు | ౮ మం ౩౯–౩౪(రా9-21) మఘ౧౭–౨౧(పవ12-27) వ్యాఘాత౯–౧ విష్టి౧౧-౩౩ రావి ౪-౩౨ త్యా౩-౫౫(రావ8-18ల9-52కు) ది ౩౨-౨౫ మృగశిర బుధః౫౮–౪౭ శుభవేళ ఉమాసమేత దేవీ పూజా బ్రహ్మాణీ పూజా భు౧-౫౮ చం౬

౨౮ | | 28 | ర బు శు | ౯ బు ౩౭-౪(రా8-21) పుబ్బ౧౬–౯(ప11-59) హర్ష ౩-౪౧ వ బవ౫౫-౫౧ బాల౮–౧౯ గావి౧-౪౬ త్యా౪-౧(సావ7-11ల8-48కు) దిన౩౨-౨౭ రోహిణ్యాం గురుః౩౭-౨౫ పర్వాదు... బుధః ౧-౧౬ భగ ... ౧౦-౨౧ ...౧౭ ప కర్తరీత్యాగః భు-౨-౭ చం౭ [రామేశ్వర ప్రతిష్ఠా భు౨-౧౭ చం ౮

౨౯ | | 29 | శు బు | ౧౦ గు ౩౫–౫౪(సా7-53) ఉత్తర౧౬–౨౧ (ప12-3) వజ్ర౫౬–౨౮ తై౬–౨౯ గావి౫-౨౫ త్యా౪-౬ (రావ 8-40ల10-18కు) దిన౩౨-౨౮ భరణి కుజః ౪౫-౩౭ మృగశిర మిథున వేష్య జ్యేష్ఠ బుధః ౪౩-౮ దశ సహాగ౧౦ మీస్రేస్య ధన

౩౦ | | 30 | శు | ౧౧ శు ౩౬-౭(సా7-57) హస్త౧౭-౫౩(ప12-39) వ్య ౫౪-౩ వణిజ౬–౧౫ విశ౨–౨౧ త్యా౪-౧౧ (రావ9-2ల10-43కు) దిన౩౨-౨౯ భ ౩ శుక్రః ౫౫–౫౪ స వ్రతం౧౧ నిర్జల౧౧ భు౨-౨౭ చ ౯

౩౧ | | 31 | బు | ౧౨ శ ౩౭-౩౮(రా 8-33) చిత్ర౨౦-౪౩(ప1-47) పరిఘ౩-౩౧ బవ౬-౫౨ రావి౩-౯ త్యా౪-౧౬ (రావ7-46ల9-28కు) దిన౩౨-౩౦ మృగశిర బుధః ౩౨-౧౩ శామల ... ౧౧ భు౨-౩౬ చం ౧౧

౧ | | 1 | ర | ౧౩ ఆ ౪౦-౧౪(రా9-36) స్వాతి౨౪–౪౮ (ప3-22) శివ౫౩-౨౧ కౌల-౫౬ రావి౭-౧౯ త్యా౪-౨౦ (రావ9-27ల 11-11 కు) దిన౩౨-౩౧ రోహిణి౩-కృ౬-౦ రావే స చ ౨౪ భు౨-౪౬ చం ౧౧

౨ | 1947 జూన్ | 2 | బు శు | ౧౪ సో ౪౩-౫౬(రా11-4) విశాఖ౨౯–౭౨ (సా5-23) సిద్ధ౫౪–౨౧౨ గావి ౮–౯ త్యా౪–౫౪ (రావ9-47ల11-32కు) దిన౩౨-౩౨ ఆర్ద్ర౧౧ బు ౨౮-౨౭ భగ ౪స్ ౪౧-౩౦ కు వే పంచకే క్రాం ౨౯ వే పంచ౩౦ ప రామానుజన్నృసింహజయన్తీ భు౨-౫౬ చం౧౨

౩ | | 3 | శు | ౧౫ మం ౪౮–౩౪(రా12-56) అనూ౩౫-౩౮(సా7-45) సాధ్య౫౫-౨౩ విష్టి౧౫-౨౫ రావి౧౮-౩౭ త్యా౪-౨౬ (రావ1-58ల3-44కు) దిన౩౨-౩౩ భరణి కుజః౧౫-౨౬ కు వే పంచకే క్రాం౩౬ ప శవే ౩౫ షా వ్యాధానం శౌత్యా మన్వాదిః సావిత్రీవ్రతం తిలపాత్రాదిదానం చంద్రగ్రహణం వాదాంగులగ్రాసః (1-42) కేతుగ్రస్తః ధూమ్ర వర్ణః స్పర్శకాలః రావం 12-27 మధ్యకాలః రా12-46 శుద్ధమోక్షకాలః రా1-4 ఆద్యన్త పుణ్యకాలః గం 0-37 దక్షిణగోలః సవ్యగ్రహణం ఈశాన్యస్పర్శః ఈశాన్యోత్తర దిఙ్మోక్షః భు౩-౫ చం౧౩

౪ | | 4 | ర బు | బ ౧ బు ౫౩-౪౭(రా3-1) జ్యేష్ఠ౨-౧౩(రా10-23) సాధ్య౫౭-౧౦ బాల౨౧-౦ త్యాజ్యాభావః దిన ౩౨-౩౪ రోహిణి కృ౪౩౪–౪౭ ఆర్ద్ర బుధః౫౫-౫౫ శుభ వేళ ౩ సహాగకాలః భు ౩-౧౫ చర [భు ౩-౨౪ చం ౧౫

౫ | | 5 | శు | ౨ గు ౫౯–౪౦(తె5-22) మూల౯–౨౬ (రా1-16) శుభ౫౯–౨౯ తై౬–౪౩ దివి౪-౩౭ త్యా౪-౨౯ (ఉవ7-21ల9-9కు) రావి౧౨-౨౨ (రావ11-29ల1-16కు) దిన౩౨-౩౫ కృత్తి ౧ శుక్రః ౨౬-౪౦ వృషభ పూజా హల ప్రవాహ

౬ | | 6 | బు | ౩ శు ౬౦-౦(24-0) పూర్వాషాఢ౭-౨(రా4-19) శుక్ల ౬౦-౦ వణి౩౨-౪౬ దివి౧౬-౨౮ త్యా౪-౩౦(పవ12-5ల1-58కు) దిన౩౨-౩౬ ఆర్ద్ర బుధః ౩౨-౩౯ భు౩-౩౪ చం ౧౬

౭ | | 7 | శు గు | ౩ శ ౫-౫౩(ఉ7-51) ఉషా౬౦-౦(24-0) శుక్ల ౨-౧౫ భ౫-౫౩ దివి౧౯-౩౩ త్యా౪-౩౦ (పవ1-19ల3-7కు) దిన౩౨-౩౬ భరణి కుజః౪౭-౧౩ విశాఖ శుక్రః ౪౬–౫౧ భోభి ప్రదోష౭ భు౩-౪౪ చం౧౭

(margin, vertical): ౧౩౫౬ ఇంగ్లీషు జేష్ఠ శ ... ; ౧౩౫౬ ఇంగ్లీషు ఆషాఢ శ ...

౮		8	గ వ బు శు	౪ ఆ ౧౨-౦(ప10-18) ఉషార-౩౫(ఉ7-20) బర-౩౨బా౧౨-౦ది ౧౫-౪౭ త్యా౯-౨౯(ప. 11-49 ౯-౪౬కు) దిన౩౨-౩౭ మృగ౧౪క్షః౩-౪౬పై ప్రతి-౫౭ మస్యః౩౧-౫౪ అంతః౪౩-౨౬(ప1-29, 10-52కు) ఆర్ద్రే౪బుధః౪౭-౪౪ కృత్తి వృషే ర్వ శుక్రః౧౧-౫౦ అభిజిద్రవే రవరావేసస్త ౯ ఉ భు౩-౫౩చరా
౯		9		౫ సో ౧౭-౪౪(ప12-36) శ౧౧-౫౦(ఉ10-14) ఐం౬-౪౭ తై౧౭-౪౪దివి౨౨-౫౪ త్యా౪-౨౬(ప2-40ల4-26కు) దిన౩౨-౩౭ మ శీతిముఖం ౪౧-౩౮ తా వేసస్త౧౨ప అపరాహ్ణాంతః౨౬-౬మషీ ౯ భు౪-౩చరా
౧౦		10	శు	౬ మం ౨౨-౩౬(ప2-32) ధని౧౯-౧౬(ప12-48) వై ౧౮-౨౫వణి౨౦-౩౬ గావి౫-౧౩ త్యా౪-౨౧(రాప8-39ల10-24కు) దిన౩౨-౩౮ కృత్తి౩ శుక్రః౫౬-౫౬ పరాహ్ణ౯ః౯-౩౫ శూన్యతిథిః భు౪-౧౩చ ౨౦
౧౧		11	ర బు	౭ బు ౨౬-౧౪(ప3-59) శత౨౩-౩౨(ప2-55) ప్రీ౯-౯బ౨౬-౧౪ గావి౭-౫౦ త్యా౪-౧౪ రాప9-42 11-28కు దిన౩౨-౩౯ మృగ౨౪ః౩౨-౫౮పున ౧బుధః౧౬-౧౧ శైవనక్తం ఉభయానద్యాము భు౪-౨౨చ౨౧
౧౨		12	శు	౮ గు ౨౮-౯(ఉ4-46) పూభా౨౭-౮(ఉ4-21) స్థిర-౪౧ కౌ౨౮-౯రావి౧౯-౧౨ త్యా౪-౭(రాప2-15ల3-54కు) దిన౩౨-౪౦థ శుజః౨౦-౨త్రిలోచనపూజా భు౪-౩చ౨౨
౧౩		13	శు	౯ శు ౨౮-౧౫(ఉ4-49) ఉభా౨౮-౫౭(సా5-6) శుభ౬-౪౫ గ౨౮-౧౫ గావి౨౬-౧౫ త్యా౪-౦ (తెల్లవారి5-5ల) దిన౩౨-౪౦ కృత్తిశుక్రః౪౧-౫౪ భు౪-౪౧చ౦౨౩
౧౪		14	బు	౧౦ శ ౨౬-౨౫(ప4-5) రేవ౨౮-౫౪(సా5-4) సౌ౩-౧౯ కౌ౫౫-౯థ౨౬-౨౫ శేష౨-౫౫ (శేః6-41కు) దిన౩౨-౪౧ పున౨బు ౭౦-౧౪ తిథిః శిమా భు౪-౫౧చ౦౨౪
౧౫	౧౩౫౭ ఫసలీ జ్యేష్ఠము	15	ర	౧౧ ఆ ౨౨-౪౦(ప2-35) అశ్వి౨౭-౦(4-19) అతి౫౨-౩బా౨౨-౪౦విని౭-౧౯ త్యా౩-౫౨ (ప12-27ల2-05కు) రావి౧౬-౫౩ త్యా౩-౫౩(రాప1-20ల 2-51కు) దిన౩౨-౪౧ మృగ౩మిథున శిష్యన్ఘ్రా౪క్ష౭౨-౧౫(ఉ6-25) కు క్రాం శేవపంచ౨౭ ఉ అపరాహ్ణాంతః౨౬-౯తితిక్షయం స్వర్తి ౧౧ శి ప్రవేశాత్పరం మిథునసంక్రమణ పుణ్యకాలః భు౫-౦ భు౫-౧ ౯౨౫
౧౬	1946 జూన్	16	స శు శి	౧౨ సో ౧౭-౧౭(ప12-26) భర౨౩-౨౬(ప2-54) సుశర్మ-౨౪ తై౧౭-౧౭ గావి౧౯-౧౪ త్యా౩-౪౦ (రాప1-58ల3-21కు) దిన౩౨-౪౧ కృత్తిగుజః౫౪-౩౪ గో స్కు ౭౬-౪౭ పుష్య౪శి ౪౯-౫౫ కు క్రాం శేవపంచ౨౪ పపునః కు క్రాం౫౪ ఉ రాక్రాం౨౩ ఉ అపరాహ్ణదిః౯-౩౭ తిథి౧౩శి కూర్మజయంతీ భుం-౧౦చ౨౬
౧౭		17	బు	౧౩ మం ౧౦-౨౪ (ప9-41) కృత్తి-౨౪(ప12-53) ధృ౩౫-౩౩ వణి౧౦-౨౪ రావి౨౧-౩౫ త్యా౩-౩౫(రాప8-14ల4-40కు) దినం౩౨-౪౨ పున౩బుధః౬-౩౦ క్రాం రాక్రాం ౯పక్ష్మాంగారక ౧౪శి శైవనక్తం మాస శివరాత్రిః భుం-౨౧చం౨౭ [పిండపితృయజ్ఞః సావిత్రీవ్రతం భుం-౩౧చ౨౮
౧౮		18	ర	౧౪ బు ౨-౨౧(ఉ6-27) రోహి౫౧-౭(రా2-54) శుక్ల౧౨-౧౩ (ప10-24) శూ౨౫-౫౪శకు౨-౨౧దివి౧౪-౩౭ త్యా౩-౩౩(ప8-22 4-17కు) దిన౩౨-౪౨ మృగ౧౪౪ః౩౧-౪౪ కాం౧౨ ఉ సర్వేషాముమా అన్వాధానం

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిన్నాం॥ జ్యేష్ఠ శుక్లపక్షః

౮		21	స ౧ బు ౩౦-౪ రోహి ౫౦-౩౧ యాగ సౌఖ్యః తి	
			కోట్యాదిత్యాక్ష్మణి తి॥ [ప్రతీ॥ పు॥	
౯		22	౨ గు ౨౪-౩౦ మృ ౪౬-౫౩ తిథిద్వయం సత్యప	
౧౦		23	౩ శు ౧౮-౩౨ ఆర్ద్ర ౪౨-౪౫ తిథి చన్ద్ర రీ	
౧౧		24	౪ శ ౧౨-౨౨ పున౩౮-౩౨ దిన౩౨-౧౪	
౧౨	1947 జూన్	25	౫ ఆ ౬-౧౬ పుష్య౩౪-౩౨ దిన౩౨-౧౬ [౧౭	
౧౩		26	౬ సో ౦-౨౪ ఏష్యా౫౪-౨౦ ఆశ్లే ౩౦-౪౯ న౩౨-	
౧౪		27	౮ మం ౫౦-౦ మఘ౨౭-౪౩ న౩౨-౧౮	
౧౫		28	౯ బు ౪౫-౫౬ పూఫ౨౫-౧౮ దిః ౩౨-౧౯	
౧౬	౧౩౫౬ హిజరీ	29	౧౦ గు ౪౩-౦ ఉఫ౨౩-౪౭ దిన౩౨-౨౦	
౧౭		30	౧౧ శు ౪౦-౫౫ హ౨౩-౧౮ నిర్జల ఏకాదశి ౧౧శి	
౧౮		31	౧౨ శ ౪౦-౧౪ చిత్త౨౪-౦ దిః౩౨-౨౩	
౧౯	జూన్	1	౧౩ ఆ ౪౦-౪౧ స్వా౨౫-౫౫ న౩౨-౨౪	
౨౦		2	౧౪ సో ౪౨-౩౭ విశా౨౮-౬ శ్రీవైష్ణవనృసింహజయంతి॥ నమ్మా॥	
			తిరువాయిమొళిపిళ్ల తి॥ సత్యాభినవతీర్థ॥ పు॥	
౨౧		3	౧౫ మం ౪౫-౨౪ అనూ౩౩-౨౪ అన్వా॥ చంద్రగహ॥	

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిన్నాం॥ జ్యేష్ఠ కృష్ణపక్షః

౨౨		4	౧ బు ౪౯-౨౮ జ్యే౩౮-౪౭ ౩౨-౨౭ మూల సా
౨౩		5	౨ గు ౫౪-౫౫ మూ౪౪-౫౨ త్యప్రాణ్ణ తీ॥ పు॥
౨౪		6	౩ శు ౫౯-౧౧ పూషా౫౧-౨౪ రఘువర్య తీ॥ పు॥
౨౫		7	౪ శ ౬౦-౦ ఉషా౫౮-౨ న౩౨-౩౦
౨౬		8	౪ ఆ ౪-౯ శ్ర౬౦-౦ న౩౨-౩౧
౨౭	జూన్	9	౫ సో ౮-౩౭ శ్ర౩-౫౯ దిః౩౨-౩౧
౨౮		10	౬ మం ౧౨-౧౭ ధని౯-౧౬ న౩౨-౩౨
౨౯		11	౭ బు ౧౪-౫౧ శత౧౩-౩౨
౩౦		12	౮ గు ౧౬-౧౩ పూభా౧౬-౩౭ దిన౩౨-౩౪
౩౧	1947 జూలై	13	౯ శు ౧౬-౧౯ ఉభా౧౮-౨౮ దిః౩౨-౩౫
౩౨		14	౧౦ శ ౧౫-౯ రేవ౧౯-౪ [త్రతయ ౧౧ శి
౧		15	౧౧ ఆ ౧౨-౪౮ అశ్వి౧౮-౩౦ మిథునసర్వేషాం యోగినీ ఏకా
౨		16	౧౨ సో ౯-౨౪ భర౧౬-౫౬ దిన౩౨-౩౬
౩	ఆషాఢ	17	౧౩ మం ౫-౬ కృత్తి౧౪-౨౭
౪		18	౧౪ బు ౦-౬-౩౩ ఏష్యా౫౪-౨౯ రోహి౧౧-౧౯ దిన౩౨-
			౩౬ సగ్వ త్రామా అన్వాధానంపిండపితృయజ్ఞః

ఈ నెలలోని వారదుర్ముహూర్తములు:— ఆది దు ౨౮-౧౧ త్యా౨-౧౦ సోమ గు ౧౭-౨౧పు దు ౨౩-౫౧ మంగళ దు ౬-౩౧ త్యా౨-౧౦ రాత్రి౧౦ ౫౯-త్యా౧-౫౦ బుధ దు౧౫-౧౨ గురు ౧౦-౫౨ పుదు౨౩-౫౪ శుక్రదు౬-౩౧ పుదు౧౭-౨౩ శని దు౦-౧ త్యా౪-౨౧

శ్రీ ౧౩౫౬ ఫసలీ అమరాద్

1947 సం॥ జూన్ నెల

తేది	ఇం. తేది	వారం	వివరాలు
౧౯	19	శు	శు ౧ గు ౪౪-౧౩(రా11-12) పుష్య ౫-౫౧(ఉ7-39) ఆర్ద్రా ౫౨-౪౯(తె4-47) త్యా ౩-౩౧(పవ8-౩ల4-27కు) దిన ౩౨-౪౫ రోహిణ్యాం ... ౧౧-౫౫ ... భుం-౪౭చ౪౯
౨౦	20	శు బు	౨ షు ౩౫-౦(సా7-32) పున ౫౧-౫౯(రా1-58) వృ ౫-౬ ధ్రు ౪౯ ... త్యా ౩-౩౭ (పవ8-28 ల4-48కు) దిన ౩౨-౪౭ ... కుజః ౩౦-౩౯ పునర్వసౌ ... ౧౯ ... శ్రీజగన్నాథ రథోత్సవః చ ... భుం-౫౭చ౩౦
౨౧	21	పా శు	౩ శ ౭౬-౧౧(ప4-0) పుష్య ౪౪-౩౩(రా11-21) వ్యాఘా ౫-౩౩ ... త్యా ౩-౩౪ (పవ2-6ల10 31కు) దిన ౩౨-౪౭ ... ౨౮-౨౧ ... (ప12-10ల8-39) ... తిథిద్వయం భుం-౩చ౧ సాభాన్
౨౨	22	ర	౪ ఆ ౧౯-౭(ప12-47) ఆశ్లేష ౫౪(రా9-6) హర్ష ... భద్ర ... త్యా ౩-౩౭ (పవ10-57ల12-24కు) దిన ౩౨-౪౭ ఆర్ద్రాం ... ౧౩-౬(ప10-46) ... దక్షిణాయన పుణ్యకాలః ... భుం-౧౩చ౨
౨౩	23		౫ సో ౧౧-౧౧(ప10-0) మఘ ౩౪-౩౩(సా7-21) ... బా ౧౧-౧౧ ... త్యా ౩-౪౩ (ప8-13ల9-42కు) ... త్యా ౩-౪౯ (ప8-0ల4-31కు) దిన ౩౨-౪౭ ... భుం-౨౪చ౩
౨౪	24	శు	౬ మం ౫-౪౫(ఉ7-51) పుబ్బ ౩౧-౫౨(సా6-20) సి ౨౨-౫౯ ... త్యా ౩-౫౬ (రా1-22ల2-57కు) దిన ౩౨-౪౭ రోహిణ్యాం ... వివస్వత్స పని భుం ౧-౩౪ చం ౪
౨౫	25	ర	౭ బు ౨-౪(ఉ6-23) ఉత్తర ౩౦-౫౫(సా5-55) వ్యతీ ౬-౫౭ ... త్యా ౪-౩(రా2-26ల4-4కు) దిన ౩౨-౪౭ ... ౩౦-౫౧ ... ధాత్రువ్రతం ... దేవీపూజా భుం-౪౫చ ౫
౨౬	26	శు	౯ గు ౦-౧౩(ఉ5-38) హస్త ౩౧-౪౭(సా6-16) వరీ ౧౩-౧౯ ... ౦-౧౩ ... త్యా ౪-౧౧(రా2-38ల4-18కు) దిన ౩౨-౪౭ ... గోపాకర్మ స్వాధ్యాయః భుం-౫౫చ౬ [గంధః భు౨-౬ చ౭]
౨౭	27	బు శు	౧౧ శు ౦-౯(ఉ5-37) చిత్ర ౪-౯(రా7-2) పరి ౧౧-౫౮ ... త్యా ౪-౧౭ (రా1-20ల3-3కు) దిన ౩౨-౪౭ పుష్యం ... ౩౧ ...
౨౮	28		౧౦ శ ౧-౫౬(ఉ6-20) స్వాతి ౩౯-౪౩(రా9-3) శివ ౧౦-౧౬ ... త్యా ౪-౨౨ (రా3-9ల4-54కు) దిన ౩౨-౪౭ కుపేపంచ రా ... భుం-౨-౧౭చం౮ [౧౧ గోపద్మవ్రతారంభః భుం-౨-౨౭ చ౯]
౨౯	29	ర	౧౧ ఆ ౫-౬(ఉ7-36) విశాఖ ౪౪-౧౨(రా1-15) సిద్ధ ౧౦-౩౩ ... త్యా ౪-౨౬ (రా3-40ల5-26కు) దిన ౩౨-౪౭ ఆర్ద్రం ... ౧౧ ...
౩౦	30	పా శు శు	౧౨ సో ౯-౨౯(ప9-21) అనూ ౫౦-౩౯(రా1-49) సాధ్య ౧౧-౪ ... త్యా ... దిన ౩౨-౫౧ ... ౫౧-౭(రా2-10) ... పనోత్సవః భు౨-౩౯ చం ౧౦ [బుధః ౩-౪-౧-౩౯ ... భు౨-౪౭చం ౧౧]

1947 సం॥ జూలై నెల

తేది	ఇం. తేది	వారం	వివరాలు
౧	1	పా బు	౧౩ మం ౧౪-౪౩(ప11-27) జ్యేష్ఠ ౭-౪౧(తె4-38) శుభ ౧౩-౭౫ ... త్యా ౪-౨౯ (పవ8-5ల9-52కు) దిన ౩౨-౪౦ ... ౩-౧౯ ... ౧౧-౫(ప12-4కు) బుధ ...
౨	2	ర శు	౧౪ బు ౨౦-౨౯(ప1-46) మూల ౦-౦(24-0) శుక్ల ౧౫-౩౬ ... త్యా ౪-౨౯ (పవ1-36ల3-23కు) దినం ౩౨-౪౦ ఆర్ద్రం ... ౩౦-౧౪ ... శివపవిత్రార్పణం శివశయనం కోకిలావ్రతం భుం-౫౯చం౧౨
౩	3		౧౫ గు ౦౬-౨౪(ప4-9) మూల ౪-౫౫(ఉ7-29) బ్రహ్మ ౬-౫౩ ... త్యా ౪-౨౯ (ఉ ప5-43ల7-29కు) ... త్యా ౪-౩౧(సా ప6-19ల8-8కు) దిన ౩౨-౩౯ ... పూర్ణిమా అన్వాధానం గురుపూజా మహాపాఢీ వ్యాసపూజా అన్న ... భుం౩-౯చం౧౩
౪	4		౧ గు ౩౨-౩౦(సా6-35) పూర్వాషాఢ ౨-౩౦(ప10-35) వై ౨౦-౩౧ ... త్యా ౪-౩౦(సా ప7-35ల9-23కు) దిన ౩౨-౩౯ ... పయోగకాలః భు ౩-౨౦ చ ౧౪
౫	5	ర శు బు శు	౨ శ ౩౯-౨౨(రా8-57) ఉత్తరాషాఢ ౫౭-౫౩(ప1-34) ... త్యా ౪-౨౭ (సా ప6-3ల7-50కు) దిన ౩౨-౩౯ ... ౩-౭౪ శుక్ర ...
౬	6	బు	౩ ఆ ౪౩-౫౨(రా11-8) శ్రవణ ౩-౨(సా4-25) విష్కం ౨౫-౨౫ ... త్యా ౪-౨౩ (రా ప8-51ల10-38కు) దిన ౩౨-౩౯ పశ్చాదస్తమితో బుధః ...
౭	7		౪ సో ౪౭-౫౩(రా1-9) ధని ౩౩-౪౧(రా7-4) ప్రీతి ౨౭-౪౯ ... త్యా ౪-౨౩ (రా ప2-58

ల4-43కు) దిన 3౨-3౭ ఘు 3-౫౧చం౧౭

౯	8	శు	౫ మం	౫౨-౫౧(రా 2-44) శత 3౯-౨౭(రా 9-23) ఆయుష్మా-౫౪ కౌ ౨౦-౫౨ రావి౭౪-౪త్యా౪-౧౯(తెవ4-16ల) దినౕ3౨-3౬ ఆర్ద్ర్రిగ్రస్యుక్రః ౨౧-3౫ ఘ౪-౨చం ౧౮ [పునర్క్రః౨౯-౪౦ ఘు౪-౧౨చం౧౯
౯	9	౪	౬ బు	౫౫-౪౦(౭ 8-58) పూజాభ౪-౯(రా 11-16) సౌ౭౯-౧౧గ౭౪-౧౫ శేమ౧౦-౫౯(శే 6-0కు) దిన 3౨-3౬
౧౦	10	శు	౭ శు	౫౭-౦(రా 4-25) ఉభా౪౭-౨౫(రా 12-35) శో౨౭-౨3 విష్టి౨౬-౨౦దివి౯-౨౭ త్యా౪-౧3(ఉశ9-24ల11-5కు) దిః 3౨-3౫ రో౯హి౨కుజః ౧౫-౭ ఘు౪-౨3చం ౨౦
౧౧	11	శు	౮ శు	౫౬-3౪(రా 4-15) రేవ౮-౫౯(రా 1-13) అతి౨౫-౯బా౨౬-౪౭దివి౮-౧౨త్యా౪-౬ (పవ12-54ల 2-32కు) దిః 3౨-3౪ ఆర్ద్ర్రి౨స్యుక్ర౫-౯ శైవనక్తం, ధర్మసావర్ణి మన్వాదిః ఘు౪-33చం౨౧
౧౨	12	౪ బు	౯ శ	౫౪-౨3(రా 3-23) అశ్వ౮-౫౦(రా 1-8) సుక౨౧-౪౭ తై౨౫-౨౮ రావి౬-౧౮ త్యా3-౫౯ రావ9-10ల0-46కు దిన3౨-33 పుః 3 కృ౫౯-౨౧ పుః 3 మిధు వక్రీభుః౧3, 3 రాకే పెపంచరత్న ఉ ఐంద్రీపూజా ఘు౪-౪౪
౧3	13	శు	౧౦ ఆ	౫౦-౨౬(రా 1-48) భర ౪౬-౫౫(రా 12-24) ధృ౬-౫౭ వణి౨౨-౨౪దివి౧౨-౪త్యా3-౫౨ (పవ10-28ల 12-0కు) దిన3౨-3౨ ఆర్ద్రి 3 కుక్రః ౪౮-౫3 రా క్రాం౪౭ ఉఃకేశే పంచరత్న పఘు౪-౫౫చం౨3 [ఘు౫-౫
౧౪	14	పా	౧౧ సో	౪౪-3౮(రా 11-29) కృ౪3-౧౪(రా 10-56) శూ౧౦-౨౯ ౧౭-3౨దివి౧౫-౪త్యా3-౪౫(పవ11-40ల1-10కు) దిః 3౨-3౧ వ్యపుర౬-3౭ మః 3 కృ౫౫-౨(రా 12-17కు) కుక్రాం౪3 ఉః క్రాం౪౪ పసర్వ౧౧౭
౧౫	15	పా శు / గు శ రా	౧౨ మం	3౭-౨౪(రా 8-37) రో3౯-౨ (8-52) గం౨-౪౪ వృ౫౧-౭ కౌ౧౧-౧3 వివి౯-౪౬ త్యా3-3౯ (పవ1-38ల3-0కు) రావి౧౮-3త్యా3-3౫(రావ1-52 3-18కు) దిః 3౨-3౦ వ్య అం౭ః3-3౯(ఉ7-75కు) రో౭హి3 కుజః౧-౪౮ గురువక్రీత్యాగః ౨౨-3౬ వక్రత్యాగాశ్చాది ఘుః ౬-౨౪-3౫-3౨ క్రేశనిః ౧౭-౧౦ కృ3౯ ఘుః అమా ౧కేశుః3౭-౫౮కు క్రాం 3౮ప ఘు౫-౧౬ చం ౨౫
౧౬	16	౪ శు	౧3 బు	౨౯-౨(సా5-16) మృ3౧-౪3(సా6-20) ధృ౪౪-౨ 3-౧3 రావి౧౭-౪౪ త్యా3-3౧(రావ1-44ల 8-93కు) దిన3౨-౨౯ పునర్క౬-టకేవి. త్రభేర్కః౨౯-౦(రా 5-15) ఆర్ద్ర్రిగస్యుక్రః 3౨-౨3 అపహ్ణాం తః౨౫-౫౯ తిధిత్రయోదశీ శైవనక్తం మాసశివరాత్రిః అనధ్యాయః అస్మిన్దినే కర్కటాః సంక్రమణ పుణ్యకాలః ఘు౫-౨౬ ఘు౫-3౧ చం ౨౬ [మాఅన్వాధానం ఘుం-౫ం ౨౭
౧౭	17	బు	౧౪ గు	౧౯-౫౦(ప1-35) ఆర్ద్ర్రి౨౪-33(ప3-28) వ్యా33-3౯ శకుని౯-౫౦ రావి౧౮-౨౦ త్యా3-3౦(రాశ1-59 ల3-22కు) దిః 3౨-౨౮ పునర్వక్రీభుః౨౫-౨౮ క్రాం౨౪ ఉఃఅ రావారః ౧౯-౨౯తి ద్వయం సర్వేషామ
౧౮	18	శ	3౦ శు	●౧౦-౧౭ (ప9-46) పునర౭-3ప12-30 హర్ష ౨3-౦ నాగ౧౦-౧౭ వి౨-౮త్యా3-3౦(రా7-29ల 8-55కు) దిః 3౨-౨౬ పశ్చాద పమితక్రి౪౦-౯ క్రాం౧౭ పపిం పితృయజ్ఞః యాగకాలః ఘుం-౧౬చం౨౮

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ ఆషాఢ శుక్లపక్షః

౫	19	బ ౧ గు ౪౮-౨౫ పున౭-3౪ యాగకాలః
౬	20	౨ శు ౪౨-౧౪ ఆర్ద్రి3-3౦ పున౫౫-౪౮ దిన3౨-3౭
౭	21	3 శ 3౫-౫3 పుష్య౫౫-౦ దిన 3౨-3౭
౮	22	౪ ఆ 3౦-౮ ఆశ్లే౫౧-౨౦ దక్షిణాయనం౧3-౬ మారనూర్ణ౦భితి॥
౯	23	౫ సో ౨౪-3౯ మఘ౪౮-౪ దిన3౨-3౮ తిధిద్వయం
౧౦	24	౬ మం ౧౯-౪౫ పూఫ౪౫-౨౫ తిధిసప్తమీ
౧౧	25	౭ బు ౧౫-3౭ ఉఫ౪3-౪3 దిన3౨-3౮
౧౨	26	౮ గు ౧౨-౨౮ హ స్త౪౨-౫౬
౧3	27	౯ శు ౧౦-౨౦ చిత్ర౪3-౨౪ సత్యాధిరాజతీ॥ పు॥
౧౪	28	౧౦ శ ౯-౨౯ స్వా౪౪-౫౭ పెరియాళ్వార్ వడకృత్తి రుపీధిపిళ్లతి॥
౧౫	29	౧౧ ఆ ౯-౪౮ విశా౪౭-౫౪ మత్రయ౧౧౭
౧౬	30	౧౨ సో ౧౧-3౦ అనూ౫౧-౫౫ క్షీమన్నాధముని తి॥
౧౭	1	౧3 మం ౧౪-౧౮ జ్యే౫౭-౭ శతగోపరామానుజజీయర్ తి॥ న॥ శ్రీరంగక్షేత్రజ్యేష్ఠాభిషేకః
౧౮	2	౧౪ బు ౧౮-౮ మూ౬౦-౦ తిధిపూర్ణిమా
౧౯	3	౧౫ గు ౨౨-౪౨ గూ3-౬ కూర్మావ్యతిథిః అన్వాధానం

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ ఆషాఢ కృష్ణపక్షః

౨౦	4	బ ౧ శు ౨౭-౪౧ పూషా. 3౪ దిన3౨-3౪ యాగకాలః
౨౧	5	౨ శ 3౨-౪౧ ఉషా౧౬-౮
౨౨	6	3 ఆ 3౭-౧౧ శ్రవ౨౨-౧౮ దిన3౨-33
౨3	7	౪ సో ౪౦-౫ ధని౨౭-౪౬ దిః 3౨-3౨
౨౪	8	౫ మం ౪3-3౭ శత3౨-౨౧ జయంతీ॥ పు॥
౨౫	9	౬ బు ౪౪-౫౮ పూభా3౫-౪౦ దిన3౨-3౧
౨౬	10	౭ గు ౪౫-౧౨ ఉభా3౭-౫౦ దిన3౨-3౦
౨౭	11	౮ శు ౪౪-౧౧ రేవ3౮-౪౭ దిన3౨-౨౯
౨౮	12	౯ శ ౪౧-౪౬ అశ్వి3౮-౨3
౨౯	13	౧౦ ఆ 3౮-౨౯ భర3౭-3 దిన3౨-౨౮
3౦	14	౧౧ సో 3౪-౫౧ కృ3౪-3౯ మత్రయ౧౧౭
3౧	15	౧౨ మం ౨౯-౬౦ 3౧-3౭ నః3౨-౨౬
3౨	16	౧3 బు ౨3-౨౯ మృ౨౭-౫౮ తిధిద్వయం కర్కటే ర్కః ౪౮-౪౭
౧	17	౧౪ గు ౧౭-3౧ ఆర్ద్ర్రి౨3-౫౮ సర్వేషామమా అన్వాధానం
౨	18	3౦ శు ౧౧-౧౯ పున౧౯-౪౬ పిం పితృయజ్ఞః యాగకాలః సత్యాదీశతీ॥ పు॥

ఈ నెల వారదుర్ముహూర్తములు :-ఆది దు ౫౮-౨౦ త్యా౨-౧౧సోమ దు ౧౭-౨౬ పుదు౨3-౫౮ త్యా౨-౧౧మంగళ దు ౬-3౪ త్యా౨-౧౧రాదు ౧౦-౫౬ త్యా౧-౪౯బుధ దు౧౫-౧౫గురు దు౧౦-౫3 పుదు౨3-౫౭ శుక్ర దు౬-3౨ పుదు౧౭-౨౫ త్యా౨-౧౧శనిదు౦-౧త్యా౪-౨౧

౧౯	19		[illegible] (ఘ 2-18) [illegible] (9-30) [illegible] (ఘ 8-49 ల 10-14 వు) [illegible]
౨౦	20		[illegible] (ఘ 11-0) [illegible] (ఘ 6-45) [illegible] (తె 4-28) [illegible] (సా 5-34 ల 7 0 వు) [illegible] ప్రదోషః [illegible]
౨౧	21		[illegible] (ర 8-14) [illegible] (రా 2-35) [illegible] (ప 11-47 ల 1-16 వు) [illegible]
౨౨	22		[illegible] (సా 6-7) [illegible] (రా 1-29) [illegible] (ప 9-27 ల 10 59 వు) [illegible]
౨౩	23		[illegible] (రా 4-49) [illegible] (రా 1-13) [illegible] (ప 9-47 ల 11-22 వు) [illegible] సింహాయనం [illegible] రా 10-33 [illegible]
౨౪	24		[illegible] (ప 4-21) [illegible] (రా 1-46) [illegible] (ప 9-24 ల 11-2 వు) [illegible]
౨౫	25		[illegible] (ప 4-41) [illegible] (ర 8-6) [illegible] (ప 7-40 ల 9-21 వు) [illegible]
౨౬	26		[illegible] (సా 5-49) [illegible] (తె 5-9) [illegible] (ప వ 9-10 ల 10-54 వు) [illegible] (తె 4-28) [illegible]
౨౭	27		[illegible] (సా 7-34) [illegible] (24-0) [illegible] (ప వ 9 35 ల 11-22 వు) [illegible] (ప 11-8 వు) [illegible]
౨౮	28		[illegible] (ర 9-47) [illegible] (ఉ 7-44) [illegible] (ప 2-1 ల 3-48 వు) [illegible]
౨౯	29		[illegible] (రా 12-11) [illegible] (ప 10-36) [illegible] (సా 7-39 ల 9-27 వు) [illegible]
౩౦	30		[illegible] (రా 2-40) [illegible] (ప 1-39) [illegible] (ప 11-51 ల 1-39) [illegible] (రా 12-29 ల 2-17 వు) [illegible]
౩౧	31		[illegible] (సా 5-8) [illegible] (సా 4-44) [illegible] (రా 1-42 3-29) [illegible]
౧	1		[illegible] (21-0) [illegible] (సా 7-36) [illegible] (రా 12-5 ల 1-52) [illegible]
౨	2		[illegible] (ఉ 7-22) [illegible] (రా 10-21) [illegible] (రా 2-46 4-32 వు) [illegible]
౩	3		[illegible] (ప 9-25) [illegible] (ర 12-52) [illegible]
౪	4		[illegible] (ప 11-13) [illegible] (ర 8 4) [illegible] (ప 8-44 ల 10-28 వు) [illegible]
౫	5		[illegible] (ర 12-41) [illegible] (ర 4-18) [illegible] (ప 9-59 ల 11-42 వు) [illegible]
౬	6		[illegible] (ప 1-49) [illegible] (24-0) [illegible] (ప 8-10 ల 4-52 వు) [illegible]

1947 జూలై [illegible]

1947 ఆగస్టు [illegible]

౭ | 7 | గు | ౫ గు ౨౧-౫౦(ప2-30)ఉ.భా ౧-౪౫(ఉ6-28)సుక ౨-౫౫ తై ౨౧-౫౦ ౧-౫ త్యా ౪-౧౦ 6-58 8-38కు దిన౩౧-౫౬ అగస్త్యోదయః ౨౭-౧౫ పుష్య౪ శుక్రః ౧౫-౮ అపరాహ్ణాంతః ౨౫-౩౩ షష్ఠీతిథిః భు౩-౪౭చ౯

౮ | 8 | శు బు శు | ౬ శు ౨౨-౧౭(ప2-41)రేవ-౧౭ (ఉ7-29)శూల౦-౨౬వణి౨౨-౧౭ రావి౨౩-౨౭ త్యా౪-౫ రావ8-54ల5-29కు దిన౩౧-౫౪ మృగశిరకుజః ౩౦-౩౫ పుష్య౧ బుధః ౧౬-౨౫ ప్రాగస్తమిత శుక్రః ౧౨-౦ అపరాహ్ణాదిః౯-౮ సప్తమీతిథిః భు౩-౫౮చ౨౦

౯ | 9 | ర పా శు | ౭ శ ౨౧-౨౨(ప2-19)అశ్వ౫-౩౪(ఉ8-0) గం౩౬-౪౭ బ౨౧-౨౨ ది౯-౭౪ త్యా౩-౫౯ (సా5-33ల7-11కు) దిన౩౧-౫౨ ఆశ్రేష రవిః ౫౩-౦ వ్య ప్రవే ౩౨ మధ్యః ౫౨-౪౬ అంతః౫౯-౪ (12-23ల తె5-24కు) ఆశ్రే౧ శుక్రః ౫౭-౩౦ కేవే పంచమ్యః అష్టమీతిథిః శ్రవన క్తం భద్రోపవాస ధ్యాకః భు౪-౮చం౨౧

౧౦ | 10 | బు శ | ౮ ఆ ౧౮-౫౨(ప1-19)భ ౫-౧౮(7-53)వృ౩౧-౫౦ కౌ౧౮-౫౨ రావి౨-౩౧ త్యా౩-౫౨సావ7-30 9-8కు దిన౩౧-౫౦ పుష్య౨ బుధః ౩౭-౩౬ ఆశ్రే శ ౨౫-౧౧ రాక్రాం౫ కే వేపంచ౬ పతిథి నవమీ భు౪-౯ చ౨

౧౧ | 11 | | ౯ సో ౧౪-౪౭(ప11-41) కృ౩-౨౪(7-9) ధ్రు౨౫-౪౦ గర౧౪-౪౭ రావి ౯-౨౫ త్యా౩-౪౭ (రా వ10-16ల 11-47కు) దిన౩౧-౪౮ రాక్రాం౪ప భు౪-౯చం౨౩

౧౨ | 12 | బు శు | ౧౦ మం ౯-౧౩(ప9-28)రోహిం౦-౮(ఉ5-50)మృగ౫౫-౧౪(తె3-56)వ్యా౬-౧౫ భద్ర౯-౧౩ దివి ౧౩-౦ త్యా౩-౪౧(ప10-59ల12-29కు) దిన౩౧-౪౬ పుష్య౩బు ౪౨-౫౨ ఆశ్రే౨ శుక్రః ౩౯-౨౯ కాం౧ ఉ౫౬ పస్తార్ధ ౧౧శీ భు౪-౪౦చ౨౪

౧౩ | 13 | ర కు | ౧౧ బు ౨-౧౮(6-42)ఏకాదశ్య ౫౧-౫౮(ద్వా 3-29) ఆర్ద్ర ౪౯-౩౧(1-36) హర్ష ౯-౪౪ బా౨-౧౮ దివి౧౪-౯ త్యా౩-౪౭(ప11-31 12-57కు) దిన౩౧-౪౪ ఆశ్రేష రవిః ౨౧-౨౨ ఆర్ద్ర౧కుజః ౩౨-౧౪ శుక్రాం౩౨ ఉ౫౦ పవైష్ణవ ౧౧శీ ప్రదోషః భు౪-౫౧చ౨౫

౧౪ | 14 | బు | ౧౩ గు ౪౫-౩౪(12-1) పున౪౨-౫౨(10-56) వజ్ర౧-౩ సిద్ధి ౪౯-౨౨ గర౨౦-౧౫ దివి౧౬-౧౧ త్యా౩-౩౩ (పవ12-15 1-40కు) దిన౩౧-౪౨ పుష్య౪ బుః ౩౪-౫౨ మాస శివరాత్రిః భు౫-౧చ౨౬

౧౫ | 15 | బు శు | ౧౪ శు ౩౬-౨౯(8-24) పుష్య ౩౫-౫౦(8-7) వ్య౪౦-౧౪ విష్టి ౧౧-౪ దివి౦-౩౧ త్యా౩-౩౨ (ఉ6-0ల7-25కు) దిన౩౧-౪౦ ప్రాగస్తమితో బుధః౬-౩౦ ఆశ్రే౩ శుక్రః ౨౧-౨౬ గ్రాం శక్రాం కే వేపత౩౫ ఉ వాజసనేయ్యకా శ్రవన క్తం భు౫-౧౨చ౨౭ [భు౫-౨౧ భు౫-౩౧చ౨౮

౧౬ | 16 | ర బు | ౩౦ శ ౨౭-౨౫(ప4-46) ఆశ్రే౨౮-౫౦(సా5-19) వరీ౩౦-౫౨ చతు౧-౫౭ దివి౪-౬ త్యా౩-౩౨ (ఉవ7-16ల8-51కు) రావి౨౩-౫౬ త్యా౩-౩౪ (రావ4-2ల5-27కు) దిన౩౧-౩౮ మఘ౧ సింహస్థః రవిః౯-౩౨ (రా1-37) ఆశ్రే౧ బుధః ౨౨-౫౧ క్రాం శక్రాం కే వేపత౯ పపునర్వ క్రాం ౪ ఉ అపరాహ్ణాంతః ౨౫-౧౮ అమా తిథిః అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః ప్రవేశాత్పూర్వదినే సింహ సంక్రమణ పుణ్యకాలః కృతయుగాంతః

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ అధిక శ్రావణశుక్లపక్షః

౩ | 19 | ౧ శ ౫౯-౬ పూర్వ౫౩-౫౩ పుష్య ౧౫ ౩౯ దిన ౩౨-
౪ | 20 | ౨ ఆ ౫౩-౨౭ ఆశ్రే ౧౧-౪౭ దిన౩౨-౨౦ [౨౧
౫ | 21 | ౪ సో ౪౮-౯మఘ౮-౨౨ శ్రీ౦నాళ్యుక గిరినాచ్చియార్ కందాడై తోడప్పగ తి॥
౬ | 22 | ౫ మం ౪౪-౨౨ పూఫ౫-౩౩ దిన౩౨-౧౮
౭ | 23 | ౬ బు ౪౧-౪౭ ఉఫ౩-౩౫ బదరీ నారాయణప్పెగ
౮ | 24 | ౭ గు ౩౯-౦ హస్త౨-౩౫ దిన౩౨-౧౫ [మాళ్ళుతి॥వ॥
౯ | 25 | ౮ శు ౩౭-౫౬ చిత్త౨-౪౪ దిన౩౨-౧౪
౧౦ | 26 | ౯ శ ౩౮-౧౭ స్వాతి౪-౦ దిన౩౨-౧౨
౧౧ | 27 | ౧౦ ఆ ౩౯-౪౮ విశా౬-౩౮ దిన౩౨-౧౦
౧౨ | 28 | ౧౧ సో ౪౨-౩౮ అనూ౧౦-౨౬ మతత్రయ ౧౧శీ
౧౩ | 29 | ౧౨ మం ౪౬-౨౨ జ్యే౧౫-౨౨ హరివాసరః ౧-౭
౧౪ | 30 | ౧౩ బు ౫౦-౫౯ మూ౨౧-౮ దిన ౩౨-౫
౧౫ | 31 | ౧౪ గు ౫౫-౫౮ పూషా౨౭-౨౯ దిన ౩౨-౪
౧౬ | 1 | ౧౫ శు ౬౦-౦ ఉషా ౩౪-౨ అన్వాధానం శ్రీపుండరీకాక్షుర్ అళ్వందార్ తి॥ వ॥
౧౭ | 2 | ౧౫ శ ౦-౫౬ శ్ర౪౦-౨౩ గూగకాలః

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ అధిక శ్రావణకృష్ణపక్షః

౧౮ | 3 | బ ౧ ఆ ౫-౩౦ ధని౬-౨ దిన ౩౧-౫౯
౧౯ | 4 | ౨ సో ౯-౧౭ శత౫౦-౫౫ దిన ౩౧-౫౭
౨౦ | 5 | ౩ మం ౧౨-౩ పూభా ౫౪-౩౦ దిన౩౧-౫౫
౨౧ | 6 | ౪ బు ౧౩-౩౫ ఉభా౫౭-౧ దిన౩౧-౫౩
౨౨ | 7 | ౫ గు ౧౪-౫౪ రేవ౫౮-౩ దిన౩౧-౫౨
౨౩ | 8 | ౬ శు ౧౨-౫౩ అశ్వ ౫౮-౪ దిన౩౧-౫౦
౨౪ | 9 | ౭ శ ౧౦-౪౩ భ౫౬-౯ దిన౩౧-౪౮
౨౫ | 10 | ౮ ఆ ౭-౨౭ కృ౫౪-౪౧ దిన౩౧-౪౬ [౪౪
౨౬ | 11 | ౯ సో ౩-౧౭ ఏకాదశ్య౫౫-౯ రో౫౧-౪౭ దిన౩౧-
౨౭ | 12 | ౧౧ మం ౫౨-౫౩ మృగ౪౮-౯ స్మార్త౧౧శీ
౨౮ | 13 | ౧౨ బు ౪౬-౫౩ ఆర్ద్ర ౪౪-౧౧ శ్రీవైష్ణవమాధ్వ ౧౧శీ
౨౯ | 14 | ౧౩ గు ౪౦-౪౩ పున౩౯-౫౯ దిన ౩౧-౩౮
౩౦ | 15 | ౧౪ శు ౩౪-౩౧ పుష్య౩౫-౪౭ వాజసనేయ్యకా ప్రతిపాది భయంకర అణ్ణన్ తి॥
౩౧ | 16 | ౩౦ శ ౨౮-౩౬ ఆశ్రే౩౧-౫౦ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు :- ఆది దు౨౭-౪౭ త్యా౨-౮ సోమదు ౧౭-౫ ప్రదు ౨౩-౯ మంగళదు ౬-౨౪-త్యా౨-౮ రాదు ౧౧-౧౨ త్యా ౧-౫౨ బుధ దు ౧౫-౦ గురు దు ౧౦-౪౩ పుదు ౨౩-౩౪ శుక్ర దు ౬-౨౫ పుదు౧౭-౭ త్యా౨-౮ శని దు ౦-౧ త్యా౪-౧౬

౧౩౫౬ ఫసలీ సూర్య ... ౫ ... 1947 సం॥ ఆగష్టు

౧౭	17		శు ౧ ఆ ౧౮-౫౧(ప1-21) మఘ ౨౨-౧౯(ప2-44) పరి ౨౦-౧౮ బవ ౧౮-౫౧ రా ౫౨ త్యా ౩-౩౮ (ఉ 9-59 11-26కు) దిన ౩౧-౩౬ ఉద్రేకాం ౨౩ ప అపరాహ్ణేదః ౧౮-౫౮ తిథిద్వయం యుగకాలః చంద్రదర్శనం భుం-౨చ౨౯
౧౮	18	శు బుశు	౨ సో ౧౧-౧౨(ప10-17) పూఫ ౧౬-౪౭(ప12-31) శివ ౧౧-౨౩ కౌ ౧౧-౧౨ రావి ౨-౨ త్యా ౩-౪౪ (సావ7-15ల8-45కు) దిన ౩౧౩-౪ ఆర్ద్రి ౨కుజ ౩౭-౨౨ ఆశ్రే ౨ బుధః ౭-౧ ఆశ్రేరసు ౩-౨౩ సుధు శ్రవాద్ర॥భు ౦-౧౨చ౧వ వ్యాల్
౧౯	19	బు	౩ మం ౫-౦(ఉ7-48) ఉఫ ౧౨-౪౫(ప10-54) సిద్ధ ౩-౩౬ సా ౫౩-౪౦ గర ౫-౦ రావి ౧-౨౪ త్యా ౩-౫౧ (సావ6-59ల8-31కు) దిన ౩౧-౩౨ ఆశ్రే ౩ బుధః ౯-౫ శ్రావణ పునర్వసు ... సూర్యాగణపతి వ్రతం ... వ్రత ప్రారంభః భుం-౨౨చ౨ [౫విూభుం-౩౨చ౩
౨౦	20	ర శు	౪ బు ౦-౯(ఉ6-1) విష్కంభ ౫౭-౨౭(సం తె5-0) హస్త ౧౦-౨౮(ప10-0) శుభ ౫౨-౨౮ భద్ర ౦-౯ గరవి ౩౦-౨౧ త్యా ౩-౫౯ (సా 5-57ల7-33కు) దిన ౩౧-౩౦ సుఘు అర్క్ ౭౧౭-౨౩ సుఘు సింహేశ్రా స్థ... ౪౫-౫ నాగ
౨౧	21	పా బు	౬ గు ౫౭-౩౦(తె4-49) చిత్ర ౧౦-౬(ప9-51) శుక్ల ౪౯-౨౦ కౌ ౨౭-౪౩ దవి ౨౪-౩౦ త్యా ౪-౭ (పవ3-37ల5-16కు) దిన ౩౧-౨౮ వైధృతి ప్రవేశ ౨౨ మధ్యః ౪౩-౫౨ అంత్యః ౪౯-౪౪ (రా 9-22ల1-43కు) ఆశ్రేరబుధః ౨౯-౨ సూర్యపూజాభుం-౪౩చ౪
౨౨	22	గు	౭ శు ౫౯-౧౭ (తె5-32) స్వాతి ౧౧-౫౪(ప10-35) బ్రహ్మ ౪౭-౫౮ గర ౨౮-౨౩ దవి ౨౬-౫౮ త్యా ౪-౧౫ (సా 4-3ల6-18) దిన ౩౧-౨౬ విశా ౩ బుధః గురుః ౫౦-౩౫ రాశి పంచ ౧౧ ఊ భుం-౫౩చ౫
౨౩	23	ర శు బు శు	౮ శ ౬౦-౦(24-0) విశాఖ ౧౫-౪౪ (ప12-7) ఐంద్ర ౪౮-౩ విష్టి ౩౧-౪ దవి ౨౬-౪౦ త్యా ౪-౨౨ (సా 4-29ల6-14కు) దిన ౩౧-౨౪ సుఘు ౩ కన్య ౪౪-౫౮ సూర్యనం ౫౮-౫౨(తె5-22) ఆర్ద్రి ౩ కుజః ౪౫-౨౭ సుఘు సింహే మిత్రస్థో బుధః ౮-౫౮ సుఘు శుక్రః ౨౬-౩౯ శవే సప్త క్రాం ౧౫ ఊ రావే పంచ౧౬ ప్రవేశాత్పరదినే షడశీతిపుణ్యకాలః సౌరశరదృతుప్రారంభః భు ౧-౩ చ ౬
౨౪	24	బు శ	౮ ఆ ౨-౫౨(ఉ6-58) అనూ ౨౧-౨౦ (ప2-21) వైధృ ౪౯-౨౭ బవ ౨-౫౨ రావి ౫-౩౫ త్యా ౪-౨౮ (గా 8-36ల10-24కు) దిన ౩౧-౨౧ సుఘు బుధః ౪౮-౪౯ ప్రాగుదితశ్శుక్రః ౪౭-౩౭ శవే సప్త క్రాం ౨౨ ప కౌమారీదేవీపూజా స్వాధ్యాయః భు ౧-౧౩ చ౭
౨౫	25		౯ సో ౮-౪(ప9-4) జ్యేష్ఠ ౨౮-౧౫(ప5-8) విష్కం ౫౧-౩౮ కౌ ౮-౪ రావి ౧౯-౨౫ త్యా ౪-౩౦ (రా 2-7ల3-55కు) దిన ౩౧-౧౯ భు ౧-౨౪చ౮ [గ భః భు ౧-౩౪చ౯
౨౬	26	బు శు	౧౦ మం ౧౪-౫(ప11-28) మూ ౩౫-౪౧(రా 8-6) ప్రీ ౫౪-౪౫ గర ౧౪-౫ వి ౩౧-౧౧ త్యా ౪-౩౦ (సా 6-18ల8-6కు) దిన ౩౧-౧౭ సుఘు ౩ బుధః ౨౮-౩౬ సుఘు ౩ శుక్రః ౮-౧౧ కు వే ౩౫ ఏకాదశీ తిథిః దధివ్రతారంభః వేదవ్రత
౨౭	27	ర	౧౧ బు ౨౦-౨౧(ప1-58) పూషా ౪౩-౨౩(రా11-9) ఆయు ౫౬-౩౯ భ ౨౦-౨౧ దవి ౨-౪౬ త్యా ౪-౩౧ (సావ6-56ల8-44కు) దిన ౩౧-౧౫ సుఘు ౪ గ్ర ౧౨-౧౭ కు వే ౪౪ ప అపరాహ్ణే తః ౨౫-౦ శూన్యతిథి పర్వ తి౧౧ భుం ౧-౪౪
౨౮	28	శు బు శు	౧౨ గు ౨౬-౩౩(ప4-29) ఉషా ౫౦-౪౪(రా 2-6) సౌభా ౫౮-౫౨ బా ౨౬-౩౩ దవి ౫-౪౦ త్యా ౪-౨౯ (ఉవ8-10ల9-58కు) దిన ౩౧-౧౩ షడశీతి ముఖం ౭-౩౪ ఆర్ద్రి ౪ కుజః ౫౭-౧౬ సుఘు ౪ బుధః ౯-౪౬ సుఘు ౪ శుక్రః ౪౯-౩౦ రవే పంచరాశేః ప్రవేశ ఊ అప... ౧౮-౪౪ తిథి ద్వాదశీ దామోదర౧౨ శ్రీ విష్ణుపవిత్రారోపణం భు ౧-౫౪
౨౯	29	బు	౧౩ శు ౩౨-౦(సా 6-38) శ్రవ ౫౭-౨౧(తె4-46) శో ౬౦-౦ తై ౩౨-౦ దవి ౧-౫౦ త్యా ౪-౨౬ (ఉ 6-34ల8-20కు) దిన ౩౧-౧౦ పూఫ ౧ బుధ ౫౨-౧౬ గ వేపంచరాశేః ప్రవేశ ఊ పళవే పంచ ౫౭ ఊ వ: లక్ష్మీవ్రతప్రారం॥ భు ౨-౫చ౧౨
౩౦	30	ర	౧౪ శ ౩౬-౪౪(రా 8-32) ధని ౬౦-౦(24-0) శో ౦-౨౮ గర ౩౪-౨౨ దవి ౨-౧౯ త్యా ౪-౨౩ (పక 9-10ల10-55కు) దిన ౩౧-౮ పూఫ ౧ ర్క్ ౭౩౯-౬ శవే శంచ భు ౨-౧౫చ౧౩
౩౧	31	బు శు	౧౫ ఆ ౪౦-౩౬(రా10-4) ధని ౩-౧౦ (ఉ7-6) అతి ౧-౨౫ విష్టి ౮-౪౦ దవి ౨-౪౦ త్యా ౪-౨౦ (పవ2-54ల4-38కు) దిన ౩౧-౬ పూఫ బుధః ౩౬-౧౩ పూఫ ౧ శుక్రః ౩౦-౪౬ శవే పంచ ౪ ప ఉపాకర్మ హయగ్రీవోత్పత్తిః శ్రీదేవ్యాః పవిత్రారోపణం భు ౨-౨౫చ౧౪
౧	1		బ ౧ సో ౪౩-౩౩(గా11-16) శత ౮-౯(ప9-7) సుక ౧-౪౩ బా ౧౨-౪ దవి ౨౫-౧౪ త్యా ౪-౧౬ (పవ3-57ల5-39కు) దిన ౩౧-౪ యాగకాలః భు ౨-౩౫చ౧౫
౨	2	బు	౨ మం ౪౫-౩౧(రా12-8) పూభా ౧౨-౧౪(ప10-45) ధృతి ౧౯-౩౧ తై ౧౪-౩ రావి ౬-౨౮ త్యా ౪-౧౨ (రావ8-51ల10-23కు) దిన ౩౧-౧ పూఫ ౩ బుధః ౨౧-౫౮ బృహత్తిల్వ ౨ యా అశూన్యశయనవ్రతం భు ౨-౪౬చ౧౬
౩	3	ర శు శు	౩ బు ౪౬-౩౩(రా12-28) ఉభా ౧౫-౨౧(ప11-59) శూలం ౬-౯ గం ౫౮-౬ వణి ౧౬-౨ రావి ౧౫-౩౧ త్యా ౪-౯ (రావ12-27ల2-7కు) దిన ౩౦-౫౯ పూఫ ౨ ర్క్ ౭౫-౫౧ పున ౧ కుజః ౧౩-౪ పూఫ ౨ శుక్రః ౧౨-౧ భు ౨-౫౬చ౧౭
౪	4	పా బు	౪ గు ౪౬-౪౭(రా12-34) రేవ ౧౭-౯(ప12-55) గండ ౫౫-౩౬ బగ ౬-౪౦ త్యా జ్యా భావః దిన ౩౦-౫౭ వ్యతీపాతః ౨-౪౦ మధ్యః ౨౪-౪ అంత్యః ౩౩-౩౨ (ప2-55ల5-7-16కు) పూఫ ౪ బుధః ౯-౪౧ వే ౧౭ ఊ సంకష్టహరచతుర్థీ భు ౩-౬

మి	వృ	మే	మీ
శు	రా		
బు శుక్ర	ర చు సింహే ... రా శ సింహే బుధః ౭ ఆర్ద్రి గ్రాంబుధ ౧౩ శక గ్రాం శుక్రః		
ర			
	సు	కే	

1947 సం॥ సెప్టెంబరు

౫	5	బు శు	౫ శు	౪౫-౫౫(ర 12-13)అశ్విని-౧(ప1-27) ధ్రువ౨-౧౪ కౌల౬-౨౧ విష-౪౭ త్యాజ్య౪-౫ (ప9-22ల11-0కు)రావి౧౨-౧౫ త్యాజ్య౪-౧ (రా11-7ల12-43కు) దిన౩౦-౫౪ శుభం బుధః ౫౯-౨౮ పూర్వ౩ శుక్రః ౫౩-౮ రవే౯ప కేవే ప చ౯ ఊ భు౩-౧౬ చ౯
౬	6	ర శ	౬ శ	౪౪-౨ (ర 11-28)భరణి-౨౧(1-35)వ్యాఘాత౭-౫౮ గర౧౦-౫౮ రావి౧౮-౬ త్యాజ్య౩-౫౭ (రావ1-26ల 3-1కు)దిన౩౦-౫౨ పూర్వ౩ భౌమః ౩౨-౧౪ అశ్లేషఃశనిః౨-౧౪ రాక్రాం ౯ ఊ కేవే పంచ౨౦ప ఉభయ ప్రదోషః భు౩-౨౬ చ౨౦
౭	7	బు	౭ ఆ	౪౧-౨(రా10-16)కృత్తిక-౩౫(ప1-18) హర్షణ౨-౫౦ విష్టి౧౨-౩౨ రావి౨౬-౨౮ త్యాజ్య౩-౫౨ (తెః4-46ల) దిన౩౦-౫౦ శుభం శ్రావణ్యాం ముచ్చేబుధః ౫౧-౨౫ రాక్రాం ౯ప స్మార్తమాధ్వ శ్రీకృష్ణ జయంతీ భు౩-౩౭ చ ౨౧
౮	8	శు శు	౮ సో	౩౬-౪౭(ర 8-36) రోహిణి-౪౧(ప12-32)వజ్ర౩౬-౪౦ బాల-౫౪ శేషః౧-౧౦ (శేః6-20కు) రవి౨౯-౫౮ త్యాజ్య౩-౫౮(సాః5-51ల7-22కు)దిన౩౦-౪౮ పునర్వసుజః౩౨-పూర్వశుక్రః౩౪-౧౦ వైష్ణవ నక్తం రామానుజ శ్రీకృష్ణజయంతీ దశఫలశ్రవణార భః దూర్వాష్టమీ భు౩-౪౭ చ ౨౨
౯	9	ర బు	౯ మం	౩౧-౨౮(సా6-27)మృగ౩-౩౬(ప11-18) సిద్ధి౨౯-౩౭ తైతిల-౭౮ వి౨-౨౫ త్యాజ్య౩-౪౪ (సావ7-8ల8-38కు)దిన౩౦-౪౫ పూర్వశుక్రః౫౮-౧౦ శుభం బుధః౪౫-౪౬ కౌమారీ విపూజా భు౩-౫౮ చ౨౩
౧౦	10		౧౦ బు	౨౫-౧౦(ప3-55)ఆర్ద్ర-౩౧ (ప9-40) వ్యతీ౨౧-౪౭ భద్ర౨౫-౧౦ రావి౬-౨౧ త్యాజ్య౩-౪౦ (సావ8-41ల 10-9కు) దిన౩౦-౪౩ శుక్రాం ౯ అపరాహ్ణంతః౨౪-౩౪ దశమీతిథిః అగస్త్యార్ఘ్యం భు౪-౭ చ౨౪
౧౧	11	బు శు	౧౧ గు	౧౮-౫(1-6) పునర్వ-౩౭(7-43) వ్యతీపా౪-౨౮(తె5-30)వరీ౧౩-౧౬ బాల౧౮-౫ దివి౨౨-౪౬ త్యాజ్య౩-౩౮(ప2-58ల4-26కు) దిన౩౦-౪౦ శుభం బుధః౪౨-౪౬ శుభం శుక్రః౧౫-౬ శుక్రాం౫ పశ్చిమక్రాం కేవేసప్త౯ ఊ అపరాహ్ణాదిః ౧౮-౨౪ తిథిద్వయం గురుద్వాదశీ సర్వత్రైకాదశీ భు౪-౧౮ చ౨౫
౧౨	12		౧౨ శు	౧౦-౨౮(ప10-3) పుష్యమి౩-౧౩(ర 3-9) పరిఘ-౧౮ శివ ౫౦-౪౯ తైతిల౧౦-౨౮ దివి౨౭-౫౭ త్యాజ్య౩-౩౬ (సా5-3ల6-30కు) దిన౩౦-౩౮ శుక్రాం కేవేస ప్రదోషభు౪-౨౮ చ౨౬
౧౩	13	ర శ బు ప	౧౩ శ	౨-౪౦(6-56)ఆశ్లేష౫౨-౧౬(తెఉ4-50)వా శుభ౭-౨౫(రా12-50)సిద్ధ౫౫-౫౬ వణి౨-౪౦ దివి౨౦-౯ త్యాజ్య౩-౩౭ (ప2-0-3-26కు) దిన౩౦-౩౬ శుభం ౭౨౩-౪౭ పునర్వసుజః ౫౫-౫౪ అస్తంగబుధః౪౨-౧౩ శుభం శ్రావ్యాం మాం నీచే శుక్రః౫౫-౫౨ శైవనక్తం మాసశివరాత్రిః ఉత్తరోమాగ్రతం భు౪-౩౮ చ౨౭
౧౪	14		౩౦ ఆ	౪౭-౪౯(రా 1-0) పూర్వఫల్గు౨-౯(రా 10-44) సాధ్య౩౭-౧౩ చతు౨౧-౨౨ వి౫-౪౦ త్యాజ్య౩-౩౯(ప8-7ల 9-36కు) రావి౨౮-౧౮ త్యాజ్య౩-౪౩ (తెః5-25ల) దిన౩౦-౩౪ క్రాం౪౨ ఊ సర్వేషామమా అన్వాధానం సింహసిత్యయజ్ఞః గోదావరీ స్నానః కుశ. గ్రహణం పోలా వతం భు౪-౪౮ చ

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ నిజశ్రావణశుక్లపక్షః			పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ నిజశ్రావణకృష్ణపక్షః		
౧	17	౧ ఆ ౨౩-౨ మఘ౨౮-౧౫ ... ౧౬-౭౨ తిథిద్వయం యోగకాలః	౧౬	1	౧ సో ౪౧-౯ శతభ-౫౬ యోగకాలః
౨	18	౨ సో ౧౮-౭ పూర్వఫ౨౫-౨౧ తృతీయా తిథిః	౧౭	2	౨ మం ౪౩-౩౭ పూర్వభా౧౨-౪౧ రాఘవేంద్ర తీ॥ పు॥
౩	19	౩ మం ౧౩-౫౩ ఉఫ౨౩-౮ దిన౩౧-౨౮	౧౮	3	౩ బు ౪౩-౫౬ ఉభా౧౫-౨౧ దిన౩౦-౫౪
౪	20	౪ బు ౧౦-౩౬ హస్త౨౧-౫౬ దిన౩౧-౨౫	౧౯	4	౪ గు ౪౩-౭ రేవతి౬-౪౫ దిన౩౦-౫౨
౫	21	౫ గు ౮-౨౪ చిత్ర౨౧-౪౬ దిన౩౧-౨౩	౨౦	5	౫ శు ౪౦-౫౭ అశ్విని౬-౫౭ దిన౩౦-౫౦
౬	22	౬ శు ౭-౨౩ స్వాతి౨౨-౫౦	౨౧	6	౬ శ ౩౭-౫౧ భరణి౬-౩ దిన౩౦-౪౭ [జయంతీ
౭	23	౭ శ ౭-౩౮ విశాఖ౨౫-౬ వరలక్ష్మీవ్రతం॥ ఫ॥	౨౨	7	౭ ఆ ౩౩-౪౦ కృత్తిక౪-౭ స్మార్తమాధ్వ శ్రీకృష్ణ
౮	24	౮ ఆ ౯-౭ అనూ౨౮-౩౮ దిన౩౧-౧౭	౨౩	8	౮ సో ౨౮-౫౦ రోహి౧-౨౪ శ్రీవైష్ణవ శ్రీకృష్ణజయంతీ పెరియవాచ్చాం పిళ్లె తి॥ న॥
౯	25	౯ సో ౧౧-౫౪ జ్యేష్ఠ౩౩-౧౫ దిన౩౧-౧౫	౨౪	9	౯ మం ౨౩-౨౧ మృగ-౦ తిథిద్వయం పరవస్తు పట్టభిరామ్ జీయ్యర్ తి॥
౧౦	26	౧౦ మం ౧౫-౪౧ మూల౩౮-౫౩ తిథిరేకాదశీ	౨౫	10	౧౦ బు ౧౭-౨౮ ఆర్ద్ర౪-౮ ఏకాదశీతిథిః [౧౧శీ
౧౧	27	౧౧ బు ౨౦-౧౬ పూర్వాషా౪౫-౬ శూన్యతిథిః మతత్రయైకాదశీ	౨౬	11	౧౧ గు ౧౧-౨౬ పునర్వ-౩ పువ్య౫౫-౪౫ మతత్రయ
౧౨	28	౧౨ గు ౨౫-౧౮ ఉత్తరాషా౫౧-౪ ద్వితిథిద్వాదశీ	౨౭	12	౧౨ శు ౫-౧౫ పుష్య౫౩-౫౮ ఆశ్లేష౫౧-౩౯ దిన౩౦-
౧౩	29	౧౩ శు ౩౦-౨౪ శ్రవణ౫౮-౧౧ దిన౩౧-౬	౨౮	13	౧౪ శ ౫౩-౩౯ మఘ౪౭-౫౬ దిన౩౦-౩౦ [౩౩
౧౪	30	౧౪ శ ౩౫-౩ ధనిష్ఠ౦-౦ దిన౩౧-౩	౨౯	14	౩౦ ఆ ౪౮-౪౮ పూర్వఫ ౪౪-౫౩ సర్వేషాం అన్వాధానం కుశ గ్రహణం
౧౫	31	౧౫ ఆ ౩౮-౫౫ ధని౩-౫౦ అన్వాధానం			

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు ఆదు౨౬-౫౭ త్యా౨-౪ సోమదు౧౬-౩౪ పుదు౨౨-౪౭ మంగళదు౬-౧౨ త్యా౨-౪ రాదు౧౧-౩౬ త్యా ౧-౫౬ బుధదు౧౪-౨౮ గురుదు౧౦-౨౪ పుదు౨౨-౫౪ శుక్రదు౬-౧౪ పుదు౧౬-౩౭ త్యా౨-౪ శనిదు౦-౧ త్యా౪-౯

౧౫	15	బు	శు ౧ సో ౪౧-౪౩(రా10-34) ఉ.ఫ ౩౭-౫౩(రా 9-2) ధృ ౨౯-౧౭ కిం౧౪-౪౬ శేషః౨-౩౫(శే 6-54కు)రావి౨౭-౨౧త్యా౩-౪౮(తె5-1ల)దిన ౩౦-౩౧పశ్చాదుదితో బుధః౪-౪౯హ స్త౨బు ఃర౩-౫౮ర క్రాం౩౮పయా౧ కాలః శైవమానాఖ్యమహాత్రి మ వ్రతం భుర-౫౯ద౨౯
౧౬	16	ర పా గు శు రా	౨ మం ౩౭-౦(రా8-41)హస్త౩౪-౫౮(రా7-52)శుక్ల ౨౨-౨౬ బా౯.౨౧ శేషః ౧-౪౦(శే6-29కు)రావి౨౪-౨త్యా౩-౫౫(రాశ3-41ల5-15కు)దిన ౩౦ ౨౯ఉ ఫ౨ కన్యాయాం వసుస్థో.౫ః౪౯-౦(రా1-29)వై ప్ర౨౩-౧౭మ ధ్యః ౨౯-౭అ స్తః౩౨.౫౭ (ప8-12ల సా7-4క) విశారకృష్ణి కేమి తిస్థో గురుః౫౩-౧౮ ఉ ఫ౩ శు క్రః ౩౬-౩౮ కృత్తి౨రాహుః విశార కేతుః౩౧-౨౮కల్కి జయంతీ పరదినే భీమరథీః దీ ప్రమ్క గ్రప్రవేశః చంద్రదర్శనం ప్రవేశాత్పరదినే కన్యాసంక్రమణపుణ్యకాలః భు౫-౯ భు౫-౧౭ ౩౦
౧౭	17	బు	౩ బు ౩౩-౫౪(సా7-27)చిత్ర౩౩-౩౭(సా7-20) బ్రహ్మ౧౬-౪౮ తై౫-౨౭ గావి౧౭-౧౮ త్యా౪-౨(రా12-58ల 2-35కు)దిన ౩౦-౨౬హస్త౩బుః౪౯-౪తామసమన్వాదిః సోమా వ్రతంహరితాలికా(గ॥ ఉ భు యా ప్రహో భుం-౨చ౧ జిల్ఖాజ్ [దిః౩౦-౨౪రాశేపంచక్రాం౩౪ సిద్ధివినాయక వ్రతం భుం-౧౨చ౨
౧౮	18		౪ గు ౩౨-౩౯(సా6-57) స్వా౩౪-౬(సా7-31)వి౧౨-౩౫శ౩-౧౬గావి౧౮-౧౭త్యా౪-౧౧(రా1-21 3-1కు)
౧౯	19	శు బు శు	౫ శు ౩౩-౨౬ (సా7-15) విశా౩౬-౩౪ (రా 8-31)వ్రై ౯-౫౭బ౩-౨రావి౧౬-౫౬త్యా౪-౧౮ (రా12-45ల 2-32కు)దిన ౩౦-౨౨పునర్కర్కం కేశీచేకుజః౨౫-౨౫హస్తరబు ః౫౬-౩ ఉఫ రవిః౧౭-౨౦శేపస్త ౩౭ఈర పేపంచక్రాం౩౭పబుషి౫మీభుం-౨౨౩
౨౦	20	గ	౬ ౩౬-౧౪(రా 8-23)అనూ౪౦-౫౮(రా10-16)విష్క౮-౫౬ కౌ౪-౫౦గావి౨౬-౨త్యా౪-౨౪(తె4-26ల) దిన ౩౦-౧౯ ఉ ఫ౩౧౩ ౫౭శేపపర౧పసూర్యషష్ఠీ చందనగ్రంథా ... భుం-౩౩
౨౧	21	శు	౭ ఆ ౪౦-౩౯(రా10-9)జ్యేష్ఠ౬-౫౩(రా12-58)ప్రీ౯-౧౫ గ౧౮-౨౬ శేషః౦-౪౫ (శే6-11కు) దిన ౩౦-౧౭ హస్తశుక్రః౫౭-౫౮ కు పేర౬ ఊ అముక్తాభరణ౭మీ భుం-౪౩చ౫ [భుం-౫౩౬
౨౨	22	బు	౮ సో ౪౬-౧౪(రా12-23)మూ౫౩-౫౨(రా3-26) ఆయు౧౦-౪౩ భ్రి౧౩-౨౬వి౯-౧౩త్యా౪-౨౮ (శే 9-34ల11-21కు) రావి౯-౯(రాశ1-39ల3-26కు) దిన ౩౦-౧౫చిత్ర౧బుః౭-౨౪కు పేర పస్త్యాష్టాహ్రతం
౨౩	23	ర	౯ మం ౫౨-౨౭(రా2-52)పూషా౬౦-౦ (24-0) సౌ౧౨-౫౦బా౧౯-౨౦వి౨౦-౫౨త్యా౪-౩౦ (ప2-14ల 4-2కు)దిన ౩౦-౧౨ ఉ ఫ౪౧౩౮-౧౬ తులాయనం౫౧-౫౩ (రా2-38) నందా దేవీపూజా కేదార వ్రతం ప్రవేశాత్పరదినే విషువత్పుణ్యకాలః భు౧-౩చ౭
౨౪	24	బు శు	౧౦ బు ౫౮-౩౭(తె5-21)పూషా౧-౨౩(ఉ7-29) శో౧౫-౧౨ తై౨౫-౩ విరి౩-౫౮త్యా౪-౩౦ (ప3-25ల 5-13కు)దిన ౩౦-౧౦ చిత్రా౨బుః౨౧-౧౯హస్తశు ౩౮-౩౫ క్రవ్రతారంభః భుం౧-౪౪
౨౫	25	శు	౧౧ గు ౬౦-౦ (24-0, ఉషా౮-౫౦ (ప9-26) అతి౧౭-౨౯ వణి౩౧-౨౮ విరి౯-౫౮త్యా౪-౨౭ (ప1-53ల 3-40కు) దిన ౩౦-౭పువ్య౧కుజః౦-౪౫ పేషస్త౧౩ శు౧౧శీభు౧-౨౪౯
౨౬	26	బు	౧౧ శు ౪-౧౯(ఉ7-39)శ్ర౧౫-౪౧(ప12-10) సు౧౯-౧౨భద్ర౪-౧౯దివి౨౬-౪౦త్యా౪-౨౩ (ప4-34ల6-18కు)దిన ౩౦-౫చిత్రా౩తులాయాం మిత్రసోబుధః౩౮-౪౮శిపేపం చక్రేపస్త౧౫ పేపస్త౧౬పసర్వ త్రి౧౧శీపరివర్తన౧౧శీక టదానంవిష్ణుశృంఖలయోగః వామనజయంతీ భు౧-౩౪చ౧౦
౨౭	27	ర శు	౧౨ శ ౮-౫౬(ప9-25)ధని౨౧-౩౦(ప2-30) గ్రం౨౦-౬బా౮-౫౬ రావి౧౦-౫౨త్యా౪-౧౯ (రా10-16ల12-0కు)దిన ౩౦-౩హస్తగర్కః౨-౨౫హస్త౩శుక్రః౧౯-౧౦శిపేపంచక్రేపస్త౨౨ప శని౧౩శ్రవణః శుక్ర ౧౨శీశ్రవణే జో స్థాపనంవిష్ణుపూజాపన్నోన్మేషశ్చ శ్రో ౧౨శీభు౧-౪౫౧౧ [51కు)దిన ౩౦-౦భు౧-౫౫చ౧౨
౨౮	28		౧౩ ఆ ౧౨-౨౭(ప10-53)శత౨౬-౧౩(ప4-23)సూ౨౦-౩ తై౧౨-౨౭గావి౧౩-౮త్యా౪-౧౪ (రా11-9ల12-
౨౯	29	పా బు శు	౧౪ సో ౧౪-౪౩(ప11-47) పూ భా౨౯-౪౧(సా5-46)గం౧౯-౭వణి౧౪-౪౩రావి౨౪-౩౮త్యా౪-౯ (రాశ8-44ల5-24కు)దిన౨౯-౫౮వ్యప్ర౫౫-౩౧ (తె4-26ల) నిర్ర బుధః౦-౫౦హస్త౪ శు౫౯-౩౯ ర పే౨౯ ఈ తిథి౧౫గా అనంత వ్రతంలోకపాలకపూజా భు౨-౫చ౧౩
౩౦	30	ర పా శు	౧౫ మం ౧౫-౪౩(ప12-11)ఉ భా౩౧-౫౯(సా6-42)వృ౧౭-౧౧బ౧౫-౪౩త్యా ... ౨౯-౫౬హస్త ౨౫౭ః౨౬-౪ కన్యాయాం మధ్యః ౦-౪౪అ తః౫-౫౭ (ప9-17కు) పువ్య౨కుజః౪౨-౩౯ గ పే౩.౨ప ప్రతిపత్తిథిః అన్వాధానం ఉమామహేశ్వరవ్రతం ఉ౦గలితాగౌరీ వ్రతంమహాలయపక్షప్రారంభః భు౨-౧౫చ౧౪
౧	1	బు	బ ౧ బు ౧౫-౩౫(ప12-9)రే౩౩-౧౧(సా7-11)వృ౧౪-౨౧కౌ౧౫-౩౫తి౨-౩౫త్యా౪-౫ (ఉ6-56ల8-34కు)దినం౨౯-౫౩సాయ౧బుధ ౨౭-౭తిధిద్వితీయా గారకాలఅశూన్యశయన వ్రతం భు౨-౨౬చ౧౫ [భు౨-౩౬
౨	2	శు	౨ గు ౧౪-౨౯(ప11-48)అశ్వి౩౩-౨౯ (సా7-14) వ్యా౧౦-౪౬ గ౧౪-౨౯వి౨౩-౨౬త్యా౪-౧ (ప8-17ల4-54కు)రావి౨౭-౨౭త్యా౩-౫౮(తె4-50)దిన౨౯-౫౧దినకు క్షయం-ఆబ్రహాయజ్ఞమా గణ బహులాచ్రతి

మి	వృ	మే	మీ
కు	౧		
శ	శు ౨ ౨౦ ౪ నా ఘ రా౧ ౨౧ః ౯ కృ ౧ శ నగరు ౫ ౪ ౨ ౫౬ క్ కుజ		
ర	౧౧ సా మా బుధ ౭ బు సూ సుక్ర		
బు శు	గు	కే	

౩	3	ర బు	౩ శు ౧౨-౩౧ (10-55) ౩౩-౧ (7-7) ౨౬-౨౮ ౧౨-౩౧ ౧౧-౧౬ (శే. 6 25కు) హస్త ౩౪-౨౩ స్వాతిబు ౫౬-౩౧ కాంక్షేవే పంచ౩౩ విశాలాక్షీ యాత్రా మహా భ జీఖు ౨-౪౬ చం౧౬ [8-24కు) ౪౬ కాంక్షే వేపం ౩౨ ౫౬
౪	4		౪ శ ౯-౫౩ (ప9-52) ౩౧-౫౦ (6-39) ౧-౩౮ ౫౪-౩౫ ౯-౫౩ ౨-౨౫ త్యా౩-౫౫ (6-54
౫	5	శు	౫ ఆ ౬-౩౦ (8-31) రోహి ౯-౫౬ (5 54) ౦-౧౧ ౬-౩౦ ౧౦-౩౪ త్యా౩-౫౨ (ప10-9 11-41 కు) ౧౩-౩౬ త్యా౩-౫౦ (11-16 12-48కు) ౯-౪౪ ౨౦-౩౯ చంద్రషష్ఠీ వ్రతం పాతమహాలయః పాతార్క యోగః సార్ధ వష్టట్యనంతరం కపిలాషష్ఠీ వ్రతం యోగః ఖు ౩-౬ చం౧౯
౬	6	శు బు / గు శ	౬ సో ౨-౨౩ (6-52) ౫౫-౧౬ (4-58) ౨౬-౨౧ (4-51) ౪౩-౧౬ ౨-౨౩ ౧౬-౩౫ త్యా౩-౪౮ (12-50 2-17కు) ౯-౪౧ ౩౩-౩౩ ౩౬-౮ అనూ ౫-౦ ఆశ్లేష ౪౬-౪౯ ౩-౧౬ చం౨౧ [మధ్యాష్టమీ అర్ధోదయ ఖు ౩-౨౬ చ ౨౧
౭	7	ర శు	౮ మం ౫౨-౩౨ (2-56) ౪౭-౧౬ (3-38) ౫౨-౨౨ ౨౫-౬౮ ౨౨-౪౬ త్యా౩-౪౫ (2-54 4-24కు) ౩౯ హస్త ౧౨-౧౪ పశ్చాదుదితః ౪౪-౪౧ వనక్షత్రం సూర్యసార్ష్ణి మన్వాదిః
౮	8	శు	౯ బు ౪౬-౪౬ (12-38) ౨౦-౩౬ (2-11) ౧౬ ౯-౩౯ ౯-౩౯ త్యా౩-౪౪ (9 38ల 11-7కు) ౩౬ ౩ సింహార్కం స్వర్ణగౌరీవ్రతం అహిర్బుధ్న్య పిత్రాతిథి దుర్గా దేవ్యర్చా పన ఖు ౩-౩౬ చం౨౨ [28ల1-57కు) ౩౪ స్వర్ణబుధః ౨౩-౫౪కు ౧౬ కాం ౧౬-౪ ఖు ౩-౪౮
౯	9	బు	౧౦ గు ౪౦-౪౮ (10-15) ౧౬-౩౫ (12-34) ౨౧-౩౮ ౧౩-౪౬ ౧౬-౪౬ త్యా౩-౪౩ (12
౧౦	10	ర శు	౧౧ శు ౩౪-౪౮ (7-50) ఆశ్లేష ౨౪ (10-54) ౧౩-౫౧ ౪౬-౧౦-౪౮ త్యా౩-౪౩ (10-4ల11-38కు) ౩౨ ౪౬ ౧౦-౪౩ ౧౩ ౧౧ ౧౩ ఖు ౩-౫౮
౧౧	11		౧౨ శ ౨౮-౪౯ (5-28) ౯-౧౬ (9-14) ౧౬-౫౭ ౫౨-౨౮ ౧-౪౫ ౨౬-౫౮ త్యా౩-౪౪ (4-43 6-13కు) దోషః ఇయతి మహాలయః ఖు ౪-౮ చం౨౬ [ద్వాదశీ ఖు ౪-౯ చం౨౬
౧౨	12	పా శు / బు	౧౩ ఆ ౨౩-౯ (ప8-13) పూర్వఫల్గుని ౧౧ (7-41) ౫౧-౨౨ ౩-౯ ౨౧-౨౦ త్యా౩-౪౬ (2-28ల3-58కు) ౨౬ ప్రదోష ౧౫-౫౪ నక్షత్రం ౨౦-౪౫ (10-21ల2-14) పుష్య ౪౩ ౨౫-౪౩ ౨౩-౩౪ అపరాహ్ణే ౩-౩౪ త్రిశ్రోతః క్షీణ నక్షత్రం మాసశివరాత్రిః గజచ్ఛాయాకాల యియా
౧౩	13	ర శు	౧౪ సో ౧౯-౧౯ (ప1-16) ఉత్తర ౫౦-౫౯ (6-21) హస్త ౫౬-౩౮ (10-24) ౫౦ ౪౪ ౫౬ ౧౯-౧౯ ౨౨-౯ త్యా౩-౫౧ (2-2ల3-57కు) చిత్ర ౪౪-౫౪ ౪౪-౧౪ ౨౧-౪౪ కాం ౫౮ అపరాహ్ణే ౧౬-౩౯ తిథిద్వయం శ్వేతమహాలయ ఖు ౪-౨౨
౧౪	14		౩౦ మం ౧౪-౨౮ (ప11-44) చిత్ర ౫౬-౨౩ (4-54) ౩౯-౨౬ ౧౪-౨౮ ౧౨ త్యా౩-౫౫ (ప1-14 ల2-48) దిన ౨౨ ౨౨ ౫౮ కాంక్షా యజ్ఞః గజచ్ఛాయాకాలః ఖు ౪-౩౯ చం౨౮

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిన్నాం॥ భాద్రపద శుక్లపక్షః			పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిన్నాం॥ భాద్రపద కృష్ణపక్షః	
౩౦	15 శు ౧ సో ౪౪-౩౩ ఉత్తర ౨౬ నాగశ్రీః		౧౫	1 బ ౧ బు ౧౫-౪౬ ౩౫-౩౮ నాగశ్రీః
౩౧	16 ౨ మం ౪౧-౨౧ హస్త ౪౧-౩ దిన ౩౦-౨౪	[౧౪	౧౬	2 ౨ గు ౧౫-౧ ౩౬ ౧ దిన ౨౯-౪౪
౧	17 ౩ బు ౩౯-౧౦ చిత్ర ౪౦-౩౩ స్వాతి ౪౪-౧౬		౧౭	3 ౩ శు ౧౨-౫౩ భరణి ౩౫-౧౫ దిన ౨౯-౪౧
౨	18 ౪ గు ౩౮-౧౬ స్వాతి ౨౩ సిద్ధివినాయక వ్రతం		౧౮	4 ౪ శ ౯-౫౮ ౩౩-౩౬ దిన ౨౯-౩౯
౩	19 ౫ శు ౩౮-౨౯ విశాఖ ౩-౧౬ బుషిపంచమీ		౧౯	5 ౫ ఆ ౫-౫౬ ౩౧-౨ దిన ౨౯-౩౬
౪	20 ౬ శ ౪౦-౧౨ అనూరాధ ౬-౩౯ దిన ౩౦-౧౪		౨౦	6 ౬ సో ౧-౧౨ పుష్య ౫౪-౩౯ ౨౬-౪౫
౫	21 ౭ ఆ ౪౨-౫౫ జ్యేష్ఠ ౫౦-౫౯ దిన ౩౦-౧౧		౨౧	7 ౮ మం ౫౦-౦ ఆర్ద్ర ౨౩-౫౮ దిన ౨౯-౩౨
౬	22 ౮ సో ౪౬-౪౧ మూల ౫౬-౧౮ దిన ౩౦-౯		౨౨	8 ౯ బు ౪౩-౫౬ పునర్వసు ౫౩ దిన ౨౯-౨౯
౭	23 ౯ మం ౫౧-౨౬ పూర్వాషాఢ ౦-౦ దిన ౩౦-౬		౨౩	9 ౧౦ గు ౩౬-౫౩ పుష్య ౧౫-౪౧ దిన ౨౯-౨౬
౮	24 ౧౦ బు ౫౬-౩౯ పూర్వాషాఢ ౨-౩౬ దిన ౩౦-౪	[తి॥ వ॥	౨౪	10 ౧౧ శు ౩౨-౨౪ ఆశ్లేష ౧-౩౪ మఘ ౧౬
౯	25 ౧౧ గు ౬౦-౦ ఉత్తరాషాఢ ౩౦-౨	[ఉడ॥ వే॥ కే॥	౨౫	11 ౧౨ శ ౨౬-౩౬ మఘ ౬ దిన ౨౯-౨౨
౧౦	26 ౧౧ శు ౧-౪౬ ౧౫-౩౪ ఇందిరా ఏకాదశీ తిరువేంగళ		౨౬	12 ౧౩ ఆ ౨౧-౪౩ పూర్వఫల్గుని ౩౩ తిథిద్వయం
౧౧	27 ౧౨ శ ౬-౨౯ ౨౧-౩౩ దిన ౨౯-౫౬		౨౭	13 ౧౪ సో ౧౬-౩౯ ఉత్తర ౨-౦ అమాతిథిః సర్వత్రామా అన్వాధానం
౧౨	28 ౧౩ ఆ ౧౦-౩౧ శతభిష ౪౫ దిన ౨౯-౫౪		౨౮	14 ౩౦ మం ౧౪-౨౮ హస్తం ౧౬ చిత్ర ౫౮-౫౪ పంచ పిండ యజ్ఞః గజచ్ఛాయా కాలః తాళ॥ పు॥ శుక్లగ్రహణం
౧౩	29 ౧౪ సో ౧౩-౩౦ పూర్వాభాద్ర ౩౦-౫౬ దిన ౨౯-౫౧ [ప్రౌష్ఠ॥			
౧౪	30 ౧౫ మం ౧౫-౧౯ ఉత్తరాభాద్ర ౩౩-౫౩ అనన్త॥ మహాలయ			

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు — ఆదివారం ౨౬-౦ త్యాజ్యం ౨-౦ సోమవారం ౧౫-౫౨ పుష్య ౨౧-౫౯ మంగళవారం ౫-౫౯ త్యాజ్యం ౨-౦ రాహుకాలం ౧౨-౨ త్యాజ్యం ౨-౦ బుధవారం ౧౩-౫౬ గురువారం ౫౬ పుష్య ౨౧-౫౩ శుక్రవారం ౫-౫౮ పుష్య ౧౫-౫౪ త్యాజ్యం ౨-౦ శనివారం ౧౦ త్యాజ్యం ౩-౫౮

తే	తారీఖు		వివరములు
౧౫	15	బు	శు ౧ బు ౧౧-౫౧(ప10-41)స్వా ౫౭-౨౭(తె4-58)విష్కం ౩౪-౫౮ బ ౧౧-౫౧ ... త్యాజ్య ౪-౦ (ప10-31 ల12-7ళు) దినప్ర-౨౦ విశాఖ బుధః ... దౌహిత్ర ప్రతిపత్ శారదనవరాత్రి ప్రారంభః స్తన్యవృద్ధిగౌరీవ్రతం ప్రీతి ... అనధ్యాయః చంద్రదర్శనం ...
౧౬	16	శు	౨ గు ౧౦-౪౩(ప10-15) విశాఖ ౫౯-౧౮(తె5-41) ప్రీతి ౩౧-౪౬ కౌ ౧౦-౪౩ ... త్యాజ్య ... (ప10-42 ల12-21ళు) దినప్ర-౧౮ స్వాతి ...
౧౭	17	ర	౩ శు ౧౧-౧౬(ప10-28) అనూ ౬౦-౦(24-0) ఆయుష్మా ౫౩ ... (ప9-55 ల11-34ళు) దినప్ర-౧౫ ... తులాయాంనీచేర్కః ... (ప1-22) ... అస్మిన్దినే తులాసంక్రమణపుణ్యకాలః ...
౧౮	18	శు శు	౪ శ ౧౩-౩౩(ప11-23) అనూ-౨-౪౨(ఉ7-3) సౌభా ... త్యాజ్య ... (ప 1-7 2-51ళు) దినప్ర-౧౩ ... లలితా గౌరీ ...
౧౯	19		౫ ఆ ౧౭-౪(ప12-58) జ్యే ౭-౪౪(ప9-4) శో ... త్యాజ్య ... (సా5-53 ల7-39ళు) దినప్ర-౧౧ అపరాహ్ణ ... నాగపూజా సరస్వతీపూజా ...
౨౦	20	ర బు	౬ సో ౨౨-౩౯(ప8-8) మూ ౧౪-౩(ప11-35) అతి ... త్యాజ్య ... (ప9-50 ల11-35ళు) దినప్ర-౯ ... (రా10-20 12-7ళు) ...
౨౧	21	శు	౭ మం ౨౮-౩౮(సా5-26) పూషా ౨౧-౧(ప2-27) సుక ... త్యాజ్య ౪-౩౦ (రా11-27 ల1-15ళు) దినప్ర-౬ ...
౨౨	22	గు	౮ బు ౩౪-౫౩(సా7-58) ఉషా ౨౮-౩౯(సా5-27) ధృతి ... త్యాజ్య ... (రా9-55 ల11-43ళు) దినప్ర-౪ ... మహాష్టమీ ...
౨౩	23		౯ గు ౪౦-౪౮(రా10-19) శ్ర ౩౫-౪౮(రా8-19) శూ ... త్యాజ్య ... (రా12-43 ల2-29ళు) దినప్ర-౨ ... మహానవమీ ... సరస్వత్యుద్వాసనం ...
౨౪	24	ర శు పు	౧౦ శు ౪౫-౪౫(రా12-18) ... విజయదశమీ అపరాజితా పూజా శమీపూజా ... అస్మిన్దినే ... హేమంతఋతుప్రారంభః ...
౨౫	25	పా బు	౧౧ శ ౪౯-౨౮(రా1-47) శతభి ౪౭-౧౦(రా12-52) వృద్ధి ... త్యాజ్య ... (ఉ6-38 ల8-22ళు) ... (సా6-41 లరా11-26ళు) ...
౨౬	26	శు	౧౨ ఆ ౫౧-౫౩(రా2-37) పూభా ౫౦-౪౪(రా2-18) ధ్రు ... త్యాజ్య ... (ఉ7-39 ల9-21ళు) ...
౨౭	27	ర	౧౩ సో ౫౨-౧౦(రా2-43) ఉభా ౫౨-౫౨(రా8-10) ... త్యాజ్య ... (ప12-14 ల1-55ళు) దినప్ర-౫౩ ...
౨౮	28		౧౪ మం ౫౧-౧౪(రా2-31) రేవ ౫౩-౩౧(రా3-25) ... త్యాజ్య-౩ (ప3-17 ల4-...)
౨౯	29	పు	౧౫ ○ బు ౪౮-౫౪(రా1-36) అశ్వి ౫౨-౪౬(రా3-8) ... త్యాజ్య ... (రా11-12 ల12-45ళు) ...
౩౦	30	ర బు	బ ౧ గు ౪౫-౩౪(రా12-16) భర ౫౧-౪(రా2-28) సిద్ధి ... త్యాజ్య ... (ప12-28 2-2ళు) దినప్ర-౪౬ ...
౩౧	31	శు బు	౨ శు ౪౧-౧౯(రా10-34) కృత్తి ౪౯-(రా1-26) ... త్యాజ్య ... (ప1-56 ల3-28ళు) దినప్ర-౪౪ ...
౧	1	శు	౩ శ ౩౬-౧౯(రా8-34) రోహి ౪౫-౧౦(రా12-6) వరీ ... త్యాజ్య ... (తె5-21) ... సంకష్టహరచతుర్థీ ... చంద్రోదయో ...

౧౯౪౭ సం॥ అక్టోబరు నెల

[illegible]

౨		2	బు	౪ ఆ ౩౦-౫౨(సా6-24)వ్యాఘ్రా౧-౨౯(ర 10-39)పరి౩-౨౨శివ౫౨-౩౧బ౩-౩౫ శివః౨-౩(శే6-51...)దిన౨౭ ౪౦విశాఖబుధః౫౬-౩౯భు౨-౫౦చం౧౭
౩		3	ర శు	౫ సో ౨౫-౧౩(ప4-8)ఆర్ద్ర౧౩౭-౩౪(రా9-5)సిద్ధ౪౭-౧౭ తైతి౫-౧౩దివి౧-౭త్యా౩-౪౪(ఉ 6-30ల7-59కు) దిన౨౭-౩౭స్వాతి౧౨౧-౨౨ అనూ౧ క్రః౪౪-౭ అపరాహ్ణేన్తః౨౨-౫౪పంచమీతిథి భు౩-౦చం౯
౪		4		౬ మం ౧౯-౨౭(ప1-50)పున౩౩-౩౭(సా7-30)సాధ్య౪౦-౪౦గ౧౯-౨౭గ౫-౩౬త్యా౩-౪౪ (ప 8-15ల9-47కు)రాత్రి౨౩-౪౭త్యా౩-౪౫(రా 3-1ల4-31కు)దిన౨౭-౩౬ అపరాహ్ణః౧౭-౧౦తిథిద్వయ భు౩-౧౧
౫		5	బు	౭ బు ౧౩-౫౩(ప11-37)పుష్య౨౯-౫౪(సా6-2)శుభ౩౩-౧౩బ౧౩-౫౩త్యాజ్యా భావః దిన౨౭-౩౪ స్వాతివక్రీ బుధః౩౩-౦కు క్రాంతి క్రాం౨౯ ఊ షష్ఠీతిథిః శైవనక్తం ఉభయానధ్యాయః భు౩-౨౨చం౨౧
౬		6	ర పా శు	౮ గు ౮-౩౧(ప9-28)ఆశ్లే౨౬-౨౩ (ప4-37) శుక్ల ౨౬-౨౩కౌ౮-౩౧విష్టి౦-౧ త్యా౩-౪౬ (ఉ 6-4ల7-35కు) రాత్రి౨౬-౧౮త్యా౩-౪౮(రా 4-0ల5-31కు)దిన౨౭-౩౨విశాఖ౧౨౨౦-౫౦ వైధృతి౫౪-౨౧ (తె3-48ల) అనూ౨శుక్రః౨౪-౨౯కు క్రాంతి క్రాం౨౭పభు౩-౩౩చం౨౨ [౩ సురుః౪౦-౨౮ భు౩-౪౪ చం౨౩
౭		7	పాశుగు	౯ శు ౩-౩౧(ఉ7-29)ఏ పూర్వ౫౫-౨౯(శే౫-41)ము౨౩-౧౭(ప8-24)బవ౯-౬౪౩-౩౧రా౧౩-౫౬త్యా౩-౫౦(రా 11-3ల12-35కు)దిన౨౭-౩౦వె మధ్యః౦-౧౩ అంతః౬-౨ (ప8-30కు) ఆశ్లేషకుజః౧౧-౭అనూ
౮		8	బు	౧౧ శ ౫౫-౮ (రా4-8)పూర్వఫ౨౦-౪౪ (ప2-23) ఐం౧౨-౩౬బ౨౭-౪ రా౯-౪౧త్యా౩-౫౨ రా 9-20ల10-53కు) దిన౨౭-౨౮స్వాతి౩వక్రీబుధః౮-౫౬స్మార్త౧౧శీ ౩-౫౪చం౨౪
౯		9	ర శు	౧౨ ఆ ౫౨-౩(రా2-54)ఉఫ౧౮-౪౯-(ప1-38) వై౬-౪౧కా౨౩-౩౫రా౧౧-౦త్యా౩-౫౬ (రా 9-52ల11-27కు)దిన౨౭-౨౬విశాఖ౧౧౩౯-౫౬ అనూ౩శు క్రః౪-౪౭ వైష్ణవ౧౧శీ ప్రదోషః భు౪-౫చం౨౫
౧౦		10		౧౩ సో ౪౯-౫౦ (2-2) హస్త౧౭-౪౪(ప1-12)విష్క౧-౨౦ప్రీ౫౫-౨౬గర౨౦-౫౬రా౯-౧౭త్యా౩-౫౯ (రా 9-10ల10-47కు)దిన౨౭-౨౪అపరాత్రే నరకచతుర్దశీ ప్రయుక్త తైలాభ్యంగః బహిర్దీపదానం యమతర్పణం చ భు౪-౧౬చం౨౬ [రాత్రేస్స్వాత్యభ్య౧ గస్నానం భు౪-౨౭చం౨౭
౧౧		11	బు శు	౧౪ మం ౪౭-౩౯(రా1-35)చిత్ర౧౭-౩౬(ప1-9)ఆయు౫౨-౫౮ స్తి౧౯-౧౪ రా౩-౨౭త్యా౪-౪ (రా 6-50ల 8-28కు)దిన౨౭-౨౨స్వాతి క్రీబుధః౪౪-౧౧ప్రాగుదితో బుధః౪౬-౩౫ అనూ౪శు క్రః౪౫-౫కృష్ణాంగారక ౧౪శీ శైవనక్త మాసశివరాత్రిః నూషప్రారంభి క్షణం ప్రేత౧౪శీ శస్త్రహతానాముల్కా దానందీపదానంఅపర
౧౨		12	ర	౩౦ బు ● ౪౭-౩౬(రా1-34)స్వాతి౧౮-౩౦(ప1-31)ప్రీ౫౦-౭చతు౧౮-౩౭-రా౪-౩౯త్యా౪-౮ (సా 7-19ల8-58కు)దిన౨౭-౨౦విశాఖ౩౪ క్రః౫౮-౫౧ క్రాంతి వేపంచకే క్రాం౧౮ ఊ సర్వేషామమా అన్వాధానంపిండపితృయజ్ఞః కేదార వ్రతం దీపావళి౩౦ స్వాతిలాం ప్రదర్శనం దీపదానం కౌముద్యోత్సవః లక్ష్మీపూజా అలక్ష్మీ ప్రసారణం భు౪-౩౮చం౨౮

Side labels: సన్ ౧౩౫౭ ఫసలీ తుల; 1947 సం॥ నవంబరునెల

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ ఆశ్వయుజ శుక్లపక్షః

౨౯	15	౧ బు ౧౨-౨౩ స్వాతి౯-౪౮ ప్రతిపత్
౩౦	16	౨ గు ౧౧-౨౮ విశా౬౦-౦దిన౨౯-౧౦
౧	17	౩ శు ౧౧-౫౨ విశా౧-౪౭ సౌభాగ్యసుందర్య౪౩-౫
౨	18	౪ శ ౧౩-౩౨అనూ౪-౪౬దిన౨౯-౫
౩	19	౫ ఆ ౧౬-౨౬జ్యే౮-౫౫షష్ఠీతిథిః [హోమిని తి॥న॥
౪	20	౬ సో ౨౦-౨౧మూ౧౪-౫౫ సూర్యషష్ఠీః మణవాళమ
౫	21	౭ మం ౨౫-౬పూషా౨౦-౪ సప్తమీతిథిః సత్యపరాయ
౬	22	౮ బు ౩౦-౧౯ఉషా౨౬-౩౧దిన౨౮-౫౬ [ణతీ॥పు
౭	23	౯ గు ౩౫-౩౯శ్ర౩౩-౩పొయిఘయాశ్వార్ పిళ్లై లో కాచార్యర్ తి॥ [శ్వార్ తి॥ న॥
౮	24	౧౦ శు ౪౦-౨౯-శ౩౯-విజయ ౧౦మీ పూతత్తా
౯	25	౧౧ శ ౪౪-౩౮ శత౪౪-౩౭ మత్త్రయ౧౧శీ పేయాళ్వార్ తి॥ న॥
౧౦	26	౧౨ ఆ ౪౭-౪౭ పూభా౪౯-హరివాసరః౨-౫౮
౧౧	27	౧౩ సో ౪౯-౩౫ఉ భా౫౨-౨౦దిన౨౮-౪౪
౧౨	28	౧౪ మం ౫౦-౧౬రే౫౪-౨౮
౧౩	29	౧౫ బు ౪౯-౨౩ అశ్వి౫౫-౩ అన్వాధానం ఆగ్రయణ

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ ఆశ్వయుజ కృష్ణపక్షః

౧౪	30	౧ గు ౪౭-౩౦భ౫౪-౪౩ గోగికాలః
౧౫	31	౨ శు ౪౪-౨౦కృ౫౩-౭దిన౨౮-౩౫
౧౬	1	౩ శ ౪౦-౨౪రో౫౦-౪౪దిన౨౮-౩౩
౧౭	2	౪ ఆ ౩౫-౩౪మృ౪౭-౨౯దిన౨౮-౩౦
౧౮	3	౫ సో ౩౦-౧౬ఆర్ద్ర౪౩-౫౧దిన౨౮-౨౮
౧౯	4	౬ మం ౨౪-౨౭పున౩౯-౪౩దిన౨౮-౨౬
౨౦	5	౭ బు ౧౮-౨౯పుష్య౩౫-౩౧తిథిద్వయం
౨౧	6	౮ గు౧౨-౩౨ఆశ్లే౩౧-౨౨దిన౨౮-౨౨
౨౨	7	౯ శు ౬-౪౭మఘ౨౭-౩౦దిన౨౮-౨౦
౨౩	8	౧౦ శ ౧-౨౩ఏకాదశ౫౫-౫౫పూఫ౨౪-౭స్మార్త౧౧శీ
౨౪	9	౧౨ ఆ ౫౨-౨౪ఉఫ౨౧-౨౨రామానుజ మధ్వ౧౧శీ
౨౫	10	౧౩ సో ౪౯-౨౮హస్త౧౯-౨౮దినం౨౮-౧౪
౨౬	11	౧౪ మం ౪౭-౨౫చిత్ర౧౮-౩౩నరక౧౪శీ
౨౭	12	౩౦ బు ౪౬-౩౩స్వాతి౧౮-౪౪సర్వత్రామా అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః దీపావళి౩౦మా

Side labels: తులామాసః; నవంబరు

ఈ నెలలో వారదుర్ముహూర్తములు :—ఆది దు ౨౫-౪ త్యా ౧-౫౬ సోమ దు ౧౫-౨౪ పుదు ౨౧-౧౧ మంగళ దు ౫-౪౬-త్యా౧-౫౬రాదు ౧౨-౨౭త్యా౨-౫బుధదు౧౩-౨౭గురుదు౯-౩౫ పుదు౨౧-౬ త్యా౧-౫౫శుక్రదు౫-౪౫పుదు౧౫-౧౯శనిదు౦-౧త్యా౩-౫౦

౧౩	13		ష ౧ సు ౪౯-౫౧(రా 2-4)పుబ ౨౦-౩౬(ప2-22) శోభ౮-౧౧శుక్ర౯-౧౩౦ ప౨-౫౩తా ౪౪-౧౩ (రా6-36ల 8-18క) దిన౨౮-౧౮ క్రాంతిః వేపంచ కే క్రాం౨౧ పదు వేస పక్షే వేస ప్తం ౨౦ మోగా కాలః గోప్రదానం బలి పూజాదీపదానం ఆకాశదీపప్రారంభః అఖండదీపప్రారంభః మంగళమాలికాభుక్-౪౯-౨౯
౧౪	14	శు బు శు	౨ శు ౫౨-౧౯(రా3-4 అనూ౨౩-౫౩(ప౩-41)అతిగ౮-౧౧బా౨౧-౫రావి౧౦-౪౧తా ౪౪-౧౮ (రా9-44ల 11-23క)దినం౨౮-౧౬ సుఖు౧౩౦ హేమంత్రప్రకుజ ౨౫-౨౬ బునక్షత్రా ౫౪-౨౩ నక్షత్రా ..... బునః౬-౧౨-౨౨-౩౪ కృ౧సు క్రః౨౫-౨౬కు వేస పశే వేస ప౨౪పయమునా స్నానం నిద్ర
౧౫	15		౩ శ ౫౬-౧౨(తె4-38)జ్యే౨౮-౩౦(సా5-33)సుకర్మ౮-౧౮ తైతిల౪-౧౫గావి౨౨-౧౦తా ౪౪-౨౩(రా2-16ల4-15క)దిన౨౮-౧౫ నిపాతం నాగచవితి క్రతం భు౫-౧౦చ౧ సుమాల్యం౧౩౬ కి నిజదిగ్ ప్రారంభః
౧౬	16	ర	౪ ఆ ౬౦-౦(24-0)మూ౩౪-౧౬(సా7-51)ధృతి౯-౧౫గణి౨౮-౪౧గాః ౧-౪౧తా ౪౪-౨౩(సా6-6ల7-51క) దిన౨౮-౧౩ విశాఖ వృశ్చిక కేమి గ్రాస్తోం ౯-౨౧(ప1-5)నాగచతుర్థి ప్రవేశం ..... వృశ్చికసం క్రమణ పుణ్యకాల ప్తి తారా యుగాంతః భు౫-౨౧భు౫-౨౪౮ ౨[కు]దిన౨౮-౧౧జ్యే ౨ తు .....
౧౭	17	శు	౪ సో ౧-౧౦(ఉ6-38)పూషాఢ౧-౦(రా10-34)శూల౯-౫౮గర౧-౧౦దివి౦-౫౮తా ౪౪-౨౬(రా6-33ల8-20
౧౮	18	బు గు రా	౫ మం ౬-౮(9-1)ఉషాఢ౮-౨౫ (రా1-32) గం౨౨-౬బా౬-౮వి౩-౨౮ తా ౪౪-౩౦(ప7-33ల9 21)సురాని౩౧-౭౯తా ౪౪-౩౦ తె 6-2ల దిన౨౮-౧౦ స్కా ౩ బుజుర్ఘవః౨౧-౪౯ పశ్చాద స్తమితో గురుః ౪౨-౩౧ మిధిల మేషే రాహుః విశా ౩ తులాగ్నం కేతుః ౨౮-౪౪ వేపం చరా వేస ప్త ౫౩ మోసప్తమీ నంతిరం ముహోవక్రో ..... భు౦-౧౯-౦౪
౧౯	19	ర శు	౬ బు ౧౩-౩౧(ప11-35) శ౫౫-౫౦(తె4-51)వృ౫౪-౪౫తైతి౩-౩౧ శేషః ౪-౯(శేః7-51క)దిన౨౮-౮ అనూ ౫౩౫-౩౨ జ్యే౩ ..... కు వేపం చరా వేస ప్త ౫౬ పశే వేపంచ కే వేస ప౫౫ మోస ప్తమీ తిథిః భు౦-౩౧
వృశ్చిక ౨౦	20	సా	౭ గు ౧౯-౫౨(ప2-8) ధ౬౦-౦ (24-0) ధ్రు౫౬-౧౩ గణి౧౯-౫౨-దివి ..... తా ౪౪-౨౯(ఉః8-59ల10-47క)దిన౨౮-౬ ప్రపం-౬ ..... ౧౮-౧౯ అం ..... (ప10-13లసా4-45క)శ వేపంచ కే వేస ప్త ..... భు౦-౭౨
౨౧	21		౮ శు ౨౫-౨౫(ప4-12)ధని౨-౫౮(ప7-23)వ్యా౫౬-౧౦ బ౨౫-౨౫ గి౨౨-౪౪ తా ౪౪-౨౩ (ప3 18ల5-3క) దిన౨౮-౫ శ వేపంచ కే వేస ప్త ..... భు౦-౫౩
౨౨	22	ర శు బు గురు	౯ శ ౨౯-౩౮(సా6-3)శత౮-౫౧(ప9-41) హర్ష ౫౬-౮ కౌ౨౯-౩౮ తైతి౨౬-౪తా ౪౪-౧౮(ప4-38ల6-21క)దిన ౨౮-౩ అనూ ..... ౫౩-౩౫ ..... భు౦-౫౦
౨౩	23	ర	౧౦ ఆ ౩౨-౨౬(సా7-12)పూభా౧౩-౨౫(ప11-35) వ౫౫-౫౪ తై౧-౨౯వి౧౦-౩౫తా ౪౪-౧౨ (రా9-39ల11-20క) దిన౨౮-౧ ..... (ప8-58) ప్రవేశాత్ప్రగంభ ..... భు౧-౧౬
౨౪	24		౧౧ సో ౩౩-౨౪(సా7-35) ఉభా౧౬-౨౨(ప12-46) సిద్ధి౫౩-౦ వణి౨ ౫౫గావి౧౮-౫౨ తా ౪౪-౦ (రా12-58ల 2-37క) దిన౨౮ ..... భు౧-౨౬
౨౫	25	బు శు	౧౨ మం ౩౨-౩౬(సా7-12)రేవ౮-౨౩(ప1-11) ..... భు౦-౩౫
౨౬	26	ర	౧౩ బు ౨౯-౪౬(సా6-7) అశ్వి౭-౪౫(ప12-57) ..... తా ౪౩-౫౩ (రా8-54ల10-34 క) ..... ౧౬-౫౩ తా ౪౩-౫౧(రా10-10 11-43క) దిన౨౭-౫౬ ..... భు౧-౫౦ ..... [ప్రతం .....]
౨౭	27	శు	౧౪ గు ౨౫-౩౮(రా4-27)భరణి౪-౨౫(ప12-2) ..... తా ౪౩-౪౬ (రా11-9ల 12-49క) దినం౨౭-౫౬ ..... విశ్వేశ్వరప్రతిష్ఠామహోత్సవః త్రిపురోత్సవః జ్వాలాతోరణం .....
౨౮	28	బు	౧౫ శు ○ ౧౯-౫౮(ప2 15) కృ౧౦-౫౨(ప10-37) ..... తా ౪౩-౪౨ (రా1-23ల 2-51క) దిన౨౭-౫౪ ..... నందక సావర్ణి మన్వాది ..... స్నానం భు౨-౧౩
౨౯	29	ర	బ ౧ శ ౧౩-౨౫(ప11-39) ..... (ప8-46) ..... తా ౪౩-౩౯(ప1-52ల8-20క) దిన౨౭-౫౩ ..... [..... భు౨-౩౫ .....]
౩౦	30	స బుధ	౨ ఆ ౬-౧౬(ఉ8-47) ..... ౩౩(ఉ తె5-48) ..... (ఉ6-40) ..... తా ౪౩-౩౬(ప2-17ల3-43క) దిన౨౭-౫౨ .....

1947 నవంబరు నెల

సన్ ౧౩౫౭ ఫసలీ ఐపాసీ నెల — 1947 నవంబరు నెల

తేది	నవంబరు		వివరము
౧	1		౪ సో ౫౧-౨౭ ... (పగలు 2-9) ... (17-4-44కు) దినప్రమాణము ... [illegible]
౨	2	ర పా బు	౫ మం ౪౪-౧౮ (రా 12-1) పూర్వాషాఢ ... (12-4) ... త్యాజ్యం ... (పగలు 9-28 10-56కు) ... (1-47) ... వృశ్చికే సూర్యః
౩	3	పా శు శ	౬ బు ... (రా 9-30) ... (10-1) ... త్యాజ్యం ... (పగలు 11-55ల 1-23) దినప్రమాణము ... అంతరం ... (పగలు 8-18కు) ... క్రాంతం ...
౪	4		౭ గు ... (7-18) ... (9 47) ... త్యాజ్యం ... (పగలు 9-31ల 11-1కు) రాత్రి ... (4-26 ల 5-58కు) దినప్రమాణము ... [illegible]
౫	5	బు శు	౮ శు ... (7-36) పూర్వాభాద్ర ... (7-44) ... త్యాజ్యం ... (రాత్రి 2-45 ల 4-19కు) దినప్రమాణము ... [illegible]
౬	6	౪	౯ శ ... (4-15) ... (7-9) ... త్యాజ్యం ... (రాత్రి 3-32ల 5-6కు) దినప్రమాణము ... [illegible]
౭	7	బు శు	౧౦ ఆ ... (8-30) ... (7-5) ... త్యాజ్యం ... (రాత్రి 3-11ల 4-51కు) ... [illegible]
౮	8	బు శు	౧౧ సో ... (పగలు 3-14) ... (7-30) ... త్యాజ్యం ... (రాత్రి 1-17ల 2-56కు) ... [illegible]
౯	9	౪ బు	౧౨ మం ... (పగలు 3-25) ... (8-19) ... త్యాజ్యం ... (రాత్రి 2-12ల 3-53కు) ... [illegible]
౧౦	10		౧౩ బు ... (పగలు 4-1) ... (రా 9-34) ... త్యాజ్యం ... (రాత్రి 1-50ల 3-32కు) ... [illegible]
౧౧	11	శు బు శు	౧౪ గు ... (రా 5-1) ... (రా 11 10) ... త్యాజ్యం ... (తెల్లవారి 5-14ల) ... [illegible]
౧౨	12	౪ గు	౩౦ శు ... (రా 6-26) ... (రా 1-10) ... (తెల్లవారి 6-58కు) దినప్రమాణము ... [illegible]

పూర్వాపర్ధత్యాజ్య సర్వజిన్నాం॥ కార్తిక శుక్లపక్షః

తేది	నవంబరు	వివరము
౨౯	13	శు ౧ ... [illegible]
౩౦	14	౨ శు ... [illegible]
౩౧	15	౩ శ ... [illegible]
౧	16	౪ ఆ ... [illegible]
౨	17	౫ సో ... [illegible]
౩	18	౬ మం ... [illegible]
౪	19	౭ బు ... [illegible]
౫	20	౮ గు ... [illegible]
౬	21	౯ శు ... [illegible]
౭	22	౧౦ శ ... [illegible]
౮	23	౧౧ ఆ ... [illegible]
౯	24	౧౨ సో ... [illegible]
౧౦	25	౧౩ మం ... [illegible]
౧౧	26	౧౪ బు ... [illegible]
౧౨	27	౧౫ గు ... [illegible]
౧౩	28	౧౫ శు ... [illegible]

పూర్వాపర్ధత్యాజ్య సర్వజిన్నాం॥ కార్తిక కృష్ణపక్షః

తేది	నవంబరు/డిసెంబరు	వివరము
౧౪	29	శ ౧ ... [illegible]
౧౫	30	౨ ఆ ... [illegible]
౧౬	1	౩ సో ... [illegible]
౧౭	2	౪ మం ... [illegible]
౧౮	3	౫ బు ... [illegible]
౧౯	4	౬ గు ... [illegible]
౨౦	5	౭ శు ... [illegible]
౨౧	6	౮ శ ... [illegible]
౨౨	7	౯ ఆ ... [illegible]
౨౩	8	౧౦ సో ... [illegible]
౨౪	9	౧౧ మం ... [illegible]
౨౫	10	౧౨ బు ... [illegible]
౨౬	11	౧౩ గు ... [illegible]
౨౭	12	౩౦ శు ... [illegible]

[illegible]

౧౩ | 13 | బు | శు ౧ శ ౩౪-౨౫(రా 8-11) మూ ౫౭-౪౧(రా 8-29) [illegible] ౧-౪౮-౧ [illegible] త్యాజ్యం ౨౨-౫౮ (రా 1-42 3-29) దినం ౨౭ ౪౧జ్యేష్ఠ బు ౫౪-౧౨ పూర్వాషాఢ [illegible] కాలః భుక్త ౨౮౯చం ౨౯

౧౪ | 14 | | ౨ ఆ ౩౯-౩౫(రా 10-15) పూర్వాషాఢ ౯-౧౩(తె 6-6) గం ౨-౦ బా ౭-౦ బవ ౧౯-౧౮ త్యాజ్యం ౨౬ (ప 2-7 3-55) దినం ౨౭-౪౦ చంద్రదర్శనం భుక్త ౧౪చం ౩౦

౧౫ | 15 | ర | ౩ సో ౪౫-౩౨(రా 12-39) ఉషా ౬౦-౦(24-0) వృ ౩-౨౬ తైతి ౨-౩౩ గర ౨౧-౩౬ త్యాజ్యం ౨౯ (ప 3-4 4-2) దినం ౨౭-౩౯ మూల ౧౦ [illegible] త్రస్థార్కః ౫౩-౯(రా 3-42) రంభావ్రతం ప్రవేశాత్పూర్వ [illegible] పుణ్యకాలః భుక్త ౨౫ భుక్త ౩౫ చం ౧ సఫర్

౧౬ | 16 | పా బు శు | ౪ మం ౫౧-౫౬(రా 3-12) ఉషా ౬-౨౨(8-59) ధ్రువ ౧౯ వణిజ ౧౮-౪౪ భద్ర ౧౭-౩౮ త్యాజ్యం ౩౦ (ప 1-29 3-17 ఘ) దినం ౨౭-౩౯ [illegible] ౫౫-౫౦ అంతః ౩౯-౧౪ (ప 12-46 రా 10-8) [illegible] ఉషాఢః ౩౧-౨౭ వేపంచ రావేసప్తం [illegible] భౌమ ఖర్ధ భుం ౧చం ౨ [illegible]

౧౭ | 17 | | ౫ బు ౫౮-౨౯(తె 5-51) శ్రవ ౧౩-౫౬(12-1) వ్యా ౭-౩౧ బవ ౫-౧౨ బాల ౨౫-౧౦ త్యాజ్యం ౩౧ (4-31 6-20 ఘ) దినం ౨౭-౩౯ వేపంచ రావేస ప్తం ౧౪ప చకే వేసప్తం ౧౪ [illegible]

౧౮ | 18 | బు | ౬ గు ౬౦-౦(24-0) ధని ౨౧-౨౬(ప 3-1) హర్ష ౯-౪౩ కౌ ౩౧-౩౨ రా ౩౧-౫౪ త్యాజ్యం ౨౮ (రా 11-4 12-51) దినం ౨౭-౩౮ షష్టితిథి ముఖం ౪౩-౧౦ జ్యేష్ఠ బు ౧౩-౨౮ వేపంచ కే వేసప్త ౨౨ప స్కందాష్ఠి సుబ్రహ్మణ్య షష్ఠీ మల్లారిషష్ఠీ భుం-౨౩ చం ౪

౧౯ | 19 | ర శు | ౬ శు ౪-౩౫(ప 8-18) శత ౨౮-౨౫ (ప 5-50) వజ్ర ౧-౩౩ తైతి ౪-౩౫ గర ౧౮ త్యాజ్యం ౨౪ (రా 12-52 2-38) దినం ౨౭-౩౮ మూల ౯-౩౩ ఉషా ౨ [illegible] శేమిత్రస్థస్య ౧౨-౧౮ మిత్ర సప్తమీ నందా సప్తమీ భుం-౩౪ చం ౫

౨౦ | 20 | బు | ౭ శ ౯-౫౫(ప 10-26) పూర్వాభా ౩౪-౨౨ (ప 8-13) సిద్ధి ౨-౪౪ వణిజ ౫౫ త్యాజ్య భావః దినం ౨౭-౩౮ జ్యేష్ఠ బు ౨-౨౮ కాలభైరవాష్టమీ ఉభయాన ధ్యా [illegible] భుం-౪౪ చం ౬

3	[illegible]	బు		
శ	[illegible]			
శు	[illegible]			
	శ్రీ	బు	సు	

౨౧ | 21 | శు | ౮ ఆ ౧౩-౪౩(ప 11-58) ఉత్తరాభా ౩౮-౪౬(రా 9-59) వ్యతీ ౨-౪౫ బవ ౧౩-౪౩ బాల ౦-౦ త్యాజ్యం [illegible] (ప 6-32 8-13) దినం ౨౭-౩౮ షా ౩ శుక్ర ౫౩-౧౮ నందినీ నవమీ పూజా [illegible] భుం-౫౫ [illegible]

౨౨ | 22 | ర బు శు | ౯ సో ౧౫-౪౪(12-48) రేవ ౪౧-౨౨(రా 11-3) వరి ౧-౨౭ కౌ ౧౫-౪౪ తై [illegible] త్యాజ్యం (10-32 12-11) దినం ౨౭-౩౮ మూల ౩ ౨౨-౫౨ కరాయసం ౩౮-౫౩ (రా 10-3) [illegible] ౧౦ జ్యేష్ఠ ౪౮-౫౦ దశమీ తిథిః ప్రళయ కల్పః ప్రవేశాత్పూర్వ [illegible] కాలః [illegible]

౨౩ | 23 | | ౧౦ మం ౧౫-౪౩(12-47) అశ్వని ౪౧-౫౫(రా 11-16) పరి ౩౫ [illegible] ౧౫-౪౩ [illegible] త్యాజ్యం (7-13 8-50) దినం ౨౭-౩౮ వేపంచ ౪౨ ఏకాదశీ తిథిః భుం-౧౭-౧౯

౨౪ | 24 | బు శు | ౧౧ బు ౧౩-౩౯(ప 11-58) భరణి ౪౦-౩౫(రా 10-44) శివ ౪-౫ భద్ర ౧౩-౩౯ [illegible] త్యాజ్యం ౩-౫౫ (ప 8-39 10-18) దినం ౨౭-౩౮ మూల ౨ బు ౩౯-౧౧ ఉషాఢః ౩౪-౨౬ వేపంచ ఏకాదశీ సర్వేషాం [illegible] ఊ సర్వ ఏకాదశీ భుం-౨౮ చం ౧౦

౨౫ | 25 | ర పా శు | ౧౨ గు ౭-౪౨(ప 10-24) కృత్తి ౩౭-౨౪(రా 9-29) సిద్ధ ౫౦-౪౬ బా ౭-౪౨ తై [illegible] త్యాజ్యం (ప 10-7 11-37) దినం ౨౭-౩౮ మూల ౪౨-౧౦ వైశ్వ ౫౫-౨౫(తె 4-41) పూర్వ ఫల్గునః ౩-౩౭ [illegible] మత్స్యద్వాదశీ అఖండ ద్వాదశీ హనుమద్వ్రతం భుం-౩౮ చం ౧౧

౨౬ | 26 | పా బు | ౧౩ శు ౩-౫౬(ప 8-5) రోహిణి ౫౮(తె 5-16) సాధ్య ౨-౪౨ (రా 7-36) [illegible] త్యాజ్యం ౪౧(ప 12-13 1-42) [illegible] ౨౭-౩౮ త్యాజ్యం ౩-౩౨ (ప 12-37 2-35) దినం ౨౭-౩౮ [illegible] అంతః ౧౪-౫౪(ప 12-29) మూల ౩ బు ౪౬-౧౭ పాషాణ ౧౪ భుం-౪౯ చం ౧౨ [illegible]

౨౭ | 27 | శు | ౧౫ శ ౪౮-౨౯(రా 1-56) మృగ ౨౬-౩౪(ప 5-10) శుక్ల ౩౨-౫౫ వి ౨-౪౧ బవ ౭-౩౧ త్యాజ్యం ౩ ౩౧(రా 12-36 2-1) దినం ౨౭-౩౮ శుక్ర ౧౫-౩౩ అన్వాధానం దత్తజయంతీ చంద్రపూజా సూర్యగ్రహణం దానంభు

౨౮ | 28 | ర బు | పా ౧ ఆ ౩౯-౩౮(రా 10-25) ఆర్ద్ర ౧౯-౪౩(ప 2-26) బ్రహ్మ ౧౦ బాల ౪-౩ కౌల ౩ త్యాజ్యం ౩-౩ (రా 12-56 2-24) దినం ౨౭-౩౮ పూర్వాషాఢ ౫౮-౨౬ మూల ౪ బు ౫౫-౧౨ [illegible]

౨౯ | 29 | శు | ౨ సో ౩౦-౩౫(ప 6-47) పునర్వ ౨-౩౫(ప 11-35) ఐంద్ర ౪౧ తైతి ౨౬ గర ౨-౩౫ త్యాజ్యం ౩-౩౨ (6-38 8-8) దినం ౨౭-౩౯ శ్రవణ శుక్ర ౫౬-౫౩ పరశురామజయంతీ భుం-౨౨ చం ౧౫

౩౦ | 30 | బు | ౩ మం ౨౧-౪౮(ప 3-17) పుష్య ౫-౩౨(ప 8-46) ఆశ్లేష ౫౩-౨౮(తె 6-9) వైధృ ౧-౧౭ వణిజ ౪౯ భద్ర ౨౧-౪౮ రా ౨౬-౨౩ త్యాజ్యం ౩-౩౪ (రా 8-11 9-37) దినం ౨౭-౩౯ పూర్వాషాఢ బుధః ౫౮-౪౫ క్రాంతి [illegible] తిథిద్వయం భుం-౩౨ చం ౧౬

1947 సం॥ డిసెంబరు నెల

[illegible] ౧౩౫౭ [illegible] మాసము నెల

సన్ ౧౩౫౭ ఫసలీ ఇస్ఫందార్ నెల — 1948 సం॥ జనవరి నెల

౩౧	31		౪ బు ౧౩-౩౮(ప12-1)మఘ౫౩-౧౬(8-52)ప్రీతి౧-౫౧బా౧౩-౩౮దివి౨౬-౮త్యా౩-౩౭(సా॥5-1లు6-28కు) దిన౨౭-౩౯సు(క్రా ౫౩ ఈ అపరాహ్ణేః౧౬-౩౫ పంచమీతిథిః ఘు౨-౪౩చం౧౭
౧	1	ర శు	౫ గు ౬-౨౭(9-9)పూ॥ఫ౪౮-౫౫(రా 2-8)ధ్రువ౩౩-౩౧తై౬-౨౭దివి౧౧-౪౯త్యా౩-౪౩ ప॥11-18లు12-47కు దిన౨౭-౪౦ పూ॥షా౨గ్రా॥౧౪-౩౮ శి౩కు(క్రా॥౩౮-౩౦కు(క్రా౦౪౯ప ఘు౨-౫౪చం౧౮
౨	2	బు	౬ శు ౦-౪౫(ఉ6-52)ఉ॥ఫ౫౫-౫౩(సప్తతె5-13)శూల౬-౧౧ (రా1-2)గ౨౬-౨౬వణి౦-౪౫ దివి౬-౬త్యా ౩-౪౯(ప॥9-0లు10-29కు)దినం౨౭-౪౧ పూ॥షా౨బు ౭౩-౪౭శ్రోష్మ కా॥ఘు౩-౫చం౧౯
౩	3		౮ శ ౫౪-౧౭(గా4-18)హస్త ౪౫-౬(రా12-37)శో౨౦-౪౨బా౨౫-౨౭దివి౬-౪౮త్యా౩-౫౬(ప॥9-18లు10-58కు)దిన౨౭-౪౧శై వన క్తంఘు౩-౧౬చం౨౦
౪	4	<బు శు	౯ ఆ ౫౩-౪౫(రా4-5)చిత్త౪౫-౪౮(రా12-54)అతి౧౬-౯తై౨౪-౧దివి౫-౨౦త్యా౪-౩ (ప॥8-43లు10-20కు) దిన౨౭-౪౨పూ॥షా౩గ్రా॥౩౦-౪౯పూ॥షా౩బు ౭౮-౩ శ్రీ౪కు(క్రా॥౨౦-౧౬ఘు౩-౨౬చం౨౧
౫	5		౧౦ సో ౫౪-౫౭(తె4-34) స్వాతి౮-౧౧(రా1-51)సు౧౩-౨౬వణి౨౪-౨౧దివి౦-౨౧త్యా౪-౧౧ (ప॥6-43లు8-23కు) దిన ౨౭-౪౩ గా వేపంచకే(క్రా॥ ౪౮ ఘు౩-౩౭చ ౨౨
౬	6	బు	౧౧ మం ౫౭-౩౦(తె5-36)విశాఖ౧-౫౫(రా3-5) ధృతి౧-౪౨బ౨౬-౧౩ వి౩-౩త్యా౪-౧౫(ఉ॥7-46లు9-31కు) దిన ౨౭-౪౪ పూ॥షా౪బు॥౧౧-౧౮ శేవేసప్తమ౧ఊ రా వేపంచకే(క్రా ౫౨ప స్మార్తగ౧శీ మాధ్వానాంచ ఘు౩-౪౮చం౨౩
౭	7	ర పా / గు శు	౧౨ బు ౬౦-౦(24-0)అనూ౫౬-౪౩(తె5-17)శూల౧౦-౫౮కౌ౨౯-౨౦వి౨-౪౩త్యా౪-౯(ఉ॥7-41 9-25కు) దినం౨౭-౪౪ పూ॥షా౪గ్రా॥౪౬-౫౮ వ్యత్ప౨౭-౧౪మధ్య౩౭-౬అ॥తఃప౭-౧౬(సా॥-30 రా1-30కు) జ్యే ౩గురుః౩-౩౫ఫ౧౧సు(క్రా౨-౧౪శ వేసప్తమ౭పవైష్ణవైకాదశీ పదోషాభావః ఘు౩-౫౯చం౨౪ [చం ౨౫
౮	8	శు బు	౧౨ గు ౧-౧౦(ఉ7-4)జ్యే౬౦-౦(24-0)గం ౧౧-౪తై౧-౧౦దివి౧౨-౨త్యా౪-౨౩(ప॥11-24 1-9కు) దినం౨౭-౪౫కుజ(క్రా॥రంభః౫౯-౪౧(క్రా॥రంభే రాత్యాగజః ౪-౧౪-౨౯-౪౨పూ॥షా౧బు॥౧౩-౩౪ ఘు౪-౧౦
౯	9	శు	౧౩ శు ౫-౪౩(ప8-58)జ్యే౨-౨౨(ఉ7-33)వృ౧౧-౪౫కౌ౫-౪౩ వి౨౪-౯త్యా౪-౨౫(ప॥4-24 6-10కు)దిన ౨౭-౪౬ ని౨సు(క్రా॥౪౪-౨౪శై వన క్త మాస శివరాత్రిః ఘు౪-౨౦చం౨౬
౧౦	10	బు	౧౪ శ ౧౦-౫౭(ఉ11-0) మూల౪౪ (ప 0-7) ధ్రు౧౩-౦శ౧౦-౫౭దివి౪-౯త్యా౪-౨౫ (ఉ॥8-21 10-7కు) రావి౭-౩౮త్యా౪-౨౭(రా॥ 8-48లు10-34కు) దిన౨౭-౪౭పూ॥షా౨మక రేస॥ స్థోబు॥ ౧౪-౩౨(క్రా౦౮ఊ అమా తిథిః సర్వేషామమా ఘు౪-౩౧చం౨౭
౧౧	11	ర	౩౦ ఆ ●౧౬-౩౮(ప1-16) పూ॥షా౧౫-౨౯(ప12-49)వ్యా౧౪-౩౧నా౧౬-౩౮రావి౧౦-౪త్యా౪-౨౯ (రా॥9-46 11-30కు) దిన ౨౭-౪౮పూ॥షా౧గ్రా॥౩-౧౩గ(క్రా ౪పపునార(క్రాం ౧౫ఊ అపరాహ్ణేతః౨౨-౧౪సూ ర్యతిథిః అన్వాధానం పిండపిత్రుయజ్ఞః ఘు౪-౪౨చం౨౮

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ మార్గశిర శుక్లపక్షః			పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ మార్గశిర కృష్ణపక్షః		
౨౮	13	శు ౧ శ ౨౯-౫౮ మూ ౪౯-౧౭యాగకే॥	౧౩	28	బ ౧ ఆ ౪౪-౨౮ ఆర్ద్ర ౨౩-౩౬ యాగకే॥ రఘునాథ
౨౯	14	౨ ఆ ౩౪-౧౫ పూ॥షా౫౫-౨దిన౨౭-౨౫	౧౪	29	౨ సో ౩౮-౪౬ పు॥౯-౪౪ న౨౭-౨౪ [తీ॥పు॥
౩౦	15	౩ సో ౩౯-౧౫ ఉ॥షా౬౦-౦దిన౨౭-౨౫	౧౫	30	౩ మం ౩౨-౫౨ పుష్యమి౧౫-౩౭
౧	16	౪ మ॥ ౪౪-౪౦ ఉ॥షా౧-౨౩ నవ్యర్కః౫-౩౯	౧౬	31	౪ బు ౨౬-౫౮ ఆశ్లేష౧౧-౨౫దిన౨౭-౨౪
౨	17	౫ బు ౫౦-౯ శ్ర౭-౫౭ నాగ౫మీ	౧౭	1	౫ గు ౨౧-౨౯-౪౩ మఘ ౭-౨౬దిన ౨౭-౨౫ తిథి ద్వయం అష్టోత్పత్తిః॥ పు॥
౩	18	౬ గు ౫౫-౭ నిధ౧౪-౧౮ సుబ్రహ్మణ్యషష్ఠీ	౧౮	2	౬ శు ౧౬-౧౭-౨౨ పూ॥ఫ౩-౫౧ సప్తమీతిథిః
౪	19	౭ శు ౫౯-౨౩శత౨౦-౭దిన౨౭-౨౪	౧౯	3	౭ శ ౧౧-౩౮ ఉ॥ఫ౦-౪౬ త్రిస్పోష్మ కా॥
౫	20	౮ శ ౬౦-౦ పూ॥భా౨౪-౫౯	౨౦	4	౮ ఆ ౭-౫౫ త్రి౫౬-౪౭దిన౨౭-౨౬
౬	21	౮ ఆ ౨-౩ ఉ॥భా౨౮-౫౨దిన౨౭-౨౩	౨౧	5	౯ సో ౫-౧స్వా౫౬-౩౩-న౨౭-౨౭
౭	22	౯ సో ౩-౫౧ రే౩౧-౨౩ ఉత్తరాయణం ౩౮-౫౩	౨౨	6	౧౦ మం ౩-౨౦విశాఖ౭-౧౮న౨౭-౨౮ [నం౭॥తి॥
౮	23	౧౦ మం ౪-౧౯ అశ్వ౩౨-౪౬ త్యాగి తీ॥ పు॥	౨౩	7	౧౧ బు ౨-౫౧అనూ౫౯-౩౩ మతత్రయ౧౧శీ పెరియ
౯	24	౧౧ బు ౩-౩౪భర౩౨-౪౯మతత్రయ౧౧శీ	౨౪	8	౧౨ గు ౩-౪౬ జ్యే౬౦-౦ తొండరొడిప్పొడియాళ్వార్
౧౦	25	౧౨ గు ౧-౩౪ ఏకాన్య౫౭-౨౦ కృ౩౧-౫౩ సత్యనాథ తీ॥ పు॥	౨౫	9	౧౩ శు ౫-౪౬జ్యే౩ ౩దిన౨౭-౩౧
౧౧	26	౧౪ శు ౫౪-౩౯ రో॥హి౨౯-౪౯	౨౬	10	౧౪ శ ౯-౬మూ౭-౩౭ సర్వత్ర అమా [పిండపితృయజ్ఞః
౧౨	27	౧౫ శ ౪౯-౫౫ మృగ౨౭-౫ అన్వాధానం	౨౭	11	౩౦ ఆ ౧౩-౨౬ పూ॥షా౧౩-౪ సపిండ తృతీయః అన్వాధా॥

ఈ నెలవారు దుర్ముహూర్తములు ఆదివారం౨౩-౫౭త్యా౧-౫౧సోమవారం౧౪-౪౫ మంగళవారం౨౦-౧౭ మంగళవారం౫-౩౨త్యా౧-౫౧ బుధవారం౧౨-౫౪ గురువారం౯-౧౩ శుక్రవారం౨౦-౧౬ శుక్రవారం౫-౩౨ త్యా౧-౫౧ శనివారం౦-౧త్యా౩-౪౧

1948 సం॥ జనవరి

౧౨	12	బు	[illegible] (8-40) [illegible] 10 9-58 [illegible]
౧౩	13		[illegible] (6-14) [illegible] (6-37) [illegible] 11-6 12-54 [illegible]
౧౪	14		[illegible] (8-45) [illegible] (9-34) [illegible] (5-38) [illegible] (2-25) [illegible]
౧౫	15		[illegible] (11-16) [illegible] (12-30) [illegible] (7-27) [illegible]
౧౬	16	బు	[illegible] (1-34) [illegible] (3-12) [illegible] (7-37 9-21) [illegible]
౧౭	17		[illegible] (3-2) [illegible] (5-30) [illegible] (1-41 3-16) [illegible]
౧౮	18	బు	[illegible] (4-41) [illegible] (4-0) [illegible] (6-22 8-5) [illegible]
౧౯	19		[illegible] (5-15) [illegible] (7-13) [illegible] (4-3 5-4) [illegible]
౨౦	20	బు	[illegible] (5-0) [illegible] (8-14) [illegible] (5-56 7-27) [illegible]
౨౧	21		[illegible] (3-56) [illegible] (8-29) [illegible] (8-11 9-44) [illegible] (8-28) [illegible] (6-24 12-13) [illegible]
౨౨	22	బు	[illegible] (2-1) [illegible] (7-54) [illegible] (6-31) [illegible] (10-59 12-29) [illegible]
౨౩	23		[illegible] (11-22) [illegible] (4-28) [illegible] 11-38 1-6 [illegible]
౨౪	24	బు	[illegible] (8-8) [illegible] (1-51) [illegible] (11-57 1-21) [illegible]
౨౫	25	బు	[illegible] (4-31) [illegible] (10-54) [illegible] (12-12 1-46) [illegible] (7-51) [illegible]
౨౬	26	బు	[illegible] (12-40) [illegible] (7-44) [illegible] (7-14) [illegible]
౨౭	27		[illegible] (8-41) [illegible] (4-58) [illegible] (4-35) [illegible] (6-21 8-15) [illegible] (3-8 4-32) [illegible]
౨౮	28	బు	[illegible] (1-31) [illegible] (1-41) [illegible] 50 10-16 [illegible]
౨౯	29		[illegible] (10-38) [illegible] (11-10) [illegible] (5-47 7-15) [illegible]

౩౦	30	౦ బు	౫ ఘ ౩౪-౫ (8-15) ఉ.షా-౯ (9-18) [illegible] (సా.వ5-11 6-42కు)	దిన [illegible]
౩౧	31	శు	౬ శ ౩౦-౧౬ (సా 6-43) [illegible] (8-7-58) [illegible] (ప.వ3-49ల5-24కు)	దినం [illegible]
౧	1	బు	౭ ఆ [illegible] (సా 6-1) చిత్ర [illegible] (7-31) [illegible] (ప.వ1-13ల2-51కు)	దిన [illegible] సౌమ్య [illegible]
౨	2	ర పా	౮ సో [illegible] (సా 6-10) [illegible] (7-54) [illegible] (ప.వ1-47ల3-28కు) దినం [illegible] (ప2-17ల సా7-37కు)	[illegible]
౩	3	శు శు	౯ మం ౩౧-౧౫ (సా 7-6) విశా-౧౩ (ప9-5) [illegible] (ప.వ1-24 3-7కు)	దిన [illegible] శ్రీ [illegible]
౪	4	బు	౧౦ బు ౩౫ (రా 8-39) అనూరా౧౦-౪౯ (ప10-56) [illegible] (సా.వ5-4ల 6-50కు)	దినం [illegible]
౫	5		౧౧ గు ౪౦-౧౫ (రా 10-42) జ్యేష్ఠ-౪౪ (1-18) [illegible] (రా.వ10-12ల 11-59కు)	దినం [illegible]
౬	6	ర శు	౧౨ శు ౪౬-౧౨ (రా 1-4) మూల౩-౩౫ (4-1) [illegible] (ప.వ2-14 4-1కు)	రా [illegible] (రా.వ2-46 4-33కు) దినం [illegible]
౭	7		౧౩ శ ౫౨-౧౭ (3-27) పూ.షా ౩౦-౪౫ (సా 6-53) [illegible] (రా.వ3-52 5-40కు)	దినం [illegible]
౮	8	శు	౧౪ ఆ ౫౮-౪౦ (రా 6-3) ఉ.షా ౩౮-౯ (రా 9-10) [illegible] (రా.వ2-19ల 4-7కు)	దినం [illegible]
౯	9	ర	౩౦ సో ౬౦-౦ (24-0) [illegible] (12-46) [illegible] (తె.వ5-14) దినం [illegible]	సోమవత్యా మహోదయా [illegible]
౧౦	10	బు	౩౦ మం ● ౪-౫౫ (ప8-32) [illegible] (రా 8-38) [illegible] (శే 7-2కు) [illegible]	[illegible]

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ పౌష శుక్లపక్షః

౩౧	12	౧ సో ౧౯-౩౦ [illegible] కాలః
౯	13	౨ మం ౨౩-౫౯ [illegible] ద్వితీయాతిథిః
౧	14	౩ బు ౯-౨౧ [illegible]
౨	15	౪ గు ౩౪-౨౦ [illegible]
౩	16	౫ శు ౩౮-౧౭ పూ.భా ౪౩ [illegible]
౪	17	౬ శ ౪౧-౯౯ ఉ.భా ౪౭ [illegible]
౫	18	౭ ఆ ౪౨-౫౮ రేవతి [illegible]
౬	19	౮ సో ౪౩-౨౬ అశ్విని [illegible]
౭	20	౯ మం ౪౨-౨౬ భర [illegible]
౮	21	౧౦ బు ౪౦-౨౪ కృత్తి [illegible]
౯	22	౧౧ గు ౩౭-౧౨ [illegible] ఉత్తరాయణ [illegible]
౧౦	23	౧౨ శు ౩౩-౪౭ [illegible] ముక్కోటి॥ పు॥
౧౧	24	౧౩ శ ౨౮-౧౩ ఆర్ద్ర [illegible]
౧౨	25	౧౪ ఆ ౨౨-౫౧ పునర్వసు [illegible] శ్రీ [illegible]
౧౩	26	౧౫ సో ౧౭-౧౩ పుష్య [illegible] అన్వాధానం

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ పౌష కృష్ణపక్షః

౧౪	27	౧ మం ౧౧-౧౪ [illegible]
౧౫	28	౨ బు ౫-౨౧ ఆశ్లేష [illegible] తిరుమడిశి యాళ్వార్ తి॥ న॥
౧౬	29	౪ గు ౫౪-౨౧ పూ.ఫ [illegible]
౧౭	30	౫ శు ౪౯-౫౭ ఉ.ఫ [illegible]
౧౮	31	౬ శ ౪౬-౯ హస్త [illegible] కూరత్తాళ్వాన్ తి॥ న॥
౧౯	1	౭ ఆ ౪౩-౩౦ చిత్త [illegible] పు॥ సత్యకామతీ॥ పు॥
౨౦	2	౮ సో ౪౧-౫౧ స్వాతి [illegible]
౨౧	3	౯ మం ౪౧-౩౪ విశాఖ [illegible]
౨౨	4	౧౦ బు ౪౨-౫౫ అనూరా [illegible]
౨౩	5	౧౧ గు ౪౪-౪౦ జ్యేష్ఠ [illegible] షట్తిల [illegible]
౨౪	6	౧౨ శు ౪౭-౫౬ మూల [illegible]
౨౫	7	౧౩ శ ౫౨-౫౫ పూ.షా ౩౧ [illegible]
౨౬	8	౧౪ ఆ ౫౭-౩౩ ఉ.షా ౩౭ [illegible] పు॥
౨౭	9	౩౦ సో ౬౦-౦ శ్రవ [illegible] అన్వాధానం మహోదయః॥ కాలః
౨౮	10	౩౦ మం ౩-౦ [illegible]

ఈ నెల వారదుర్ముహూర్తములు :- ఆది [illegible] సోమ [illegible] మంగళ [illegible] బుధ [illegible] గురు [illegible] శుక్ర [illegible] శని [illegible] ...

౧౧	11	బు గు	గు ౧ బు ౧౦-౫౫ (ప10-55) శత౫౯-౩౯ (తె6-25) [illegible] త్యాజ్య౪-౨౮ (ప 11-39 ౧-27కు) [illegible] వక్రారంభః [illegible] నక్షత్రారంభః [illegible] ౧౦-౧౩-౨౬-౪౮ [illegible] స్వక్షేత్రే గురుః [illegible] శుక్రః ౩౩-౩౦ అనధ్యాయః [illegible]
౧౨	12	ర కు బు	౨ సు ౧౬-౪౩ (ప1-14) పూర్వాభా ౬౦-౦ (24-0) [illegible] త్యాజ్య౪-౨౬ (ప 1-31 3-17కు) [illegible] (గ 3-27) [illegible] తృతీయా తిథిః ప్రవేశాత్పరదినే కుంభసంక్రమణం పుణ్యకాలః [illegible] కుంభరాశి [illegible]
౧౩	13	బు	౩ శు ౨౧-౫౯ (శ 3-21) పూర్వాభా ౬-౧౪ (ప9-3) సిద్ధ [illegible] త్యాజ్య౪-౨౪ (సా 7-36-9-21కు) [illegible] పశ్చాద స్తమితో బుధః [illegible] అపరాహ్ణే [illegible] తిలభక్షి
౧౪	14	శు	౪ శ ౨౬-౩౩ (సా 5-9) ఉ భా ౧౨-౧౩ (ప11-25) సాధ్య [illegible] (రా 12-26 2-10కు) [illegible] ఉ భా [illegible] సోమవదం శాంతిభక్షి [illegible]
౧౫	15		౫ ఆ ౩౦-౪ (సా 6-34) రేవతి [illegible] (ప1-26) శుభ [illegible] శ్రీపంచమీ వసంతోత్సవారంభః [illegible]
౧౬	16	సో	౬ సో ౩౨-౧౩ (సా7-24) అశ్వి ౨౧-౨ (ప2-56) [illegible] త్యాజ్య [illegible] (రా 10-42 12-24కు) [illegible] త్యాజ్య౪-౯ (రా 12-54 2-34కు) [illegible] (ప12-3 4-45కు) [illegible]
౧౭	17	బు	౭ మం ౩౨-౪౯ (సా 7-39) భర౨౩-౨౩ (ప3-52) బ్రహ్మ [illegible] త్యాజ్య [illegible] (రా 3-59 5-36కు) [illegible] రథసప్తమీ [illegible] వైవస్వతమన్వాదిః [illegible] భానుసప్తమీ [illegible]
౧౮	18		౮ బు ౩౧-౩౫ (సా 7-8) కృత్తి ౩-౫౮ (సా 4-7) [illegible] భీష్మాష్టమీ [illegible]
౧౯	*19	ర గు	౯ గు ౨౮-౨౧ (సా 5-50) [illegible] (సా 3-33) [illegible] త్యాజ్య ౩-౫౫ (రా 7-44 9-18కు) [illegible] త్యాజ్య ౩-౧౬ (రా 8-51 10-22కు) [illegible] (రా 11-8) [illegible]
౨౦	20	బు	౧౦ శు ౨౩-౧౭ (సా 3-48) [illegible] (ప 2-16) [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౧ (రా 9-59 11-28కు) [illegible] తిథిః [illegible]
౨౧	21	శు	౧౧ శ ౧౬-౩౪ (ప1-4) ఆర్ద్ర ౧౪-౩౮ (సా 12-20) [illegible] త్యాజ్య ౩-౩౬ (రా 11-6 12-32కు) [illegible] భీష్మైకాదశీ [illegible]
౨౨	22	ర శు	౧౨ ఆ ౮-౩౫ (ప 9-14) పుష్యమి ౧-౭ (తె 6-21) [illegible] (ప 2-52) [illegible] త్యాజ్య ౩-౩౧ (సా 4-56 6-20కు) [illegible]
౨౩	23	బు	౧౪ సో ౫౦-౧౨ (రా 2-32) పుష్య ౧-౩౦ (తె 7-8) ఆశ్లేష ౫౭-౨౬ (రా 4-1) [illegible] త్యాజ్య ౩-౩౦ (సా 6-14 7-38కు) [illegible]
౨౪	24		౧౫ మం ౪౦-౪౭ (రా 10-44) మఘ ౪౬-౨౨ (రా 1-0) [illegible] త్యాజ్య ౩-౩౦ (ప 2-31 3-55కు) [illegible] అన్వాధాన [illegible]
౨౫	25	శు	బ ౧ బు ౩౧-౩౬ (సా 7-4) పూర్వ ౩౯-౧౫ (రా 10-8) [illegible] త్యాజ్య ౩-౩౨ (ప 8-2 9-27కు) [illegible] త్యాజ్య ౩-౩౫ (తె 4-36 6-2కు) [illegible]
౨౬	26	ర బు	౨ గు ౨౩-౨౪ (ప 3-47) ఉత్తర ౩౩-౭ (సా 7-40) [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౧ (రా 8-24 4-52కు) [illegible] (2-52కు) [illegible]
౨౭	27	బు	౩ శు ౧౬-౩౩ (ప1-8) హస్త ౨౮-౨౨ (సా 5-46) [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౮ (రా 1-21 [illegible]

౨౭		28	వా బు	౪ శ ౧౧-౨౧(౬10-57) ౧ త్రి౨౫-౨౦ (4-32) ౧ ౪౩-౦ బా౧౧-౨౧ ౯-౪౭ త్యా౩-౫౬ (రా10-2౦11-37కు) దిన ౭౯-౧౮ శ్రవ ౩-౫౦ మధ్య౮౮-౪౮ శు తే౧౩-౪౭ (ఉ7-56౦వ11-55కు) శేవరమక్ర౭౨౬-౮ ర వే౨౫ ఊతిథిపంచమీ ఘ౨-౬ ౦౧౭
౨౯		29	వ	౫ ఆ ౮-౪(వ9-40) స్వా౨౪-౧౭(వ4-7) ధ్రు ౩౮-౨౧ తై౮-౪ రా౭౯-౧౧ త్యా౪-౪ (రా9.48 11-26కు) దిన ౭౯-౨౧ శరక్ర౨౫-౨౦ వే౨౫వ కేక్రాం౨౪ ఊ ఘ౨-౧౪ చం౧౮ [స్త్రకాం ఘ౨-౨౨ చం౧౯
౧		1	శు	౬ సో ౬-౫౬(వ9-9) విశా౨౫-౨౧(౨4-31) వ్యా౩౫-౨౬ ౯౬-౫౬ గ౭౬-౨౯ త్యా౪-౧౩ (రా8-44 10-25కు) దినం౨౯-౨౩ శ్రీరక్ర బకే క్రీ. జ౨౦-౬కువే వ శవేస్త రావేపంచ౨౫ ఊ కేక్రాం౨౬వ త్రిస్పో
౨		2	స	౭ మం ౭-౫౮(వ9-33) అనూ౨౮-౨౯ (౨5-16) గార్గ ౩౪-౮ బ౭-౫౮ రావి౧౪-౧౧ త్యా౪-౧౯ (రా11-48౦1-32కు) దినం౨౯-౨౬ శ్వా౧ మేషేసమష్టస్నక్ర౧౭-౪౨ కు వేవస్త శవేసస్త రా శిఖావ శైవనక్తం ఉశీ చూనధ్యా ఘ౨-౩౦ న ౨౦
౩	సన్ ౧౩౫౭ ఫసలీ బహ్మన్ మాసః	3	౪ బు	౮ బు ౧౦-౫౭(వ1-44) జ్యే౩౩-౨౧(౨7-42) వజ౩౪-౧౩ కౌ౧౦-౫౭ రావి౨౫-౫౮ త్యా౪-౨౫ (తె4-32౦6-18కు) దిన ౨౯-౨౮ పూభా ౧ క్ర౪౪-౫౮ బుధక్ర త్యా ౫౫-౧౭ శుక్ర త్యా గరాత్యా బుధ౯-౨౮-౨౬-౧౮ నవమీ తిథిః ఘ౨-౩౯-౦౨౧
౪	1948 ఫిబ్రవరి	4		౯ గు ౧౫-౩౧ (వ12-23) మూ౩౯-౩౭ (౨ 10-12) సిద్ధి౩౫-౨౪ ౧౫-౩౧ రావి౫-౪౨ త్యా౪-౨౫ (రా8-26౦10-12కు) దిన౨౯-౩౦ ఉపరాహో త౨-౩ ౩౬ త్రిదశమీ ఘ౨-౪౭ చం౨౨
౫		5	౬ శు	౧౦ శు ౨౧-౨౧(౨2-52) పూషా౬-౫౪ (రా1-6) వ్యా౩౭-౨౫ ౨౧-౨౧ గవి౬-౩ త్యా౪-౨౯ (వ8-57౦10-45కు) దిన౨౯-౩౭ ఏకాదశీ ౩౭ శ్రీ ౧౦-౨౦ వరా౧౧౭-౪౪ శూన్యాతిథిః ఘ౨-౫౫
౬		6		౧౧ శ ౨౭-౪౨(౨5-24) ఉషా౫౪-౨౭(రా4-6) ౩౯-౪౧ బా౨౭-౪౨ ౯-౨౫ త్యా౪-౩౦ (వ10-5౦11-53కు) దిన ౨౯-౩౫ సర్వ త్రి౧౧శీ ఘ౩-౪ చం౨౪ [౨౯-౩౭ పూభా ౨౪ ౫౭-౫౨ ౧౨ శీ ఘ౩-౧౨ చం౫
౭		7	౪	౧౨ ఆ ౩౪-౭(౨7-58) శ౬౦ ౦(24-0) వ౪౨-౦ కౌ౦-౫౪ ౫౫-౪౩ త్యా౪-౩౦ (వ8-36౦10-24కు) దినం
౮		8	శు	౧౩ సో ౪౦-౨౩(రా10-27) శ్ర౨-౧ (ఉ7-6) శివ౪౪-౮ గ౭-౧౫ వి౧౩-౧౩ త్యా౪-౨౯ (వ11-38౦1-26కు) దినం౨౯-౪౦ అశ్వి౩ సుర౪-౧౦కు వేపంచ శవేవ చ కేవేస స్త ఊ ఘ౩-౨౦ చం౨౬
౯		9	బు	౧౪ మ ౪౫-౫౯ (రా12-41) ధని౯-౧౩(వ9 58) సిద్ధ౪౫-౪౯ విష్టి౧౩-౧౧ వి౨౯-౧౨ త్యా౪-౨౬ (సా5-58౬7-44కు) దినం౨౯-౪౨ ధని౩ బు శ్రేబుజు గ్రహ౩౮-౨౧కు వేపంచ శవేపంచ కేవేస ప్త౧౦వ కృష్ణాంగారకచతుర్దశీ శైవనక్తం మహాశివరాత్రిః మహాశివరాత్రిః ఆరటు తీర౪శీఘ౩-౨౯ చం౨౭
౧౦		10	౪ శు	౩౦ బు ● ౫౧-౫(రా2-43) శత౧౫-౫౦(వ12-37) సాధ్య౪౭-౬ చతు౧౯-౩౨ రావి౩-౪౩ త్యా౪-౨౪ (రా7-39౦9-25కు) దినం౨౯-౪౫ పూభా౩ క్ర౨౪-౫౫ అశ్వి ౪ సుక్ర౫౮-౫౩-౪ క్రా ౧౫ ఊ సర్వేషామమా అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః ద్వాపరయుగాదిః బ్రహ్మపూజా నవనీతధేనుదానం పితృతిథిరిత్యల్పత్వ యోగఘ౩-౩౭ చ ౨౮

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ మాఘ శుక్లపక్షః

౨౯		11	వ ౧ బు ౮-౨౮ శత౫౬-౪ ౨దిన౨౮-౨౪
౩౦		12	౨ గు ౧౩-౫ పూభా ౬౦-౦ కుంభేర క్ర౫౨-౧
౧		13	౩ శు ౧౭-౦ పూభా౧-౫౮ దిన౨౮-౨౯
౨		14	౪ శ ౧౯-౪౬ ఉభా౬-౨౦ శూన్యాతిథిః
౩		15	౫ ఆ ౨౧-౧౯ రే౯-౨౯ పంచమీతిథిః
౪		16	౬ సో ౨౧-౩౪ అశ్వి౧౧-౨౭ షష్ఠీతిథిః
౫	మాఘమాసః	17	౭ మం ౨౦-౩౧ భర౧౨-౭ తిథిద్వయం
౬	జనవరి	18	౮ బు ౧౮-౧౮ కృ౧౧-౩౯ నవమీతిథిః
౭		19	౯ గు ౧౫-౩౪ రో౧౦-౮ ఆనంద తీ॥ పు॥
౮		20	౧౦ శు ౧౦-౫౩ మృ౭-౪౫ తిరుక్క డ్చినంబి తి॥ న॥
౯		21	౧౧ శ ౬-౧౫ ఆర్ద్ర౪-౩౮ మతత్రయ ౧౧శీ కులశేఖరాళ్వార్ తి॥ న సత్యజ్ఞానతీ॥ పు॥ [౫౮
౧౦		22	౧౨ ఆ ౦-౩౬ ఏకాదశీ ౨౧ పునం-౫౮ పుష్య౫౫-
౧౧		23	౧౪ సో ౪౮-౪౯ శ్రే౫౨-౪౪ న౨౮-౫౨
౧౨		24	౧౫ మం ౪౨-౪౨ మఘ౪౪-౨౬ అన్వాధానం

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ మాఘ కృష్ణపక్షః

౧౩		25	బ ౧ బు ౩౭-౧౫ పూఫ౪౪-౪౫ యాగకాలః
౧౪		26	౨ గు ౩౨-౮ ఉఫ౪౧-౧౮ న౨౮-౫౯
౧౫		27	౩ శు ౨౭-౩౭ హస్త౩౮-౪౬ న౨౯-౨
౧౬		28	౪ శ ౨౩-౫౭ చిత్త్ర౩౭-౦ న౨౯-౪
౧౭		29	౫ ఆ ౨౧-౧౭-౫౧ స్వా౩౬-౯ పంచమీతిథిః
౧౮		1	౬ సో ౧౯-౪౧-౫౨ విశా౩౬-౩౧ తిథిద్వయం [కా
౧౯	ఫిబ్రవరి	2	౭ మం ౧౯-౧౯ అనూ౩౮-౧ అష్టమీతిథిః త్రిస్పోష్ట
౨౦		3	౮ బు ౨౦-౧౬ జ్యే౪౦-౫౨ శూన్యాతిథిః
౨౧		4	౯ గు ౨౨-౨౮ మూ౪౪-౪౯ న౨౯-౧౬ నవమీతిథిః
౨౨		5	౧౦ శు ౨౫-౫౦ పూషా౪౯-౫౬ దిన౨౯-౧౮
౨౩		6	౧౧ శ ౩౦-౯ ఉషా౫౫-౪౮ మతత్రయ ౧౧శీ
౨౪		7	౧౨ ఆ ౩౫-౧౪ శ్ర౬౦-౦ న౨౯-౨౩
౨౫		8	౧౩ సో ౪౦-౩౫ శ్ర౨-౨౦ న౨౯-౨౬ [మితీర్థం
౨౬		9	౧౪ మం ౪౫-౫౦ ధ౪౮-౫౪ విష్ణు చిత్తస్వామానుజస్వా
౨౭		10	౩౦ బు ౫౦-౩౨ శ౧౫-౮-౪౩౦ మా అన్వా॥ పిండపి॥

ఈనెల వార దుర్ముహూర్తములు:- ఆది దు౨౫-౧౧ త్యా౧-౫౬ సోమ దు౧౫-౩౨ పు౨౧-౨౧ మంగళ దు౫-౫౦ త్యా ౧-౫౬ రా దు౧౨-౨౦ త్యా౨-౪ బుధ దు౧౩-౩౭ గురు దు౯-౪౫ పు౨౧-౨౬ శుక్ర దు౫-౫౧ పు౧౫-౩౭ త్యా౧-౫౬ శని దు ౦-౧ త్యా౩-౫౪

౧౧ 11 — స ౧ సు ౫౫-౩౧ (తె4-31) పూ॰భా౨౧-౫౬ (స3-2) సిద్ధి ౪-౫౫ ౦౭౩-౧౮ రాహ౧౮-౧౪ త్యాజ్యం-౨౧ (రా 1-30 3-14కు) దినం౫౯-౪౭ రవిక్రాం ౭౭ప యోగకాలఃభు౩-౪౫దిం౫౯ [ద్వా సాధుః౩-౫౩ నిం౩౦

౧౨ 12 పా — ౨ శు ౫౯-౩ (తె5-52) ఉ॰భా౨౪-౧౫ (సా5-9) శుక్ల ౪౮-౪౯ బా౨౪-౧౪ రావి౫౯-౪౧ త్యాజ్యం-౧౮ (తె 6-2) దినం౫౯-౪౯ప శీతి సుఖం౫౮-౧౭ వైద్ర౨-౨౨ యద్యః౪౪-౪౭ అంతః౫౩-౩ (రా 11-12 3-28) చంద్ర

౧౩ 13 ర శు — ౩ శ ౬౦-౦ (24-0) రేవ౧-౪౫ (సా6-56) బ్రహ్మ ౪-౩౪ తై౩౦-౭౫ శేషః౩-౪౮ (శే 7-45) వర్జ౫-౫౭ పూర్వాహ్ణ మాకోమిత్రాస్థోర్కః ౪౫-౩౧ (రా 12-26) అశ్వినీ మాసే శుక్లః ౧౮-౫౯ భూ ౧౮ ౫౫-౪ మధ్యాహ్నే సోమ నవసంక్రమణ పుణ్యకాలః భు ౪-౫ ౧౯ దిలవ్వలో

౧౪ 14 బు — ౩ ఆ ౧-౪౪ (ఉ6-57) అశ్వి౫-౨౫ (రా 8-24) ఐంద్ర ౬-౨౪ తై ౪౧-౪౪ దివి౨౪-౪౮ త్యాజ్యం-౧౫ (సః4-9 5-51కు) దినం౫౯-౫౪ నిర్బ ౪౩౧-౪౨ రాక్షా ౩౫ తి రక్షి పుత్రగణకత్రితం భుం-౨౨ నం౨

౧౫ 15 — ౪ సో ౩-౩౫ (ఉ7-39) భ ౩౯-౦ (రా 9-25) వైధృ౪-౧౮ భద్ర౩-౩౫ దివి౦-౨౪ త్యాజ్యం-౧౦ (ఉః6-24 8-4కు) దిన౫౯-౫౪ గాం ౩౮ పక్షే పంచ ౩౮ భుం-౧౦ చ ౩

౧౬ 16 శు — ౫ మం ౪-౬ (ఉ7-50) కృత్తి౨౮ (రా 10-0) విష్కం ౪౧-౨౩ బాల౬-నివి౮-౪౪ త్యాజ్యం-౬ (పః9-42 11-20కు) దినం౫౯-౫౯ భూ ౨ ౫ ౩ ౩ కే వేపంచ ౪౦ప భుం-౧౮ ద ౪

౧౭ 17 ర — ౬ బు ౩-౨౬ (ఉ7-33) రోహి ౩-౩౦ (రా 10-0) ప్రీతి ౪-౧౫ తై౩-౨౬ ౯౫-౫౯ త్యాజ్యం-౦ (పః1-59 3-35కు) రావి ౨౩-౮ త్యా ౩-౫౪ (రాః8-27 5-1కు) దిం ౩౦-౨౪ భా ౧ ౬౯-౫౯ ౦-౨౬ ౫

౧౮ 18 బు — ౭ గు ౧-౧౪ (ఉ6-40) మృగ ౫౬-౧౮ (తె5-11) ఆయు ౩౯-౪ (రా 9-24) ఆయు౩౧-౫౧ ౧-౧౪ గా ౨౪-౫ త్యా ౩-౪౮ (తెః -23) దిన ౩౦-౪ ౧బు ౬-౧౫ అష్టకాశ్రాద్ధం భుం-౩౪ ద ౬

౧౯ 19 శు — ౯ ను ౫౭-౨౪ (రా 8-8) ఆర్ద్రా ౫-౧౧ (రా 8-14) సౌ౨౫-౬ బా ౨౪-౫౮ శేషః మి వృ మే మీ ౧-౫౧ (శే 6-54) దిన ౩౦-౬భ ౩ ౫౧-౩ భుం-౪౭ ద ౪

౨౦ 20 ర — ౧౦ శ ౪౬-౪ (రా 12-36) పున ౩౧-౫ (రా 6-35) శో ౧౪-౨ వైధృ౯-౧౫-౭౩-౮ త్యాజ్యం-౪౪ (ఉః7-25 8-55కు) రాః ౧౯-౧౨ త్యా ౩-౩౯ (రాః1-53 3-21కు) దిన ౩౦-౯ భా ౪ ౪౪-౫౪ మేషాయన ౪౧-౦ (రా10-33) మధ్యాహ్నే కృత్స్న తోయేవిషువత్పుణ్యకాలః భు౦-౫౦ నం౮

			రా	
శ కు	సు ౩ శ బ ౫ సో ౧౦ ఆ	మీ గురు కృ		బు
	శ			

౨౧ 21 బు శ — ౧౧ ఆ ౩౮-౪౬ (రా 9-38) పుష్య౨౫-౫౭ (రా 4-29) అతి౫-౩౬ తై౨-౬౫ ఇంద్ర౨ ౬౭ ౨౪-౩౦ త్యా ౩-౩౬ (రా 4-0 5-27కు) దిన ౩౦-౧౧ గౌర ౨ ఏకాదశీ ౧౦-౫౮ క్రాం శుక్రాం ౨౫ సర్వత్రైకాదశీ వ్యా యోగః భుం-౫౪ నం౮ [ఆశిభు౧-౫౪ నం౧౦

౨౨ 22 శు — ౧౨ సో ౩౦-౪౩ (రా 6-2) ఆశ్లే౯-౫౧ (రా 2-3) సుకర్మ ౧౪-౨౦ ౫౦-౨౦ ౪-౪౪ త్యా ౩-౩౪ (రాః12-47 2-13కు) దిం ౩౦-౧౪ భా ౪ శు ౨-౨౩ శుక్రాం ౨౦ప వేస ప్రదోష నృసింహ

౨౩ 23 ర శా — ౧౩ మం ౨౨-౨౧ (శే 3-3) మఘ ౩-౨౪ (రా 11-30) ధృతి౦-౪౮ తై౨-౨౧ త్యా ౩-౩౫ (రాః6-39 8-5కు) దిన ౩౦-౧౬ భా ౩ ౪౯-౨౬ ౩ పాశునాని ౧౨-౫౬ వేస పూర్ణిమ ౨౪-౧౩ తిథిద్వయం కామదహనం అనధ్యాయః భు౧-౧౩ చ ౧౧

౨౪ 24 పా బు — ౧౪ బు ౧౪-౪ (స11-45) పూఫ ౪-౬ (రా 8-56) గం ౩౧-౧౪ ౧౪-౪ దిం౨౩-౨౦ త్యా ౩-౫౬ (పః3-26 4-52కు) దిన ౩౦-౧౮ ౫౪-౫౩ (తె5-17) శత౩ బుః౦-౫ పరార్ణో ౧౮-౧౧ పూర్ణిమ హోలికాపూర్ణిమ బ్రహ్మ వ్రతం మన్వాదిః భు౧-౨౧ నం౧౨

౨౫ 25 పా శు — ౧౫ గు ౬-౨౩ (స8-38) పూర్ణిమ ౩-౩ (పా తె5-51) ఉ౧-౧౨ (ఉ6-34) ప్రతిప౪-౫౭ తె4-31 ౨-౨-౧౦ బవ ౬-౨౩ దివి౨౦-౨౪ త్యా ౩-౩౯ (పః 2-15 3-43కు) ౩౦-౨౧ ౫౫౯ ౧-౨౫ అంతః ౬-౫౩ (రా 8-50) కృష్ణపక్షం ౫౫-౩ ౦ వెం మహా సోమ యోగకాలము ఉ౧౫ సూవస తో వసంత మాతస్యమాధవః భు౧-౫౯ ద౩

౨౬ 26 బు — బ ౨ శు ౫౩-౪౮ (రా 8-35) చిత్ర౫౨-౧౦ (రా 2-56) వృద్ధి౩-౫౬ తై౨౬-౩ గరివి ౧౪-౪౬ త్యా ౩-౪౮ (సః 11-59 1-29కు) దిన ౩౦-౨౩౪ రబుధః ౩౪-౧ చాతుర్మాస్య ౨ భుం-౩ ౪ ద ౧౪

౨౭ 27 ర — ౩ శ ౪౯-౪౬ (రా1-57) చిత్ర౯-౫౬ (రా 2-1) ధ్రువ ౫-౧౦ తై౨౧-౪౪ విష-౩౯ త్యా ౩-౫౧ (పః8-19 9-51కు) దిన ౩౦-౨౬ భా ౪ ౧౩-౩౦ శ్రీ క్రాం ౫౦ శు బ్రహ్మకల్పః భుం-౪౫ నం౧౫ [శ్రీ కాం ౫ పక్షభు౧-౫౩

౨౮ 28 — ౪ ఆ ౪౪-౩౪ (రా1-5) స్వాతి ౪౯-౨౭ (రా1-50) హర్ష ౧-౫౮ బా ౫౫-౩౮ బవ౮-౪౦ విష౩-౪౯ త్యా ౩-౫౮ (ఉః7-35 9-10) రావి ౪౯-౧౩ త్యా ౪-౫ (తెః5-54) దిన ౩౦-౨౮ వేసప్ర శవేసప్ర గా వేసం పంచక

౨౯ 29 బుసు — ౫ సో ౪౪-౧౪ (రా12-5) అనూ౫౦-౪౮ (రా2-21) సిద్ధి౫౩-౫౪ కౌల౩-౩౪ శేషః౩-౪౬ (శే 7-32కు) దిన౩౦ ౩౦ భాభ ౧-బు ౪౫-౬ కృష్ణ పంచమ్యాం క్రాం ౩౦ కు వేసప్రశవేసప్రరా వేసంచ ౫౧ పక్షభు౨-౧ నం౧౪

౩౦ 30 ర — ౬ మం ౪౮-౫౫ (రా1-35) జ్యేష్ఠ౫౯-౫ (రా3-41) వ్యతీ౨-౪ తై౧౮-౪౬ వణి౫-౩౫ త్యాజ్యం-౧౩ (పః8-15 9-46కు) దిన ౩౦-౩౩ రేవతీ ౪౩౪-౧ పదౌ షా భాః భు౨-౯ నం౧౮

కల్యబ్దాః ౫౦౪౯ క్రీ. శ. 1948 సం॥ సన్ ౧౩౫౭ ఫసలీ, సన్ ౧౩౬౭ హిజరీ, సర్వజిత్సం॥ ఫాల్గునమాసః

౩౧	31	బు	౭ బు ౫౨-౨౩(రా౭-౯7)హస్త౫౯-౧౦ (తె-40) వర౫౨-౪౯ విష్టి౨౦-౩౯ వి౧౫-౪౯త్యాజ్య౪-౨౦ (ప౧౭-20౹ 2 4క)రావి౨౪-౧౫(రా౩-౬6ల౯-40కు)దిన ౩౦-౩౫పూ॥భా౨బుధః౨౫-౩౨తి్రస్పృష్టకాః భు౨-౧౭చం౧౯
౧	1	శు	౮ శు ౫౭-౨౧ (తె4-౯౯) పూ॥షా౬౦-౦ (24-0) పరి౫౪-౪బా౨౪-౫౨విష్టి౨౫-౪౫త్యాజ్య౪-౨౬ (ప౪4-17౹ 6-3క) దిన౩౦-౩౮శ్రీ౩ శుక్రః౭-౫౪శైవనక్షత్రం భు౨-౨౫చం౨౦
౨	2	శ బు	౯ శ ౬౦-౦(24-0)పూ॥షా౫-౩౭ (ప8-14) శివ౫౫-౫౮త్రై౩౦-౧౬విష్టి౮-౧త్యాజ్య౪-౨౯ (సా౫5-11.6-59కు) దిన ౩౦-౪౦రేవత్యర్క౨౬-౫౬పూ॥భా౩బుధ.౩౯-౪౮భు౨-౩౩చం౨౧
౩	3	శు	౯ శ ౩-౧౧(తె7-14)ఉ॥షా౧౨-౪౮(ప11-8) సిద్ధ౫౮-౧౯వ౩-౧౧ వి౨౪-౪త్యాజ్య౪-౩౦ (ప3-36ల5-24కు) దిన ౩౦-౪౨కుజవక్రత్యాగః౧౪-౧౦వక్రత్యాగరాశ్యాకుజః౩-౨౫-౧-౧౯భు౨-౪౧చ౨౨
౪	4	బు శు	౧౦ ఆ ౯-౩౦(ప9-4౯)శ్ర౨౦-౨౩(ప2-6)సాధ్య౬౦-౦భద్ర౯-౩౦రావి౦-౫౨త్యాజ్య౪-౨౯(సా6-36ల8-24కు) దిన ౩౦-౪౫పూ॥భ రవిమాసేనీచేబుధః౪౯-౩౨కృర శుక్రః ౧౭-౪౪ కుమేపంచ శవేప చ కేవేసప్తం౨౪ భు౨-౪౯చం౨౩ [భు౨-౫౬చం౨౪
౫	5		౧౧ సో ౧౫-౪౩(ప12-13)ధని౨౭-౪౫(సా5-2)సాధ్య౦-౪౧బా౧౫-౪౩రావి౧౭-౧త్యాజ్య౪-౨౭ (రా1-3ల2-50) దిన ౩౦-౪౭కుశేప చశేప చకేవేసప్త ౨౮పఅపరాహ్ణంః ౨౪-౩౮ తిథిర్ద్వాదశీ సర్వత్ర౧౧శీ
౬	6	శ బు	౧౨ మం ౨౧-౧౪(ప2-2౯)శత౩౪-౨౬(సా7-31) శుభ౨-౩౮త్రై౨౧-౧౪రావి౨౧-౧౧త్యాజ్య౪-౨౪ (రా2-43 4-29కు) దినం౩౦-౪౯రేవ౩౪ ౭౨౦-౧౪ ఉ॥భ౧బుధః౫౫-౧౨అపరాహ్ణః౧౮-౨౯శూన్యతిథిః భు౩-౪
౭	7	పా శు	౧౩ బు ౨౫-౫౬(ప4-19)పూ॥భా౪౦-౨౦(రా10-3)శుక్ల౩-౫౫గణి౨౫-౫౬త్యాజ్యభావః దినం ౩౦-౫౨వై ౧౩-౪౨మధ్య౧౯-౧౬అ తి౨౪-౪౯ (ప11-24.3-51క) రోగసు క్రః౩౦-౫౧త్రయోదశీతిథిః శైవనక్షత్రం మ సరిచరాత్రిః స్వాధ్యాయః భు౩-౧౨చం౨౬
౮	8	బు	౧౪ గు ౨౯-౩౮ (సా 5-45) ఉ॥భ ౪౫-౧౦ (రా11-58) బ్రహ్మ౪-౩౫వి౨౯-౩౮వి౬-౧౬త్యాజ్య౪-౧౯ (ప8-24ల 10-8క) దిన ౩౦-౫౪ ఉ॥భా౨బుధః౫౬-౫౦కక్రా ౪౫ఉ॥వాజసనేయ్యమా భు౩-౨౦చ ౨౭
౯	9	శ	౩౦ శు ●౩౨-౮ (సా6-45) రేవ౮-౫౪ (రా1-28) ఐ ౪-౧౯చ౦-౫౩చవి౧౭-౨త్యాజ్య౪-౧౫ (ప12-43ల2-25క) దిన ౩౦-౫౬రేవతర్క౭౪౩-౫౧కక్రా ౪౯పఅన్వాధాన పిండపితృయజ్ఞః భు౩-౨౮చం౨౮

(పూర్ణశాస్త్రీయపంచాంగే) శ్రీసర్వధారిసం॥ చైత్రమాసః శకః ౧౮౭౦ కల్యబ్దాః ౫౦౪౯ క్రీశకః 1948 సన్ ౧౩౫౭ ఫసలీ

౧౦	10	బు శు	శు ౧ శ ౩౩-౩౪(సా7-19) అశ్వి౧-౩౪ (రా2-32) వై౩-౧౦కిం౨-౫౧రావి౧౦-౯త్యాజ్య౪-౧౧ (రా10-20ల 12-0కు) దిన ౩౦-౫౮ఉ॥భా౩బుధః౫౪-౫౧రోహిణి శుక్రః౪౮-౧౪ రాక్రాం౫౧శ యాగకాలఃచంద్రదర్శన భు౩-౩౬చం౨౯ శ్రీః శ్రీః శ్రీః

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ ఫాల్గున శుక్లపక్షః		
౨౮	11	శు ౧ శు ౫౪-౧౯పూ॥భ ౨౦-౪౩యాగకాలః
౨౯	12	౨ శు ౫౭-౯ఉ॥భా ౨౫-౨౨దిన౨౯-౩౬
౧	13	౩ శ ౫౮-౨౮రే౨౮-౪౮మీనేరవిః౪౧-౪౮
౨	14	౪ ఆ ౫౮-౪౧అశ్వి౩౧-౫౭దిన౨౯-౪౧
౩	15	౫ సో ౫౭-౩౬భ౩౨-౬దిన౨౯-౪౩
౪	16	౬ మం ౫౫-౭కృ౩౧-౫౦దిన౨౯-౪౬
౫	17	౭ బు ౫౧-౪౬రో౩౦-౩౫వ్రతతీ॥ పు॥
౬	18	౮ గు ౪౭-౨౦మృ౨౮-౧౯దిన౨౯-౫౧
౭	19	౯ శు ౪౨-౨౦ఆర్ద్ర౨౫-౨౧దిన౨౯-౫౩
౮	20	౧౦ శ ౩౬-౪౪పున౨౧-౪౬దిన౨౯-౫౬ శ్లో రీ తి॥ న॥
౯	21	౧౧ ఆ ౩౦-౫౨పుష్య౧౭-౪౯మత్రయ౧౧శీ శల్యపి
౧౦	22	౧౨ సో ౨౪-౫౧ఆశ్లే౧౩-౪౧దిన౩౦-౧
౧౧	23	౧౩ మం ౧౮-౫౬మఘ౯-౩౪తిథిద్వయాం
౧౨	24	౧౪ బు ౧౩-౧౬పూ॥ఫ౫-౪౧అన్వాధానం రంగనాచ్చి యార్ న జీయర్ తి॥ న॥
౧౩	25	౧౫ గు ౮-౫ ఉ॥ఫ౨-౧౫హ స్త౫౬-౫౧ యాగకాలః తిరునారాయణప్పెరుమాళ్లు తి॥ న॥

పూర్వపద్ధత్యా సర్వజిత్సం॥ ఫాల్గున కృష్ణపక్షః		
౧౪	26	బ ౧ శు ౩-౨౯ విశాఖ౫౫-౫౮ చిత్ర౫౭-౮ సత్యబోధ
౧౫	27	౩ శ ౫౬-౩౬స్వా౫౫-౫౭దిన౩౦-౧౩ [తీ॥ పు॥
౧౬	28	౪ ఆ ౫౫-౮విశా౫౬-౮దిన౩౦-౧౫
౧౭	29	౫ సో ౫౪-౩౪అనూ౫౭-౧౫దిన౩౦-౧౮
౧౮	30	౬ మం ౫౫-౩౮జ్యే౫౯-౫౨దిన౩౦-౨౦
౧౯	31	౭ బు ౫౭-౪౧మూ౬౦-౦
౨౦	1	౮ గు ౬౦-౦మూ౩-౪౯దిన౩౦-౨౫తిస్పృష్టకాః
౨౧	2	౮ శు ౧-౨౦పూ॥షా౮-౪౫దిన౩౦-౨౮
౨౨	3	౯ శ ౫-౩౭ఉ॥షా౧౪-౨౯దిన౩౦-౩౦
౨౩	4	౧౦ ఆ ౧౦-౩౭శ్ర౨౦-౫౦దిన౩౦-౩౩ [తిథిః
౨౪	5	౧౧ సో ౧౫-౫౨ధని౨౭-౨౫మత్రయ౧౧శీ ద్వాదశీ
౨౫	6	౧౨ మం ౨౧-౦శత౩౩-౪౯శూన్యతిథిః
౨౬	7	౧౩ బు ౨౫-౩౦పూ॥భా౩౯-౩౫త్రయోదశీతిథిః
౨౭	8	౧౪ గు ౨౯-౧౨ఉ॥భా౪౪-౩౧వాజసనేయ్యమా
౨౮	9	౩౦ శు ౩౧-౪౩రేవ౮-౧౪అన్వాధాన పిండపితృయజ్ఞ
౨౯	10	సర్వధారి స॥ చైత్ర శు ౧ శ ౩౩-౩అశ్వి౫౦-౫౨ దిన౩౦-౪౭యాగకాలః. శ్రీః శ్రీః శ్రీః

ఈనెలవారదుర్ముహూర్తములు:—ఆది దు౨౬-౨౪త్యా౨-౨సోమదు౧౬-౭పుదు౨౨-౧౦మంగళదు౬-౩త్యా౨-౨రాదు౧౧-౫౪త్యా౧ ౫౮ బుధదు౧౪-౮గురు దు౧౦-౭పుదు౨౨-౧౫శుక్రదు౬-౫పుదు౧౬-౧౨త్యా౨-౨శనిదు౦-౧త్యా౪-౩

దేశారిష్టయోగములు.

1. సంవత్సరమంతయు కర్కటశని. ఒక్కొకచోట రోగములు ఒక్కొక్కచో వర్షభయము—దేశమంతట ఆకటి బాధ (కరవు) ఐనను ఎల్లవారు జీవించెదరు.

2 సంవత్సరాదినుండి వైశాఖ బ ౬ ఆ॥ ప॥ మున్ను, భాద్ర శు ౨ మం. ప్ర. మాఘ శు ౨ బు॥ ప. మున్ను గురునకు వృశ్చికసంచారము. వృశ్చికోత్తరార్ధమందు గురుసంచారకాలమున దుర్భిక్షమగును.

3. సంవత్సరాదినుండి, చైత్ర బ ౧౮ ఆ. ప॥ బుధాస్తంగతుడు. సస్యహాని.

4 చైత్ర బ ౧౮ ఆ ప్ర॥ వైశాఖ బ ౧౨ శ. ప. శుక్రాస్తంగతుడు యుద్ధభయం.

5. వైశాఖ బ ౬ ఆ. ప్ర. ఆషాఢ శు ౨ శు. ప. కుజగురు సమసప్తకం. దక్షిణమున జననాశనము.

6. ఆషాఢ శు ౨ శు. ప్ర. అధికశ్రావణ బ ౧ ఆ ప వృషభమున కుజరాహువులు. సస్యనాశం, యుద్ధభయం.

7. ఆషాఢ శు ౧౨ సో. ప్ర. భాద్రపద శు ౧౮ సో. ప. కాలసర్పయోగం. సస్యములకు ప్రభువులకు హాని.

8. అధికశ్రావణ బ ౧౨ బు. ప్ర. నిజశ్రావణ శు ౨ సో. ప. కుజశనుల నడుమ బుధుడుండును. యుద్ధభయం అనావృష్టి.

9. భాద్రపద శు ౫ శు. ప్ర. కార్తిక శు ౨ శు. ప. కర్కటకమున కుజ శనులు. అగ్ని భయము వాయుభయము గలుగును.

10. ఆశ్వ బ ౯ శు. ప్ర. వత్సరాంతప. కన్యాగ్రమున కుజుడు; ప్రపంచమున వ్యాధులు వృద్ధియగును.

11. కార్తిక బ ౬ బు. ప్ర. వత్సరాంతప. ఆశ్లేషలో శనివక్రము, సైనికులకు హాని.

12. మార్గశిర బ ౧౨ గు. ప్ర. ఫాల్గున బ ౯ శ. ప. కుజవక్రము. ఇందు మాఘ బ ౬ సో. ప్ర. ఆశ్లేషయందువక్రము. ప్రభువులకు పరస్పరవిరోధములు ప్రబలములగును. సైనికులకు హానియు.

13. మాఘ బ ౬ సో. ప్ర. వత్సరాంతప. కుజ శనులు తిరిగి కర్కటమున నుందురు. అగ్నిభయము వాయుభయము గల్గును.

14. మాఘ శు ౧ బు ప్ర. వత్సరాంతప॥ శనికి సప్తమమున గురుడు. వింధ్య దక్షిణమున బహుజనహాని

15. (1) సంవత్సరాదినుండి చైత్ర శు ౧౮ శు. ప. గురు శనిగ్రహ ద్వయవక్రం. (2) ఆషాఢ శు ౧౩ మం. ప్ర. బ ౧౨ మం. ప. బుధ గురుగ్రహద్వయవక్రం. (3) మార్గశిర బ ౧౨ గు. ప్ర. ఫాల్గున బ ౯ శ. ప. కుజ శనిగ్రహద్వయవక్రం (4) మాఘ శు ౧ బు ప్ర. బ ౭ బు. ప. బుధ కుజ శనిత్రయవక్రం. ఫలం గ్రహద్వయ వక్రకాలమున ప్రభువులకు విరోధములు హెచ్చగును త్రయవక్రకాలములో అనావృష్టి యుద్ధములు వీటివలని భయము గల్గును.

మరియు కుజునకు రవి సంబంధముచే రోగములు, బుధసంబంధముచే దుర్భిక్షము. గురు సంబంధముచే యుద్ధములు శుక్రసంబంధముచే అనావృష్టి శనిసంబంధముచే చోరభయము రాజపీడయు గల్గును.

వర్షవిచారణము.

భారతదేశమునందును ఒక్కొకచోట ఒక్కొక కాలమందు వర్షములు గలుగుచున్నవి. ప్రకృతకాలమున హిమాలయప్రాంతము నుండి రామేశ్వరం వరకుగల దేశములందు జ్యేష్ఠాదిమార్గశిర మాసాంతమువరకు క్రమముగ వార్షికమాసములగుచున్నవి. అనగా దీనిని బట్టి దక్షిణాయన ప్రారంభముగల మాసము మొదలు ఉత్తరాయణ మాసమువరకు క్రమముగ దక్షిణమునకు నడచు సూర్యుడు తమదేశమునకు సమీపించుచుండెడిగా వర్షపాత మారంభించునని గ్రహింపదగియున్నది ఐనను వర్షర్తువను విభాగము ఆ మాసములందు మధ్యదేశములందు గలుగు వర్షమునబట్టి చేయబడినట్లు గ్రహింపవలయును కావుననే సుశ్రుతుడు స్వదేశమునబట్టి ఆషాఢాదిమాసచతుష్టయమునందు 2 మాసములు ప్రావృట్టనియు, 2 మాసములు వర్షర్తువనియు విభజించెననియు వ్యాఖ్యానమునందు వివరింపబడెను. ఋతువిభాగ జ్ఞానమునకు వైద్యమునందు ప్రత్యేకోపయోగము గలదు. కాని శ్రుతిసూత్రాదులందున్న ఋతుసంజ్ఞ లేవ్యవహారములో నున్నవి అట్టి సంజ్ఞల ననుసరించియే—ప్రాచీనుల యభిప్రాయము ననుసరించి ఋతు విభాగము తొలుత సప్రమాణముగ చూపబడినది. మరియు దేశముయొక్క నిమ్నోన్నతముల బట్టియు వర్షపాతము భేదించును. కావున ఆయా దేశములందుండి దగిన వర్షపాతము నెరుంగుటకు మంచు మొదలగు ధాతువుల పరీక్షయు వర్షకారణగ్రహయోగములును శాస్త్రములందు చెప్పబడినవి. ఆ గ్రహయోగములును కొన్ని ప్రస్తుతకాలమునందు సంస్కరింపదగియున్నవి అవి యన్నియు విమర్శించి మాపుటకు ప్రకృతపుకాగితపు కరవుచే వీలులేక సంగ్రహముగ నూతనపద్ధతితో కొంతవరకు విమర్శించియే గ్రహయోగ ఫలితములు వ్రాయబడుచున్నవి. ఇందలి యోగములున్ను తారీఖులున్ను గమనింపదగినవి.

చైత్రమాసము:—ఇందు చైత్ర శు ౧౩ గు స. కుంభమున కుజ బుధ శుక్రయోగము. బ ౨. సో. ను. ఉత్తరాభాద్రాంగారకుడు బ ౫ గు మొ. తిరుగ కుజ బుధ యోగములు. బ ౧౩ శ మొ. కుజ శుక్రుల కేకరాశి. బ ౧౮ ఆ కుజబుధయోగము. మరియు బ ౧౮ ఆ. మొ. శుక్రాస్తంగతుడును వర్షప్రతిబంధకములుగాని ప్రారంభమునుండి బ ౧౮ ఆ. వ. సూర్యసాన్నిధ్యమున కుజుడును శుక్రాగ్రమున బుధుడును శు ౩ మం॥ ము బ ౫ గు వ. బుధశుక్రుల కేకరాశియోగమున్ను మంచి వర్షకారణములు. మరియు, శు ౧౩ గు. న మీనమున కుజ చలనం. శు ౧౮ గు. మున శని వక్రత్యాగం. బ ౧౩ శ మొ బుధశుక్రుల కేకరశ్యంశయోగము. కావున ఈ మాసమందు అచటచట తటాకాదులు నిండునట్లు మంచివర్షములు గల్గును.

వైశాఖమాసము:—శు ౪ గు. స. ఉత్తరాభాద్రాంగారకుడు. శు ౧౦ బు. కుజబుధయోగం. బ ౬ ఆ ప. కుజ శుక్రుల కేకరాశి. బ. ౧౨ శ. ప. శుక్రాగ్ర కుజుడు ఈ బ ౬ ఆ. మొ. బ ౯ బు వ. రవి గురు సమసప్తకం. బ ౬ ఆ మొ. బ ౧౦ గు. వ. కుజబుధుల కేకరాశి బ ౯ బు. మొ గురు శుక్ర సమసప్తకమున్ను కుజశుక్రయోగమున్ను బ ౧౩ ఆ. మున కుజశుక్రయుతి బ ౧౧ శు. మొ. బ ౧౩ ఆ వ. పురోబుధుడు, బ ౧౩ ఆ మొ. పురోబుధ రవిమధ్యమున్ను (ఇందు రవి బుధులకు రాహువ్యవధా

నము) బ ౬ ఆ. మొ. కుజగురుసమ సప్తకమున్ను వర్ష ప్రతిబంధకములు.

శు ౧౦ బు వరకు బుధశుక్రుల కేకరాశ్యంశయోగము బ ౬ ఆ మేషమున కుజుడును మాత్రమే వృష్టియోగములు. ఏప్రిలు 27 మొదలు మేయి 7 వరకున్ను మే 16, 17 తేదీలందును చాంద్రయోగములు, ఏప్రిల్ 22, 28, 29, మే 4, 5, 12, 13, 18, 19, 20 నాడీయోగములు. ఇందు చాంద్రనాడీయోగములున్నను, మాసాదియందు అచటచట మంచివర్షము గలిగి తక్కిన మాసమంతయు అచటచట అల్పవృష్టిగలిగి గాడ్పులు క్రమముగ తీవ్రముగ నుండును.

జ్యేష్ఠమాసము:—శు ౬, ఆ రోహిణి కార్తి ప్రవేశము బ ౪ ఆ. మృగశిర కార్తి ప్రవేశము.

ఇందు, మాసమంతటను కుజగురు సమ సప్తకము. పురోబుధరవి మధ్యమున్ను ప్రబలప్రతిబంధకములు (శు ౪ శ. ప రవి బుధులమధ్యనున్ను, అది మొదలు బ ౧౧ ఆ వరకు రవి శుక్రమధ్యయందును రాహువ్యవధానము) మరియు బ ౪ ఆ ప. కుజశుక్రయోగమున్ను గురుశుక్ర సమ సప్తకమున్ను గలవు. వృష్టివృద్ధిహ యోగములు గానవచ్చుట లేదుగాని మే 26, 27, 28, 31 జూన్ 1 నుండి 9 వరకును 12, 13, 14 లందును చాంద్రయోగములు మే 21, 25, 26, జూన్ 1, 2, 5, 6, 8, 16, 17, లందు నాడీయోగములును గలవు. గావున సామాన్యవర్షము లచటచట గల్గినను కర్షకులు వర్షమునకై అపేక్షింతురు.

ఆషాఢమాసము:—శు ౪ ఆ. ఆర్ద్ర కార్తి, బ ౯ శ పునర్వసు కార్తి శు ౪ ఆ. దక్షిణాయన ప్రవేశము.

శు ౯ శు. ప. కుజగురు సమ సప్తకము. బ ౧౯ మం. ప పురోబుధ రవిమధ్యనుము. శు ౯ శు ప్ర. నుండి రవివరకును కుజరాహు యోగము. శు ౯ శు ప్ర. బ ౯ శ ప. బుధశనియోగము బ ౯ శ ప్ర. రోహిణీ కుజుడును ప్రతిబంధక యోగములు; కాని శు ౯ శు. వృషభమున కుజ చలనం. శు ౧౩ మం. ప్ర. బుధునకు వక్రము శుక్రునకు ఋజుగతియు. బ ౯ శ. ప్ర బుధశుక్రుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౧౯ మం. న, గురువక్రత్యాగం, బ ౧౯ మం ప్ర శుక్రాగ్రబుధుడు బ ౩౦ శు. న శన్యస్తమయమున్ను. జూన్ 25 నుండి జూలై 11 వరకును చాంద్రయోగములును జూన్ 20, 30, జూలై 4, 6, 13, 15, 16, 18 నాడీయోగములును వర్షయోగములు. ఇందు శు ౧౯ సో వరకు సామాన్యముగనున్నను పిమ్మట ఒక్కొక్కచో మంచివర్షములు గలుగును. నదీతటాకాదులు జలసమృద్ధములగును. పై తారీఖులను గమనింపదగినవి

అధిక శ్రావణ మాసము:—శు ౧ శ పుష్యకార్తి శు శ ౧౫ ఆశ్లేషకార్తి.

శు ౮ గు ప రోహిణ్యంగారకుడు. బ ౧ ఆ ప. కుజరాహుయోగము (ఈయోగముచే సస్యములకు రోగములు గల్గును) శు ౬ బు న ఆర్ద్రాది పంచకమున ప్రాగ్బుధోదయము. శు ౧౦ ఆ. ప్ర. శుక్రశనుల కేకరాశ్యంశయోగము బ ౧౧ మం. న శుక్రశనియుతి. బ ౩ మం. ప్ర. బుధశనుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౮ శ. ప్ర సార్పాదిషట్కమున శుక్రాస్తమయము బ ౧౯ బు. ప్ర. ఆర్ద్రాంగారకుడు. ఇవి వర్ష ప్రతిబంధకములు.

శు ౭ శు ప బుధవక్రముగలదు. శు ౧౦ ఆ. ప. బుధశుక్రుల కే రాశ్యంశయుతి శు ౫ మం. న బుధశుక్రయోగము. మరియు శు ౫ మం. ప శుక్రాగ్రబుధుడు, శు ౮ గు. ప్ర. బ ౧౯ బు. ప మృగశీర్షాంగారకుడు. శు ౫ మం. ప్ర. బ ౧౧ మం. ప బుధాగ్రశుక్రుడు. బ ౧ ఆ. మిధునమున కుజప్రవేశం. బ ౩ మం. ప్ర. బుధశుక్రుల కే రాశ్యంశయుతి బ ౬ శు. న శుక్రప్రాగస్తమయము. జూలై 22 నుండి 28 వరకును ఆగ 1 నుండి 7 వరకును చాంద్రయోగములను జూలై 28, ఆగ 1, 2, 3, 9, 10, 14, 15 లందు నాడీయోగములును వృష్టియోగములు. ఇందు మాసాదియందును బహుళమందును మంచి మంచి వర్షములు గలుగును.

నిజశ్రావణ మాసము:—అధిక శ్రావణ బ ౩౦ శ. మఘకార్తి, శు ౧౪ శ పూర్వ కార్తి, బ ౧౩ శ. ఉత్తరకార్తిన్ని ప్రవేశము. ఈ మాసమంతయు సార్పాదిషట్కమున అస్తమితశుక్రుడు. నిజశ్రావణ శు ౪ బు. ప. శుక్రశనియుతి. శు ౮ శ. ప. బుధశనుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౩ బు. ప ఆర్ద్రాంగారకుడు. శు ౯ సో న బుధ శనియుతి. శు ౧౯ గు. ప్ర. బ ౯ మం. ప. పురోబుధరవిమధ్యము శు ౧౪ శ. ప్ర. పశ్చిమమున మఘాదిపంచక శుక్రుడున్ను ప్రతిబంధకులు.

శు ౪ బు॥ ప. బుధశుక్రుల కేకరాశ్యంశయుతి. శు ౯ సో. ప్ర. శు ౧౧ బు. ప. బుధాగ్రశుక్రుడు. శు ౪ బు. ప్ర. శు ౧౪ శ. ప. ప్రాఙ్మఘాది పంచకశుక్రుడు. శు ౭ ఆ. న శన్యుదయము. శు ౮ శ. ప్ర. బ ౮ ఆ. ప. బుధ శుక్రుల కేకరాశ్యంశయుతి. శు ౧౧ బు. న బుధశుక్రయుతి. బ ౯ మం. ప్ర. పురశ్శుక్రుడు. శుక్రాగ్రబుధుడు. బుధాగ్రగురుడు. బ ౧౪ శ. ప్ర. బుధశుక్రుల కేకరా. ఆగ 21 నుండి సెప్టెంబరు 6 వరకు చాంద్రయోగములు. ఆగ 21, 30, 31 సెప్టెంబరు 3 నాడీయోగములు కావున శుక్లమున మంచి వర్షములుగలిగి బహుళమున ఖండఖండములందు వర్షములు గలుగును.

భాద్రపద మాసము:—శు ౧౯ శ. హస్తకార్తి. బ ౧౧ శు. చిత్రకార్తి.

ఇందు బ ౭ మం. ప. సార్పాదిషట్కాస్తంగత శుక్రుడు గలడు బ ౧౪ సో. ప పశ్చిమమఘాదిపంచకశుక్రుడు. శు ౯ మం. మొదలు కుజ శని సమాయోగం. ఇవి ప్రబల ప్రతిబంధకములు.

మాసమంతటను పురశ్శుక్రుడును శుక్రాగ్రబుధుడును బుధాగ్రగురుడును గలరు. శు ౧౧ శు స. బుధశుక్రుల కేకరాశి. శు ౧ శు. కర్కాటకమున కుజుడు. బ ౭ మం. శుక్రోదయము బ ౯ బు. ప్ర. బుధశుక్రుల కేకరాశ్యంశయోగము. బ ౧౪ సో ప్ర. పశ్చిమ స్వాతీత్రయ శుక్రుడును వృష్టికరులు. సెప్టెం 17, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 29, 30, అక్టో, 1, 4, 5 చాంద్రయోగములు. సెప్టెంబరు 15, 16 అక్టోబరు 1, 10, 11 నాడీయోగములు గావున నిందు కృష్ణపక్షములో సగముపరకున్ను శుక్లపక్షమందున్ను అచటచట సస్యానుకూలములగు వర్షములు గలుగును. మరియు పర్వతప్రాంతములందు సువృష్టిగలుగవచ్చును. కృష్ణపక్షోత్తరార్ధమందు మంచి వర్షములు బాగుగ గురియును.

ఆశ్వయుజమాసము:— శు ౧౦ శు. స్వాతికార్తి. బ ౭ గు. విశాఖకార్తి.

మాసమంతట కుజ శనియోగము. శు ౪ శ. మొ. ఆశ్రేషాంగారకుడు. బ ౧౪ మం. కుజ శనియుతి. బ ౧ గు. మొ బ ౭ గు. వ. పురోబుధుడు. బ ౭ గు. మొ. బ ౧౨ ఆ. ౫ లో. పురశ్శుక్ర రవి మధ్యమము. బ ౧౨ ఆ. మొ. పురోగురుడు (గుర్వగ్రమునశుక్రుడు)న్ను ప్రతిబంధకములు గాని శు ౧౧ శ. మొ. బుధవక్రము. మాసమంతట పశ్చిమస్వాతీత్రయ శుక్రుడును వృష్టికరుడు. బ ౧ గు. ప. పురశ్శుక్రుడు. శుక్రాగ్రబుధుడు బుధాగ్రగురుడును. బ ౩ శ. వ. బుధశుక్రుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౧ గు. బుధ శుక్రయోగము. శు ౧౧ గు. ప్ర. బ ౭ గు. ప. బుధాగ్రశుక్రుడును శుక్రాగ్రగురుడును. బ ౩ శ. ప్ర. గురు శుక్రుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౧౨ ఆ. మున గురుశుక్రయుతి బ ౭ గు. ప్ర. బ ౧౨ ఆ. వ. పురశ్శుక్రుడును శుక్రాగ్రగురుడును గలరు. అక్టోబరు 17, 18, 22 నుండి నవంబరు 6 వరకున్ను చాంద్రయోగములు. అక్టోబరు 17, 22 నవంబరు 5 నాడీయోగములు పక్షమున మంచి మంచి వర్షములు అచటచట విశేషముగ గలుగును. బహుళమున సామాన్యముగ సస్యోచితవృష్టి గలిగినను అమాప్రాంతమున మంచి వర్షము గలుగును.

కార్తికమాసము:— శు ౬ బు. అనూరాధకార్తి. బ ౫ మం. జ్యేష్ఠకార్తి.

శు ౨ శు. ప. కుజశనియోగమున్ను ఆశ్రేషాంగారకుడున్ను అటనుండి సింహాంగారకుడు. బ ౩ సో. ప. పురోగురుడును ప్రతిబంధకులు.

శు ౨ శు. ప. బుధశుక్రయుతి బుధమాత్రవక్రము, పశ్చిమ స్వాతీత్రయ శుక్రుడును గలవు. శు ౧౨ మం. ప. గురు శుక్రులకేకరాశ్యంశయుతి. శు ౨ శు. సింహమున నంగారకుడు. శు ౫ మం. గుర్వస్తము బ ౬ బు. శనివక్రారంభం బ ౩ సో. ప్ర. పురశ్శుక్రుడు బ ౫ మం. ప్ర. బుధగురుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౩౦ బు. గురూదయము. చాంద్రయోగములు మాసమంతటను గలవు. నవంబరు 14, 20 డిశంబరు 3, 4, 6, 7, 12 నాడీయోగములు మాసాంతమున వర్షభీతి అచటచట గలుగును.

మార్గశిరము.—మాసమంతటను సింహాంగారకము. శు ౨ ఆ. మొ. బ ౮ శ. వ. పురస్శుక్రరవి మధ్యము. బ ౮ శ నుండి పురోబుధుడును ప్రతిబంధకములు శు ౯ సో. ప. బుధగురుల కేకరాశ్యంశయుతి. శు ౩ సో. బుధగురుయుతి. బ. ౮ శ. ప. పురశ్శుక్రుడు. బ ౮ శ. ప్ర. బుధాగ్ర శుక్రుడు. బ ౧౨ గురు. కుజవక్రారంభం. బ ౧౪ శ. ప్ర. బుధశుక్రులకొకరాశి. ప్రారంభమున కొంచెము వర్షభీతి అచటచట గలుగుచుండును.

పౌషమాసము:—మాసమంతయు సింహాంగారకుడు, పురోబుధుడును గలరు. శు ౩ బు. ప్ర. రవి శని సమ సప్తకము. వర్షయోగములలో ఏకరాశి బుధశుక్రయోగము శు ౧ సో. వరకే గలదు గావున నిందువర్షములు గలుగుట దుర్లభము.

మాఘమాసము:—శు ౨ గు. ప. రవి శని సమ సప్తకం. శు ౨ గు. ప్ర. బ. ౬ సో. ప. కుజగురు సమ సప్తకము. బ ౬ సో. పర్యంతము సింహాంగారకుడు. అటనుండి ఆశ్రేషాంగారకుడు శు ౧౦ శు. ప్ర. పురశ్శుక్రరవి మధ్యమున్ను ప్రతి బంధకములు.

శు ౧ బు. ప్ర. బ ౭ బు. ప. బుధ శుక్రులలో బుధమాత్ర వక్రము. శు ౧౦ శు. ప్ర. పురశ్శుక్రుడు. బ ౬ సో. మున కర్కాటమున కుజ ప్రవేశమున్ను వర్షయోగములు గావున నిందు ఒకొక్కకచో వర్షపీడ గలుగవచ్చును.

ఫాల్గునమాసము:—ఇందాశ్రేషాంగారకుడును పురశ్శుక్రరవి మధ్యమున్ను ప్రతిబంధకములు. అందు పురశ్శుక్రుడు వృష్టికరుడు, బ ౯ శ. కుజవక్రత్యాగము వృష్టికరము. గావున నిందు వర్షభీతి అపుడపుడు గలుగవచ్చును. శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

N. B. పురశ్శుక్రుడు, పురోబుధుడు, ఇత్యాదిపదములందు ముందు వెనుకలు సూర్యుని బట్టి అనిగ్రహింపవలెను.

వృషభ కలశచక్రములు

గృహార౦భగృహప్రవేశములవిషయమై సూర్యుడున్న నక్షత్రము మొదలు చంద్రుడున్న నక్షత్రమువరకు వృషభచక్రమున అభిజిత్తు నుకలిపియున్న, కలశచక్రమున నభిజిత్తు గాకుండగనున్ను లెక్కించి ఫలము నెరుంగవలయును.

వృషభచక్రము.		కలశచక్రము.	
౩ వృశ్చ్యగ్ని	౪ ధనలాభ	౧ హాని	౪ నిర్ధనం
౪ దుర్గశ	౪ ధాన్యం	౪ ప్రవాసం	౪ గర్భస్రావం
౪ స్థయిర్య	౩ సంపత్తు	౪ నిర్భయం	౩ లక్ష్మీ
౩ శ్రీమణం	౩ పశువృద్ధి	౪ ధాన్యం	౩ ఆయుర్వృద్ధి

(1) స్తంభప్రతిష్ఠ మొదలగు నాటికి తిర్యఙ్ముఖనక్షత్రములు శుభములు అశ్వి, పున, హ, చి, స్వా, అనూ, జ్యే, రే.

(2) వృక్షలతాస్థాపనాదులకు ఊర్ధ్వముఖనక్షత్రములు శుభములు. రోహి, ఆర్ద్ర, పుష్య ఉత్తరాత్రయం శ్ర, ధ, శత.

(3) వాపీకూపతటాకాదులకు అధోముఖనక్షత్రములు శుభప్రదములు. భర, కృ, మ, విశా, పూర్వాత్రయం, ఆశ్రే, మూల.

వృత్తివిషయమై చెడునక్షత్రములు మొదలగునవి

౧-౨-౬-౮-౧౧-౧౨-౧౩-౧౪ తిథులు; ఆది మంగళ శుక్ర శని వారములు; కృత్తిక రోహిణి మృగశిర పుష్య మఘ ఉత్తర చిత్ర విశా ఉషా ధని శ పూభా ఉభా రేవతి ఈనక్షత్రములును దోషములు. తిథి వారము నక్షత్ర సంభవించినచో గ్రామునకు దోషము. నక్షత్రము చెడుగయినచో అధికదోషము. నక్షత్రము మంచిదై మిగిలినవి చెడ్డవైనచో స్వల్పదోషము.

ఆర్ద్ర	ఆశ్రే	ఉ	స్వాతి	జ్యే	ఉ	శ	రే	రో
పు	మ	హ	వి	మూ	శ్ర	పూ	అ	రో
పు	పు	చి	అనూ	పూ	ధ	ఉ	భ	మృ

ఇది జ్వాలవిషయమైన చక్రము. జ్వరదినమున రవిచంద్ర జన్మ నక్షత్రము లేక రేఖయందుండిన రోగి జీవింపడు.

విషయము	తిథులు.	వారములు	నక్షత్రములు.	లగ్నములు.	విశేషములు.
గృహారంభం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్వి రో మృ పున ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్ర ధ శత రే	వృ. మి. కన్య. ధ. కు మీ (సిం. వృశ్చి)	అష్టమశుద్ధి. కర్తరీమీనమిథున ధనుర్మాసములునింద్యములు
గృహప్రవేశం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	రో మృ ఉత్తరాత్రయ చి అనూ ధ శత రే (పుష్య)	వృ. మి. సిం. క. వృ ధ కుం. మీ.	అష్టమశుద్ధి, కలశ చక్రశుద్ధి (చతుర్థశుద్ధి)
నిషేకము	౨-౩-౫-౧౦	సో-బు-గు శు (శ)	అశ్వి రో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయ హ చి స్వా అనూ మూ శ్ర ధ శత రే	శుభయుతదృష్ట ములు.	సంధ్యాపర్వప్రదోషవ్రతశ్రాద్ధ దినములు నింద్యములు
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	రోమృపునపుఉత్తరాత్రయ హచి స్వా అనూశ్రధశఆర్ద్రాపూర్వాత్రయంవిశా	,,	సంధ్యాపర్వవ్రత శ్రాద్ధదినము లు నింద్యములు
పుంసవన సీమంతములు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు గు-శు	మృ పున పు హ అనూ శ్ర ధ శత రే (అశ్వి రో చి స్వా ఉత్తరాత్రయం)	మే. వృష. మి. తు. ధ. కుం. మీ	పుంసవనమునకు ౩ మాసం. సీమంతం ౭-౮ మాసములు
జాతకర్మ నామకరణములు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్వి రో మృ పున పు హ చి స్వా అనూ ఉత్తరాత్రయం శ్ర ధ శత రే	శుభలగ్నములు ,,	అష్టమశుద్ధి. ,,
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి అనూ రే స్వా శ్ర	,,	,,
నిష్క్రమణం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు శు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్ర ధ రే	మే. వృష. కర్క. తు. ధ. మీ.	౪ మాసం శుభం ౩ మాసమున్ను శుభము
అన్నప్రాశనం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు-ఆ	అశ్వి రో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్ర ధ శత రే	మీన మే వృశ్చి వినా	దశమశుద్ధిపూర్వాహ్ణముపురుషు లకు సరినెలలు, స్త్రీలకు బేసి
కర్ణవేధ	౨-౩ ౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు శు-ఆ	అశ్వి రో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి శ్ర ధ అనూ రే (ఆర్ద్ర)	వృ మి. క. క. తు. ధ మీ (మే. మ)	౬-౭-౮ మాసములు అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్వి మృ పున పు హ చి స్వా శ్ర ధ శత రే (జ్యే)	శుభలగ్నములు	ఉత్తరాయణం పూర్వాహ్ణం విషమవర్ష ములుఅష్టమశుద్ధి
అక్షరాభ్యాసము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౨-౧౩	సో-బు-గు శు	అశ్వి పున పు హ చి స్వా అనూ శ్ర రే (ఆర్ద్ర మృ ధ శ)	మి. కన్యా ధ మీ	అష్టమశుద్ధిఉత్తరాయణం ౫-వ సంవత్సరము
విద్యారంభం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧ ౧౨	బు-గు-శు	అశ్విమృఆర్ద్రపున పు ఆశ్రేపూర్వాత్రయం హ చి స్వామూశ్ర(ధశతఅనూ)	మే. మి. క. క. తు. ధ మ. మీ	దివాభాగము శుభము
ఉపనయనం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧ (౬-౧౨)	బు-గు-సో శు	అశ్విరోమృపున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్ర ధ శ రే	శుభలగ్నములు	అష్టమశుద్ధి మీనచైత్రముశుభం
వివాహం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౨-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	రో మృ మ ఉత్తరాత్రయం హ స్వా అనూ మూ రే(అశ్వి శ్ర చి ధ)	శుభలగ్నములు	జామిత్రశుద్ధి. మీనచైత్రము నింద్యము
నవవధూప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు శు	అశ్వి రో మృపున పుమఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ మూ శ్ర ధ శత రే	,,	ద్వాదశశుద్ధి విషమవర్ష మాస ములు
నవవస్త్రాభరణ ధారణం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	అశ్వి హ చి స్వా వి అనూ ధ రే (వగ సైన్య,రో పున పు ఉత్తరాత్రయం)	వృ మి. క. క. తు. ధ మీ	తృతీయశుద్ధి
వాపీకూపాదికము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృపుష్య మ ఉత్తరాత్రయం హ అనూ మూ శ్ర ధ శ రే (శ్వే)	కర్క. మ. కుం. మీ	అగ్ని, దక్షిణ, నిరృతి, వాయు, దిక్కులు గృహమధ్యంకూడవు.
బీజావాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-13-15	సో-బు-గు శు	రోపుష్య మ ఉత్తరాత్రయం హ స్వా అనూ మూ శ్ర శ రే అశ్వి మృ పునధని	వృ. కర్క. సిం. మ. (కు. మి కుం)	అష్టమశుద్ధి. ౭-౬ లలో శుభులు కూడదు
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు శు	అశ్విరోమృ పుష్య మ ఉత్తరాత్రయం హ చి వి అనూ మూ శ్ర శత రే	శుభలగ్నములు.	చతుర్థమునకు శుభదృష్టి వలయును.
దేవతా ప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౮ ౧౦-౧౧-౧౨-౧౩	ఆ-సో-బు గు-శు	అశ్విరో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయహ చి స్వా అనూ శ్ర ధ శ రే(దేవనక్షత్ర)	వృ.మి. సిం మికన్యా ధ కుం. మీ	సౌమ్య దేవతలకుత్తరాయణం ఉగ్రదేవతలకు దక్షిణాయనం
యాత్ర	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి మృ పున పు హ అనూ ధ శ్ర రే (రో ఉత్తరాత్రయం మూ శ)	మే. వృష. క. తు. ధ మ. మీ	పంచమశుద్ధి సుశకునం
హలకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు గు-శు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉత్తరాత్రయం హ చి స్వా వి అనూ మూ శ్ర ధ శ రే	వృ. మికన్యావృధ మీ	కర్తరికూడదు.

ఈ ముహూర్తనములకు ఏకవింశతి మహాదోషములను వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, శని, కుజ, రాహు, కేతులు, లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానముల యందు, శుభగ్రహములగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

ప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్నసంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. ఈదోషపంచకము మిగలకుండుటయే పంచకరహితము శేషసంఖ్యలు శుభమయినవి. మతాంతరము గత తిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపితొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

శుభకర్మలయందు మహాదోషములు

దుష్టతిథి వారనక్షత్ర యోగకరణములు (విష్కం, అతిగం, శూల, గండ, వ్యా, వజ్ర, వ్యతి, పరి,వైధృ, దుష్టయోగములు. విష్టి, శకుని, చతు, నాగ, కింస్తు దుష్టకరణములు.) సంక్రాంతి, అయనదినములు, పాపాక్రాంత పాపదృష్టలగ్నములు, అష్టమకుజుడు, షష్ఠశుక్రుడు, పాపగ్రహకర్తరి, జన్మలగ్న చంద్రలగ్నములకు అష్టమలగ్నము, షష్ఠాష్టద్వాదశముల చంద్రుడు, సగ్రహచంద్రుడు, వేధక్రాంతలు. గ్రహణనక్షత్రము, వర్జ్యదుర్ముహూర్తములు, తిథినక్షత్రలగ్నసంధులు, మహాపాతలు, ఇవి విడువదగినవి.

గౌరీపంచాంగం కాలము ౧-కి గడియలు ౩¾. ఘంట ౧ నిమిషములు ౩౦

పగటి ముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రి ముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయం దుండునపుడిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు:—	రవిః	చంద్రః	కుజః	బుధః	గురుః	శుక్రః	శనిః	రాహుః	కేతుః
౧	స్థానచలనం	సౌజన్యం	ఖేదం	బంధం	గమనం	ఆరోగ్యం	ఆపత్	భయం	భయం
౨	భయం	వ్యయం	వ్యయం	లాభం	ధనలాభం	భాగ్యం	హాని	కలహం	విరోధం
౩	సంపత్తు	లాభః	లాభం	వ్యయం	ఆపత్తు	సౌఖ్యం	సంపత్తు	సౌఖ్యం	సుఖం
౪	మానభంగం	రోగం	శత్రుపీడ	శత్రుభయం	నాశనం	సుఖం	కుక్షిరోగం	మానహాని	మానహాని
౫	భయం	కార్యనాశనం	రిపుభయం	దారిద్ర్యం	సంపత్	పుత్రలాభం	పీడ	ధనవ్యయం	ధనక్షయం
౬	శత్రుక్షయం	ధనం	ధనలాభం	భూషణం	క్లేశం	మానహాని	లక్ష్మి	సుఖం	సుఖం
౭	దేహపీడ	లాభః	కలహం	వ్యసనం	ఆరోగ్యం	క్లేశం	రాజదండం	భయం	భీతి
౮	రోగం	వ్యయం	భయం	సంతోషం	హాని	భయం	దుఃఖం	మృత్యువు	హాని
౯	భయం	వ్యాకులం	వ్యయం	దుఃఖం	ధనాగమనం	ధనలాభం	రోగం	సంతాపం	కలహం
౧౦	లాభం	లాభం	చలనం	శుభం	హాని	హాని	జాడ్యం	కలహం	విరోధం
౧౧	ఆరోగ్యం	సుఖం	లాభం	సుఖం	సంతోషం	సౌఖ్యం	లాభం	లాభం	ధనాగమః
౧౨	వ్యయం	దుఃఖం	రోగం	వ్యయం	పీడా	లాభం	క్లేశం	హాని	హాని

ఆనందాది యోగములు

ఆ	సో	మం	బు	గు	శు	శ	
అ	మృ	ఆ	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందయోగము ౧౫ దినములలో కార్యసిద్ధి
భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అ	పూ	కాలదండయో. ౨౭ దినములలో కార్యసిద్ధి అపశకునం
కృ	పు	పు	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	ధూమ్రయో. ౧౫ దివరకు పనికాదు సౌమ్యనష్టం
రో	పు	ఉ	వి	పూ	ధ	రే	ధాత్రీయో. ౧౫దిలో కార్యమగును నీళ్ల కుండలుకనబడును
మృ	ఆ	హ	అనూ	ఉషా	శ	అ	సౌమ్యయో. ౧౬ ది.లో కార్యమగును. సర్వసౌఖ్యము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అ	పూ	భ	ధ్వాంక్షయోగము కార్యహాని దుఃఖప్రాప్తి
పు	పు	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	కృ	ధ్వజయోగము ౨౭ ది.లో కార్యసిద్ధి వేశ్యాగమనము
పు	ఉ	వి	పూ	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సయోగము లాభము
ఆ	హ	అనూ	ఉషా	శ	అ	మృ	వజ్రయో. కార్యనాశనం చచ్చినజంతువులుకనిపించును
మ	చి	జ్యే	అ	పూ	భ	ఆ	ముద్గరయోగము కలహము దుష్టశకునము
పు	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	కృ	పు	ఛత్రయో. ౨౭ ది.లో స్త్రీలాభము కమలదర్శనము
ఉ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రయో. ౨౭ ది.లో తీర్థదర్శనము సన్మిత్రలాభము
హ	అనూ	ఉషా	శ	అ	మృ	ఆ	మానసయోగము కార్యలాభము
చి	జ్యే	అ	పూ	భ	ఆ	మ	పద్మయోగము ౧౫ దినములలో ఐశ్వర్యప్రదము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉ	కృ	పు	పు	లంబయోగము కార్యవిలంబము అపశకునము
వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉ	ఉత్పాతయోగము ద్రవ్యనాశనం అవమానం
అనూ	ఉషా	శ	అ	మృ	ఆ	హ	మృత్యుయోగము హాని సర్పదర్శనము
జ్యే	అ	పూ	భ	ఆ	మ	చి	కాలయోగము అవమానము వృద్ధబ్రాహ్మణదర్శనము
మూ	శ్ర	ఉ	కృ	పు	పు	స్వా	సిద్ధయో. ౧౮ ది. లో పనియగును సువాసినీదర్శనము
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉ	వి	శుభయోగము ౧౮ దినములలో పనియగును
ఉషా	శ	అ	మృ	ఆ	హ	అనూ	అమృతయోగము కార్యసిద్ధి వస్త్రలాభము
అ	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలయోగము దుఃఖము
శ్ర	ఉ	కృ	పు	పు	స్వా	మూ	గదాయోగము చెరుపుకలుగును
ధ	రే	రో	పు	ఉ	వి	పూ	మాతంగయోగము అశ్వలాభము బ్రాహ్మణదర్శనము
శ	అ	మృ	ఆ	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసయోగము చెడ్డది మిత్రకలహము
పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అ	చరయోగము దుర్వాక్యశ్రవణము
ఉ	కృ	పు	పు	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరయోగము శుభాశుభమిశ్రమము కత్తి కనుపించును
రే	రో	పు	ఉ	వి	పూ	ధ	వర్ధమానయోగము శివాదర్శనము ఉత్తమము

వివాహమునకువుందు చూడవలసిన కొన్నిపొంతనములు

౧ నాడీకూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు— జ్యేష్ఠ, మూల, ఉ-ఫ, హస్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూభా, అశ్విని.

మధ్యనాడీనక్షత్రములు—పుష్య, మృగ చిత్ర, అనూ, భరణి, ధనిష్ఠ, పూఫ, ఉ-భా.

అంత్యనాడీ నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తిక, ఆశ్లే, ఉ-షా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, రేవతి, ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేనాడియందున్నచో అనిష్టము గల్గును. భిన్ననాడీగతనక్షత్రము లైనచో శుభప్రదములు.

౨ గణకూటము

దేవగణ నక్షత్రములు — అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, రేవ, స్వాతి, అశ్వి, హస్త, పుష్య.

రాక్షసగణనక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్లే, ధని జ్యేష్ఠ,మూల, శత, కృత్తి, చిత్ర, విశా.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-ఫ, ఉఫ, పూషా, ఉషా, పూభా,ఉభా,రోహి,భర, ఆర్ద్ర.

౩ యోనికూటము

అశ్వినీశతతార లశ్వములు, భరణీరేవతులు గజములు, కృత్తికాపుష్యలు మేకలు, రోహిణీ మృగశిర్షలు సర్పములు, ఆర్ద్రామూలలు శునకములు, పునర్వసూ ఆశ్రేషలు మార్జాలములు, మఘపుబ్బ ఎలుకలు, ఉత్తరఉత్తరాభాద్రలు గోవులు, హస్తస్వాతు లెనుబోతులు, చిత్రావిశాఖలు పెద్దపులులు, అనూజ్యేష్ఠలు లేళ్లు, పూషాశ్రవణములు కోతులు, ధనిష్ఠాపూర్వాభాద్రలు సింహములు, ఉషాభిజిత్తులు ముంగిసలు. ఇట్లు యోచించి విరోధజంతునక్షత్రములు లేని స్త్రీపురుషులకు వివాహము చేయవలయును. విరోధజంతువులు కుక్కలు లేళ్ళు, పాములు ముంగిసలు, సింహగజములు, గుఱ్ఱము లెనుబోతులు, గో వ్యాఘ్రములు,పిల్లి ఎలుకలు,విరోధ జంతువులు.

ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేగణమందున్నచో, అత్యంతానురక్తులై యుందురు. ఒకటి దేవగణములోనిది రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగముగలవారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణలోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను అశుభకరము.

రాహు, గుళిక కాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు.

వారములు	రాహు కాలము		గుళిక కాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము -	4-30	6	3	4-30
సోమవారము -	7-30	9	1-30	3
మంగళ వారము	3	4-30	12	1-30
బుధవారము -	12	1-30	10-30	12
గురువారము -	1-30	3	9	10-30
శుక్రవారము -	10-30	12	7-30	9
శనివారము -	9	10-30	6	7-30

స్వల్పాహారమును అధిక ప్రయోజనకారిగ చేయుట యెట్లు.

దేశమున ఆహారకొరతవల్ల, ప్రస్తుతము కఠిన అవసరములవరకు, రేషనులు నిర్వహింపబడుచున్నవి. ఈరోజులలో అందుచేత, స్వల్ప ఆహారమును అధిక ప్రయోజనకరముగ చేయుట బాధ్యతకల ప్రతి గృహిణియొక్క ధర్మమైయున్నది.

ఇందుకొఱకై మీ భోజనపదార్థములు సాధ్యమైనంత రుచికరముగ తయారుచేయబడునట్లు చూడుడు. స్వస్తిక్ గోవాలిన్ బ్రాండు వనస్పతితో, పూరీలు, చపాతీలు, బజ్జీలు, మున్నగు సకల భోజన పదార్థములు మిక్కిలి రుచ్యములై యుండును. ఉత్తమ శాకముల నుండి తీయబడి శక్తి సమృద్ధమైన ద్రవ్యములతో తయారైన గోవాలిన్ బ్రాండ్ వనస్పతి, దానిగుణమును చెడనీయని పరిశుద్ధములైన సీల్డు డబ్బాలలో మీవద్దకు చేరును.

అన్ని స్టోరులలోను 2, 5, 10 పౌనులలో దొరుకును.

స్వస్తిక్ వారి యితర ప్రాడక్టులలో సువాసన ఆముదము, కాంతి సోప్, యితర టాయిలెట్ సబ్బులు, స్వస్తిక్ షేవింగ్‌స్టిక్, బట్టల సబ్బులు చేరియున్నవి.

UNMATCHED FOR QUALITY

SWASTIK OIL MILLS LIMITED, Wadala, BOMBAY.

BE INDIAN - BUY INDIAN!

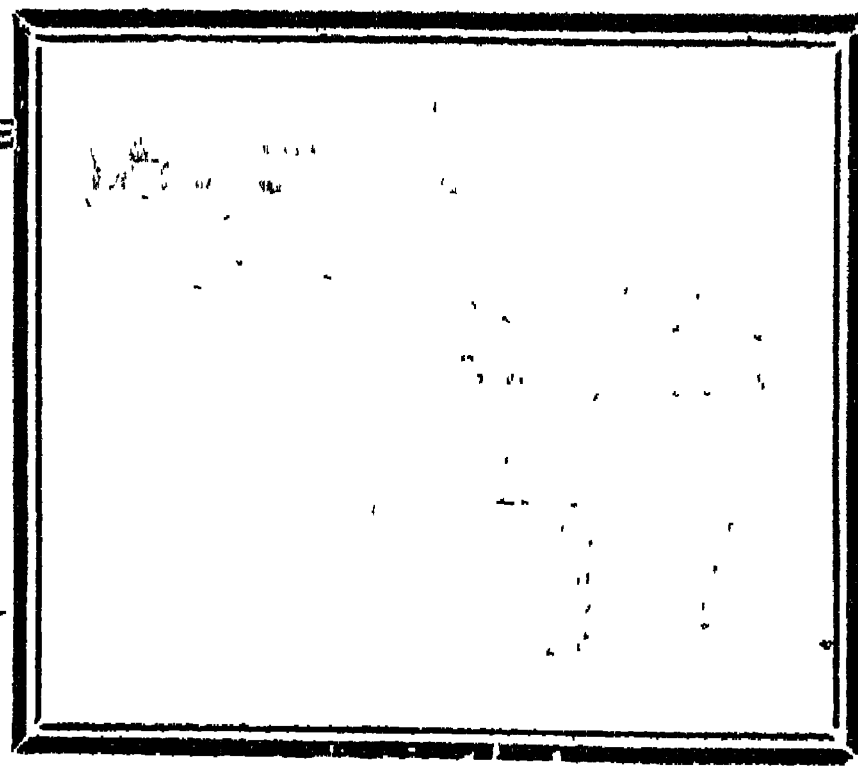
సేల్సుడిపో, మద్రాసు నెం. 14, జి. స్ప్రింగర్ వీధి, లాక్‌స్క్వేర్, మద్రాసు.

సేల్సుడిపో, బెంగుళూరు ఆగ్మాట్ శ్రీనివాసాచారివీధి, బెంగళూరుపేట.

ఆంధ్ర రహాట్

60 అడుగుల లోతువరకు బావులలో నుంచి నీరు తోడును.

బలిష్టమైన
పనిముట్లు!
హెచ్చు మన్నిక!

చక్కని పనితనము!
ఖర్చులేని నడక!!
సరసమైన ధర!!!

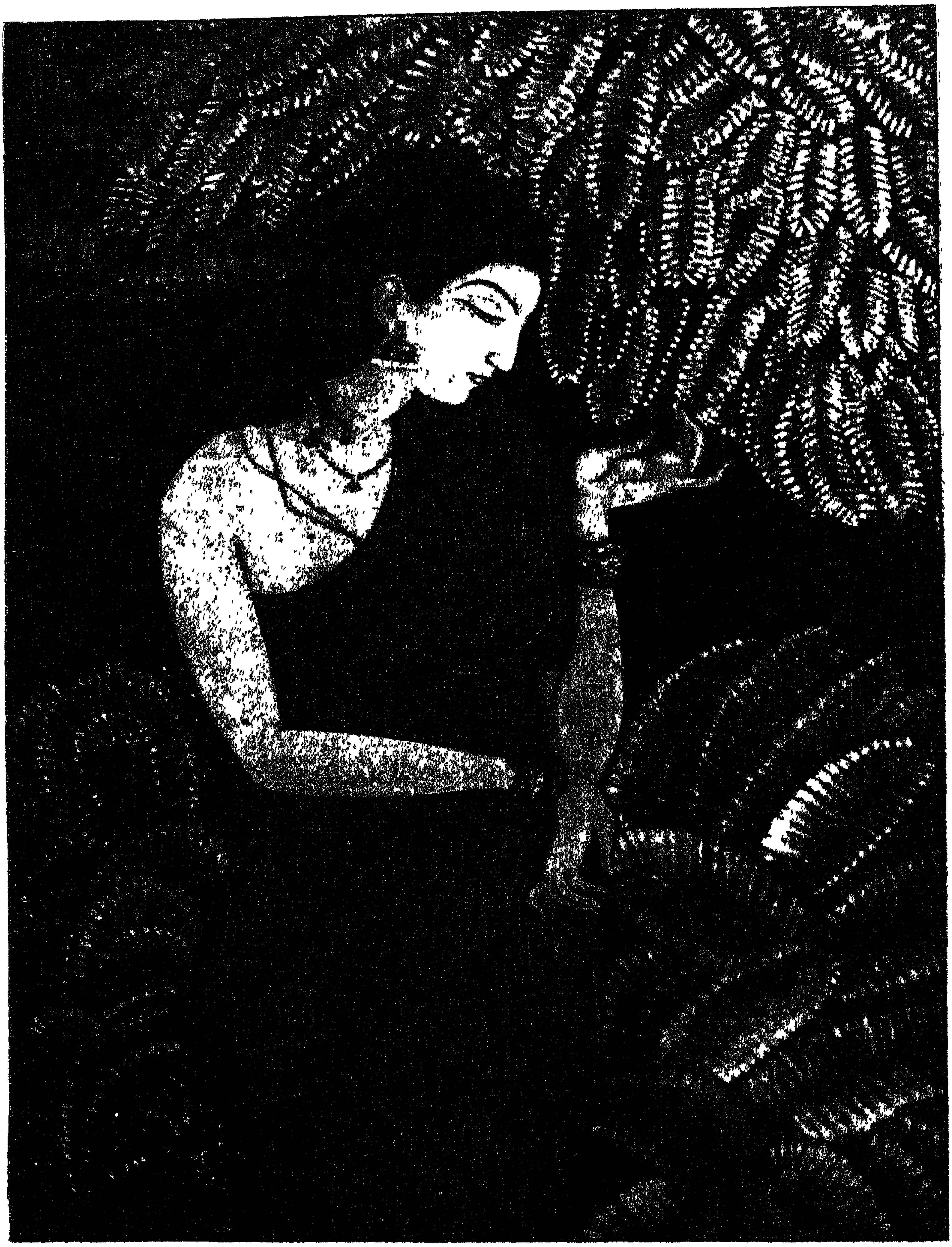
జరీబు వ్యవసాయదారులకు నారింజతోటలకును, పసుపుతోటలకును, పొగాకుతోటలకును యెంతలోతు బావులలోనుంచి యైనను సులభముగా నీరు తోడుటకు 'ఆంధ్ర రహాట్' మాత్రమే చాలా అనుకూలమైన మిషన్ అయియున్నది. అనాయాసముగాను, నిరపాయముగాను రెండెడ్లు గాని, దున్నపోతులు గాని పనిచేయుటవల్ల మూడు మోటల నీరు సులభముగా తోడవచ్చును. రహాట్‌ను నడుపుటకు ప్రతిదినం కిరసనాయిలు, లూబ్రికేటింగు ఆయిల్ మొదలగు ఇతర ఖర్చులు ఏమిన్ని కావు. సామానులు [illegible] బలిష్టమైన స్టీలు యాంగిల్సుతోను, షీట్లు, ప్లేటింగులతోను తయారుచేయబడినవి. కొట్టి రిపేరు ఖర్చులు అనవసరము. ఆంధ్ర రహాట్ 4 సైజులలో తయారుచేయబడును. 1½, 2, 3, 4 గాలనుల బొక్కెనలు బావి లోతునుబట్టి యియ్యబడును. నాలుగుజతల యెడ్లతో తోడు నాలుగుమోటల నీళ్లు రెండు యెద్దులతోనే వచ్చును.

మాన్యుఫాక్చరర్సు :

[illegible] మెషినరీ మాన్యుఫాక్చరింగ్ కంపెనీ, బెజవాడ.

LESSEES,

ఆంధ్ర ఇండస్ట్రియల్ సిండికేట్ లిమిటెడ్, బెజవాడ.

స్నానసుందరి

చిత్రకారుడు

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

ప్రస్తావన

అనంత కాలప్రవాహములో మరొక్క వర్ష బిందువు, బుద్బుదరూపమున, మానవ జ్ఞాతమయిన పరిధులను గల్పించుకొని కాలాకాశములో లీనమయిపోయినది. మరొక్క బిందువు ఆ స్థాన మాక్రమించి తన జీవిత మారంభించుకొనినది.

వ్యయసంవత్సరము యుద్ధానంతర ప్రారంభ దశలలో సంభవమయినది. ప్రళయపురుషుని విలయ తాండవము సర్వభూభాగమును నిస్సార మొనర్చివైచిన సమయ మది. నాటి బీభత్స మాగినంతనే, కాళరాత్రి గడచినట్లు ప్రపంచ మొక్క నిట్టూర్పువిడిచినది. కాని శాంతిదేవత ప్రత్యక్షము కాలేదు. యుద్ధకాల జ్వర తీవ్రతకన్న యుద్ధజ్వర విముక్త పథ్యకాలమే ప్రాణాపాయాపన్నసమయముగ పరిణమించినది. కాళరాత్రి గడచినను, జేబుజీకటి తెరలలోనే వ్యయసంవత్సరము గడచినది.

యుద్ధపురుషుని ప్రళయస్వరూపములో, పాత కాలముల మంచిచెడ్డలు రెండును ఏకకాలమున నశించి పోయినవి. ప్రళయాస్త్రము ప్రత్యక్షమయినది గాని తదుపసంహారము ప్రయోగజ్ఞానముతోపాటు లభ్యము కాలేదు.

శాంతి నెలకొల్పబూనుదు నను నెపమున తన "అణుశక్తి" పరమాస్త్ర బలముచే తనమాట యావత్ప్రపంచము వినవలెనని, రష్యాను బెదరించు నెపమున, అమెరికా భయదసాంత్వన ప్రలాపములు సాగించినది. ఆ అణు అస్త్రము తనకును త్వరలో లభ్యముకాగల దన్న నెపమున రష్యా హుంకరించినది. తక్కిన భూప్రపంచ మీ యిద్దరి మధ్య నూగులాడుచున్నది.

వ్యయసంవత్సరమున జరిగిన సర్వ శాంతిప్రయత్నములలో అస్థిరత్వమే, అనుమానమే విషకీటకమై ప్రవేశించి, ప్రయత్నము లన్నియు ఫలశూన్యముగ వ్యయమై పోయినవి. యుద్ధసమయమునందాక, పరపాద దళితమై నలగద్రొక్కబడిన ప్రపంచజాతులు తమతమ హక్కులకై కృషిసల్పుటలో, ప్రతివారును, ఆహక్కులతోపాటు తమ కుండవలసిన విధ్యుక్తధర్మములను విసర్జించుకొనిరి.

యుద్ధాత్పూర్వకాలమున నియంతల చెప్పుచేతలలో దేశములు నలిగిపోయినవి. ఆయాదేశప్రజలు తమ స్వాతంత్ర్యములను నియంతల కప్పగించి, లభ్యమైన పరిమిత భద్రత్వములోనే తృప్తిపడిపోవదలచిరి. కాని నియంతల దాహము తీరకపోవుటచే, సర్వప్రపంచము యుద్ధములో మునిగిపోయినది. ధర్మముపేర వారి నణగద్రొక్కదలచినవారు నియంతలతోపాటు వారి ప్రజలను గూడ అణగద్రొక్కివైవసమకట్టిరి. ధర్మపక్షమున చేరి యుద్ధ మొనర్చిన ప్రతివారిలోను, ధర్మావసరము తీరిపోయి, ఆస్తులకై రాబందులవలె కొట్లాడుకొనుట ప్రారంభమాయెను. యుద్ధవిజితులును, విజయులును కూడ నిస్సారులై, నిర్జీవసమానులై నిలిచిరి. భారత యుద్ధానంతరము, కృష్ణనిర్యాణ కల్యారంభ సందేహములు పొడమిననాడు, ధర్మజుడు భీమునితో వర్ణించిన రీతిగనే నేడును సర్వప్రపంచము నిలిచినది.

ప్రథమ ప్రపంచసంగ్రామము ధనికవాదములను కూకటి వేళ్లతో కదలించినది. కాని ప్రజాస్వామ్య, సామ్యవాదము లా స్థానమును సంపూర్ణముగ నాక్రమించుకొనలేకపోయినవి. ధనికవాదమందలి నిరంకుశగుణమునే తాము నలవరచుకొనినవి. సామ్యవాదబీజములు ఫలించ

నున్న దేశములలో నియంతృత్వమే ఆ వృక్షముల కెరువైనది. ప్రజాస్వామ్య దేశములలో ఇంతటి ప్రత్యక్ష రూపము వహింపక నిరంకుశతత్వము ప్రచ్ఛన్నముగా బలమయినది. పరస్పర దురాక్రమణావేశములలో ద్వితీయ ప్రపంచసంగ్రామ ముద్భవమవక తప్పలేదు. ఆ ఆపత్కాలావసరములలో ధనికవాద దేశములు "సామ్రాజ్యములు దైవమెరుగును, తాము బ్రతికిన చాలు" నని తాపత్రయపడినవి. స్వదేశావసరములలో సామ్యవాదసూత్రములనే ప్రాణాధారములుగ పట్టుకొనినవి. ఆపద తీరినంతనే మరల నిరంకుశపుటాశలు, ఏ అన్యాయముననో తమ పూర్వులు సాధించిన పరుల యాస్తులకై ప్రాకులాటలు మరల తలచూపినవి. కాని గృహము, దేశము, ప్రపంచము - సర్వము అణువణువున ఛిద్రమై పోయినవి. గట్టి పునాదులతో పునర్నిర్మాణము సాగించుకొనకున్న బ్రదుకే దుర్భరమైనది.

తిన తిండి, కట్ట బట్ట, నిలువనీడయు సర్వప్రపంచమునకు కరువైనకాలమున వ్యయసంవత్సర మారంభమైనది. సంవత్సరము పొడుగునను ఆ కరు వట్లే పెరిగినది. సంపద శూన్యమయినను, ధనపర్యాయమైన కృతక భ్రమ ప్రపంచమంతటను పెరిగిపోయినది. ఇన్‌ఫ్లేషన్ గాలిబుడగవలె యుద్ధకాలముకన్న ఇంతింతగాపెరిగి, ఏనాడు బుస్సుమని చితికిపోయి, వస్తుదారిద్ర్యము నొక్కసారి కన్నులకు ప్రత్యక్షమొనర్చునో యన్న భీతావహమంతంతగాను పెరిగినది. ఈ మాయనుండి చీల్చుకొని బైటపడుటకు సర్వదేశ రాజ్యాంగములు ప్రయత్నమెట్లో తెలియక ప్రాకులాడినవి. ఈ మహాశక్తుల నడ్డు సామర్థ్యము గల మహావ్యక్తులు ఏదేశ రాజ్యాంగాకాశమునను పొడముట లేదు. ఈ మహానిర్మాణ కార్యక్రమమునకు వలసిన ధర్మదీక్షను ప్రజలలో స్థాపింపగల మహామహు డే రాజ్యాంగములోను కనుపించుట లేదు. ఇంగ్లండు కార్మిక ప్రభుత్వము దినదిన గండముగా గడుపుకొనుచు వచ్చుచున్నది. ట్రూమన్ అధ్యక్షతను అమెరికా సహర్షముగా పొడిగించు స్థితిలో లేదు. ఫ్రాంసులో దినమున కొక రాజ్యాంగము మారినది. పాలస్తీనా, ఈజిప్టు, టర్కీ, ఇరానులు అంతఃకలహములకే కాక అగ్రరాజ్యత్రయ చాణక్య ప్రజ్ఞల కాస్కారమైనవి. జావా ఇండో-చైనాలు స్వాతంత్ర్యసమరమునుసాగించుచున్నవి. చైనా విదేశ శత్రువును తప్పించుకొన్నను, అగ్రరాజ్యత్రయ నాటకములలో ఇరుకుకొని అంతఃకలహములతో సతమతమైనది. భారతదేశము తాత్కాలిక ప్రభుత్వ, రాజ్యాంగ పరిషత్సంపదలను బడసియు, మతకల్లోల దురంతములలో రక్తసిక్తమయిపోయినది. శాంతిసమావేశము లన్నియు స్వలాభాపేక్షలతోను, పరస్పరానుమానములతోను హాస్యనాటకములుగా తయారయినవి. అట్లాంటిక్ ఛార్టరును, శాంతిపత్రములను పుట్టించిన వారికే వాటి పవిత్రతలు గోచరించలేదు.

వ్యయసంవత్సరమున భారతదేశ మేగతి శుభాశుభములను ఫలించుకొన్నదీ, మనరాష్ట్ర ప్రయత్నమేమాత్రము ముందడుగు వైచినదీ, మన విజ్ఞానసాహిత్యాభ్యుదయము లెట్లున్నదీ ఒక్కసారి సింహావలోకనము చేసికొందము.

అరువదియేండ్లుగా కాంగ్రెసు చేసిన కృషి ఈ సంవత్సరములో ఫలరూపము నందినది. భారత దేశము స్వతంత్రముకాకతప్పదని ఆంగ్లప్రభువులకు సత్యగోచరమైనది. అంతకు మూడేండ్లముందు మహాత్ముని 'క్విట్ ఇండియా'నినాదము విద్రోహకరమైన నినాదముగా తలపోసిన పరప్రభువులే, ధర్మసమ్మతమైన హితవుగా దానిని స్వీకరించి, ఎప్పుడో మేము వైదొలగుట తథ్యమని సంవత్సరప్రారంభమున రాజ్యాంగపథకమును సూచించి; సంవత్సరాంతము లోపుననే, తాము వైదొలగ దలచిన ప్రయాణ ముహూర్తమును కూడ నిశ్చయపరచుకొని వెల్లడించిరి. భారత రాజ్యాంగ పరిషత్పథకమును సర్వపక్షముల కాదరణీయము గానరైనను సదుద్దేశముతోనే తమ దృక్పథరీత్యా సూచించిరి. కేంద్రమున భారతీయ ప్రభుత్వమునే తాత్కా

లికముగా స్థాపించిరి. రాష్ట్రీయములలో ప్రజాప్రభుత్వములు స్థాపింపబడినవి. స్వతంత్రభారత రాజ్యాంగనిర్మాణకార్యక్రమమునకై రాజ్యాంగపరిషత్సభ సమావేశమైనది. రాజ్యాంగనిర్మాణ కార్యక్రమము ప్రారంభమైనది. కాని లీగు కలిసి రాలేదు.

బ్రిటిష్‌వారి పక్షపాతమున కలవాటుపడ్డ ముస్లిం లీగు, నేడు దేశక్షేమ కార్యాచరణ సమయము చేకూరునప్పటికి, అట్టి పూర్వపక్షపాతము తమ మంకుపట్టుకు పరిపూర్ణముగా లభించలేదను కోపముతోను, యావద్భారత ప్రాతినిధ్యమువహించు కాంగ్రెసుయెడ గల అసూయతోను ప్రతిష్టంభనాచరణమున కొడిగట్టినది. కేంద్రప్రభుత్వమున చేరి కూడ, కేంద్రప్రభుత్వములోని లీగుసభ్యులు, లీగు రాష్ట్రప్రభుత్వములు స్వార్థపరిపూరితమయిన మార్గ మవలంబించి శ్రేయోఘాతుకములయిన పాక్షికతత్వములకు ప్రోత్సాహమిచ్చిరి.

పన్నెండువందల ఏండ్లనాడు మహమ్మదీయు లీదేశమున నడుగుపెట్టి, ఈ ప్రాచీన నాగరికతలో లీనమయిరి. మతసామరస్యము సంపూర్ణముగను, అవిచ్ఛిన్నముగను కుదురకపోయినను, మతకలహము లేనాడును పరిమితులుదాటి పెచ్చుపెరగలేదు. కాని వ్యయ సంవత్సరము ఈ పన్నెండువందల ఏండ్లలోను ఏనాడును సంభవించనంతటి మతవిద్వేషజ్వాలలను రగుల్కొల్పుకొనినది. బెంగాల్, బీహారు ఘోరదురంతముల రక్తాక్షరములతో భారతీయ చరిత్రమున వ్యయ సంవత్సర పత్రము రక్తసిక్తమై కల్మషమైపోయినది. ఈ దారుణ హత్యాకాండను చూచియైన లీగు తన విధానమును మార్చుకోవలసి యున్నది.

ఆంధ్రుల కింకను స్వరాష్ట్రము లబ్ధముకాలేదు. భాషావిషయైకరాష్ట్ర విభజనకు కాంగ్రెస్ ఏనాడో హృదయపూర్వకముగ ఆమోదమొసగినది. కాని అమాత్యరాజ్యాంగ పత్రరీత్యా ప్రస్తుతమున్న రాష్ట్రములు యథాతథముగనే రాజ్యాంగ నిర్మాణ కార్యక్రమములో స్వతంత్రభారత రాజ్యాంగము లభించుదాక వ్యవహరించవలసియున్నది. కాంగ్రెస్ సారథ్యసంఘము యావద్భారతమున భాషావిషయైక రాష్ట్రవిభజన లీసమయమున నొనర్ప సమ్మతించుటకు, సరిహద్దు సమస్యలు భాషావిషయకముగా నాగక మతవిషయములుగాకూడ ప్రకోపించి, అఖండ భారత నిర్మాణమునకు ప్రప్రథమములో అడ్డుతగులునేమో యని సందేహించినది. ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్యను ప్రజాపరిషత్ప్రస్తుత ప్రారంభ సమావేశములలో ప్రవేశపెట్టుటకు అభ్యంతరమున్నను, రాజ్యాంగ నిర్మాణ కార్యక్రమ మారంభమైనవెనుక ఈప్రతిపాదనను తానే స్వయముగా ప్రవేశపెట్టుటకు తీర్మానించినది. రాష్ట్రసిద్ధి త్వరలో కలుగవచ్చునను ఆశ కాస్కారము కలిగినది.

ఈ సంవత్సరములో దేశమున శాస్త్రాభ్యుదయ మెక్కువగా గలిగినదని చెప్పవచ్చును. ప్రపంచశాస్త్రజ్ఞుల పరిషత్సభ భారతదేశమున జరిగి ఆధునిక శాస్త్రయుగమున భారతదేశము వెనుకంజవేయక తక్కిన దేశములతో సమముగ నడచుట కనువైనది. భారతప్రభుత్వములు యుద్ధానంతర కార్యనిర్మాణములకై దేశీయులగు యువకులను మున్నెన్నాటికన్నకూడ ఎక్కువగా విదేశములలో విజ్ఞాన సంపాదనమునకై పంపినవి.

సంఘ ఆర్థిక జీవనపరిస్థితులను, సాహిత్యాది దేశకళాభ్యుదయములను ఒక్కొక్క వత్సరమంతటి స్వల్పకాలములలో హెచ్చుతగ్గులను చూచి చెప్పకొనుట కష్టము. ఆంధ్రసాహితీరంగమున, సాహిత్యపరిషత్తు మరల ఈ సంవత్సరమే నవచైతన్యముగా పొడసూపినది. అభ్యుదయసాహితీసంఘము సర్వప్రజాదరణపాత్రమైన విధానమునకై ప్రయత్నము సాగించినది. ప్రబలరూపములో సాహిత్యము ప్రత్యక్షమైనదనుకొనుటకు తగినన్ని నిదర్శనములేవియు లేకపోయినను, వెనుకంజ పడలేదని మాత్రము చెప్పుకొనుటకు తగిన చైతన్యము ప్రదర్శితమయినది.

సర్వజిన్నామ సంవత్సరము భారతావనికి సర్వవిధముల నూతన యుగారంభ సమయముగనే ప్రారంభించినది. ప్రపంచార్ధగోళములలో పూర్వగోళమునంతను దాదాపు ఆక్రమించుకొని, ప్రపంచప్రజలో అర్ధభాగమున కధివాసమయిన ఆసియాఖండము తన పూర్వౌన్నత్యమును, తన మహాబలశక్తిసంపత్తిని మరచి పరపాదదళితమై శోచనీయస్థితిలో అలసి నిద్రాణమై పోయినది. నేడు భరతఖండ,మామహాప్రజకు మేలుకొలుపుపాడి, ఖండమునంతను మేలుకొలిపి, స్వాతంత్ర్య, శాంతి, భద్రతాపూరితమయిన సమిష్టి గోళముగా ముందంజవైచి, చైతన్యయుతముగా అభ్యుదయపథమునకు నడచిపోదము రండని ఆహ్వానములంపి తనయింటికందరు బంధుగులను పిలుచుకొని, ఉగాదిపండుగయొనర్చుకొని, స్నేహరక్త సిందూరములతో తిలకముద్రలను బంధువదనములనుంచి, రక్త బాంధవ్యములను పెంచుకొనుచున్నది. ఆసియాఖండవాసులందరు భరతావనివంక తమ దృక్కులు పరపించి తమతమ స్వతంత్ర సంరంభములకు మార్గగామిగా గమ్మనునట్లు జ్యేష్ఠస్థానగౌరవ మిచ్చుచున్నారు. భారతస్వాతంత్ర్యమును భారతీయుల పరమొనర్చు కార్యకరామతులకై సాధికారుడై నూతనరాజప్రతినిధి ఉగాదిదినమున భరతదేశమున అడుగుపెట్టినాడు. శాంతికై జరుగు ప్రపంచ మహాభద్రతాసంఘములు, స్వార్థపరిపూరితమయిన కీచులాటల నష్టదాయకత్వమును గుర్తించి సర్వతోభద్రవిధానమవలంబించు నవసరములను గుర్తించుచున్నారు. ప్రపంచార్ధవాసులకు స్వేచ్ఛాప్రాతినిధ్యములు లేనిదే ఈవిధాన మాచరణసాధ్యము కాదన్న సత్యము ప్రపంచము గ్రహించినది. ఈ శాంతిభద్రతాపరిషత్తులలో స్వతంత్ర భారతదేశమున కొక ముఖ్యస్థానము సంవత్సరారంభమునాటికే లభించి, అంతర్జాతీయసంఘములో భారత ప్రతిపాదనకఖండ జయము చేకూరినది. దినదిన ప్రవర్ధమానముగా స్వతంత్రభారతప్రాతినిధ్యము ఆ యంతర్జాతీయ సమావేశములలో ప్రాముఖ్యము వహించగల ఆశ మిక్కుటముగా తోచుచున్నది. వ్యయనామ సంవత్సరముతోనే బీభత్స మతకలహోద్రేకఘాతుకములు వ్యయమైన ట్లాశ పొడముచున్నది. సర్వాసుములు, సర్వపీడనములు జితమై, సర్వజిన్నామ సంవత్సరము సర్వప్రపంచశాంతిభద్రతాసుఖదాయకమై, "సర్వే జనాః సుఖినో భవంతు" అన్న ఆర్యమంగళాచరణమునకు సార్థకప్రతిపాదకమగుగాత యని ప్రార్థించుచున్నాము.

ఓం శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఉగాది వేళ

✽

= శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వర్లు =

ఉపనిషత్పీయూష ముపహారముగ సర్వజాతుల కందిచ్చు పూతచరిత
ప్రథిత వేదవ్యాస భట్టారకపురాణ ధర్మముల్ వెదచల్లు ధన్యురాలు
దివ్యధునీ సముద్భిన్న నదీలలామలఁ గని పెంచు నమ్మలకు నమ్మ
ఐహికాముష్మికాద్యఖిలసంపదఁ జూఱగా విశ్వమున కిచ్చు పావనాత్మ
అఖిల వీరాధివీర మహాప్రభావ-భావుకులఁ బుణ్యకవిసార్వభౌమతతులఁ
గరము గని పెంచి మించిన భరతమాత - పాదములు భక్తిఁ గొల్తు నుగాదివేళ.

అలనాఁటి మునివాటికలలోనఁ దలపోసి సకలజీవుల సృష్టి సలిపె నొకఁడు [1]
సృష్టిస్థితిలయంబుఁ జేయు త్రిమూర్తుల శోధించి వచ్చిన శూరుఁ డొకఁడు [2]
తన తపశ్శక్తిచేతను జగత్క్షోభంబు మాన్పఁజాలినయట్టి మహితుఁ డొకఁడు [3]
అఖిలభీకరమైన యంభోనిధిని బీల్చి మరలఁ బూరించిన మాన్యుఁ డొకఁడు [4]
దివ్యతేజోనిధులు మహోదీర్ణశక్తులైన ఋషివరు లేదేవి యనుఁగుబిడ్డ
లామహాదేవి భారతభూమి దివ్య-పాదములు భక్తిఁ గొల్తు నుగాదివేళ.

సాకారమున విశ్వజన రక్షణార్థమై పుత్రులం గాంచిన పుణ్యనదులు [5]
అమృతంబు గొనివచ్చి యార్యర్షిఁ బెంచిన విమలజీవనము నా వృక్షవితతి [6]
విమల సుక్షత్త్రివంశములు నశింప రాజుల దాఁచి పెంచు గోవుల గణములు [7]
స్ఖలితార్య ఋషివీర్య సారపానంబుచేఁ బరమర్షులనుగన్న చిరుమెకములు [8]
ఏమహామాత బిడ్డలై యెసఁగు కతన-జగదతీత మహాశక్తిఁ దగ ధరించె
నామహామాత భారతభూమి దివ్య-పాదములు భక్తిఁ గొల్తు నుగాదివేళ.

చలిచీమకైనఁ గష్టము కల్గ నోర్వని భరతపుత్త్రిని కృపాపరతఁ బొగడి
ఒకనికోసము తన సకలంబు నర్పించు భరతపుత్త్రిని త్యాగపరత మెచ్చి
అఖిలావనీరాజ్యసుఖమైన బొంకని భరతపుత్త్రిని సత్యపరత కెఱఁగి
తలమించి వచ్చిన ధర్మువే మది నమ్ము భరతపుత్త్రిని ధర్మపరత కలరి
యేమహాధాత్రి జనియింప నేఁగె దివికి-నఖిలపాశ్చాత్య విద్యామహా వివేకి [9]
ఆమహామాత భారతభూమి దివ్య-పాదములు భక్తిఁ గొల్తు నుగాదివేళ.

---

1. కశ్యపమహర్షి. 2. భృగుమహర్షి. 3. వసిష్ఠమహర్షి. 4. అగస్త్య మహర్షి. 5. గంగ భీష్ముని, సరస్వతి దధీచివలన సారస్వతమహర్షిని గాంచుట ప్రసిద్ధము. 6. దధీచి దేవతాప్రీతికై మరణింప నాతని భార్య గర్భిణియయ్యు సహగమనము చేయఁగా నామెకుఁ బుట్టిన పిప్పలాదమహర్షిని వృక్షములు పెంచినవి. 7. పరశురాముఁడు లోకము నిఃక్షత్త్రము చేయుచుండఁ గొందఱురాజులను గోగణములు తమలో దాఁచి కాపాడినవి. 8. ఋష్యశృంగ మహర్షిని విభాండక వీర్యమును గ్రోలి యొక మనుఁబెంటి గన్నది. 9. మేక్సుముల్లరు.

అజ్ఞానజనిత యుద్ధాగ్నిచేఁ గాలు విశ్వమున సుధావృష్టిఁ జల్లె నెవతె
హింసాత్మకంబైన యీవిశ్వమంత టహింసాత్మకతఁ జూపి యొసఁగె నెవతె
స్వారాజ్య సంపాదనారాములై మనఁ దన బిడ్డలకుఁ దెల్పు ధన్య యెవతె
అఖిలలోకంబుల కాధ్యాత్మికానూన దివ్యసాధనములఁ దెల్పె నెవతె
ఏమహామాత స్మరియింప నెసఁగు సకల-శోభనంబులు త్రైలోక్య శుద్ధతనుఁ
కామహామాత భారతభూమి దివ్య-పాదములు భక్తిఁ గొల్తు నుగాదివేళ.

స్వాగతము

= శ్రీ కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు =

పరదేశనరపాల పరిపాలనమువోలె పతనోన్ముఖం బయ్యె పండుటాకు
జాతీయ విభవసంస్థాపన మ్మగురీతి చిగురుజండా లెత్తె చెట్టు జేమ,
చిరదాస్యబంధనచ్ఛేదనమ్మగుభంగి నడలె నాయువుపట్లు చలికివలికి
ప్రాచ్యవిజ్ఞానదీప మ్మంటుకొన్నట్లు తపనుండు శబ్దసార్థకత నొందె
జనుల మనసుల విరియు నుత్సాహమట్లు- భసలములు మ్రోయ విప్పారె ప్రసవచయము
తగ నలంకృతమయ్యె స్వాతంత్ర్యరథము-తరలిరావమ్మ సర్వజిద్వత్సరంబ!

ఆసేతుశీతశైలాతతార్యావర్త మండలం బధ్వరకుండమయ్యె
మిన్నంట తొలకరి మేఘమాలలు లేచి హోమధూమవితాన ముద్వహించె
దీక్షావిధుల బూని దేశనాయకు లెల్ల చదువుచున్నా రభిచార ఋక్కు-
పశువులై విశసింపబడ నొడ్డియున్నారు కుత్తుకల్ నలుబదికోట్ల జనులు
ఈ మహాయజ్ఞ ఫలితమై యేపుమిగిలి- పరిణమించెడు స్వాతంత్ర్యఫలము లేమొ
యొడిన దాల్చినయటులగు పడుచునున్న- దెట్టిఫలములో! వీక్షింప నిమ్ము సుంత.

స్వత్వస్థాపనకోస మేర్పడిన యీ స్వాతంత్ర్యయజ్ఞంబులో
ఋత్విక్కుల్ పఠియించు మంత్రముల కశ్లీలార్థముల్ దోచెలా
కేత్వం బయ్యె సుహృత్సహోదరవిధుల్ హింసారిరంసా ప్రమా
ణత్వంబుల్ నృపనీతి గైకొనె నికేన్యాయంబు రానున్నదో.

జనవిధ్వంసము జంతుహింసయును దేశధ్వంసముం జేసి తా
చనియెన్ సార్థకనామయౌచు వ్యయ, దేశస్వేచ్ఛకున్ దుష్టవ
ర్తనులై కొందరు పన్నినార లవరోధవ్రాత మవ్వాని నో
య్యన బోకారిచి సర్వజి త్తను పద మ్మన్వర్థముం జేయుమా!

ప్రజలలో నైకమత్యంబు ప్రబలజేసి - దేశసంపత్తి కతిమాత్రదీప్తి గూర్చి
భారతీయుల దాస్యంబు బాపగదవె - స్వాగతము నీకు సర్వజిద్వత్సరంబ!

అట్లీ ప్రకటన: భరత ఖండమునుండి బ్రిటిషువారి నిర్గమనము

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య =

ఈ సంవత్సరం ఫిబ్రవరి ౨౦ తేదీన భారతదేశ విషయమై బ్రిటిష్ ప్రధాని అట్లీ ఒక గొప్ప ప్రకటన చేసెను. దాని ఫలితముగా మన దేశమునకు పదహారు మాసములలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము లభించునని ప్రముఖులందరు అభిప్రాయపడుచున్నారు. నిజముగా అట్లే జరిగినచో అంతకంటె మహాభాగ్యము మరియొకటి లేదు.

అట్లీప్రకటనలో గమనింపదగ్గ అంశములు అయిదు ఉన్నవి. (౧) ౧౯౪౮ సంవత్సరం జూన్ నెల లోపుగా భరతఖండముపై బ్రిటిష్ వారికి గల అధికారమును భారతీయులపరము చేయుటకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారి నిశ్చయము మొదటిఅంశము. (౨) ఈ నిశ్చయమునకు కారణములను సూచించుట రెండవది. (౩) భారతీయులలో ఎవరిపరముగా ఈ అధికారము పూర్పబడునో వివరించుట మూడవది. (౪) ఈ మధ్య కాలములో, అనగా ఇప్పటినుండి ౧౯౪౮ జూన్‌వరకు ఇందునిమిత్తమై వారు చేయబూనుకొనిన కార్యకలాపము నాల్గవది. (౫) అధికారము వదలుకొనినతర్వాతకూడా వ్యాపార విషయములలో బ్రిటన్ ఇండియాల మధ్యన ఇదివర కుండిన స్నేహభావము శాశ్వతముగ నుండగలదని ఆశించుట అయిదవది.

అధికారమును ఫలాని తేదీనాటికి భారతీయుల పరము గావించుటకు బ్రిటిష్‌వారు సంసిద్ధులగుట ఈ అంశములన్నిటిలో ప్రధానమైనది.

ఇదివరకు ఈ విషయమై బ్రిటిష్‌వారు అవలంబించుచుండిన రాజనీతికిని, ఇప్పటి ప్రకటనకును ఇదియే ముఖ్యమైన భేదము.

గత సంవత్సరము మే ౧౬ తేదీన మంత్రిత్రయ రాయబారము వారు చేసిన ప్రకటనలో రాజ్యాంగపరిషత్తు రాజ్యాంగవిధానము నొకదానిని అన్నిపక్షములవారి ఆమోదమున తయారుచేసి, ఆ రాజ్యాంగవిధానము ననుసరించి ఏర్పడిన ప్రభుత్వము అధికారమునకు వచ్చినవెంటనే తాము తమ అధికారమును దానిపరము చేసి వెళ్లిపోవుటకు సంసిద్ధులుగ నుండునట్లు చెప్పిరి. అప్పట్లో వారు రాజ్యాంగపరిషత్తు తలపెట్టిన పని పూర్తిఅగుటకు కొన్ని సంవత్సరములు పట్టుననియు, అంతవరకు తాము మనదేశములో యథాప్రకారము ఉండవచ్చు ననియు అనుకొనియుండిరి. కాని ఇప్పుడు ఆ అభిప్రాయమునుకూడ మానుకొనినట్లు కనుపించుచున్నది. ఏది జరిగినను జరుగకపోయినను, రాజ్యాంగవిధానము తయారైనను, కాకపోయినను, తాముమాత్రము ౧౯౪౮ జూన్‌నెలనాటికి అధికారమును మనపరము చేసెదరట: దీనిమూలముననే ప్రకటనలోని మొదటి అంశమునకు ఎక్కడలేని ప్రాధాన్యము లభించుచున్నది.

అధికారమును వదలుకొనుటకు ఒకతేదీని నిర్ణయించుటకు కారణము లేమైన ఉన్నవా? అందులో ఒక కారణమును వారు ప్రకటనలోనే సూచించియున్నారు. అన్నిపక్షములవారి ఆమోదముతో రాజ్యాంగపరిషత్తు క్రొత్తరాజ్యాంగమును తయారుచేయగలదను నమ్మకము వారి కిప్పుడు లేదు. అట్టిది తయారగుటయే తాము వెళ్లిపోవుటకు గడువుగ వా రిదివరకు ప్రకటించియుండిరి. కాని ముస్లింలీగువారు రాజ్యాంగపరిషత్తును బహిష్కరించినందున అందరి ఆమోదముపై రాజ్యాంగ మొకటి తయారగుట అసాధ్యమని వా రిప్పుడు నిశ్చయించుకొనిరి. ఇదివరకు వారు వేసుకొన్న వాయిదా ఎన్నటికికూడ రాదని వారికి తోచినది. గనుక ఆ వాయిదాతో నిమిత్తము లేకుండ ౧౯౪౮ జూన్‌నెలనాటికి వెళ్లిపోవుటకు వారు సంసిద్ధులగుట సంభవించినది.

ఇదివరలో వారు ఏదోఒక మిష బెట్టి మనదేశమందు కట్టుకొని కూర్చుండ తీర్మానించుకొనియుండిరి. కాని వారి స్థితిగతులు మారుటమూలమునను, ప్రపంచపరిస్థితులుకూడ వారికి అనుకూలములుగ లేనందునను తమ అధికారమును మన దేశములో ౧౯౪౮ జూన్ తర్వాత నిలబెట్టుకొనుట సాధ్యముకాని పని యని వారి కిప్పుడు తోచుచున్నది. ౧౯౧౯, ౧౯౩౫ లలో వారు గావించిన సంస్కరణములకు ఫలితముగా రాష్ట్రపరిపాలనమందు వారి కదివరకున్న అధికారము చాలవరకు ప్రజలెన్నుకొనిన మంత్రుల వశమయ్యెను. వారి అధికారమును నిలబెట్టుకొనుటకై కావలసిన ఉద్యోగస్థుల సంఖ్య చాలవరకు తగ్గిపోయెను. కేంద్రప్రభుత్వములోకూడ భారతీయనాయకుల సహాయముతో ఏర్పడిన మంత్రివర్గమును ఏర్పరచవలసిన అగత్యము కలిగెను. వారి అధికారము ఇప్పటికే చాలవరకు సడలిపోయె ననియు, దానిని తిరిగి సంపాదించుట శక్తికి మించిన పని అనియు వా రిప్పుడు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

బ్రిటిష్‌వారు ముప్పై సంవత్సరముల మధ్యన రెండు ప్రపంచ యుద్ధములలో పాల్గొనుటమూలమున వారి కదివరకుండిన బలమంతయు క్రుంగిపోయెను. అమెరికా మొదలైన ఇతరదేశములవారికి వారు ఋణగ్రస్తులైరి. విదేశములలో వారి కదివర కుండిన ఆస్తులను అమ్ముకొనవలసివచ్చెను.

ఇండియా మొదలగు దేశములను తమవశమందుంచుకొనుటకు కావలసిన సైన్యములను సిద్ధపరచుకొనుటకు జనసంఖ్య చాలని పరిస్థితి యేర్పడెను. దేశములో వ్యవసాయమందును, గనులందును, పరిశ్రమలందును పని చేయుటకు జనము వారి కిప్పుడు దొరకుటలేదు. విదేశములం దిప్పుడుండు వారి సైన్యములను తగ్గించుకొనినగాని పనివాండ్ర సంఖ్యను ఎక్కువ చేసుకొనుటకు వారికి వీలులేదు. వారు యుద్ధకాలమందు చేసిన ఋణములను తీర్చుకొనుటకును, వాటిపై చెల్లించవలసిన వడ్డీలను ఏఁటేట వాయిదామేరకు చెల్లించుటకును వారు పూర్వముకంటె ఎన్నోరెట్లు ఎక్కువగ కష్టపడి పని చేసి, ఎక్కువ వస్తుసామగ్రిని తయారుచేసి విదేశములకు పంపవలసి యున్నవి. వారికి కావలసిన ఆహారపదార్థములు విదేశములనుండి రావలసి యున్నది. వాటికి బదులుగా వారు తమ దేశములో ఇతర దేశములవారికి కావలసిన పదార్థములను విరివిగ తయారుచేయవలసి యున్నది. అనగా బ్రిటిష్‌వారు ఆర్థికముగ ప్రస్తుతము గొప్ప చిక్కులో నున్నారు. వారి కిదివరకున్న అర్థబలము, సైనికబలము తగ్గిపోయినది. ఇందుచేతనే వారు ఈజిప్టు మొదలైన దేశములనుండి నిర్గమించుట అవసరమయ్యెను. మన దేశమందుండికూడ వారు నిర్గమింప నిశ్చయించుటకు ఇదియే కారణము.

రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు ఫలితముగా బ్రిటిష్‌వారు క్రుంగిపోవుటయేగాక, అమెరికావారు, రష్యావారు బలవంతులైరి. వారితో పోటీచేసి, విదేశములందు తమ సామ్రాజ్యమును నిలుపుకొనుటకు కావలసిన అనుకూలములు బ్రిటిష్‌వారి కిప్పుడు లేవు. శక్తికిమించిన బాధ్యతను వహించుట లాభకారి కాదని వారు గుర్తించిరి.

ఫిబ్రవరి ౨౦ తేదీన అట్లీ చేసిన ప్రకటనను మనము నమ్ముట యుక్తమా? ఈ ౧౬ నెలల మధ్యన వారు మరొక ప్రకటనను చేసి వారి వైఖరిని మార్చుకొనగూడదా? అను వాదములో సత్యము లేకపోలేదు.

కాని, బ్రిటిష్‌వారు మన దేశమును వదలుకొన నిశ్చయించుటకు వారి దౌర్బల్యమును, ప్రపంచపరిస్థితులు మారుటయు ప్రధాన కారణములని మనము గుర్తించినయెడల అట్లీ చేసిన ప్రకటనను వారు సామాన్యముగ మార్చుకొనజాలరని చెప్పవచ్చును.

ఇపుడు మనము విమర్శించవలసిన విషయ మేది అనగా, "వారు అధికారమును ఏ భారతీయుల పరము చేయుటకు ఉద్దేశించియున్నారు?" అనుటయే.

అధికారమును వారు ఎవరివశము చేయుదురు? మొదటి పక్షము. దీనినిగురించి వారు ఇదమిత్థమని సూచించలేదు. ఇట్లు సూచింపక, భిన్న మార్గముల ననుసరించతలచుటలోనే అట్లీ బ్రిటిష్‌వారియొక్క నీతికౌశలమును చూపియున్నాడు. ప్రకటనలోని మాహాత్మ్యమంతయు ఇందులోనే ఇమిడియున్నది.

"ఏ భారతీయులు అధికారమునకు రావలయును" అను విషయములో అట్లీ నాలుగు మార్గములను, నాలుగు సందర్భములను సూచించియున్నాడు: (౧) అన్నిపక్షములవారు—అనగా కాంగ్రెస్, ముస్లింలీగు, సంస్థానాధీశులు—కలిసి రాజ్యాంగపరిషత్తులో సమాలోచన చేసి అందరి ఆమోదముమీద ఒక రాజ్యాంగవిధానమును ౧౯౪౮ జూన్ నెలలోపుగ తయారుచేసినయెడల, ఆ విధానము ననుసరించి ఏర్పడు మంత్రివర్గమునకు తమ అధికారము నంతను ఇచ్చివేయుట మొదటి సూచన. ఇట్లు జరుగుటయే అందరూ కోరదగినది. కాని ముస్లింలీగువారు రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరు సూచన లేవియు కనుపించుటలేదు. ముస్లింలీగువారి ఆమోదముతో పరిషత్తుద్వారా క్రొత్తరాజ్యాంగము ౧౬ నెలలలో ఏర్పడుటయు అసంభవమని చెప్పవలసియున్నది. దీనికితోడు సంస్థానాధీశులు కొందరు తాముకూడ రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరుట లేదని బెదరించుచున్నారు. రాజ్యాంగపరిషత్తు అన్నిపక్షముల ప్రతినిధులతో కలిసి పనిచేయగల సంస్థ అగునని చెప్పుటకు వీలులేదు. అయినప్పటికీ ఇప్పుడు అందులో చేరియుండు సభ్యులూ, నాయకులూ దేశమున కంతకూ వర్తించగలిగినట్టియు, ఆదర్శపూర్వకమైనట్టియు రాజ్యాంగమును నిర్మాణము చేయుదురనుట నిస్సంశయము. కాని ఆ రాజ్యాంగమును దేశమున కంతకు వర్తించునట్లు చేయుటకు బ్రిటిష్‌వారు అంగీకరించజాలరు. హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు (౧) మద్రాసు (౨) బొంబాయి (౩) మధ్యరాష్ట్రములు (౪) ఒరిస్సా (౫) సంయుక్తరాష్ట్రములు (౬) బీహారు వీటితో కూడిన ప్రదేశమునకు మాత్రమే అది వర్తించునని బ్రిటిష్‌వారు వాదింతురు. బహుశః వీటితో (౭) అసాంకూడ కలియవచ్చును. గనుక ౧౯౪౮ జూన్ నెలలోపుగా యావద్భారతఖండమునకు ఒక కేంద్రప్రభుత్వ మేర్పడు సూచనలు కనుపించుటలేదు.

బ్రిటిష్‌వారి కౌశల్యమంతయు ఇందులోనే ఉన్నది. మంత్రిత్రయము వారు ౧౯౪౬ మే ౧౬ తేదీన చేసిన ప్రకటనలో దేశమును రెండు స్వతంత్రరాజ్యములుగా విభజనచేసి, పాకిస్థానమును, హిందూస్థానమును వేరువేరుగా ఏర్పరచుట శ్రేయస్కరము కాదని వాదించిరి. అట్టి విభజన శ్రేయస్కరము కాదని వా రిప్పుడుకూడ గట్టిగ చెప్పియుండవలసినది. అట్లీ తన ప్రకటనలో అట్లుచేయక బ్రిటిష్ అధికారమును ఒక కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు గాని, లేక అనేక ప్రభుత్వములకుగాని ఇచ్చివేయునట్లు ఉద్ఘాటించెను. ఇంతవరకు ఎట్టి రాజ్యాంగవిధానము దేశమునకు నష్టకరముగ నుండునని లేబరుమంత్రి వర్గమువారు విశ్వసించిరో అట్టి రాజ్యాంగమును ఆమోదించుటకు వా రిప్పుడు సంసిద్ధులైరి.

లీగు పరిషత్తులో చేరని సందర్భమున బ్రిటను మూడు పద్ధతులను అనుసరింప దలచియున్నది: (అ) బ్రిటిష్ రాష్ట్రములలో కొన్నిటిని కలిపి, ఆ సముదాయముపై ఏర్పడు కేంద్రప్రభుత్వమునకు ఆ రాష్ట్రములపై అధికారమును ఇచ్చుట. అనగా హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు ఆరు రాష్ట్రములకు కలిపి ఒక కేంద్రప్రభుత్వమును స్థాపించుట అని దీనికి అర్థము. (ఆ) తక్కిన ప్రదేశములలో రాష్ట్రప్రభుత్వములకు అధికారమును అప్పగించుట. అనగా బెంగాలు, పంజాబు, సింధు, వాయవ్య రాష్ట్రములలో ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ఉండు రాష్ట్రప్రభుత్వములకు సంపూర్ణాధికారము ఇచ్చుట అని అర్థము. (ఇ) ఈ రెండు మార్గములు గాక ఏది యుక్తముగ నుండునో, భారతీయుల శ్రేయస్సునకు ఎవరి అధికారము అనుకూలముగ నుండునో అట్టివారికి దేశముపై అధికారమును ఇచ్చుట. (అ), (ఆ) మార్గములు రెండునూ ఒక పక్షములో బ్రిటిష్‌వారు అనుసరింతురు. (ఇ) మార్గమును అది కానిపక్షములో అనుసరింతురు.

ప్రమాదమంతయు ఇందులోనే—ఈ ద్వైపక్షములోనే—ఉన్నది. ఆ ప్రమాద మెట్టిదో ఇప్పుడు పంజాబునందును, సింధురాష్ట్రమందును జరుగుచుండు చర్యలవలన మనకు స్పష్టమగుచున్నది. రాష్ట్రములందు అధికారములో నుండు ఏకపక్ష మంత్రివర్గములకు సర్వాధికారమును అప

గించునట్లు ప్రకటించుటవలన పంజాబులో గొప్పవిప్లవము ప్రారంభమైనది. అట్లీప్రకటనను చేసినరోజున పంజాబులో యూనియనిస్టు పార్టీకి చెందిన మిశ్రమమంత్రివర్గము అధికారములో ఉండెను. ఈ పార్టీలో మహమ్మదీయులే గాక, హిందువులు శిక్కులు సభ్యులుగనున్నారు; అందుచేత ఈ మంత్రివర్గము ముస్లిం హిందూ శిక్కునాయకులతో కూడియుండినది. ఇదే మంత్రివర్గము ౧౯౪౮ జూన్‌వరకు అధికారములో నున్నయెడల బ్రిటిష్ వారు పంజాబులో వదలుకొను అధికారమంతయు వీరి చేతులలోనికి రావల సినది. కాని లీగువారికి ఇది ఇష్టములేదు. బ్రిటిష్‌వారి స్థానమున పంజాబులో ఏర్పడవలసిన ప్రభుత్వము లీగుప్రభుత్వమని వారి సిద్ధాంతము. దానిని అనుసరించి వారు మిశ్రమమంత్రివర్గమును అధికారమునుండి తొలగించు టకై శాసనోల్లంఘనోద్యమము నొకదానిని లేవదీసి అధికారమునకు వచ్చు టకు విశ్వ ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. కాని పాకిస్థాన్‌వారనై, పంజాబును భరతఖండ కేంద్రప్రభుత్వమునుండి వేరుపరచి ప్రత్యేక స్వతంత్ర రాజ్యముగ మార్చుటయే ప్రధానోద్దేశముగా గల లీగుప్రభుత్వస్థాపనమును ఎన్నడుగాని సమ్మతింపని హిందువులు, శిక్కులు లీగుప్రభుత్వ స్థాపనకు విముఖత చూపుచున్నారు. వీరి వ్యతిరేకతను లీగువా రిక లణచివేయుట సాధ్యముకాని పని. బ్రిటిష్‌వారు ఈ ౧౬ నెలలలో వారి సైన్యములతో లీగునకు సహాయపడిననూ అదిసాధ్యముకాదు. దీని పరిణామము ఎట్లుండునో చెప్పుటకు వీలులేదు. హిందువులు, శిక్కులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు పంజాబుజిల్లా లన్నియు ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ ఏర్పడగలవు. పంజాబునంతను లీగువారు ఏలుటకు బదులు, మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు ప్రదేశమందు మాత్రమే వారు పరిపాలకులగుట జరుగును.

సింధురాష్ట్రమందు ప్రస్తుతమున్నది లీగు ప్రభుత్వమే. ఇక్కడ రాబోవు ౧౬ మాసములలో మార్పేమియు నుండుటకు వీలులేదు. ఇచ్చటి లీగువారు తమ రాష్ట్రము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము ననుభవించు రాజ్యమగు నని అపరిమితమైన ఉత్సాహముతో ఉన్నారు. అనగా ఇచ్చట పాకిస్థానము స్థాపింపబడ్డ దన్నమాట.

వాయవ్యరాష్ట్రమందు ప్రస్తుతము కాంగ్రెస్ పక్షమునకు చెందిన మంత్రివర్గమువారు అధికారములో నున్నారు. ఇందలి పఠాన్ ప్రజలలో చాలభాగము ఇదివరకు కాంగ్రెస్ పక్షములోనివారే. కాని వీరిని లీగుపక్షములో చేర్చి, ఇచ్చటకూడ లీగ్ ప్రభుత్వమును స్థాపించి, ఈ రాష్ట్రమును పాకిస్థానముగ మార్చుటకు లీగువారు శాసనోల్లంఘనోద్యమము, ప్రత్యక్ష కార్యక్రమము (Direct Action) ను ప్రారంభించియున్నారు.

ఇక బెంగాలురాష్ట్రపు పరిస్థితులు ఎట్లుండునో ఊహించవలసి యున్నది. పశ్చిమబంగాళమందలి జిల్లాలన్నిటియందును హిందువులు అధిక సంఖ్యాకులుగ నున్నారు. వీరి సంఖ్య రెండున్నరకోట్లు ఉండును. ప్రస్తుతము బెంగాలునందు లీగుప్రభుత్వమున్నది. ఈ ప్రభుత్వముయొక్క ప్రోత్సాహముచేతనేమి, చేతకానితనమువలననేమి నవకాళి దురంతములు జరిగినవి. లీగు ప్రభుత్వముక్రింద హిందువులు సుఖింతు రను ఆశ వదలుకొనవలసివచ్చెను. బ్రిటిష్‌వారు వారి అధికారమునంతను లీగు ప్రభుత్వ పరము చేయుట పశ్చిమబంగాళములోని హిందువులు ఎన్నటికికూడ సహింప జాలరు. పశ్చిమబంగాళము ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ ఏర్పడవలెనని వారు సూచించుచున్నారు. ఈ సూచన ననుసరించి అచ్చటకూడ విప్లవ మొకటి బయలుదేరునని చెప్పుటలో సాహస మేమియులేదు.

అనగా అట్లీ ప్రకటన బెంగాలు పంజాబు వాయవ్యసరిహద్దురాష్ట్రములలో గొప్ప విప్లవమునకు కారణమౌత మయ్యేనని చెప్పవలసియున్నది. "బ్రిటిష్‌వారు వారి అధికారమును వదలుకొంటున్నారు. వారి స్థానే ఎవరు అధికారమును ఆక్రమింపవలెను?" అనునదియే ఈ రాష్ట్రములలోని విప్లవమునకు మూలము.

అఖండహిందూస్థాన మనగా హిందువులకు మహమ్మదీయులు లోబడుండుటయే అను ప్రవాదమును లేవదీసి పాకిస్థాననిర్మాణము దీనికి విరుగుడని ప్రచారముచేయు లీగువారు పాకిస్థాన మనగా పంజాబు బెంగాలు సింధు రాష్ట్రములలో అల్పసంఖ్యాకులగు హిందువులు, శిక్కులు మొదలైనవారు మహమ్మదీయులకు లోబడుట అను వాదము అన్యాయమని ఎట్లు చెప్ప గలరు?

దీనినిబట్టి తేలిన సారాంశ మేమిటి? బ్రిటిష్ ఇండియా హిందూస్థానము, పాకిస్థానము అను రెండు స్వతంత్రరాజ్యములుగ ఏర్పడుటకు బదులు అట్లీ ప్రకటనవలన హిందూస్థానము, తూర్పుబంగాళము, పశ్చిమ బంగాళము, పశ్చిమపంజాబు, తూర్పుపంజాబు, వాయవ్యసరిహద్దురాజ్యము, సింధురాజ్యము అని ఏడు స్వతంత్రరాజ్యములుగ ఏర్పడు సూచనలు బయలు దేరినవి. దేశమును ఇన్నిరాజ్యములుగా చీల్చివేయుట బ్రిటిష్‌వారి ఉద్దేశము అవునో కాదో మనము చెప్పలేము. కాని ప్రకటనలోని సూచనవలన కలుగ నున్న ప్రమాద మిదియే.

ప్రకటనవలన కలుగదగిన ప్రమాద మింతమాత్రమే కాదు. పై వివరణ యంతయు బ్రిటిష్ ఇండియాకు మాత్రము సంబంధించినది. అట్లీ ప్రకటనలో సంస్థానముల విషయమైకూడ రెండు ముఖ్యమైన సూచన లున్నవి. ప్రస్తుతము బ్రిటిష్‌వారికి సంస్థానములపై సంపూర్ణాధికారమున్నది. ఈ అధికారమును పైస్రాయి చెలాయించుచున్నాడు. సంస్థానముల నేలు రాజులను సింహాసనముపై ఉంచుటయును, సింహాసనమునుండి తొలగించుటయును, వారి పరిపాలనావిధానమును విమర్శించుటకును. ఖండించుటకును, వారి కిష్టములేనివారిని కూడ మంత్రులుగ నియమించుటకును బ్రిటిష్‌వారి కధికారమున్నది. ఈ అధికారమునకు సా ర్వ భౌ మా ధి కా ర ము (Paramountcy) అని పేరు. బ్రిటిష్‌వారు ౧౯౪౮ జూన్‌లో వారి అధికారమును బ్రిటిష్ ఇండియాలోనివారి పరము చేయునపుడు సార్వభౌమత్వము మాత్రము వారి పరము కాజాలదు, ఇది మొదటి సూచన. కాని సార్వభౌమత్వ మనునది ఉండనే ఉండదు. ప్రతి సంస్థాన పరిపాలకుడు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము కలవాడగును. అనగా హైదరాబాదు, మైసూరు, తిరువాన్‌కూరు, బరోడా మొదలగు రాజ్యములన్నియు ఇప్పటివలె దేశమందుండు ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడక, దేనికి తోచిన మార్గములో అది నడుచు స్వాతంత్ర్యము కలది అగును. దేశములో సుమారు ౬౦౦ సంస్థానము లున్నవి. ఇవన్నియు స్వతంత్రరాజ్యము లగును.

౧౯౪౨ లో క్రిప్సు రాయబారిగ వచ్చినప్పుడు ఇట్టి సూచనలనే రాష్ట్రములను గురించియు, సంస్థానములను గురించియు చేసియుండెను. అట్లీ ప్రకటనకును, క్రిప్సు ప్రకటనకును అనేకవిషయములందు పోలిక లున్నవి.

వీటి అన్నిటియొక్క ఫలిత మేమి అనగా—౧౮ వ శతాబ్దమందు బ్రిటిష్‌వారి అధికారము దేశములో స్థాపింపబడుటకు పూర్వము ఎన్ని

స్వతంత్ర రాష్ట్రములు. ఎంత అరాచకము దేశమునందుండెనో, అంతకంటె విపరీతమైన పరిస్థితులను ఏర్పరచి, దేశమందుండి వెళ్లిపోవుటకు బ్రిటిష్‌వారు సంసిద్ధులై యున్నారు. ముస్లింలీగువారికి, కాంగ్రెసుకు సామరస్యము కుదరక, లీగువారు రాజ్యాంగ పరిషత్తులో చేరనిపక్షమున దేశము ఇట్టి స్థితిలోనికి వచ్చుట తప్పదు.

కాని ఇంతమాత్రముచేత మనము నిరాశ చెందవలసినది లేదు. ప్రస్తుతము మనకు ముఖ్యముగ కావలసినది బ్రిటిష్‌వారి దాస్యమునుండి విముక్తి. వారు సామ్రాజ్యాధికారమును వదలుకొన్నయెడల మన స్థితిగతులను మనమే చక్కబెట్టుకొనుటకు వీలగును. అట్లీ ప్రకటన మూలమున మనకు ఈ లాభము తప్పక లభించగలదు.

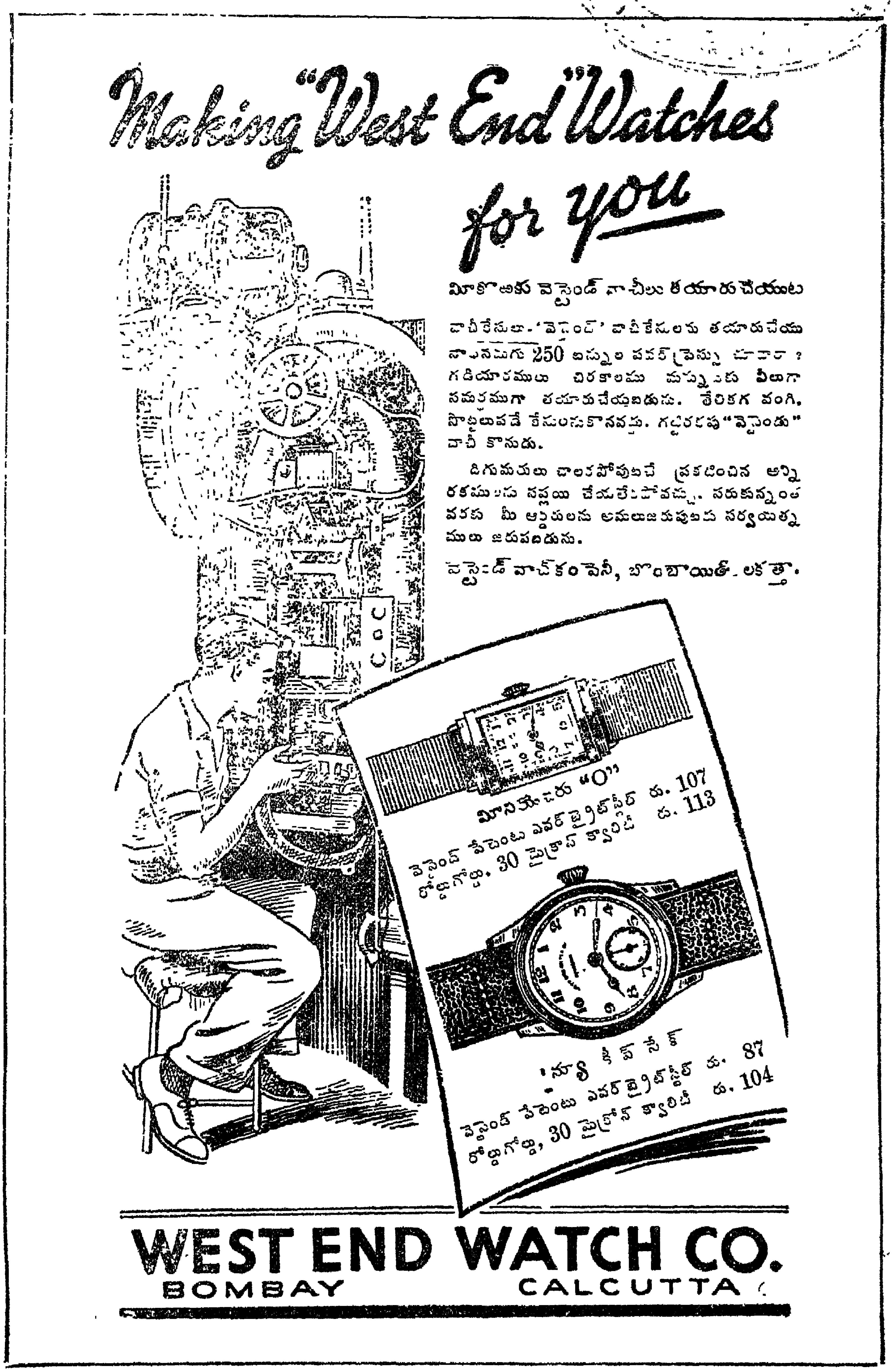
అయితే దేశము ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడక అనేకరాజ్యములుగా ఏర్పడుట నష్టకరమే. ఇదిగాక ఎవరు అధికారములో నుండుట అను విషయమై మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు రాష్ట్రములలో విప్లవములు, అంతర్యుద్ధములు బయలుదేరగలవు. ఇదికూడ నష్టకరమే. హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగనుండు రాష్ట్రములలోకూడ కాంగ్రెసుపక్షమువారికిని, సోషలిస్టులు కమ్యూనిస్టులు మొదలైన ఇతరపక్షములవారికిని కొంత సంఘర్షణ సంభవించవచ్చును. అనగా బ్రిటిష్‌వారు అధికారమును విసర్జించినతర్వాత కొంతకాలమువరకు మనము శాంతిభద్రతలకు దూరమగుదుమేమో! కాని ఇది తప్పదు. బ్రిటిష్‌వారు దేశమందున్నను ఇట్టి పరిస్థితులు తప్పవు. కాని ఇంతమాత్రముచేత అట్లీ ప్రకటనలో సూచించిన బ్రిటిష్ నిర్గమనము జరుగకూడదని వాదించువా రెవ్వరును ఉండరు.

దేశమందు స్వతంత్రరాజ్యము లనేకములు ఏర్పడినను అట్టి విధానము చాలకాలము సాగకుండునట్లును, దాని మూలమున విస్తారప్రమాదము కలుగకుండునట్లును మన నాయకులు తగిన చర్యను తీసుకొనవలెను. స్వదేశసంస్థానములలో అనేకములు ఈ విప్లవకాలమందు వాటి ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనజాలవు. అవి సమీపమందుండు రాష్ట్రములలోగాని పెద్ద సంస్థానములలోగాని కలిసిపోవును. సంస్థానము లనేకములలో ప్రజలు రాజకీయవిజ్ఞానము కలవారై, నిరంకుశప్రభుత్వములను అణగంటజేయ దీక్ష వహించియున్నారు. ఈ సంస్థానాధీశులకు బ్రిటిష్‌వారి సహాయము ప్రస్తుత ముండుటచేత ప్రజల ఉద్యమములను వారణచివేయగలవారై ఉన్నారు. బ్రిటిష్‌వారి అధికారము అంతరించినతర్వాత వీరు ప్రజలకు లోబడుట తప్పదు. సంస్థానప్రజల ఉద్యమమునంతను ప్రస్తుతము కాంగ్రెసుపక్షమువారు పూర్తిగ నడుపుటలేదు. కాని ఇకమీదట వారు నడపగలరు. దాని మూలమున సంస్థానములలో చిన్నవాటిమూలమున కలుగగల ప్రమాదము తగ్గిపోవును.

హైదరాబాదు, కాశ్మీరము మొదలైన పెద్దసంస్థానములుమాత్రము వాటి స్వాతంత్ర్యమును వదలుకొనుటకు అనుమానింపగలవు. కాని కాంగ్రెసుపక్షమువారు అన్నిసంస్థానములతో రాయబారములు జరిపి, వాటి నన్నిటిని ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడి ప్రవర్తించునట్లు చేయవలసి ఉన్నది. ఇదంతయు జరుగుటకు కొన్ని సంవత్సరముల కాలము పట్టవచ్చును. ౧౯౧౭ లో రషియాయందు విప్లవము సంభవించినపుడు అంతకుపూర్వము రషియాలో చేరియుండిన రాష్ట్రము లనేకములు విడిపోయి స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించెను. కాని విప్లవప్రభుత్వమును స్థాపించిన కమ్యూనిస్టుపక్షమువారు తమ బలమును వృద్ధిచేసికొని క్రమక్రమముగ ఈ రాష్ట్రములన్నిటిని రషియాలో చేర్చగలిగిరి. అదేవిధముగ హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు రాష్ట్రము లన్నిటిలో ఏర్పడియున్న కాంగ్రెసుపక్షమువారు ఈ రాష్ట్రములు విలయించవలన ఏర్పడు రాజ్యములో తమ బలమును స్థిరపరచుకొని క్రమక్రమముగ ఇతరభాగములను తమ వలుకుబడిలోనికి తెచ్చుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను. కాంగ్రెసుకు లోబడియున్న హిందూస్థానము చిన్నరాజ్యముకాదు. దేశములో చాలభాగము ఇందులో కలిసియుండును. ౧౮ వ శతాబ్దములో బ్రిటిష్‌వారు చేయగలిగినట్టి పనిని దేశాభిమానపూరితులగు కాంగ్రెసు పక్షమువారు ౨౦ వ శతాబ్దములో చేయలేనిపక్షమున స్వరాజ్యమునకు మనకు అర్హత లేదనియే చెప్పవలసివచ్చును. బ్రిటిష్‌వారు వారి అధికారమును వదలుకొనినతర్వాతనే మనకు నిజమైన పరీక్షాసమయము సంభవించనున్నది. మన చిక్కులన్నియు అప్పటినుండియే ప్రారంభము కాగలవు. సామ్రాజ్యమును నిర్మూలము చేయుటయందు మనము చూపిన శక్తిసామర్థ్యములకంటె ఎన్నియో రెట్లు ఎక్కువ శక్తిసామర్థ్యములను నిర్మాణకార్యక్రమమును సాగించుటయందు చూపవలసియున్నది.

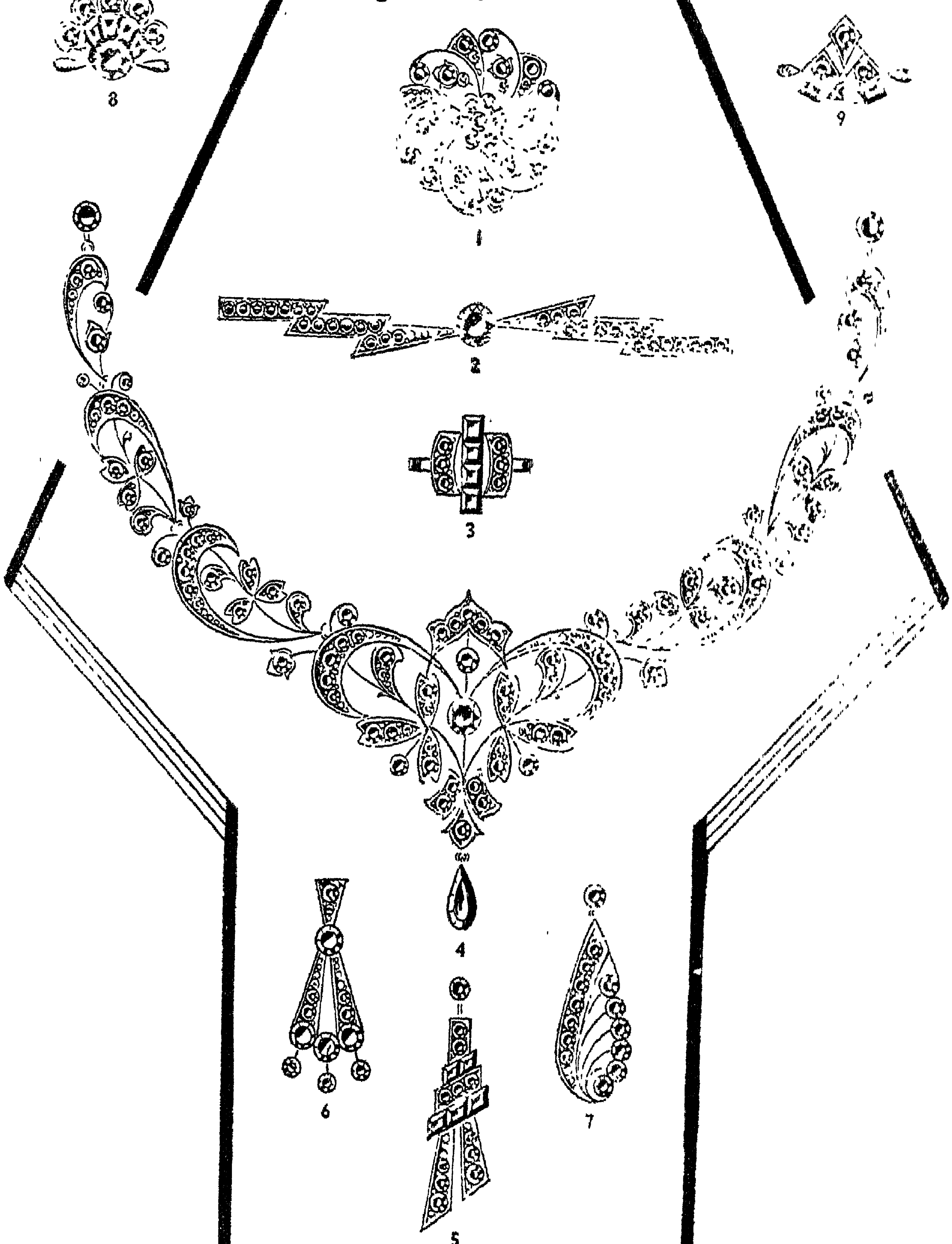
ఇంతకూ బ్రిటిష్‌వారు వారిఅధికారమును బెంగాలు, పంజాబు మొదలైన రాష్ట్రములలో "ఇప్పుడున్న ప్రభుత్వముల" వశముచేయక, మరియొకమార్గమును వారనుసరింతురేమో అన్న సందేహమునకు అవకాశము లేకపోలేదు. భారతీయుల శ్రేయస్సునకు ఎవరి అధికారము అనుకూలముగ నుండునో అట్టివారి పరముగా బ్రిటిష్‌వారు వారి అధికారమును పరివర్తనము చేయునట్లుకూడ అట్లీ అతని ప్రకటనలో సూచించెను. దీనినిబట్టి వారీ విషయమునుగురించి ఇంకను ఆలోచించుచున్నారనియు, ఏ నిశ్చయమునకు రాలేదనియు చెప్పవలసియున్నది. ఇదిగాక, అట్లీ ప్రకటనలో మరియొకభాగమందు ఈ మాట లున్నవి: "బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు వారి అధికారమును ఎవరి హస్తగతము చేయదలచియున్నారో అట్టివారి ప్రతినిధులతో అధికారపరివర్తనము మూలమున సంభవించు వ్యవహారములను గురించి సంప్రదించెదరు." అని. అనగా ఇప్పటికే ఎవరికో తమ అధికారమును పరివర్తనముచేయ బ్రిటిష్‌వారు ఊహించియున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కాని వా రెవ్వరో అట్లీ బహిర్గతము చేయలేదు.

పక్షాంతరములలో ఏది అమలులోకి వచ్చునో నిర్ధారణ చేయుట కష్టసాధ్యము. కాని దేశమునందు అనేకరాజ్యము లేర్పడినను మనము నిరాశ చెందవలసిన అవశ్యకము లేదనిమాత్రము మనము తెలుసుకొనవలెను. క్రీ. శ. ౧౭౭౬ లో అమెరికావారు బ్రిటిష్‌వారిపై తిరుగుబాటుచేసి స్వాతంత్ర్యమునకై యుద్ధము చేయబూనినపుడు వారందరు ఒక కేంద్రప్రభుత్వము క్రింద ఉండలేదు. వారు పదమూడు స్వతంత్రరాజ్యములుగా విభాగమైయుండిరి. కాని యుద్ధము ముగిసి తర్వాత వారు ఈ విభాగము మూలమున అనేక అనర్థములకు లోబడవలసి వచ్చెను. వాటిని కొంతకాలము అనుభవించి తుదకు వాటిని తొలగించుకొనినగాని తాము బాగుపడజాలమని తలచి ౧౭౮౭ లో సంయుక్తరాష్ట్రములుగ నేర్పడి ఒక కేంద్రప్రభుత్వమును స్థాపించుకొనిరి గనుక దేశాభిమానముతోడను, పట్టుదలతోడను మన నాయకులు పనిచేసినయెడల వెంటనే కాకపోయినను, కొద్ది సంవత్సరములలో అఖండహిందూస్థానమును స్థాపించుటకు వీలగును.

Making "West End" Watches for you
మీకొరకు వెస్టెండ్ వాచీలు తయారుచేయుట
వాచీకేసులు-'వెస్టెండ్' వాచీకేసులను తయారుచేయు నాణెమగు 250 టన్నుల పవర్ ప్రెస్సు చూచారా? గడియారములు చిరకాలము మన్నుటకు వీలుగా సమర్థముగా తయారుచేయబడును. తేలికగ వంగి, సొట్టలుపడే కేసులుకొనవద్దు. గట్టిరకపు "వెస్టెండు" వాచీ కొనుడు.
దిగుమతులు చాలకపోవుటచే ప్రకటించిన అన్ని రకములను సప్లయి చేయలేకపోవచ్చు. సరుకున్నంత వరకు మీ ఆర్డరులను అమలుజరుపుటకు సర్వయత్నములు జరుపబడును.
వెస్టెండ్ వాచ్ కంపెనీ, బొంబాయి-కలకత్తా.
మోనికోచరు "O"
వెస్టెండ్ పేటెంటు ఎవర్‌బ్రైట్‌స్టీల్ రు. 107
రోల్డుగోల్డు. 30 మైక్రాన్ క్వాలిటీ రు. 113
'న్యూ' కీప్‌సేక్
వెస్టెండ్ పేటెంటు ఎవర్‌బ్రైట్‌స్టీల్ రు. 87
రోల్డుగోల్డు, 30 మైక్రోన్ క్వాలిటీ రు. 104
WEST END WATCH CO.
BOMBAY CALCUTTA

శ్రేష్టమైన
వజ్రములు, మణులు

ఉమ్మిడి రామయ్యశెట్టి, గురుస్వామిశెట్టి అండ్ కంపెనీ,

23-25, చైనాబజారురోడ్డు, జి. టి. మదరాసు.

టెలిఫోను : 2802

టెలిగ్రాంలు : Vummidiar.

ఇదిగాక అధికారమును సంపాదించుటకును, అనుభవించుటకును ఏ భారతీయులకు అర్హతగలదో అట్టివారికే అధికారము లభించనున్నది గాని, బ్రిటిష్‌వారు ఎవరి కియ్యదలచెదరో వారికే అధికారము రానున్నదని అనుకొనరాదు. అనేకరాష్ట్రములలో ప్రస్తుతము కాంగ్రెసుపక్షమువారు అధికారములో నున్నారు. వీరి అధికారమునకు ప్రజాభిమానము కారణముగాని బ్రిటిష్‌వారి ఇష్టానిష్టములు కావు. బ్రిటిష్‌వారు అధికారమిచ్చుట, భారతీయులలో ఎవరో ఆ అధికారమును తీసుకొనుట అను మాటలకు అర్థములేదు. ప్రజాభిమానము మూలమునను, కార్యదక్షతవలనను ఏ పక్షమువారు ఏయే రాష్ట్రములందు అధికారమునకు రాగలరో అట్టివారే అధికారార్హులని బ్రిటిష్‌వారు పరిగణించవలసి యున్నది. వారిని కాదని మరియెవరికైన వారు అధికారమందుంచినయెడల అట్టివారి అధికారము నిమిషమాత్రముకూడ నిలబడజాలదు. ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి జరుగబోవునది భారతీయుల చేతులలో అధికారము క్రొత్తగ వచ్చుటకాదు. ఫలానా భారతీయులకు అధికారము వచ్చినదని బ్రిటిష్‌వారు ప్రకటించుట మాత్రమే.

అధికారము ఎవని పరము చేయుట అను విషయమై బ్రిటిష్‌వారు ఈ ౧౬ నెలల మధ్యన మన దేశమందు జరుగబోవు పర్యలను గమనించి ఏదియో ఒక నిర్ణయమునకు రావలసియున్నది. ఇదిగాక ఈ మధ్యకాలమందు వారు కొన్ని వ్యవహారములను పరిష్కరించుకొనెదరు. ఆ వ్యవహారములు కొన్ని ప్రధాన విషయములకు సంబంధించినవి.

(౧) బ్రిటిష్‌వారికి బర్మా, మలయా మొదలగు వలసరాష్ట్రములందు ఇంకను సామ్రాజ్యాధికార మున్నది. ఇదిగాక ఆస్ట్రేలియా న్యూజీలెండులు ఆ సామ్రాజ్యములో చేరిన భాగములే. వీటిని శత్రుబాధనుండి రక్షించవలసిన బాధ్యతకొంతవరకు బ్రిటిష్‌వారిపై నున్నది. అందునిమిత్తము వారు ఇంగ్లండు నుండి ఈ దేశములకు సైన్యములను, నౌకలను, ఆకాశ విమానములను, యుద్ధపరికరములను పంపవలసియుండును. ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రేలియాల మధ్యన, మార్గములో అచ్చటచ్చట సైన్యాదులను ఉంచుకొనుటకు కావలసిన ప్రదేశములు, వసతులు వారు కల్పించుకొనవలెను. ఇట్టి సందర్భములో వారు మన దేశములో కొన్ని ప్రదేశములు, సదుపాయములు సంపాదించగోరుట సహజము. మనము ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యములో కలిసియుండినను, లేక అందుండి విడిపోయినను, రక్షణవిషయములో ఇట్టి సహాయము వారికవసరము. ఇదిగాక మనకుకూడ రక్షణవిషయములో వారి సహాయము కొంతకాలమువరకు అవసరమగునేమో. ఈ వ్యవహారములకు సంబంధించిన అంశముల నన్నిటిని వారును మనమును పరస్పరము సంప్రతించుకొని ఏదో ఒక తీర్మానమునకు రావలసియున్నది. వారికిని, మనకును వీటి నిమిత్తమై ఒక ఒడంబడిక అవసరమగును.

(౨) ఇదిగాక వర్తకవ్యాపారముల విషయమైకూడ ఒక నిర్ణయమునకు రావలెను.

(౩) ఇంగ్లీషు ఉద్యోగస్థు లనేకులు మనదేశమం దిప్పుడున్నారు. వారు మన ప్రభుత్వముల ఉద్యోగమందు ౧౯౪౮ జూన్ తర్వాత ఉండుట కిష్టపడక పోవచ్చును. అట్టి సందర్భములో వారి కియ్యవలసిన పెన్షన్లను గురించి, నష్టపరిహారము క్రింద ఇయ్యవలసిన మొత్తములను గురించి నిర్ణయము జరుగవలసియున్నది.

(౪) ఇప్పటి యుద్ధకాలమందు బ్రిటిషువారు మనకు ౧౬౦౦ కోట్ల రూపాయలవరకు బాకీపడియున్నారు. ఈ మొత్తమును వారు మనకు చెల్లించవలసి యున్నది. దీనికే "స్టర్లింగు నిలవ" అని పేరు. ఈ బాకీని వారు ఎట్లు చెల్లించవలసినది, ఎంతకాలములోపల చెల్లించవలసినది—మొదలైన విషయములను గురించి వారూ, మనమూ ఒక ఒడంబడిక చేసుకొనవలెను. ఈలాటి వ్యవహారములు అనేకము లున్నవి. వీటి నన్నిటిని పరిష్కరించుకొనుటయే క్రొత్తవైస్రాయి అగు మౌంట్‌బాటన్ చేయవలసినపని.

దేశమునకంతకు ఒకే కేంద్రప్రభుత్వము ఏర్పడినయెడల ఈ ఒడంబడిక అంతయు బ్రిటిష్‌వారు ఆ ఒక్క ప్రభుత్వముతో చేసుకొనెదరు. లేనిపక్షమున దేశమందు ఎన్ని స్వతంత్రరాజ్యము లేర్పడునో వాటి అన్నిటితో ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ వారు ఒడంబడికలు చేసుకోవలసిన ఆగత్యము సంభవించును. రక్షణవిషయమై వారు ప్రత్యేకముగ హైదరాబాదు, తిరువాన్కూరు, సింధురాజ్యము, బెంగాలు రాజ్యము, పంజాబురాజ్యము మొదలైన వేరువేరు రాజ్యములలోని ప్రభుత్వములతో పైన ఉదహరించిన వ్యవహారములన్నిటిని గురించి ఏదోఒక పరిష్కారమునకు రావలసియుండును. ఈ రాజ్యములలో అనేకములు చాల చిన్నవి. ఆర్థికముగ వాటికి ఎక్కువ వసతులు లేవు. అట్టి సందర్భములో వాటిని పాలించువారు బ్రిటిష్‌వారితో సరిసమానముగ బేరమాడి తమకు కావలసిన సదుపాయములను సంపాదింపగల స్థితిలో ఉండరు. వారిని మభ్యపరచి, వారిచేత తమకు అనుకూలములైన ఒడంబడికలకు అంగీకారము పొందుటకై బ్రిటిష్‌వారు ప్రయత్నింతురు. ఇందువలన దేశమునకు గొప్ప ప్రమాదము సంభవించవచ్చును. చిన్నచిన్న దేశములను పాలించు రాజులకు ఋణములనిచ్చి, వాటిని కాలక్రమమున వశపరచుకొనుట పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యము లనుసరించు రాజనీతికి ఒక ప్రధానలక్షణము. ప్రస్తుతము అమెరికావారు గ్రీసు, ఇటలీ మొదలైన దేశములలో తమ పలుకుబడిని ఈ విధముగనే స్థాపించుకొన జూచుచున్నారు. అనేక చిన్నచిన్న రాజ్యములుగ మన దేశము చీలిపోయినయెడల మనకుకూడ ఇట్టి ప్రమాదము సంభవించవచ్చును.

ఏది ఎట్లు జరుగనున్నను రాబోవు ౧౬ మాసములు మన దేశచరిత్రలో చాల ప్రధానకాలమని చెప్పవలసి యున్నది. బ్రిటిష్‌వారు మన దేశమునుండి నిర్గమించుట, మనకు స్వాతంత్ర్యము లభించుట, దేశమందు ఒకే కేంద్రప్రభుత్వము వచ్చుటయో, లేక అనేకప్రభుత్వములు స్థాపితము లగుటయో నిర్ణయమగుట. కాంగ్రెసు, లీగు, కమ్యూనిస్టులు, సోషలిష్టులు, హిందువులు, శిక్కులు, సంస్థానాధీశులు, సంస్థాన ప్రజలు—వీ రందరు అధికారమునకై పోరుట, ఆపోరు విప్లవరూపమునుధరించుట—ఇవంతయు ఈ ౧౬ మాసములలో జరుగనున్నది. ఇది యుగసంధి. ఒక యుగము అంతరించి మరియొక యుగము ప్రవేశించు కాలము.

అమాత్యపథకం: ఉత్తరకాండ

= శ్రీ పోలవరపు శ్రీరాములు =

మన దేశస్వాతంత్ర్యసమరచరిత్రలో గత పన్నెండు నెలలూ అతి ప్రధానమైనవి. ౧౯౪౬ మార్చి మొదలు ౧౯౪౭ మార్చిలోపుగా మన రాజకీయరంగంలో అనేక చరిత్రాత్మక సంఘటనలు జరిగినవి. బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వపక్షమున అమాత్యత్రయం మన దేశానికి వచ్చి మూడు నెలలకు పైగా వివిధపక్షాల నాయకులతోనూ రాయబారాలు జరిపింది, భవిష్యత్ రాజ్యాంగరచనకు ఒక పథకాన్ని సూచించింది, ఆ పథకానుసారం ప్రప్రథమంగా కేంద్రంలో ప్రజాప్రభుత్వస్థాపన జరిగింది, అదే పథకాన్ని అనుసరించి భారతరాజ్యాంగ పరిషత్తు కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది—ఇదంతా ఈ పన్నెండుమాసాలలోనే.

ఇంతే కాదు. వీటన్నిటినీ మించిన మహత్తరమైన సంఘటన కూడా ఈ పన్నెండు నెలల్లోనే జరిగింది. భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సమస్యాపరిష్కారానికి బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం అనుసరించదలచిన నూత్న విధానాన్ని స్పష్టపరుస్తూ, ప్రధాని అట్లీ కామన్సుసభలో ౧౯౪౭ ఫిబ్రవరి నెల ౨౦ వ తేదీన అతిప్రధానమైన ప్రకటన చేశాడు.

౧౯౪౮ జూన్ నెలలోపుగానే భారతదేశ పరిపాలనాధికారాన్ని బాధ్యతాయుత భారతీయుల హస్తగతం చేయవలెనని బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం సంకల్పించుకున్నదని ప్రధాని ఆ ప్రకటనలో స్పష్టంగా చెప్పివేశాడు. రెండు ప్రముఖరాజకీయపక్షాలవారు ఈలోపుగా ఏకాభిప్రాయానికి వచ్చినా రాకపోయినా, ౧౯౪౮ జూన్ తర్వాత భారతదేశ పరిపాలనావిషయంలో తమకు ఏవిధమైన బాధ్యతా వుండబోవడం లేదని బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం ఈ కొత్తప్రకటన ద్వారా చెప్పివేసింది.

బ్రిటిష్‌వారు ఇప్పటివరకూ ఏప్రకటన చేసినా, ఏహామీ ఇచ్చినా, గత వాగ్దానభంగాలవల్లనైతేనేమి, తదితర కారణాలవల్లనైతేనేమి భారతప్రజానీకంలో అనేకమందికి అనుమానాలు, అపోహలు సహజంగా వస్తుండేవి. భారతదేశంనుంచి తమ నిష్క్రమణకు బ్రిటిష్‌వారు ఈవిధంగా ఒక స్పష్టమైన గడువును పెట్టుకొని దేశపరిపాలనాధికారాన్ని పర్యవసానంగా భారతీయులపరం చే ' లిచారంటే వాస్తవంగా ఇది అపూర్వమైన విషయమే. కాబట్టి (టిష్‌వారు ఇప్పటివరకూ చేసిన మిగతా ప్రకటనలన్నీ ఒక ఎత్తు; ఎన్ని అంతరార్థాలు, అవాంతరాలు వున్నప్పటికీ ఈ ఒక్క ప్రకటనా ఒక ఎత్తు.

ఇండియామంత్రి లార్డ్ పెథిక్‌లారెన్స్, బ్రిటిష్‌వ్యాపారశాఖామంత్రి సర్ స్టాఫర్డ్ క్రిప్స్, రక్షణశాఖామంత్రి ఏ. వి. అలెగ్జాండర్ ఈ అమాత్యత్రయం ౧౯౪౬ మార్చి మాసాంతాన మన దేశానికి వచ్చి ఏప్రిల్, మే, జూన్ మూడు నెలలూ రాయబారాలు జరిపి, చివరకు మే ౧౬ వ తేదీన తమంతట తామే దేశ భవిష్యద్రాజ్యాంగరచనకు ఒక పథకాన్ని సూచించారు. సదరు ప్రకటనవరకూ జరిగిన రాయబారాలను పూర్వకాండగా తీసుకుంటే ప్రకటనానంతరం జరిగిన తర్జనభర్జనలను, మీమాంసను ఉత్తరకాండగా ఎంచవచ్చు.

*   *   *   *

బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వవైఖరిలో ఈ మార్పు రావడానికి కారణం ఏమిటి? ఇది ఎంతవరకు త్రికరణశుద్ధిగా చేసిన ప్రకటన? దీని ఆంతర్యమేమిటి? బ్రిటిష్‌వారు ఏవిధంగా అధికారాన్ని భారతీయుల హస్తగతం చేయబోతున్నారు? కాంగ్రెస్, ముస్లింలీగుల మధ్య రాజీకుదిరినా కుదరకపోయినా అధికారాన్ని అప్పగించివేస్తామంటున్నారుకదా, ఇందులోవున్న ప్రమాదాలేమిటి? ప్రయోజనాలేమిటి? అనే విషయాలను జాగ్రతగా, సాకల్యంగా పరిశీలించడం అవసరం. ఇందుకు భారతదేశ స్వాతంత్ర్యస్థాపన విషయంలో గత పన్నెండుమాసాలలో బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం అనుసరిస్తూవచ్చిన విధానాన్నీ, ఆయాసందర్భాలలో చేసిన ప్రకటనలనూ, వాటి అంతరార్థాన్నీ, పూర్వాపరాలనూ అవగాహన చేసుకుంటేనేగాని ఇది బోధపడదు.

*   *   *   *

అమాత్యత్రయం గతసంవత్సరం మే ౧౬ వ తేదీ రాత్రి భారతదేశరాజ్యాంగపథకాన్ని ప్రకటించింది. దీన్నే నేటికీ రాజకీయవేత్తలు బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వ 'స్టేట్ పేపర్' అని వ్యవహరిస్తున్నారు. ఇదే మన దేశరాజ్యాంగనిర్మాణానికి బ్రిటిష్‌వారు నిర్ణయించిన ప్రాతి

పదిక. కాంగ్రెసుకు, ముస్లింలీగుకు రాజీ కుదరనికారణాన ముగ్గురు మంత్రులు బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వ అనుమతితో స్వయంగా తయారుచేసి ప్రకటించిన పథకం ఇది. యావద్భారతదేశానికీ ఒకే ప్రభుత్వం ఉండడం శ్రేయస్కరమనీ, భరతఖండాన్ని హిందూస్థాన్‌గా, పాకిస్థాన్‌గా విభజించడం అనర్థదాయకమేగాక ప్రమాదహేతువనీ ఈ పథకంలో అమాత్యత్రయం స్పష్టపరిచింది. ౧౯౩౫ ఇండియా ప్రభుత్వచట్టం ప్రకారం కేంద్రప్రభుత్వానికి దాదాపు ౮౦ శాఖలపై అధికారం వున్నప్పటికీ, అమాత్యపథకంలో యూనియన్‌ప్రభుత్వానికి విదేశవ్యవహారాలు, దేశరక్షణ, రహదారులు, ఈ మూడుశాఖలపై మాత్రమే అధికారం ఇచ్చారు. ఈవిధంగా అతిదుర్బలమైన కేంద్రప్రభుత్వస్థాపనను బ్రిటిష్‌మంత్రులు సూచించారు. పాకిస్థాన్ లభ్యం కానందున అసంతృప్తి చెందే ముస్లింలీగును ఈ విధంగా సంతృప్తి పరచవలెనని బ్రిటిష్‌వారి ఉద్దేశము. యూనియన్ ప్రభుత్వానికి చెందని శాఖలన్నిటిపైనా రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు అధికారం ఉంటుందన్నారు. యూనియనుకు ఒక కార్యవర్గం, ఒక శాసనసభ వుంటవి.

మనదేశంలో బ్రిటిష్‌వారి పరిపాలన ఏర్పడినప్పటినుంచీ రాష్ట్రప్రభుత్వాలనీ, కేంద్రప్రభుత్వమనీ రెండేరెండు అంతస్తులు వుంటూవచ్చినవి. అమాత్యపథకంలో యూనియన్ ప్రభుత్వం, రాష్ట్రప్రభుత్వాలే గాక, రాష్ట్రకూటాలనే మూడో అంతస్తును సృష్టించారు. దేశాన్ని 'ఏ', 'బి', 'సి' సెక్షన్లుగా విభజించి ఈశాన్యదిశన బెంగాల్, అస్సాం రాష్ట్రాలనుచేర్చి 'సి' గ్రూప్‌అనీ, వాయవ్యాన పంజాబు, సింధు, సరిహద్దురాష్ట్రాలను, బెలూచిస్థాన్‌ను కలిపి 'బి' గ్రూప్ అనీ అన్నారు. మిగిలిన ఆరురాష్ట్రాలూ కలిసి 'ఏ' గ్రూపు.

ఈ విధంగా ఏర్పాటయే రాష్ట్రకూటాలకు ప్రత్యేకరాజ్యాంగాలుసైతం ఉంటవనీ, ఆ రాజ్యాంగాలను, ఆ రాజ్యాంగాలకు వుండవలసిన అధికారాలను ఆయా రాష్ట్రాలనుంచి వచ్చే రాజ్యాంగ పరిషత్తు సభ్యులు నిర్ణయించాలనీ కూడా మంత్రిత్రయపథకం సూచించింది. రాష్ట్రవర్గీకరణంలో పాల్గొనడమో, మానడమో ఆయా రాష్ట్రాలే యథేచ్ఛగా నిర్ణయించుకోవచ్చునో లేదో అమాత్యపథకం ఆనాడు సందిగ్ధంగా వదిలివేసింది. ఈ విషయంలో ఉభయపక్షాలమధ్య భేదాభిప్రాయాలు ఏర్పడినవి. నిర్బంధ రాష్ట్రవర్గీకరణకు కాంగ్రెస్ ప్రతికూలం; ముస్లింలీగుకు కావలసింది నిర్బంధవర్గీకరణ. నిర్బంధంగా రాష్ట్రవర్గీకరణ ఏర్పాటుచేయడం పరోక్షంగా పాకిస్థాన్‌ను స్థాపించడమే అవుతుంది. పాకిస్థాన్‌కు ప్రతికూలంగావున్న వాయవ్య, అస్సాం రాష్ట్రాలను బలవంతాన ఆయారాష్ట్రకూటాలలో చేర్చడమే అవుతుంది.

భారతరాజ్యాంగ పరిషత్తుతో బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం ఒక ఒడంబడిక చేసుకుంటుందనీ, ఆ ఒడంబడిక కుదిరినతర్వాతగాని కొత్తప్రభుత్వానికి బ్రిటిష్‌వారు అధికారాన్ని అప్పగించరనీ అమాత్య పథకంలోని మరొకఅంశం. ఈ ఒడంబడిక స్వభావం ఎలా వుంటుందో బ్రిటిష్‌వారు తమ పథకంలో స్పష్టపరచలేదు. భారతదేశం ఇష్టమైతే బ్రిటిష్ కామన్వెల్తులో వుండవచ్చుననీ, లేకపోతే వుండ నవసరం లేదనీమాత్రం చెప్పారు. ఇదీ అమాత్యపథక స్థూలస్వరూపం.

* * * *

ప్రజాపరిషత్తు నూత్నరాజ్యాంగాన్ని తయారుచేసి తదనుగుణంగా కొత్త కేంద్రప్రభుత్వం ఏర్పడేవరకూ 'దేశపరిపాలనాబాధ్యత నిర్వహించడానికి తాత్కాలిక కేంద్రప్రభుత్వస్థాపన జరుగుతుందని అమాత్యత్రయమే ప్రకటించింది. ముగ్గురుమంత్రులూ మనదేశంలో మకాంవేసివుండగానే, కాంగ్రెస్, ముస్లింలీగులను రెంటినీ కూడకట్టుకొని తాత్కాలిక కేంద్రప్రభుత్వస్థాపనకు మొదట సిమ్లాలోనూ, ఆ తర్వాత ఢిల్లీలోనూ కూడా రాయబారాలు జరిపారు. జిన్నా, నెహ్రూల సమావేశమైతే జరిగిందిగాని ఈ రాయబారాలేమీ ఒక ఫలితానికి రాలేదు. కేంద్రప్రభుత్వంలో ముస్లింసభ్యులందరూ లీగుకుచెందినవారే వుండాలనీ, జాతీయముస్లింసభ్యుడు వుండకూడదనీ, లీగ్ కాంగ్రెసులకు సమానప్రాతినిధ్యం అవసరమనీ జిన్నా మొండివాదన సాగించాడు. తమ సంస్థ యావద్భారత జాతీయప్రాతినిధ్యం గల ఏకైకసంస్థ కాబట్టి జాతీయముస్లింలకు ప్రాతినిధ్యం లేకపోతే తమ సంస్థ జాతీయస్వభావాన్నే కోల్పోయినట్లవుతుందని కాంగ్రెస్ వాదన సాగించింది. లీగ్ ప్రతిబంధక వైఖరివల్లనైతేనేమి, కాంగ్రెస్‌పట్టుదలవల్లనైతేనేమి అప్పటిలో కేంద్రప్రభుత్వస్థాపన ఒనకూడలేదు.

ఇది ఇలా వుండగా అమాత్యపథకాన్ని ఢిల్లీసమావేశంలో ఆమోదించిన ముస్లింలీగు ౧౯౪౬ జూలై ౨౯-వ తేదీన బొంబైలో సమావేశమై తమ పాత నిర్ణయాన్ని ఉపసంహరించుకుంటూ, పథకాన్ని తిరస్కరించడమేగాక పాకిస్థాన్‌లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి ప్రత్యక్షప్రతిఘటనోద్యమాన్ని సైతం సంకల్పించి ఒక తీర్మానాన్ని చేసింది. ఆ విపరీత తీర్మాన దుష్ఫలితాలేమిటో దేశం నేటికీ అనుభవిస్తూనే వున్నది.

కాంగ్రెస్‌కార్యవర్గం ఆగస్టు ౧౦-వ తేదీన ఢిల్లీలో సమావేశమై రాష్ట్రవర్గీకరణవిషయంలో తమ దృక్పథాన్ని స్పష్టపరుస్తూ అమాత్యపథకాన్ని పూర్తిగా ఆమోదిస్తున్నట్లు పునరుద్ఘాటనచేసింది.

అమాత్యపథకాన్ని ఎవరైతే ఆమోదిస్తారో వారికే తాత్కాలిక కేంద్రప్రభుత్వంలో పాల్గొనే అర్హత వుంటుందని కేంద్రప్రభుత్వ నిర్మాణబాధ్యతను పూర్తిగాతనపై వేసుకున్న వైస్రాయి లార్డ్ వేవెల్ ముందుగానే స్పష్టంచేశాడు.

ఈ పరిస్థితులలో ౧౯౪౬ ఆగస్టు ౧౨-వతేదీన అప్పటి కాంగ్రెస్‌అధ్యక్షుడు పండిట్ నెహ్రూ గాంధీజీతో ఏదోవిషయమై సంప్రతించేనిమిత్తం వర్ధాకు వచ్చివుండగా వైస్రాయిభవనంనుంచి ఈ కింది అధికారప్రకటన వెలువడింది!

"తాత్కాలిక ప్రభుత్వ నిర్మాణం విషయమై అవసరమైన ప్రతిపాదనలు చేయవలసిందని సార్వభౌమ ప్రభుత్వంవారి ఆమోదంతో వైస్రాయి కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడైన నెహ్రూను ఆహ్వానించాడు. రాష్ట్రపతి ఇందుకు సమ్మతించాడు. తన ప్రతిపాదనలను వైస్రాయితో చర్చించడానికి పండిట్ నెహ్రూ త్వరలో ఢిల్లీకి రాబోతున్నాడు."

అమాత్య పథకాన్ని అఖిలభారత ముస్లింలీగు తిరస్కరించినందునా, దాన్ని ఆమోదిస్తేనేగాని కేంద్రప్రభుత్వంలో ఏ పక్షమూ పాల్గొనడానికి వీలులేనందునా బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి తాత్కాలిక ప్రభుత్వ నిర్మాణం విషయంలో కాంగ్రెస్‌వారిని ఆహ్వానించక గత్యంతరం లేకపోయింది.

కొత్తగా ఏర్పడవలసిన తాత్కాలిక కేంద్రప్రభుత్వం దేశంలోని ప్రముఖ రాజకీయపక్షాలన్నిటి ప్రాతినిధ్యాన్ని కలిగివుంటేనే గాని ప్రయోజనం లేదనే విషయాన్ని కాంగ్రెస్ గ్రహించకపోలేదు. ముస్లింలీగు సహకారాన్నికూడా కోరుతూ నెహ్రూ వైస్రాయి వద్దనుంచి తనకు పిలుపువచ్చిన మరుసటిరోజున జనాబ్ జిన్నాకు వ్రాసినఉత్తరమే ఇందుకు నిదర్శనం. ఈ ఉత్తరం వ్రాయడంతో తృప్తిపడి వూరుకోక ౧౯౪౬ ఆగస్టు ౧౫ వ తేదీన నెహ్రూ వర్ధానుంచి ఏకాఏకిన బొంబాయికి వెళ్లి లీగ్ అధ్యక్షుణ్ని కలుసుకొని ముఖాముఖిగా లీగ్ సహకారాన్ని కోరనుకూడా కోరాడు. కాని జిన్నా అందుకు సమ్మతించలేదు. అంతటితో గత్యంతరంలేక ఆ మరుసటిరోజునే ఢిల్లీకి బయలుదేరివెళ్లి వైస్రాయితో కేంద్రప్రభుత్వ నిర్మాణాన్ని గురించి సంప్రతించడమూ, ఒక నిర్ణయానికి రావడమూ కూడా జరిగింది. ఆగస్టు ౨౪ వ తేదీన కేంద్రప్రభుత్వంలో పాల్గొనే సభ్యుల పేర్ల జాబితాను అధికారపూర్వకంగా ప్రకటించివేశారు. ఇది జరిగిన దాదాపు వారంరోజులకే సెప్టెంబరు ౨ వ తేదీనే కేంద్ర ప్రభుత్వ సభ్యులు అధికారాన్ని స్వీకరించారు.

రక్షణ, విదేశ వ్యవహారాల శాఖలతోసహా అన్నిటిపై అధికారంతో కేంద్రంలో ప్రజాప్రతినిధుల ప్రభుత్వం ఏర్పడడం భారతదేశ రాజకీయచరిత్రలో ఇదే ప్రప్రథమం. ౧౯౩౫ ప్రభుత్వచట్టం కింద అప్పటివరకూ కేవలం వైస్రాయి కార్యవర్గంగా మాత్రమే పని చేస్తున్నదానికి ఒకవిధంగా మంత్రివర్గస్థాయి లభ్యమైంది. ఈ మంత్రివర్గానికి నెహ్రూ నాయకుడు; ఆయనే ఉపాధ్యక్షుడు. ఏర్పడడమే తరువాయిగా ఈ కేంద్రప్రభుత్వం భారతీయుల క్షేమాన్ని దృష్టిలోపెట్టుకొని ఒక్క ఊపుతో పనిచేసుకుపోవడం ప్రారంభించింది. వైస్రాయిని నామమాత్రమైన ప్రభుత్వాధిపతిగా మాత్రమే వుంచి, నెహ్రూమంత్రివర్గం ముందుకుసాగిపోవడం మొదలుపెట్టింది. కాంగ్రెసుప్రభుత్వం అనుసరించవలసిన విదేశవిధానాన్ని నెహ్రూ స్వతంత్రించి నిర్ణయించ సాగాడు. వాయవ్యరాష్ట్ర కొండజాతి ప్రజల భవిష్యత్తును గురించి అత్యంత శ్రద్ధాభక్తులతో ఆలోచించడం ప్రారంభించాడు. ఇంతేగాక సాహసించి వాయవ్యరాష్ట్ర సంచార కార్యక్రమాన్ని సైతం ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు.

* * * *

వైస్రాయికార్యవర్గమనడానికి బదులు ఇది నెహ్రూప్రభుత్వమనే చెలామణీ కాసాగింది. తాను నియమించిన కేంద్రప్రభుత్వం సాహసోపేతమైన విధానాలను అనుసరిస్తూ ముందుకు సాగిపోవడం చూసే సరికి వైస్రాయి లార్డు వేవెల్‌కే కంటకంగా తోచినట్టున్నది. ఏదో విధంగా దాని కార్యకలాపాలకు అడ్డుతగిలితేనేగాని లాభంలేదని భావించినట్లున్నాడు. వెంటనే ఒక ఎత్తువేసి, జిన్నాను ఢిల్లీకి పిలిపించుకొని మంతనాలు ప్రారంభించాడు. ముస్లింలీగు అమాత్యపథకాన్ని ఆమోదించకపోయినప్పటికీ, కేంద్రప్రభుత్వంలో చేరవలసిందని ఆహ్వానించడం, ౧౯౪౬ అక్టోబరు ౨౫-వ తేదీన లీగుసభ్యులు కూడా నెహ్రూప్రభుత్వంలో చేరడం సంభవించింది. కేంద్రప్రభుత్వ కార్యనిర్వహణం యథేచ్ఛగా సాగకుండా అంతరాయాలు ఏర్పడడానికి అదేమొదలు. అమాత్యపథకాన్ని ఆమోదించే విషయంలో తమ బొంబాయి తీర్మానాన్ని తిరిగి రద్దుచేసుకుంటామనీ, రాజ్యాంగ పరిషత్తులో చేరడానికి కూడా ఇష్టపడతామనీ ముస్లింలీగు తనకు హామీ ఇచ్చినట్లు కాంగ్రెస్ ప్రతినిధులకు వేవల్ తెలియజేశాడు. లీగ్ వైఖరి మారుతుందికదా అని కాంగ్రెసువారు నమ్మారు.

మీరట్ నగరంలో కాంగ్రెస్ మహాసభ నవంబరు ౨౨, ౨౩, ౨౪-వ తేదీలన జరిగినప్పుడు ముస్లింలీగుసభ్యులు కేంద్రప్రభుత్వంలో చేరినప్పటినుంచీ ప్రభుత్వనిర్వహణంలో ఎన్నెన్ని అవాంతరాలు ఏర్పడుతున్నదీ విషయనిర్ణయసభలో పండిట్ నెహ్రూ స్పష్టపరిచే సరికి భారతజాతీయవాదులకు విపరీతమైన ఆశ్చర్యం వేసింది. ఏరోజు కారోజు పరిపాలన దుర్భరంగానూ, దుస్తరంగానూ పరిణమిస్తున్నదనీ, ఇక పదిరోజులలో తాను, తనసహచరులు కేంద్రప్రభుత్వంలో వుంటామో లేదో సందేహాస్పదమైన విషయమనీ నెహ్రూ ఆనాటి సభలో అన్నాడు. ముస్లింలీగుప్రతినిధులు కేంద్రప్రభుత్వ రథచక్రాలనే తొలగించివేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారనీ, ప్రభుత్వంలో 'రాజుగారి పక్షం'వలె ప్రవర్తిస్తున్నారనీ, కేంద్రప్రభుత్వ స్వతంత్రస్థాయిని విస్తరింపజేయడానికి బదులు సంకుచితపరిచి అడ్డుపడుతున్నారనీ కూడా చెప్పాడు.

నలభైకోట్లమంది భారతీయుల క్షేమాన్నీ, శ్రేయస్సునూ కాంక్షించి కేంద్రప్రభుత్వాన్ని నడపదలచినవారు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు; ఇక పోతే లీగ్ ప్రతినిధులు కేంద్రప్రభుత్వంలో ఎందుకు చేరిందీ 'క్వాయిదే ఆజాం', వారు చేరిననాడే మనస్సులో వున్నమాట వున్నట్టు చెప్పివేశాడు. కేంద్రప్రభుత్వంలో కాంగ్రెసు ప్రతినిధుల వైఖరిని వేయికళ్ళతో కనిపెట్టివుండడానికి కేవలం 'సెంటినల్స్'గా (రక్షక భటులుగా) మాత్రమే వారు చేరారని జిన్నా అన్నమాటలు పాఠకులకు జ్ఞాపకం ఉండవచ్చు. కాబట్టి లీగ్ ప్రతిని

ధులు కేంద్రప్రభుత్వ రథచక్రాలు తొలగించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నా రని పండిట్ నెహ్రూ వర్ణించడంలో ఆశ్చర్యపడవలసిన దేమీ లేదు.

*　　*　　*　　*

కేంద్రప్రభుత్వ స్థాపన పూర్తిఅయిన తర్వాత సాధ్యమైనంత త్వరలో ప్రారంభం కావలసిన రాజ్యాంగ పరిషత్ సమావేశం అలా ప్రారంభం కాలేదు. ఒక నెలనుంచి మరొక నెలకు వాయిదాపడింది. చివరకు ఎలాగైతేనేమి ౧౯౪౬ డిసెంబరు ౯వ తేదీన పరిషత్ సమావేశం ప్రారంభించడానికి వైస్రాయి నిర్ణయించాడు. ముస్లింలీగు కేంద్రప్రభుత్వంలో చేరిందేగాని, రాజ్యాంగ పరిషత్తులో పాల్గొనేదీ, పాల్గొనందీ తేల్చకుండా వుండిపోయింది. అమాత్యపథకాన్ని తిరస్కరిస్తూ చేసిన తీర్మానాన్ని ఉపసంహరించుకోలేదు.

రాజ్యాంగపరిషత్ సమావేశం ప్రారంభమయే రోజు దగ్గిర పడినకొద్దీ, అమాత్యపథకంలోని రాష్ట్రవర్గీకరణకు సంబంధించిన క్లాజు అన్వయం విషయమై దేశంలో తర్జనభర్జనలు, వాద ప్రతివాదనలు పెచ్చుపెరిగిపోవడం మొదలుపెట్టినవి. అస్సాం రాష్ట్రం ఈశాన్యవర్గంలోనూ, సరిహద్దు రాష్ట్రం వాయవ్యవర్గంలోనూ బలవంతాన కలిసిపోయి తమ వ్యక్తిత్వాన్ని, స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిని కోల్పోవలసిందేనా అనే సమస్య ఉత్పన్నమైంది. ఏది ఏమైనప్పటికీ అస్సాం తనవ్యక్తిత్వాన్ని పోగొట్టుకోకూడదని గాంధీజీ సైతం హెచ్చరిక చేశాడు.

ప్రజాపరిషత్తు సర్వస్వతంత్రాధికారాలు గల సంస్థ అనీ, అమాత్యపథకానికి కట్టుబడే అది నడవాల్సివుంటుంది ప్రజలక్షేమానికీ అనుగుణంగా నూత్న రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేయవచ్చుననీ, ఏవైనా అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చినప్పుడుగాని, అన్వయాలు తెలుసుకోవలసి వచ్చినప్పుడుగాని ఫెడరల్ కోర్టు అభిప్రాయాన్ని తీసుకోవచ్చుననీ కాంగ్రెసు ఉద్దేశించింది. తాము చిరకాలంగా కోరుతున్న ప్రజాపరిషత్తు అమాత్యపథకంద్వారా, కొన్ని హద్దులకు లోబడినట్టిదే అయినప్పటికీ, ఏర్పడినందుకు కాంగ్రెసువారు మొత్తంమీద హర్షించారనే చెప్పవచ్చు. తాముకోరిన పాకిస్థాన్ కోరినట్టుగా ఎప్పుడైతే ఈ పథకంద్వారా లభ్యంకాదని గ్రహించారో, తాము కోరిన ప్రకారం హిందూస్థాన్‌కు ఒక రాజ్యాంగపరిషత్తు, పాకిస్థాన్‌కు మరొక రాజ్యాంగపరిషత్తు ఏర్పడడం అసంభవమనీ, బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం ఇందుకు పూర్తిగా ప్రతికూలులనీ ఎప్పుడైతే గ్రహించారో, అప్పుడే ముస్లింలీగు ఐనదానికీ, కానిదానికీ అడ్డుపడడం ప్రారంభించింది. కాంగ్రెసు అమాత్యపథకాన్ని సర్వంగా ఆమోదించలేదని నెపంవేసి లీగు పరిషత్తులో పాల్గొన తిరస్కరించింది.

*　　*　　*　　*

అంతట గత సంవత్సరం నవంబరు మాసాంతాన బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంవారు కేంద్రప్రభుత్వంలో పనిచేస్తున్న ఐదుగురు సభ్యులతో (ఇద్దరు కాంగ్రెసు, ఇద్దరు లీగు, ఒక సిక్కు) తక్షణమే లండనుకు బయలుదేరి రావలసిందని వైస్రాయికి కబురుచేశారు. ఏదో ముఖ్యమైన విషయాన్ని చర్చించదలచినట్లుకూడా బ్రిటిష్ మంత్రివర్గం ఈ ఆహ్వానంలో తెలియజేసింది.

అమాత్యపథకంవిషయంలో తమ వైఖరిని ఇంతకుపూర్వమే స్పష్టపరిచివున్నారు కాబట్టి ఇప్పుడు లండన్ రావలసిన ప్రత్యేక అవసరం ఏదీలేదని కాంగ్రెస్‌వారు ఈ ఆహ్వానాన్ని మొదట త్రోసివేశారు. ప్రధాని అట్లీయే ప్రత్యేకవిజ్ఞప్తి చేసినకారణంగా పండిట్ నెహ్రూ, సర్దార్ బలదేవ్‌సింగ్ గార్లు, లీగ్‌తరఫున జిన్నా, లియాకత్ అలీఖాన్ గార్లు కలిసి వైస్రాయి వేవెల్‌తో లండనుకు వెళ్ళి బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వంతో దాదాపు నాలుగురోజులపాటు సంప్రతింపులు సాగించారు.

చివరకు ౧౯౪౬ డిసెంబరు ౬వ తేదీన బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వంవారు తాము ఏపనిమీద కాంగ్రెసు, సిక్కు, లీగునాయకులను లండనుకు పిలిపించారో ఆ రహస్యమంతమాటనూ ఒక ముఖ్యమైన ప్రకటనద్వారా బయటపెట్టివేశారు.

ఈ ప్రకటనలోని ప్రధానాంశాలు ఇవి:

"నెహ్రూ, జిన్నా, లియాకత్ అలీ, బలదేవ్‌సింగ్ గార్లతో జరిపిన సంభాషణలు ఈ సాయంత్రంతో సమాప్తమైనవి. నెహ్రూ బలదేవ్‌సింగ్ గారలు రేపు ఉదయమే స్వదేశానికి తిరిగివెళ్ళుతున్నారు. రాజ్యాంగపరిషత్తులో వివిధపక్షాలవారూ పాల్గొనేట్లు చేసి, వారిమధ్య సహకారం ఏర్పడేటట్లు చేయడమే ఈ సంప్రతింపుల ఉద్దేశం. భారతప్రతినిధులు స్వదేశానికి వెళ్ళి తమతమ సహచరులతో ఆలోచించనిదే ఈ విషయంలో ఏవిధమైన అంతిమనిర్ణయానికీ రాలేకపోయినారు. అమాత్యత్రయం మే ౧౬వ తేదీన ప్రకటించిన రాజ్యాంగపథకం ౧౯వ పేరాలోని ౫, ౬ క్లాజులవిషయంలో ముఖ్యంగా ఇప్పుడు చిక్కు ఏర్పడింది. ఇవి పరిషత్తు సెక్షన్లసమావేశానికీ, రాష్ట్రవర్గీకరణకూ సంబంధించిన క్లాజులు. సెక్షన్ల సమావేశంలో నిర్ణయాలను సాధారణపు మెజార్టీవోటునుబట్టే చేయవలసివుంటుంది. అమాత్యత్రయ ఉద్దేశం మొదటినుంచీ ఇదే. ఇందుకు భిన్నమైన ఒప్పందమేదైనా ఆయాపక్షాలవారు చేసుకుంటేనేతప్ప, పరిషత్తుసెక్షన్లు ఈ పద్ధతినే అవలంబించవలసివుంటుంది.

అమాత్యపథకంప్రకారం భారతప్రజలు రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేయవలెనంటే, దాన్ని బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం పార్లమెంటు ఆమోదంకోసం ప్రతిపాదించడానికి అది అర్హతకలిగి వుండవలెనంటే, ఇప్పుడు మేము చెబుతున్న ఈ అన్వయాన్ని పథకంలో ముఖ్యమైన భాగంగా ఎంచవలసివుంటుంది. అందువల్ల రాజ్యాంగపరిషత్తులో పాల్గొనే వివిధపక్షాలవారు ఈ అన్వయాన్ని అంగీకరించితీరవలెనన్నమాట. పథకంలోని మిగతాఅంశాలు వేటికైనా అన్వయాలు కావలసి

వస్తే కాంగ్రెస్‌వారుగాని, ముస్లింలీగువారుగాని ఫెడరల్ కోర్టు నిర్ణయంప్రకారం నడుచుకొని యూనియన్, పరిషత్తులోనూ, సెక్షన్ల పరిషత్తులలోనూ అమాత్యపథకాన్ని అనుసరించవలసి వుంటుంది. అమాత్యత్రయం తమ అభిప్రాయం ఇది అని ఉద్ఘాటిస్తున్నప్పటికీ రాజ్యాంగపరిషత్తు ఈ ప్రాథమికాంశం విషయంలో ఫెడరల్ కోర్టు తీర్పును తీసుకోదలిస్తే, సాధ్యమైనంతత్వరలో అలా తీసుకొని, ముస్లింలీగు కూడా పరిషత్తులో చేరడానికి అవకాశం కలిగించాలి. అమాత్యత్రయం చెప్పే అన్వయంమాత్రం న్యాయంగా ఇదే. ఉభయరాజకీయపక్షాలకూ సమ్మతమైన విధానాన్ని అనుసరిస్తేనేగాని, రాజ్యాంగపరిషత్తు కార్యక్రమం జయప్రదంగా కొనసాగే అవకాశం ఏనాటికీ ఏర్పడదు. భారతప్రజానీకంలో ఒక పెద్దభాగానికి చెందిన ప్రతినిధులు పాల్గొనకుండానే రాజ్యాంగపరిషత్తు ఏదైనా రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేసినట్లయితే, అట్టి రాజ్యాంగాన్ని దేశంలో విముఖంగా వున్న ప్రాంతాలకు వర్తింపజేసే ఉద్దేశం బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వానికి లేదనే విషయం వేరే చెప్పనవసరంలేదు. ఈ విషయంలో కాంగ్రెస్ అభిప్రాయమూ ఇదే."

* * * *

సరిగా రెండు మూడు రోజులలో రాజ్యాంగ పరిషత్తు సమావేశమవుతుం దనగా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఈ అన్వయాన్ని చెప్పి, పరిషత్ సమావేశాన్ని సుళువుచేయడానికి బదులు లేనిపోని క్లిష్ట సమస్యలను తెచ్చిపెట్టింది.

ఇండియామంత్రి పెథిక్ లారెన్సు లార్డ్సు సభలో డిసెంబరు ౧౬ వ తేదీన ఒక ప్రకటన చేస్తూ రాష్ట్రవర్గీకరణ విషయంలో రాజ్యాంగపరిషత్తు సెక్షన్‌లు బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం చెప్పిన అన్వయానికే కట్టుబడివుండాలనీ, ఫెడరల్ కోర్టు తీర్పును పరిషత్తుసభ్యులు కోరదలుచుకున్నప్పటికీ తమ అన్వయాన్ని బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం మార్చుకోదనీ స్పష్టపరిచాడు. ఫెడరల్ కోర్టు తీర్పు అడిగి తెలుసుకోవచ్చునని కేవలం మాటవరసకు అన్నదిమాత్రమేనని కూడా తేల్చివేశాడు.

ఫెడరల్ కోర్టు అభిప్రాయాన్ని తీసుకోడానికి సర్వదా సంసిద్ధంగా వున్న కాంగ్రెసుకు బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం ఇంత ఖండితంగా తమ అన్వయాన్ని చెప్పివేసిన తర్వాత, అలా తీసుకోవలసిన అగత్యమే తొలగిపోయింది. గాంధీజీ చెప్పినట్లు మన ఫెడరల్ కోర్టు కూడా బ్రిటిష్‌వారు సృష్టించిందే కాబట్టి, అమాత్యత్రయం ఏ అన్వయాన్ని చెప్పిందో ఫెడరల్ కోర్టూ దాన్నే బలపరుస్తుందనడంలో ఆశ్చర్యమేమీ లేదు. అందుచేత కాంగ్రెసువారు ఉత్తరోత్తరా చేసే తీర్మానాలలో ఫెడరల్ కోర్టు అభిప్రాయాన్ని తీసుకునే ఉద్దేశాన్నే విరమించుకున్నారు.

వాస్తవానికి అమాత్యత్రయం డిసెంబరు ౬ వ తేదీన చెప్పింది అన్వయం కాదు; మే ౧౬ వ తేదీ ప్రకటనలో అదనంగా చేర్చిన అంశమే. ననవలసివుంటుంది. ఇంతేగాక బ్రిటిష్‌వారు దీనివల్ల భారత రాజ్యాంగ పరిషత్తు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తికి మరో భంగం కలిగించారు. ఈ కొత్త అన్వయాన్ని చెప్పి పరిషత్తు కార్యక్రమవిధానాన్ని పైనుంచి ఆదేశించ బూనుకున్నారన్న మాట.

౧౯౩౫ ఇండియా ప్రభుత్వచట్టం ప్రకారం వివిధరాష్ట్రాలకూ ఇచ్చిన స్వయంపరిపాలనాధికారాన్ని, అమాత్యపథకంద్వారా అపహరింపబూనుకున్నారని కూడా చెప్పవలసివుంటుంది.

పైగా, సర్వపక్షప్రాతినిధ్యంలేకుండా ప్రజాపరిషత్తు ఏదో ఒక రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేసినట్లయితే, అట్టి రాజ్యాంగాన్ని ఇష్టంలేని ప్రాంతాలకు వర్తింపజేయబోవడంలేదని చెప్పి, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంవారు ముస్లింలీగ్ మొండిపట్టుదలకు మరీ ఎక్కువ దోహదం చేసినవారైనారు. రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరకుండా వున్నప్పటికీ తమకేమీ నష్టంలేదనే ధీమా ముస్లింలీగుకు చిక్కింది.

* * * *

కాంగ్రెసుకార్యవర్గం తెలిపినట్లు బ్రిటిషుప్రభుత్వము డిశెంబరు ౬న తెలిపిన వ్యాఖ్యానముద్వారా ఒక సిద్ధాంతాన్ని ఒక కార్యక్రమవిధానానికి ఎరచేసినది. అమాత్యపథకం "రాష్ట్రాలు వర్గములుగా ఏర్పడ్డానికి స్వాతంత్ర్యము కలిగివుండవలెను." అని తెలిపినది. ఈఅన్వయం రాష్ట్రాల ఇష్టాయిష్టములతో ప్రసక్తి లేకుండాచేసినది. ఇట్టి విపరీతవాదప్రతిపాదనలమధ్య, ప్రథమ భారతరాజ్యాంగపరిషత్ చరిత్రాత్మకసమావేశం ఢిల్లీలో ౧౯౪౬ డిసెంబరు ౯-వ తేదీన ముస్లింలీగుప్రతినిధులు పాల్గొనకపోయినప్పటికీ, యథావిధిగా, అనుకున్నప్రకారం, ప్రారంభమైంది. యావద్భారత ప్రజానీకానికీ ధర్మసమ్మతమైన రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేయవలెననే అచంచలదీక్షతో దాని కార్యక్రమాన్ని అది సాగిస్తున్నది. అఖండ భారతావనికి సర్వతంత్రస్వతంత్ర ప్రజాస్వామికరాజ్యాంగాన్ని సిద్ధింపజేయడమే తమ ఉద్దేశమని పండిట్ నెహ్రూ ప్రతిపాదించిన పవిత్రలక్ష్యంతో పరిషత్తు పనిచేస్తున్నది. అనేకసంఘాలను, ఉపసంఘాలను నియమించి అమాత్యపథక ప్రతిపాదనలప్రకారమే రాజ్యాంగరచనకు పూనుకుంటున్నది. పరిషత్ కార్యక్రమం ముందుకు సాగిపోతున్నది.

బ్రిటిషుప్రభుత్వవ్యాఖ్యానాన్ని కాంగ్రెసు అంగీకరించిన ఆ పిమ్మట పరిస్థితిని గూర్చి ఆలోచించుటకు లీగుకౌన్సిలును సమావేశపరుస్తానని మాత్రము జిన్నాగారన్నారేగాని లీగు తన పూర్వనిర్ణయాన్ని మార్చుకొని పరిషత్తులో పాల్గొంటుందని చెప్పలేదు. కాంగ్రెసుకార్యవర్గము డిశెంబరు ౬ వ తేదీ బ్రిటిషువ్యాఖ్యానాన్ని అంగీకరించడమా, తిరస్కరించడమా అనేది నిర్ణయించడానికి అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీని సమావేశపరచదలచింది. ఒకవేళ ముస్లింలీగు తన వైఖరిని మార్చుకొని పరిషత్తులో చేరుతుందేమోననే ఆశతో ముఖ్యమైన సమస్యల చర్చను అప్పటికి పరిషత్తులో లేవద్దని కాంగ్రెసు తన పక్షీయులందరికీ తాఖీదు ఇచ్చింది. ౧౯౪౭ జనవరిమాసములో అఖిల భారత కాంగ్రెసుసంఘము సమావేశమై బ్రిటిషువ్యాఖ్యానాన్ని

ఆమోదించింది. అది సూచించినట్లుగా సెక్షనులో వ్యవహారచర్య జరుపవలసిందని రాష్ట్రప్రతినిధులకు తెలియజెప్పినది. అయితే "ఏ రాష్ట్రమును నిర్బంధించడంగాని, పంజాబులోని సిక్కుల హక్కులకు భంగము కలిగించడంగాని జరుగకూడదని విస్పష్టముగా గ్రహించవలెను" అని కూడా ఆదేశించింది.

కాని ఈ తీర్మానము ఏకగ్రీవముగా రచించలేదు. కాంగ్రెస్ అంగీకారము స్పష్టముగా లేదనీ, అనేక సందేహాలు కూడా వున్నదనీ వారన్నారు. కొన్ని సవరణలను చెప్పినప్పటికీ కాంగ్రెసు తీర్మానము సవ్యంగానే వున్నదని బ్రిటీషుప్రముఖులు, పత్రికలు వ్యాఖ్యానించినవి.

* * * *

చివరకు జనవరి ఆఖరున ముస్లింలీగు కార్యవర్గం కరాచీలో సమావేశమై, రాజ్యాంగ పరిషత్ కార్యకలాపం అశాస్త్రీయమైనదనీ, ౧౬ మే ప్రకటనసూత్రమును మించి కాంగ్రెసు వ్యవహరిస్తున్నదనీ, అక్రమమైనదనీ, ఆ పరిషత్తును వెంటనే రద్దుచేయడం అవసరమనీ, వాస్తవానికి అది సర్వప్రతినిధ్యంగా కూడా కాదని, రాజ్యాంగ పరిషత్తు కాదనీ బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వానికి హెచ్చరిక చేస్తూ తీర్మానించి, తన వక్ర దృష్టిని వెళ్ళబుచ్చింది. పరిషత్తులో తాము పాల్గొనబోవడం లేదనీ, తమ బొంబాయి తీర్మానాన్ని ఉపసంహరించవలసినలేదనీ ఖండితంగా చెప్పివేసింది. కాని అదివరకటిగానే వెనుకాడుతున్న సంస్థానాధీశులు పరిషత్తులో పాల్గొనడానికి నిర్ణయించారు. ఈ సంవత్సరంలో కాంగ్రెసు చూపిన రాజకీయ చతురత బ్రిటిషువారికి ఆశ్చర్యము కలుగచేసినది.

అమాత్యపథకాన్నీ, ఆ పథకంలో రాష్ట్రవర్గీకరణ విధానంపై బ్రిటిషుప్రభుత్వం డిసెంబరు ౬-వ తేదీన చెప్పిన అసందర్భపు అన్వయాన్నీకూడా ఆమోదించిన కాంగ్రెస్‌వారికి ముస్లింలీగ్ మొండివైఖరిని, విపరీతవాదనను సహించడం అసంభవంగా పరిణమించింది. అందువల్లనే ముస్లింలీగు రాజ్యాంగపరిషత్తులో పాల్గొననైనా పాల్గొనాలి, లేదా తాత్కాలిక కేంద్రప్రభుత్వంనుంచి దాని సభ్యులు వైదొలగనైనా తొలగాలి అని కాంగ్రెసు బ్రిటిషుప్రభుత్వానికి తాఖీదు పంపింది; లీగుసభ్యులు కేంద్రప్రభుత్వంనుండి వైతొలగ తిరస్కరించారు. వారిని బర్తరఫుచేయడానికి బ్రిటిషుప్రభుత్వానికి ధైర్యము లేకపోయినది. కేంద్రప్రభుత్వంనుంచి లీగ్ ప్రతినిధులు తప్పుకొనకపోతే, కాంగ్రెస్ ప్రతినిధులే తప్పుకుంటారు సుమా అనికూడా కాంగ్రెస్ హెచ్చరిక చేసింది. వైస్రాయి లార్డు వేవెల్ ద్వారా నెహ్రూ పంపిన రెండు హెచ్చరికలతో బ్రిటిషు ప్రభుత్వానికి విపరీతమైన సందిగ్ధావస్థ ఏర్పడింది. తొందరపడి మాత్రము ఏ విపరీతనిర్ణయానికీ రావద్దని ఇండియామంత్రి పండిట్ నెహ్రూకు విజ్ఞప్తిచేశాడు. త్వరలో తమవైఖరి తెలుపుతామన్నాడు. ఆ మీదట ౧౯౪౭ ఫిబ్రవరి ౨౦ వ తేదీన కామన్సుసభలో బ్రిటిషుప్రధాని అట్లీ చరిత్రాత్మకప్రకటన చేశాడు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యసమస్యా పరిష్కారానికి బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఇక అనుసరించదలచిన నూత్నవిధానాన్ని ఈ ప్రకటనలో ప్రధాని స్పష్టపరిచాడు. ౧౯౪౮ జూన్ నెలలోపుగానే దేశపరిపాలనాధికారాన్ని బాధ్యతాయుత భారతీయుల హస్తగతం చేసేటందుకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వం అవసరమైన కార్యకలాపాలను సాగించడానికి స్పష్టంగా సంకల్పించుకున్నట్లు అట్లీ తెలియజేశాడు. ఉభయపక్షాల సహకారంతో రాజ్యాంగపరిషత్తు ఈ లోపుగా ఒక రాజ్యాంగాన్ని తయారుచేయడం, దాని ప్రకారం ఒక కేంద్రప్రభుత్వం ఏర్పడడం జరగకపోయినట్లయితే (ఏర్పడుతుందనే ఆశలేదనే బ్రిటిష్‌వారి అభిప్రాయం) నిర్ణీతమైన తేదీనాటికి బ్రిటిషుఇండియాలో కేంద్రప్రభుత్వాధికారాన్ని ఎవరికి ఇవ్వాలి, మొత్తం బ్రిటీషుఇండియాకు కలిపి ఏదోఒక కేంద్రప్రభుత్వానికే ఇవ్వడమా, లేక కొన్ని ప్రాంతాలలో ప్రస్తుతం పనిచేస్తున్న రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు ఇవ్వడమా, ఇవి రెండూగాకపోతే, భారతప్రజానీకానికి అత్యంత క్షేమదాయకమూ, అతిసవ్యమూ అని తోచిన మరేదైనా పద్ధతిలో ఇవ్వడమా అనే విషయాన్ని బ్రిటీషుప్రభుత్వం ఆలోచిస్తుందనికూడా అట్లీ అన్నాడు. పర్యవసానంగా అధికారదత్తతను ఆచరణలో పెట్టడానికి అనువుగా ఉత్తరోత్తరా శాసననిర్మాణం చేసి, ౧౯౩౫ ప్రభుత్వచట్టాన్ని సవరించడమవుతుందని కూడా అన్నాడు. స్వదేశసంస్థానాలపై సార్వభౌమాధిపత్యంకింద సంక్రమించిన బాధ్యతలను, అధికారాలను బ్రిటిషుఇండియాలో ఏర్పడే ప్రభుత్వానికి అప్పగించే ఉద్దేశం బ్రిటిషుప్రభుత్వానికి లేదనీ, ౧౯౪౮ జూన్‌లోపుగా ఒక్కొక్క సంస్థానంతో బ్రిటిషుప్రభుత్వానికి వున్న సంబంధాలను ప్రత్యేకఒప్పందాలద్వారా మార్చడానికి ప్రయత్నాలు జరిపే అభిప్రాయం వున్నదనీకూడా అట్లీ స్పష్టీకరించాడు. లార్డు వేవెల్ ఉద్యోగకాలం సమాప్తంగాకపోయినప్పటికీ యుద్ధసమయంలో జరిగిన అతడి నియామకాన్ని రద్దుచేసి, అతడి స్థానే లార్డు మౌంట్‌బాటెన్‌ను కొత్తవైస్రాయిగా నియమిస్తున్నట్లుకూడా బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది.

* * * *

బ్రిటిషువారు భారతదేశంనుంచి నిష్క్రమణను ఈవిధంగా ఒక గడువుతేదీని నిర్ణయించడం అసాధారణమైన విషయమే. ౧౯౪౨ ఆగస్టులో గాంధీజీ నాయకత్వాన కాంగ్రెస్ ఆమోదించిన 'క్విట్ ఇండియా' తీర్మానానికి ఇది విజయమేనని చెప్పకతప్పదు. పండిట్ నెహ్రూ అన్నట్లు బ్రిటిషువారు భారతసమస్యాపరిష్కారం విషయంలో సాహసోపేతమైన, అతి సవ్యమైన నిర్ణయానికే వచ్చారు.

రెండువందల సంవత్సరాలుగా పారతంత్ర్యంలో పడివున్న యావద్భారతప్రజాకోటీ హర్షింపదగిన నిర్ణయమే. కాని, ఇందులోనూ బ్రిటీషువారు కొన్ని ప్రమాదకరమైన పేచీలను తెచ్చిపెట్ట

బోతున్నారు. యావద్భారతదేశ పరిపాలనాధికారాన్ని ఒకేఒక కేంద్రప్రభుత్వానికి అప్పగించడమో, లేక ప్రస్తుతం పనిచేస్తున్న రాష్ట్రప్రభుత్వాలకే ఇవ్వడమో బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఆలోచిస్తుందట. ఇది దేశవిభజనకు దారితీసే అత్యంతప్రమాదకరమైన సూచన. సర్వ స్వతంత్రమైన రాష్ట్రాలు కొన్ని, తత్తుల్యమైన స్వదేశ సంస్థానాలు కొన్ని దేశంలో ఏర్పడబోతున్న వన్నమాట. దేశ భద్రతకు ఇది ఏమాత్రం వాంఛనీయంకాదు. మొఘల్ సామ్రాజ్యపతనానంతరం తాము ఏ అరాజకపరిస్థితులలో భారత దేశంపై సామ్రాజ్యాధిపత్యాన్ని స్థాపించుకున్నారో, అవే అరాజక పరిస్థితులలో భారతదేశాన్ని తిరిగి ౧౯౪౮లో వదలివేయవలె నన్నదే బ్రిటిషువారి తంత్రమా అని సందేహించవలసివస్తున్నది. దేశానికి సంభవించగల ప్రమాదాలలో ఇంతకంటే ఘోరమైనది మరేదీ వుండబోదు. బ్రిటిషుప్రభుత్వనిర్ణయంవల్ల స్వదేశసంస్థానాల వైఖరిలో ఎట్టిమార్పు వచ్చేదీ, ౧౯౪౮ జూలై ౧-వ తేదీనుంచి తిరువాంకూరు సంస్థానం సర్వస్వతంత్రరాజ్యమవుతుందని ఇటీవల ఆ సంస్థానప్రధాని సర్ సి. పి. రామస్వామిఅయ్యర్‌గారు చేసిన ప్రకటనవల్లనే స్పష్ట పడుతున్నది. కాబట్టి, నవశకోదయం కాబోతున్న ఈ క్లిష్టసమయంలో ఇటీవల కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం చేసిన తీర్మానాన్ని శిరసా వహించి, దేశంలోని వివిధపక్షాలవారు ముందుముందు ఏర్పడబోతున్న మహత్తరబాధ్యతలను సక్రమంగా ఎదుర్కొనడానికి, నలభైకోట్ల మంది భారతీయుల క్షేమాన్ని కాంక్షించి తమ తమ అభిప్రాయ భేదాలను కట్టిపెట్టి పరస్పరసహకార విధానాన్ని అనుసరించడం అవసరం. ముఖ్యంగా ముస్లింలీగువారు కాంగ్రెసు చేస్తున్న హృదయ పూర్వక స్నేహసూచనను పాటించి కార్యాచరణకు ఉపక్రమించి ఈ సదవకాశాన్ని వినియోగించుకోవాలి. కాని సంప్రతింపులకు ప్రతినిధులను పంపవలసినదనే కాంగ్రెస్ స్నేహ సూచనకు లీగు ఇంత వరకు సమాధాన మంపినట్లు లేదు.

భారతదేశంలో ఇక తమ పరిపాలనను సాగించడం దుస్తర మనీ, అసంభవమనీ గ్రహించినమీదనే బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఈ ఆఖరు నిర్ణయానికి వచ్చి నిష్క్రమణకు గడువుపెట్టి పెట్టుకొన్నట్లు ఈమధ్య కామన్సుసభలోనూ, లార్డ్సుసభలోనూ జరిగిన చర్చలవల్ల స్పష్ట పడింది. ద్వితీయప్రపంచ సంగ్రామంఫలితంగా భారతదేశంలో జాతీయభావం విజృంభించిందనీ, పరిపాలనాధికారాన్ని భారతీయులకు అప్పగింతపెట్టడం వినా గత్యంతరం లేదనీ కామన్సుసభలో సర్ స్టాఫర్డ్ క్రిప్సు అన్నాడు. అధికారదత్తత విషయంలో ఇక ఆలస్యం చేయడం అత్యంత ప్రమాదహేతువు కాగలదనీ, బ్రిటనులో కార్మికప్రభుత్వం ఏర్పడింది మొదలు భారతదేశం ఏ క్షణంలో నైనా ప్రేలిపోయే అగ్నిపర్వతంవలె వున్నదనీ ప్రధాని అట్లీ వర్ణించాడు.

సుప్రసిద్ధమైనా గ్రంథకర్త లిన్‌యుటాంగ్ అన్నట్లు నిరంకుశాధికారం ఎక్కడ వుంటుందో అక్కడ శాంతివుండడం అసంభవం; ఇవి రెండూ సవతుల్లాంటివి—ఒకే ఇంట్లో ఇవి కాపురం చేయలేవు. బ్రిటిషువారు ఇప్పటికైనా ఈ విషయాన్ని గ్రహించి, భారతదేశ స్వాతంత్ర్యస్థాపనకై ఈ కదపటనిర్ణయానికి వచ్చినందుకు అభినందించవలసిందే. అమాత్యత్రయ రాయబారం వచ్చినప్పుడే, తమ ఈ నిష్క్రమణ నిర్ణయానికి గడువును ప్రకటించివుంటే, వివిధ రాజకీయపక్షాల సహకారానికి ఎంతో సహాయపడివుండేది.

మంత్ర శాస్త్రము

నారాయణ సమారంభాం
విద్యాశంకరమధ్యమామ్
శ్రీశంకరానంద పర్యంతాం
వందే గురుపరంపరామ్.

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయ కర్తృభ్యో వంశ ఋషిభ్యో నమో గురుభ్యః.

గురుపరంపర త్రిమూర్త్యాత్మకమైనది. అంతే కాదు! అది సాక్షాత్తుగా పరబ్రహ్మ స్వరూపమే. అందువల్లనే ఆ సేతు హిమాచలము ఈ శ్లోకముతో గురుస్మరణ చేయుదురు:

గురుర్బ్రహ్మా గురుర్విష్ణుః
గురుర్దేవో మహేశ్వరః
గురుస్సాక్షాత్పరబ్రహ్మ
తస్మై శ్రీగురవే నమః.

ఈ ధ్యానమువల్ల మంత్రానుష్ఠానము చేయువారి పరమలక్ష్యము పరబ్రహ్మ ప్రాప్తి యని మన మవగతము కాగలదు. అట్టి మంత్రసాధన మేదిగలదో అదియే మంత్రశాస్త్ర మనిపించుకొనగలదు.

కాని కేవలము పరబ్రహ్మ జ్ఞేయమేకాని ఉపాస్యము కాదు. కాబట్టి మంత్రోపాస్యమైన దేవతాస్వరూపము అపరబ్రహ్మ. జ్ఞేయ బ్రహ్మప్రాప్తికి ఉపాస్య బ్రహ్మోపాసన సాధనమగుటచే పరంపరగా పరబ్రహ్మ ప్రాప్తికే సాధనమగుచున్నది.

మంత్రస్వరూప మీ విధముగా నిర్వచించినవెంటనే మంత్రశాస్త్ర గౌరవము మనము తెలిసికొనగలము. జాతకములు గుణించి తమ తమ యూహలకొలది ఫలితములు నిర్ణయించు వారిని జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్త లనుట యుచితము కాదు. ఆయుర్వేద జ్ఞానము లేక పెద్దలు సేకరించిన ఔషధములు సంపుటములు సంపాదించి ప్రయోగించువారికి వైద్యులను సంజ్ఞ చెల్లదుగదా! అదేవిధముగా అనామకు డగు నొకానొక గురుబ్రువునికడ్డ దీక్షగొనియో, ఇతరులు జ్ఞాపకార్థము వ్రాసికొనిన కాగితములు సంగ్రహించియో కొన్ని మంత్రవర్ణములు సేకరించినవారిని గూడ మంత్రశాస్త్రజ్ఞు లనుట సంభావ్యము కాదు. కాని లోకములో సామాన్యముగా నట్టివారికే మంత్రశాస్త్రజ్ఞులనియు, అట్టి సంగ్రహగ్రంథములకే తంత్రము లను నామముతో మంత్రశాస్త్రములనియు గౌరవము పొందుచుండుట నేటి మన దౌర్భాగ్యమునకు చిహ్నము. గ్రంథస్థమైన విషయములందు వివేకము లేనివారు అధిక గౌరవము చూపుట కూడ సర్వసామాన్యము. తంత్రగ్రంథములను నామముతో అచ్చులోగాని, వ్రాతలోగాని ఉన్న పుస్తకములలో ఉత్తమరహస్యములు లేకపోవు. కాని అట్టివానిని విచక్షణలేక ప్రమాణగ్రంథములుగా గ్రహించి ఆచరణలో పెట్టుట ప్రమాదకరమేకాక పతనహేతువు కూడ కాగలదని మనము తెలిసికొనవలసి యున్నది.

౨

వేదరాశియే మంత్రరాశి. ద్విజులందరును ఉపనయనమై గాయత్రీ మంత్రోపదేశము పొంది పిమ్మట యథాశక్తిగా వేదాధ్యయనము చేయుచున్నారు. శ్రౌతస్మార్తకర్మలకు ఉపయోగించుటకు అనుకూలమైన వరుసలో వేదరాశిని వేదవ్యాసుడు విభజించి మన కనుగ్రహించినాడు. శ్రౌతస్మార్తకర్మ లన్నియు మంత్రోపాసనలే. వాని విధానములను తెలుపు శాస్త్రము లన్నియు మంత్రశాస్త్రభాగములే. కాని అట్లు విభజించిన మంత్రములకు గూడ ప్రయోజనాంతరము లున్నవి. అట్టివి శ్రీవిద్యారణ్యులు కొన్ని సూచించినారు. కాని వేదవ్యాసుడు విభజించగా కూడ మిగిలిపోయిన అపారమైన మంత్రరాశి యున్నది. అట్టి సంప్రయోజనాంతరములకును, అవశిష్టమైన మంత్రరాశికిని సంబంధించిన ఉపాసనావిధిము శాస్త్రమునకే లోకములో మంత్రశాస్త్ర మను ప్రసిద్ధి వచ్చినది.

ఆ మంత్రరాశిని వేదవ్యాసుడు విభజించలేదు. బోధాయనాపస్తంబాదులు నిబంధన చేయలేదు. చేసిన ప్రామాణికపురుషు లున్నను వారి గ్రంథములు ఇప్పుడు ఉపలభ్యమానములుగా లేవు. ఈ అవకాశము పురస్కరించుకొని భారతధర్మవిద్వేషులు లోకవంచకులు ప్రబలి ధర్మభ్రష్టము చేయు నాశయముతో నెన్నియో గ్రంథములు వ్రాసినారు. అవి పవిత్రమైన దేవతల పూజలు, మంత్రముల అనుష్ఠానములు అను పేర్లతో గోప్యముగా ప్రచారములో నున్నవి. కాని వాని నామములు తెలిసినంతగా వాని స్వరూపము పండితులకే తెలియదు. అందువల్ల కొన్ని గ్రంథములకు జనసామాన్యములో విశేష గౌరవము లభించినది. అట్టి వంచక గ్రంథములలో అగ్రగణ్యములు—౧. కులార్ణవము, ౨. పరశురామ కల్పసూత్రము, ౩. నిత్యోత్సవము, ౪. సౌభాగ్యభాస్కర మను రహస్యనామ వ్యాఖ్యానము అనునవి. ఆ గ్రంథము లన్నిటితో సమస్త దేవతాపూజలును పంచమకారము లను ద్రవ్యములతో చేయవలెనను విధియే ప్రధానమైనది. అది శక్తిపూజలకు మాత్రమే అను భ్రాంతి మనము విడువవలెను. ఏ దేవతపూజయైనను—అంబిక,

శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి

శివుడు, విష్ణువు, గణపతి, ఆదిశక్తి— ఏ దేవత పూజయైనను ఆ గ్రంథముల దృష్టిలో ఆ ద్రవ్యములతోడనే చేయవలెను. వానిలో ఆ ద్రవ్యములు ఎన్నెన్నియో సంకేత పదములతో ప్రదర్శింప బడియున్నవి. కాని, విప్పి చెప్పినచో అవి వరుసగా నివి: ౧. మద్యము, ౨. మాంసము(భూచర జంతువులది) ౩. మత్స్యము (జలచర మాంసము), ౪. ముద్ర (ఖేచర— పక్షి— మాంసము), ౫. మైథునము (పరస్త్రీ).

ఇందులో మొదటి నాలుగు మకారములును దోషరహితము లని భావించువారు లోకములో నెక్కడనైన నుండవచ్చును. కాని, పంచమ మకార సేవనమువల్ల విధిగా దేవతాప్రీతి కావించవలెనని చెప్పగల నీచులు ఏ కాలములోనైనను, ఏ దేశములోనైనను ఉండుట దుస్సాధ్యము. కాని ఈ గ్రంథములందుకును సాహసించినవి. "సువాసినిని రావించి ప్రథమసిక్తమైన ద్వితీయఖండము తినిపించి......పంచమముచే గూడ సంతోషింపజేసి విసర్జింపవలెను" అను సంకేతవాక్యములతో ఈ విషయము పరశురామ కల్పసూత్రములో నున్నదని విజ్ఞులకు తెలిపినచో, వారది పరశురామీయము కాదు, కల్పము కాదు, సూత్రము కాదు అని సులభముగా నూహించగలరు. కులార్ణవము, జ్ఞానార్ణవము- ఇత్యాది తంత్ర గ్రంథములలో నిది మరింత గ్రామ్యముగా నున్నందున విరమించినాము. సౌభాగ్యభాస్కరములో వరుసగా 'యద్వా యద్వా' అని అర్థాంతరములు చెప్పుచు నియతముగా చివరనున్న యర్థములో దీనిని ప్రశంస చేయును.

ఈ దుర్మార్గములందు అమాయకులకు ప్రవృత్తి కలిగించుటకు ఆ గ్రంథములలో కొన్ని సద్విషయములుకూడ కూర్చినారు. కాబట్టి ఈ తంత్రగ్రంథములకు లోకములో కొందరిలో ఎంత ప్రసిద్ధియున్నను మనము కూడ భ్రాంతి పడరాదు. కావున నందులోని ఏ విషయమైనను గతిలేక మనము గ్రహించవలసి వచ్చినచో, ముందు అది శ్రుతి స్మృతి సదాచారములకు బాధ కలుగదని నిశ్చయించి కాని చేయరాదు.

౩

సన్మార్గములో మంత్రసాధన చేయుటవల్ల దేవతాప్రసాదము సంపాదించి తద్వారా మనము ఐహికాముష్మిక నిశ్శ్రేయసములు పొందవచ్చును. కాని ముందు మంత్ర మనగా నేమి?

మంత్రము కేవలము దేవత నామము. కాని సామాన్యముగా దేవతలకు కృష్ణుడని, రాముడని, హనుమంతుడని—అనేక నామములు మన మెరుగుదుమే, అవి కావా? అవును కాని అవి పుష్కలముగా దేవతా స్వరూపమును తెలుపు నామములు కావు. మంత్రమే అట్టి నిజమైన దేవతా నామము. ఉదాహరణకు ఈ క్రింది రెండు మంత్రభాగములు తిలకింపుడు:

౧. "...ఆవురె హనుమంత తుమీ
జావు అణు భూతాన్
పకళ్ళేవు బేగీ పకళ్ళేవు
బేగీ ఆవు బాబారే.. ..."

౨. "బడే బడే హనుమంత
ధావళి హనుమంత......
లగావు లగావు గుద్దు గుద్దు
మీన్ మీన్......"

ఈ పైవి రెండును ఒకానొకరింటిలోని పెద్దలు వ్రాసికొన్న మంత్రముల కవిలెకట్టలోనుండి ఎత్తిన హనుమన్మంత్రాలు. కాని హనుమన్మంత్రములు అన్నియు నిట్లే యుండునని భావించరాదు. సాక్షాత్తుగా మోక్షవిద్యాపరమైన హనుమన్మంత్రములు లోకములోననేకాక ఆ కవిలెకట్టలోగూడ అర్థవివరణతోకూడ వ్రాసియుండుట చదివితిమి. అవి అన్నియు హనుమన్నామముతో వెలయుచున్నను ఒకదాని కొకటి సంబంధము లేదని సులభముగా గ్రహించవచ్చునుగదా! ఈ లోకములో హనుమంతుని పేరుతో వేదవేదాంగవిదుని వద్దనుండి నీచాతినీచుడైనవానివరకు అనేకజను లేవిధముగ నున్నారో మంత్రలోకములో కూడ అట్లే ఒకే పేరుతో అనేక దేవత లుందురు. దేవతానామము తెలిసికొనవలె నన్నచో మంత్రమే తెలిసికొనవలెను. మంత్రమే దేవతాస్వరూపబోధకమైన నిజమైన నామము!

౪

మరి ఈ మంత్రోచ్చారణకు అధికారి ఎవరు? మంత్రము దేవతానామమైనప్పుడు అందరు ఏల మంత్రోచ్చారణ చేయగూడదు? జనాభాలెక్కలు తేల్చు సెన్ససు ఆఫీసులోని గుమాస్తాలు చదువునట్లు అందరి పేర్లు మనము ఎందుకు చదువరాదు? చదువవచ్చును. కాని ఆ పేర్లన్నియు చదువుచున్నప్పుడు ఈ అశేష జనము ఆ ఆఫీసులో ప్రత్యక్షము కారు గదా! అట్లే కేవలము మంత్రోచ్చారణవల్ల దేవత ఆవిర్భవించదు. మంత్రశక్తి నిజము అనుభవించదలచినవారు అది సక్రమముగా సద్గురువువలన ఉపదిష్టమైతే కాని అనుష్ఠానము చేయరాదు.

మంత్రము ప్రకృతిసిద్ధముగా శబ్దస్వరూపము గాన శ్రోత్రముతోడనే గ్రహింపదగినది. వేదమునకు శ్రుతియను సంజ్ఞ వ్యర్థముగా రాలేదు. వేదమాతయైన గాయత్రిని ప్రథమ పర్యాయము వటువు శ్రవణముతోడనే గ్రహించుచున్నాడు. వేదముకూడ గురువు వద్ద చెప్పికొనుచున్నాము కాని చదువుట లేదుగదా! మంత్రము లన్నిటికి నీ మర్యాదయే యన్వయించును.

దీనికి కారణము లేకపోలేదు. ద్విజన్ములైనవారికి ముందు కొన్ని సంస్కారములు చేసి మంత్రస్వీకారయోగ్యత కల్పించికాని గాయత్రి ఉపదేశించరు. స్వయముగా తాను గాయత్రిఉపాసకుడైనవాడు వటువుకు సంస్కారముచేత గాయత్రీస్వరూపము కల్పించి గాయత్రీనామము ఉపదేశించుచున్నాడు. అనగా, నీవే గాయత్రివి—అని మంత్రాక్షరములతో చూపించుచున్నాడు. ఉపదేశమనగా చూపుట. అట్లు చూపించినది సాధకుడు మననచేసిచేసి ఆ దేవతాభావము పొందుచున్నాడు.

ఏ మంత్రోపదేశము చేయుచున్నను గురువు శిష్యునిలో ముందు ఆ మంత్రదేవత

ప్రతిష్ఠ చేసి, ఆపిమ్మట మంత్రము నుప దేశించును. అనగా, నీ వీ దేవతవుసుమా- అని నిర్దేశించును. మనస్సు సరిపెట్టుకొనుటకు ఎవరో ఒకరి నోటిమీదుగా మనము మంత్రము విని మంత్రోచ్చారణ సాగించినంత మాత్రముచేత అది ఉపదేశము కాజాలదు. గురువు శిష్యునిలో ఆ దేవతాప్రతిష్ఠ చేయవలెను.

అందు కనేకమార్గము లున్నవి. అందులో నొక విధానములో హస్తమస్తక సంయోగ మొక భాగము. అనగా 'నెత్తిన చేయి పెట్టుట'. ఇది ఒకరిని నాశనముచేయుటకు పర్యాయవచనముగా లోకములో వ్యవహార మున్నది కాబట్టి దాని కొన్యవహారము వచ్చునాటికి శిష్యులను నాశనముచేయు గురువు లెందరు వెలసియుండిరో మన మూహించవచ్చును.

అయితే సంస్కారాదులవలన దేవతా ప్రతిష్ఠ సాధ్యమా? సాధ్యమే. కాని ఈ విషయములో సంశయిని ఒప్పించుట అసాధ్యము. కాని ఆస్తికులైనవారు ఇది రెండు సందర్భములలో నిప్పటికిని ప్రత్యక్షముగా చూడగలరు. శాస్త్రీయముగా ఉపనయనము జరుగు ద్విజుని ఇంటికి బోయి, ఉపనయనము కాబోవు బాలకుని ముందుగా చూచి, గాయత్రీ ఉపదేశమైనపిమ్మట నాబాలునే మరల చూచినచో వానిలో నొక క్రొత్త వెలుగు స్పష్టముగా గోచరించును. అట్లే దేవతా ప్రతిష్ఠలకు పూర్వాపరములలో బాణములోనను, చక్రములోనను భేదము వ్యక్తమగును. అట్లు సంస్కారమువల్ల సంక్రమించిన కళనే చూచి ప్రాకృతజనులు కల్యాణకళ వచ్చినదని తరచుగా ప్రశంసించుచుందురు.

పై వచించినదానివల్ల మంత్రోపాసనకు అవసరమైన దేవతాప్రతిష్ఠ చేయుటకు దక్షత గల సద్గురువు అవసరమని స్పష్టమగును. కాని అట్టి గురువెవరు? అట్టివాడు దుర్లభుడనుటలో నతిశయోక్తి లేదు.

మంత్రము పరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనమని ముందుగా నిర్వచించితిమి గనుక తురీయాశ్రమము స్వీకరించిన బ్రహ్మనిష్ఠులే ఉత్తమ గురువు లనుట నిశ్చయము. కాని గృహస్థులు గృహస్థులవద్దనేకాని సన్యాసులవద్ద మంత్రస్వీకారము చేయుట పనికిరాదనువారున్నారు. ఇందులో నొక సూక్ష్మమున్నది. సన్యస్తులైనవారిలో పెక్కురు గృహస్థులకు ఉపదేశించదగిన మంత్రోపాసన చేయరు. అట్లు చేయుట వారికి నిషిద్ధము. కాబట్టి అట్టి సంప్రదాయముల సన్యాసులవల్ల మంత్రస్వీకారము చేయగూడదనుట న్యాయమే! కాని శ్రీ శంకరాచార్యపరంపరలో నంతటను భారతీసంప్రదాయ యతులే కనబడుచున్నారు. వారిలో పారంపర్యముగా సర్వమంత్రోపాసనము వచ్చుచున్నది. అట్టివారివల్ల మంత్రదీక్ష పుచ్చుకొనుట ఉత్తమపక్షము.

ఇంకను ఈ విషయమైన సందేహము వదలనివారు ఒక సంగతి గమనించినచో నది తీరగలదు. స్మార్తులందరు తమ గురుపరంపర స్మరణచేయుచు ఆద్యంతము లెట్లున్నను మధ్యమాత్రము 'విద్యాశంకరమధ్యమామ్' అనిగాని, 'శంకరాచార్యమధ్యమామ్' అనిగాని ఆచార్యశంకరుని విధిగా స్మరించుచున్నారు. పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్యులైన శ్రీ శంకరాచార్యులు తమ గురుపరంపరలో నున్నతర్వాత తురీయాశ్రములు గృహస్థులకుపదేశము చేయగూడదనుట అజ్ఞానకృతమని స్పష్టమగును.

కాని పరమహంసలు గురువులుగా లభించుట అందరకు సాధ్యముకాదు. కావున కులీనుడు, శ్రోత్రియుడు, మంత్రతంత్రవిచక్షణుడు, దక్షుడు, ప్రసిద్ధుడు, ధ్యాననిష్ఠుడునగు గృహస్థునివద్దకూడ మంత్రస్వీకారము చేయవచ్చును.

ఒక్కొక్క గురువు 'నెత్తిన చేయిపెట్టిన' విశేషమువలన శిష్యునికి శుభపరంపరలు, ఇంకొక గురువుచేయివలన అశుభపరంపరలును గలుగుట లోకానుభవములో నున్నది. ఇది కేవలము గురువులో నుండదు. గురువుకంటె ప్రధానమైనది అతని సంప్రదాయము. కొన్ని పరంపరలలో దేవతలకు మద్యాది పంచమకారద్రవ్యములతో అనుష్ఠించుట యున్నదికదా! ఆ పరంపరలో నా దేవత తద్ద్రవ్యలోభముగల ఉచ్ఛిష్టదేవతగా అవతరించును. గురువు స్వయముగా సదాచారపరుడై ఆ ద్రవ్యములు ఉపయోగించకపోయినను ఆ సంప్రదాయములో నున్నది ఉచ్ఛిష్టదేవతయే గనుక అతని శిష్యునిలోనికిగూడ ఆ దేవతయే సంక్రమించి గంతులువేయును. పూజాసమయములలో దేవత పూని అది రకరకములుగా కోరికలు ప్రదర్శించుట, అల్లరిచేయుట, అరచుట చూచుచుందుము. అవి చాలభాగము ఇతరులను మోసగించుటకు ప్రయోగించు నటనలు. అట్టి నటనకాక నిజమే యగునెడల ఉచ్ఛిష్టదేవతోపాసనఫలము లని అనుమేయించుట సత్యదూరము కాదు. ఉత్తమోపాసనకు శాంతముతో కూడిన ఆనందము లక్షణము!

కాని మంత్రోపాసన చేయునప్పుడు మరియొకవిధమైన యల్లరికూడ తరచుగా కానవచ్చును. పిశాచావేశము కలవారు సదనుష్ఠానము చూచి భరించలేరు. ఒకవేళ అట్టి వ్యక్తికే మంత్రదీక్ష ఇచ్చినను అనేక వికృతులు బయలుదేరును. అట్టి వికృతులు వేరు, గురుమంత్రసంప్రదాయదోషములవల్ల కలుగు వికృతులు వేరు. ఈ భేదములు అనుభవమువలనగాని తెలిసికొనలేము!

సంప్రదాయము ఉత్తమమైనచో గురువుల సామాన్యదోషములను హరించగలదు. కాని గురు వెంత యుత్తముడైనను సంప్రదాయదోషమును పోగొట్టగల సమర్థుడు కాడు. సంప్రదాయ విజ్ఞానము నిమిత్తమే గురువు ప్రసిద్ధుడు కావలెనని పెద్దలు నిర్ణయించిరి.

'గురుం ప్రకాశయేద్ధీమాన్ మంత్రం యత్నేన గోపయేత్!'

అయితే ఈ కాలములో గురునామము పరమరహస్యమని గోపనముచేయుట సర్వసామాన్యము. అందుకు అనుగుణముగా కోరికలు చదివెదరు. కాని

అది శాస్త్రీయము కాదు. యుక్తియుక్తమును గాదు. ఈ దేహజన్మకు కారకులు తల్లిదండ్రులు. తండ్రిపేరు గోపనము చేయువారెట్టివారు? విద్యాజన్మకు ఆచార్యుడు తండ్రివంటివాడు. సామాన్యముగా మంత్రమాతయగు గాయత్రి నుపదేశించునది తండ్రియే గదా! ఆ గురుని పేరు దాచువా రుందురా? వేదాధ్యయనము చేసినవారు, వ్యాకరణాది శాస్త్రములు అభ్యసించినవారు ప్రసిద్ధులైన తమ గురువుల నామములు ప్రకాశము చేయుదురు గాని దాచరు. గురునామ ప్రకటనవలన విద్యాప్రశస్తిని లోకము తెలిసికొనగలదు! వేదవేదాంగము లుపదేశించిన గురువులకు అన్వయించిన విధి మంత్రోపదేశము చేయు గురువున కన్వయించనిచో నా సంప్రదాయము వేదవేదాంగములకు విరుద్ధమైన దనుటకు సందేహ ముండరాదు!

ఉపనిషత్తులలో, పురాణములలో ఎక్కడ చూచినను నిర్దిష్టనాముడగు నొకానొక శిష్యుడు నిర్దిష్టనాముడగు నొకానొక గురువునొద్ద విద్యారహస్యము తెలిసికొనిన ట్లుండును. శ్రీమద్రామాయణములో ప్రథమ శ్లోకములోననే వాల్మీకి నారదుని ప్రశ్నించిన ట్లున్నది. శ్రీ కృష్ణభగవానుడు గీతోపదేశ సమయములో గీత శాస్త్ర గురుపరంపర వివరించినాడు.

అయోగ్యులు గురుత్వమును పూనినప్పటి నుండియు గురునామ గోపనము దురాచారము లోకములో ప్రబలి దాని కనుకూలముగా శ్లోకములు పుట్టించిన నటకు సందేహము లేదు.

సద్గురూపదేశతత్వమును శ్రుతి ఈ రీతిగా పలుకుచున్నది: "ఒకానొక గాంధారదేశీయుని కన్నులు కట్టి దూరదేశములో విడిచిరి. అత డక్కడ దిక్కు తెలియక పరిభ్రమించుచుండెను. అంతట నొక పుణ్యాత్ముడు అతని కన్నులగంతలు విప్పి గాంధారదేశ మున్న దిక్కు చూపి అటు వెళ్లుమని చెప్పెను. అంతట నతడు దారి వెంట నడుగుచు గ్రామమునుండి గ్రామము చేరుచు పండితుడును, మేధావియు గాన గాంధారదేశమునే ప్రాపించెను. ఆ విధముగానే ఆచార్యవంతుడైనవాడు తత్వము తెలిసికొనును."

౬

ఇట్లు సద్గురూపదిష్టమైన మంత్రము అక్షరమైన శబ్దస్వరూపము. మంత్రములకు ఋషి, ఛందస్సు, దేవత తెలిసికొనక ఉపాసన చేయరాదు. వానితోపాటు వినియోగము కూడ నెరుగవలెను. ఇవి మంత్రస్వరూపములో భేదములు తెలుపును. ఒకే మంత్రమునకు ఋషులు పలువు రుండవచ్చును. ఋషులు మంత్రద్రష్టలు. ఒకే మంత్రమునకు బ్రహ్మకాని, నారాయణుడుకాని, రుద్రుడుకాని ఋషి కావచ్చును. అదే మంత్రమునకు బ్రహ్మ ఋషియైన బ్రహ్మశక్తియు, నారాయణుడు ఋషియైన నారాయణశక్తియు, రుద్రుడు ఋషియైన రుద్రశక్తియు ఉపాసకులకు వేరువేరుగా సంక్రమింపజేయును. ఒకే మంత్రమునకు దక్షిణామూర్తి ఋషి అనియు, దానికే హయగ్రీవుడు ఋషి యనియు, దానికే ఆనందభైరవుడు ఋషి అనియు భావించువా రున్నారు.

ఋషిభేదమువంటిదే ఛందోభేదము. దీని వల్ల అర్థభేదమును, దానివలన సూక్ష్మమైన ఫలభేదమును వచ్చును. ఇట్టి విశేషవిషయములు మంత్రములమీద సమన్వయించి గురుముఖముగా తెలియదగినవే కాని మరొకవిధముగా తెలిసికొన సాధ్యపడవు. అయితే ఒకే అక్షర సముదాయమును వేరువేరు ఛందస్సులుగా విభజించుట సాధ్యమనుటకు తెలుగులో గర్భకవిత్వమే సాక్ష్యము. ఒక సీసపద్య పాదము ఆటవెలదిలో రెండు పాదములు కావచ్చును. అట్టియెడ దానిని ఆటవెలది యన్నను, సీసమన్నను దోసము గదా!

ఇక దేవత! సామాన్యముగా ఒక్కొక్క మంత్రమునకు ఒక్కొక్క దేవత నియతమని మన మనుకొనెదము. శివపంచాక్షరికి శివుడు, నారాయణాష్టాక్షరికి విష్ణువుమాత్రమే దేవత లనుకొందుము. కాని ఇది భ్రాంతిమాత్రమే. శివసహస్రనామములలో విష్ణు, హరి, బ్రహ్మ, త్రివిక్రమ, వాయు, రవి, అనిల, అనల— ఇత్యాదిగా అనేక దేవతా నామము లున్నవి. అట్లే విష్ణు సహస్రనామములలో ఉగ్ర, శర్వ, శివ, స్థాణు, ఈశ్వర, ఈశ, రుద్ర, ప్రజాపతి, కామఘ్న, స్రష్ట—ఇత్యాదిగా అనేక దేవతా నామము లున్నవి. శివపంచాక్షరీ మంత్రమునకు శివసహస్ర నామములలో ఏ నామముతో దేవతానిర్దేశము చేసినను అభ్యంతర ముండనేరదు గదా! అదే విధముగా నారాయణాష్టాక్షరికి విష్ణుసహస్ర నామములలో కనబడు ఏ నామముతో దేవతను నిర్దేశించినను అభ్యంతర ముండనేరదు గదా! ఇట్లే కొంత పెంచిచో శివపంచాక్షరికి విష్ణువుకాని, హరికాని, బ్రహ్మకాని, వాయువుకాని, రవికాని, అనలుడుకాని, అనిలుడుకాని దేవత కావచ్చును; నారాయణాష్టాక్షరికి ఉగ్రుడుకాని, శర్వుడుకాని, శివుడుకాని, రుద్రుడుకాని, ఆదిత్యుడుకాని దేవత కావచ్చును.

ఈ వాదము పెద్దల విపరీతముగా తలచుట సహజము. కాని మరియొక విషయము కూడ పర్యాలోచన చేసినచో ఇది సత్యమని స్ఫురింపదును!

మంత్రములలో సర్వోత్తమమైనదానికి ప్రణవమను సంజ్ఞ కలదు. ప్రణవ మేదియో మనము విచారింపవద్దు. ప్రణవసంజ్ఞతో ఉచ్చరింపదగిన బీజము లెన్ని యున్నవో ఆ భగవంతునకే ఎరుక! ప్రణవ మేదైనను అది సర్వమంత్రములకు నాదిగా మనము భావించుచున్నాము. ప్రణవము ప్రతిమంత్రాదియం దుండుచో, ప్రతిమంత్రజన్మకు మూలకారణము ప్రణవమే యని స్పష్టమే కదా! ప్రణవప్రస్తారమే సర్వమంత్రములు. ప్రణవము సర్వమంత్రస్వరూపము, ఋషిఛందస్స్వరూపము, సర్వదేవతాస్వరూపము, సర్వస్వరూపము! ఈ ప్రణవసామ్యమును బట్టియే ఉత్తమ మంత్రముల కన్నిటికి త్రిశతసహస్ర నామములు సమస్తదేవతా స్వరూపమును ఘోషించుచున్నవి.

యంత్రములలో నెల్ల సూక్ష్మమైనది బిందువు. ప్రతీకలలో నెల్ల సూక్ష్మమైనది

సర్పములో లభ్యమగు బాణములు, గండకిలో నుండు సాలగ్రామములు—ఆ రెండిటికి రూపములు లేవు. ప్రణవములవలెనే అవియు సమస్తదేవతా స్వరూపములే.

౭

మంత్రముల కన్నిటికి సామాన్యముగా బీజమని, శక్తియని, కీలకమని మూడుభాగము లుండును. ఈ బీజశక్తి కీలకములు మంత్రాక్షరములలోననే కాని, వేరుగా కాని యుండవచ్చును. ఒకే మంత్రమునకు బీజశక్తి కీలక భేదమును బట్టి వినియోగభేద ముండును. విద్యుచ్ఛక్తి మూలస్థానములో నొకటియే యైనను అది చీకటిని పోగొట్టి వెలుగు కలుగ జేయుటకు, కాచుటకు, కాల్చుటకు, ఇంకను నెన్నియో విధముల నుపయోగింప సాధ్యపడును గదా! అట్లే బీజశక్తి కీలకభేదమును బట్టి వినియోగము భేదించును. ఈ ఉపమానమునే పొడిగించి చెప్పినచో బీజము పవరుహౌసుయొక్క సామర్థ్యము, శక్తి వోల్టేజి, కీలకము స్విచ్చి, దాని వివిధోపయోగములు వినియోగములు అనవచ్చును. అట్లే ఇతర మంత్రాంగములను వివిధవర్ణములు కలిగించు గాజుసామగ్రితో పోల్చవచ్చును.

మంత్రసాధన మనగా దేవతాత్వప్రాప్తి సాధనము! మంత్రసిద్ధి యనగా ఆ దేవతా స్వరూపము చెందుటే! తంత్రగ్రంథములలో ఈమంత్రము ఇన్నిమారులు జపించినచో సిద్ధించునని యుండును. అదే నిజమైనచో ఈమంత్రోపాసకు లందరు ఎన్ని పర్యాయములో దేవతాత్వము పొందియుండవలె! కాని ఆ తంత్రవాక్యములు సత్యములుకావు. కొందరు ఎన్నిలక్షల పర్యాయములు జపించినను, వారికి దేవతాకళ లేశమును సంక్రమించదు. కాని కొందరికి ఒక్కమారు స్మరించినంత మాత్రముచేతనే దేవతాభావము పుష్కలముగా సంక్రమించును. దాని కారణము మరొక ప్రశంస!

౮

ఈ ఉపాసనచేయునది పంచభూతమయమైన ఉపాధితో కూడుకొన్న శరీరికదా! ఈ పాంచభౌతిక శరీరమును దేవతాస్మరణ యోగ్యముగా చేయుటకు ముందుగా భూతశుద్ధి యను నద్భుతమైన క్రియ చేయుచున్నారు. ఆ ప్రక్రియావిధానము తెలిసిన వారికి దాని మహత్వము వర్ణింప నక్కర లేదు. అది ప్రాణాయామముతో కూడియుండి సమస్త భూతములను పరమాత్మతో లయము చేసి, పాపపురుషుని దహించి, ఆ భస్మమును అమృతముచే సజ్జీవింపజేసి దివ్యదేహము సృష్టించుటకు సాధనమని చెప్పినచో దాని స్వరూపము తెలియనివారు కొంత యవగతము చేసికొనగలరు.

భూతశుద్ధిచేత సాధకుడు దివ్యదేహము కల్పించుకొని న్యాసములు చేసికొనును. న్యాసమనగా నుంచుట. న్యాసములు అనంతములు. వీనిలో సాధకుడు తన స్థూలదేహమునో, సూక్ష్మదేహమునో, కారణదేహమునో దేవతాదేహముగా భావించి అందు మంత్రన్యాసము చేయును.

ప్రతిమంత్రమును మూడుభాగములు చేయవచ్చును. అందులో ఒకటి శిరస్సు, ఒకటి కంఠమువద్దనుండి కటి పర్యంత ప్రదేశము, మూడవది కట్యధోభాగము—అని న్యాసము చేయవచ్చును. అట్లుకాక మంత్రాక్షరము లన్నియు దేహములో ప్రధానాంగములలో న్యాసము చేయుట యున్నది. ఈ న్యాసములలో మిక్కిలి విపులమైనది సామాన్యముగా మహాన్యాస మను పేరుతో అభిషేకములకు ముందు శతరుద్రీయ మను మహామంత్రమును న్యాసముచేయుట అస్తికు లెరిగినదే. అది పాటపాడుటవల్లను, చేతులు త్రిప్పుటవల్లను సిద్ధించునది కాదు. వాక్క్రియలతో పాటు భావనాబలమువల్లనే అది స్థిరపడును.

ఈ న్యాసములలో సర్వసాధారణమైనవి ఋషి, ఛందస్సు, దేవత, బీజము, శక్తి, కీలకము, కరహృదయాదిన్యాసము అనునవి. ఇందులో ఋషి బ్రహ్మరంధ్రముననూ, ఛందస్సు వాక్కుననూ, దేవత హృదయముననూ బీజశక్తి కీలకములు హృదయము చుట్టియు న్యాసముచేయుదురు. ఇక కరహృదయాది న్యాసము అందరెరిగినదియే. కాని అంగులలో ఒకటి శిఖయందు న్యాసము చేయవలెను. మరి శిఖలేకుండ కత్తిరించుకొనువారు అది ఎక్కడ న్యాసము చేయుదురో మాకు దుర్జ్ఞేయము. అట్టివారి మంత్రాగ్ని శిఖలేకుండ పొగరాజుచుండుట చూడగలవారికి వారి ముఖములలో వ్యక్తమగుచుండును.

భూతశుద్ధిచే దివ్యదేహము సంపాదించి అందులో దేవతారూపము న్యాసముచేసి హృదయములో దేవతామూర్తిని ధ్యానము చేయుదురు. ఈ ధ్యానము అధికారినిబట్టి భేదించును. కొందరు అది స్త్రీరూపము గాను, కొందరు పురుషరూపముగాను, మరి కొందరు ఉభయాత్మకముగాను ధ్యానింతురు. అది అందరెరిగినదే. కాని దేవతకు స్త్రీపుంభేదమున్నదా? ఇది ఎరిగిన మహానుభావులు దానిని విరాట్స్వరూపముగాను, నిష్కళముగాను, సచ్చిదానంద విగ్రహముగాను ధ్యానింతురు.

యథాధికారముగా ధ్యానించి దానిని మానసికమైన ఉపచారములతో పూజించి సాధకుడు జపము ప్రారంభించును. ఆ జపములో గురువు, మంత్రము, దేవత, తాను ఏకమను భావన చేయవలెనట! అందులో గురువును కరచరణాద్యవయవము లున్న నరమాత్రునిగాను, మంత్రమును వర్ణసముదాయముగాను భావించువారికి ఎన్నికోట్ల జపము చేసినను మంత్రసిద్ధి ఉండదట!

ఈ ఏకభావనకే మనన మని పేరు. మననము చేయునది కనుకనే మనువు అను పేరు మంత్రములకు ప్రసిద్ధము. ఇది మంత్రశాస్త్రము యొక్క పరమ తాత్పర్యము, పరమ రహస్యము!

౯

కాని మంత్రశాస్త్ర మనగా లోకములో భూతవైద్యము, విషచికిత్స, రోగచికిత్స, మారణాది ప్రయోగములు, ఇంద్రజాలము, జలస్తంభనాదులగు నమానుషశక్తిప్రదర్శనములు— ఇత్యాదులకు సాధనభూతమైన శాస్త్రమను భావమే ప్రసిద్ధముగా కలదు.

అనికూడ మంత్రశాస్త్రములో భాగములు కాకపోవు. కాని వాని స్వరూపము తెలియుటకు ఉపాసన భేదములు స్థూలముగా వివరింతును.

అది సాత్త్వికము, రాజసము, తామసము అని మూడువిధములు. వేరుకోరిక లేక దేవతా ప్రీతివలన దేవతా భావము ప్రాపించుటే లక్ష్యముగా గలది సాత్త్వికము. ఇతరులకు బాధ కలుగించక తనకు అశుభములు తొలగి శుభములు కలుగుట ప్రధానముగా గలది రాజసము. శాంతి పౌష్టికములు, కొంత భూతవైద్యము, విషచికిత్స, రోగచికిత్స రాజసములోనే గణించవచ్చును. ఇక ఇతరులకు హింస, నీతి విరుద్ధముగా వశీకరణము ఇత్యాది హేయ కృత్యములను ఉద్దేశించునది తామసము. కాని ఈ విభాగము సూచనప్రాయమే కాని సంపూర్ణముకాదు.

మంత్రశక్తి బహుసూక్ష్మమైనది. శత్రువును చంపవలెనను దురుద్దేశము కలుగునెడల మంత్రమువల్లకంటె సులభముగా శస్త్రాదులతో ఆ పని నిర్వర్తింపవచ్చును. రాజదండము తప్పించుకొనుటకు పలువురు రీ విధాన మవలంబింతురు. ఆ ప్రక్రియలు శవములతో, అస్థులతో, శ్మశానముతో, మద్యముతో, మాంసముతో, ఇనుముతో, మురికితో సంబంధించియుండును. ఇంత కష్టసాధనము సిద్ధించులోపల ఆ తామసశక్తి ప్రాదుర్భూతమై అతని ఛిద్రము వెదకి సాధకునే గ్రసించును. దేవత నెత్తి అడిచినదని కొందరిని లోకములో చూపుచుందురు. అట్టివారియందు మనకు జాలి యక్కరలేదు——వారు దుష్టులు! ఏదో ఒక దురాగ్రహక్రియకు దేవతాశక్తి ప్రయోగింప ప్రయత్నించి విఫలులైన రాక్షసులు వారు!

ఒకవేళ ఈ ప్రయోగాదులవలన మారణాది దుష్టప్రయోగములు ఒకానొకడు సాధించినాడనుకొందము. అతడు దానికి రాజదండనునుండి తప్పించుకొనవచ్చును. కాని రాజదండము పొందిన హంతకునికంటె వాడు పరమనీచుడు. హంతకుడు రాజదండమువల్ల శిక్షితుడై పునీతుడగును. అట్టి పాపికి మరల శిక్షలేదు. మంత్రతంత్రములవలన మారణాదులు సాధించిన పాపికి రాజదండము లేకపోవుటే అతని దౌర్భాగ్యము. అతడెన్ని జన్మలలో ఎంతకాలము ఆ పాపఫల మనుభవించవలెనో శిక్షవిధించు యమధర్మరాజుకే ఎరుక!

౧౦

ఇక రాజసోపాసనకూడ రాజమార్గము కాదు. కాని సంసారులైనవారు లౌకికమైన కష్టనివృత్తికొరకు, సుఖసాధనకొరకు సమస్త కార్యములు నిర్వర్తించుచున్నట్లే మనప్రయత్నమునకు తోడుగా దైవప్రయత్నము కూడ సంసారులకు కామ్యమైన రాజసోపాసన తరచుగా చేయుచుందురు. ఇది గృహస్థునకు కీడుకాదు. నిషేధించినవారు లేరు. సద్గురువులు రాజసోపాసనతో ఉపక్రమించిన శిష్యులనే క్రమముగా సాత్త్వికనిష్ఠ కలవారినిగా చేయుదురు. అందువలన దీని స్వభావము చెప్పి కొన్ని విషయములు వివరింతును.

లోకములో ఒక ప్రభువునో, సేవకునో, సామాన్యమానవునో మనము ఉపచారములవల్లనో, నమస్కారాదులనో, అనువర్తనచేతనో, సంతత సందర్శనముననో, చాటువాక్యములవలననో ఆశ్రయించి అతని అనుగ్రహము సంపాదించితి మనుకొందము. అతనితో మనకేమియు పనిలేకున్నచో నతని ప్రవర్తన మెట్లుండును? కార్యార్థులమై మన మతని కడకు వెళ్లినప్పుడు మనస్థితియు, నతని ప్రవర్తనము నెట్లుండును? ఈ తారతమ్యము మనన చేసినచో దేవతాప్రీతికొరకు నిష్కామముగా చేయు నుపాసనకును, కామ్యోపాసనకును భేదము అవగతమగును. కామ్యోపాసకుడు యాచకుడు, నిష్కామోపాసకుడు మిత్రుడు!

దేవతను యాచించి ఒక చిన్నఫలము పొందినచో దానికి తగిన శాంతి చేయవలెను. అట్టి కర్మలలో జపమేకాక పూజ, తర్పణము, హోమము, మార్జనము, బ్రాహ్మణ సంతర్పణము ఇత్యాదులు విధ్యుక్తముగా చేయవలెను. నియమము లెక్కువ. లేనిచో వెంటనే దేవతాగ్రహపాత్రు లగుదురు.

ఈకామ్యక్రియలలో బహుళప్రచారములో నున్నది భూతవైద్యము. పిశాచాదులకు సూక్ష్మశరీరమే కాని స్థూలశరీర ముండదు. కాబట్టి అవి మన సూక్ష్మదేహమునే ఆశ్రయించును గాని స్థూలదేహము నాశ్రయించవు. మందు లందువలన భూతములమీద పని చేయుట దుష్కరము. అందువలన మంత్రములుగాని, సూక్ష్మదేహముమీద పనిచేయు ఏవో ఇతరప్రక్రియలు గాని ఉపయోగించునుగాని తక్కినవి నిష్ప్రయోజనములు.

ఈ సందర్భములో పిశాచచేష్టలు కలవారని చెప్పువారిలో నూటికి ఏబదిమందికి పిశాచబాధ ఉండదని ముందు గమనించవలెను. తరచుగా స్త్రీలు తమ వాంఛలను వేరువిధముగా చేయించుకొనలేక పిశాచావేశతుల్యమైన చేష్టలవల్ల చేయించుకొనెదరు. అటువంటి పిశాచములు మంత్రములచే నివృత్తికావు. లోకములో భూతవైద్యములలో ప్రచారములో నున్న చీపురుదెబ్బలు, చెంపదెబ్బలే అట్టివానికి ఉత్తమ చికిత్సలు!

ఇక నిజముగా పిశాచావేశము కలవారికందరికి అవి ఒకేవిధముగా శాంతించవు. ఒకని ఆస్తి మన మక్రమముగా హరించిన మీదట నతడు ఆ చింతతో చనిపోయి పిశాచమై మనల నావేశించినా డనుకొందము. మన మెందరు హనుమంతులను కొలిచినను వారు మనకు సహాయముచేయరు. ఆ పిశాచము కోరువిధముగా ఆద్రవ్యము నిశ్శేషముగా వ్యయముచేసిన పిమ్మటగాని చికిత్స సాధ్యము కాదు. అట్లే అంత్యేష్టి చక్కగా చేయనందున ప్రేతత్వము వదలక పట్టిన గ్రహములు మరల ఆకర్మ శాస్త్రీయముగా చేసిన గాని వదలవు. వైద్యశాస్త్రములో చికిత్సకు ముందు రోగకారణము విచారించవలెగదా!

జ్వరము వచ్చినంతమాత్రమున క్వినైనుగాని, శీతాంశు రసముగాని వాడినది శాంతించునా? ఆ జ్వరము ఏ కారణమువలన వచ్చినదియు విచారించి నిదానముచేసి చికిత్స ప్రారంభించవలె! ఈ రాజవైద్యమార్గములన్నియు భూతవైద్య సంయోగమువలె పాటించ వలసినవే.

కాని సర్వసామాన్యవిధాన మొకటి యున్నది. మన దేహములో ఓజస్సు ఎక్కువ చేసికొనినచో ప్రత్యేకముగా మందులు సేవించనక్కరలేకయే మన దేహశక్తియే బహురోగములను నివారణ చేయగలదు. అట్లే విధముగా సర్వసామాన్యముగా మంత్రోపాసనవలన దేవతాతత్వము వృద్ధిచేసికొనినచో కాలిబాధ మొదలైనవియు నెమ్మదినెమ్మది — పిశాచాదుల బాధ శాంతించును. అది ఈ దేహములో సంచరించు తనకు అనుకూలముగాలేక వేరొకచోటికి వెడలిపోవును.

పిశాచము లున్నవనియు మంత్రోపాసకులవలన వని తొలగునవనియు చెప్పినంతమాత్రమున వానికులు భూతవైద్యులనియు ఆపాదించవలెనని ఉద్దేశముకాదు. 'భూతవైద్యము నా వృత్తి' అని తిరుగువారు పలువురు దాంభికులు. కాని కొందరు లోకవంచకులు. తరచుగా వారు ఒకానొక దుష్కర్మవలన ఒకానొక పిశాచమును స్వాధీనము చేసికొని, దానిని మనమీదికి వారే పంపి, మనచేత ధనవ్యయము చేయించి, మరల దానివల్ల మనలను ముక్తులగా జేసి, భూతవైద్యులని ప్రసిద్ధి గడించుచుందురు. కాబట్టి భూతవైద్యము జీవనోపాధిగా కలవారికి విజ్ఞులు దూరముగా నుందురు గాక!

భూతవైద్యముతర్వాత ఎక్కువ ప్రచారము కలది విషచికిత్స! పాముకాటుకు మందులకంటె మంత్రములే ఎక్కువ ఉపకరించుట మన అనుభవములో నున్నది. అదే విధముగా తేలుకాటు! ఈ విషచికిత్సలే, మంత్రమహత్వమందు విశ్వాసము లేనివారికిగూడ, కొంత దీనిలో నేదియో యున్నదని సందేహము కలిగించుటకు ఆధారముగా నున్నవి. కాని విషచికిత్స మంత్రశక్తిలో బహు అల్పమైనదని బుద్ధిమంతులు గ్రహించవలెను.

ఇక ననేకమైన వ్యాధులకు మంత్రచికిత్స లున్నవి. ఆ వ్యాధినే దేవతగా భావించి ఉపాసనచేసి తద్భావమువల్ల చికిత్స సాధించు ప్రక్రియలు. అట్టివి ఇతరుల వ్యాధినివారణకు ఉపయోగించినను ఆ ఉపాసన చేయువానికి మాత్రము పతనహేతువులు. ఇవి రాజసములుగా కనిపించినను తామసములే!

ఇట్లే ప్రశ్నలు చెప్పుట, ఇంద్రజాలము, జలస్తంభనము ఇత్యాదులుగూడ రాజసములుగా కనిపించినను అవి తరచుగా తుచ్ఛవిద్యలు. వానిని సాధించుటకు విధించిన విధానములు అపవిత్రముగా నుండును. వానివల్ల జీవించువారు మమ్ము దూషింపకుందురు గాక!

తంత్రగ్రంథములలో ముందు మంత్రము, ఆ తర్వాత దాని అనుష్ఠాన విధానము, ఆ పిమ్మట షట్కర్మలలో దాని ప్రయోగవిధానము నుండును. ఈ షట్కర్మలు ఏవని చెప్పవలసినంతగ చాలనందరకు ఇదివరకే వివరించినాము. వివిధ విధానములలో ఆసనము, జపమాల, పూజాద్రవ్యము, నైవేద్యము, హోమద్రవ్యము మొదలైన పరికరజాలము మారుచుండును. కొన్నికొన్ని వివస్త్రులై, అశుచిగా, శిఖ ఉన్నవారు జుట్టు ప్రేలవేసికొని, యజ్ఞోపవీతమున్నవారది తొలగించి, శవాద్యాసనములపై గూర్చుండి, శ్మశానాదులలో ఉపాసనచేయవలెననియు, అట్లు చేసినచో మహాసిద్ధి కలుగుననియు ఈ తంత్రములు వర్ణించును. కొన్ని చేసినచో శారీలయూటలు పక్కులక్రింద తెల్లవారుసరికుండునని చెప్పును. అటువంటి సాధనలవల్ల సాధకుల కోరికలు సిద్ధించకపోగా వారు సర్వవిధముల భ్రష్టులై పతితులగుట మాత్రము సిద్ధము!

౧౧

సాత్వికోపాసకులు ఉత్తమోత్తములు. దేవతాప్రీతి కలిగించుటే కాని వారికి వేరు కామన యుండదు. అట్టివారికి దేవతాప్రీతి చేకూరుట నలభిసాధ్యము. కాని అది శీఘ్రముగా చేకూరునని చెప్ప వీలులేదు. ఎన్ని జన్మలలోననో చేసిన అనేకకర్మల పరిపాకముగా సంభవించిన ఈ ఉపాధిమంత్రము చెప్పికొని జపముచేసినంతమాత్రముచేత అకస్మాత్తుగా దేవతామూర్తిగా మారిపోవునా? పరిపక్వబుద్ధుల కట్లే కావచ్చును. కాని అట్టివారు అరుదు.

ఈ ఉపాధిలో ఆచార్యుడు వెలిగించిన జ్యోతిని ఆరిపోకుండ భద్రము చేసికొనుచు, నెమ్మదినెమ్మదిగా ప్రజ్వలింపజేసికొని తమ దేహములు జ్యోతిర్మయములుగా చేసికొని పరంజ్యోతిగా భావనదృఢము చేయగలవారు సిద్ధులు. వారు కోరకుండగనే వారి అవసరములు సిద్ధించుచుండును. అట్టివారు ఋషులు! కాని దేవతాత్వము వెంటనే సంక్రమించ లేదని సాధకుడు అధైర్యపడ నక్కరలేదు. సాత్వికముగా ఎంత దేవతోపాసన చేసినను, అంత దేవతాప్రీతియు నిశ్చయముగా కలుగును. ఎంత సిద్ధి కలిగినదో ఎవరికి వారు ఆత్మపరీక్షవలన తెలిసికొనదగినది కాని బాహ్యపరీక్షలవలన తెలియలేము.

నిష్కామ యోగులకు కోరికలు తీర్చుటకు దేవతలు కనిపెట్టుకొని పరిచర్య చేయుదురు. శ్రీ కృష్ణభగవానుడు కుచేలుని అర్చించిన కథ అట్టి మహానుభావుల మహత్వము నే వర్ణించును.

సాత్వికోపాసకులు తరచుగా అన్న మాటలు జరుగును. వారికి వాక్శుద్ధి యుండును. అట్టివారినిగూర్చియే భవభూతిభట్టు—

> 'ఋషీణాం పునరాద్యానామ్
> వాచ మర్థోఽనుధావతి'

అని అనిపించినాడు. అటువంటివారిని మనస్సులో నెంచుకొనియే పెద్దన ప్రవరాఖ్యునిచేత—

> 'మీ మాటలు మంత్రంబులు,
> మీ మెట్టినయది ప్రయాగ, మీ పాదపవి
> త్రామలతోయము లలఘు
> ద్యోమార్గధురాంబు పౌరుషత్వము
> లుర్విన్'

అనిపించినాడు. కాని అక్కడ ఒక విచిత్ర మున్నది. ప్రవరాఖ్యుడు కర్మిష్ఠి. స్వయముగా మహా మంత్రసిద్ధుడు. కాని కేవలము ఘటికాసిద్ధుని జూచి అతడే భ్రాంతిపడి, దాని ఫలముగా నానా యాతనలు సాయంకాలమువరకు ననుభవించి తా నర్చించిన అగ్నిహోత్రుని ప్రసాదమువల్ల నిత్యకర్మలకు బాధలేకుండ నిల్లు చేరినాడు! అంత మహానుభావునికే తుచ్ఛసిద్ధులను జూచి భ్రాంతి కలిగినచో నీ కాలములో ఎవరి నేమనగలము!

"క రు ణ శ్రీ"

[రాయబారాలు భగ్నమైనవి. భావి కర్తవ్యనిర్ణయానికి పాండవ పరిషత్తు సమావేశమయింది. అజాతశత్రుడు సంగ్రామానికి సందేహిస్తూవున్న సందర్భంలో భారతవీరనారీమణి పాంచాలి పలుకుతున్నది.—]

మారని మాట లేటి కిటు మాటికి? కూటికి తోటి రాజుతో
బేరములాడుచే మిగుల పేదవ! మంతట బోక సంధికిన్
వారు తిరస్కరించి కరవాలము లెత్తిన నిర్నిమిత్తని
స్సారవిచారులై మెడలు సాచుట శోచ్యము నైచ్య మెంతయున్!

ఆమెను బోయె సంధి; ఇకనైనను నాయకు లాయుధమ్ములన్
దీయక ధర్మశాస్త్రములు త్రిప్పుట నమ్మినవారి గొంతుకల్
గోయుట కాదె - మీరు గయికొన్న యహింసలు హింసలయ్యె నా
త్మీయులయందు చాలు గురుతింపుడు పీడితజాతి యాతనల్!

పుట్టితి పూజ్యుడౌ ద్రుపదభూపతికిన్; జగజెట్టి పాండుస
మ్రాట్టుకు కోడలైతి; నభిమానధనుల్ ఘనులైన వారి చే
పట్టితి; శౌర్యధైర్యగుణపాత్రుల పుత్రుల గంటి; నూడిగం
బెట్టుల జేయజాలుదు నిసీ! మగవారలు సిగ్గుమాలినన్!

అన్నయు నాన్నగారు చతురంగబలమ్ములతోడ నస్మద
భ్యున్నతి గోరివచ్చిరి - మహోదయు లీక్రియ నీళ్లు మ్రింగుచున్
మిన్నలు చూచిరేని విసమించు పరిస్థితు - లైనవారిలో
చిన్నతనమ్ము మోయుదురె! ఛీ యని నల్వురు నవ్విపోవరే!

హింస యహింస యంచు నొకటే యొకటే తిరుమంత్రమేదొ మీ
మాంసకు దెచ్చి మా రుధిరమాంసములన్ బలియిచ్చి యిష్టవి
ధ్వంస పథమ్మునన్ నడచు వైఖరి నేటికి చాలు - దుష్టవి
ధ్వంసన మాచరింప విలుదాల్పుడు! నిల్పుడు శాస్త్రదీపికల్!

చాలితిరేని ముందునకు సాగి - సపత్నుల నాగి - పత్నిపాం
చాలికచాలి కూర్పుడు! విచారము దీర్పుడు! శౌర్యధైర్యముల్
చాలవయేని ధర్మములు చాలిక పెద్దలు మిన్నకుండుడీ
బాలురు దీర్తు రీ సమరభారము భారతభాగ్యమూర్తులై !!!

మండితపాండవాన్వయుడు మా యభిమన్యుడు దండితద్విష
న్మండలు డా ఘటోత్కచ కుమారుడు చాలరె! ధార్తరాష్ట్రులన్
పిండియొనర్చ - హెచ్చుపయిపెచ్చులు నచ్చుకొనన్ ధనుష్కళా
పండితు డన్న లేడె! యుపపాండవు లేమి కృపాణహీనులే!!

"భారతవీరమాత" యగు భాగ్యము ప్రాప్తిలు అత్తగారి కం
చూరక చూచి చూడనటు లుంటిమి; ఆమెకు దక్కకున్న ఆ
గౌరవలక్ష్మి లభ్యమగుగాక కుమారులగన్న మా హిడిం
బారమణీలలామకు - సుభద్రకు - ఈ ద్రుపదాత్మజాతకున్.

చల్లగానుండుటఎట్లు

టాటావారి ఓడికొలోన్ జనులకు ఒకముఖ్యమైన పరిమళద్రవ్యముగా త్వరగా తయారగుచున్నది. ఈ క్రిందివిధములుగా దానిని వాడి, పనిగలిగిన, వేడిమి గలిగినరోజున నీవు ఎంతచల్లగా ప్రశాంతముగా చక్కదనపుశోభతో యుండగలవో గమనించుము.

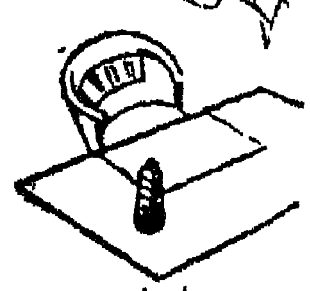
1. నీ ప్రాతఃకాల స్నానమునందు కొద్ది చుక్కలను వాడుటతో మొదలుపెట్టుము. అది నీకు సువాసనను చేకూర్చి ఉద్రేకపరచును.

2. క్షౌరము తరువాత దుస్తులను ధరించు సమయమందు శరీరముమీద రుద్దుము. దాని మంచు వంటి చల్లదనము నిన్ను ఉదయమునకు [illegible] చేయును. దానితో నీ చేతిరుమాలు కూడా సువాసనగలదిగా చేయుము.

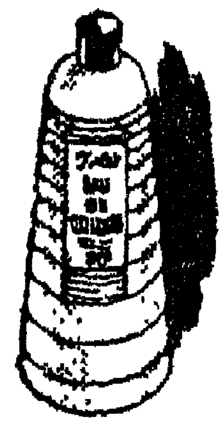
3. కష్టమైన పత్రములలో మరియు అంకెలతో వ్యవహరించుచున్నప్పుడు నీ నుదురునకు శ్రమ తీర్చుటకు, కచ్చేరిలో నీ బల్లమీద ఒకసీసాని ఉంచుము.

4. ప్రయాణము చేయునప్పుడు టాటావారి ఓడికొలోన్ వెంటతీసికొని వెళ్లుము. నీ అలసటను శ్రమను పోగొట్టగలుగును. మరియు నిన్ను శుభ్రముగా యుంచును.

ఎల్లప్పుడు నీకు సహకారి

టాటా ఓడికొలోన్

ది టాటా ఆయిల్ మిల్స్ కంపెని, లిమిటెడ్.

లివోసాన్

నాడి రక్తాన్ని ఆరోగ్యప్రదంగా ఉంచుకోండి.

కసన్

మీ [illegible]

కాసన్ వాడితే ఈ [illegible] తగ్గుతుంది.

శిశుసాన్

(కుట్టుసనారిష్ట్)

శిశువుల కుట్టువ్యాధులను కుదిర్చి బలమునిచ్చు దివ్యౌషధము.

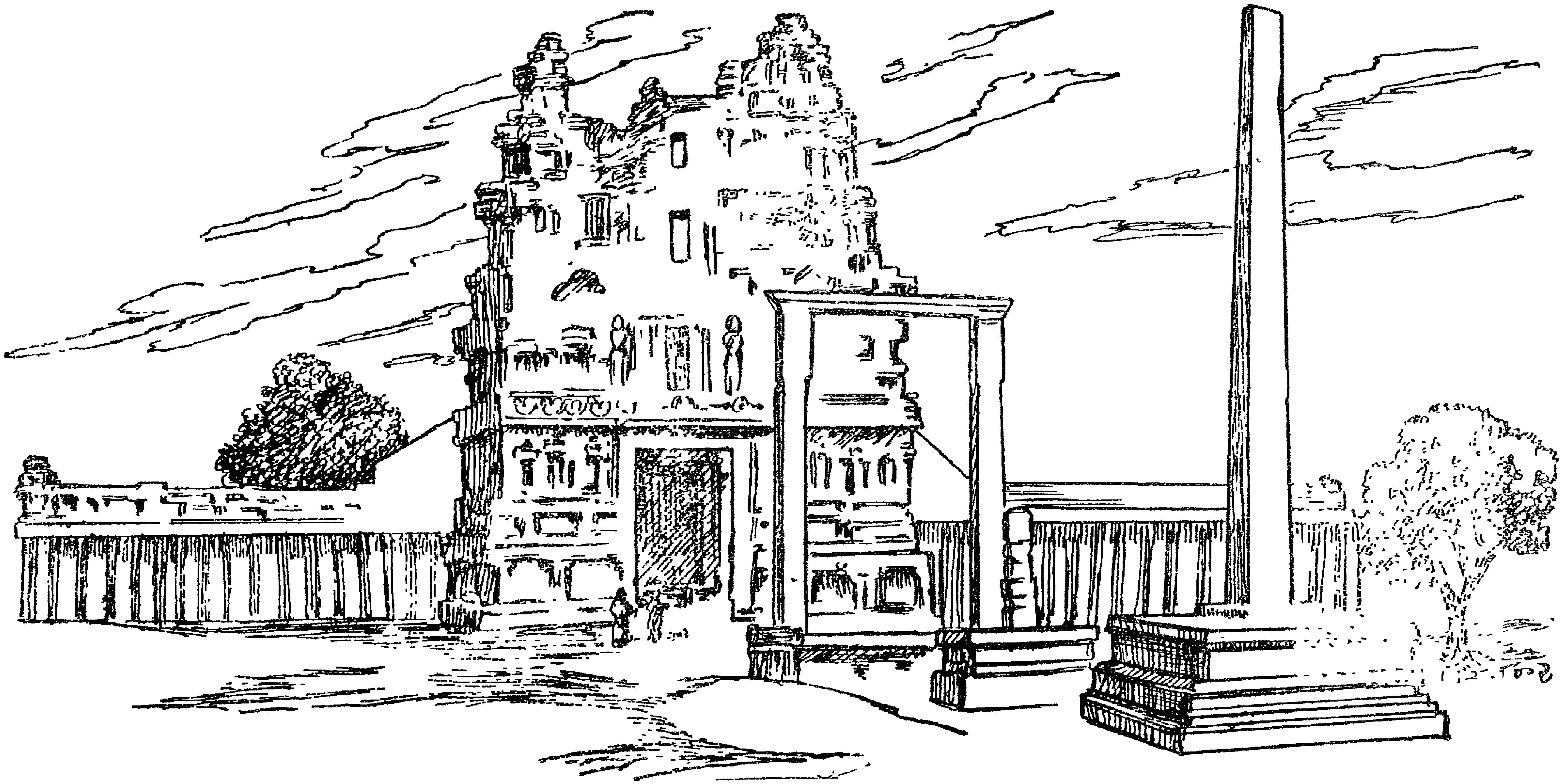
ది ఆంధ్రఫార్మస్యూటికల్స్

బెజవాడ

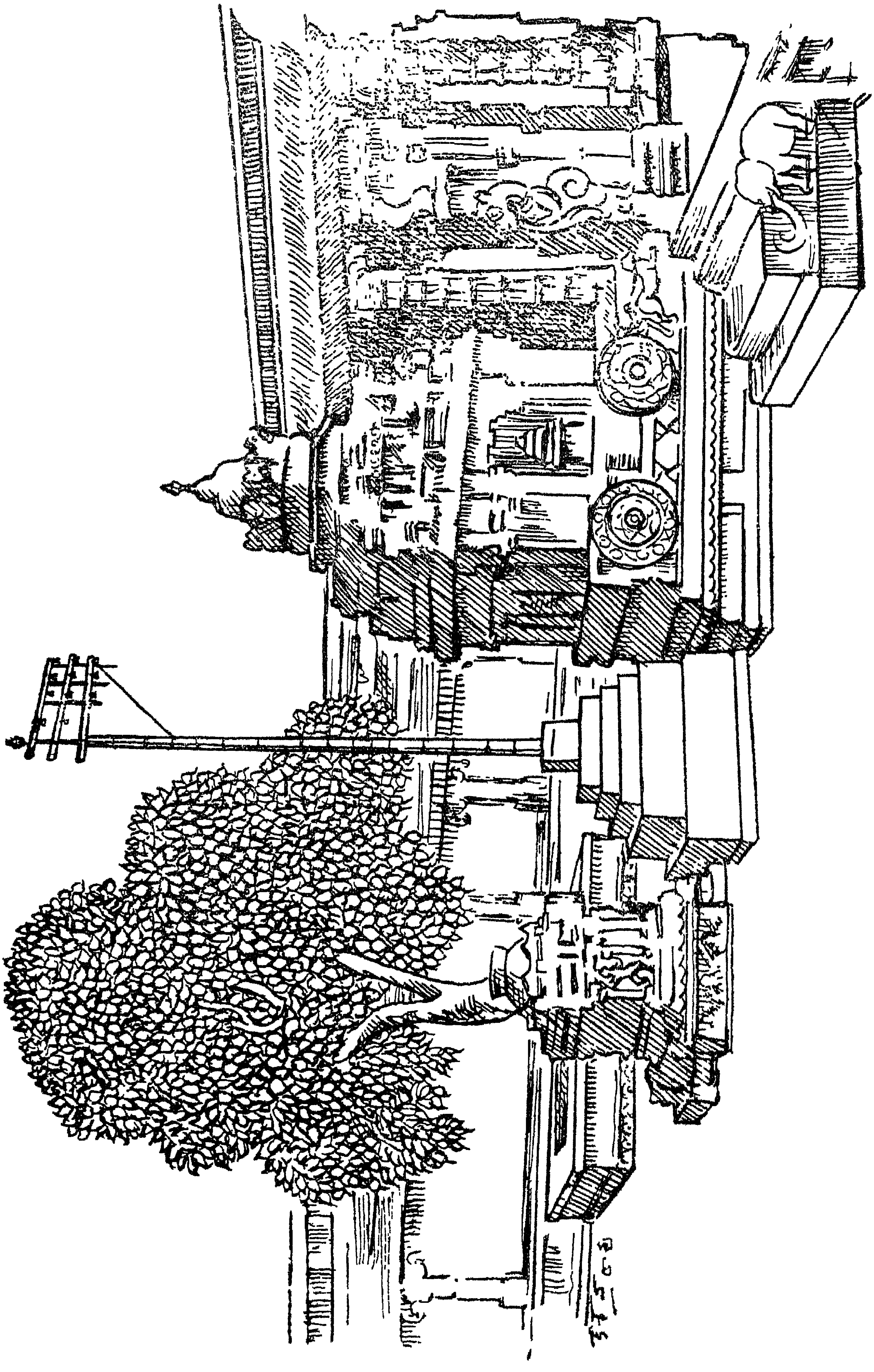
తాడిపత్రి దేవాలయంలోని శిల్పాలు

చిత్రకారుడు:

— శ్రీ తేజోమూర్తుల కేశవరావు —

1. తాడిపత్రిలోని శ్రీ చింతలరాయని జీర్ణ దేవాలయము.

౨. ఆలయ అంతర్భాగము.

ములుగు పాపయారాధ్యకవి

రచన

= శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి =

పాపయారాధ్యుఁడు పురాతనకవివలెఁ దోఁచు మధ్యకాలపు కవి. సర్వమధురము, ఆంధ్ర దేవీభాగవతము అచ్చునకు వచ్చిన దాఁక నితని పేరుఁబ్రతిష్ఠలు కొంత మఱుఁగున నుండిపోయినవి. దేవీభాగవత మంత మహాగ్రంథము తెనుఁగులో అనన్యసామాన్య రీతి సంతరించిన యీ కవిసార్వభౌముని పేరు నేఁటిదాఁక చాటున నుండుట తెలుఁగువారి భాగ్యపుఁజేటు. ౧౯౭౩ లో కాని యితని దేవీభాగవత మావిష్కృతము కాలేదు. అంతకుముందు 'ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర'లో శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగా రీతనిగూర్చి పది పంక్తులకు లోపుగ వ్రాసిరి. ఆ వ్రాఁత పాపయారాధ్యుల కవితా ఖ్యాతిని దిగనార్చునదిగా నున్నదికూడ. అది సరే.

అగ్రతాంబూలము :

దేవీభాగవతమును మొట్టమొదటఁ దెలుగులోఁ బెట్టిన కవివరుఁడీ పాపయారాధ్యుఁడే. త్రిపురాన తమ్మయదొరగారు ద్వితీయులు. తృతీయులు తిరుపతి వేంకటకవులు. తురీయులు దాసు శ్రీరామ కవిగారు. తెలుఁగుసేఁతలోని పౌర్వాపర్య మిది. తమ్మయకవిగారి దొక్కటితక్క, మిగిలిన మూఁడును నేఁడు ముద్రణమునంది బయటికి వచ్చినవి.

పాపయారాధ్యులు గుంటూరు మండలములోని అమరావతి రాజధానిగ నేలిన వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రి నాయుఁడు జమీందారుగారి సమకాలికు లనియు, తదాస్థాన కవిరత్నములలో నొకరనియు భూమికాపద్యములు తెలుపుచున్నవి. వేంకటాద్రి నాయుఁడుగారి కాలముననే కాక, వారి దత్తపుత్రులు శ్రీ జగన్నాథరావుగారి కాలమునఁగూడ నీ కవి వెలసియుండి, వారియనుజ్ఞచె దేవీభాగవతము తెనుఁగుపరిచినటులు స్పష్టము. ఈ జగన్నాథ బాబుగారు ఇరువది యెనిమిదేండ్లవయస్సుకడదాటకుండఁగనేపరమపదించిరి. చూడఁగా, ౧౮౦౭ లో జన్మించి ౧౮౩౪ లో మరణించినటులు తెలియును. కావున, ఈయన పోయినపిమ్మటను మన పాపయారాధ్యులు పాతికేండ్లవఱకు బ్రతికియుండును.

జగన్నాధబాబుగారిని పెంచిన తండ్రి వేంకటాద్రి నాయుఁడును, మల్రాజు గుండారాయఁడును, నూజవీటి అప్పారావును, చల్లపల్లి అంకినీడును ఒకేకాలపువారన్నట్లు వారిని గుఱించి ముచ్చటించుకొను కొన్ని యితిహాసములు చెప్పుచున్నవి. వేంకటాద్రి నాయుఁడుగారు ౧౭౬౧ లో పుట్టి, ౧౮౧౭ లో స్వర్గస్థులైరని 'సర్వమధుర' పీఠికాకారులు కీ॥ శే॥ తాడేపల్లి వేంకటప్పయ్య శాస్త్రిగారు వ్రాసినారు. మన కా విషయమునఁ జిక్కులేదు. ఈయనరాజధాని యగు 'అమరావతి' ఒకనాఁడు తెనుఁగునా డేలిన శాతవాహన వంశీయులకు ముఖ్యపట్టణమై, కొంపెవీ రెడ్లకాలమున, రాయలకాలమున మహావిభవ మనుభవించి విజయనగర రాజ్యముతో పాటు పాడువట్టిన పట్టణము. వేంకటాద్రి నాయుఁడు దీని తొల్లిటి యౌన్నత్యము నెన్ని పునరుద్ధరించెను. ఉద్ధరించి ౧౭౯౬ ప్రాంతములో 'చింతపల్లి'నుండి తన రాజధాని నిటకు మార్చెను. తరువాత నాయుఁడుగారితో అమరావతి యస్తవ్యస్తమయ్యెను. ఈ విషాద గాథ యిపు డేల?

'వజ్రరత్న' బిరుదము :

నాయుఁడుగారి సంస్థానమున 'నవరత్నములు' అనుపేరఁ దొమ్మండుగురు కవు లుండువా రనియు, వారిలో మన పాపయారాధ్యులే ప్రథమారాధ్యులై వెలంగుచు 'వజ్రరత్న' బిరుదము వహించె ననియుఁ బ్రసిద్ధి. 'బుచ్చి వెంకు' అని పేరుగల భోగము జాతికవి యీ నవకములోనివాఁడే యని పెద్దలవలన వినుకలి. వేంకటాద్రి నాయుఁడుగా రీ కవిని "బుధజనాటవ్యటన్నంకు బుచ్చి వెంకు" అని నిండుసభలో నే దో సందర్భమునఁ గొండాడిరనియు, అది సహింపని యొక యగ్రజాతికవి లేచి—

క. కొంకక మీ రాడినయది
బొంకేలగు వేంకటాద్రి భూపాలమణీ!
న్యంకేల! వానికిం గల
రంకే నిలుపంగ నదియ రసవంతమగున్.

అని 'రంకు'శబ్దమును శ్లేషింపఁజేసి చమత్కరించె ననియు బహుశ్రుతులైన మా తాతగారు పలుసారులు చెప్పుచుందురు. దీనిని బట్టి నాయుఁడుగారి యాస్థానకవినవకములో పాపయారాధ్యులను గూర్చి విశేషముగాను, బుచ్చి వెంకునుగూర్చి మిక్కిలి కొంచెముగాను తెలియఁగంటిమి. తక్కుఁగలవా రెవ్వరో యెఱుఁగము.

వేంకటాద్రినాయఁడుగారు సామాన్యుఁడు కాఁడు. పండిత కవిపోషకుఁడు. దేవబ్రాహ్మణభక్తి విశేషముగఁ గలవాఁడు. గుంటూరుకడనున్న చేబ్రోలులో బ్రహ్మాలయము ప్రతిష్ఠాపించిన వాఁ డీయనయే. ఈ ప్రభువచట నూఱుదేవాలయములు స్థాపించె ననియు, నేఁటికిని కొన్నింటికిఁ బూజాపురస్కారములు జరుగుచున్న వనియు చెప్పుదురు. పాపయారాధ్యుల దేవీభాగవతమునకుఁ టీక వెలయించిన శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులవారు ఈ ప్రభువునకుఁ, బాపయారాధ్యులకు సంబంధించిన గాథ యీ విధముగఁ బ్రకటించిరి.

ఇష్టదేవతానుగ్రహము :

"వేంకటాద్రినాయఁడుగారిని నాఁటి నైజా మేదోమిషమీఁద నాహ్వానించి బందీగా బంధించికూడఁ దగు మర్యాదలు జరుపుచుండెడివాఁడనియుఁ, బరమశివభక్తాగ్రేసరులును, మహాశివివతంసులు నగు పాపయారాధ్యులవారు ప్రతిదినమును శివపూజ నిర్వహించుకొన్న పిమ్మట పూజాపేటికలో సంస్థానక్షేమసమాచారములు వ్రాసి యా తాళపత్రము భద్రముగా నిడెడివారనియు, నయ్యది శ్రీ వేంకటాద్రినాయఁడుగారి శివపూజాకాలమునకుఁ బూజాపేటికలోనికి వచ్చియుండెడివనియు, దానిం జదివికొని శివపూజానంతరము తమ క్షేమసమాచారములు వ్రాసి భద్రపఱచువారనియు, నీ తాళపత్రము గూడ శ్రీపాపయారాధ్యులవారి కిదేవిధముగ నందుచుండెడి దనియు, నాయీవిషయ మప్పటి పాదుషావారు (తపసీలుగా పేరుతెలియదు) తెలియవచ్చి యిది యెట్లు జరుగుచున్నదని నాయఁడుగారిని బ్రశ్నింపఁగా 'మా యిష్టదేవతానుగ్రహ'మని నాయఁడుగారు వచించి ప్రత్యక్షమొనరించిరనియు, బిమ్మట వారి దేవత పేరిట నాకాలములో సా. కి సుమారు మూఁడువేల రూపాయీల రాఁబడి గల యగ్రహారము నొసఁగిరనియు, అయ్యది యిప్పటికిని ఆ దేవాలయమున జరుగుచున్నదనియు భక్తాగ్రేసరులగు శ్రీశరభయ్యగారు వచింపఁగా వింటిని."

ఈగాథవలన సంస్థానప్రభువు వేంకటాద్రినాయఁడును, సంస్థానకవి పాపయారాధ్యులును పరమశివభక్తులని యెఱుకపడును. పంచాక్షరీమంత్రోపదేష్ట యగుటచే బాపయారాధ్యులను గురుభావమునఁ బ్రభువు గౌరవించువాఁ డనియు, ఈ కవికి నవరత్నకవులలో విశిష్టస్థానము కలదనియు, ఇతఁడు పోతనవలె భాగవతుఁడై దేవీసాక్షాత్కృతి గావించుకొన్నవాఁడనియు, వేంకటాద్రినాయఁడుగారి చివరికాలమునను, వారి దత్తపుత్రుఁడు జగన్నాథబాబు కాలమునను గూడ నుండి, తదాజ్ఞచే భగవదర్పణముగ దేవీభాగవతమున కాంధ్రపరివర్తనము గావించినవాఁ డనియు, ఇంచుమించుగ ౧౭౭౦-౧౮౫౦ సంవత్సరముల నడిమికాలపువాఁ డైయుండు ననియుఁ బాపయారాధ్యచరిత్రమున గుఱుతులో నుంచుకొనఁదగిన విషయములు.

నామాంతరము :

పాపయారాధ్యులకు సంగమేశ్వరుఁ డని మఱొక పేరున్న దఁట. ఆపే రితని పితామహునిది. ఈ పద్యము చూడుఁడు.

సీ. "పదపదార్థనిబంధ బంధురంబుగ ధరా
తల మెల్ల నెఱుఁగ శంతనుచరిత్ర
సరసశృంగారానుషంగముల్ దవణిఁ జూ
పఁగ నహల్యావధూపరిణయంబు
ధీమజ్జన స్తవ్య ధీమజ్జనోన్మేష
కరముగా నలరు ఘూర్జరచరిత్ర
లసదలంకార లాలస విశంకటముగాఁ
బరఁగు నింద్రాత్మజాపరిణయంబు

గీ. శతకపూజా స్తవంబు లసంఖ్యసంఖ్య
మీఱ నీవు పొసంగించు మేలి కావ్య
రచన మాకెల్ల సమ్మదార్ద్రితఁ బొనర్చె
సరసరుచిసాంద్ర ! సంగమేశ్వరకవీంద్ర !"

ఇది 'వేమనారాధ్యచరిత్ర'లోని దఁట. సంగమేశ్వరుఁడని పాపయారాధ్యులకు మాఱుపే రున్నటు లీపద్యము తెల్పుచున్నది. సాధారణముగ లోకమున భర్తపేరు భార్య పేరుకొనదుగావున మన ఆరాధ్యకవి నాయనమ్మ సంగమేశ్వరుఁ డన్న పేరితోఁ బిలువక 'పాపయ్య' అని పిలుచుచుండెడిదేమో ! ఆపేరే క్రమముగ వ్యాప్తిలోనికి వచ్చియుండును. ఇట్టి వనేకము లిపుడు మనము కనుచున్నాము. దేవీభాగవతపీఠికలో శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారు "ఇది పాపాయి యను ముద్దుపేరునుండి వచ్చినదేమో" అనుచున్నారు. అది సంగతముగనున్నది. ప్రసిద్ధనామము పాపయారాధ్యు లని యున్నటులు గ్రంథావతారికలో రాజదంపతులచేఁ జెప్పించుకొనిన యీపద్యము తెలుపును.

సీ. శ్రీవేమనారాధ్యసింహాసనంబునఁ
బేరెన్నికకు నెక్కి పేర్మిగలిగి
షణ్మతసిద్ధాంతసారస్య సంగ్రహ
ప్రౌఢి రూఢికి నెక్కి పరిఢవిల్లి
వాసిరెడ్డికులాబ్జవనజాప్తులగు రాజ
సింహుల సన్నిధిఁ జెలిమిగాంచి
సరసకవిత్వ ప్రచారసామంజస్య
పరిపాటిఁ బూర్వుల ప్రతిభఁ దనరి
వెలయు విద్వత్కవీశ్వరుల్ విబుధవంద్య
వివిధలక్షణశిక్షావివేకదక్షు
లగు ప్రసిద్ధులు మలుగుపాపయ్యశాస్త్రు
లనుచు సత్కీర్తి ధరయెల్ల నలమికొనియె.

క. మించితిరి సర్వపటిమన్,
గాంచితిరి కవిత్వతత్త్వకలనఁ గవితతిన్,
వంచితిరి మీ సమర్థత
లెంచం దరమౌనె ధరణి నెవ్వరికైనన్ ?

వంశావతారిక :

పాపయారాధ్యుల పితృపితామహక్రమము-సంతతియు నిటులు తెలిసికొనఁగూడును.

పితామహుఁడు సంగమేశ్వరుఁడు; పితామహి అక్కమాంబ. తండ్రి వీరేశ్వరుఁడు; తల్లి భ్రమరాంబ. భార్య లింగమ్మ. కుమారులు: జోగయ్యశాస్త్రి-వియ్యనకవి-బసవయ్యశాస్త్రి అని నలువురు. పుత్రికలు: శాంభవి-సావిత్రి యనువారలు. కొడుకులలో రెండవవాఁడు వియ్యనారాధ్యుఁడు చక్కని కవి. పాపయారాధ్యులకు గురువు 'శంభులింగము'.

పోతనతో పోలికలు :

ములుగుమహాకవి పోతనవలె సహజపాండితీమండితుఁడైన కవిసార్వభౌముఁడు. కాళీసముపాసకుఁడగుటచే నీతని కభినవ కాళిదాస బిరుదముకూడ నున్నది. పోతనవలె నీయనయు నెక్కువ కలవాఁడు కాఁడు. రాజావలంబన మున్నవాఁడగుటచే బొత్తిగ లేనివాఁడును గాఁడు. తన దేవీభాగవతము రాజానురంజనమునకై తదంకితము గావింపక, భగవదర్పితమే చేసిన సదాశయుఁడు. దీనినిబట్టి ఆ రాజదంపతుల వైభవ కీర్తియు, ఈ కవివరుని స్వతంత్రతార కీర్తియు అభివ్యక్తములు కాఁగలవు.

ఇప్పటి దేవీభాగవతాంధ్రీకర్తలలోఁ బ్రథమతాంబూల మీయనదే. తరతమపరీక్ష కిది యదను కాదుకదా! శ్రీనాథునిలోని, పోతనలోని, యితర పూర్వకవులలోని కవితాలక్షణము లెన్నో పాపయారాధ్యులకుఁ బట్టువడినవి. కాఁబట్టియే యితని రచన కళగట్టినది.

"అమ్మలఁ గన్నయమ్మ ముగురమ్మల మూలపుటమ్మ చాలఁ బెద్దమ్మ..." ఇత్యాదిపద్యమునఁ బోతన అంబాప్రార్థనము సేయఁగా, మన ఆరాధ్యకవి—

ఉ. తల్లికిఁ దల్లియైన తన తల్లికిఁ దానును దల్లియై ధరన్,
దల్లుల కెల్లఁ దల్లియయి తల్లి నమం గరుణింపు మన్నచోఁ
దల్లులు గాననీని మరుతల్లి ని సజ్జనకల్పవల్లి మా
తల్లి ని సన్నుతింతు జనతాఫలదస్మితమల్లి నెంతయున్.

అని దానిని సరిగ ననుసరించెను. ఇదిగాక, యిట్టివెన్నో పోతనకవికనుసృతులుగలవు. మరియొకటి మాత్రమే ప్రకటింతును :

సీ. అఖిలాండజనని నిత్యార్చన లేనట్టి
కొంపగా దది కోళ్లగంప గాని
త్రిపురసుందరిఁ దృప్తిదీర్పని యన్నిచు
సిరులుగా వవి కొండచఱులుగాని
ఆదిశక్తినిగూర్చి యర్చసల్పనివాని
కేలుగా దది బండికీలుగాని
అంబిక నెప్పుడు నభినుతింపనివాని
నోరుగా దది కట్టెవేఱుగాని
భగవతి కొసంగలేని దుర్భగుఁడు గూర్చు
ధనముగా దది నరకసాధనము గాని
ధారుణీశ్వరుఁ దెలియంగలేరు జనులు
తల్లి జగదంబ నతకల్పవల్లి సుమ్ము.

(తృతీయస్కంధము)

కవితా విశేషములు :

ఇతని కవిత తత్సమపదప్రచురమైయుండి, ధారాళతకుఁ దక్కువగాక, రసవిషయమునఁ గొఱుకుపడక యున్నది. ఎన్నఁదగిన విషయ మిందొక్కటి. ఈకవి భక్తిపరవశుఁ డగుటఁ దగిన ఘట్టములు తటస్థపడినపుడు, ఒకే యితివృత్తముఁ దీసికొని యొకే ప్రాసముతో మహాపరవశతతోఁ గొన్ని పద్యము లేకధాటిని వ్రాసికొనిపోవును. (ప్రథమ స్కంధము: 3౨౫-3౪౫ హరియోగనిద్రాస్తుతి) "హరిని న్నిద్దుర మేలుకొల్పు జగదంబా ! శ్రీజగజ్జీవనీ-!" అను మకుటముతో, నిరువది మత్తేభములతో యోగనిద్ర నభివర్ణించెను. కవిపరవశతా పరిస్ఫోరకములగు నిట్టి ఘట్టములు చాలపట్టులఁ గనవచ్చి, భక్తితన్మయత పోతనలోఁ బదిపాళ్ళున్నచోఁ బాపయారాధ్యులలో పండ్రెండుపాళ్ళున్నదా యనిపించును. కాని, అట్టిచోటులఁ గవిత కొంత నీరసముగాను, పునరుక్తిదూషితముగాను నున్నను నది పరిగణనీయము కాదు. ఆ ధోరణిలో రచించికొనిపోవునపు డేవో ఒకటిరెండు చ్యుతసంస్కారములు దొరలినను 'గచ్ఛతః స్ఖలనం న దోషాయ' అని మనము సమర్థించుకోవలెను. కేవలము అవి అవ్యుత్పత్తికృతదోషములు కావు. కవిప్రతిభావంతుఁడు. దీర్ఘద్రాఘ్యాఘ్రా-కృషివంతులు-కాలీనము-దంపతి (హ్రస్వాంతముగ వ్యస్తావస్థలో వాడుట) జన్మ-కర్మ (నుకార విరహితములు) ఇత్యాదులు కొన్ని శ్రీ దేవీభాగవత పీఠికాకారులు చెళ్ళపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులుగారు ఎత్తిచూపించిరి.

సలక్షణ కవి కాఁడా ? :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు 'కవుల చరిత్ర'లో పాపయారాధ్యులను గుఱించి ఉటంకించిరి. ఇతఁడు సలక్షణకవి కాఁడని వారు తేల్చివ్రాయుటకు, పాపయారాధ్యుల కృతులు సరిగ ఆనాఁడు వారికి లభింపకపోవుటయు, ఆ లభించినవియైనను తప్పు వ్రాఁతలలో నున్న వగుటయుఁ గారణములై యుండును. పంతులుగారు పడిన యూహను పురస్కరిం(చి) ప్రమాణముగ 'సర్వమధుర' గ్రంథపీఠికాకారులు తాడేపల్లి వేంకటప్పయ్య శాస్త్రిగారు ఖండించి, 'పాపయారాధ్యులు సలక్షణ కవియే' యని సమర్థించిరి. ఈ సమర్థనము సరియైనదని విచక్షణు లంగీకరింతురు.

దేవీభాగవతపు కవితలోని తీరుఁదీయములు తీరిచి పేర్కొనుట కవకాశ మిచటఁ దక్కువ. సర్వమున కుదాహరణముగా రెండు పద్యము లిచ్చుచున్నాను.

ఉ. పెంపెక్కిఁ బిల్వఁబోయి యిలువెల్లు మటన్నటు లయ్యె జూడ నీ
గొంతెక్కి; నృపాజ్ఞచే సరససుంభనుఁగా వచియింప నాకు నూ
రేండ్లును గండె నైనను సమీహిత మిందుఁ బొసంగదయ్యెఁ బూఁ
బోండ్లను గంను నెల్లెడ విభుత్వముచే నిటు గాన మెచ్చుటన్.

మ. ఒక కేలం జెనుగొండ వోని గదచే నుద్దండయై యట్టు లొం
డొకచేఁ జక్రముఁ బూని విష్ణుకథపృష్ఠోల్లాస సంక్రీడనో
త్సుకతన్, దానవులం జెరల్చి భయకృచ్ఛుండాహతిందుండి కా
తుక మొప్పార ననంతులం జిరుము గంతుల్ చూపుచున్, బ్రేఁగు
గన్.

ఇట్టి గ్రంథ మొక శతాబ్దిదాఁక మూలఁబడి ప్రచారములో లేక యణంగిపోయినది. దేవీప్రేరణమున ౧౯౩౭ లో బెజవాడ వాస్తవ్యులు శ్రీ పుచ్చా కోటయ్య, బేతపూడి వీరశరభయ్య యను ఉదారదేవీభక్తు లిరువురు శతావధాని చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారిచే పరిచూపించి పీఠిక వ్రాయించి వెలువరించిరి. దేవీభాగవతము గాక 'సర్వమధుర'మను అచ్చతెనుఁగు కావ్య మొకటి పాపయారాధ్యుల వారిది యిదివఱలో నచ్చుపడినది.

తక్కఁగల యితని కృతులలో నక్కడక్కడ నొకటి రెండు పద్యములుగాని, సంపూర్ణముగ దొరకినటులు లేదు. ఈ నిలిచిన రెండుకృతులును, కొన్ని చాటువులే యీ కవిశేఖరుని కీర్తి నిలఁ బెట్టఁబడు సమర్థములు.

సంస్కృతకావ్యరచనలు :

ఈయన సంస్కృతభాషలోఁగూడ గావ్యరచన చేసిన వాఁడు. కళ్యాణచంపువు, ఏకాదశీవ్రత చంపువు, ఆర్యాశతీ శివస్తోత్రము అను మూఁడు గ్రంథములు రచించెనని వ్రాసి 'సర్వమధుర' పీఠికాకారులు వానిలోని వని యిచ్చిన రెండు శ్లోకములు నేనును చూపుచున్నాను.

శ్లో. కతి నహి భువనాని బ్రహ్మణా నిర్మితాని
ప్రకటిత సుగుణశోభా భాసమానాని సంతి
తదపి సకలసంపత్సద్మ వేధోఽండరాశే
ర్వినిహితమణి పేటీ రాజతే మర్త్యలోకః.
(ఏకాదశీవ్రత చంపువు)

శ్లో. శాటీకృత చర్మాణం
ఘోటీకృత నిగమసముకర్మాణమ్,
కోటీరదమృతసూతిం
పాటీరదనంగభూతి మాటీకే.
(ఆర్యాశతీ శివస్తోత్రము)

చాటువులు :

పాపయారాధ్యులు భార్య లింగైక్యము నందినపుడు 'ముక్తి ద్వారముతల్పు తీయఁగదె చాముండీ! జగజ్జీవనీ!' అను శీర్షకముగల ౩౭ పద్యములతో మహామాతను బ్రార్థించిరనియు, మిగిలిన తదాస్థాన కవులలోఁ గొందఱ అసూయాపరులు 'ఈ పద్యములకే ముక్తి ద్వారపు తలుపులు తెఱువఁబడును గాఁబోలు'నని పరిహసించి నట్లును, ప్రభువు వేంకటాద్రినాయఁ డా మాటలు విని "అంతదాఁక నెందులకు? మన అమ్మవారి దేవళపు తలుపులు తెఱువఁబడునేమో చూడరాదా"అని యా పండితులతో నన్నటులును, అట్లు చదివింపఁగా దేవళపుఁ దలుపులు బళ్లుమని తెఱువఁబడినటులును జనపరంపరలో నున్న వాడుక తా॥ వేంకటప్పయ్య శాస్త్రిగా రుదాహరించిరి. కవులలో నిట్టి శక్తిమంతు లున్నటులు చరిత్రములు తెలుపుచున్నవి. ఇదియు వానితోపాటే. కాదననేల!

ఆశుకవిత :

పాపయారాధ్యుల ఆశుకవితాస్రోతస్విని చవిచూచుటకై 'నక్షత్రమాల'లో నొకటే పద్యము వ్రాసెదను.

శా. సక్తంబయ్యె మదీయచిత్తము బృహత్సంసారపంకాబ్ధి న
వ్యక్తాతీతభవత్కటాక్షులహరీవాత్సార సంస్ఫీతిచే
సిక్తంబౌనటు లార్చి కింకరతచే శిష్టావిధిం గూర్చి నీ
ముక్తిద్వారము తల్పుతీయఁగదె చాముండీ! జగజ్జీవనీ.

'అరుగుచున్నాఁడు శ్రీనాథుఁ డమరపురికి' అని కడకాలములో కవిసార్వభౌముఁడు చెప్పుకొన్నతీరుగా, పాపయారాధ్యులును ౧౭ పద్యములు చెప్పెను. వానిలో నొక్కటి రెండు నివేదించి యిఁక చాలించెదను.

శా. అర్థన్ జాకర పూరణార్థినయి విద్యాగర్వదుర్వారలిప్తి రా
జాస్థానంబుల మల్లడింగొనుచు నీ కాసింపలే కన్యథా
వస్థం జెందుచుఁ ద్రాగి ద్రెుగ్గినటులై వర్తిల్లి నెట్లో; మహా
ప్రస్థానావసరంబు డాసె దరిఁజేర్పు న్నీవెనూ భ్రామరీ!

శా. అక్షిస్రక్కులు, తారహారములు, భస్మాంకంబు, కాశ్మీరజ
న్మక్షారాగిత్వము, నింద్రజాలగతి గానం జేసె నేమందు న
మ్మా శిష్ట్యంతర మే నెఱుంగను గదమ్మా యెట్టులమ్మా మహా
ప్రస్థానావసరంబు డాసె దరిఁజేర్పు న్నీవెనూ భ్రామరీ!

మధ్యరకం

[క థా ని క]

శ్రీ ఏ. డి. ప్రసాదరావు

చెరువుగట్టంబడే మట్టూ తిరిగి మళ్ళీ ఇంటికే పోదామనుకుంటు న్నాడు. పొద్దు పూర్తిగా వాలలేదు. ఆ పల్లెటూళ్లో వాళ్ళింటి కెళ్ళినా, ఏమీ తోచేటట్టు లేదు. అక్కయ్యమాట తీసేయలేకా, సెలవులకు అమ్మా నాన్నా దగ్గిరే కాకుండా ఎక్కడికన్నా వెళ్ళాలన్న ఉబలాటంవల్లా ఆ పల్లెటూరు వచ్చాడు. పొద్దున్నే బావ ఊళ్లోకి పోయాడు. అక్కయ్యతో కాసేపు మాట్లాడాడుగాని, ఎంతసేపటికీ పొద్దుపోయినట్టే కనబడలేదు. వీధి అరుగుమీద చాప లేదు. అలికి ముగ్గులెట్టి శుభ్రంగా ఉన్నా తెచ్చుకొన్న రెండు తెల్లలాగూలూ మాసిపోతాయేమోనని కూలబడలేక ఒక చింకిరిచదర వేసుకొని కాసేపు కూర్చొన్నాడు. నేలమీదకంటే చదరమీదే ఎక్కువ మట్టి ఉంది. గేదెలను తోలుకొంటూ బుజ్జపంచె కట్టుకొని, కాపుకుర్రాడు చుట్టముక్క కాల్చుకొంటూ కర్ర బుజాన్ని అడ్డంగా రెండు చేతుల వెనక్కి పట్టుకొని, చుట్ట నోట్లోంచి తియ్యకుండా, వింతమృగాన్ని చూస్తున్నట్టు చూసి, "ఏ ఊరయా?" అని ప్రశ్న పారేశాడు. కాపు కుర్రాడి తల సగంపాయిగా కొట్టించినట్లుండి వెనకపిలక గాలికి ఎగురుతూంది. ఆ కుర్రాడితో మాట్లాడడానికి కూడా నిస్సాకారం తోచి, ఆ కుర్రాడి నిర్లక్ష్యానికి తన నిరసన మౌనంతో జవాబిచ్చుకొని తృప్తిపడ్డాడు.

"ఉలకడేం" అని వెగటునవ్వు నవ్వి గేదెలకుర్రాడు ముందుకు సాగిపోయాడు.

ఆ తర్వాత ఇంకేకుర్రాళ్ళనీ పలకరించలేక సాయంత్రందాకా ఇంటిపట్టున గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూర్చుని, సాయంత్రం చెరువుగట్టుకే బయలుదేరాడు. ఒక్కరోజుకే విసుగెత్తుతూంది. అక్కడక్కడ తన యీడు కుర్రాళ్ళు కనబడ్డా, చొక్కాలేని రకాలేతప్ప తను మాట్లాడించతగ్గ అర్హత ఉన్నవా డొకడూ కనబడలేదు.

"ఒహోయ్".

ఇందాకా పలకరించిన కుర్రాడూ, మరి నలుగురు తన ఈడు వాళ్ళూ పంటబోదె కావతల కూర్చుని పులిజూదం ఆడుకొంటున్నారు. బోదెకాలవ అంత పెద్దది కాకపోయినా నడుందాకా దిగబడే నీళ్లూ బురదా ఉన్నాయి. ఒక్కచోటే తాటిపట్ట ఒకచోట ఇటునుంచి అటుకు ఉందిగాని, బురద జారుడుగానే ఉన్నట్లుంది.

అటూఇటూ పోటానికి తోచక అక్కడే వాళ్ళను చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

"నులుసుండా యేం, తాటిపట్టమీంచిటు రా."

"కాలు జార్తాదేస్"అంటూ ఇంకొకడు వెటకారంగా అందర్నీ నవ్వించాడు.

పైకి పౌరుషంగా, లోపల వణుకుతూనే తాటిపట్టమీద బయలుదేరాడు. చివరికొచ్చాక కాలు జారింది. బిగిసిన బురదలో జారేలోపల ఒకకుర్రాడు ముందుకొచ్చి చెయ్యి ఆసరాయిచ్చి సులువుగా గట్టుకు లాగాడు.

"ఏఊరంటే ఇందాకా పలికావుకా వేం"అన్నాడు మొదటి కుర్రాడు.

పదిఏళ్ళ యీడున ఉన్న నల్గురు సాటికుర్రాళ్లతోనూ, ఎంత విశేదమనిపించినా, ఎంత తనకు తక్కువనిపించినా, మాట్లాడకుండా కలవకుండా, ఎంతోసేపు బిగబట్టుకు కూర్చోటం సాధ్యంకాదు.

"బస్తీనుంచా! ఏం సదూతుండావ్ ?"

"ఫిఫ్త్‌స్టాండర్డు"

"అంటే"

ఈ అజ్ఞానులముందర మళ్ళీ గర్వం సంతోషంగా తలచూపింద. ఒక ఏడాది ఎక్కువేసి ఆరోక్లా సన్నాడు.

తనకు చెయ్యందిచ్చిన కుర్రాడు జునపాలజుట్టూ, నవ్వు మొగంతో "నన్నూ పైయేడు ఫస్టుఫారంలో ఏయిత్తా నన్నాడు తమ్మన్నగారు మానాన్నతో. ఇనస్పేటరు ఒచ్చినప్పుడు కోతల్లో ఉంటే మా నాన్నను పిలిసి ఆయేల నన్ను బడికంపమన్నాడు. పైయేడు బస్తీలో ఫస్టుఫారంలో చేర్పిస్తానంటే నాన్న కాళ పుట్టింది. బస్తీ పంపిస్తానన్నాడు."

తక్కినవాళ్ళకంటే ఆకుర్రాడు కొంచెం దగ్గిరనిపించాడు.

"తమ్మన్నగారు మాబావే. ఆయనకు బడిఉందా ?"

"నీకే తెల్దూ! ఎల్లా తెలుస్తుంది లే, ఏడాదికి మొత్తంరోజు లన్నీ కలిపి ఓనెల మమ్మల్ని బడికి తోలుకెళ్తాడు. ఇనస్పేటరు వచ్చినపుడు హంగామా సేత్తాడు. అందరం పేసేగా!"

"రంగా! మనమినిపెంటు చదివి అప్పుడే అయిదేళ్ళయింది గాదురా!"

జనపాలకుఱ్ఱాడు నవ్వి "ఆ" అన్నాడు.

కబుర్లలోంచి తిండిమీదికి ఏవబడ్డది. "ఒరేయ్, తోపులో మామిడికాయలు కోసుకొందాకి పదంౘ్రా. నాగయ్యా, సాంబారు కారం తెచ్చావా?"

వాళ్ళంతా నెక్లెక్కుతోంటే చేతకాక క్రిందే నిలబడి పోయాడు.

కాయలు తింటంలోగూడా వాళ్ళకు లొచ్చయిపోయాడు. కారం నోరుమండించి సళ్లు ఎఱ్ఱబడేస్తూంది. ఊరికే తింటానికి పళ్ళు పులిసిపోతున్నాయి. వాళ్ళు రెండువిధాలా సునాయాసంగా తినేయగల్గుతున్నారు.

రంగడు ఇతని కవళిక కనిపెట్టి, "నోరు మండుతూందా?" అన్నాడు.

"చెరువులో నీళ్ళు లేనట్టున్నాయే?" అని బిక్కమొగంతో అడిగాడు.

"ఇయితిని నీళ్ళు తాగకూడదు. అప్పన్నా, కత్తి తెచ్చావురా, రెండు గెలలు కోద్దాం."

రంగడు తాటి చెట్టెక్కి ముంజెలు కోసి ఇస్తున్నాడు.

పిలకకుఱ్ఱాడు ఎగతాళిగా "ఆతల సెట్టెక్కుతావా? సిన్న దేగా" అన్నాడు.

ఉడుకుమోతుతనంతో మాటరాలేదు.

ముంజెకాయ తను ఒకకన్ను తినేలోపల వాళ్ళు రెండురెండు కాయలు లాగేస్తున్నారు.

నీళ్ళు నోట్లోకిరాకుండా పెదవులనిండా అంటుకొంటూ బుగ్గల నిండా జిగురు అంటుతూంది.

"అల్లా కాదు తినేది" అని చిరునవ్వుతో రంగడు బొటన వేలూ, నోరూ కలిపి ముంజెలు తింటానికి ఉపయోగించాల్సిన వీలు నేర్పాడు. రెండుమూడు కాయలుమించి తినలేకపోయాడు.

బావ ఇంకెవరితోనో ఆదోవనే ఇంటికి వస్తున్నాడు.

పిల్లలలో గౌరవం రాకపోయినా, బావతో వస్తూన్న పెద్ద ఆసామీలు తమ్మన్నగారి బావమరిదిని, బస్తీకుఱ్ఱాడిని మన్ననగా చూచి, తమ పిల్లలకు "వాణ్ని చూసి బుద్ధి తెచ్చుకోండిరా!" అంటంలో తన మనస్సుకు మళ్ళీ కొంచెం స్థాయిచిక్కి తన ప్రతిష్ఠ తనకు నిల్చి వట్లుంది.

౨

స్కూళ్ళు తెరిచారు. క్లాసులో చివరి బెంచీలో కేకిరిబాకిరిగా ఉన్న జునపాలు ముడిగా పేర్చుకొని, కాలిని తెల్లకంటె, ముతకలాగూ చొక్కాలు, చెవిపోగులతో రంగడు కూర్చుని ఉన్నాడు. "సత్యం!" అని ముందుబెంచీలోఉన్న తనను కేక వేశాడు.

స్కూలు తెరిచి మొదటిగంటకూ మూడోగంటకూమధ్య సమయం. క్లాసంతా గింగిరిలెత్తుతూ అల్లరిగా ఉంది. తనపక్క ఉన్న కుఱ్ఱాళ్ళు పల్లెటూరి రంగణ్ణి సెటకారం మొదలుపెట్టారు. వెనక బెంచీలదాకా ఒకటే అల్లరి పాకింది. తను రంగణ్ణి ఎరిగున్నట్టు చిరునవ్వు నవ్వటానికికూడా గుండె చాలలేదు.

రంగడు మొగం ముడుచుకొని కుంచుకుపోయాడు. ఆ నాడు పల్లెటూళ్లో ఈ కుఱ్ఱాడికి లొచ్చయానన్న ఉక్రోషం ఏమైనా మిగిలి ఉండి ప్రేరేపించేదేమో-తెలియకుండానో, తక్కిన కుఱ్ఱాళ్ళు అల్లరి చేస్తూంటే, ఎదురు నడవటానికి ధైర్యం చాలకనో తనూ వాళ్ళతో పాటే అయాడు.

మూడోగంటతో రంగడికి కొద్ది ఏవ తగ్గిందికాని, ఆ బస్తీ మాస్టరుకూడా తన తెలివికేటలన్నీ రంగడిమీదే ఒలకపోసుకొని కుఱ్ఱాళ్ళ అభిమానం సంపాదించుకొన్నాడు.

ఆనాడు పల్లెటి కుఱ్ఱాళ్ళందరిలోకీ తనయందు సుహృద్భావం చూపించింది రంగడేనని మనస్సు కెలకేసింది. సాయంత్రం రంగణ్ణి ఒంటరిగా పలకరించాడు. రంగడిని తను ముందు చూడలేదనే, అల్లరి చేసినవాళ్ళల్లో తను లేననే అబద్ధపు సాకులు చెప్పుకొన్నాడు. రంగడికి నదిలో మునుగుతుంటే గడ్డిపరక అందినట్టయి, ఇందాకా ఆగడ్డిపరకకూడా తన్ను తోసేసిందన్నమాట మరిచిపోయి, పసిగుండెలో కల స్నేహవాంఛతో నిర్మలినంగా పొత్తుకలుపుకొన్నాడు. ఆ కుఱ్ఱాళ్ళమధ్య ఎల్లాఎల్లా ఉండాలో అన్నీ రంగడికి బోధచేశాడు. కాని ఆ బోధలకంటే కూడా రంగడిలోనే ఉన్న సహజబలాలే రాను రాను తక్కినవాళ్ళు అతనిచుట్టూ చేరేటట్టే చేస్తూవచ్చాయి. ఈ స్కూలుఆటల్లో మొదట్లో కొత్తదనంవల్ల రూల్సు తెలియని రంగడిఆట ఎబ్బెట్టుగావుండేది. కాని చలాకీతనం బైటపడి, ఆటల రూల్సు సర్వసాధారణంగా అలవాటుపడేటప్పటికి రంగడే తనకంటే నయమనిపించుకొని అల్లరిచేసిన కుఱ్ఱాళ్ళే అభినందనం చేసేస్థితికి వచ్చాడు.

తనలోమాత్రం మొదటినుంచీ ఉన్న సామాన్యత్వమే మిగిలిపోయింది.

ఎవళ్ళైనా మంచి దుస్తులు, కొత్త శుభ్రంగా దువ్విన తలా, ఫౌవష్ణమీద మోజూ చూపిచ్చేటప్పటికి తనూ తనతోపాటు కుఱ్ఱాళ్ళూ వాడిని కాకిగోల చేసి వదిలిపెట్టేవాళ్ళు. తన ఊళ్ళోనే

చిన్నప్పటినుంచి తనతో చదువుకుంటూవస్తున్న కుఱ్ఱాళ్ళందరిదీ ఆ తత్వమే. ఈ పల్లెటూళ్ళనుంచి వచ్చిన కుఱ్ఱాళ్ళే ఆ నూట్లమోజులు చూపించేవాళ్ళు. రంగడుకూడా అల్లాగే అయి మళ్ళీ తమలో అల్లరి పడేటప్పటికి, తన మనస్సుకు మళ్ళీ కొంత ఆత్మవిశ్వాసం చిక్కింది. కాని దొంగచాటుగా వాళ్ళల్లో ప్రతివాడూ, తనకూ ఆ దుస్తులంటే బాగుండునని కోరుకుంటూన్నట్లే ఉండేది.

3

పట్టె భద్రత్వము తప్ప మరేజీవిత భద్రత్వమూ ప్రసాదింపలేని బస్తీ వదిలి మహాపట్టణానికి పొట్ట చేత్తో పుచ్చుకొని వచ్చాడు. రైలు దిగినప్పటినుంచీ, కూలీలదగ్గరనుంచీ, తను పల్లెటూళ్ల వాళ్లంటే కూడా చూపించలేనంత నిరసనాన్ని చూపిస్తున్నారు. తన్ను మోసం చేసి, అల్లా చేసినందుకుకూడా తను మోసపడ్డ అర్భకత్వానికి, చీదరపురుగును చూసినట్లు చూస్తున్నారు.

రంగడు కనపడ్డాడు. రంగి వినుకోలేదు. ఆశ్చర్యంతో తెల్లబోయి చూశాడు.

రంగడు "ఓల్లో! ఎప్పుడు వచ్చావు" అన్నాడు.

ఆదరణగా, నిరాదరణగాకూడా లేని మాటలో, పల్లెటి రంగడికీ, బస్తీ రంగడికీ, ఈ రంగడికీ పోలికే కనబడటం లేదు. కాని ఆ కాస్త ఆశ్రయం దొరుకుతుందని నాటుకుపోయాడు. జనం రద్దీలో రంగడిని తోసుకొంటూ వచ్చిన ఒక సూటువాలా, రంగడికి వెంటనే క్షమాపణ చెప్పకొని మళ్ళీ కదుల్తూ పత్తిడిలో తనను తోసేస్తూ క్షమాపణచెప్పాల్సింది పోయి తీవ్రంగా చూస్తూ సాగిపోయాడు. రంగడిది గమనించనే లేదు.

కాఫీ తాగటానికి రంగడు పిలిచాడు. హోటల్లో ప్రవేశిస్తూంటేనే "అటు గాదు ఇటు" అని రంగడు దోవచెప్పాడు.

తినటంలో, తాగటంలో, నడవటంలో సన్నసన్నగా రంగడు నిషేధాలూ, అనుసరణీయాలూ చెప్పాడు. బస్తీలో మొట్టమొదట తనకు శిష్యుడు, ఈనాడు తనకు పట్టణంలో పాఠాలు చెప్తున్నాడు. లోపల ఉక్రోషము కుమిలిస్తోంది. ఆ పాఠాలు క్షణక్షణ గండాలుగా ఉన్నాయి.

"నాళ్ళ కనకాకా. అన్నట్టు ఎక్కడ దిగావు?"

నీ గూముకు వస్తా నన్న ధైర్యం చాలకపోయింది. చివరికి సమయం దాటిపోతోందని కష్టంగా గతికాడు.

"రేపు ఇంటర్వ్యూకి వెళ్లాలి. అంతవరకూ నీ గదికి వస్తాను."

ఇంటర్వ్యూకి తను తెచ్చుకొన్న లాగూ, కోటూ విడివిడివి తొడుక్కుంటే చీదరించుకొని రంగడు తన సూటు తీసియిచ్చాడు. నఖశిఖపర్యంతమూ ఎరువు తయారయింది. సాయంత్రం ఇంటర్వ్యూ అవగానే బ్రతికి బైటపడి రంగడిని కలుసుకొన్నాడు. సినిమాకు బయలుదేరారు.

స్త్రీ పురుషులు కలిసి కూర్చున్న సీట్లల్లో సూటంటే అమరింది కాని కూర్చొనేతీరూ స్థాయీ చిక్కలేదు. బి. ఎ. చదివిన ఇంగ్లీషు ఉన్నా, సినిమాలో ఒక్కముక్క అర్థంకాలేదు. హాస్య దృశ్యం వచ్చినప్పుడు తన నవ్వు ఆ తరగతికంతకూ వెకిలిగా బైలు పడ్డది

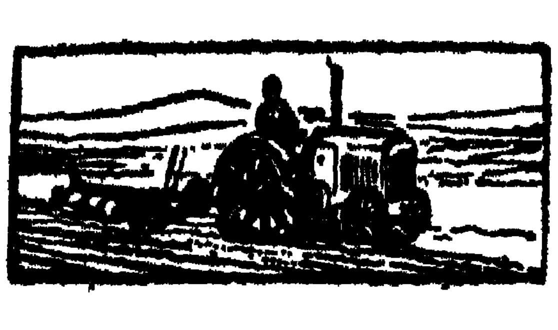
మలుపుమలుపునా పట్టణం మక్కెలువిరగగొట్టింది. ఒక్కనాటితో పట్నం పేరుచెప్తే బీభత్సంకొల్పింది. ఆ అదురులో రంగడితో పోల్చుకొని చూస్తే అతనికీ తనకూ హస్తిమశకాంతరం కనపడ్డది. పల్లెటికుఱ్ఱాడు జీర్ణం చేసుకొన్న పట్టణం తనకు–బస్తీలో పుట్టిపెరిగినవాడికి కొరుకుడేపడక పళ్ళు విరిగేటట్టయింది.

రంగడు పుట్టింది పల్లెఅయినా, తక్కువతరగతిలో పుట్టినా, పల్లెకుండే స్తోమతతో జన్మించాడు. తరగతితర్వాత తరగతిగా మెట్లెక్కే అభ్యాసంలో జన్మించాడు. తను పుట్టిన బస్తీతరగతికి, మెట్టు ఎక్కగల దార్ఢ్యమే లేదు. ఉన్న స్థాయే ఉత్తమమనుకొని క్రిందికి చూసి ఈసడించటం తప్ప పైకెక్కడానికి బలంగాని తాహతుగాని కలగలేదు. కొత్త వాతావరణాలను జీర్ణంచేసుకొని వాట్లల్లో జీర్ణమవగల స్వభావమే కనబడలేదు. ఆనాడు పల్లెకే పనికిరాలేదు, ఈనాడు పట్టణానికీ పనికిరాలేదు.

ఉండలేక ఊరుమొగం పట్టాడు. స్టేషనులో కూలీ మొదట అడిగినకూలీ ధరమార్చి దబ్బిచ్చాక పేచీపెట్టాడు. చివరికి రైలుకదిలాక "పోరా గోంగూరా"అని ఈసడించాడు. వళ్ళంతా కుళ్ళిపోయినట్లయింది.

ఇంటికి చేరి నిట్టూర్పు విడిచాడు.

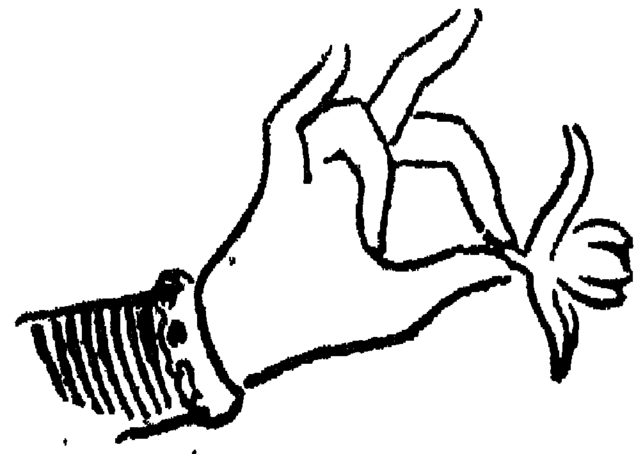
పొరుగమ్మతో తన భార్య సగర్వంగా "మాఆయన పట్టణం వెళ్ళివచ్చా"రని చెప్పకుంటూంది. ఇరుగావిడఆశ్చర్యవిభ్రమాలు తన లోపలి దుఃఖానికి బైటసంతోషాన్ని పూతపూశాయి.

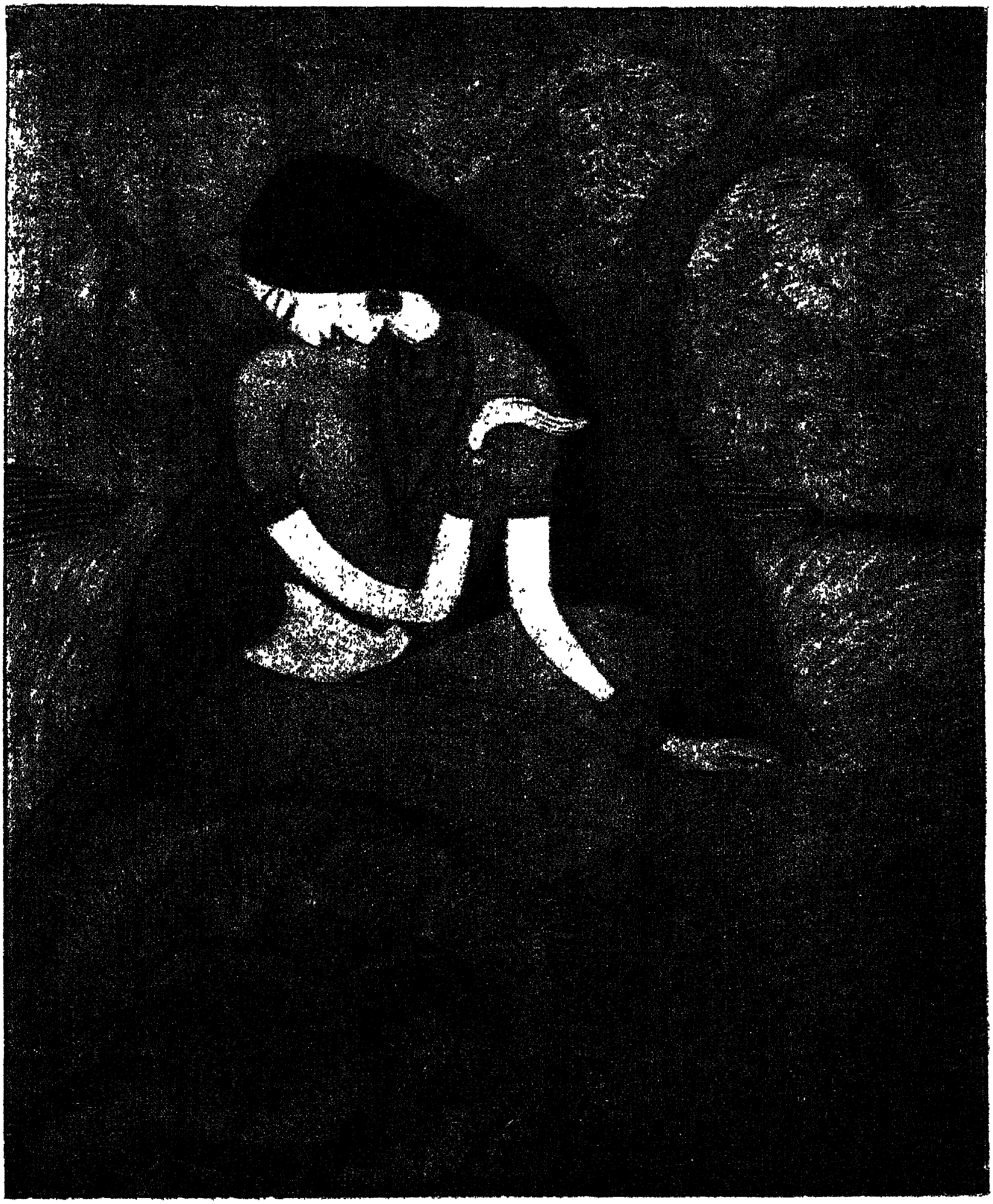

స్వాగతము

శ్రీ తలమర్ల కలానిధి

వెన్నెల జిలికే
పరిమళ మొలికే
విరిసరు లానందముగ
వేణిలో దురిమి
వేపపూవుల రైకను దాల్చిన
వసంతలక్ష్మితో
నను జతగూర్చిన
ఓ ఉగాదరో
స్వాంతము రంజిల
స్వాగత మిదిగో !
స్వాగత మిదిగో !!
ఉపగూహనలో
నుఱ్ఱూతలూపే
మందపవనుని డెందము రంజిల
జీవసారపు చినుకులు రాలే
కోయిలపాటకు చెవియొగ్గే
వసంతలక్ష్మితో
నను జతగూర్చిన
ఓ ఉగాదరో
స్వాంతము రంజిల
స్వాగత మిదిగో !
స్వాగత మిదిగో !!

నిరీక్షణ

●

చిత్రకారిణి :
శ్రీమతి మొక్కపాటి స్వరాజ్యలక్ష్మి

నవ్యసాహిత్య సింహావలోకనము — —

శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి

ఆంధ్రసాహిత్య నవోదయం ఒక్క వ్యక్తియత్నంవల్లగానీ, ఒక్కరోజులోగానీ వచ్చినది కాదు. రెండు మూడు దశాబ్దాలపాటు ఉపజ్ఞావసానులైన సాహితీపరులు ఒకవైపునా, బలీయములైన ఉద్యమాలు మరొకవైపునా ప్రోత్సహించడమువల్ల బయలుదేరింది ఈ క్రొత్తచైతన్యం. నేడు వెనక్కిచూసుకుంటే ఒకొక్కప్పుడు వ్యక్తులే ఉద్యమాన్ని నడిపినట్టూ, మరొకప్పుడు ఉద్యమాలే వ్యక్తుల్ని నడిపినట్టూ కనబడుతుంది. అవును, అలాగే వుండాలి మరి. వ్యక్తి సంఘాన్నీ, సంఘం వ్యక్తినీ పలకరించుకుంటూ పురోగమించడమే బ్రతికివున్న జాతికి జీవం.

రాజుల జీవితఘట్టాలే వస్తువుగానూ, పాండిత్యప్రకర్షే ముఖ్యాదర్శంగానూ ప్రవర్తిల్లిన క్షీణయుగకవిత్వానికి తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు భరతవాక్యము పలికేరు. తాళపత్రగ్రంథాల్లోనూ, రాజసభల్లోనూ మాత్రమే అంతకుముందు నివసిస్తూండిన పద్యాన్ని పట్టుకొచ్చి ప్రజాబాహుళ్యానికి అందించింది వారే. వారితో విరోధించీ, వారిని సమర్థించీ రచనలు చేసినవారు వారిలాగే పద్యప్రచారానికి బాగా తోడ్పడ్డారు. ఆరోజుల్లో అక్షరాస్యులన్నవాడి కల్లా వారి పద్యాలు తప్పకుండా కంఠస్థమై యుండేవి. అదివరకు పద్యరచన చెయ్యనివారెంతమందో వారిని చూచి పద్యరచన కుపక్రమించారు. వీరేశలింగము పంతులుగారికీ, క్షీణయుగానికీ నడుమ తిరుపతికవులు రాకపోయుంటే నవీనవాఙ్మయంలో కావ్యానికి ఇప్పుడున్నంత హోదా వచ్చి ఉండేదే కాదు.

పద్యానికి తిరుపతికవులు చేసిన సేవనే వీరేశలింగము పంతులుగారు గద్యానికి చేశారు. ఏకాక్షర రచనలతోనూ, ద్వ్యక్షర రచనలతోనూ (రసికజనమనోభిరామమువంటి రచనల్లో) కష్టతరమైపోతూండిన పద్యాన్ని సులభసాధ్యము చేసి తిరుపతికవులు ప్రజల కందించినట్లే, మారుమూల పదాలతోనూ, దుస్సాధ్యదండాన్వయంతోనూ కష్టతమమైపోయిన చిన్నయసూరివచనానికి కాలువ తీసి ప్రజాసేవ నేర్పారు పంతులుగారు. ఆంధ్రసాహిత్య నవోదయం ఆయనతోనే ప్రారంభమైందని నమ్మేవారు చాలామంది ఉన్నారు.

కాని పంతులుగారు ముఖ్యంగా దేశికులేకాని, కవులు కారేమోనంటాను. వారి గురి ఎంతసేపూ తెలుగువారి మనస్సుమీదనే; హృదయమ్మీద కాదు. వెలుగు చూపించాలనే వారి ప్రయత్నము; సౌందర్యం చూపించాలని కాదు. సంస్కృతిని ఆహారంగా ఇచ్చారాయన తెలుగువారికి; ఆనందాన్ని కాదు. ఆంధ్రవాఙ్మయాన్ని అనేకరీతుల్లో పెంచారాయన; ఆంధ్రసాహిత్యాన్ని కాదు. వారి నవలలు నవలలు కావు; సంస్కారప్రబోధంకోసం ఆయన తన యిష్టము వచ్చినట్లు వంచిన కథలు. వారి కవిత్వము వారి సర్వతోముఖశక్తికి ఉదాహరణమే గాని హృదయాహ్లాదకారిమాత్రం కాదు. వారి స్వంతరచనలకంటె భాషాంతరీకరణాల్లో మనకి ఆనందము ఎక్కువ కనపడుతుంది. పంతులుగారు తెలుగువారికి విజ్ఞానసూర్యుడు; కళ్ళు చల్లబరచే చంద్రుడు కారు. పంతులుగారి పంథాలలో రచన సాగించిన చిలకమర్తివారు ప్రహసనాల్లోనూ, నవలల్లోనూ కూడా ఆయనను శతధా మించిపోయారు. కాబట్టి ఆంధ్రసాహిత్య నవోదయం ఆయనే తీసుకొచ్చారనడము సత్యానికి దూరం.

ఈ శతాబ్ద ప్రారంభంలో తెలుగుదేశంలో పర్యటనము చేసిన పార్శీసాంఘ్లీకంపెనీవారి ప్రదర్శనాలు తెలుగులో స్టేజినాటకాల్ని లేవదీశాయి. అటు ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులుగారూ, ఇటు మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రిగారూ నాటకాలు రచించి ఆడించారు. చిలకమర్తివారి ప్రసన్నయాదవాది నాటకాలు చాలా వెలిశాయిగాని పద్యాలూ పాటలూ ప్రవేశించి వీటిని కొంతవరకూ పాడుచేశాయి. ౧౮౯౨ నాటికే కన్యాశుల్కంకూడా తయారైపోయి రంగం ఎక్కింది. ఆనందగజపతి మహారాజు ఆజ్ఞానుసారం తీసిన బాల్యవివాహపు లెక్కలే కన్యాశుల్కనాటకానికి కారణాలయినవి. గురజాడ అప్పారావుగారు సమకాలిక పరిస్థితుల్ని దాటిపోయిన మేధావి. ఆయన కన్యాశుల్కం మూడు మహోద్యమాల కూడలి.

వందేమాతరోద్యమము దేశమంతటా వ్యాపించి ప్రతివారికీ మెరుపుకొట్టింది. మన దేశపు దీనదశా, మన అసహాయత్వమూ, భావదాస్యమూ చీకటి తెరల్లాగ మనవారి కళ్లముందు కట్టేయి. దానితో

మనల్ని బంధించిన సంకెళ్లన్నీ ఒకమారు గలగలలాడేయి. తెలుగు కవులు సంస్కృతాంధ్ర ప్రబంధాలలోని అలంకారాల్ని తెగగొట్టడము కట్టిపెట్టి తమ భావాల్నీ, ఆంగ్ల కవుల భావాల్నీ ఖండకావ్యాలుగా రచించడము మొదలుపెట్టారు. ఆనకవిత్వపు వరదల్లో అడ్డమైన గడ్డినీ, మట్టినీ కలుపుకున్న తెలుగు కావ్యాలు ఆ కలక తేరిపోయి తెలుగుభాషరుచిని ప్రతిఫలించాయి. ఈ కాలపు రచయితల్లో గురజాడ అప్పారావుగారు అగ్రగణ్యులు. వారి ఉత్తమరచన కన్యాశుల్కం క్రిందటి శతాబ్దంలోనే వెలువడడంవల్ల, పై ఉద్యమాలేవీ వారిని ప్రోత్సహించలేదని స్పష్టం. వారి సృష్టికి బ్రహ్మకిలాగే ఐదు ముఖాలు: సమకాలిక సాంఘిక సమస్యని తీసుకొని నాటకంగా రచించడమూ; హాస్యరచనా; జీవద్భాషారచనా; తేటమాటలతో, జాతీయ ఛందస్సుతో కోమలమైన కవిత్వమూ; కథానికానూ. గురజాడవారు సాంఘికపరిస్థితుల్ని నాటకంలో బింబించిన కాలానికి పాశ్చాత్య దేశాల్లోకూడా ఇబ్సెన్, షా, గాల్స్‌వర్దీవంటి కవులు సాంఘికనాటకాల్ని రచించనేలేదు. నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారిదైన ఈ సాక్ష్యము కన్యాశుల్కాన్ని విశ్వసాహిత్యంలోకి లాగుతున్నది. ముఖ్యమైన ఇతివృత్తము కన్యాశుల్కగాథయే అయినప్పటికీ, వేశ్యాలోలుపత్వమూ, పిచ్చినమ్మకాలూ, స్వార్థపరత్వమూ వంటి పిశాచాలు కూడా కన్యాశుల్కానికి తోడై నాటకాన్ని ఒక ప్రపంచం చేసేశాయి. చూడండి, ఈ ప్రపంచంలో—ఒక ఛాందస వైదికుడూ, న్యాయవాది అయిన న్యాయవాదీ, ఒక ప్లీడరుబెట్టూ పరమలౌక్యుడయిన విధావకుడూ, ఒక ఇంగ్లీషువిద్యార్థీ సంస్కృతవిద్యార్థీ, ఒక దాంభికుడూ ఒక లుబ్ధుడూ, ఒక సానిలంజా ఒక పూటకూటి విధవలంజా, ఒక పల్లెటూరి బాలవితంతువూ ఒక పట్నవాసపు విటుడూ, ఒక పోలీసూ ఒక హవల్దారూ, ఒక సిద్ధాంతీ ఒక పూజారీ, ఒక షికిశెట్టి మేదకులైన నాకరూ, ఒక బైరాగీ ఒక సారాయిదుకాణదారూ, ఒక వైదిక జంగమూ ఒక సాతాని వైష్ణవుడూ, ఒక మునసబూ ఒక యోగినీ, ఒక తెలుగు ప్లీడరూ ఒక ఇంగ్లీషు ప్లీడరూ—సర్వమానవులూ వున్నారు. గురజాడ అప్పారావుగారి సరదా తీరడానికి ఇంతమంది వ్యక్తులు ఆడవలసివచ్చింది. ఎక్కడా ఏపాత్రని నిర్వహించడంలోనూ పట్టు జారిపోదు. ప్రపంచంలో ఆడివట్టే కన్యాశుల్క నాటకంలోనూ ఆడతారు వీరంతా. కన్యాశుల్కంతరవాత మళ్లీ అంతటి నాటకం నేటికీ రాలేదు.

గురజాడవారి హాస్యం ఆంధ్రభాషలాగే అందమైనది. అందులోని స్వారస్యం ఎలాగ పుట్టుతోంది అన్న జిజ్ఞాసకి వారే జవాబిస్తున్నారు 'ఆకాశరామన్న'లో: "స్నేహమూ, ప్రేమా అనే, అనాది అయివుండిన్నీ ఎప్పుడూ కొత్తగావుండే రెండువెలుగులను వరుని మీదికి తిప్పికొంచితే వింతవింతసొగసులు బయలుదేరుతవి. సొగసులేని మనిషే వుండడు" అని. మొక్కపాటివారు బారిష్టరు పార్వతీశం మీదా, మునిమాణిక్యమువారు కాంతంపతిమీదా, విశ్వనాథ కవిరాజు రకరకాల వ్యక్తులమీదా ఈ వెలుగుల్నే ప్రసరించారు. భమిడిపాటివారు ఈ వెలుగుల్ని వ్యక్తులమీదకంటె మాటలమీద ఎక్కువగా ప్రసరిస్తారు.

గ్రంథస్థభాషనే సకరచనలకి ఉపయోగించినట్లైతే అలాంటి రచనలకి క్రమంగా జీవశక్తి నశిస్తుందని గ్రహించి జీవద్భాషాచైతన్యం తెలుగుకి కలిగించడానికి తొలియత్నం చేసినవారు అప్పారావుగారే. బ్రతికిఉన్న అనుభవము బ్రతికివున్న భాషలోనేగాని, పుస్తకాలలో బిగించబడి వెనక్కి వెళ్లిపోయిన, లేక అలమారులలోని కెక్కి కూర్చున్న భాషలో చైతన్యవంతంగా రాలేదని గుర్తించి తెలుగు భాషకికూడా సంస్కృతానికి పట్టిన (కావ్యభాషమాత్రమే అయ్యే) దీనదశ పట్టకుండా తప్పించడానికి కార్యరూపేణా మొదటియత్నం చేసినవారు గురజాడ అప్పారావుగారు. వారు కన్యాశుల్కంలో ఎలాగ మాట్లాడుకునే భాషని అలాగే, వర్ణక్రమమేనా తప్పకుండా వాడినా, కవిత్వానికి వ్యాసరచనకి అలాంటి భాషకాక సంస్కరించుకున్న భాషనే వాడేరు. చిన్నకథలో సంభాషణలూ, స్వగతాలూమాత్రమే వాడుకభాషలోనూ, మిగతా కథనమంతా గ్రాంథయి పాత్ల గ్రాంథికంలోనూ రచించారు. సమగ్రులైన సాహితీపరులు పది మండలాల భాషా పరిశీలించి సంస్కరించుకుని కొత్త సాహిత్య భాషని నిర్మించుకోవాలని వారి ఆశయము. నేటి రచయితలలో గోదావరిమండలికాన్ని వాడే శ్రీపాద, మొక్కపాటి, కృష్ణా, గుంటూరుమండలికాన్ని ఉపయోగించే మునిమాణిక్యమూ, ఉన్నవా మాత్రమే భాషావిషయంలో శ్రద్ధాళువులు. తక్కినవారు అన్ని రకాలుగానూ భాషని తిప్పుతున్నారు. ఇటీవల గ్రామ్య పల్లె నానుడికూడా వ్యావహారికం గ్రహించడంతో అనంతపురమండలికము సొంపు అందుతుందనే ఆశ కలుగుతోంది. తెలంగాణ, కడప మండలికాలు మనకి అందనేలేదు.

చదువర్లను హడలెత్తించే సంస్కృతసమాసాలతో నిండిన రచనే గొప్పరకపు కవిత్వంగా చెల్లుబాటయిపోయే రోజుల్లో తేటైన మాటలతో తాను స్వయంగా గుర్తించిన సౌందర్యాన్ని రచించిన కవి గురజాడ అప్పారావుగారు. సంస్కృతసమాసాల రచనలను ఈయన కొయ్యబొమ్మలన్నారు. కాదా మరి ? అవి కావ్యాలలో తప్ప వినబడడము లేదాయెను. మరి వాటికి సహజభాషయొక్క కోమలత్వం ఎలా వస్తుంది ?

"పాటపాడెను చెట్టుచామలు—కోటచెవులను గ్రోలి యలరగ
తాటివనమున నాగి చంద్రుడు—తాను నెవిమొగ్గెన."

అని నిశ్శబ్దాన్ని వినిపించి—

"అనగ కన్నియ, తిరిగి మెల్లన
నన్ను కన్నులు విచ్చి చూసెను."

అని కన్నియచూపులు మనకి చూపించి—

"దేశమంటే మట్టికాదోయి—దేశమంటే మనుషులోయి"
అని ఉపదేశించిన కవి తెలుగులో మరి యెవరున్నారు ?

"ఆమని రాగా దుగ్గకొలనులో-కలకల నవ్వెను తామరలు
ఆమని రాగా దుర్గవనములో కిలకిల పలికెను కీరములు"

అని తేటైన మాటలతో తామరల్నీ, చిలకల్నీ ఇంత చక్కగా కూర్పించిన కవి ఎవరున్నారు? తెలుగుభాష సంస్కృతంలాగ సమాస జటిలమూ ప్రవాహశీలీ కాదనీ, అజంతాలతో గజగామిని అయిపోయిన ఈ భాషకి వృత్తాలుకాక మాత్రాఛందస్సులే అనుకూలాలనీ మొట్టమొదట గ్రహించి రచించినది గురజాడ అప్పారావుగారే. కాని వీరి ఆచరణని ఇతరకవులు వెంటనే అనుకరించలేదు సరిగదా, ఎంతమందో, వీరుద్ధరించిన ముత్యాలసరాల్నీ (రాయప్రోలు వారివలె) మళ్లీ పాతపద్ధతికి మళ్లించేశారు. అందువల్ల మాత్రాఛందస్సులే తెలుగుకి అనుకూలాలన్న వీరి సందేశం మొన్న మొన్నటివరకూ మరుగుపడిపోయింది. తిరిగి నేడు శ్రీశ్రీ, మల్లవరపు, పాపా, తిలక్, ఆరుద్రాలు మాత్రాఛందస్సులలో వింతనడకలు చూపిస్తున్నారు. శ్రీ. శ్రీ. అనేక ప్రయోగాలు చేసి—

"ఏ దేశచరిత్ర చూచినా—ఏమున్నది గర్వకారణం
నరజాతిచరిత్ర సమస్తం-పరపీడన పరాయణత్వం."

అనీ,

"ఆనందం అంబరమైతే—అనురాగం అర్ణవమైతే
ఆనందపుటంచులు చూస్తాం-అనురాగపులోతులు తీస్తాం"

అనీ,

"మరోప్రపంచం మరోప్రపంచం-మరోప్రపంచం పిలిచింది
పదండి ముందుకు పదండి తోసుకు-పదండి పోదాం పైపైకి"

అనీ చక్కని కొత్తవరసలు కనిపెట్టారు. పఠాభిగారు వచన పద్యాలలోనే గుడ్డుకర్రల్లో పద్యాల నడుములు విరగదన్నేరు. 'తులాసంస్'లో తిలక్కూ, 'దగ్గ'లో విశ్వేశ్వరరావూ, 'పురిటి పాప'లో పాపా, వచనంలోనే చిత్రగతులు చూపించారు. సీసపద్యం చాలాకాలమాయి కవిత్వంలోంచి మాయమైంది. వేములవంటి సంప్రదాయకవిరచనలలోంచి శార్దూలమూ, మత్తేభమూ తప్పుకున్నాయి. వృత్తాలు కవిత్వంలోంచి తప్పుకుంటాయి. తథాస్తు. అని కోరదగినదే.

చక్కని కథకశిల్పంతో, కొసమెరుపుతో మొదటి కథానిక—'దిద్దుబాటు' అప్పారావుగారే రచించారు. ఆ కథలోని ప్రతీ అల్ప అంశమూ కథాపరిణామానికే తోడ్పడుతుంది గాని కాలక్షేపానికి కాదు. ఆఖరున 'మంచముక్రిందనుండి అమృతనిష్యందిని యగు కలకల నగవును కరకంకణముల హృద్యారావమును' మనకి కూడ వినబడతాయి. కేవలం కథనశిల్పాన్నే ప్రదర్శించే చిన్నకథలూ, పెద్ద కథలూకాంటె ఈరకపు కథలు శక్తివంతమైనవి. ప్రఖ్యాత కథానికా రచయిత లందరూ చివ్వర మన గుండెమీద మోది నాదంపుట్టించే ఈ రకంకథల్ని రచించారు. దీక్షితులుగారి 'చెంచుదంపతులూ', శివరామశాస్త్రిగారి 'నలీ', గుడిపాటివారి 'హత్యవిచారణా', పాప 'తీర్థపుట్రదేకాలూ' ఈరకం కథలు.

గురజాడవారి సృష్టి విశాలమైనదే. అయినా, "ఈనాటి వ్యావహారికరచనా, గేయాలూ, కథానికలూ వారి ఒరవడి ననుసరించే బయలుదేరాయంటే, ఆమాట సత్యం కాదు. దేశమొక్కటే మీమీద పుట్టిన చైతన్యానికి వారు కారణం అనడంకంటే వారు ప్రథమసంతానము అనడము ఎక్కువ నిజము. వందేమాతరోద్యమమూ, రవీంద్రుని కవితాజ్యోతీ ఆంధ్రసాహిత్యమునందు చేసిన జలీయమైన వ్యక్తుల్నెంతమందినో ప్రోత్సహించాయి. రాయప్రోలువారి జనకుమ్ములూ, తెలుగుతోటా ఆంధ్రోద్యమంవల్లా, వారి కష్టకమలా తృణకంకణమూ స్నేహలతాదేవీ రవీంద్రుని కవితావాణివల్లా ప్రోత్సహించబడినట్లు కనబడతాయి. అబ్బూరివారికి కూడా రవీంద్రుని మెరుపే తగిలినట్లు కనిపిస్తుంది 'ఊహాగానము' వింటే. ఇంగ్లీ కాల్పనికకవుల 'రొమాంటిక్', బాపిరాజు 'శశికల' ఆంధ్రోద్యమాన్ని ప్రతిఫలిస్తాయి అనిపిస్తాయి. శక్తివంతాలైన పై ఉద్యమాలేకాక చిన్న చిన్న శక్తులు కూడా చాలాపని చేశాయి ఈ ఏళ్లలోని సారస్వతాభివృద్ధికి. సుబ్బేశ్వరరావు, నాగేశ్వరరావు ప్రభృతుల నాటకకంపెనీలూ, నాటకప్రయోగపరీక్షలూ నాటకవిమర్శనే. నాటకప్రదర్శనవిమర్శనీ బయల్దేరదీశాయి. ప్రవాసము విడిచి స్వదేశానికి వచ్చిన ఆంధ్రపత్రికా, దేశంలో వున్న త్రిలింగా, ఆంధ్రభారతీ, చింతామణీ, మనోరమాది పత్రికలూ నవరచనలకి దోహదం చేశాయి. కళావేత్త కూడ్లెవోర కవికొండలా, బాపిరాజూవంటి వర్ధమానులను గుర్తించి ప్రోత్సహించారు. రామలింగారెడ్డిగారు మొదటి విమర్శగ్రంథము-కవిత్వతత్వవిచారము వెలువరించారు. ఇన్ని శక్తుల కూడలి వల్ల ఆంధ్ర సారస్వతస్రవంతికి వరదలు వచ్చాయి. అప్పారావుగారు ఈ వరదల తొలిపొర. వారు ఉపజ్ఞావసానులు. వారినే ఉద్యమమూ ప్రోత్సహించినట్లు కనబడదు. వారే ఒక ఉద్యమం.

౧౯౧౮లో యుద్ధం ఆగిపోవడంతో అన్ని దేశాలకీ కొత్త మెలకువ వచ్చింది. సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యోద్యమం మొట్టమొదటిసారి కారు చిచ్చులాగ వ్యాపించింది. ఈ ఊపుతో తన్ను బంధించిన సంకెళ్లనీ, మొగమాటాల్నీ తెంచిపారేసి కవి రెక్కలు కట్టుకుని ఎగిరేడు. రకరకాల స్వతంత్రరచనలు బయల్దేరాయి. శివశంకరశాస్త్రిగారి అధ్యక్షతన్న సాహితీసమితి స్థాపించబడింది. సంస్కృతాంధ్రకావ్యాలు వల్లించిన జ్ఞాపకంతో కాక, సొంత అనుభూతిని పురస్కరించుకుని గమించండని శివశంకరుల ఆదేశము. ఇతఃపూర్వపు రచనలలో ఆకవుల భావాలతోబాటు వారి ఊహలూ, ఆలోచనలూకూడా అల్లుకుపోయి ఉండేవి. అందువల్ల వారి ఆలోచనల్ని చుట్టిఉన్న గిరి వారి రచనల్ని బంధించినట్టు కనబడేది. కృష్ణశాస్త్రిగారి రచనల్లో ఊహలూ, ఆలోచనలూకూడా భావాలుగా మారిపోయి ప్రత్యక్షమౌతాయి. అతి సామాన్యంగా వుండే భావాలు—

"కైతరేఖకందు గాని యెప్పుడు కాలము సర్వము మారె, వ్యర్థపుం
జాతులకి హెచ్చె నల్పమగు సాహితిలో పెదపెద్దహస్తముల్
జాతుల తప్పటడ్గుడుచు భారత సచ్చ కవీంద్రులందు, ఛీ!
మాతులు గట్టివెచికొనబోలదె సత్కవులైనవారికిన్"

వంటివి—

"ఇప్పుడు ప్రేయమ్ము క్రమ్మినదేమొ కాక
దొరకవో నల్వ నీక నా చిరుతపాట
కింత ఇరుకౌనె యిమ్మహానంత విశ్వ
మలమికొను చీకటుల కలకలముపలన!
స్థాణువయ్యెనో, పాషాణ జపెథరమ్ము
గనెనో, కదలదు సెదలదు కంఠరవము
నే డిదేమో క్షమాజననీపురాణ
గర్భకుహరమ్ము విశ్రమించి కౌగిచిమ్ము
టెపొపుమంట మాలుంచేనో రేనో ప్రాణ..."

అని శక్తివంతంగా వస్తాయి. అంతఃపూర్వము ఇంద్రియాల్లో దేన్నో ఒకదాన్నే స్పృశించి గిలిగింలిపెట్టే వర్ణనలు ఈయన రచనల్లో జపపాయల్లాగ పెనవేసుకుని రెండుమూడింద్రియాల్ని స్పృశిస్తాయి. చూడండి: "ఈ నిశాంతమ్ము శూన్య, మింపెన్నడో రహః స్మశిలస్మృతి గలవరమంది లేచి గుబులుకొను లేతనెత్తావిగుబుల లెవో"; "తేనెతేటచినుకేని లేని యీ పాట"; "నీ వెలుగుమంచు పాక లేయి వికసించి వాసించి మిలమిలా తళతళా మెరసినది కురిసినది"; "హాలాహలాంధకారానలజ్వాల"; "కరుణార్ద్ర వీక్షణ పరిమళములు" వంటివి వారి రచనలన్నిటిలోనూ కనబడతాయి. వారి భాషకి వింతశక్తి నివ్వడానికి పగడాలు, బంగారు, రజతము, వలపు, కౌటుక, కంటకము – వంటి పదాలు విశేషణా లవుతాయి. ప్రకృతి అంతా నిద్ర, నిదుర, పాట, పులకరింపు, వలపు, దృక్కులు, యెల్లు మొద లైన మానవధర్మాలు అలవర్చుకుని మానవచైతన్యంతో తిరుగులాడు తుంది. వీరు స్మరించే పోలికలు నన్నయగారి కవిత్వంలోని పోలికల్లాగ అంతటా కలవవు. మెరుపులాగ క్షణకాలమే పోలిక నిలుస్తుంది.

"సంజవేళల బవడంపుఁ జాయలటుల
జిరుత ప్రాయంపు గోరికల్ చెదరిపోయె
పర్వతశ్రేణి నిర్ఝరపంక్తులట్లు
ఆశయములెల్ల నడుగంటి యంతరించె."

అనే పంక్తులు చాలు ఈమాట నిరూపించడానికి. పైన చెప్పిన వాటినన్నిటినీ మించి వస్తుధ్వనీ, అది నిరూపించే రసధ్వనీ వీరి రచనల్లో తరుచు మెరుపులాడతాయి, చూడండి:

"కరుణపట్టున కీ బిచ్చగాని చేయి
చూచికొనినాడ మృత్యుఘోషమ్మె మరచి
వట్టిబయలున నొక మోడుచెట్టుపోలె
ఎత్తినది కరమెత్తినట్లే కృశించె.
వలపుటాకలి ప్రుక్కు నాబదుకుపైని
ఇనుపపాదాల నిడి లోక మిప్పుడు నడచు"

కృష్ణశాస్త్రిదృష్టి ఎంతసేపూ మేఘాలమీదే. "ఒరులెక్క యల నీలగిరు లెక్కి మెలమెల్ల చదలెక్కి... దిగిరాను దిగిరాను దివినుండి భువికి" అనడం ఈయనకి సరదా. ఈయనకి ఈ మనుష రత్నగణము అక్కర్లేదు; 'లోకంపు విసము' ఈయనకి చిత్రంగా కనపడుతుంది. 'లసులమోహనసంగీతమందు హృదయపొనదారు... గోపన ధ్వనులు' వినపడతాయి ఈయనకి. కాని వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు మాత్రము భూపుత్రుడే. ఆయన వెంటపడి ఎల్లెడల వెట్టి చూస్తే. 'తొలకరిసారె యిడిన యార్ద్రపుగుహ ప్రానుల తాద్వలాం బరను ధరించిన ధారుణి', 'పండి వ్రాలిన వరిపైరుపైని ప్రాకివచ్చు చిరుగాలితరగల వరుసా', మావితోపుల్లపై వ్రాలిమబ్బులనీడలూ, ... హృదయములోని నిర్ఝరమూ, గగనదుర్గపు ... పులూ, పశ్చిమాకాశ సకషసువర్ణ రేఖలూ ..., ... యువనికావృత ఎలనభోనిశాంత ... సీములకి ..., ఒక్క యామినిమాత్రమే తిరుగులాడుతుంది ఈయనకోసం. కృష్ణశాస్త్రిగారి రచనకి ఆవేగముంటే, ఈయనరచనకి నింపాదియుంది. కృష్ణశాస్త్రిగారి భావావేగము రెక్కలుకట్టుకు ఎగురుతుంది. ఆయన రచనాచిత్రంలో వంచెపని ఎక్కువ. సత్యనారాయణశాస్త్రిగారి రచన తళతళలాడుతూ నదిలాగ మెల్లిగా సాగుతుంది. ఈయన రచనా చిత్రములో రేఖాప్రాబల్యము ఎక్కువ. ...సంగీతములోని ... కృష్ణశాస్త్రిరచనలోనూ, రాగసంగీతంలోని సౌందర్యం వేదుల రచనలోనూ ఉన్నాయి. వేదులలో కృష్ణశాస్త్రిపోకడలు ... కనబడతాయి. కాని ఒక కొత్త వెలుగు వాటిని వేరేగాను ... స్తుంది. ఇవి అసలుభావాలకన్న చికిలిచేసినవి కాబట్టి, సులభంగా పట్టుకుంటాయి. కృష్ణశాస్త్రి రచనల్లో అన్వయం తెలీదు ఒక్కొక్కప్పుడు. ఆంగ్లకవుల ప్రభావం ఎక్కువ ఆయనలో. 'కన్నీటి ... టాల వెన్నెలేలా' చదివి 'దీనిభావ మేమి తిరుమలేశ' అన్నవారెంతమందో? ("ఈ మునిమాపులో నేమో విషాదమో సంధ్యా... సన్నజ్వాలయై దహించు") "వెలుగులో చీకట్లో వీని కౌగిళ్లలో కనలునే నల్లనల్లని వేడి రక్తాలు" అన్న పాదాలలో అర్థంకాని మాట లేదు, అర్థంఅయ్యే భావం లేదూ నాకు. కృష్ణశాస్త్రిగారు ఇంగ్లీషు కవిత్వపు అన్వయాలు తెలుగులోకి దిగుమతిచేస్తారు. అందువల్ల ఒక్కొక్క చోట ఆయనరచనలలో (ఊర్వశిలో మరీని) ముసుగే గాని మోము కనబడదు. కాగా ఆ రోజుల్లో అర్థముకాని రచనకల్లా భావకవిత్వం అన్నపేరు రూఢిఅయిపోయింది. ఎలాగు వచ్చిందో కాని యతిప్రాసలు లేని రచనకికూడా భావకవిత్వ మని పేరువచ్చేసింది. "భావకవులకి నియమాలేవీ అక్కరలేదు. వారి కిష్టమువచ్చినట్టుగా ఏదో భాషలో రాస్తారు. అర్థమైతే సరే. లేకపోతే వారి నడిగి లాభం లేదు. "పరుల కర్థమ్ముకాని భావగీతమ్ము లవి." అనే ప్రతికూలభావం

చదువర్లలో వ్యాపించింది. వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు రావడంతోనే ఈ ప్రతికూలుర కోటకట్టి వారిమీద విరుచుకుపడ్డారు. 'భావకవులు' అనబడేవారు 'గ్రాంథిక' భాషలోనే రాశారు. అయినా వెంకటపార్వతీశ్వరకవుల 'హేలం' వారి నెత్తినే పడింది. వెంకటపార్వతీశ్వరులు నాయుడికి పరకీయయేమో అన్న అను మానం పుట్టించే రచనలు వెంకటపార్వతీశ్వరుల్లో వున్నాయి. సిటికీ, ఆ పాట ల్లోని గ్రామ్యమూ కాక నాగరికమూ కాక కలగాపులగం మధ్యే భాషనీ పట్టుకుని చాలా విమర్శ సాగింది. ఆదినారాయణ శాస్త్రులు గారి వంటివాళ్ళు స్ఫురద్రూపం మకుటవచ్చినా ఈ విమర్శ ఆగలేదు.

భావకవులు సమకాలిక అభావకవుల్ని ఏహ్యం చేసేవారు. తామేదో మబ్బుల్లోంచి ఊడిపడ్డట్టు నడుచుకునేవారు. వీరి జీవిత పద్ధతులుకూడా అనుమానాస్పదంగా కనబడేవి. దానితో ప్రతికూల శక్తులు బలం కూర్చుకుని 'నేటి కాలపు కవిత్వం', 'విచారణ దినము', 'దాంభికుడు', 'కళాభాయి' మొదలైన రచనలుగా వచ్చాయి. సాహితీసమితివారి 'సఖి' ఆగిపోయింది. ఏ కారణంచేతో 'భారతి' వంటి పత్రికల్లో వారి రచనలు ఒకి రాలేదు.

చిన్నకథలు

భావకవిత్వంతోపాటు చిన్నకథా, ఏకాంకికా కూడా పాదు చూసి పెరిగేయి. చిన్నకథని దీక్షితులుగారు చిత్రచిత్ర గతులతో నడిపించారు. నేడు కొడవటిగంటి, బుచ్చి, పాపా, బుచ్చిబాబుల చేతుల్లో కొత్తనడకలు నేర్చిందిగాని ఆ రోజుల్లో చిన్నకథని నడి పించినవారు దీక్షితులుగారే. వీరి కథలు ఒలోచనకి బాగా పని చెప్తాయి. దేశభక్తి, వెంచుదంపతులూ, దాసరిపాటా మన కథానికా వాఙ్మయానికే కాదు, విశ్వసాహిత్యానికికూడా చక్కని అలంకా రాలు. దీక్షితులుగారి భాష వ్యావహారికమేగాని ఆక్కడక్కడ చెక్కుతుంది. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి గ్రామ్యంకి లోటులేదు. నిర్మలమైన గోదావరీమాండలికొన్ని వారి కథల్లో చూడవచ్చు మనము. వారి ఇతివృత్తాలుమట్టుకు కేవలం కాలక్షేపానికే గాని ఆలో చన రేపడానికి శక్తిగాలనివేమోనని నా అభిప్రాయము. వారు కథంకి పెట్టేపేర్లలో ఎక్కువ శక్తి కనబడుతుందని నాకు కథలలోకంటే. 'కచ్చితమైన జవాబు', 'పెళ్లాడల్సి మొగాడేడీ' మొదలైన శీర్షికలు శక్తివంతంగా వినపడేలాయి; కథలు నడిపితే 'కచ్చితమైన జవాబు ఇదీ' అనీ, 'ఇలాంటిదాన్ని పెళ్లాడగల మొగాడేడీ' అనీ అనిపించలేదు నాకు. కథలుమాత్రం గుడిపాటివారి రచనల్లాగ చివరిదాకా లాగు తాయి. అయిపోయినతర్వాత మనస్సులో నిల్చివుండేద ఏమీ కనబడ లేదు...గుడిపాటివారి కథల్ని ఎరగనివారు ఆంధ్రరాష్ట్రులు ఆరోజుల్లో ఎవరూ లేరు. వారి భాష చాలా శక్తివంతమైనది. ముక్కుకి తాడు వేసి లాక్కుపోయినట్టు లాక్కుపోతాయి వారి రచనలు. తెలుగులో ఆయన వ్రాసినంత శక్తివంతంగా వచనం వ్రాసినవారు కనపడలేదు నాకు. మాటలు వింతచాకిరీ చేస్తాయి ఆయనకి. గురజాడవారి హాస్య రచనకి ఉదాహరణ లిచ్చినట్టే గుడిపాటివారి భాషాశక్తికి ఉదా హరణ లివ్వడమంటేనూ. వారి కథావస్తువు స్త్రీలకి స్వేచ్ఛ ప్రసాదాలని అనీ, గర్భవిచ్ఛిత్తికి హక్కు ఉండాలనీ, సామాజిక నియమాలకి ఎదురుతిరిగి విశృంఖలావృత్తిలో సుఖపడితేగాని స్త్రీజీవితం అసంపూర్ణమనీని. జీవితంతో ప్రయోగాలు చేస్తూ ఫలితాన్నిబట్టి మారిపోగల వ్యక్తులపట్ల వారి ఊహలు ఫలించవచ్చునుగాని, జీవిత ప్రవంతిలో పడుకుపుకోలు లేవంగా ప్రయాణించవలసిన మొత్తపు సమాజానికి ఆరోగ్యకరమైనవి కావేమో అని నా సమ్మకం. మొదటి పద్ధతిలో వ్యక్తే ప్రధానము. సమాజము అన్నది కేవలము కట్టుతాడే గాని ప్రయోజనకారి కాదు. ఒక మానవుడు తన సుఖజీవనానికి మరొక మానవునిపైన ఆధారపడే నేటిరోజుల్లో ప్రతి మానవుడికి స్వతంత్రవర్తనమే ఉంటే ఎవరి జీవితమూ సుఖప్రదంగా వుండదు. స్వార్థసాధనే ప్రతివాడికీ పరమకర్తవ్యమైపోతుంది. జగడాలు పుట్టు కొస్తాయి. "సొంతలాభం కొంత మానుకు పొరుగువానికి తోడుపడ వోయ్' అన్నదే పదవకికని పెద్దాలిగాని, 'అలరుపసంతి చిక్కటిగెంత నెట్ట, విరిచేడె పులకింప సరసను బాడి, మరియొక్క సనతోడ మంత నంబాడి, వేఱొక్క సుమకాంత క్రీడ జోకొట్టి' పూవుపూవుకీ పోయే కళాభాయీతత్వం అందరికీ ఎక్కిందంటే చెప్పేదేమిటి ఆలాటి సమాజపు పరిస్థితులూ!...వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగారి కథానికా భాష వ్యావహారికం కాదు. వారి రచనలు వెలీ, పెంపుడుచిలుకా, ప్రౌఢాపరివ్రాజక వివాహమూ చదివేను నేను. వారి భాషకి మంచి జిగి వుంది. కథలో ప్రవాహగతి లేకున్నా భాష లాగుతుంది చదివే వారిని చివరిదాకా. చివ్వర మాత్రం ఆశ్చర్యసంఘటనంతో పూర్తి చేస్తా రాయన. అందువల్ల వీరి కథలు జ్ఞాపకముండిపోతాయి.

ఏకాంకికలు

తెలుగుఏకాంకికని ఎంతమందో పెంచారు. రావడము మొట్ట మొదట సఖిలోనే వచ్చింది ఏకాంకిక. కాని దని వాతి వృద్ధిమాత్రము సాహితీ సమితివారి చేతుల్లో జరగలేదు. నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు చాలా ఏకాంకికలు రాశారు. కాని 'క్షేమాక్షేమాన్ని' లాగ ఒకటీ లేదు. శిరోమణిగారు 'సఖి'లో వచ్చిన రెండు ఏకాంకికలతోనే ఆరకట్ట కథనకట్టిపెట్టేశారు. కృష్ణశాస్త్రిగారు వసుధట్టాల్ని సంభా షణాత్మకంగా రచించారు వారి 'రేడియోనాటిక'ల్లో. అవి శ్రవ్య కావ్యాల్లాగే కనబడుతున్నాయి నా దృష్టికి. శివశంకరశాస్త్రిగారు మట్టుకు రాజదర్శనమూ, వేణీసంహారమూ, స్త్రీవిరోధి అని మూడు ఏకాంకికలు రచించారు. మొదటిది రేడియోనాటిక. రెండోదానిలో సంభాషణ చక్కగా వుంటుంది, కాని అన్నీ వాదోపవాదాలే. కథఏమీ లేనూలేదు, నడవనూనడవదు. 'స్త్రీవిరోధి' బాగుం టుంది. విశ్వనాథకవిరాజు, జస్టిస్ రాజమన్నారు, నార్ల ఏకాంకికారచనలలో చాలా అనుభవం గడించారు. విశ్వనాథ కవి రాజువి అన్నీ పరిహాసనాటికలు. హయ్యరుగ్రేడ్ ట్రెయినింగు పేదరూ, కిరాయినటుడూ, ఆంగ్లవిద్యార్థీ, ఆంధ్రాషెర్లక్‌హోమ్సు, ఆయుర్వేదవైద్యుడూ, దురాశాపరులూ - వాటేమిటి వీటేమిటి,

ఆ(క్రౌండు యాక్టరూ, కంట్రాక్టునాటికనేపథ్యమూ, కంట్రాక్టు నాటకప్రదర్శనమూ, కోర్టుపక్షులూ, వీరు ప్రసరించే జ్యోతిలో చిత్రంగా అవుతారు. ఆవిలోనే గట్టిచిక్కు పెట్టేసి కథని లాక్కు పోతూ, చివర 'ఏమీలేదు, ఇదిగో' అని పిడికిలి విప్పి చూపించేస్తారు. కథలోని గోప్యతవల్ల (ప్రేక్షకుల అపేక్ష చివరిదాకా నిలుస్తుంది. కథని నడుపుతూనే కొంపఅంచువద్దరకి తీసుకుపోతా రీయన. 'మరి ఒక్క అడుగు పడిందా, ఇక అగాథంలోకే' అన్న పరిస్థితిని తయారు చేసి, ఆ అడుగువల్లనే తేల్చేస్తారు కథనంతటినీ. ఈ శిల్పం మెచ్చుకోతగ్గది. కథలోని చిక్కైనా, క్లిష్టంగావుండదు. పెళ్ళాన్ని ఇంట్లో వుంచి బస్తాగా వుండమని చెప్పి నిక్షేపంలాగు తలుపుతాళం వేసుకుని పీకెలోకి వెళ్ళిన సన్యాసిరాజుపంతులు తిరిగివచ్చేసరికి తాళం అక్కళ్లేకుండా తలుపువచ్చేస్తుంది; కిరాయివేషం వేసి పాతికరూపాయలు మిగిల్చి ఇదివరకి తానిచ్చిన పాతికా ఉన్నాయా లేవా అని పీకెలోంచే అడిగేదు భార్యని రంగారావు. ఆవిడ ఏదో కోనేశానంది; దొంగని పట్టుకోడానికి పూనుకున్న ట్రూపుకి నాయకుడుగా పని చేసే ప్రకాశరావు ఇంటికే దొంగ వచ్చాడు; వారసులు లేని చలమయ్యశాస్త్రి లాంచితో మునిగిపోయాడని వార్తచదివి, తయారయిన వారసుల్ని పరిశీలించడానికి కలెక్టరు చేసే కచేరికి ఆ చలమయ్యశాస్త్రిగారే వచ్చి సాయపడతారు. ఇలాంటివే ఆయన ఇతివృత్తాలు చాలానూ. ప్రదర్శనానికీ, హాస్యానికీ, ఏకాంకికాశిల్పానికీ కూడా విశ్వనాథకవిరాజు నాటికలు ఎంచుకోతగ్గవే. రాజమన్నారు ఏకాంకికలకి ప్రత్యేకశైలక్షిణ్యత ఉంది. ఆదర్శయువకుని ప్రేమా, తల్లి అభిమానమూ. వేశ్యపాతివ్రత్యమూ, పురుషుల వేశ్యాలోలుపత్వమూ, దొంగాచార్యుల తెలివితేటలూ ఎంతవరకూ వెళ్ళగలవని మన మనుకుంటామో అంతవరకూ తీసుకువెళ్ళి, అక్కడ మరోఅడుగు వేయిస్తారీయన. ఆ అడుగే పతాక (climax) అయి మనకి ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది. వీరి దృష్టి ఘటనలమీదకంటె పాత్రల శీలముమీదే ఎక్కువగా మొగ్గుతుంది. 'దెయ్యాల్లంక' వీరి రచనల్లో మిన్న. 'సుధ' పాత్రపోషణ గొప్పగా వుంది. వీరి ఏకాంకికలు చాలా చిన్నవిగానూ, చిక్కగానూ వుంటాయి. ప్రదర్శనము జరగవలసినంతసేపు వుండదని ఒక అభిప్రాయము ఉంది. అది నిజమైతే కావచ్చుగాని అసలు ఏకాంకికలే చిన్నవి. అందులో ప్రేక్షకులకు బోధపడాలని వివరణ ప్రారంభిస్తే రచన పల్చనైపోతుంది. ఏకాంకికని ప్రదర్శించాలంటే ప్రతీవాక్యమూ, ప్రతీమాటా చక్కగా బలంగా పలికి నటించగల నటులూ, ప్రదర్శనం వాస్తవంగా నడిచిపోతోందా అనిపించడానికి సాయంచేసే రంగభూమీ, నిశ్శబ్దంగా ఉండి వినగల ప్రేక్షకులూ లభ్యపడాలి. బజారుప్రేక్షకులపల్ని పట్టుకోడానికి ఏకాంకికలకి పొడుగు చాలదు. పట్టుకోవాలని ప్రయత్నం చేస్తే చిక్కదనం తక్కువౌతుంది. నార్లవారి నాటికలు చూడండి. కొత్తగడ్డ, ద్రోహమూ, సంసారీ, ప్రారబ్ధమూ, శకునపక్షీ — చాలా రాశారు. ఇవ్వన్నీ జీవితఖండాలు. "మరే; అవును మరి; మంచిపని అయింది" అనే మాటలు అప్రయత్నంగా వస్తాయి మననోటనించి ఇవి చూస్తే. కాని ఈనాటికలు చెప్పే సత్యాలకి లోతు తక్కువ. ఒకరకంగా పరమార్థ ప్రహసనా లనవచ్చునేమో వీటిని (serious farces). హాస్యరచన ఆశ్లేష వుండదుగాని వ్యక్తుల లోట్లనే ముక్తాయించి కనపరిచే ప్రయత్నమే ఎక్కువగా కనపడుతుంది. సమకాలికవ్యక్తుల జీవితమ్మీద కంటె సమకాలికసంఘజీవనమ్మీద విమర్శ అయితేగాని నాటక పట్టుకోదు. రాజమన్నారుగారి ప్రయత్నం నాలామట్టుకు వ్యక్తుల గుణాల్ని సాంఘికంగా మార్చినట్టున్నాయిని. నార్లవారి వ్యక్తిమీదే కేంద్రీకరించి పోతోంది.

సర్గబంధాలు

1920 మొదలు 1940 దాకా నవ్యసాహిత్యానికి ప్రవాహదశ. గిడుగువారి వాదానికి ప్రజాబాహుళ్యం స్వాగతం చెప్పింది. పెద్దలంతా నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు స్థాపించారు. జ్వాలపత్రికలో 'ఏదైనాసరే ఏదో ఒక అయోమయం, ఒక తిరుగుబాటు, ఒక బాకుపోటు' రాయమనకుండా ఒక ఉద్దేశంతో రచించినవారందరికీ ప్రతిష్ఠ తావిచ్చింది. పరిషత్తులో లేనివారుకూడా జగ్గూ సిగ్గూ వుండే రచనలు చెయ్యడానికి యత్నించారు. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి ప్రభాసశాపవిమోచనమూ, పింగళీ కాటూరి కవుల సౌందరనందమూ, కొమరవోలు సుబ్బారావు ప్రత్యూషమూ, వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి మునిత్రయచరిత్రమూ—సర్గబంధాలు—వచ్చాయి. సెట్టివారి కలము అతిసాహసి. పద్యాన్ని ఎక్కడో అక్కడ ప్రారంభించేసి నడుముకపోతుంది. పింగళీ కాటూరి కవుల పద్యం ఉద్యానవనసరోవరంలాగ చక్కని కత్తిరింపూ, అలంకారమూ, రేఖల తీరుపుతో ముచ్చటగా నడిచింది సౌందరనందంలో. కొమరవోలురచనలో ధారావేగం కనబడుతుంది. వయ్యపుకథనికాక ఐతిహాసికగాథని తీసుకుని పెంచి రచించివుంటే ఎలా వుండునో. వెంపరాలవారు అష్టదిగ్గజాలలోనివారు. ఆలస్యంగా వచ్చారు తెలుగుదేశానికి. మునిత్రయచరిత్రము మంచి ప్రబంధరచనతో నిండివుంది. "కవితాసౌందర్యముకూడా దీనికి తోడైవుంటే?" అన్న ఆశకి వీరి 'శంకరవిజయం' జవాబుచెప్తుం దనుకుంటాను. ఈ కుటుంబంలోనివే మొన్న మొన్నటి శివాజీప్రబంధమూ, రాణాప్రతాపసింహచరిత్రమున్నూ. భాస్కరరామాయణం జ్ఞాపకానికొచ్చింది ఇవి పఠిస్తే. విశ్వనాథవారి 'రామాయణకల్పవృక్షము' ఈ సర్గబంధాల్లో ఆఖరిదీ, నేటిదీను. "చాలా శ్రమించి మెరుగు పెట్టారు సత్యనారాయణగారు" అని వింటున్నాను. కావలసినదే. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు వచనంలో రామాయణం రాస్తున్నారని విన్నాను. అయితే అది పారాయణగ్రంథమైపోతుంది తెలుగువారికి. వాల్మీకికథకి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి వచనం! 'బంగారం ఘుమఘుమ లాడిపోతుంది.'

నవలలు

సుదీర్ఘమైన నవలలు—వెన్నపట్టణములో, మాలపల్లి, వేయిపడగలు, నారాయణరావు, పతితాలయమూ వచ్చాయి. తేకుమళ్ళ

రామచంద్రరావుగారు చక్కగా పాత్రపోషణ చేసుకుంటూ నడిపారు మొదటిదాన్ని. కాని కథ కొంత అడ్డం తిరిగిందేమో అని అనుమానం తట్టింది నాకు. వేయిపడగల్లో రసమయఘట్టాలు చాలా వున్నాయి. సత్యనారాయణగారి కల్పనాశక్తికి ఈనవల మంచి విహారభూమి అయింది. కాని అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారు అన్నట్టు పడగలేగాని పాము ఎక్కడా కనబడదు. 'నారాయణరావు' రంకు పురాణం. రామరామ, ఒక్కమాటైతే పరవాలేదంటూ రీయన. 'పరిణామం' చదవవలసిన నవల. తొలిరోజుల్లో భావకవిత్వంలాగే శ్రీమతి కావేరీబాయి హిందూయువతిలో చూపించిన పరిణామము మరుగుపడిపోయింది. 'తమసో మా జ్యోతిర్గమయ'—ప్రతిధ్వని సకాలంలో స్ఫురించుకోకపోవడము తెలుగువారి నెత్తురులోని సుగుణం.

నాటకాలు

నాటకాలు నిన్న మొన్నటివే కొత్తరకాలు. అయినా, నవ్యసాహిత్యానికి ఉచ్ఛదశలో వెలువడినవి కాబట్టి వాటిని పరిశీలించుకోవడం అవసరం. విశ్వనాథవారు 'నర్తనశాల'లో భారతంకంటె ఎక్కువగా, యుధిష్ఠిరుడికి తంత్రశక్తి, కీచకునికి రసికతా, ఉత్తరకి హృదయమూ ఇచ్చారు. పద్యాలు బంగారుపిచ్చిక గూడుకట్టినట్టు జాగ్రత్తగా సంతరించారు. ఈ నాటకాన్ని జాగ్రత్తగా తయారుచేసి ప్రదర్శిస్తే చూడాలి. ఉన్నవవారి 'నాయకురాలు' ఇతిహాసంలాగే నడిచిందనిపిస్తోంది. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి 'రాజరాజు' నన్నయభట్టునీ, చిత్రాంగినీ ప్రత్యేకంగా చెక్కి మెరుగు పెట్టి చూపించింది. రాజరాజూ, రత్నాంగీకూడా ఘరవాలేదు. రత్నాంగి మాటల్లో బాకులు నూరిందట రాజుమీద! సారంగధరుడులోమాత్రం నాటకమంతటూమానవత్వంకంటె మానసత్వం పొడుచుకు వస్తుంది. మాటకి మాట నసేమని జవాబుచెప్పించే శాస్త్రిగారి పట్టుదలలో సారంగధరుడు మానవత్వం కోల్పోయి శాస్త్రార్థ పండితుడుగా తయారయాడు. స్వగతాలు చూస్తే రసోత్పన్నం అవుతుందని ఆశ పుట్టింది. కాని ఎదటికి మరోమనిషి వచ్చేసరికి బాకు నూరి తయారయిపోతారు వీరి పాత్రలు. రాఘవాచార్యులుగారు 'సరిపడని సంగతుల్లో' స్వాములారినీ, ప్లీడరుగారినీ, భార్యనీ చక్కగా తయారుచేశారు. నాటకంనిండా హృదయాల్ని మూసుకుపోయే లోకోక్తులులాంటి వాక్యాల్ని విరజిమ్మారు. ప్రతిపాత్రనీ సజీవంగా, లోటుపాట్లతోనూ ఆదర్శగాంభీర్యంతోనూ (పోలీసు!) చూపించారు. సాంఘికనాటకం సృష్టించడానికి 'సరిపడని సంగతులు' చక్కని ప్రయత్నం. 'ఆంధ్రజ్యోతి', 'విడాకులు', 'ఆకలి' ఇవి—నల్లపల్లి నారాయణమూర్తిగారు జాత్యభ్యుదయాకాంక్షతో రచించారు. మూడింటిలోనూ బ్రతికున్న మూడు సమస్యల్ని చర్చించారు. నాటకశిల్పమూ, ఐక్యతా అనే విమర్శపుస్తకాల్లోని మాటలకి తలఒగ్గక, బ్రతికున్న సమకాలిక జీవితాన్ని చూపించారు. వాదోపవాదాల్లో చాలాసేపు విసిగించారనే అభిప్రాయం పడుతుందిగాని, వారు తాము కల్పించుకున్న సమస్యలకి చక్కగా పరిష్కారం చేశారనికూడా అనిపిస్తుంది. 'ముందడుగూ', 'పరివర్తనా' ఈ రకానికే చెందుతాయి గాని, దారంతీసినట్లు తిన్నగా (అడ్డు లేకుండా) సాగిపోడంనుంచీ, మానవుల తగవులకేగాని, హృదయానికి చెందిన రచన వీటిలో అంతగా లేకపోడంనించీ "ఎన్నాళ్ళు రంజిస్తాయి ఈ నాటకాలూ?" అనిపిస్తోంది. నాటకంలో అందరూ యోధులే. స్త్రీలున్నప్పటికీ, స్త్రీ హృదయం అంతగా కనపడని (మల్లమ్మ వినా) వీర బొబ్బిలీ, గయోపాఖ్యానాల్లాగ కనపడతాయి. వీటి ఘనత ఏమిటంటే, ఎదురుగా కనబడే సమస్యని పట్టుకుని, తమకి నచ్చినవిధంగా రచించారు కవులీ నాటకాల్ని. విమర్శ కవుల్ని శాసించడానికి కాదు. దారిచూపడానికి. ఈదారులు విడిచేసి కవి కొత్తదారి తొక్కి రథాన్ని నడిపించుకుపోగలిగితే అంతకన్నా కావలిసిందేమిటి? ఈ నాటకాలు ఆదారి చూపిస్తున్నాయి.

శ్రీమంతుల సారస్వతం

శ్రీమంతులు రచించిన సారస్వతం ఈ స్వర్ణయుగంలో ఒక ప్రత్యేకఘట్టం. 'వాలుజడ' శ్రీమంతుల కలల్లోని కలకలాన్ని వినిపిస్తుంది. 'స్వార్థత్యాగమూ', 'ఆలోకమునుండి ఆహ్వానమూ' శ్రీమంతుల జీవితాల్లోని విషాదఘట్టాల్ని పెంచి రచించిన నాటకాలు. రామచంద్ర అప్పారావుగారి ఖండకావ్యాలు "బీభత్స రసాన్ని" మొదటిసారి నవకవిత్వంలో ప్రవేశపెట్టాయి. వారి రక్త హారతి మన గుండెల్లోంచి పొమ్మన్నా పోదు. చిరుమామిళ్ళ శివరామకృష్ణప్రసాదువారి 'ఆధునికాంధ్ర వాఙ్మయమూ - స్త్రీలూ' అన్న వ్యాసాలు విమర్శశాఖకి అందం తెచ్చే పూలు. విజయసారథిగారి 'పల్లెపట్టు' లక్ష్మీపుత్రుని అందెపుకల.

'కల్పవృక్షపు పూల జల్లులు
కామధేనువు పాలధారలు
భాగ్యదేవత తెల్లగొడుగులు
పల్లె కర్షకులు'
'నవ్వపెట్టలు చేరుచున్నవి
గూటికని తమ మరుసలాడగ(?)
కిత స్నెలి మగని చాటున
చేరి చిరునవ్వుల్.'

అనేవి ఆ కలలోని రెండు నవ్వులు.

అధివాస్తవికత

అధివాస్తవికత (స్వకేరజం) ఈ స్వర్ణయుగంలోని మెరుపు. ప్రబంధరత్నావళి చదవగా చదవగా అన్నీ ఒక అచ్చుదిగినట్టుండి విసుగుపుట్టిస్తాయి. వెంకట పార్వతీశ్వరుల 'మధుర కవిత్వమూ' ఆధునిక కవుల ప్రేమగీతాలూ పాడించే పాటయిపోయాయి. శ్రీ. శ్రీ. వ్యుత్పన్నుడు. మేధావి. పాతపద్ధతుల్ని బద్దలు కొట్టాలని—

"తురాయి కంటె ఆ- కురాయి కంటె కి
చురాయికంటె- హిమాంకురాయి గొప్పదా"

అన్నాడు.

"కుక్క పిల్లా- సబ్బు బిళ్లా- అగ్గి పుల్లా
హీనంగా చూడకు దేన్నీ- కవితామయమేనోయి అన్నీ!"

అని చతురస్రంలో ఇమిడే పాదాలు రచించాడు.

"ఇవేమిటీ వింతభయాలు?
ఇంట్లో చీకటి
ఇవేమిటీ అపస్వరాలు?
తెగింది తీగ

అవేమి బూ రంగుల నీడలు?
చావ్రా బ్రదుకూ!
ఎక్కడికి కాళ్లా వీరాత్రి?
అవతలి గట్టుకు."

అని తక్కువ పదాలలో ఎక్కువ భయం పుట్టించాడు. ఇవన్నీ ఎంతోకొంత అర్థమౌతాయి. కాని,

"ఎర్రశాలువ కప్పుకొని మా
యింటి కొచ్చిం దొక రివాల్వర్
బాహలో జెంకైనుసీసా
ప్రేమలో డైమానురాణీ"

అంటే ఏమిటో తెలీదు. శబ్దాలని బద్దలుకొట్టి, చీరచింపి, మోకాలు బుజాలకి తగిలించి, వీపుపైపు తలకాయ మొలిపించి ప్రయోగాలుచేసినవారిని మనం నిరసించరాదు. హాలాహలం తర్వాతేఅమృతం.

పఠాభిది ప్రత్యేకదృష్టి. అతనికి పట్నమే సత్యము. పట్నవాసికి పల్లెటూరూ, కోయిలకూతా, జాబిల్లీ ఇవన్నీ కలలోని సామగ్రి. కాబట్టి పఠాభి రచనల్లో ప్రకృతిలోని (పూర్వకవుల అంటాం) "సుందర సామగ్రి"కి పట్నవాసపు డ్రాయింగురూమూ, ట్రాముషోడ్ల సామగ్రితో పోలిక పుట్టుతుంది.

"తగిలింప బడియున్నది జాబిల్లి
చయినా బజారు గగనములోన పయిన"

"పాతబడినటువంటి
బస్సులలాగ బడబడయనుచున్నవి నల్లమబ్బుల గుంపు"

"మద్రాసు నగరమ! నీ మీద బ్లూ బ్లాక్
సిరాలాగ పడింది రాత్రి."

"నీమీద కళ్లు నిల్పుట
బలేహాయి, డీలక్సు కుషన్ సోఫాలమీద
కూలబడినట్లుండును- ఓ నవ్యస్త్రీ!"

గోరాశాస్త్రిగారు అందమైన కలల్ని అమ్మలోకి తెద్దామనే యత్నం చేస్తారు. 'సాకీస్' యతిప్రాసల దండలోని సూత్రాన్ని ఊహించమంటారు. స్వగతాల్లోని సూత్రం తెంచేసి అక్కడో ముక్క ఇక్కడో ముక్క అంటూ, విరహోత్కంఠిత భావాల్నీ, ప్రేయసుల జగడాన్నీ మూతపెట్టిన మద్దెలగా వాయిస్తారు. 'ఆరుద్ర' గుండెకాయని పెకితీసి పిండిచూపిస్తాడు అగ్నిసూత్రంలాగ వ్యాపించే ఆలోచనలతో రేపి.

"అప్రతిష్ఠతో నిందలతో- తడిసిన జీవితాన్ని విప్పి
లోకంమీద ఆరవేస్తాను."

"సభ్యత విడాకు లిచ్చిన- సత్యాలను నేసి ధరిస్తాను."

అన్న వాక్యాలు ఇదివరకు నవకవుల వాచ్య గాంభీర్యతలో బయటపడ్డ—

"మోహనవినీల జలధరమూర్తి నేను
ప్రళయ ఝంఝాప్రభంజనస్వామి నేను"

అన్న పాదాల్ని శక్తివంతంగా ధ్వనించడము లేదూ? కానయితే, ఒక్క హెచ్చరిక. ఇది తెలుగుతెలుగు. అది పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు.

అభ్యుదయోద్యమం

అభ్యుదయోద్యమం నవ్యసాహిత్య స్వర్ణయుగానికి కిరీటము. పాతబడ్డ ప్రబంధభావాల్ని వదిలి సమకాలికభావాల్నే తిరుపతికవులూ, పుస్తకాల్లోని భావాలు కాక సొంత అనుభూతిని పురస్కరించుకుని పుట్టిన భావాల్ని కృష్ణశాస్త్రీ, ప్రాచీనాంధ్ర వైభవాన్ని తలుచుకుంటే జనించే నిర్వేదాన్ని విశ్వనాథా, హృదయేశ్వరి నుద్దేశించిన భావాలు శివశంకరులూ ప్రదర్శించారు. కాని 'ఇవి ఎవరి కోసము?' అన్న ప్రశ్న నాడు పుట్టలేదు. వెనక్కి వెళ్లిపోయిన ప్రపంచపు సమాధిదగ్గర కార్చిన అశ్రువులూ, పక్షినయ్యేద నేను బుక్షువయ్యేదను అంటూ చదలెక్కి దిగిరాను దిగిరాననే జపం చేసుకునే తత్వమూ ప్రజాభ్యుదయానికి దోహదం చెయ్యవు. దినశ్రమ ముగించుకుని సాయంకాలం హాయిగా పడకకుర్చీలోనో, సముద్ర సైకతాలమీదో మేనువాల్చి కావ్యం విప్పితే,

"నాకు గాములు లేవు నా
కుమస్సులు లేవు నేను
హేమంత కృష్ణానంత శర్వరిని
నాకు కాల మెుక్కచే కాగు
హాపు నా శోకమ్మువలెనె నా
బ్రతుకువలెనే నా వలెనె"

అని ఒక కవి!

'ఈ నాగావళి వంశధారల జలములు తెల్గునదులెల్ల పొంగెత్తి ప్రళయవారినీ తెల్గునేల ముగించనిమ్ము' అని మరో కవి!

"ప్రళయకాలంపు తొలి ముహూర్తమ్మునందు
నిదురమేల్కను రుద్రుని నిష్ఠురంపు
కాపులింతల పొగల సయ్యాట లేదు
ప్రేయసీ ఒకమారు విచ్చేయుము మిటుకు"

అని ఇంకో ప్రేయసుడు!

పొరుగింటి ఇల్లాలు 'మీ ఆవిడ ఎప్పుడు వస్తా'రని అడిగితే అది తనతో ప్రసంగించడానికి ఆవిడ ఎత్తిన ఎత్తని అహోరాత్రి చెయ్యీ చెయ్యీ కలిపేయడానికి యత్నించే నీలకంఠం! ఇవి కవుల కలాల్లోంచి బయటకు చిందుతున్న హాలాహలం!

ఇది కాదు, మీ కర్తవ్యం! "ఆకులందున అణగిమణగి కవిత కోకిల పలుకవలెనోయి, పలుకులను విని దేశమున అభిమానములు మొలకెత్తవలెనోయి!" అని చెప్పాలి అభ్యుదయ రచయితల సంఘం. కాని "తాజమహల్ నిర్మాణంలో రాళ్లెత్తిన కూలీ లెవ్వరు" అని కావ్యాల్లోనూ సమ్మెకట్టడమే నిత్యకర్తవ్యమని నాటకాల్లోనూ ఘోషిస్తున్నారీ అభ్యుదయ రచయితలు. ఎంతసేపూ ఏదో ప్రచారమూ, పూర్వకవులు చేసింది ప్రచారమే అని సమాధానమూను. ఏ రచనైనా ముందు కళ కావాలి. అంటే చదువర్లని పట్టుకోవాలి. తరవాతే అది అభ్యుదయానికా, అనభ్యుదయానికా దారితీస్తోంది? అనే ప్రశ్న. కళలేని ఘనప్రచారముకంటె ప్రబోధము లేని కళ ఉత్తమము. అయితే కళాకృతుల్ని అభ్యుదయాకాంక్ష తెరచాపలాగ కాక చుక్కానిలాగ నడిపితే నవ్యసాహిత్య స్వర్ణయుగానికి వసంతం ఆవేశిస్తుంది.

ఔషధ రాజమంతే!

విదేశీయుల యభిప్రాయములు

ఆఫ్రికా

... వినుచున్నాను. ...

ఆఫ్రికా

... మీరు వ్రాసిన ... మందుల ... నుండి ... వ్రాయవచ్చు.

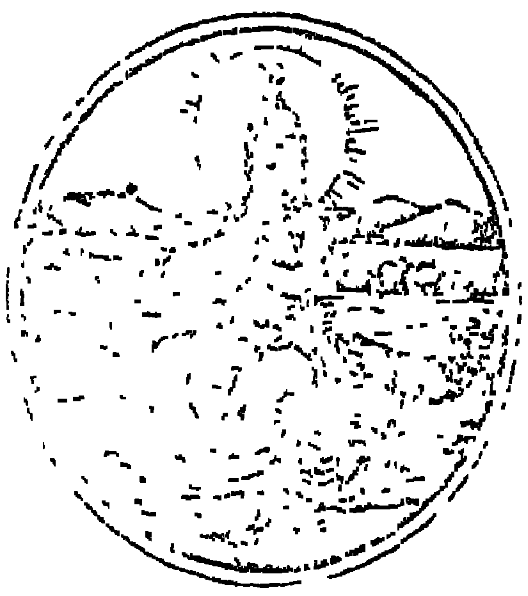
ఆఫ్రికా

... 120 ... మాత్రలు చేరినవని సంతోషముగా తెలుపుచున్నాను.

... పదిమంది ఇంగ్లీషు ... పుచ్చుకున్నాను. ఏమియు లాభములేదు. ... తక్షణం పంపుము.

... 26-3-45 ...

....మాకాగానే వైద్యశాలనుంచి నేను డిస్‌చార్జి చేయబడినప్పుడు, నాకు ... లేదు... ....పరమేశ్వరుడు మిమ్ము అనుగ్రహించుగాక.

1 ... మాత్రమే!

రెడ్డి & కో.,

(రిజిష్టర్డ్)

గోపాల పురం (పో)

తణుకు-తా. గోదావరి

బ్రాంచి ఆఫీసులు:

బెజవాడ	సికందరాబాద్
గాంధీనగర్	3550 ...
వాల్తేరు	కటక్
R. S. ...	...

స్వదేశీయుల యభిప్రాయములు

పంజాబ్, ...

ప్ర. ప. శర్మ అంబాలా 25-9-41

బొల్లి మొదటిరకమునకు మాత్రలు రోగికి ఇచ్చినాను. తెల్లమచ్చలు మామూలు రంగులోనికి మారినవి.

బొంబాయి

ఎం. ఎ. ఇరానీ మాల్యాన్. 4-1-44

. . . ... ఎడమమచ్చలు మామూలు రంగులోనికి వచ్చుచున్నవి నరముల నొప్పి మటుమాయమైనది .

కలకత్తా

పి. యస్. యన్. మూర్తి, కలకత్తా.

... . మూటికి 75 పాళ్లు కుదిరినది. కుష్ఠునకు మీ చికిత్సకు మించిన వేరు చికిత్స లేదని నానమ్మిక....

హైదరాబాద్

డి. ఆర్. మూర్తి, ... 1-4-45

... . .చాలాకాలము ఇంజక్షనులు పుచ్చుకొని విసిగి,ఏమియు గుణములేక మానివేసితిని ... ...మీ చికిత్స ప్రారంభించిన మొదటి నెలలోనే మచ్చలయందు స్పష్టమైనమార్పు కనబడెను. పాదముయొక్క వాపు తీసెను. అన్ని విధములా రోగములో మార్పు కల్గుచున్నది.

సిలోన్

ఎం. వి.పెల్, ... 9-2 46

....కుష్ఠు బొల్లి వ్యాధులకు రెండు ఫస్ట్ క్లాస్ సెట్లను తక్షణం పంప గోరుచున్నాము.

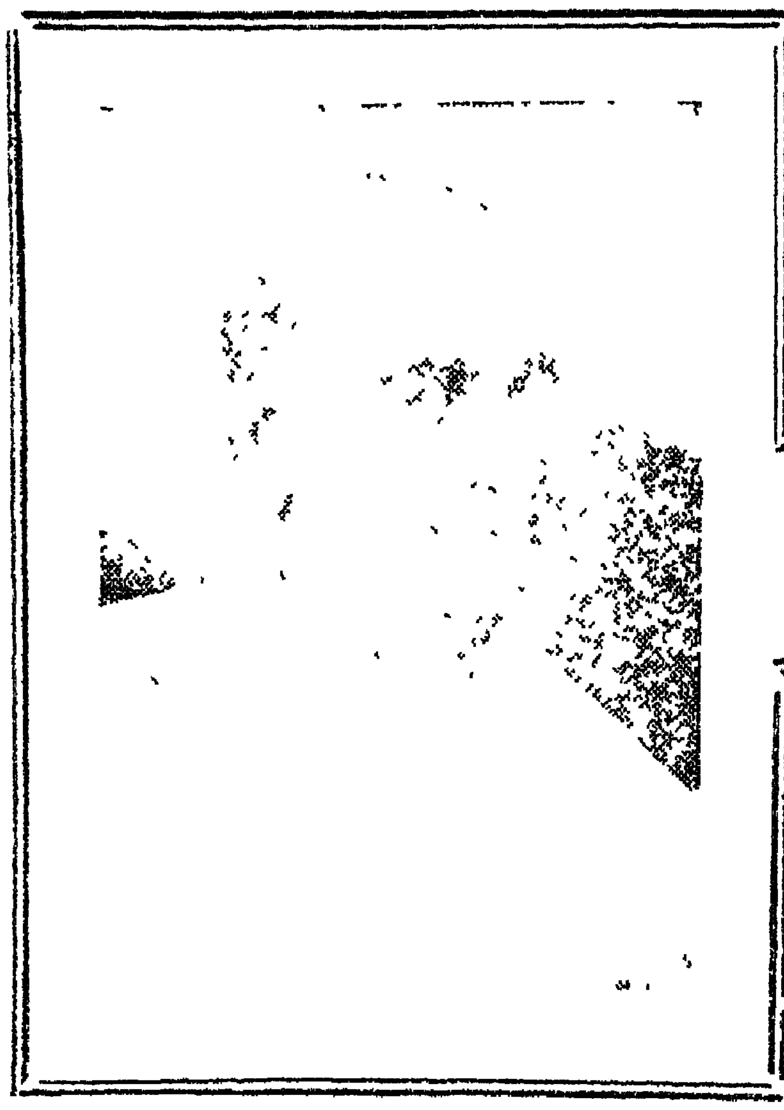
...ప్రముఖుల యోగ్యతాపత్రము లెన్నియో గలవు. కోరిన వెంటనే ఉచితముగా పంపగలము.

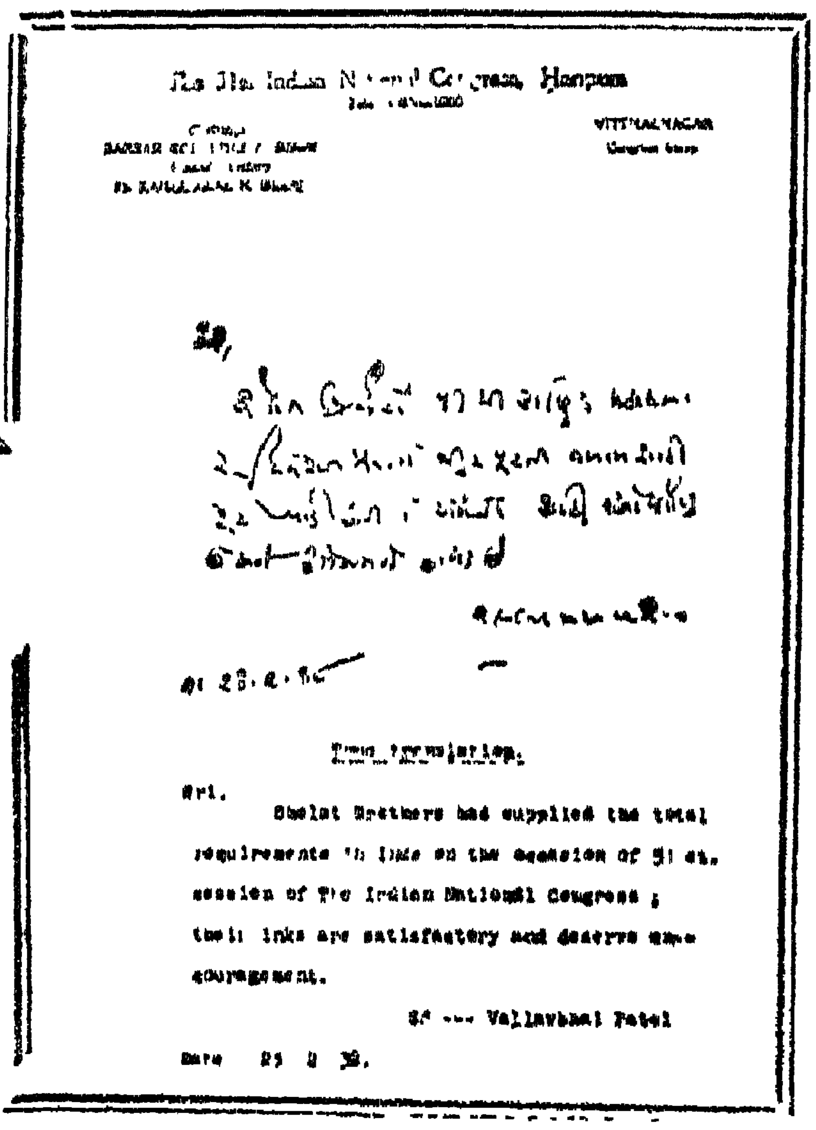
ఉత్తమ నాయకుడని ఏకగ్రీవముగా అంగీకరింపబడిన

సర్దార్ వల్లభ్ భాయ్ పటేల్

సిఫారసు చేసినవి

షెలత్ సిరాలు

True translation.

Sri,

Shelat Brothers had supplied the total requirements in inks on the occasion of 51 st. session of The Indian National Congress ; their inks are satisfactory and deserve encouragement.

Sd --- Vallavbhai Patel

Date 25 2 38.

శ్రేష్టమైన సిరాలలో మొట్టమొదటివి షెలత్ సిరాలు.

షెలత్ సిరాలలోని క్విక్‌రిట్ ఫౌంటెన్‌పెన్ల కుపయోగించునది. ఇది, కాగితంమీద కలం ఆనిన మరుక్షణానే వ్రాయునట్లు పక్కాగా పాళ్ళు కలిపి శాస్త్రీయముగ తయారుచేయబడినది.

తయారుచేసినవారు:

షేలత్ బ్రదర్సు

మదరాసు బొంబాయి

మేము జిగురులనుకూడ తయారుచేసెదము. ఖాళీ సీసాలు, బిరడాలు, ఎస్సెన్సుల వ్యాపారము చేసెదము.

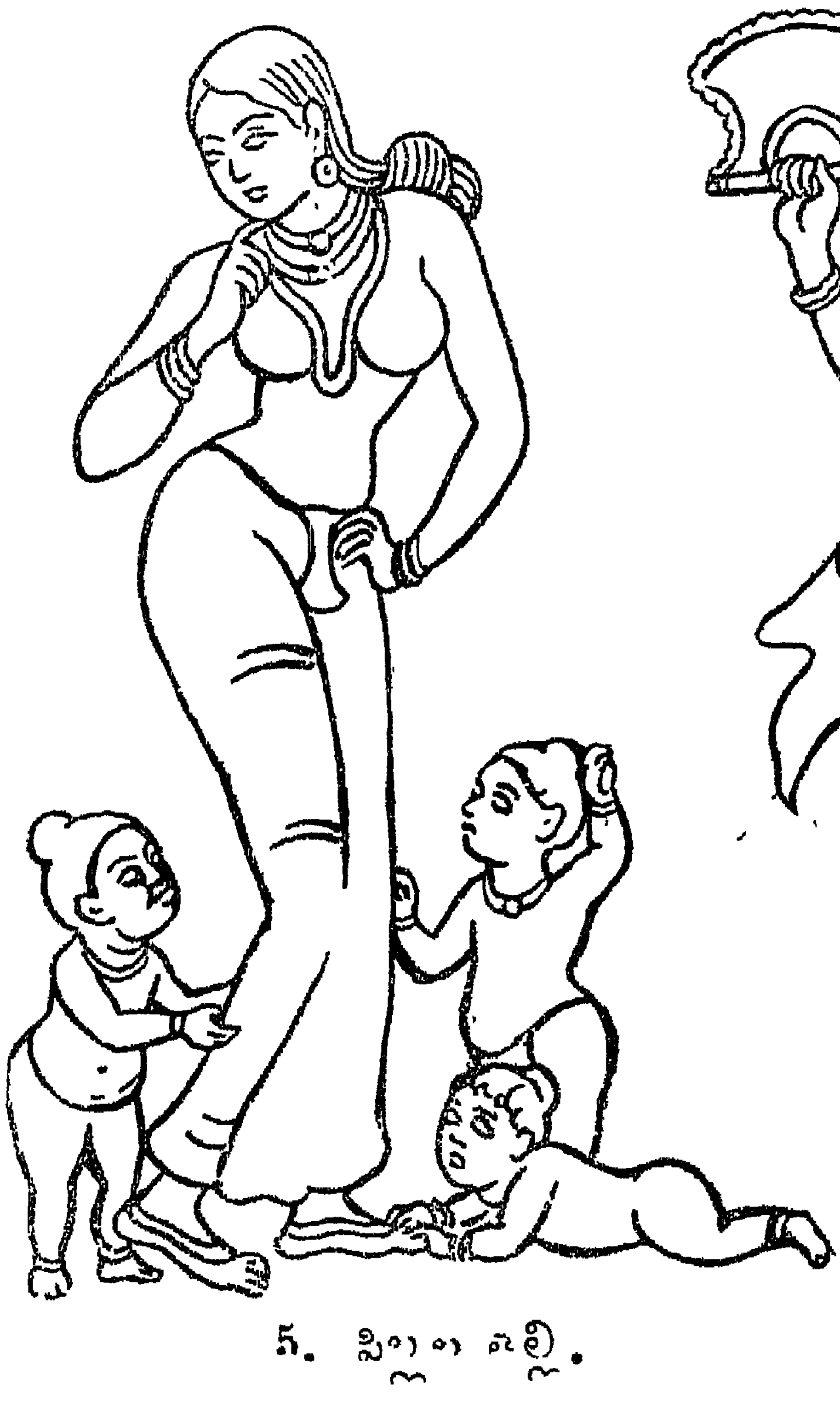
తాడిపత్రి దేవాలయంలోని శిల్పాలు

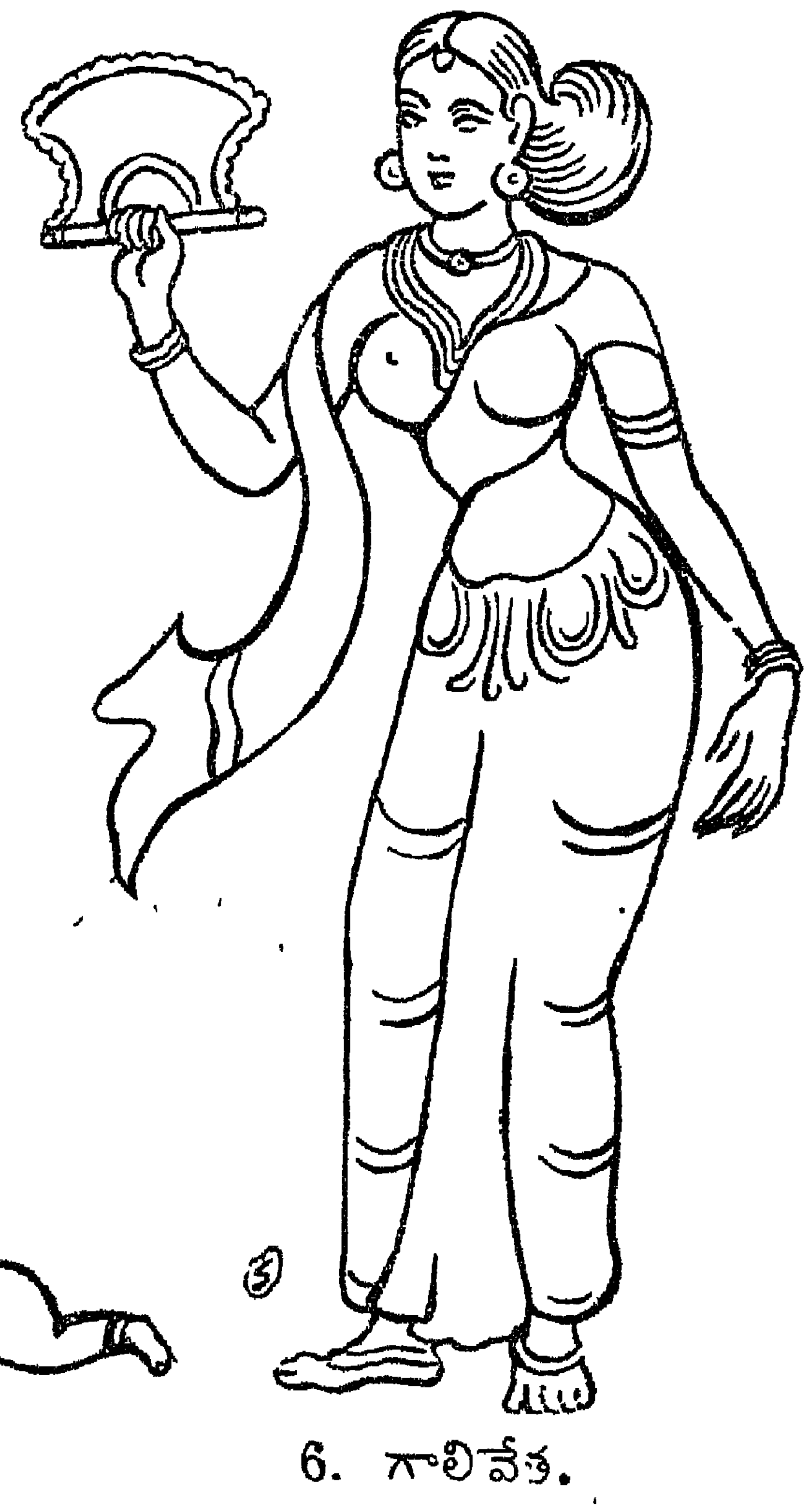
3. అలంకరణము.

4. చిలుకతో సుద్దులు.

5. పిల్లల తల్లి.

6. గాలివేత.

7. ఒక జానపద నాట్యభంగిమ.

8. ఒక నాగరిక నాట్యభంగిమ.

సీత కాపరం

[క థా ని క]

కథకుడు :

శ్రీ రా. సి. ఆంజనేయశాస్త్రి

"దంతావధానం అయిందా బావా?" అంది సీత వాకిలిముందు రథంముగ్గు వేసి సావిట్లో కొస్తూను.

"మీ అక్కయ్య లేదుగా మరి...రాత్రి......" అన్నానేను, మొహంమీదికి వాలిన జుట్టు పైకి తీసుకుంటూ కనుకొలకుల్లోంచి చూసి.

"నేనున్నాగా నీళ్ళివ్వటానికి?" అంది కొంచెం కోపంగా చూస్తున్నట్లు కళ్లు అదోలా పెట్టి. అయినా పెదిమెలమీద కొంటెనవ్వు కళకళ కనిపిస్తూనేవుంది.

"అయితే వరసలు తప్పినట్టున్నాయి 'తావధా'లికి" అన్నా బింకంగా. కొంచెం ధైర్యం చిక్కింది.

"తప్పక్కర్లేదు. నిన్న సాయంత్రం కారపు శనగలు పెట్టాగా!" అంది పక్కున నవ్వి. అంత అమాయకపునవ్వు ఎలా చేతైంది! నాలో ఏదో మాలిన్యం వుందేమో! మళ్లా ఇంకోమెట్టెక్కిస్తూ—

"కాని నఖాలుమాత్రం సోమరిపోతుల్లా కూర్చున్నాయి." అన్నా, గుండె బిక్కుబిక్కు మంటున్నా కూడా. సూక్ష్మంగా సీతకళ్లల్లోకి చూస్తూ. ఆఅమ్మాయి ఎంతో ధీమాగా "నిజమే, జాజిమొగ్గలు కోయిస్తే సరిపోయేది వాటితో" అంది. నాకు సందు చిక్కలేదు.

"...ఓడిపోయా......" నన్నా విజయగర్వంతో.

"నేనుమాత్రం గెలిచానా, బావా?....నా నోరు పడిపోయిందికదా ఈ నాలుగేళ్లనుంచీని......ఎన్నాళ్ళయిందీ సరసమైన మాట విని?" అంటూ బొటబొటా కన్నీరు కార్చింది. నాకు బాగా అర్థం కాలేదు. నాలో ఎవరో "నువ్వు తప్పు చేశావేమో, క్షమాపణకోరుకో" అని తొందర చెయ్యటం మొదలెట్టారు. కంగారుగా "...సీతా, ఎందుకలా ఏడుస్తావు? నేను మాటవరసకి అన్నా... తప్పుంటే క్షమిం..." నామాట పూర్తికాకమునుపే నా పెదిమెలికి తాకీతాకనట్లుగా, తామరమొగ్గలాంటి తనచేతిని అడ్డంపెట్టి "ఎంతమాట, బావా! నన్ను ఒక్తిపశువుకింద కట్టేశావా?...... ఎండి మోడైపోతున్న యీ కట్టెకి మళ్లా చిగిర్చేందుకు జీవజలం పోశావు నువ్వు, యిప్పుడు..." అంది. నక్షత్రాల్లాగా మెరిసే కళ్ళల్లో, కదుల్తున్న హృదయవేదనా బాష్పం బాష్పకణమై కొలకుల్లోంచి జారి నున్నని కపోలం మీదుగా గుండీఊడిన జాకెట్టుపువ్వుని తడిపి గుండెల్లో కలిసిపోయి తన వలయాన్ని పూర్తిచేసుకుంది. ఆ వలయంలో సుళ్లుతిరిగిపోతున్న నేను "హరే రామ, హరే రామ!" అనే ధ్వనికి ఉలిక్కిపడి పక్కకి తిరిగేసరికి, కాలవలో స్నానంచేసి తడిబట్టల్తో తిరిగివస్తున్న సీతఅత్తగారు కనిపించింది. సీత లోపలి కెళ్లి ఎంతసేపయిందో నాకు తెలీదు. ఏమిటీ ఈఅనుభవం?!

అత్తగారు వస్తూనే "ఇంకా మొహం కడుక్కోలేదు నాయనా?" అంటూ "ఒసేయి, మీ బావకి తాటాకూ, కచ్చికా యివ్వవే!..." అని ఓకేక పెట్టింది కోడలికి వినిపించేటట్టుగా.

"అక్కర్లేదు పిన్నీ, నా దగ్గిర టూత్ పేస్టూ, బ్రష్షూ వున్నాయి. నీళ్లుమాత్రం చాలు..." అన్నా.

సీత గుండుచెంబుతో నీళ్లు తెచ్చియిచ్చింది.

"ఏమో నాయనా, మాకు కచ్చికా, తాటాకే అలవాటు. పల్లెటూరుకదూ!... మరిచిపోయా, కాఫీ కావాలిగా నీకు!... ఒసే సీతా, నీకు మీ ఊళ్లో అలవాటేగా?...పొడి దొరకదు కామాలు ఈ ఊళ్ళో!... పోనీ, బెల్లలకాఫీ బాగుంటుందా!..." అంటూ, నామాట

వినిపించుకోకుండానే చాకలాడితో కాఫీబిళ్ళలు తెమ్మని పురమాయించి దొడ్లో కెళ్ళిపోయింది సీతఅత్తగారు.

కూలీల ఎద్దడి జాస్తీగా వుండడంచేత ఆ ఏడు నూర్పిళ్లు, సంక్రాంతి వెళ్లినాకూడా, పూర్తి కాలేదు. సీత మొగుడు తెల్లారుఝామునే పొలం వెళ్లిపోయాడు కూలీలతోపాటు...వెండిగ్లాసులో కాఫీ నాముందు పెట్టి వెళ్లబోతుంటే "...నువ్వు తాగావా సీతా?" అన్నా. ఒక్కక్షణం ఆగి, వెనక్కి తిరక్కుండానే "అలవాటు తప్పింది" అంది బరువుగా. "ఇవాళిటికి తాగరాదూ?....." అన్నా సంకోచిస్తూ. గిరుక్కున వెనక్కి తిరిగి తీక్షణంగా నా మొహంలోకి చూస్తూ "నిజంగా అంటున్నావా, బావా?... ఇంత ఆదరణగా ఇలా నన్ను అడిగినవాళ్లేరి?" అని యింకోగ్లాసు తెచ్చి, సగం దాన్లో పోసుకుని ఎంతో ఆప్యాయంగా తాగసాగింది. తృప్తిపడ్డ కళ్ళతో, కాఫీగుక్క శంఖంలాంటి ఆఅమ్మాయి కంఠంలోంచి జారి అదృశ్యం అయ్యేదాకా చూస్తూ నెమ్మదిగా నేను కూడా చెంచాలోంచి కొంచెం కాఫీ చప్పరిస్తుంటే "...బావా...కాఫీ బాగుందా?" అని ప్రశ్నించింది మా మూలు ధోరణిలో. "ఓ, దివ్యంగా వుంది. నువ్వుకూడా తాగటంవల్ల మరీని" అన్నా. "నేను చేసినపనికి సంతోషించేవాళ్లు యీ ప్రపంచంలో ఒక్కళ్ళన్నా ఉన్నారని నా కిప్పుడే తెలిసింది..." అంటూంటే సంతోషం కనపరుస్తూనే వున్నాయి బుగ్గలు. కాని కళ్లు మాత్రం అశ్రుకణాల్ని విడవటం మానలేదు.......

మధ్యాహ్నం భోజనానికి నేనూ, సీత మొగుడూ కలిసే కూర్చున్నాం. చిన్నప్పుడు కలిసి చదువుకున్న రోజుల్లో గోడుబిళ్ళ లాడడం, ఆబిళ్ల అతని కంటికి తాకటం, అప్పుడు జరిగిన పోట్లాటలూ, పంతులుగారి చదరని చాకుతో కోస్తే,మా యిద్దర్నీ చపుకుతో బాది కోదండంవేయించడం- అన్నీ గుర్తుచేశాడు. ఎంతో చనువుగానూ, సంతోషంగానూ మాట్లాడుతున్నాడు. సీతఅత్తగారు వడ్డిస్తోంది.... దోసకాయపచ్చడి ఉప్పు కషాయం!

"ఇంత ఉప్పు పోశావేమిటమ్మా?" అన్నాడు సీత మొగుడు.

"ఇద్దరం వేశామల్లే వుంది...." అని చప్పున నాలిక కరుచుకొని, "మరిచిపోయి రెండుమార్లు వేశామాలు" అని నీళ్లునమిలింది. సీత మొగుడు ఉగ్రుడై "అది చేసిన పచ్చడి నాకు వేశావా?... జ్ఞానం లేదూ? దవడ రాలకొడతా" నంటూ విస్తరి చింపేసి, చెయ్యెత్తి అమాంతం తల్లిమీదికి దూకపోతుంటే, నేను నిశ్చేష్టుడినై "రామం!..." అని మాత్రం అన్నా. అంత వరకూ, పరాయివాణ్ని, నేను ప్రక్కనున్నాననే సంగతే అతనికి తట్టలేదు ఆకోపంలో. నామాట వినేసరికి అతనికి పాపం చచ్చినచావైంది. తలెత్తి నావైపు చూడలేకపోయాడు. రెండంగల్లో దొడ్లోకెళ్లి చెయ్యి కడుక్కొని చకచకా పొలాని కెళ్లిపోయాడు. పక్కగదిలోంచి సీతఏడుపు విని పిస్తోంది. సీతఅత్తగారు ఏమీ అనలేక పెరుగు ఒంచుతునే "చారు పొయ్యమన్నావా, నాయనా" అంటుండగానే ఉత్తరాపోసన పట్టి నేనూ లేచా. నాకుమాత్రం ఎలా సయిస్తుంది అన్నం?... ఎవరూ అన్నం తిన్నట్లు కని పించలేదు ఆ పూట...

మూడేళ్ల యింతర్వాత యిప్పుడేగా నేను ఏడెక్ నుంచి మూడు నెలల శలవు తీసుకునచ్చింది? స్నేహితులూ, వాళ్లూ చాలామందొచ్చారు. వాళ్ళతో మాట్లాడి మూడింటికి లోపలి కొచ్చేసరికి చాపమీద బోర్లగిలా పడుకునుంది సీత. "మీ అత్తగారెక్కడ సీతా?..." అన్నా... ఉలిక్కిపడి లేచి, పమిట సవరించుకుంటూ కళ్లు తుడుచుకుంది. కళ్లు వాచివున్నాయి. మొహంఅంతా నలిగి చెరువులోంచి కోసి పారేసిన కమలంమల్లే వుంది. రేగినజుట్టు మనస్సులోని చిక్కులికి సూచిస్తూ భయ పెడుతోంది.... "పురాణాని కెళ్లారు..." అని నాప్రశ్నకి సమాధానం చెప్పి, లోపలికి తప్పుకోటానికి ప్రయత్ని స్తుంటే నేనే ఆపి "మధ్యాహ్నం భోజనాలముందర ఏమిటా బీభత్సం?" అని అడిగా. చెప్పక తప్పలేదు. చెబుతూ ఏడ్చింది. ఏడుస్తూనే నవ్వింది కాసేపు. కొంత దాచింది. చెప్పకూడనిది కొంత చెప్పింది. తన్ను తాను తిట్టుకుంది. సంఘాన్ని తిట్టింది. ఆ పట్టువిడుపులికి కారణం నాకు యిప్పుడే కొంచెంకొంచెం తెలిసింది. సీత చేత్తో వండిన అన్నం తినడట మొగుడు. దానితో మాట్లాడడుట. మొహంచూస్తే అసహ్యించుకుంటాడట. అత్తగారు మాత్రం ఎంతో ప్రేమగా వుంటుంది. అన్న పానాల కేమీ లోటులేదు. నగానాణెమూ చాలా వున్నా, బట్టకీ పొచకీ ఏమీ ఇబ్బంది పెట్టరు. అత్తగారు

ఒకత్తే పనిచేసుకోలేకపోతే, చాటుగా పచ్చడీ, అదీ చెయ్యడం, వడియాలు వేయించడం కద్దు సీతకూను. కాని ఆ సంగతి తెలిస్తేమటుకు నానారాద్ధాంతం చేసి తల్లిని కొడతాడట. సీతనిమాత్రం ఏమీ అనడు.

"నీలోపం ఏమీ లేదా?" అని ప్రశ్నించక తప్ప లేదు నాకు అన్నీవిన్నాక. "లేకేం? నే నీపుటక పుట్ట డమే లోపం! చదువుకోటం మరిని." అంటూ మళ్ళా ఎక్కెక్కిపడటం మొదలెట్టింది. నేను అనవసరంగా పాపం ఆ అమ్మాయిని కలవరపెడుతున్నానేమో! "అది కాదు సీతా, మాటవరస కన్నా.... నిజాని కటువంటి మొగుడితో ఎల్లా మెలగటం... నీలోపం ఏముంటుంది?.. ఏదో అన్నా తప్పితే?!"...అని ఓదార్చబోయా. "నిజం చెబుతున్నా బావా! నా తప్పు నేను ఒప్పుకుంటున్నా నీదగ్గిర,...నాగుండెల తాళం తీసేశావు నువ్వు మళ్ళీ ని...నాలుగేళ్ళ క్రితం వినాయక చవితినాడు, మావూళ్లో వినాయకుడి బొమ్మ వెనుక నాచేతిలో చెయ్యేసి నువ్వు చెప్పిన మాటలు గుర్తున్నాయా?" అంది. సీతచూపులు నా హృదయంలో గుచ్చుకొని వేదన కలిగిస్తున్నాయి. "అవును సీతా, నాతప్పు క్షంతవ్యంకాదు...కట్నానికి ఆశపడి వేరే సంబంధం చేసుకున్నా - నీకిచ్చిన వాగ్దా నాన్ని భంగంచేసి..." అన్నా తలొంచుకొని. "కాని నీకూ ఉన్న సంబంధం ఒచ్చిందికదా, సుఖపడతా వను కున్నా తప్పితే..." అని యింకా ఏమో అనబోతుంటే, రోషంగా చూస్తూ "ఎంత పూడిపోయింది బావా, నీ హృదయం! స్త్రీహృదయం ప్రేమించిన వస్తువుని మరిచి పోలేదు బావా! పరిసరాలు బలవంతంచేసి మరిపింప చూచినా, ఆ వస్తువు స్థానంలో మరోవస్తువుని వుంచు కోటం అసాధ్యం స్త్రీకి..." అంది. ఊపిరి త్వరత్వరగా విడుస్తూ ముక్కుపుటా లెగరేస్తోంది. నేనేమీ మాట్లాడ లేక పోయా. మళ్ళా సీతే అందుకొని..."నా కాశ్చర్యంగా వుండేది, అక్కగారితో ఎలా మెలిగేవాడివా నువ్వు అని... బహుశా యిక్కడ నామాదిరే నువ్వూ బాధ పడుతున్నా వనుకుని సంతోషిస్తూ వుండేదాన్ని...అది ఏడుపేనేమో !...కాని నిరుడు నీకు మొగపిల్లాడు పుట్టా డని వినగానే...నాకు నీ మీద అంతులేని అసూయ పుట్టింది...అమితమైన అసహ్యం కలిగింది.......లేదు, లేదు బావా!....అసహ్యం కలగలేదు బావా!...... నా మీదే నాకు ద్వేషం పుట్టింది ...... నాకు చావు రాదేం ?" అని మళ్ళా ఏడవటం మొదలెట్టింది. నేను కొయ్యబొమ్మల్లే నిలబడిపోయా. నాకు తెలీకుండానే నేను ఒకరి జీవితంలో ఎంతటి తుపాను రేకెత్తించా ? నాపెళ్ళయిన కొత్తల్లో కొద్దిరోజులేమ న్నా సీతవిషయం గుర్తువచ్చేదేమో. మేము కలిసి మెలిసి ఆడుకున్న ఆటలూ, పాడుకున్న పాటలూ, మాట్లాడుకున్న మాటలూ, చేసుకున్న వాగ్దానాలూ అవీని. కాని నాభార్య కాపరాని కొచ్చినవెంటనే అవన్నీ తేలిగ్గానే మరిచిపోయా. కాని, సీతో? అన్ని స్మృతుల భారాన్నీ పాపం ఆ లేతహృదయం మోసుకు తిరుగుతోందే ! నాకు హృదయం వుందా అసలు ? నానైచ్యం నాకు అవగతమవుతోంది కొంచెంకొంచెంగా.

"క్షమించు సీతా !...అదే కారణమా ?... అన్నా పుండుపడ్డ గుండెతో.

"అవును బావా ! నీతో నాకు రహస్యంలేదు. ఉన్నా దాచలేను...ఆర్నెల్లు ఆయ నెంతో సహనం పట్టారు. అనునయించారు. ప్రార్థించారు. క్షమించారు. ...కాని నాకు మొదటినుంచీ ఆయనంటె చిన్నచూపే ...పెద్దచదువు లేదనీ...పల్లెటూరనీ...హూషం లేదనీ... ఇంతకీ చెప్పానుకదూ !...ప్రేమించిన ఒక వస్తువు స్థానంలో ఇంకోవస్తువుని వుంచుకోటం స్త్రీహృదయానికి చేతకాదని...సిగ్గువిడిచి చెబుతున్నా. బావా...తాక నియ్యలేదు నేను..."అంటుంటే సిగ్గుతో ఎర్రబారిన బుగ్గలు దుఃఖంతో గజగజలాడాయి.

కళ్లు చెమ్మగిలాయి. గాద్గదికతో..."ఎంత ఘోరం సీతా !..." అన్నా...సీత గంభీరంగా ఒక్క క్షణం ఊరుకుని "తరవాతతరవాత ఆయనకే అసహ్యం వేసి, నేను వండిన అన్నం తిననని శపథంపట్టారు... నాలోని వాంఛలన్నీ పడుకుని దీర్ఘసుషుప్తి పొందే కాలంలో నీ పుత్రోదయవార్త వాటికి మళ్లా గిలిగింత పెట్టింది. అయితే ఏం ? నాలోని అహంభావం వాటిని తలెత్తనియ్యకుండా జయప్రదంగా తొక్కిపట్టింది. మా అత్తగారి ప్రేమ నాశరీరాన్నీ, మన మధురస్మృతులు నా మనస్సునీ బతికిస్తూఒచ్చాయి"...ఊ-మాత్రం కొడు తూ నేను ఆత్రంగా వింటున్నా. సీత కథనం సాగించింది

మధ్య మధ్య ఎగపీలుస్తూ, దుఃఖపుగుక్కలు మింగుతూను. "అకస్మాత్తుగా నువ్వురావటం నన్ను కవ్వించింది. ఈ నాలుగేళ్లూ అనంతంలో కలిసిపోయి, ఆ వినాయకచవితి వెళ్లిన పంచమే యివాళ అనిపించింది కాని యీ నాలుగేళ్లూ చెరిపేసి, ఆపంచమినుంచీ జీవితం మొదలెట్టటానికి వీలుంటుందీ?..." అంటూ మళ్లీ వెచ్చని కన్నీళ్లు కార్చింది.

ఇన్నేళ్లనుంచీ పేరుకునివున్న నేను మొయ్యాల్సిన భారం ఒక్కసారిగా నామీద పడినట్టనిపించింది. ఇన్నేళ్లూ నేను పొందటానికి అర్హతలేని సౌఖ్యం పొందాను. ఇహ నాకు తహతహ పుట్టింది. నేనేం చెయ్యాలి యిప్పుడు? "వీలుంటుంది సీతా, తప్పకుండా. జీవితమే ఒక కష్టకరమైన రాజీ. నేను క్షమించరాని తప్పచేశానని యిప్పుడు నువ్వు చెప్పేదాకా నాకు బాగా తెలీలేదు. కాని నువ్వు చేసిన తప్పూ తక్కువది కాదు. రెండుజీవితాలు యింతవరకూ బాధపొందాయి. ఇలాగే జరిగితే యింకా రెండుజీవితాలు భ్రష్టంఅవుతాయి..." అన్నా గంభీరంగా. ఉలిక్కిపడి "అదేమిటి బావా?" అంది, అసలే పెద్దకళ్లని యింకా పెద్దవిచేసి ఆదుర్దాగా చూస్తూను.

"అవును సీతా, నాకూ మీ అక్కయ్యకీ ఇహ సంబంధం వుండదు." అన్నా అదేధోరణిలో.

"ఏ జన్మలోనో చేసుకున్నది యిప్పుడనుభవిస్తున్నా. ఈ జన్మలో మళ్లా యింకో పాపకర్మమా?" అంది లేనినవ్వు తెచ్చుకొని శుష్కంగా.

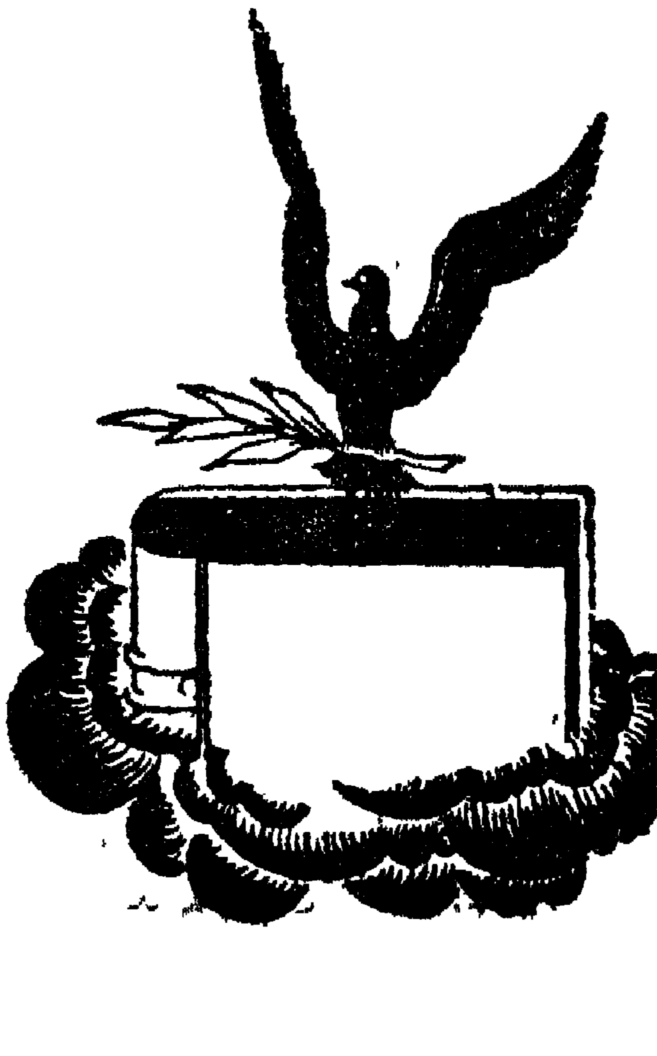
"నేనూ శపథం చేస్తున్నా, నీకాపరం కుదటపడందే, నేను సుఖంగా వుండడానికి నాకు హక్కులేదు కనుక నేను చెప్పినట్లు నువ్వు చేసితీరాలి."

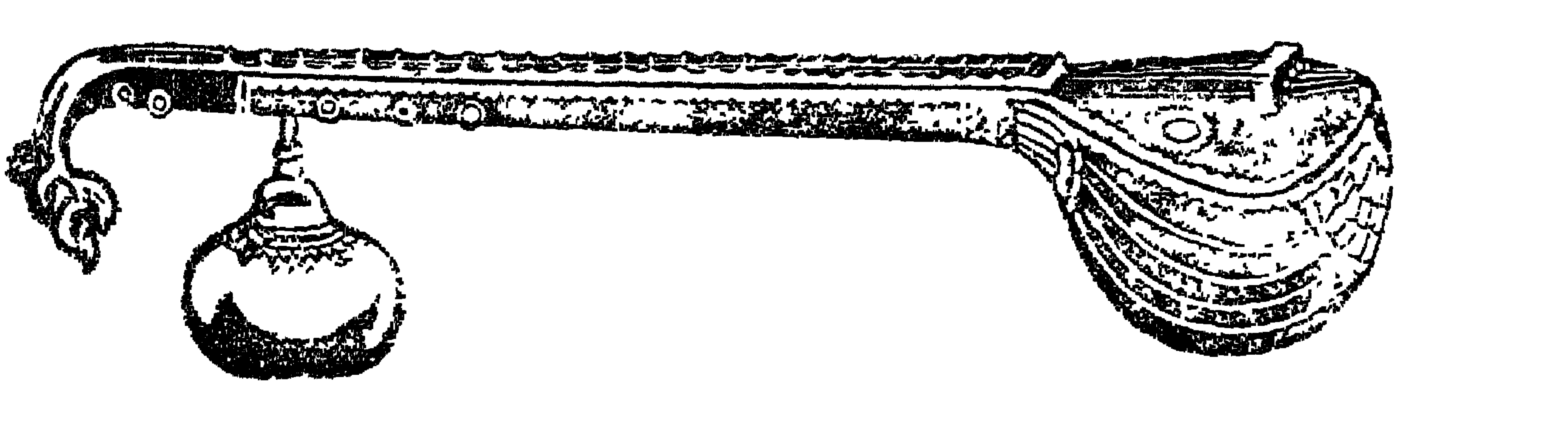
అని లేచా. సీత తెల్లబోయి చూస్తూనుంమంది. నేను వీథిగుమ్మం దిగుతుంటే సీతఅత్తగారు పురాణం నుంచి తిరిగి ఒస్తోంది. ఆవిడతో టూకీగా రెండుముక్కలు చెప్పి సరాసరి రామందగ్గిరి కెళ్ళా పొలానికి.

అతను పాపం చింతచెట్టుక్రింద దిగాలపడి కూచునివున్నాడు. నేను వీపుమీద చరిచి అన్నీ గుచ్చిగుచ్చి అడిగా. సీత చెప్పిందంతా నిజమే. ఇప్పటికీ ఆ అమ్మాయంటే ప్రేమే అతనికి. కాని అతనుమాత్రం ఏం చేస్తాడు? అతన్ని ఒప్పించా

*   *   *   *

ఆ రాత్రి సీతే వంటచేసింది. తనే ఒడ్డించింది. నేనూ, రామం కలిసే భోజనం చేశాం—రాత్రి గదిలో కెళ్లేటప్పుడు నాకుకూడా నమస్కారం చేసిందసీత. పాపం, ముసలమ్మ సంతోషానికి మేరలేదు... తెల్లారి సీత సిగ్గుతో నాకు కనిపించకుండా తప్పుకొని తిరుగుతూంటే "...దంతావధానం అయిందా?" అన్నా నవ్వుతూ. గట్టిగా కళ్లుమూసుకుని పళ్లుచూపిస్తూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

మన సంగీత వాద్యాలు

శ్రీ

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

సంగీతానికి పనికివచ్చే వాద్యాలను మన ప్రాచీనులు నాలుగు విధాలుగా వింగడించినారు: తతం, సుషిరం, అవనద్ధం, ఘనం అని. తంతులను పరచి కట్టిన వాద్యాలు తతజాతివి: వీణ, కిన్నరి మొదలైనవి. నాళానికి పై భాగంలో రంధ్రాలు వేసి వాటిలో వాయుసంచారం మూలంగా నాదం సృష్టించేవి రెండవ సుషిరజాతి: పిల్లంగ్రోవి, ముఖవీణ, సన్నాయి మొదలైనవి. చర్మంతో నోరుమూసి కట్టి వాయించవలసినవి అవనద్ధతరగతివి: మృదంగం, తబలా, కంజీరం ఇత్యాది. లోహం, మాను మొదలైనవాటిచే చేయబడ్డవి ఘనంసంపులో చేరేవి. తాళాలు, చిటికెలు, జాగటలు, ఘంట మొదలైనవి.

వీటిలో తతాలు, సుషిరాలు ఈ రెండూ ఇష్టం వచ్చినట్టు అన్ని స్వరాలనూ, గమకాలనూ వాయించే అనుకూలం కలిగి, నాదకళా రచనకు ముఖ్యంగా ఉపయోగిస్తున్నవి. మూడవ అవనద్ధ వాద్యాలలో కొన్ని షడ్జపంచమ నాదాలు కలిగి, పాట శ్రుతిలో లయించీ, కొన్ని శ్రుతిలేక తాళంతో మాత్రం లయించీ, పాటకనుకూలంగా నడిచేవి. శ్రుతిమేళం లేక, భిన్నమైన పలుకులూ లేక, తాళంలోని శబ్దక్రియలలో మాత్రం చేరేవి ఘనవాద్యాలు. 'తతసుషిరాలలో గీతం పుట్టితే అవనద్ధం దానికి రక్తినిస్తుంది; ఘనం దాన్ని కొలుస్తుంది' అన్నాడు నిశ్శంక శార్ఙ్గదేవుడు (సంగీ. రత్నా. వాద్యా. 3-౪). రేకులమూలంగా తిత్తుల సహాయంతో భిన్న స్వరాలను సృష్టించే హార్మోనియం, పియానో మొదలైన పాశ్చాత్యవాద్యాలు సూక్ష్మంగా చూస్తే తతసుషిరాలు కలిసిన తెగకు చేరుతున్నవి.

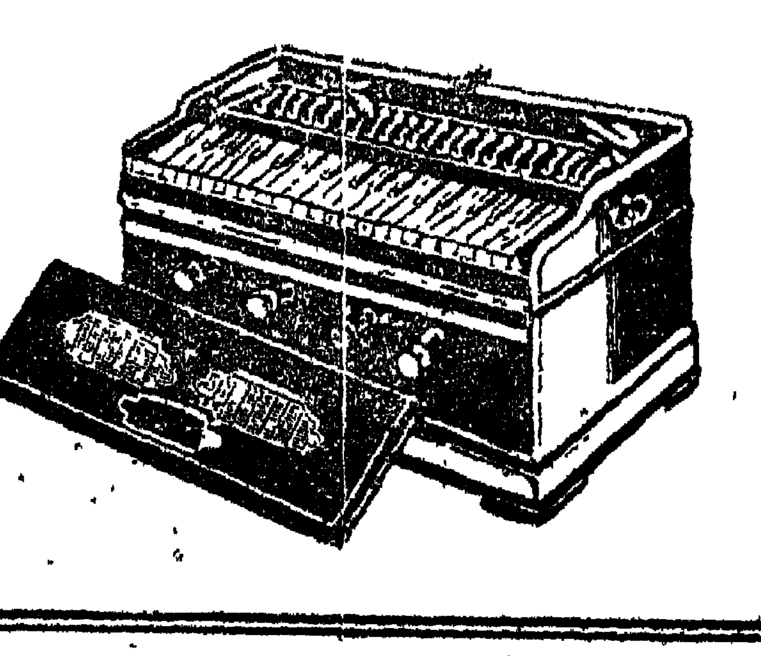
ఇది స్థూలమైన విభాగం. ఇంకా కొన్ని తెగలుగా గూడా విభజించవచ్చును. అది ఉండనిత్తాం. సంగీతకళకు ఉపయోగించేవి, ఉపయోగించనివి అని ముఖ్యంగా రెండు తెగలుగా వాద్యాలను విభజించవచ్చును. కొమ్ము, భాంకి, తిరుచున్నాలు, నగారా, శంఖం మొదలైన వాద్యాలు స్వరలయాలలో దేనినీ స్పష్టంగా చూపలేక, రచనా వైవిధ్యాని కవకాశం లేక కేవల స్థూలశబ్దమయంగా వుండి సంగీతకళకు దూరంగా ఉంటుంది. గనుక వాటని వదలి ఆ కళతో సాక్షాత్సంబంధం కల వాద్యాల సమష్టివిచారణకు మాత్రం సంబంధించిన కొన్ని మాటలు ఇక్కడ చెప్పదలచినాను. వాటిలో ఒక్కొక్క వాద్యం విషయంగానూ దాని ప్రత్యేక చరిత్ర, గుణాలు, లోపాలు, వ్యాప్తి, భవిష్యం మొదలైన విషయాలను గూర్చి అధికారం కల పండితులు చర్చించి తెలుపవలసివుంటారు. నాకా అధికారం లేదు. నాది సముదాయంపైన బహిరంగమైన చూపు. లోతుకు దిగి నలంతశోధన కాదు.

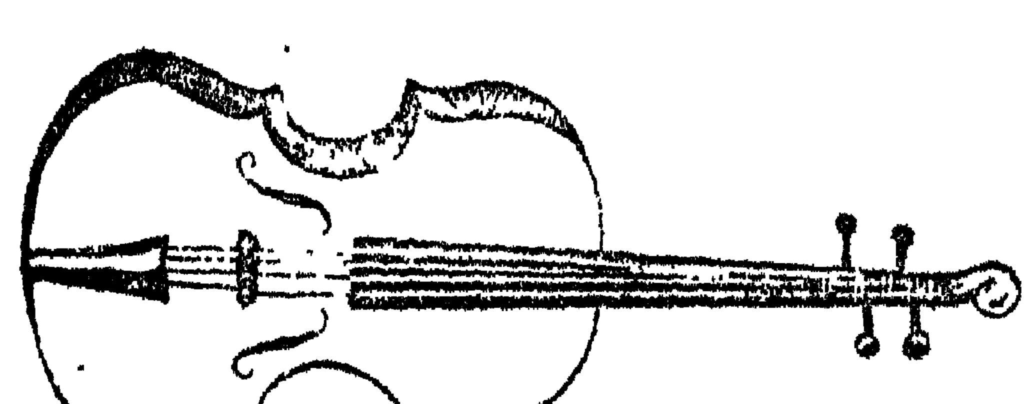
మీదచెప్పిన నాల్గురకాల వాద్యాలలో ఒక్కొక్కటే పూర్వకాలంలో ఎన్నిరకాలుగా వుండెనో మన కిప్పుడు ఊహించడానికి గూడా అవకాశం చాలదు. మద్రాసు, కలకత్తా మొదలైన మహానగరాల్లోని ప్రాచీన వస్తుప్రదర్శనశాలల్లో ఎన్నో ప్రాచీనవాద్యాలను పెట్టి చూపుతున్నారు. వాటిలో పెక్కింటిని ఎట్లు వాయించేది అనే విషయమే ఇప్పుడు తెలుసుకోవడం సాధ్యంగా లేదు. కాని వాటి వైవిధ్యం అత్యాశ్చర్యకరంగా వుంటుందని చూచినవారు చెప్పతారు. సాహిత్యంలో చూచినప్పుడైతే, ఇప్పుడు మన వస్తుప్రదర్శనశాలల్లోనైనా మిగిలివుండే వాద్యాలు నశించినవాటిలో ఎన్నోపాలో చెప్పడంకూడా కష్టంగా తోస్తుంది. ఉదాహరణంగా సుప్రసిద్ధమైన వీణావాద్యాన్ని గ్రహిస్తే: ఇప్పుడు మనకు కర్ణాటకవీణ, హిందూస్తానీవారి రుద్రవీణ అని రెండేరకాలు సామాన్యంగా తెలిసినవి. ఐతే పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవపురాణంలో, సకలేశ మాదిరాజయ్య శివస్తోత్రగానం చేసే వేళలో ముప్పైరెండు ప్రాచీనరాగాలకూ అన్ని వేరే రకాల వీణలను మేళగించి వాయిస్తూవుండెనని వ్రాసినాడు! లావణ్యవీణ, బ్రహ్మవీణ, కైలాసవీణ, ఆకాశవీణ ఇత్యాదిగా. పంద్రెండు వీణల పేర్లుగూడా చెప్పినాడు.

నృత్యవాద్యాల కూడికయిన సంగీతకళ ఇంటా బైటా అన్ని విషయాలలోనూ వ్యాపించి ముఖ్యాంగంగా వుండిన ప్రాచీన భారత జీవనంలో మూలమూలల్లోనూ కొత్త కొత్తగా నిర్మాణోత్సాహం నిండి తొణుకుతూవున్న కాలంలో ఇటువంటి అనేక వాద్యాలు సృష్టికి వచ్చినవంటే ఆశ్చర్యమేమీ లేదు.

ఇప్పుడు అవన్నీ ఆదరించేవారు లేక ముక్కాలు మువ్వీసం నష్టమై పోయినవి. సుమారు నాల్గునూర్లయేండ్ల కిందట ఈ పరిణామం ప్రబలినట్టుగా తోస్తుంది. పాశ్చాత్యులైన సంగీతరసికులు ఎవరు మన దేశానికి వచ్చి చూచినా వారికి మన యీ వాద్యాల వైవిధ్యదారిద్ర్యం ముఖ్యంగా కానవస్తుంది. చరిత్రదృష్టితో చూస్తే అసంఖ్యంగా ఉండిన వాద్యాలు మన దేశంలో ఇప్పుడు ఇంతదూరం ఎందుకు నశించి పోయినవి? ఇది అందరూ వేసే ప్రశ్న. ప్రాచీన వాద్యాలలో కల్లా మన పాలి కిప్పుడు మిగిలివుండేవి నాలు గైదు వాద్యాలు మాత్రమే: వీణ, పిల్లంగోవి, సన్నాయి, మృదంగం, ఘటం ఇత్యాది. ఉత్తరదేశంలో గూడ కొంచె మించు మించుగా ఇట్లే కానవస్తుంది. పాశ్చాత్యుల వాద్యాల వైభవాన్ని చూచిన కంటితో మనవాటిని చూచుకొంటే మన దారిద్ర్యం స్పష్టమౌతుంది. దీనికి పరదేశీయుల సంస్కారానికి తలవంచి, స్వాభిమాన శూన్యులమై, ఉత్సాహం, ఉద్యోగం అనే జీవధర్మాలనే చాలవరకూ పోగొట్టుకొన్నాం కాబట్టి, మనకు పాతది పోయెనే అనే చింతగానీ, కొత్తది రాలేదనే ఉత్కంఠగానీ చాలా దుర్బలమై పోవడంచేత, తక్కిన ఆచార వ్యవహారాలన్నిటిలోవలెనే ఈ కళాశాఖలోనూ స్వతంత్రసృష్టి, మెనగాణితనమూ మందమై పోయింది అని ఒక కారణం చెప్పవచ్చును. కాని దీని కన్నా బలిష్ఠమైన ఇంకొక కారణంగూడా ఉందని మనం చూడవచ్చును.

సంగీతం మనలో అనాదిగా ప్రవాహిగా పెరిగిన కళ. ఇది వ్యాపించినంత విస్తారంగా, దిగినంత లోతుగా మన జీవితంలో ఇంకే కళ ప్రసరించిందో నాకు తెలియదు. భారతీయ జాతిజీవనంలో ఇది ప్రధానధర్మంగా వున్నది. అంటే నిన్న మొన్నటిదాకా ఉండింది. ఇటీవల దాని ప్రాబల్యం పలచబడుతూవుండేది నిజం. అది వుండనీయండి. జనులలో నాదలయరచనలోని సూక్ష్మసూక్ష్మతరమైన అనుభవాలు పెరిగినట్లెల్లా వాద్యాల శక్తియుక్తుల వ్యాసంగమూ పెరుగుతుంది. మన దృష్టిలో వాద్యం మనుష్య శారీరానికి ప్రతిబింబం. దాన్ని అనుకరించడమూ, సాధ్యమైతే దానికి సలహాలియ్యడమూ దీని పని. పాటతో మేళగింపని వట్టివాద్యం వాయింపుకు 'శుష్కం' అని నామకరణం చేసినాడు నిశ్శంకుడు! (రత్నాకరం. వాద్యా. ౧౬) ఒక విధంగా ఆదృష్టి మనకిప్పుడు మారింది. ఇప్పుడు పాటలేని వాద్యాన్ని మూడునాల్గు ఘంటలకాలమైనా వినగలము. ఐనా ఇప్పటికీ మనపాలిటికి వాద్యం వట్టి యంత్రంకాదు. దాని పని సజీవమైన చేతనకార్యమే. అర్థంలేని రాగాలాపన, స్వరకల్పన మొదలైన వాటిని గాయకుని నోట విన్నప్పుడు మనకు ఏ దృష్టి, ఏ అనుభవం కలుగుతుందో అదే దృష్టి, అనుభవమే 'శుష్క' వాద్యంలో గూడా ఇప్పుడు కలుగుతుంది. కాబట్టి, మనలో వాద్యాలను సృష్టిచేసినవారంతా, సంస్కరించినవారంతా, ఈ దృష్టితోనే చేయవలసి వచ్చినారు. తక్కిన సన్నె, రూపం, కొలత, ఆకారం మొదలైనవన్నీ కేవలం వినికిడిప్రపంచానికి చేరినవి. స్థాయిత్రయంలోనూ సమమైన గంభీరనాదం, వినడానికి ఇంపు, గమకాలన్నిటిని స్పష్టంగా పలికించే అనుకూలం, వాయించడానికి సులభంగా అందమైన చదరమైన ఆకారం—ఇవే వాద్యరచనలోని ముఖ్యవస్తువులు. దేశంలో జనులకు ఒక సమాజంగా బ్రతికే అవకాశాలు ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు, ప్రయాణ సౌకర్యాలు చాలక పరస్పరం పోల్చుకొని తమతమ లోపాలను దిద్దుకొనే అదృష్టం స్వల్పంగా వున్న కాలంలో, ఉత్సాహం ఉద్యోగం గల జనులలో లక్కలేక దేశం మూలమూలల్లోనూ వాద్యాలు లేస్తూవచ్చినా, అవన్నీ ఒక్కొక్క అసంపూర్ణంగానే, అస్పష్టకరంగానే నిలిచిపోయినవి. ఇతే సర్వ స్పష్టంగా నాదలయరచనకు ఉపయోగించే వాద్యాల ఆవశ్యకతా, దాన్ని ప్రతిభావంతులు పరిశ్రమించడమూ, అభిమానంగా నే అనువర్తించివస్తూవుండేను. ఇంపున్నోద్యాసం పద్ధతిని దేశంలో స్కృటికసాంప్రదాయాలలోనూ, వారి అనుయాయులైన మార్గీ, సంజాపూరు, మైసూరు మొదలైన మండలాల్లోనూ శాంతి, ప్రోత్సాహం, గౌరవం, సంప్రదాయం మొదలైన అనుకూలపరిస్థితులు హెచ్చడం

చేత ఏకముఖంగా పెరిగింది. ఆ సన్నివేశంలోనే వట్టి వాద్యాల సంఖ్య, వైవిధ్యం—వీటితో కళకేమీ లాభం లేదనే తత్వం రసికుల కర్థమయింది. ఉత్తమవాద్యాలను ఇంకంటె ఉత్తమపరచే ప్రయత్నం అప్పటో నడిచింది. మనుష్యజీవితంలో కళకు స్థూలంగా మూడు స్థానాలుంటాయి. మొదటిది ఇల్లు, రెండవది సభ, మూడవది రచ్చ. ఇంటిలో జనసంఖ్య స్వల్పమనీ, అంతకంటె ఎక్కువగా సభలలోనూ, దానికి మించి బైటనూ విని ఆనందించే జనం చేరుతారనీ చెప్పనక్కరలేదు. ఈమూడు సన్నివేశాలకూ తగినట్లు వాద్యాలను మనవారు సృజించుకోవలసివచ్చింది: సృజించుకొన్నారు.

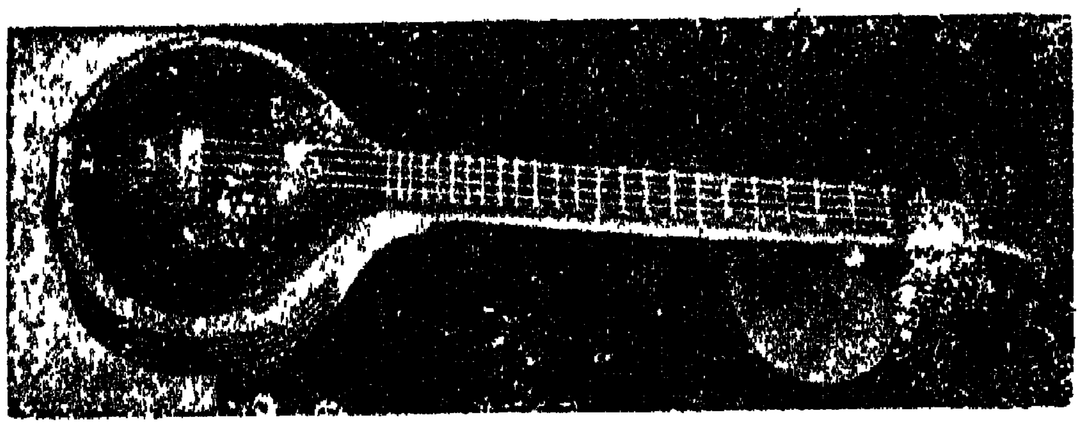
ఇంటికి ముఖ్యంగా వీణ. దీని నాదసౌకుమార్యం, గాంభీర్యం, సూక్ష్మస్వరాలను పలికించే శక్తి, గమకాల స్ఫూర్తి - అన్నీ అసాధారణమైనవి. నాదమాధుర్యానికి దీన్ని మించిన వాద్యాన్ని మనుష్యుడింకా సృష్టి చేయలేదు. సరస్వతీదేవి మనుష్యులకిచ్చిన వరప్రసాదమిది అనేది కథ. మనుష్యులు సరస్వతికి సమర్పించిన సాటిలేని కానుక ఇది అనేది నిజం. వాద్యనిర్మాతకు ఇందులోనే దివ్యత కానవచ్చింది. 'వీణానామ అసముద్రోత్థితం రత్నం' అన్నాడు రసికరాజు శూద్రకుడు.

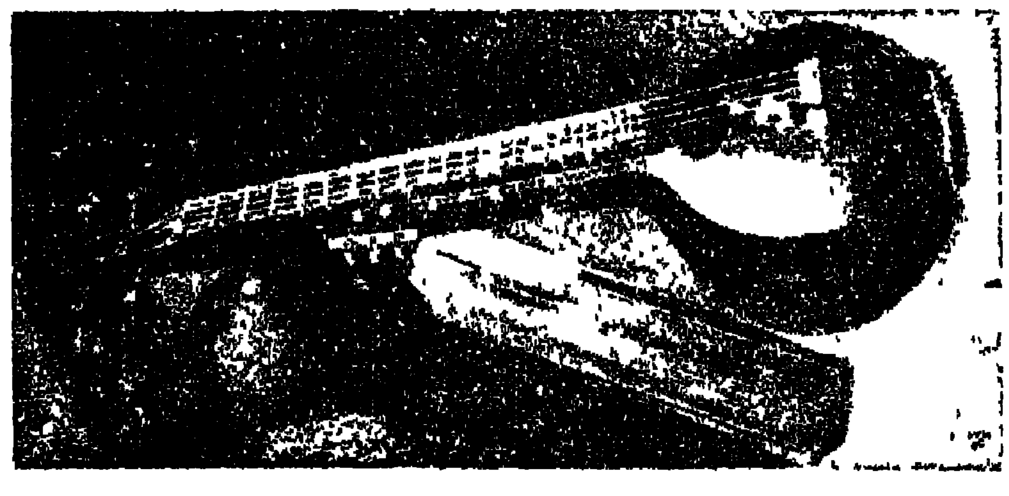
మరి సభకు తగిన వాద్యం వేణువు. వేయూరుమంది కూర్చొని విని ఆనందింపదగినది. శ్రీకృష్ణునికి మన ఉపాయనం. సహజంగా దీని నాదంలో 'ఖణిక' ఎక్కువగా వుండినా శ్వాసనియమనాన్ని సాధించిన వైణవికుని చేతిలో ఇది ఎంతో మృదుమధురగంభీరం కాగలదు. దీనికి తోడు మృదంగం. ఇప్పుడు వీణకుగూడా మృదంగం లయవాద్యంగా ఉపయోగిస్తున్నారు; కాని ప్రాచీనుల నాదసౌకుమార్యాభిరుచి దాని కవకాశ మిస్తూవుండలేదని విన్నాను. మృదంగవాదకుడు ఎంత మంచిసాధకి ఐనా, ఎంత మృదువుగా వాయించగల్గినా, అసలు వాద్యం పెద్దవస్తువు గనుక, ఇప్పటి కచ్చేరీలలో దాని ధ్వని వీణానాదాన్ని మింగుతూనేవుంటుంది. అట్లాగాక వేణువువంటి వాద్యాల ధీరనాదరచనకు తోడు లయరచన మేళగింపవలసివుంటే దానికి మృదంగాన్ని మించిన వాద్యం ఇంకొకటి లేదు. కేవలతాళలయవాద్యాలలో స్వతంత్రమైన రచనాశక్తిని ఈగలిగినది ఇప్పటికి దొక్కటే. కాళిదాసుకు ఈవాద్యమంటే పంచప్రాణాలూ లేచివస్తుంది.

ఇంక రచ్చకు తగిన వాద్యం సన్నాయి. లక్షల కొలదిగా జనం విని ఆనందించవలసింది. దీని జతకు డోలు. ప్రతిలేని వాద్యమైనా ఈడోలు 'స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషం'. సత్వం కమమైన సన్నాయి స్నిగ్ధగంభీరస్వానంతో చేరితే అఖండ కోలాహలపు తాండవానందం అనుభవించి మాత్రం తెలియతగింది.

కర్ణాటక సంగీత పద్ధతిలో మన ప్రాచీనుల ప్రతిభ ఎంత దూరం వ్యాపించిందో అంత దూరమూ వాద్యమార్గంలో స్ఫురింపజేయడానికి పైవాద్యాలు చాలివున్నవి. కనక గాయకులూ, రసికులూ తృప్తులైరి. తక్కిన చిల్లరవాద్యాలమీద ఉదాసీనం కలిగింది. స్వాభావికంగా అవి క్రమంగా నశించినవి. ఏ వాద్యాన్ని సాధించవలసినా దేహమనస్సులకు కలిగే శ్రమ ఒకటే. అట్లున్నపుడు మన మనస్సులోని భావాలను పూర్తిగా వెలువరచలేని వాద్యాలకై ఏల శ్రమపడవలెను?—అనే ప్రశ్న సహజమైనది. కనక మనలో పూర్వకాలంలోని అనేకవాద్యాలు ఇప్పుడు నష్టమైనవి అంటే, దానికి మనం అవమానంగాని, దుఃఖంగాని పడవలసిన పని లేదనేది ఇప్పటి కర్ణాటకసంగీతగాండ్ల భావం. ఇది తప్పనడం కష్టం.

మన వాద్యాలు ఎంత పూర్ణంగా వుండినా ఒక్క కొరత వుండేది. మనుష్యుల గాత్రంతో సరిగా మేళవించే వాద్యం మనలో సిద్ధంకాలేదు. వీణానాదం 'సంచు' గాత్రం కలవారికిమాత్రం కొంత పనికివచ్చేది. ఇంతే కాదు. వీణజతలో పాడేవాడుకపడి ఎందరో తమ గాత్రాన్ని చాలా కృత్రిమంగా సన్నగించుకోవలసివచ్చిరి. కీ. శే. వీణాధనంపాట విన్నవారందరూ దీన్ని ఎరుగుదురు. ఇంకా, వీణ మీటేవాద్యంగనక దానిలో అఖండనాదం సాధ్యంకాదు. కాబట్టి గాత్రానుకరణం తృప్తికరంగా ఉండలేదు. అందుచేత చాలాకాలం మనలో పిల్లంగ్రోవే పాటకు పక్కవాద్యంగా పని తూగించింది. శ్వాసవాద్యంగనక దీర్ఘస్వరాలు దానిలో సాధ్యమైనా 'సీస్ళు' నాదం కాబట్టి మనుష్యుల—అందులోనూ మగవారి గాత్రంతో సరిగా మేళగిస్తూవుండలేదు. మరిన్ని వేణువు ప్రతిసిద్ధమైంది. కొంచెం

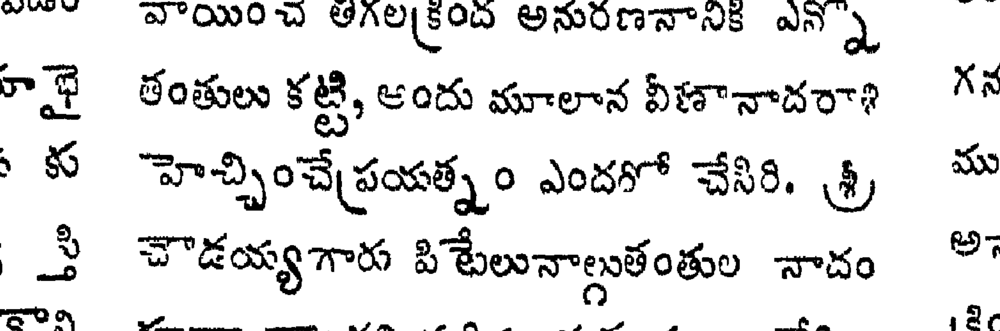

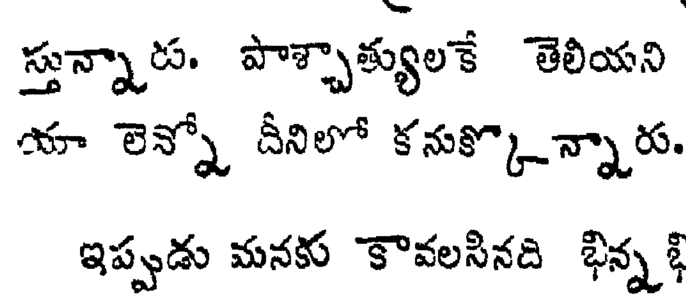
కూడా బదలాయింపు సాధ్యంకాదు. పాడే వారందరూ వేరువేరుపిల్లంగ్రోవులనుసిద్ధంగా వుంచుకోవలసివుండేను. ఈ లోపాన్ని పాశ్చాత్త్యుల 'పిడేలు' వాద్యం వచ్చి చేరి తీర్చింది. సుమారు ౧౫౦ ఏండ్లక్రింద మనవారు దీన్ని స్వీకరించిరి. సాధించిరి. సొంతంచేసుకొనిరి. దీని మూలరూపం మనవారు కనిపెట్టిందే అనీ, ధనుర్వీణ అనికొబోలు దాని పూర్వనామమనీ, నేటికీ ఉత్తరభారతంలో ప్రచారంలో వుండే 'సారంగి' వాద్యమే పిటీలుకు తల్లో అవ్వో కావలెననీ చెప్పేవారున్నారు. ఆ చారిత్రకతృప్తి అట్లుండనీయండి. పాశ్చాత్త్యులు ఆ వాద్యాన్ని చాలా చక్కజేసినారు. చేస్తూవున్నారు. దానిలో స్త్రీపురుషుల శారీరానుకరణానికి తగిన తంతులు నిత్యనూత్నంగా సృష్టిచేస్తున్నారు. వింటితో వాయించే వాద్యంగనక అఖండస్వరాన్ని చూపడం దీనిలో సులభం. అందుకే ఈ నూటయాభైయేండ్లలో కర్ణాటక గాయకులలో దీనికి వచ్చిన వ్యాప్తి అసాధారణమైనది; ఆశ్చర్యకరమైనది; కాని అర్హమైనది. ఇది పరదేశవాద్యమనే అసహ్యం లేక వేలకొద్ది ఈ వాద్యానికై తమ జీవనమంతా శ్రమించినారు. శ్రమిస్తున్నారు. పాశ్చాత్త్యులకే తెలియని విషయాలెన్నో దీనిలో కనుకొన్నారు.

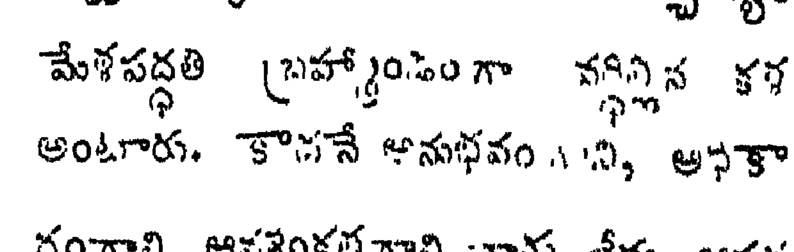
ఇప్పుడు మనకు కావలసినది భిన్నభిన్న వాద్యాల హెచ్చుసంఖ్య కాదు. మరేమంటే, ఇప్పుడుండే ఉత్తమవాద్యాలను ఇంకా ఉత్తమంగా సంస్కరించే ప్రయత్నం. ప్రతివాద్యంలోనూ కొన్నికొన్ని లోపాలున్నవి. వీణలో అఖండస్వరం లేదు. వేణువులో శ్రుతిభేదాని కవకాశం లేదు. పిటీలుతో సూక్ష్మగమకాలను పట్టి చూపడం పరమప్రయాస—ఇత్యాది. వీనిని సవరించే ప్రయత్నమూ అందందు నడుస్తూవున్నది. మైసూరులో కీ॥ శే॥ శ్రీ నాల్వడి కృష్ణరాజేంద్రుని ప్రోత్సాహంతో శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యయ్యరుగారు 'సుబ్రవీణ'ను సృజించిరి. ఇది హార్మోనియంవలె పలకలమీద వేళ్లనొత్తి వాయింపదగినది. శ్రీ హులుగూరు కృష్ణాచార్యులు 'శ్రీకృష్ణరాజేంద్రసర్వమేళవీణ'ను తయారుచేసినారు. ఇందులో నాలుగైదు విధాల వాద్యాల లక్షణాలు మిళితమైవున్నవి. ఉత్తరదేశంలోని చితారు, సారంగి మొదలైన వాద్యాలకున్నట్లే మన కర్ణాటకవీణకూ వాయించే తీగలక్రింద అనురణనానికి ఎన్నో తంతులు కట్టి, అందు మూలాన వీణానాదరాశి హెచ్చించేప్రయత్నం ఎందరో చేసిరి. శ్రీ చౌడయ్యగారు పిటేలునాల్గుతంతుల నాదం కూడా చాలదని మరిమూడుతంతులు చేర్చి, ఎంత తక్కువశ్రుతికైనా పక్కవాద్యంగా దానిని పనికివచ్చేట్టు చేసినవిషయం సుప్రసిద్ధమే. ఎన్నో శతమానాల తరబడిగా పెరిగివస్తూవుండే వాద్యాలమేల్మికై స్వల్పమైన మార్పు చేయడంకూడా కష్టమైనపని. పైప్రయత్నాలు ఎంతవరకూ సత్ఫలాన్ని ఇచ్చిందనే చర్చ నాకు ప్రకృతంకాదు.

మనలో ఇటీవల కొత్తకొత్త వాద్యాలు సృష్టికిరాకపోయినా, పరదేశాలనుంచీ ఎన్నో వచ్చినవి. హార్మోనియంమాట చెప్ప పనిలేదు. బుల్‌బుల్‌తరంగం, కళారట్టు, కన్‌సర్టినా, అగ్నితరంగం, కాష్ఠతరంగం, పిశాచపిడేళ్ళు, రాక్షసపియానాలూ-ఇంకా ఏవేవో వింతవింతలవి మన రంగానికి ప్రవేశిస్తూవున్నవి. వాటి నవ్యతకు మరులుగొని, ఎందరో సాధించడమూ జరుగుతూవుంది. ఐతే ఖర్చుకు మార్గంలేక డబ్బు కుళ్ళుతూ వుండే మహాత్ముల ఇండ్లలోనో, లేక అర్థంలేని 'ఆర్కెస్ట్రా'లలోనో, మన సంగీతపు మట్టాని కెక్కలేక అవి కుంటుతూనే కాలక్షేపం చేస్తున్నవి.

కర్ణాటకసంగీతం దృష్టి ఇట్లుండేంతకాలమూ కొత్తవాద్యాల గతంతా ఇంతే. పాశ్చాత్యుల సంగీతకళ, మనదానివలె స్వరాల క్రమవ్యాప్తిగా వుండక, ఏకకాలంలో భిన్నస్వరాలను పలికించే మేళపద్ధతి గనుక, వారికి బహువాద్యాలు, బహువిధములైనవి కావలెను. మన కిప్పటికి అవి అనావశ్యకం. కర్ణాటకసంగీతాన్ని మేళపద్ధతి క్రిందికి లాగవలెననే ప్రయత్నం అర్థములేనిదిమాత్రమే కాదు; అనర్థకారికూడా. ఇప్పటి మనదేశంలోని 'ఆర్కెస్ట్రా'లనేవన్నీ సర్కసాతలవంటివి. పాశ్చాత్యుల మేళపద్ధతి బ్రహ్మాండంగా వికసిల్లిన కళ అంటారు. కానినే అనుభవంగాని, అధికారంగాని, ఆవశ్యకతగాని నాకు లేదు. ఆ పద్ధతినే మనం సాధిస్తే, అప్పుడు [illegible] బహువాద్యాలు వద్దన్నా మనలోనూవచ్చి చేరుతాయి.

౧. లింగాలమెట్ట కంటుకొనిఉన్న బొజ్జన్నకొండ

కొండ పడమటిఅంచున రెండువరుసల గుహాలు, క్రిందినుంచి ఆ గుహాలవద్దకుపోయే మెట్లవరుస, తూర్పుగా పోయే మరియొక మెట్లవరుస యిందులో కానసగును.

౨. బొజ్జన్నకొండ పడమటి
అంచుననున్న చైత్య
గుహాలయము యొక్క
ముందరి దృశ్యము.

3. కొండలోని ఒకానొక గుహాయందు, ౧౬ స్తంభాల మంటపంలో చెక్కబడియున్న దేవతాలింగము.

౮. ఆ గుహ పడమటి అంచునుండి ఉత్తరంగాపోతే లోగుహాలోనున్న ధ్యానబుద్ధ విగ్రహము.

౯. పిజ్జన్నకొండపైన శిథిలావశేషాలైయున్న బౌద్ధభిక్షువుల ఆవాసాలు

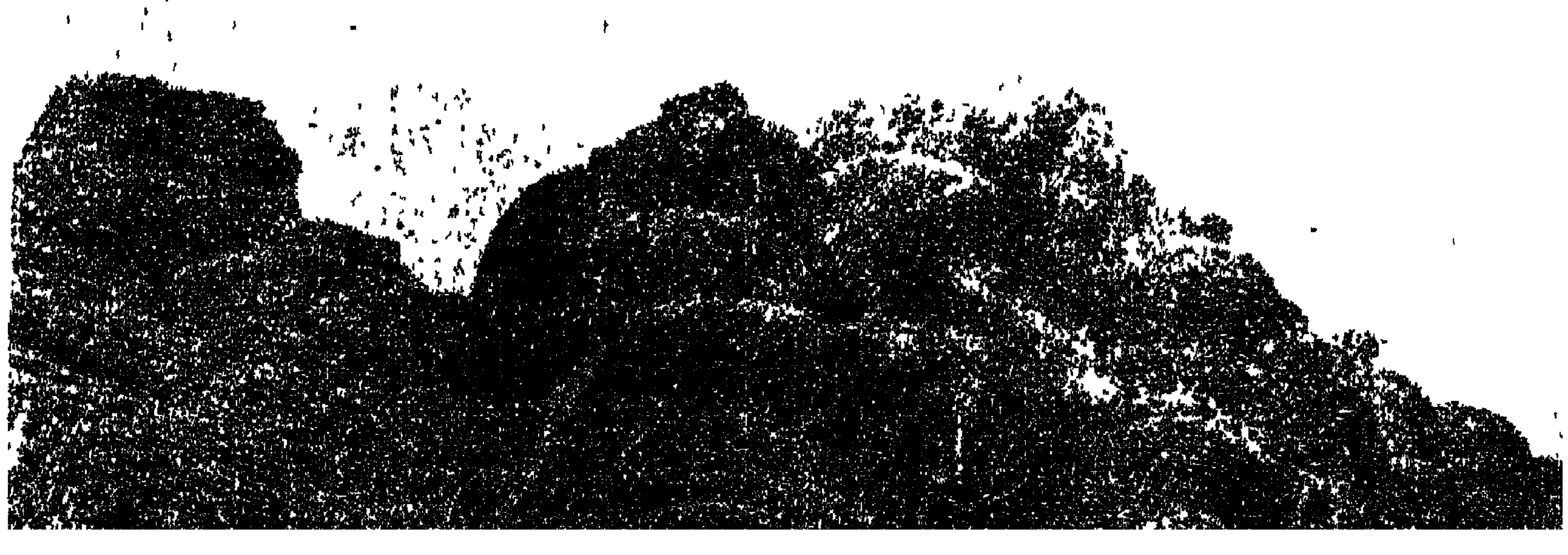
౬. 'పెల్లలకోడు' అనే నిం హైన స్త్రీ విగ్రహము.

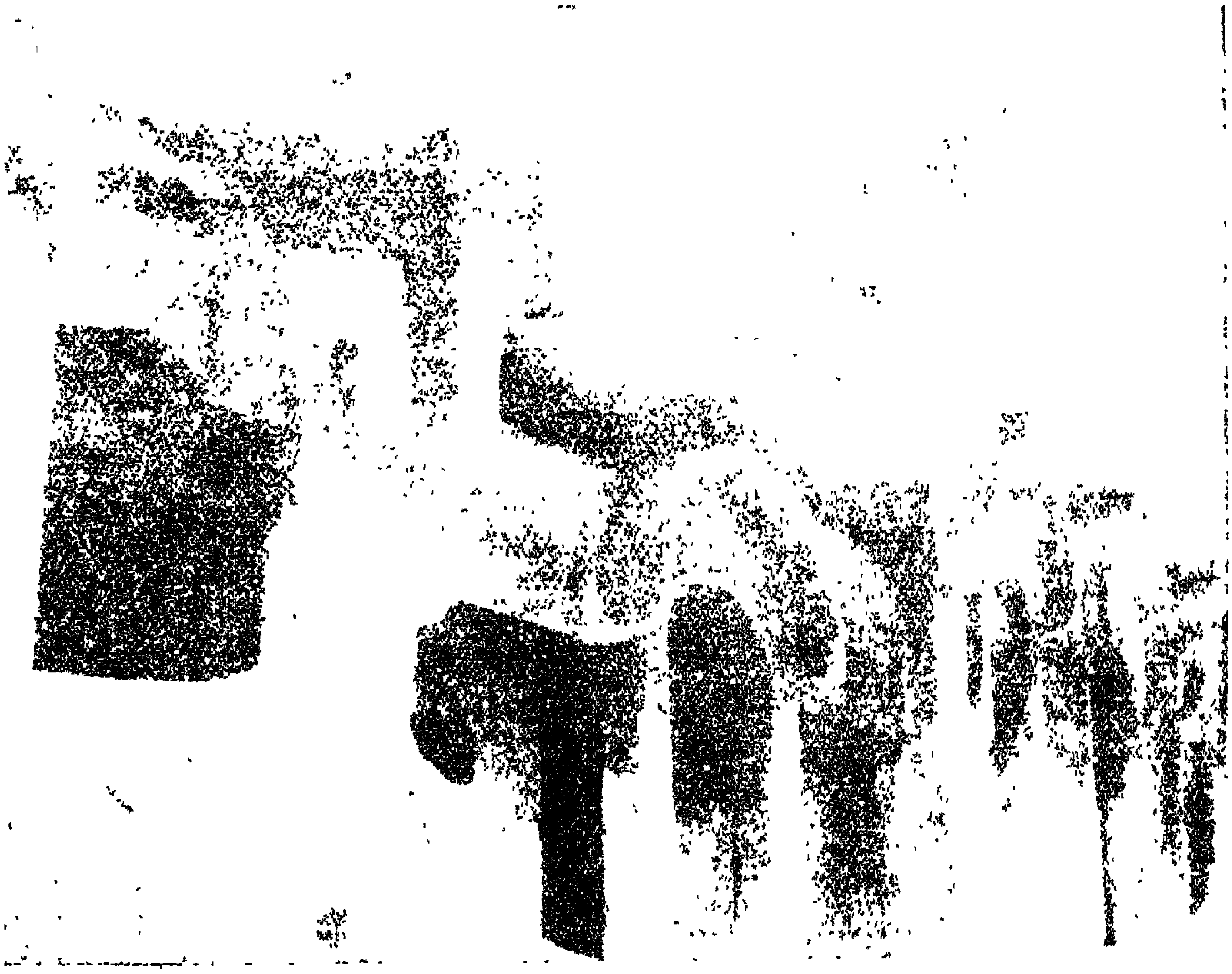

౭. లింగాలకొండ పడమటి భాగాన యాభై అడుగుల లోతు కోయగా బయటపడిన పెద్ద లింగాకార చైత్యము.

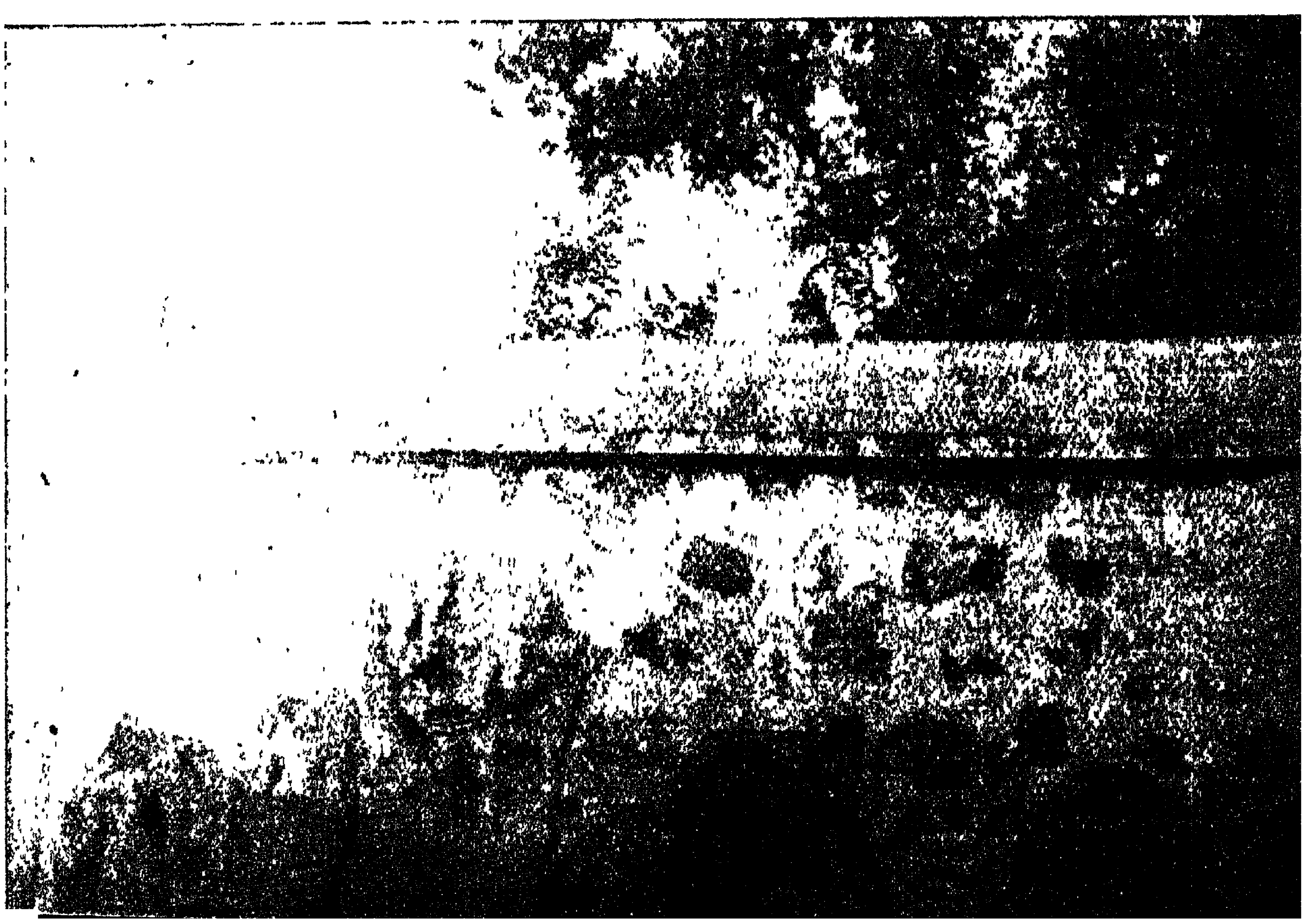
౮. **బొజ్జన్నకొండకు చేరికగానే ఉన్న లింగాలమెట్ట.**
వందలాది చైత్యాలు ఈకొండమీద ఈ విధంగా లింగాలవలె కనిపిస్తూవుంటాయి కనుక దీనికీపేరు వచ్చిందంటారు.

౧. గుంటుపల్లిలో బయలుపడ్డ పురాతన బౌద్ధ చైత్యాలు. (అజంతా గుహాలకు పూర్వము ౪ శతాబ్దుల నాటివి.)

పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో కొత్తగా బయటపడ్డ ప్రాచీనశిథిలాలు

౨. పెదవేగి సమీపంలో బయలుపడ్డ శిల్పవిశేషములు.

బొజ్జన్నకొండలోని సంఘారామ బౌద్ధనిర్మాణాలు

= శ్రీ మారేమండ రామారావు =

ఆంధ్ర దేశంలో బౌద్ధమతం శతాబ్దుల కాలం ప్రబలింది. బౌద్ధయుగంలో ఆంధ్రజాతి సర్వతోముఖమైన అభ్యుదయాన్ని అనుభవించింది. అశోకులు అనేక విధముల శాక్యమునిపవిత్రసందేశాన్ని ప్రచారం చేశారు. ఆంధ్ర శిల్పాచార్యులున్నూ బుద్ధభగవానుడి దివ్యబోధలనీ, జీవిత చరిత్రనీ బాగుగా అవగతం చేసుకొని ఆఉత్సాహంతో లోకోత్తరమైన కళాసత్రయాగం సాగించారు.

ఆ నాటి ఆంధ్రుల కళా సృష్టి రెండు విధముల సాగింది. రమణీయమైన ప్రకృతి, అవసరమైన సౌకర్యములు గలచోట్ల సమతలంలో చైత్యములు, మహాచైత్యములు నిర్మించి వాటిని సోపజ్ఞమైన శిల్పంతో అలంకరించడం ఒక విధము. కొండలను దొలిచి ఆగిరిగర్భాలలో చైత్యగృహములు, సంఘారామములు, చైత్యములు నిర్మించడం మరియొక విధము. మొదటిదైన చైత్యనిర్మాణకళ అమరావతినాగార్జున కొండలలో పరిణతమై, జావాద్వీపంలోని బోరోబుదుర్‌లో పరమావధిని పొందింది. రెండవదైన గుహానిర్మాణ కళకు నిదర్శనాలు మహారాష్ట్రంలోని నాసిక, నానాఘాట్, కార్లాలలోను, మనదేశంలోని రామతీర్థం, సంఘారామం, గుంటుపల్లెలలోను కనిపిస్తాయి.

*　　*　　*

విశాఖపట్టణంజిల్లా అనకాపల్లి రైలుస్టేషనుకు ఎదురుగా సుమారు రెండుమైళ్లదూరంలో శంఖరం అనే చిన్నగ్రామం ఒకటి ఉన్నది. ఈ గ్రామంలో తూర్పుగా ఒకటీ, పడమరగా ఒకటీ ఒకదానికిచేరి ఇంకొకటి రెండు కొండలు ఉన్నవి. అందులో తూర్పుగా ఉన్న కొండకి బొజ్జన్నకొండ అనీ, రెండవదానికి లింగాలమెట్ట అనీ పేర్లు.

పూర్వం ఈ రెండుకొండలకీ దగ్గరగా ఉత్తరదిశగా శారదానది ప్రవహిస్తూ ఉండేది. ఈ రెండుకొండలమీదా బౌద్ధ యుగంనాటి గుహాలయాలు, కట్టడాలు ఎన్నో ఉన్నవి.

అసలు పేర్లు, మారు పేర్లు

శంఖరం అనే ఈనాటిగ్రామ నామం మొదట సంఘారామంగా ఉండేదని తోస్తుంది. బౌద్ధులు భిక్షువులు నివసించే స్థలములను సంఘారామములని వ్యవహరించేవారు. ఇక్కడ బొజ్జన్నకొండమీద అనేక సంఘారామము లున్నవి. అలాగే బొజ్జన్న కొండ అనేపేరున్నూ భ్రష్టరూపంగా కనిపిస్తుంది. ఇది మొదటిలో బుద్ధన్నకొండగా ఉండి ఉంటుంది. ఇక్కడి గుహలలో అనేక బుద్ధవిగ్రహము లున్నవి. అదీకాక ఈ నాటికిన్నీ అనకాపల్లిలోను, చుట్టుపట్లా "బుద్ధాం" అనే ఇంటిపేరుగలవారు చాలామంది ఉన్నారు. పడమట ఉన్న కొండమీద కొన్నివందల చైత్యాలు చెక్కబడి ఉన్నవి. ఇవి చతురస్రమైన వేదికమీద ప్రతిష్ఠించబడిన లింగముల వలె కనిపిస్తాయి. దీనినిబట్టి ప్రజలు దీనికి లింగాలకొండ అని పేరు పెట్టిఉంటారు.

'పిల్లలకోడి'

అనకాపల్లినుంచి ఈకొండల దగ్గరికి వస్తాంటే దూరంనించే తూర్పునఉన్న బొజ్జన్నకొండమీద పడమటిఅంచును అంటి రెండువరసల గుహలు, కిందనించి వాటిదగ్గరకి పోయే ఒక మెట్లవరస, తూర్పుగా కొండపైభాగానికి పోయే ఇంకొక మెట్లవరస కనపడతాయి. కొండకిందిభాగాన ఒక ఛిన్నమైన విగ్రహం ఆరుబైట నిలవపెట్టబడి ఉన్నది. ఇది ఒక స్త్రీవిగ్రహం. రెండువైపులా చామరహస్తలైన ఇద్దరు స్త్రీలు. పొడుగుగా ఉన్న కిరీటం. ఎడమకాలు సగానికి మడిచి ఉన్నది. కుడికాలు కిందకి చాపి ఉన్నది. ఎడమతొడమీద ఒక శిశువు. ఈ స్త్రీమూర్తి ఎడమచేతితో ఈశిశువును పట్టుకున్నట్టు ఉన్నది. దక్షిణహస్తం అభయముద్రలో ఉన్నది. ఈ విగ్రహానికి స్థానికులు "పిల్లలకోడి" అని పేరుపెట్టారు. ఇది దగ్గరలో ఉన్న ఒకదిబ్బ తవ్వుతుండగా దొరికిందట.

చైత్య గుహాలయాలు

బొజ్జన్నకొండ పడమటి అంచున ఒక చైత్యగుహాలయం ఉన్నది. దీనిద్వారానికి రెండువైపులా ద్వారపాలకుల విగ్రహాలు ఉన్నవి. ద్వారబంధంపైని గుర్రపులాడం వంటి ఆకారంగల గూడు గలదు. దానిమధ్య ధ్యానిబుద్ధవిగ్రహం ఉన్నది. ఈ గుహ 3౮ అడుగులపొడుగు, ౩౨ అడుగులవెడల్పు, ౮ అడుగుల ఎత్తు ఉన్నది. దీనిలోభాగాన వరుసకు నాలుగువంతున నాలుగువరుసల స్తంభములు గలవు. వాటిలో మూడవవరుసలో మధ్యనున్న రెండు స్తంభములమీదా ఎడమచేతితో ఒక కాడవున్న తామర పువ్వు పట్టుకుని నిలిచి ఉన్న దేవతావిగ్రహం చెక్కబడి ఉన్నది. ఇవి పద్మపాణి బోధిసత్వుని విగ్రహాలు కావచ్చును. ఈ స్తంభాలమధ్య వేదిక, అండము, పేటిక గల ఒక చిన్న చైత్యం ఉన్నది.

ఎక్కడచూచినా బుద్ధుడే!

ఈ గుహ పడమటిఅంచునించి ఒక మెట్ల వరుస గలదు. దానిమొదటి రెండువైపులా రాతిలో చెక్కబడిన రెండుచైత్యము లున్నవి. మెట్లు ఎక్కి పైకి పోతే అక్కడ మరిఒక గుహ ఉన్నది. దానిముందు పైకప్పులేని వసారా ఒకటి గలదు. దానిలో తూర్పునా, పడమటాగల గోడలలో ఒక పెద్ద గూడు, దానిలో ఒక ధ్యానిబుద్ధవిగ్రహము, దాని పక్కలని పరిచారకులవిగ్రహాలు, పైన దేవతలవిగ్రహాలు చెక్కబడి ఉన్నవి. దాని అడుగున చామరహస్తఅయిన ఒకస్త్రీ, ఒక భక్తుడు నిలిచి ఉన్నారు. ఈ వసారా లోభాగాన ఒకగోడ, దానిమధ్య ఒక ద్వారం ఉన్నవి. ద్వారంమీద గూడు, దానిలో ధ్యానిబుద్ధవిగ్రహము గలవు. ఈద్వారానికి రెండువైపులా గోడలో ధ్యానిబుద్ధవిగ్రహాలు గల గూళ్ళున్నవి. మిగిలిన గోడఅంతా బుద్ధవిగ్రహాలతో, చైత్యాలతో, దేవతా విగ్రహాలతో అలంకరించబడింది. ఈ వసారా లోభాగాన ఉన్న గుహాగోడలన్నిటిమీదా బుద్ధ విగ్రహాలు చెక్కబడి ఉన్నవి. ఇందులో తూర్పుభాగాన ఒకద్వారం, దాని వెనక మరిఒక చిన్న అంతర్గుహ గలవు; దానిలోనూ ఒక పెద్ద బుద్ధవిగ్రహం ఉన్నది. ఈగుహపడమటి అంచునించి ఉత్తరంగా పోయే కొండలో సుమారు ౯ అడుగులఎత్తున్న ఒక గూడు, అందులో రెండువైపులా పరిచారకులు, పైన దేవతలు గల ధ్యానిబుద్ధవిగ్రహము చెక్కబడి ఉన్నవి.

బౌద్ధవసతులూ, ప్రదక్షిణపథమూ

కొండపైభాగం రెండు అంతరువులుగా తొలిచారు. పై అంతరువులో గల కొండరాతిని రెండుగా పగలగొట్టి దానిలో తూర్పున ఒక విశాలమైన చదరమూ, పడమట బ్రహ్మాండమైన చైత్యమూ ఏర్పరిచారు. ఈ చైత్యం చుట్టూ చిన్న చిన్న రాతిచైత్యాలూ, ఇటుకలతో కట్టిన చైత్యాలూ ఉన్నవి. చదరంమీద ఇటికతో గుర్రపులాడంఆకారం గల చైత్యాలయం కట్టారు. ఈ ఆలయం చుట్టూ బౌద్ధ భిక్షువులు నివసించేనిమిత్తం ఇటికలతో చిన్న చిన్న గదులు నిర్మించబడినవి. కింది అంతరువు అంతా సమతలంగా ఉండి పైఅంతరువును చుట్టివస్తుంది. బహుశః ఆరోజులలో భిక్షువులు, యాత్రికులు ఈ సమప్రదేశం మీద నడుస్తూ పైన ఉన్న స్తూపానికీ, చైత్యాలయానికీ ప్రదక్షిణం చేసేవారేమో!

పడమట ఉన్న లింగాలకొండ తూర్పు అంచు ఎదుట ఉన్న బొజ్జన్నకొండని అంటి ఉన్నది. ఈ అంచుమీద రాతిలో రెండు వరసలలో కొన్నివందల చైత్యాలు చెక్కబడి ఉన్నవి. ఈ చైత్యపంక్తులు కొండ

శిఖరంవరకూ ఉన్నవి. శిఖరం చాలాభాగం సమతలంగా ఉన్నది. దీనిపడమటిభాగం సుమారు ౫౦ అడుగులలోతుగా నిలువునా కోసివేశారు. దీని కిందిభాగాన కొండలో ఒకగుహ తొలిచారు. ఈ గుహకు ముందు నాలుగు స్తంభాలవసారా ఉన్నది. దీనికి ఎదురుగా ఉన్న కొండఅంతా ఒకదానివెనక ఒకటిగా ఉన్న రెండు చైత్యాలుగా చెక్కబడింది.

ప్రాచీన నాణెములు

ఈరెండు కొండలలో గుహలని పరిశోధించినప్పుడు శాతవాహనుల సీసపు నాణెములు, వేంగీచాళుక్యులనాటి రాగినాణెములు, సముద్రగుప్తుని బంగారునాణెం ఒకటీ దొరికినవట.

కాలనిర్ణయం

ఈకొండలని పరిశోధించిన అలెగ్జాండర్ రీగారు వీటిమీద కట్టడాలని నిర్మించడానికి ఉపయోగించబడిన ఇటికలు చాలా పెద్దవనీ, ఇలాంటి ఇటికలు దక్షిణదేశంలో మరెక్కడా ఉపయోగించబడలేదనీ, అందువల్ల ఈకట్టడాలు క్రీస్తుశకారంభానికి ముందుండిన శతాబ్దినాటివి అనీ అభిప్రాయపడ్డారు. ఇక్కడ తొలవబడిన శిలాచైత్యాలు అశోకుడి నాటివి—అనగా. క్రీ. పూ. ౪ వ శతాబ్దివనీ, అందువల్ల ఈకొండలమీది బౌద్ధనిర్మాణాలు క్రీ. పూ. నాటివనీ వారి అభిప్రాయం. కాని ఇది విశ్వసనీయం కాదు. ఈ బొజ్జన్న కొండ మీద ఉపయోగించబడిన పొడుగు వెడల్పులూ, ఎత్తూగల ఇటికలు ఆంధ్రదేశంలో భట్టిప్రోలు, అమరావతి, నాగార్జునకొండ, అదుర్రు, మొదలైన చోట్ల దొరికిన చైత్యాలలో కూడా కనిపిస్తాయి.

ఈ చైత్యాలు చాలామటుకు క్రీ. పూ. ౩, ౨ శతాబ్దులనాటివి. క్రీస్తు శకారంభం అయిన తర్వాత వీటికి చలవరాతి పలకలు మలిచారు. ఈ కారణాలని బట్టి బొజ్జన్నకొండమీది చైత్యాలయమూ, భిక్షువుల గదులూ క్రీ. పూ. ౧ వ శతాబ్ది నాటివని చెప్పవచ్చును. ఆంధ్రులు అశోకుడికి పూర్వమే బౌద్ధమతం స్వీకరించి ప్రచారం చేస్తూ వచ్చారు. క్రీ. పూ. ౫ వ శతాబ్ది నించి క్రీ. శ. ౩వ శతాబ్దివరకూగల కాలంలో చాలాభాగం దక్షిణాపథం అంతా పరిపాలించారు. క్రీ. పూ. ౨ వ శతాబ్దిలో ఖారవేలుడి అనంతరం వీరు కళింగదేశాన్ని కూడా జయించి తమ సామ్రాజ్యంలో కలుపుకున్నారు. శాతవాహనాంధ్ర చక్రవర్తుల కాలంలో మహారాష్ట్రంలో నాసిక, నానాఘాట్, కార్లా, అజంతాలలో కొండలలో గుహలు, చైత్యగృహాలు నిర్మించబడినవి. వీటిలో శిలాచైత్యాలు ఉన్నవి. అందువల్ల లింగాల కొండమీది శిలా చైత్యాలున్నూ ఈ కాలపువే అని చెప్పవచ్చును. క్రీ. శ. ౨ వ శతాబ్దిలో మహాయాన బౌద్ధం ప్రబలిన పిమ్మటనే శిల్పంలో, వాస్తువులో బుద్ధ విగ్రహం విరివిగా ఉపయోగించారు. అందువల్ల బొజ్జన్న కొండమీది గుహాలయాలు రెండూ ఈ కాలమునాటివి అని చెప్పవచ్చును. ఈ విధంగా ఈ కొండల మీది బౌద్ధ నిర్మాణాలు క్రీ. పూ. ౧ వ శతాబ్ది, క్రీ. శ. ౨ వ శతాబ్ది మధ్యఉన్న ౩౦౦ సంవత్సరముల కాలంలో నిర్మించబడినవి అని తోస్తుంది.

జీవితపరిమాణం

ఈ బౌద్ధక్షేత్రం ఎంతకాలం వర్ధిల్లిందో కూడా నిర్ణయించవచ్చును. సముద్రగుప్తుడి నాణెం దొరికిఉండడంవల్ల క్రీ. శ. ౪ వ శతాబ్ది మధ్యవరకూ ఇది మంచి స్థితిలోనే ఉన్నదని తెలియనవుతుంది. ఆమీద కళింగము పిష్టపుర, సింహపురాలు కేంద్రాలుగాగల రెండు రాజ్యాలుగా విభక్తం అయింది. ఈ రెండు రాజ్యాల పాలకులూ వైదికధర్మాన్నే అవలంబించారు. ఆమీద గాంగరాజులు ఈ ప్రాంతానికి పాలకులు అయారు. వీరున్నూ బ్రాహ్మణమతానుయాయులే. కొంతకాలం వేంగీచాళుక్యులున్నూ ఈ ప్రదేశంమీద అధికారం సాగించారు. ఈ విధంగా క్రమక్రమంగా వైదికమతం ప్రబలి రాజులూ, ప్రజలూ దాన్నే ఆదరిస్తూ ఉండడంవల్ల బౌద్ధమత ప్రాబల్యం క్షీణించి బౌద్ధక్షేత్రాలు నిర్జనములు అయినవి. అందువల్ల ఈ సంఘారామ బౌద్ధక్షేత్రం క్రీ. పూ. ౧ వ శతాబ్దినించి క్రీ. శ. ౭ వ శతాబ్దివరకూ వర్ధిల్లి ఆమీద క్షీణించిపోయిందని చెప్పవచ్చును.

అభిసారిక

"ఆనంద"

రుచి

ఆగవే ఓ చెలీ ఆవేగమేలనే?
ఆవేశమెందుకే? ఆనందవీథిలో
అడ్డువారెవరంచు హద్దుమీరెదవేమె?
కన్నవారలు నవ్వ కానవో? వీనులాలింపవో?

మతి

నవ్విపోయెదరెవరో? నాకేలవారితో!
నన్నావరించి నా భావాలపుట్టలో
మిన్నాగులున్నాయి మిసమిసలాడాయి
బుసకొట్టి కాటేసె మేనెల్ల విషమెక్కె
నన్ను నేనే కాన కన్ను కానగరాదు
పట్టుపగ్గాలన్ని కట్టు తెగిపోయాయి
దారితెన్నూ లేని దరిలేని సంద్రాన
నావలోనున్నాను చేవలేదంటావు
కావలేనంటావు త్రోవలేదంటావటే చెలీ?

రుచి

పగపట్టు త్రాచులా పాలేటితరగలా
పొంగిపాఱేవేరులా పర్వెత్తిపోయేవు
పవలనక రేయనక ఎండలే వెన్నెలా!
వెద్దవిలి రమ్మందు వేడ్కలా వింతలా
నినుజూచి ననుజూచి నడివీథి నలుగురూ నవ్వరే?

మతి

నీవునేనూ కాక నలుగురెవ్వారలే?
అంబోతురంకెలా ఆకరించిన దిక్కులూ
అనుగమించూ నన్ను మన్ను మిన్నేకమై
అరకంటచూచింది! అతడెపో నవ్వాడు!
మింటవెల్గినదివ్వె మిఱుమిట్లుకొల్పింద!
వేడివెల్గుల జాడ చలివెల్గు వచ్చింద!
పూలుముడువగలేద! చీరమార్చగలేద!
ముంజేత కంకణం పాదాలఅందెలూ
అమరించలేదందువా,

ఆరవిప్పినా కురుల్ సవరించలేదందువా?
రాలేవ నాతోడ? పరులెవ్వరే?
బరువటే పరువమ్ము దాడిమీఫలభరము
విభునకీబట్టుగా పుట్టెగా పలువగలు!
కిట్టనివారెవరో నవ్వితే నాకేల
మేఘాలబంగారు తూగుటుయ్యాలలోన
ఊగి ఊహాగాన-మాలాపనము సేయ-నేమౌనె?
అయిన వారల కాయాసమగునంచు
గాలిమేడలు కట్టనా? కార్యదీక్షనుమాననా?

వేమారెడ్డి

[నాటిక]

సంజాయిషీ

వ్రాయదలచుకున్నది వేమనకవితమీద. తయారైన వస్తువు కామినీకాంచనాలు అనుభవించి విడిచిపెట్టిన వేమారెడ్డి విముక్తి. కథానాయకుడు ప్రత్యక్షం కాలేదు. సూక్ష్మంగా గోచరించాడు.

ఇందులో వ్యక్తులు

ఇద్దరు వేగులవాండ్రు పెద్దరెడ్డి పంపుమీద వేమారెడ్డికోసం వెదుకుతూవుంటారు. ఇద్దరు సాధకులు: వేమారెడ్డి శిష్యులు. రసవాదంలోంచి గురుపూజలోకి దిగుతారు.

ఇద్దరుస్త్రీలు-వేమారెడ్డి వలపుకత్తె కామం లోంచి మోక్షగామిగా మారుతుంది - విశ్వసుందరి; ఆవిడ తల్లి.

మూడే రంగాలు

అడవి, ఉద్యానవనం, పర్వతగుహాముఖం.

శ్రీ కపిల కాశీపతి

తోలిరంగం

[అర్ధరాత్రివేళ. అడవిలో. చీకటి. ఇద్దరు సాధకులు చితుకుల మంటమీద బంగారం వొండుతూ వుంటారు. కాగడాలతో ఇద్దరు భటులు ప్రవేశిస్తారు.]

ఒకటో భటుడు—అర్ధరాత్రివేళ అమావాస్యచీకట్లో అగ్గిమంట వేసే దెవరయ్యా మీరు?

ఒకటో సాధకుడు—కారడవిలో కొరివిదెయ్యాలలాగ కాగడాలతో మీ రెవ్వరు?

రెండో భటుడు—మేం పెద్దరెడ్డివేసులవాండ్రం.

రెండో సాధకుడు—మేం వేమారెడ్డిశిష్యులం.

1. భటుడు—వెదకబోయిన తీగ కాలి కడ్డంబడింది.

2. భటుడు—మీ గురువుగా రెక్కడ?

1. సాధకుడు—ఆ పరమాత్మ నడుగు.

2. భటుడు—వొళ్లు పొగరుగా మాట్లాడుతున్నావ్! జాగ్రత. తెలుసునా? ఎవ రనుకున్నావ్?

1. సాధకుడు—మీజోలి కొచ్చామా, మీ శొంటికొచ్చామా నాయనా? మమ్మల్ని ఈ నట్టడవిలోనైనా ఆకూ అలమూ తిని కడుపునింపుకుని కాలం వెళ్లబుచ్చుకోనియ్యరూ?

2. భటుడు—వూళ్లో వుండి, తిని తీరి కూచోలేక, ఈ వనవాసం ఎవరు చెయ్యమన్నారూ, పైగా ఈ ఆపసోపాలెవరు పడమన్నారూ?

2. సాధకుడు—వూళ్లో దిక్కూ దివాణం లేకనేగా, ఈ రాళ్లూరప్పలూ పట్టుకు తిరుగుతున్నాం.

1. భటుడు—ది క్కెందుకు లేకపోయింది?

1. సాధకుడు—అన్నమో రామచంద్రా, అలో లక్ష్మణా అని, ప్రజ, మింగడానికి మెతుకు లేక, కట్టుకోడానికి గుడ్డ లేక అల్లాడిపోతోంటే, ఎవరు దిక్కొచ్చారు, ఏ దివాణం కనిపెట్టింది నాయనా? పైగా, చచ్చి స్వర్గాని కెళ్లినా సవితిపోరు తప్పదన్నట్టు, చెట్లూ పుట్టలూ పట్టినా ఈ రాచపోరు తప్పదన్నా మాకూ?

1. భటుడు—పోరేమిటయ్యా! పోరూ పొక్కూనూ! వేమారెడ్డి ఎక్కడున్నాడు చెప్పమంటే, ఏదో పాఠం చదువుతావు?

2. సాధకుడు—పైగానా? నోరున్నవాడిది రాజ్యంట. ముసల్ణి కొట్టి మొరబెట్టుకుందిట వెనకటి కోభాగ్యశాలి, నీబోటిదే.

2. భటుడు—అడిగిన ప్రశ్నకి జవాబు చెప్పరేం?

1. సాధకుడు—అడిగేవాడికి చెప్పేవాడు లోకువట. మీ రేమడిగారు, మేం ఏం చెప్పలేదు?

1. భటుడు—వేమారెడ్డి ఎక్కడున్నాడు?

1. సా—ఏ వేమారెడ్డి?

2. భ—పెదరెడ్డిచిన్నకొడుకు.—

2. సా—మాకేం తెలుసును?

1. భ—ఇప్పుడేగా వేమారెడ్డిశిష్యులం అన్నారు.

1. సా—అయితే, ఆయ నెక్కడున్నాడో మాకెల్లా తెలుస్తుంది?

2. భ—శిష్యులికి గురువుఆచోకీ తెలియదూ?

1. సా—అది తెలిస్తే, ఈపాట్లన్నీ ఎందుకు నాయనా? సద్గురువుస్థానం తెలిసిన పరమశిష్యు డింకా ఈకాలంలో పుట్టలేదు.

2. భ—వేమారెడ్డి ఎక్కడున్నాడంటే వెర్రివేదాంతం చెబుతా వేమిటి?

1. సా—వెర్రివేదాంతం కాదు నాయనా, వేమారెడ్డే వెర్రివాడు. ఆయన చెప్పేది వెర్రివేదాంతం.

1. భ—వేమారెడ్డి ఏం చెప్పాడు?

2. సా...

ఎంత సేవచేసి ఏపాటు పడినను
రాచపూక నమ్మరాదు రన్న
పాముతోడి పొందు పదివేలసైనను
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ.

2. భ—వినరా వేమా - అంటావు. ఇది వేమారెడ్డి నీకు చెప్పాడా, నువ్వు వేమారెడ్డికి చెప్పావా?

1. సా—ఎవరూ వినకపోతే వేమారెడ్డి తనకి తానే చెప్పకున్నాడు.

1. భ—చెప్పుకుంటోంటేగా నువ్వు విన్నావా?

1. సా—విన్నానంటే, కంటతో కానకుండా చెవితో ఎల్లా విన్నావని అడుగుతావా?

1. భ—ప్రశ్నకి ప్రతిప్రశ్నేగాని అసలుసంగతి చెప్పరేమయ్యా?

1. సా—అసలుసంగతి తెలిస్తే, ఈ తాపత్రయం ఎందుకయ్యా?

2. భ—తాపం ఏమిటి, త్రయం ఏమిటి?

1. సా—నువ్వు కొత్త సుద్రాన్ని కట్టేసి, లోస్పటకుండా వుంటే చెబుతాను. సావధానంగా వింటావా?

1. భ—నీకు పుణ్యం వుంటుంది నాయనా. పెరిగొచ్చింది ఇల్లు విడిచిపెట్టి. కళ్లూ, కాళ్లూ కాయలుకాసిపోయాయి. వెదికి వెదికి వేసారిపోతున్నాం. వేమారెడ్డిజాడ కొస్త చెప్పు బాబూ, మళ్లీ జన్మలో నీకడుపున పుడతా. పెద్దరెడ్డికి అంతీ తిప్పలూ తేవు.

1. సా—వూళ్లో అందరికీ పెద్దరెడ్డి తిండిపెడతాడా?

1. భ—అందరికీ తిండెట్టడం బ్రహ్మదేవుడి తరమా?

1. సా—అయితే జనం అంతా అన్నం, నీళ్ళూ లేక చావాల్సిందే?

2. భ—ఎవరు చావమన్నారు?

1. సా—అన్నం లేకుండా నువ్వు బతికించగలవా?

1. భ—కాయకష్టపడితే కూడొస్తుంది.

1. సా—నువు చెప్పిన కష్టం చేస్తాను. నాకు ముప్పొద్దూ కూడుకూ పెడతావా?

1. భ—పొద్దస్తమానం కొలువు చేస్తేనేగాని నాకే కూడు లేకపోతే నీ కెక్కడ తెచ్చేది?

2. భ—తాను దూర సందులేదు, మెడ కో డోలంట.

1. సా—అయితే, ఇందాకా బ్రహ్మదేవుడన్నావు. ఆ దేవుడు అందర్నీ చావడానికే పుట్టించాడా?

1. భ—చావక ఎల్లకాలం బతికుంటారేంటి?

1. సా—ఇతుకుతా మన్నట్టిగా కూసబెడతారు, మీ రాచోళు, సెట్లు, రైతులూనూ.

2. భ—వాళ్ళ ఖర్మం వాళ్ళదయ్యా బాబూ, వేమారెడ్డి ఎక్కడున్నాడో చెప్పవయ్యా, నాచర్మంతో చెప్పులు కుట్టిస్తా.

2. సా—నీచర్మం ఎందుకు, కరువుతో, కాటకంతో సచ్చినాళ్లు, సవాలక్ష వుండగా?

1. భ—వాళ్ళ నందర్నీ మేం చంపేశామంటావా?

1. సా—మీరు కాకపోతే. మీ రెడ్లు.

1. భ—రెడ్లేం చేశారయ్యా?

1. సా—కలిగినవాళ్ళు పండిన గింజలన్నీ గాదుల్లో బిగించుకుంటే, లేనివాళ్ళు తినే దెట్లాగ?

1. భ—ఎవళ్ల ఖర్మం వాళ్ళది, ఆగొడవ మన కెందుకంట.

2. సా—ఆయన ఖర్మం ఆయంది, వేమారెడ్డి గొడవ మీ కెందుకయ్యా?

1. భ—మా కెందుకయ్యా, ఆయ నెట్టాపోతే. పెద్దరెడ్డి వెతికి తీసుకురమ్మన్నాడు; దొరక్కపోతే మమ్మల్ని తిరిగిరావొద్దన్నాడు.

2. సా—వూళ్లో పెద్దమాలకొడుకు తిండిలేక చచ్చిపోయాడుగదా. వాణ్ణెవరు తీసుకొస్తారు? మీరేనా?

2. భ—మీ మిట్టవేదాంతం చూస్తే, చీకాకేసుకొస్తోంది. వేమారెడ్డి ఎక్కడున్నాడో మీకు తెలుసునా, తెలీయదా?

2. సా—ఆకలెక్కడుంటే అక్కడుంటాడు. రోగమెక్కడుంటే అక్కడుంటాడు. దరిద్రం ఎక్కడుంటే అక్కడుంటాడు.

2. భ—వెయగావెయగా వెర్రాడే గల్చాట్ట.

1. సా—వేమారెడ్డి చెప్పేదీ అదే.

"అనగనగ రాగ మతిశయిల్లుచునుండు
తినగతినగ వేము తియ్యనుండు."

2. సా—పిశ్నితో పెట్టుకుంటే, మూకుడుకింద నిప్పాటి పోతోంది.

1. భ—ఆ మూకుట్లో ఏమిటి వొండుకుంటున్నారు?

2. సా—ఏమిటి చెప్పకో?

1. భ—చింతంబలి.

2. సా—నీ కెట్లా తెలిసింది?

1. భ—వాసన తెలియటంలేదూ?

2. సా—పసిగట్టాడ్రోయ్!

1. సా—పసిగడితే ఏం? వాళ్లూ వొండుకుంటారు.

1. భ—చింతంబలి తాగాల్సిందే, వేమారెడ్డి దొరక్కపోతే.

2. సా—దొరికితే?

1. భ—నావోళ్ళల్లా బంగారం కాదూ?

1. సా—ఎల్లా?

1. భ—పెద్దరెడ్డి సంతోషంతో మా కతురలక్షలిచ్చేస్తాడు.

2. సా—ఇప్పుడు సంతోషం లేదా?

1. భ—చిన్నకొడుకోసం మంచంపట్టి మగ్గిస్తోంటే.

2. సా—కొడు కెక్కడికి పోయాడు?

1. భ—రామాయణం అంతా విని, రాముడికి సీత ఏమవుతుందన్నట్టుంది! పెద్దరెడ్డి చిన్నకొడుకు వేమారెడ్డి ఇల్లూ వాకిలీ, పెళ్లాం పిల్లల్నీ విడిచిపెట్టి లేచిపోయాడయ్యా. బైరాగుల్తో తిరుగుతున్నాడు. ఆయన్ని పట్టుకుని మమ్మల్ని తీసుకురమ్మన్నారు. ఇంతేనా మీకు తెలిసింది, మీ సరువుసంగతి?

1. సా—

"వెదుకవెదుక దొరకు వేదాంతవేద్యంబు
వెదుకువాని దాను వెదుకుచుండు;
వెదుకనేర్చినట్టి వెరవర్లు గలరొకో
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ."

2. భ—నీ కాలు మొక్కుతాను బాబూ, వేమారెడ్డి విషయం చెప్పమంటే, వెర్రివిస్సన్న వేదాంత మెందుకయ్యా మాకూ?

2. సా—మీకే కాదయ్యా, లోకానికంతకీ ఈనాడు కావలసింది వేదాంతమే. అది లేకే ఈ కరువూ, ఈ కాటకం.

1. భ—అయితే వేదాంతం, వేదాంతం అంటావు. వున్నదంతా వూడ్చిపెట్టి నీకిచ్చి, తరవాత నోట్లో దుమ్ముకొట్టుకు పొమ్మంటావా? వున్నవాడి సొమ్ము పోతే వాడి మొహం చూసేదెవరు?

2. భ—తాచెడ్డ కోతి వనమెల్లా చెరిచిందని, నువ్వు బూడిద పూసుకున్నావని లోకమంతా బూడిదబుస్సన్నాలెల్లా అవుతారు ?

2. సా—

"ఇచ్చేవారల సంపద
హెచ్చేదేకాని లేమి ఏలా కలుగున్,
అచ్చెలమ నీళ్లు చల్లిన
విచ్చలవిడి నూరుచుండు వినరా వేమా !"

1. సా—

ధనము గూడబెట్టి ధర్మంబుసేయక
తాను దినక లెస్స దాచుగాక
తేనె నీగ కూర్చి తెరవరి కియ్యదా
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ !

1. భ—ఈ పద్యాలన్నీ మీ కెవరు చెప్పారు ?

1. సా—చింతంబలి చెయ్యమన్న వారే.

2. భ—ఎవరికీ అర్థంకాకుండా మాట్లాడమనికూడా వాళ్ళే చెప్పారా ?

2. సా—చెవులు మూసుకుంటే వినబడదు. కళ్ళుమూసుకుంటే కనబడదు. బుద్ధిలేకపోతే అర్థంకాదు.

1. భ—మీతో వాదనేసుకుంటే భళ్లున తెల్లార్తుంది. వేమారెడ్డి దొరకడు గీమారెడ్డి దొరకడు.

2. సా—ఆయన మీకు దొరకడు.

1. భ—ఎందుకని ?

2. సా—మాకే దొరకలేదు కనక.

1. భ—అయితే మీ గురువన్నారు ?

1. సా—దొరక్కపోతే గురువు కాకూడదా ?

2. భ—మరి మీ కీపద్యాలన్నీ ఎవరు చెప్పారు ?

1. సా—ఆనోటా ఆనోటా విన్నాం.

1. భ—మీరు వేమారెడ్డిని చూడలేదన్నమాట.

1. సా—ఎన్నిమాట్లు చెప్పాలి ? మేం చూడలేదు.

2. భ—ఈసంగతి మొదటే చెబితే ఈగొడవంతా లేక పోయేదిగా ?

1. సా—ఇప్పు డేం గొడవొచ్చింది ?

2. భ—ఈపాటి కింటికి పోయేవాళ్ళంగా.

2. సా—ఇంటి కెళ్ళడానికేనా పెద్దరెడ్డి మిమ్మల్ని పంపించింది ?

1. భ—దొరికితే బంగారంకణికె లిస్తానన్నాడు. దొరక్కపోతే నరుకుతానన్నాడు.

1. సా—ఆ బంగారం మేమిస్తాం, వేమారెడ్డి కనబడితే మాకు చూపిస్తారా ?

2. భ—బతుకుతెరువు లేక బలుసాకు తింటున్నారు. బంగారం పంచిపెడతార్ట ! మీకేం చెలచిత్తమా ?

1. సా—చిత్తం నిలపగలిగితే, వేమారెడ్డి మీకూ అక్కర్లేదు, మాకూ అక్కర్లేదు.

2. సా—వేళాకోళం అనుకుంటున్నారా, బంగారం చేసి చూపిస్తే ఏమిస్తారు ?

2. భ—బంగారం చేసేవాడికి మే మేమిస్తాం? పట్టపురాజే ఇయ్యలేడు.

1. సా—బంగారం చేసేవాడు పట్టపురాజుకంటె గొప్పవాడని వొప్పుకుంటారన్నమాట?

2. భ—చెయ్యగలిగితే.

1. సా—చేసి చూపిస్తే?

2. సా—ఇప్పుడు మేం చేసేది అదే. వాసనచూసి చింతంబలన్నావే, ఆ చింతంబలే బంగారు. వుప్పూ, పులుసూ కలిసి కుత కుత వుడుకుతోంటే కమ్మగా తిందామనుకున్నావు.

2. భ—చింతపండుతో బంగారం చెయ్యగలిగితే ఈ కరు వెందుకు, కాటక మెందుకు?

1. సా—వేమన్న చెప్పిందికూడా అదేనోయి పిచ్చివాడా!

"ఉప్పు చింతపండు నూరిలో నుండగా
కరు వదేల వచ్చె కాపులాగ
తాళకంబు నెరుగరో తగరంబు నెరుగరో
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ."

1. సా—

"బింబఫలము లుండ బిగుసైన గస నుండి
పసిడికొరకు తిరిగి పాట్లుపడిరి
సత్తు వెచ్చచేసి సాధింపలేరొకో
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ."

1. సా—

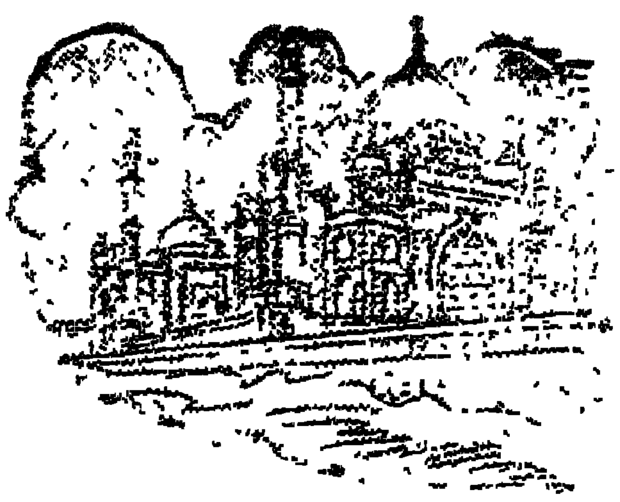
"ఇంగిలీక మహిమ హేమించనేరక
చిత్రపటము చేసి చెరచినారు
బొంతజెముడుపాల బొంగించనేరరు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ."

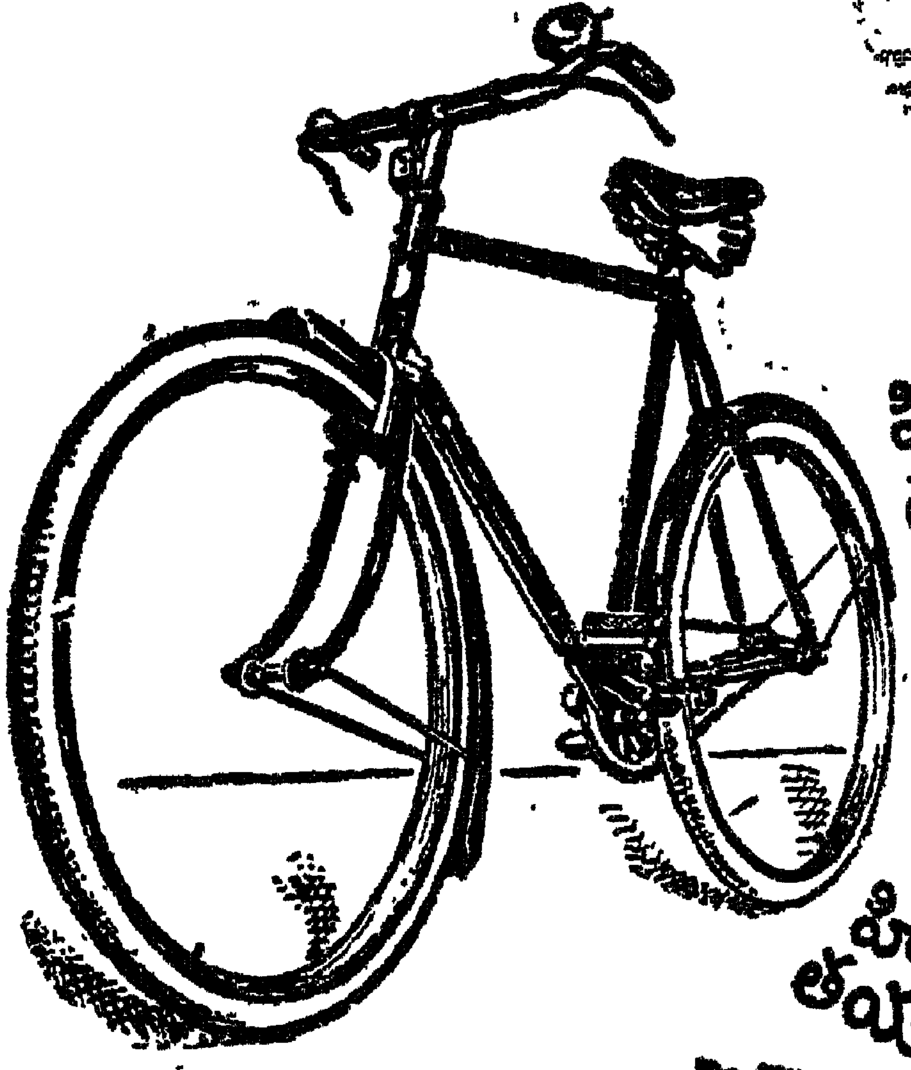
1. భ—వెర్రికుదిరినది, రోకలి తలకి చుట్టమన్నట్టుంది వీళ్ళ ధోరణి. మనదార్ని మనం పోదాం రారా బాబూ.

2. భ—వుండరా కాసేపు. అయితే చేసిన బంగారం ఏం చేస్తారు?

1. సా—అన్నం లేనివాళ్ళ కిస్తాం.

హింద్

హిందూ దేశములో తయారు చేయబడినవి

హిందూ దేశము కొరకు తయారు చేయబడినవి

హిందూ దేశస్థులచే తయారు చేయబడినవి

క్రొత్త హింద్ సైకిళ్లు యుద్ధపూర్వముకంటే ఎక్కువ పనితనము లతో ఇప్పుడు తయారుగా వున్నవి.

హిందూ దేశమందు విరివిగా సైకిళ్లను తయారుచేయు కంపెనీలలో మిక్కిలి పెద్దదగు హింద్ సైకిల్సు లిమిటెడ్ వారిచే తయారు చేయబడినవి.

HIND CYCLES LIMITED BOMBAY INDIA

HIND *India's Own*

హింద్ సైకిల్సు లిమిటెడ వారిచె తయారు చెయబడుచున్నది.

మదరాసు రాజధాని సోల్ యేజంట్లు (సంస్థానములు సహా)

డీలక్సు ట్రేడింగ్ కంపెని. 44 అల్లిమాల్ వీధి తిరుచునాపల్లి.

బ్రాంచి : 11 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

అన్ని చోట్లను దొరకును

HC. 12—TL

2. భ—బంగారం తింటారా?

1. సా—వెర్రివెంగళప్పా, బంగారంతో అన్నం సంపాదిస్తారు.

1. భ—మీకు ఇదికూడా వేమన్నే చెప్పాడా?

1 సా—అహా! ఆ మహానుభావుడు లోకాన్ని వుద్ధరించడానికి శిష్యులికి హేమకారవిద్య చెబుతున్నాడు.

2. భ—అందుకేగావును, ఇంట్లో బంగారం అంతా నాశనం చేశాడు.

1. సా—ఆయనకి బంగారం ఎందుకయ్యా?

2. భ—భోగందాని కియ్యడానికి.

2. సా—పిచ్చివాడా, ఏదోవిధంగా బీదవాళ్లకి బతుకు తెరువు చూపించడమే ఆయనమతం.

"ద్రోహబుద్ధినైన దొంగరికమునైన
సటలనైన సాహసముననైన
సంపదధికులవలన సాధించి ధనమును
బడుగునకు నొసంగ బాగు వేమ."

1. భ— గద్దల్ని కొట్టి కాకులి కేసినట్టు, కరణాన్ని కొట్టి కాపు కెయ్యమంటాడు.

2. సా—

"కాపు బల్మియున్న కరణాని కది బల్మి
కరణము బలిమెల్ల కాపుబల్మి
కాపు సంతసంబు కరణము సంతోష
మరసి చూడ లోకమందు వేమ."

1. భ—నావేసె పోదాం. ఆళ్లకి మతిపోతే నీకూ మతి పోయిందా? ఈ దొంగబైరాగిముండావాళ్లు లోకమంతా చెరుస్తున్నారు. సానికొంపలన్నీ వెదుకుదాం రా, అక్కడుంటాడేమో!

1. సా—

"ఎద్దునైనగాని యేడాది చెప్పిన
మాట తెలిసి నడుచు మర్మమెరిగి
మొప్పె తెలియలేడు ముప్పదేండ్లకునైన
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ!"

మ లి రం గం

[పున్నమనాటి వెన్నెల. రాజవేశ్య ఉద్యాన వనంలో సరోవరతీరంమీద చంద్రకాంతపీఠంమీద కూచుని నవయవ్వనవతి విశ్వసుందరి వీణాగానం చేస్తూవుంటుంది. తోడిరాగంలో విశ్వసుందరి తన్మయమయివుంటుంది. ప్రవేశం తల్లి]

తల్లి—నిండుపున్నమినాడు పండువెన్నెల్లో కూచుని ఏమిటమ్మా ఆ ఆలాపన ?

విశ్వ—(వీణ వాయిస్తూనేవుంటుంది.)

తల్లి—పిచ్చిపిల్ల! ఆ పిచ్చిరెడ్డాయనకోసం వాపోతోంది. ఎన్నాళ్ళో ?

విశ్వ—(వీణ వాయిస్తూనేవుంటుంది)

తల్లి—విశ్వం, విశ్వం, పిలుస్తోంటే పలకవేమే ? నీ తన్మయత్వం బంగారంగానూ. ఏమేవ్ ! పిల్లా !

విశ్వ—ఎవరదీ ? వొచ్చావా ? వేమారెడ్డీ ! ఎన్నాళ్ల కెన్నాళ్ళకి ? నీకోసమే కనిపెట్టుకుని కూచున్నాను ఇన్నాళ్ళనుంచీ. వొచ్చావా ! వొచ్చావా!

తల్లి—వెర్రిపిల్లా ! కలగంటున్నావేమిటే? నేనే. వేమారెడ్డిని కాదు. ఇల్లా చూడు.

విశ్వ—నువ్వా అమ్మా ! రెడ్డిగా రెక్కడే ? ఇల్లావొచ్చారు.

తల్లి—అది నీ భ్రాంతి తల్లీ. రెడ్డీలేదు గిడ్డీలేదు. ఆయనెందుకొస్తాడమ్మా ?

విశ్వ—వొచ్చారే. ఇప్పుడే ఇల్లా వెళ్లారు.

తల్లి—ఏ పెద్దరెడ్డివేగులవాళ్ళో ! అతనికోసం ఆకాశం, భూమీ గాలిస్తున్నారు.

విశ్వ—కాదమ్మా. మంచిగంధం, మల్లెపువ్వు కలిసిన చల్లని సువాసన విరజిమ్ముతూ, జరీకండువా జీరాడుతూ ఇల్లా వెళ్లారమ్మా, రెడ్డిగారు ఇప్పుడే.

తల్లి—చాదస్తపుపిల్లా. సలకా నల్లప్రాసే, ఆజానుబాహుడైన ఆ మనిషి నాకంటె కన్పడకుండా ఎక్కడికి పోతాడే ? అసలాయన మళ్లీ ఎందుకొస్తాడే ?

విశ్వ—వొస్తారమ్మా, వొస్తారు. తప్పకుండా వొస్తారు. ఈ క్షణంలో నాపాట వింటున్నారు, ఎక్కడో కూచుని.

తల్లి—నీ కెల్లా తెలుసు ?

విశ్వ—ఆయన చెప్పారమ్మా వెళ్ళిపోయేటప్పుడు. పౌర్ణమినాడు తోటలో కోనేటిదగ్గర చంద్రకాంతవేదికమీద పట్టుచీర కట్టుకుని, తలలో పారిజాతపూలు పెట్టుకుని, వీణమీద తోడిరాగం వాయించమన్నారు.

తల్లి—వాయిస్తే?

విశ్వ—తాను ఏ పర్వతారణ్యసీమలోనో వుంటే, ఆ నిండు చంద్రుడికేసి చూస్తూ, ఆ చంద్రఫలకంలో నా ప్రతిబింబం చూసి, ఆ వెన్నెలరాత్రిలో ఆకాశంలోంచి ప్రసరించే నా దివ్యగానం వింటానన్నారు.

తల్లి—ఆయ నెక్కడో దూరంగా వుంటే నీపాటాయన కెల్లా వినబడుతుందే ?

విశ్వ—ఆయన యోగాభ్యాసం చేస్తున్నారమ్మా. దూర శ్రవణం సాధిస్తే ఎక్కడి శబ్దం కలిగినా వినబడుతుంది.

తల్లి—చాదస్తం.

విశ్వ—కాదమ్మా ! చూడు, అదుగో, ఆ చంద్రబింబంలో ఆయనప్రతిబింబం కనబడ్డంలేదూ ?

తల్లి—ఎంత అమాయకపు పిల్లవే తల్లీ ! చంద్రుడిలో మచ్చ చూసి వేమారెడ్డిచిత్రం అంటావేమిటే ?

విశ్వ—అవునమ్మా ! నీకు తెలియదు. వీణాగానం అంటే ఆయన కెంతో యిష్టం. అందులోనూ, నేను తోడిరాగం వాయిస్తూ వుంటే ఆయన మనిషీ, మనసూకూడా అల్లాడిపోయేవారు. "విద్యల లోపల నీతియు, వాద్యంబులలోపల వీణ" అనేవారు. వోమాటు సభలో నేను తోడి వాయిస్తోంటే సభవారికి అంటలేదు. రెడ్డిగారు మాత్రం ఎంతో మెచ్చుకున్నారు. సభవారి కింపుకానిది మీ కెల్లా నచ్చిందన్నాను. "దున్నపోతునకును తోడిరాగం బేల"అన్నారు.

తల్లి—తోడే ప్రాణాలు తోడే, అదేం రాగమే ఆయాసపు రాగం. సుఖమైన సావేరి, గంభీరమైన కాంభోజి వుండగా.

విశ్వ—అమ్మా ! చిత్తవృత్తినిబట్టి రుచులు. సంగీతంలో కూడా అంతే. ఆధ్యాత్మిక సాధనకి అసంతృప్తి కారణం. పరమ కల్యాణవసతి ఈ ప్రపంచంలో వున్నవన్నీ చాలక, ఏదో లేనిదాని కోసం, స్థూలదృష్టికి లభించని, చెప్పలేని ఏదో అవ్యక్తవస్తువుకోసం పెనుగులాడే యోగిహృదయంలో వున్న అతృప్తి ప్రకటించడానికి తోడిరాగంకంటే మరోరాగం లేదంటారు వేమారెడ్డిగారు. అంతే కాదు. అందులో జుగుప్స వుంది, మానవజీవితం పరిమితివల్ల కలిగే అశక్తిలోంచి జన్మించిన దైన్యం, అంతటితో వొదిలిపెట్టని కార్య దీక్ష, అన్నిటినీ మించిన ఆత్మస్వాతంత్ర్యానురక్తి ప్రకటించడానికి తోడికి తోడెవ్వరమ్మా !

తల్లి—ఇన్ని శ్రీరంగనీతులూ చెప్పే పెద్దమనిషి సానివాడ కెందుకొచ్చేవాడే ?

విశ్వ—సంగీతం వినడానికి, నృత్యం చూడడానికి; సానులతో సరసాలకి కాదు.

తల్లి—మరి గంటలకొద్దీ మీరిద్దరూ తోట్లో ఏం చేసేవారే ? పెద్దరెడ్డి చిన్నకొడుకుగదా, ఈవేళ కాకపోతే రేపు, తొందరేమి టని వూరుకొన్నాను. పిచ్చిమొద్దా !

విశ్వ—నీకు తెలియదమ్మా ! నీవిద్య అంతా విటులకోసమే అనుకుంటావు. అసలు విద్య రసికులకోసం. రసికులంతా విటులు కావలసిన అవసరం లేదంటారు వేమారెడ్డిగారు. అసలు స్త్రీలంటేనే ఆయనకి అసహ్యం.

"చదువులందు పాడిమొదవులందును స్త్రీల
పెదవులందు రాజ్యపదవులందు
ఆశ లుడిగినట్టి యయ్యలు ముక్తులు"

అన్నారు వోమాటు. మొదట నాసంగీతం విని మనింటి కొచ్చారు. తర్వాత మా ఇద్దరికీ మంచి స్నేహం అయింది. మోహంలో పడిపోతున్నారు స్వామీ అంటే :

"కామి గానివాడు కవిగాడు రవిగాడు
కామిగాని మోక్షగామి గాడు."

అన్నారు.

తల్లి—వోమాటకీ వోమాటకీ పొంతు కుదరకుండా అవేమి నీతు లమ్మా ! నువ్వు మెచ్చుకోవలసిందే.

విశ్వ—అమ్మా ! నీరోజుల్లో నువ్వు నిజంగా ఎవర్నన్నా రసి కుల్ని చూశావా ?

తల్లి—నీకేంతా పెద్దగొప్పతంత్రికంటూ రసికులంటావా ? వేలకి వేలు గుప్పించేవాడు.

విశ్వ—వేలు కాదమ్మా. నీ విద్య మెచ్చుకుని, అందులో లీనమై తన్మయత్వం పొందినవార్ని.

తల్లి—నీమాటలు నా కర్థంకావడం లేదే. ఏదో నేనున్నన్నాళ్లూ ఎల్లాగో బతుకుతావు. తర్వాత నీగతేమిటో ?

విశ్వ—నీకు తెలియదమ్మా ! నువ్వెన్నడైనా ఒళ్ళు మర్చి పోయి వీణె వాయించావా ?

తల్లి—నే నెప్పుడూ నీకుమల్లే ఒళ్ళు మర్చిపోలేను.

విశ్వ—అదేనమ్మా ! వేమన వలచిన విశ్వసుందరికీ, లోకంలో సామాన్యసుందరీమణులకీ భేదం. మా గురువుగారు ఒళ్ళు మర్చి పొమ్మన్నారు.

తల్లి—సరి ! సరి ! విటుడైంది, రసికుడైంది. ఇప్పుడు గురువు గాడా ?

విశ్వ—

"గురువు లేక విద్య గురుతుగా దొరకదు
నృపతి లేక భూమి తృప్తికాదు."

తల్లి—నీకథంతా చిత్రంగా వుందే.

విశ్వ—ఇంకా చిత్రం చూతువుగాని :

"నందనసంవత్సరమున
బొందుగ కార్తీకశుద్ధపున్నమనాడే
వింధ్యాద్రి సేతుబంధన
సందున నొక వీరు డేలు చాటర వేమా !"

కడరంగం

[ఉదయరాగంలో పర్వతారణ్య సీమ. గుహా ముఖంలో వో ఆశ్రమం. మొదటిరంగంలో... ఒకటవ సాధకుడు రాతి తిన్నెమీద దిగంబరుడైన సన్యాసిగా ఆసనంమీద వుంటాడు. పక్కనే రెండవ సాధకుడు శిష్యుడై సూర్యోదయం చూస్తూవుంటాడు. పక్కన పూలవనంలో మాలదాసరి మొక్కలకి నీళ్ళుపోస్తూ వుంటాడు. ప్రవేశం ఇద్దరు వేగులవాండ్రు.]

సన్యాసి—

వేమ నను యోగి వెలసె లోకములోన
ప్రజల విడుదు పుణ్య పురుషులార
ప్రజల విడిన యంత భుక్తిముక్తుల నిచ్చు
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ!

ఒకటో వేగులవాడు—పిల్ల తప్పాదియ్యా! ఎక్కడికెళ్ళినా పిల్లోడే. ఇంకా తెల్లారలేదు, అప్పుడే ఈ కొండగుహాకాడ ఎవడో "వినర వేమ" అంటున్నాడు.

రెండో వేగు—ఎవరయ్యా మీరు? ఈ కొండగుహాలో ఏం చేస్తున్నారు?

శిష్యుడు—ఇది శ్రీ వేమనయోగి మాయమైనచోటు. వారు ఈ గుహాలోపలికి వెళ్ళి తిరిగి రాలేదు. అందుకని మేం ఇక్కడ మఠం ఏర్పాటుచేసుకొని వుంటున్నాం. వీరు వేమనయోగివద్ద ఉపదేశం పొందిన శిష్యులు.

ఒకటో వేగు—ఏం ఉపదేశం?

శిష్యు—తత్వం.

ఒకటో వేగు—అంటే?

శిష్యు—అదే! నువ్వు అదే నన్నమాట. నేనూ అదే నన్నమాట.

ఒకటో వేగు—నువ్వేమిటి? నేనేమిటి? అదేమిటి? ఇక్కడాపి చెప్పరాదే?

శిష్యు—ఆపది కాదయ్యా. అది ఎవరికీ అందనిది.

రెండోవేగు—ఆయన మాట్లాడ్డేం?

శిష్యు—వారు యోగులు. అనవసర ప్రసంగం చెయ్యరు. వేమనయోగిసందేశం శిష్యులికి బోధచేస్తారు.

ఒకటో వేగు—పొద్దున్నే చలేస్తోంటే గుడ్డాగిడ్డా లేకుండా అల్లా కూచున్నాడేం?

సన్యాసి—

తల్లి గర్భమందు తా బుట్టినప్పుడు
మొదలు బట్టలేదు తుదను లేదు
నడుమ బట్టగట్ట నగుబాటు గాదొకో
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ.

శిష్యు—వారు దిగంబరస్వాములు.

ఒకటో వేగు—ఆయన ఏం చేస్తారు?

శిష్యు—ఇందాకా చెప్పలేదూ? వేమనయోగి మతం లోకంలో ప్రచారం చేస్తారు.

రెండో వేగు—ఇదో కొత్తమతమా?

శిష్యు—కొత్తదే, అనుసరిస్తే.

ఒకటో వేగు—అనుసరించటానికేం చెయ్యాలి?

శిష్యు—కొన్ని చెయ్యాలి, కొన్ని చెయ్యకూడదు.

రెండో వేగు—చెయ్యవలసిన దేమిటి?

శిష్యు—గురువుని నమ్మాలి.

రెండో వేగు—ఎవరా గురువు?

శిష్యు—వేమనయోగి.

ఒకటో వేగు—ఆయ నేడీ?

శిష్యు—ఈ గుహలోకి వెళ్ళివున్నారు.

ఒకటో వేగు—వెళ్ళినట్టు నాకు గుర్తేమిటి?

శిష్యు—వెడుతోండగా వీరు చూశారు.

రెండో వేగు—మాకు నమ్మకం ఎల్లా?

శిష్యు—నమ్మకంలేని దొరకి సుఖం తక్కువట. నమ్మకం లేకపోతే మతమే లేదు.

ఒకటో వేగు—ఆ నమ్మకానికి ఆధారం అక్కర్లేదూ?

శిష్యు—భక్తి ఉంటే సరి.

రెండో వేగు—ఎవరిమీద?

శిష్యు—ఈశ్వరుడి మీద.

ఒకటో వేగు—వుంటే?

శిష్యు—మంచిది.

రెండో వేగు—ఎవరికి?

శిష్యు—అందరికీనూ. లోకానికి.

రెండో వేగు—లోకంమంచి నా కెందుకయ్యా?

శిష్యు—నువ్వే లోకంగనక. నీలోనే ఈశ్వరు డున్నాడు గనక.

రెండో వేగు—నాలో ఈశ్వరుడుంటే నాకు కనబడడేం?

సన్యాసి—

"నిన్ను జూచెనేని తన్ను తా మరచును
తన్ను జూచెనేని నిన్ను మరచు
నే విధమున జనుడు నెరు నిన్ను దన్నును
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ!

ఒకటో వేసు—వా డెవడు, నీళ్లు తెస్తున్నాడు?

శిష్యు—వాడు మాల దాసరి. ఈ ఆశ్రమంలో వుంటాడు.

రెండో వేసు—మాలాళ్లూ, మాదిగాళ్లూకూడా ఈ మతంలో చేరొచ్చునా?

సన్యాసి—

"మాలవాని నేల మహిమీద నిందింప
నొడల రక్తమాంస మొకటిగాదె
వానిలోన మెలగువాని కులం బేది
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ."

రెండో వేసు—అల్లా అయితే బాపనోళ్లూ గీపనోళ్లూ ఈ మతంలో ఎల్లా చేర్తారు?

శిష్యు—ఇందులో కులాలు లేవు.

సన్యాసి—

"ఉర్వివారి కెల్ల నొక్క కంచము బెట్టి
పొత్తుగుడిపి కులము పొలియజేసి
తలను చేయిబెట్టి తెగనమ్మ జెప్పరా
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ."

రెండో వేసు—ఇన్ని పద్యాలు ఇంత చక్కగా చెప్పాడు, వేమన కవీశ్వరుడా, యోగీశ్వరుడా?

శిష్యు—జ్ఞాన ప్రచారానికి కవిత్వం ప్రయోగించిన యోగీశ్వరుడు.

రెండో వేసు—ఈయనకి గురు వెవ్వరు?

శిష్యు—లంబికాశివయోగి.

రెండో వేసు—అంటే?

శిష్యు—అదో పేరు. లంబికా యోగం అంటే నాలుక ముక్కులో ప్రవేశపెట్టడం.

ఒకటో వేసు—పసవుల్లా అదేమిటయ్యా?

శిష్యు—పసవులు పైనించి ప్రవేశపెడతాయి. లంబికా యోగులు లోపల్నించే నాలుక నాసికారంధ్రంలో ప్రవేశపెడతారు.

ఒకటో వేసు—పెడితే?

శిష్యు—అది హఠయోగంలో వో భాగం. నాలుక శిరోరంధ్రంలో ప్రవేశపెడితే భ్రూమధ్యమందు యెడమప్రక్క చంద్రస్థానం వుంటుంది. ఆ చంద్రస్థానం నాలుకకి అంటితే వో అగ్ని పుడుతుంది. ఆ వేడితో అక్కడవుండే అమృతం కరిగి స్రవిస్తుంది. అది తాగితే యోగికి రోగం, రొష్టూ వుండవు.

రెండో వేసు—అది చేసే దెల్లా?

శిష్యు—అదే సాధన.

ఒకటో వేసు—ఇది అందరూ చెయ్యగలరా?

శిష్యు—సశ్రమవల్ల చెయ్యొచ్చును. పూర్వపుణ్య పరిపాకం వల్లకూడా సాధనలేకుండా సిద్ధి లభించవొచ్చు. అనేకరకాల సాధనలుంటాయి. ఇవన్నీ ముక్తికి మార్గాలు. ఏవరిమార్గంలో వారు ముక్తి సాధించవొచ్చును.

ఒకటో వేసు—ముక్తి అంటే?

సన్యాసి—

"బయలున సర్వము బుట్టును
బయలందే లీనమగును బ్రహ్మంబనగా
బయలని మదిలో దెలిసిన
బయలందే ముక్తి బట్టబయలుగ వేమా?

శిష్యు—తన్ను తా నెరిగిన తానె బ్రహ్మంబు.

ఒకటో వేసు—ఎరగ లేకపోతే?

శిష్యు—సంసారంలో కర్మయోగిగా వ్యవహరించడం మంచిది. దానికి వేమనయోగి ఏడు నియమాలు చెప్పాడు.

రెండో వేసు—అవి ఏమిటి?

శిష్యు—ఇందాకా వొకటి చెప్పాను. సర్వభూతాల్ని ఆదరించాలని. అది చెయ్యకలసినపని. చెయ్యగానివి కూడా వున్నాయి.

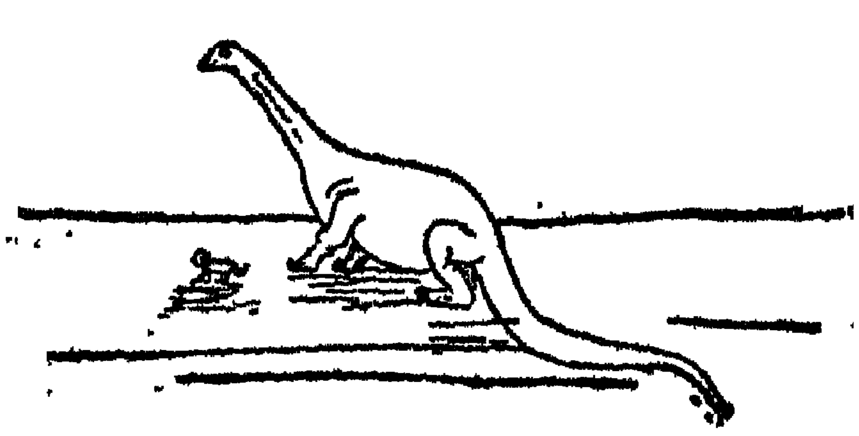
రెండో వేసు—ఏమిటి!

శిష్యు—దొంగతనం; హింస; రోషగించుకోడం; ఇత్యాదులు.

రెండో వేసు—అటువంటివాళ్లు వుంటారంటావా!

సన్యాసి—

భూమిలోన పుణ్యపురుషులు లేకున్న
జగము లేల నిల్చు పొసగలుగాక
అంత తగుచు దొరక రాజనాడనుగాని
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ.

ఆంధ్రులు-వారి చిత్రకళ

✻

= శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి =

అజంతా మనది. అమరావతి మనది. అంగకరవాటు అంగనామణి మనవాళ్లు శిల్పించిందే. అయితే మనం ? మనము ఏం చేస్తున్నామూ అని. మనవాళ్లు-పూర్వులు-మహోన్నతులు.

మహోచ్ఛదశ నందుకున్నది ఆంధ్రజాతి చరిత్ర. ఆంధ్రశిల్పచరిత్రే భారతశిల్పచరిత్రయి దూరప్రాచ్యానగూడ తన బాంధవ ముద్రలు నిలుపుకున్నది.

అయితే మన కాలాన ఆంధ్రచిత్రకళ ఏ స్థితిలో ఉన్నదీ అన్నది ప్రస్తుత విషయము.

రవీంద్రు డుదయించినాడు. ఒక క్రొత్త వెలుగు సారస్వతాదికళల్లో వెల్లివిరిసింది. అవనీంద్రుడు మేలుకున్నాడు. మంత్రదండము వలె తన కుంచె కదిపినాడు—నందలాలు, అసిత్ కుమారహల్దార్, ప్రమోద కుమార చటర్జీ, ఉకీలుసోదరులు, చౌకతాయి, రాయచౌదరి, వెంకటప్ప, ముకుల్ దేవు మొదలైనవారు ప్రభవించినారు.

దిగ్గజాలవంటివారు!

వేనకువేలు చిత్రాలు రచించి భారత జాతీయచిత్రకళా పునరుద్ధరణకు బద్ధకంకణులయారు. వీరు తమ మహోన్నతమైన చిత్రాలవల్ల ఖండాంతరాలలోగూడ భారతీయచిత్రకళకు శాశ్వతమైన పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాయించారు.

ఆ మహోదయానికి మనవాళ్లూ మేల్కొన్నారు. జరగవలసినంత కృషి జరగకపోయినా మనవాళ్లూ అనల్పమైన కళాసేవ చేశారు. జరిగిన కృషి పరామర్శచేసికొని ముందు చేయవలసిన పని నిర్ణయించుకోవటము కర్తవ్య మనుకుంటాను.

మిగతా సారస్వతాదికళల్లో ఆంధ్రులు చేసిన కృషికి ఎప్పటి కప్పుడు విలువలుకట్టుకుంటూ చక్కని విమర్శలు బయలుదేరినవి. అనుకూలమైన ప్రచారము జరుగుతోంది. అదేమి పాపమో, ఆంధ్రచిత్రకారుల కృషి ఒకచోటా వ్రాయబడదు. ఆంధ్రదేశములో చిత్రకళేమున్నది నే స్థితికి వచ్చింది. అది నేను వప్పుకోను.

కళాపరంగా మనపెద్దలు చేసిన కృషికి సరైన విలువలు నిర్ణయించుకునే సమయము యిప్పుడు వచ్చిన దనుకుంటాను. ముప్పది సంవత్సరాలుగా ప్రారంభమైన మన ఆంధ్ర చిత్రకళోద్యమంలో విజయస్తంభాలవంటి వారిని పట్టిచూపటమే ఈ నావ్యాసము యొక్క ఉద్దేశ్యం.

ఒక్క విషయము.

ఈ కళాప్రవంతికలో ఒక క్రొత్తపాయ పరిపుష్టమై వచ్చి కలుస్తోం దిప్పుడు. సమానాశయులైన కొందరు యువచిత్రకారుల పూనికలు పూర్తిగా ఫలించే సూచనలు విరివిగా కనిపిస్తున్నాయి నేడు. ఉత్తమశిల్పులయు, ఉదారకళావేత్తలయు, కవులయు ఆశీర్బల మున్నది వారికి. ప్రాక్ప్రతీచీ సంప్రదాయాలు బాగా అవగాహన చేసికొని వంగీయులూ, మనవాళ్లూ—కళావ్యవసాయంలో కొంగ్రొత్త కొంద్రలు పోసినవారిసే ఆదర్శముగా ఉంచుకొని ఏటేటా క్రొత్తబొమ్మలు వేస్తూ ప్రదర్శించి ప్రజాదరణ పొందుతున్నారు. వారు లోలో మననంచేసుకుంటూ వచ్చిన అభిప్రాయాలకి ప్రతినిధులే ఇందులోని భావా లని మనవిచేస్తున్నాను.

⁂

ఆంధ్రచిత్రకళకు మూలపురుషుడు కీర్తిశేషులు శ్రీ దామెర్ల రామారావుగారు. పరాయిప్రభుత్వంవల్ల జాతీయంగా కళలు పూర్తిగా క్షీణదశకు వచ్చిన ఆ రోజుల్లో ఏ చిత్రకళాసంప్రదాయమూ సజీవంగా లేదు. ఉన్నా, దానికి గౌరవములేదు. చదువుకున్నవాళ్లకు, మర్యాదస్థులకు చిత్రరచనతో జోక్యంలేని రోజు లవి. రెంబ్రాంటు ప్రతిభాశాలి ఉన్నా నాటకకంపెనీల్లో కర్టెన్లు వేసుకుంటూఉండేవాడు. చిత్రకళలో అభిరుచి చూపించడము ఆనాడు పిల్లల్లో మంచిలక్షణము కాదు. అందుకనే రామారావుగారిని బొంబాయిచిత్రకళాశాలకు పంపవలసిందని కూల్డ్రేగారివంటి మహనీయులు సలహాయిస్తే వారి తండ్రి అభ్యంతర పెట్టారుట. ఆ పరిస్థితుల్లో రామారావుగారు చిత్రకళాదీక్ష పూని ఆకళకు ఒక నాగరికలోకంలో రంజకత, సంఘములో గౌరవమూ తీసుకువచ్చారు. నావంటి అనేకమందికి చిన్నతనములో బొమ్మలువేయాలనే ఔత్సుక్యము కలిగిందంటే ఆనాడు ఆయన చిత్రకళకు తీసుకువచ్చిన మహనీయ గౌరవమే కారణమంటాను.

రామారావుగారు అపారమైన కళాసృజనాశక్తి కలవారు. పాశ్చాత్యకళారీతులకు ప్రధానంగా ప్రోద్బలము యిచ్చే బొంబాయి కళాశాలలో విద్యనభ్యసించినా ప్రాచీన భారతసాంప్రదాయాలు అవగతంచేసుకోవాలనీ, విశిష్టమైన ఆంధ్రచిత్రకళాసంప్రదాయము ఒకటి నెలకొల్పాలనీ తపించినాడు. కళాశాలల్లో సాధారణంగా నేర్పే రూపరచనాసాధనలో కాలము వృథాచేయక మొదట్నించీ తీవ్రమైన కళావేశంతో ఉత్తమ చిత్రరచనా సాధనలో దీక్షితుడైనాడు.

ఈయనకు సాముదాయిక చిత్రకల్పనలో ప్రత్యేకము ప్రాభవమున్నది. అందుకుగాను అందమైన స్త్రీ పురుష నగ్న సంపూర్ణ రూపరచనలు అపారముగా చేసినాడు. ఉత్తమ చిత్ర రచనకుగాను ఆయన అనేక విషయములు స్వయముగా ఆలోచించి నిర్ణయించుకోవలసి వచ్చింది. నేర్చుకొన్నది పాశ్చాత్య శిల్ప విధానము. స్థాపించ వలసి వున్నది ఆంధ్ర చిత్రకళా సంప్రదాయము. అయినా రేఖల్లో, ఆభరణాలూ అలంకారాల్లో, వర్ణవిన్యాసంలో, మూర్తికల్పనలో అన్నిటా ఆంధ్రత్వం వెల్లివిరిసేటట్టు చక్కని ఒక సాంప్రదాయము సృష్టించగలిగినాడు.

మొదట్లో వీరి బొమ్మల్లో ఉన్న పాశ్చాత్య వాసనలు తరవాత తరవాత బొమ్మలలో చక్కగా సంస్కరింపబడుతూ వచ్చినవి. కాని వీరి భావాలు పరిపక్వమై, సాధన ఫలించి చేసిన ఉత్కృష్ట రచనలు చూసే భాగ్యానికి ఆంధ్రదేశము నోచుకోలేదు. చాలా చిన్న వయసులోనే, కళాశాలనుంచి వచ్చిన రెండు మూడు సంవత్సరములలోనే అపారమైన కళాకృతులు నిర్మించి అసువులు బాసినారు.

వీరి బొమ్మల్లో నందిపూజ, పుష్పాలంకారము, బావికద్ద, రామవనవాసము, కైకదురాలోచన మొదలైనవి గొప్పబొమ్మలు. ఇవిగాక అనేక పెన్సిలుస్కెచ్చిలు, ప్రకృతి దృశ్య చిత్రములు రచించారు. గోదావరీ, పాపికొండల ప్రాంతాల ప్రకృతిరామణీయక దృశ్యాలు ఈయన చిత్రించారు. వీరి రూపచిత్రాల్లో టాగూరు పెన్సిలుచిత్రము అత్యుత్తమమైనది.

ఇప్పటికే ఖండాంతరాల్లోకూడ ఈయన కీర్తి ప్రాకినది. నాలుగు కాలములపాటు బ్రతికి ఈయన తనివితీరా చిత్రరచన చేసి ఉన్నట్లైతే ఎట్లుండేడిదో అని తరచు అనుకుంటూవుంటాను.

రామారావుగారి తరువాత ఆయనవలెనే ఆ గోదావరి తల్లి చల్లని ఒడిలో పెరిగిన ఇంకో పవిత్ర హృదయుని కళాతపస్సు నివేదిస్తాను.

ఆ రోజుల్లో రాజమండ్రి కళాశాల ప్రిన్సిపాలు ఆస్వాల్డు కూల్డ్రేగారు. ఆయన కవి, గాయకుడు, చిత్రకారుడు. పవిత్ర భారతదేశానికి పూజావినమ్ర హృదయంతో, ఆరాధనా వినీత హస్తాలతో వచ్చిన కొద్దిమంది పాశ్చాత్య ఋషి పుంగవులలో ఈయన ఒకరు. సుందరములైన గోదావరీతీరస్థపుణ్యభూములకు ఈయన తన జీవితము అంకితముచేసినాడు. జాతీయములైన అనేకవిషయాలు-మనకు పాతపడిపోయినవి-ఆయనకు ఒక క్రొత్తవెలుగులో కనుపించేవి. పల్లెపదాలు, గంగిరెద్దాటలు, తోలుబొమ్మలు, వీధిభాగోతములు, చక్కభజనలు, పల్లెపట్టులకు సంబంధించిన అనేకపండుగలు, తిరుణాళ్లూ ఈయనకు కళామయాలుగా ఉండేవి. ఈ విషయాలు అనేకంగా ఆయన తన కావ్యాల్లో, కథల్లో, బొమ్మల్లో పొదగటమే కాక తన శిష్యులలో కొందరు భావుకులైన యువకుల లేతహృదయాల్లో నాటారు.

ఆయనకు ప్రియశిష్యులై ఆభావాలతోనే పెరిగిన కవీ, చిత్రకారుడే శ్రీ అడివి బాపిరాజుగారు.

ఉత్తమశిల్పలక్షణాలు గల ప్రతియువక చిత్రకారుని హృదయంలోనూ జ్యోతిలా వెలుగుతూంటా డీయన. బందరు ఆంధ్ర జాతీయకళాశాలలో శ్రీ ప్రమోదకుమార చటోపాధ్యాయుల పాదాలమ్రోల నాలుగు సంవత్సరములు చిత్రవిద్య నభ్యసించారు. ప్రత్యేకము గురువుగారి శిల్ప సాంప్రదాయము ఎంత యిష్టమైనప్పటికిన్నీ ప్రాచ్యశిల్ప చిత్రకళా సాంప్రదాయాలు యావత్తూ జీర్ణించుకున్న భావుకుడు గనక ఒక విలక్షణమైన ఓజస్సుతో చిత్రకల్పన చేస్తారు. హిమాలయ మహోన్నత శిఖరాల కందని ఎక్కడో దివ్యానంత పథాల విహరించే పవిత్రభావాలకి ఆలయాలంటాను వీరి చిత్రాలు.

శిల్పసమయ సమ్మితంగా లలితంగా ఉంటాయి వీరి బొమ్మలు. ఉత్తములైన తెలుగు కవుల కావ్యాలకు వీరు బొమ్మలు వేశారు. విశ్వనాథవారి కృతులకు, ఎంకిపాటలకు వీరి బొమ్మలు చాలాప్రసిద్ధమైనవి. శ్రీరామచంద్ర అప్పారావుగారి 'ఉపాసన'లో వీరి బొమ్మలు ఒక క్రొత్త విన్నాణము కలవి.

వీరి బొమ్మలలో ఆంధ్రత్వము వెల్లివిరిసి ఉంటుంది. మూర్తికల్పనలో, భంగిమల్లో, అలంకార రచనలో అపారమైన [illegible] చూపిస్తారు. అనేక కళల్లో ఈయనకు ప్రవేశమున్నది. ఆ ఛాయలు ఈయన బొమ్మల్లో కనిపిస్తవి. మంచి రేఖాపాండిత్యము గలవాడు. [illegible], దిద్దుకోటము ఉండదు. నేర్చుకున్నవచ్చునదకాదు ఈయనలోని కళావిశేషము. ఈయన కళామూర్తి, రసమూర్తి, అమృతమూర్తి. ఈయన కృతులు ప్రాణబాల, శశికళ, విద్య-అవిద్య, ఉదయసంధ్యానృత్యము, బృందావనగీత, ఆరాధన, సూర్యదేవ మొదలైనవి.

సాధారణముగా ప్రతి చిత్రకారుని లోనూ ఉపజ్ఞతో నిరంతరము కృషిచేస్తే సాధించేవిశేషము కొంత ఉంటుంది. కొంత అత నసుకోకుండా, అతనికే తెలీకుండానే రచనల్లో ప్రస్ఫుటమాతూంటుంది. అది పూర్వజన్మసుకృతలబ్ధ మన్నమాట. అది నేర్చుకున్న వచ్చునది కానిది. కాని, ఆ పాలు ఎక్కువ ఉన్నకొద్దీగాని అతని చిత్రకారహోదా పెంపకము కాదు

బాపిరాజుగారివలెనే ఆవిధంగా ఉన్నత శ్రేణికి చెందిన ఇంకొక మహోన్నతాంధ్ర చిత్రకారుడు శ్రీ వి. ఆర్. చిత్రాగారు.

వీరు శాంతినికేతన కళాక్షేత్రములో చిత్రకళ నభ్యసించినారు. ప్రసిద్ధవంగచిత్ర కారులు శ్రీ నందలాలు బోసుప్రియశిష్యులు. పరిశ్రమల శాఖాధికారిగ మద్రాసుప్రభుత్వ చిత్రకళాశాలలో అనల్పమైన కృషిచేశారు. ప్రస్తుతము చెన్నరాష్ట్రి పరిశ్రమలశాఖ డెప్యూటీడైరెక్టరుగా ఉన్నారు.

కళాపరంగా ఎన్నికలలు కన్నా కార్యరంగంలో మంచినిర్వాహకులు. 'శిల్పి' అనే కళలకు ప్రత్యేకమైన ఒకపత్రిక ఆంగ్లమునా, తెలుగులోనూ నడుపుతూ అనల్పమైన కళాసేవ చేస్తున్నారు.

వీరి చిత్రాల్లో అజంతా, మొగలు, రాజపుత్ర సాంప్రదాయాలకు సంబంధించిన ప్రోద్బలమేగాక అన్ని జానపదకళల తాలూకు విజ్ఞానములూ విరివిగా కనిపిస్తాయి. రవీంద్రుని కవిత్వము, కళోపదేశములు బాగా ఆకళింపు చేసికొన్నవారు. ఆ సంస్కృతి, పరువము వీరి బొమ్మల్లో ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. చైనా, జపాను మొదలైన విశాల ప్రాచ్యదేశీయ చిత్రకళా శిల్పకలు చక్కగా జీర్ణించుకున్నారు. "చిత్రమాల" అనే పేరులో తమ ప్రసిద్ధ చిత్రములు కొన్ని ఒక ఆల్బముగా ప్రచురించి కళాభిజ్ఞుల ప్రశంసలను బహుళముగా అందుకున్నారు.

ప్రకృతిదృశ్య చిత్రరచనలోకూడ వీరికి అద్వితీయమైన స్థానమున్నది. వీరి హిమాలయదృశ్యచిత్రాలు ఆ నగశృంగాల వలెనే మహోన్నతకళావిలసితాలు.

ప్రకృతిదృశ్య చిత్రరచనలో జాతీయమైన ఒక చక్కని సంప్రదాయము వీరు స్థాపించినట్లయినది. నికలాస్ రోయిరిక్కువంటి విశ్వకళావేత్త ఈయన హిమాలయప్రకృతి దృశ్యాలు మెచ్చుకుంటూ ఆ ఆల్బమునకు పరిచయము వ్రాశారు. ఇవిగాక ఇటీవలి వీరి జైలులోని చిత్రములు ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము కలవి.

విలియమ్‌మోరిస్‌వలెనే కళలు నిత్యజీవితములో చక్కగా ఉపయోగపడాలనే మహాదాశయమును కార్యరూపమున పెట్టుతున్న మహనీయకళాశిల్పి.

చిత్రాగారి తరువాత పేర్కొనవలసిన వారు శ్రీగుఱ్ఱం మల్లయ్యగారు. వీరు బందరు జాతీయకళాశాలలో విద్యనభ్యసించినారు. చటర్జీగారి సాంప్రదాయములోవారే. కాని వీరిలో ఇంకొక సంపర్కము వచ్చిపడినది. నవ్యభారత చిత్రకళా ప్రతిష్ఠాపకులైన శ్రీఅవనీంద్రుని పజ్జనుంచి చిత్రకళ నభ్యసించే మహద్భాగ్యము కలిగినది వీరికి. ఆ సంస్కారము చక్కని బొమ్మలు వేయించినది.

ఆంధ్రకురుక్షేత్ర మనదగిన పల్నాడుకు నడిబొడ్డయిన మాచర్ల వీరి కాపురస్థలము. ఆ పరిసరాలే ఎవరికైనా అద్భుతమైన చైతన్యము కలిగిస్తాయి. మేము నాగార్జున కొండకు వెడుతూ మాచర్లలో చెన్నకేశవుని ఆలయము దర్శింపబోతిమి. చంద్రభాగానది ఒడ్డున ఆ ఆలయమున్నది. నల్లరాయి మైనము వలె మలచినారు అద్భుతమైన శిల్పస్తంభాలుగా ఆ గుడికి. ఆ వూరి ఒక రైతు ఆ ఆలయ నిర్మాణవిశేషాలు కట్టుకథలుగా చెప్పినాడు. వీరవైష్ణవశిఖామణి అయిన బ్రహ్మనాయుడు మాకన్నులముందు తాండవించినాడు. ఆ బజారులోనే మల్లయ్యగారి ఇల్లు.

మల్లయ్యగారి తూలిక పల్నాటి వీరాభిమన్యుడు, ఉత్తర అయిన "బాలుడు-మాంచాల"బొమ్మను ప్రసవించింది. ఆవీరయువదంపతులను దేశము మరిచిపోదు. "బాలుడు—మాంచాల" బొమ్మను కళాలోకముమరవలేదు. పల్నాటి వీరచరిత్రలో రసవత్తరమైన ఆ ఘట్టము అంతరసాత్మకంగా చిత్రించి జీవితం ధన్యంచేసుకొన్నారు మల్లయ్యగారు. అవనీంద్రుని అంతేవాసిత్వము లేకపోతే ఆయనా బొమ్మవేయలేడు. బాలుడు కత్తిగూని యుద్ధానికి పోవటానికి ఉద్యమిస్తున్నాడు. అతని ప్రత్యంగంలో ఆ ఆవేగము కనిపిస్తుంది. మాంచాల కత్తిపదునుమీద వేలుంచి కత్తి పట్టుకుంటుంది. బొమ్మలో ఏమీ చెప్పదు. బొమ్మ చూస్తే ఆ వీరదంపతులవెనుక ఉన్న ప్రణయార్ద్రజీవితమంతా స్ఫురించి, కరుణామయం అవుతుంది మనస్సు. శాశ్వతంగా నిలిచే బొమ్మ అది. అటువంటి ఒక్కబొమ్మ చాలు శిల్పిని అమరుణ్ణి చేయటానికి. అవనీంద్రుని రూపచిత్రము నీటిరంగులతో వేసినది వీరిది అత్యుత్తమమైనది.

మాచర్లలో ఈమధ్య స్థాపించిన "నాగార్జున కళాపీఠము"లో వీరు కార్యదర్శిగా ఉన్నారు. మధురమైన హృదయము—చక్కని ఆశయములు గలవారు.

మల్లయ్యగారివలెనే ఇంకొక పురాచరిత్ర ప్రతిభగల పెనుగొండ కొండప్రదేశానికి చెందిన చిత్రకారులు శ్రీ సి. యస్. వెంకట్రావుగారు. ఈయనబొమ్మల్లో ఆ వాతావరణము బాగా కనిపిస్తుంది. కొన్నిటిలో ఆ కొండల చిత్రణ పాశ్చాత్య వ్యామోహము చూపిస్తుంది. కాని ఈయనలోని విశేషము అదికాదు. బొమ్మలు ఆంధ్రత్వమును వెల్లివిరిసేలాగ విరివిగా చిత్రరచన చేసినారు. బొమ్మలలో స్త్రీపురుష బాహ్యసౌందర్యము శిల్పించడములో సన్నపోగారుపనికనిపిస్తుంది. అమరావతి, నాగార్జునకొండల్లో, సాంచీ శిల్పాల్లో ఈవిధమైన శిల్పం విశేషంగా ఉంది. పాశ్చాత్యుల్లో బోటిసెల్లీ చిత్రాల్లో ఈవిధమైన చిత్రణ కనిపిస్తుంది. ప్రతిబొమ్మ ఉన్నతభావస్ఫోరకంగా ఉంటుంది. వీరు చాలా శైవవైష్ణవ గాథలేకాక రామాయణం నుంచికూడ చక్కని బొమ్మలు వేశారు. గ్రామీణజీవితానికి సంబంధించిన చిత్రాలు కూడా చాలా రచించారు. అలంకార కల్పనలో, మూర్తి విలసనంలో ఒక ప్రత్యేకత కలవారు.

శివుని భిక్షాటన, సీత-అరుంధతి, అలంకరణము, ప్రేమజ్యోతి మొదలైనవి వీరి ప్రసిద్ధ చిత్రములు.

అతిప్రాచీనమైన కాలంనుంచీ రూపరచన మన దేశంలో ప్రసిద్ధమైన కళ. అది

మొగలుల కాలంలో బాగా వ్యాప్తిలోనికి వచ్చింది. రాజపుత్రుల కాలంలోనున్నూ, ఆ తరువాత మొన్న మొన్నటి పాశ్చాత్య తైలవర్ణ విధానము దేశములో కాలుపెట్టని పూర్వము నీటిరంగులతో అద్భుతమైన రూపరచనలు ఉన్నాయి. ఆనాటి చిత్రణావిధానము తెలుసుకోవాలంటే వివిధావస్థలలో చిత్రించి వదలిన అనేకచిత్రముల అసలు నమూనాలు మదరాసు ప్రభుత్వ కళాశాలలోనూ, మ్యూజియములోనూ ఉన్నాయి. ఆవిధమైన రూపరచనావిధానము ప్రచారము కావలసిఉన్నది. తైలవర్ణ విధానము మన సాంప్రదాయము కాదు. ప్రస్తుతము పెన్సిలు చిత్రములు మాత్రము తయారవుతున్నవి. ఆ కళలో విశేషముగా కృషి చేసినది శ్రీ కవుతాసోదరులు. వీరు రామమోహనశాస్త్రిగారు, ఆనందమోహన శాస్త్రిగారు. శ్రీ ప్రమోద కుమారచట్టోపాధ్యాయుల శిష్యులు.

శ్రీ రామమోహనశాస్త్రిగారు కొన్నాళ్లు ఇంగ్లాండులో కళాభ్యాసము చేసినారు. వీరు ఎక్కువగా పెన్సిలుతో రూపచిత్రములు వేసినారు. మొగలురాజపుత్రరూపచిత్రకారుల ఛాయలు వీరి చిత్రాల్లో కనిపించటము మెచ్చుకోతగ్గ విశేషము. రూపచిత్రములు అనగానే పాశ్చాత్యకళ అనీ, తక్కువరకము కళ అనీ అనుకోకూడదు. పూర్వసాంప్రదాయాలే ఆదర్శముగా ఉంచుకొని కృషిచేయవలసిన అవసరము ఎంతైనా ఉన్నది.

వీరి త్రివర్ణచిత్రములుకూడ చాలా ప్రసిద్ధికెక్కినవి. 'డ్రైపాయింటుఎచ్చింగు' అనే పద్ధతిలో వీరు కొన్ని బొమ్మలు రచించారు. ప్రసిద్ధులైన దాక్షిణాత్యుల రూపచిత్రాలు ఒక ఆల్బముగా ప్రచురించారు. అందులో సి. వి. రామన్, శ్రీనివాసయ్యంగారు, రామలింగారెడ్డిగార్లవి చాలా చక్కని చిత్రాలు. ఆనిబిసెంటురూపచిత్రము అత్యుత్తమమైనది. ఇంగ్లాండునుంచి వచ్చినాక వీరు వేసిన బొమ్మలు చూడవలసిఉన్నది.

శ్రీ ఆనందమోహన శాస్త్రిగారి బొమ్మలు పారిస్‌లో కళాజ్ఞులు పండితులు ప్రదర్శించినప్పుడు అక్కడి పత్రికలు కొన్ని ప్రశంసించినవి. వీరి త్రివర్ణచిత్రములు ఆంధ్రదేశములో అంతగా ప్రచారములో లేవనుకుంటాను. త్రివేణిలోని "బాబరు" అనే బొమ్మ మొగలుసాంప్రదాయసిద్ధముగా చక్కగా ఉన్నది. జె. కృష్ణమూర్తిగార్ని చూసి వ్రాసిన పెన్సిలుస్కెచ్చి వీరిది యెంతైనా గొప్పది. కృష్ణాజీలోని ఉద్వేగము, ఉపన్యసించేటప్పటి ఆయనలోని ఆవేగము ఆముఖంలో, హస్త విన్యాసంలో చక్కగా వ్యక్తమౌతూన్నవి. వీరి త్రివర్ణ చిత్రములు చాలా ఉన్నాయనీ, అవి ఒక ఆల్బముగా ప్రచురింపబోతున్నారనీ ఒక మిత్రులు చెప్పారు. అలా జరిగితే ఆంధ్రకళాలోకం యెంతైనా ఆనందిస్తుంది. వీరు చాలా చిన్నవయసులోనే చనిపోవటము మన దురదృష్టము. వీరిద్దరు సోదరులూ రూపచిత్ర రచనకు అపూర్వమైన సేవ చేశారు.

శ్రీ భగీరథిగారిని కావాలని చివరకు అట్టేపెట్టుకున్నాను. ఆయనంటే నాకు ప్రత్యేకము ఇష్టము. ఈమధ్య మద్రాసులో జరిగిన చిత్రకళా ప్రదర్శనము సందర్భములో వచ్చినప్పుడు ఆయన్ను చూసే భాగ్యంకలిగింది. ఆయన బొమ్మలుకూడ ఎక్కువ చూసే అవకాశం లభించింది. అంత మంచిమనిషిని నేనెక్కడా చూడలేను. మనిషి పైకి మొరటుగా ఉన్నట్లు కనిపించినా వెన్నవంటి హృదయం ఆయనది. స్ఫటికమువంటి మనస్సు కలవాడు. ఆంగ్ల చిత్రకారులలో కోరట్ అనే ప్రసిద్ధ ప్రకృత్యారాధకుని అన్నివిధాలా పోలిఉంటాడు. అసలు ప్రత్యేకము ప్రకృత్యారాధకులైన చిత్రకారులు అంత అమాయికముగానూ ఉంటారనిపిస్తుంది. అతినిరాడంబరుడు.

కొండలు, బండలు, రాళ్ళు ఆయనకు ప్రత్యేకసందేశాలు ఇచ్చి నిరంతరముగా ఆయనకు ఆత్మాభివ్యక్తీకరణకు అపూర్వావకాశములు ఇస్తూఉంటాయి. ఆయనకువలెనే మొరటుగా ఉన్న కర్కశశిలాఖండములు ఎన్నో ఆయన కళాహృదయంతో, భావస్ఫోరకంగా చిత్రించారు. ఆయనలో ఉన్న మాధుర్యము ఆయనబొమ్మల్లోకూడ వ్యక్తమౌతూఉంటుంది.

ముప్పది సంవత్సరములనుండి ఆయన ప్రకృతిదృశ్యచిత్రములు రచిస్తున్నారు. ఒక్క బొమ్మకూడ ఆయన నిర్లక్ష్యముగా వేసినట్లు కనబడదు. ఆయన ప్రకృతిని కన్నకుమార్తెలా దగ్గరకు తీసుకుంటాడు. ఎప్పటికప్పుడు క్రొంగ్రొత్తవిన్యాసముతో ప్రకృతి ఆయనకు [illegible]తోనే సాక్షాత్కరిస్తుంది. ప్రాతస్సాయంతనకాంతి డోలికల్లో ఊగుతూ ఆడుకునే ప్రకృతిబాల నెత్తి ముద్దాడుకుంటున్నట్లుంటాడు పితృవాత్సల్యంతో [illegible]. వెలుగునీడల పట్టుజుబ్బా, పరికిణీతో, పొగమంచు సన్నని వస్త్రాలతో హిమవంతుని ఒడిలోని చిన్నారి పార్వతిలా తోస్తుంది ప్రకృతిబాల ఈయన ఒడిలో నాకు.

ప్రత్యేకము కళకోసము జీవిస్తాడు. తన జీవికకు కళే ఆధారముచేసికొన్నాడు. అయినా కేవలము డబ్బుకోసము బొమ్మలు వేసినట్లు కనబడదు. తన కళావ్యవసాయంలో ఆచార్యత్వము సంపాయించుకున్న ధన్యజీవి.

కళాప్రియులైన అనేకులు — దేశీయులు, విదేశీయులు — ఈయన చిత్రాలు కొన్నారు. శ్రీ శ్రీ విజయనగరంమహారాజావారు ప్రత్యేకము రాజభవనములో ఒక గ్యాలరీ వీరి బొమ్మలకు ఏర్పాటుచేసినారు. కళాప్రియులైన అనేకులు పెద్దల అభిమానములు గలవాడు. [illegible]మైన వ్యక్తి.

ఈ సందర్భములో నవనీతసదృశహృదయుడు, ఉత్తమకళాశీలి అయిన ఒక మిత్రుని పేరు స్మరించకుండా ఉండలేను. ఆయన శ్రీ తేజోమూర్తుల కేశవరావుగారు. ఆయన శాంతినికేతనములో కళాభ్యాసము చేసినాడు. దారుచిత్రములు తయారుచేయటములో ప్రసిద్ధులు. వారి అత్యుత్తమమైన "పావురాలు" అను దారుచిత్రము పాశ్చాత్యుల ప్రశంసలనుగూడ అందుకున్నది.

* * *

ఆంధ్రచిత్రకారులలో విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వము కలిగి చిత్రకళకు ఒక క్రొత్త విన్యాసము తీసుకువచ్చిన ప్రసిద్ధకళారాధకులనే ఏరుకున్నాననే ఆత్మవిశ్వాసముతో ఈ వ్యాసము ముగిస్తున్నాను.

అన్వేషణ

చిత్రకారుడు

ధర్మధర్మము

[కథానిక]

= శ్రీ శ్రీనివాసశిరోమణి =

ఆ జయిలులో కోటయ్యను మించిన హోదా కలవాడు మరొకడు లేడు. అతడు కాన్విక్టు వార్డరు. జయిలుకు వచ్చి పధ్నాలుగు సంవత్సరాలు అయింది అని విన్నాను. తెల్లవారుఝామున నక్షత్రాలు అస్తమించకపూర్వమే నిద్రలేచేవాడు. దిక్కులు పిక్కటిల్లిపోయేట్టుగా "ఏ తీరున నను దయజూచెదవో ఇనవంశోత్తమ రామా!" అనే కీర్తనపాడడము మొదలుపెట్టేవాడు. ఆ కీర్తన పాడడము అయిపోగానే స్నానము చేసి పట్టెవర్ధనాలు తీర్చిదిద్ది పెట్టుకొనేవాడు. ఉదయభానుడికి ఎదురుగుండా నిలుచుని చేతులెత్తి నమస్కరించి ఏదో లోపలలోపల గొణిగేవాడు. ఆపాళంగా ఇక లాఠీ తీసుకొని, తన వార్డుఖయిదీలమీద పెత్తనము చేయడానికీ, ఆయా పనులు పురమాయించడానికీ కోటయ్య తయారుఅయ్యేవాడు. ఖయిదీలందరికీ యమునివాడికి మల్లే తోచేవాడు. వయస్సు బాగా ముదిరింది. కాని దేహము సడలలేదు. అతను మాదిగకులమువాడని అందరికీ తెలుసును. కాని అందరూ అతనిని గౌరవించి 'కోటయ్యగారూ' అని సంబోధించేవారు.

నేను జయిలుకు వెళ్ళినరోజునే అతనిని చూచినాను. వారము రోజులు అయ్యేసరికి కోటయ్యతో సావాసము చేయవలెననే బుద్ధి పుట్టింది. మాకు ఒద్దరికీ బాగా సావాసము అయింది. చీకటిపడగానే లాంతరుతో తయారు అయ్యేవాడు. అతని కోర్కెమీదనే రామాయణము చదివి అర్థము చెపుతూఉండేవాడిని: అతను అత్యంత శ్రద్ధతో వింటూఉండేవాడు. మధ్యమధ్య ఉత్సాహమురాగానే రామదాసు కీర్తనలు పాడుతూఉండేవాడు.

పదిమాసాల సావాసము అయిపోయింది. నా రోజులు అయిపోతున్నవి. ఈ కోటయ్య ఎందుకు-ఏమి నేరము చేసి వచ్చినాడో తెలుసుకోవలెననే జిజ్ఞాస నాకు చాలా రోజుల కిందటనే కలిగింది. అడుగుదామని చాలాసార్లు అనుకొన్నాను. కాని అడగడానికి కోటయ్య యీ పదిమాసాలలోనూ అవకాశము ఇవ్వలేదు. ఆ రోజున రామాయణము ఇంకా అప్పటికి మొదలుపెట్టలేదు. కోటయ్య రాగానే "ఏం కోటయ్యా, రామాయణము పూర్తిచేయకుండానే జయిలునుంచి నేను వెళ్ళిపోతానేమో" అన్నాను. "అవును, ఇంకా మీరు ఉండేది పదిహేను రోజులు—నాకు రామాయణము పూర్తిగా వినే అదృష్టము లేదు"—అంటూ ఒక పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచి గోడకు చేరగిలబడ్డాడు కోటయ్య. అతని ముఖము వివర్ణము అయింది. కంట్ల వెంట జలజల కన్నీటి బిందువులు రాలుతూఉన్నవి. పెదవులు తడబడుతూ ఉన్నవి. అతనిలో అంత తత్తరపాటు కిందటి పదిమాసాలలో నాకు ఎన్నడూ గోచరించలేదు. నేనూ కంపించిపోయినాను. "ఏమి కోటయ్యా—ఎందుకు అంత విచారము?" అని ప్రశ్నించినాను."

గద్గదస్వరముతో "నాకూ రోజులు సమీపిస్తున్నవి. ఒక సంవత్సరములో నన్నూ విడుదల చేస్తారు" అన్నాడు.

"అట్లా అయితే సంతోషపడడానికి బదులు దుఃఖపడతావేమిటి?" అన్నాను.

"దుఃఖము ఏమీ లేదు—బయటికి పోవడము అంటే. ఏం చేయడము అనే చిక్కు నన్ను మహా బాధపెడుతూ ఉంటుంది—అందుకే సూపరింటును సంవత్సరము అయినతరువాత ఏదయినా యీ జయిల్లోనే ఉద్యోగం చెప్పించమని అడిగాను. అనుకూలముగా జవాబు చెప్పలేదు."

"అదేమిటి, ఎంతో కాలము ఈ జయిలులో ఉన్నావు—ఇక నయినా నీ పెండ్లాముబిడ్డలను పోయి చూడవలెనని నీకు లేదా"

"నేను ఒంటరివాణ్ణి. నాకు ఎవరూ లేరు."

"అయితే మరీ హాయి."

ఈ మాటకు కోటయ్య పెద్దపెట్టున నవ్వినాడు కాని బ్రహ్మాండము అయిన విచారము అతని ముఖములో కనిపించింది.

"అయితే నీ స్వగ్రామము పోవడము నీకు ఇష్టము లేదన్న మాట."

"అవును" అన్నాడు. ఆతని ముఖము వికసించింది.

"అయితే మావూరు రా, నా [illegible] గానీ—"

"రోజూ రామాయణము చదువుతారా?"

"ఓ."

"అయితే సంతోషముగా వస్తాను. కాని—"

"కోటయ్యా, నీవు పెండ్లిచేసుకోలేదా?"—

"అదంతా అడగనూవద్దు, నేను చెప్పనూవద్దు."

"ఫరవా లేదు. నేను నీకంటే చిన్నవాణ్ణి అయినా చెప్పుతున్నాను, విను. చాలావిషయాలు దిగమింగినకొద్దీ బాధ ఎక్కువ అవుతుంది. ఆ బాధ మానసికముగానూ, దైహికముగానూ మనిషిని కుంగదీస్తుంది. అందువల్ల ఆ బాధ ఏదో మరిఒకరితో - అందులో ఆత్మీయులతో చెప్పుకొంటే తీరిపోతుంది. పయిగా కర్తవ్యము బోధపడుతుంది."

"ఏమో—నిజమేనేమో. కాని చెప్పను. చెప్పలేను."

"ఎందుకు అంతభయము? నాతో చెప్పడానికి సంకోచము ఎందుకు?"

"ఏం చెప్పమన్నావు పంతులూ?"

"నీవు అసలు ఏం నేరము చేశావు?"

కోటయ్య తల పంకించి "ఖూనీ చేశాను."

"అది మహాపరాధముగా తోచి బాధపడుతున్నావా?"

"నాకు తెలియదు. నేను చేసింది తప్పుకాదేమోనని అనిపిస్తూ ఉంటుంది."

"అయితే ఏదయినా అన్యాయము భరించలేక ఖూనీ చేశావా?"

"పంతులుగారూ, ఎందుకు ఇన్ని ప్రశ్నలు వేయడము! తప్పో ఒప్పో—ధర్మమో అధర్మమో—పుణ్యమో పాపమో చెప్పివేస్తాను. ఇంతకాలమూ ఎవరికీ చెప్పలేదు. నా సంగతి అంతా వినండి. ఆ తరువాత అందుకు పరిహారము ఏమిటో సెలవు ఇవ్వండి." అంటూ కోటయ్య నాముఖమువంక తేరిపారచూచినాడు.

అతని కథ వినడానికి నేను ఆసనశుద్ధిగా కూర్చున్నాను. 'వినండి' అన్నట్టు చూచి కోటయ్య ఈ విధముగా మొదలుపెట్టినాడు.

* * * *

ఆఊరికి వారు కరణాలు. మేము పెద్దమాదిగవాండ్లము. చెరువుకింద అయిదుయకరాల మాగిలిభూమి-మరి అయిదుయకరాల జరీబు భూమి-ఇంకొక అయిదుయకరాల మెట్టభూమి-ఒక మూడు యకరాల పసువులబీడు వారికి ఉండేది. రెండుకాండ్ల వ్యవసాయము. నేను పెద్దకమతగాడిని. నాకింద నల్గురు జీతగాండ్లు కాపులూ రెడ్లూ ఉండేవాండ్లు. కరణముగారి కమతము నాకు ముందు మావంశమువారు ఎన్ని తరాలకిందట ఆరంభించినారో నాకు తెలియదు. పధ్నాలుగు పురుషాంతరాలబట్టి వారు ఆ గ్రామానికి కరణీకము చేస్తూఉన్నట్టూ, మేమున్నూ అన్నితరాలబట్టీ వారి కమతము చేస్తూఉన్నట్టూ మాకరణముగారే చెప్పినారు. మా తాత-మా నాయనా వారి కమతము చేయడము మాత్రము నేను ఎరుగుదును. మా కరణముగారు కరణీకానికి రావడమున్నూ, నేను కమతములో చేరడమున్నూ కొంచెము ఇంచుమించు ఒకేసారి జరిగింది.

నాకు బాగా వయస్సుముదిరేవరకూ నేను పెండ్లిచేసుకోలేదు. మా కరణముగారే నన్ను పెండ్లిచేసుకోమని ప్రోత్సాహపరచి మాకులమువాండ్లుఅందరితోనూ చెప్పి రెండుసంవత్సరాలు మాకులములో ఆయా సంబంధాలు స్వయముగా విచారించి, నాకు ఈడూ జోడూ అయినదాన్ని చూచి స్వయముగా నడుముకట్టుకొని నిలుచుని నాపెండ్లి చేయించారు.

మా కరణముగారు నాకంటే అయిదారుసంవత్సరాలు చిన్నవారు. వయస్సుకు చిన్నవారేకాని వారు చాలా సమర్థులు, బుద్ధిమంతులు. ఈతప్పు మాకరణముగారు చేసినారు అనడానికి వీలులేదు. ఆయనభల్లాలు ఆయనకంటే మరీ మంచివారు. ఆ మహాయిల్లాలు చేతితో కానీ, నోటితో కానీ 'ఛీ' అని ఎరుగదు.

నా పెండ్లామున్నూ మంచిదే. నన్ను ఎన్నడూ దేనికీ కష్టపెట్టిఎరగదు. అసలు దానికోవే మంచిది. మా కరణంగారికి తెగ పిల్లలు పుట్టినారు. ప్రతిరెండుసంవత్సరాలకూ పిల్లవాడో పిల్లో వారి ఇంట్లో పుట్టుకొనిరావలసిందే. నాకు పిల్లలు లేరనే విచారము కలగలేదు. కాని పదిసంవత్సరాలు అయ్యేసరికి నా ముసలిదానికి పిల్లలు లేరే అని విచారము విపరీతముగా బాధపెట్టింది. దేవుళ్లకూ పుట్టలకూ మొక్కుతూ ఉండేది. నా పెండ్లానికి కడుపు వచ్చింది. నెలలునిండేసరికి దాని ఒంట్లో ఏదో రుగ్మత ఏర్పడ్డది. మాకరణముగారే బలవంతముచేసి అది నీళ్లాడడానికి బస్తీలో ఆసుపత్రికి పంపించినారు. నాపెండ్లామునీళ్లాడింది. ఆడపిల్ల పుట్టింది. కాని ఎన్ని మందులు వేసినా లాభము లేకపోయింది. అది అయిదోనాడున చచ్చిపోయింది. పసికందు మాత్రము మిగిలింది. ఆ పసిబిడ్డను తీసుకొనివచ్చి ఎట్లా పెంచినానో భగవంతుడికి తెలియవలెను. పెంచినా, దానికి అయిదారు ఏండ్లు వచ్చేవరకూ నాకు మహాఅవస్థ అయింది. నన్ను అనేకసార్లు మళ్ళీ పెండ్లిచేసుకోమని మా కరణముగారు చెప్పినారు. కాని నాకు మరొక ఆడదానిమీద మనసు పోలేదు. నేను పెండ్లిచేసుకోలేదు. ఆ ఆడపిల్లను పెట్టుకొనే కాలము గడుపుతూ వచ్చాను.

అది చిచ్చింద్రీలాంటి పిల్ల. దానికి మా కరణంగారే జోతి అని పేరు పెట్టారు. అందరూ దాని తెలివితేటలకూ, దాని చాకచక్యానికీ మెచ్చుకొంటూ ఉండేవారు. తెలివితేటలే కాకుండా అది అందమయిన పిల్ల. ఉక్కుముక్కకు మల్లే ఉండేది. ఎంత పని అయినా ఇట్టే చేసివేసేది. దానికి ఏడో ఏడు వచ్చేసరికే నాకు ఉడక వేసి పెట్ట సాగించింది. నేను పొలముపనిలో ఉంటే నాతోపాటు అది నాకు ఏదో సాయలా చేస్తూ ఉండేది.

అయిదుయకరాల మాగిలిపొలములోనూ నాతో నిమిత్తము లేకుండా పదిమంది ఆడవాళ్ళనూ తీసుకొని రెండోరోజు చీకటి పడేసరికి వరినాటు అంతా అదే పూర్తిచేయించేది. నేను మెట్టచేలో జొన్నిగములో ఉంటూ ఉంటే అది ఒడికట్టుకొని గింజలు పిడతలో బీరు పోకుండా వదిలేది. సాయంత్రానికి యకరమూ ఎదపెట్టడము పూర్తి చేసేవాళ్లము.

మాజోతి మంచెమీద నిలుచుని వడిసాల తీసుకొని గిరగిర తిప్పిందో-మహా మొనగాడి దొంగపిట్టలు కూడా మూడుఆమడ పారి పోయేవి. దాని వడిసాలరాయి తగిలితే గింగిరాలు తిరుగుతూ పిట్ట నేలమీదపడి తన్నుకొని చావవలసిందే. మరి తిరుగు ఉండదు. దాని గురి అటువంటిది. ఊరుంపాలేల రైతులు మాచేను కాపలాకు రమ్మంటే మాచేను కాపలాకు రమ్మని బతిమలాడేవారు. వరహా యిస్తామనీ, మొహరీ ఇస్తామనీ ఆశపెట్టేవారు. నేను కానీ, నాజోతికానీ డబ్బు చూసుకోలేదు. మేము డబ్బుఅవసరము ఎరగము. అన్నీ కరణముగారే పొల్లా చేసేవారు. ఇది లేదు అనేది మేము ఎరగము. మా కులము వేరు కాని వారి ఇంట్లో పండగ అయితే మాకూ పండగే. వారి అంతస్తుకు తగిన గుడ్డలు వారిఇంటికి వస్తే మా అంతస్తుకు తగిన గుడ్డలు మా ఒంటిమీదికి వచ్చేవి. వారు పెరుగుతాగితే మేమూ పెరుగు తాగినాము. గారెలు, బూరెలు, అరిసెలు, పరమాన్నము వారి యింట్లో ఆడవారుకష్టపడి వండేవారు. మాకు ఆకష్టము ఏమీ లేకుండా చక్కగా రుచిచూసి రుచులు చెప్పేవాళ్లము.

ఇట్లా చూస్తూ ఉండగానే జోతికి పదిహేనుసంవత్సరాలు వచ్చినవి. చీరె గీరె కట్టుకొని గుమ్మటముకు మల్లే నాతోపాటు చేలో పాటు చేస్తూఉండేది. సరీగా వేళకుపోయి ఇంత ఉడక వేసి ఇట్లా చూసేసరికి దుత్త నెత్తిన ఎత్తుకొనివచ్చేది. ఇద్దరమూ ఒక గిన్నెలోనే కలుపుకొని తినేవాళ్లము. దానికి ఇంత వయస్సు వచ్చింది అని కానీ, దానిని మరిఒక అయ్య చేతిలో పెట్టవలెనని కానీ నాకు తోచనేలేదు. అసలు ఆఊహే రాలేదు.

మా కరణంగారే ఒకనాడు "ఒరే కోటా—జోతికి పెండ్లి ఎప్పుడు చేస్తావురా" అన్నారు. అంతటితో నిద్రమేలకువ వచ్చినట్టు అయింది. జోతి నాదగ్గర ఉండకుండా మరి ఒకడికి యిల్లాలుగా పోతుందని తోచేసరికి నాకు ఆశ్చర్యమూ విచారమూ రెండూ ఒక్కసారి పెనవేసుకొన్నవి. ఇందుకు కాబోలు తలిదండ్రులు మొగపిల్లలకోసము తాపత్రయపడేది అనుకొన్నాను. వెంటనే "దొరా, జోతిపెండ్లికి తొందరేమి వచ్చింది? చైత్రమాసములో చిన్నదొర పెండ్లిచేయించండి" అన్నాను. మాదొర నావంక ఎగాదిగా పరకాయించి చూచి "నిజమే" అన్నారు. ఆయన ఎందుకు అట్లాఅన్నారో నాకు అప్పుడుసరీగా తెలియలేదు.

చిన్నదొర అంటే మాకరణముగారి జ్యేష్ఠపుత్రుడు. మద్రాసులో మా కరణముగారి పెద్దఅల్లుడిగారి ఇంట్లో ఉండి ఇంగ్లీషు చదువుకొన్నాడు. పద్ధెనిమిదో ఏడు వచ్చేసరికి మాపెద్ద దొర చిన్నదొరను చదువుమానివేయమన్నాడు. పెద్దపెద్ద చదువులు చదివితే కరణీకము చేయడని మా పెద్దదొర అభిప్రాయము. అందుకోసము చదువు మానుకొని రావలసింది అన్నాడు. చదువు మానడము చిన్నదొరకు ఇష్టములేదు. అయితే పెద్దదొర చండశాసనుడు. భయపడి చదువు మానుకొని చిన్నదొర ఇంటికిచేరినాడు. ఇంట్లో కూర్చుంటే మా చిన్నదొరకు తోచేదికాదు కాబోలు, తెల్లవారుతూనే పొలము వచ్చేవాడు. కొద్దిరోజులు అయ్యేసరికి పొలముపాటు స్వయముగా చిన్నదొర అజమాయిషీచేయడము మొదలుపెట్టినాడు. అంతటితో నాబాధ్యత చాలావరకూ తప్పింది. యజమానే స్వయముగా చూచు కొంటూఉన్నాడు కాబట్టి నాపూచీ చాలావరకూ తగ్గిపోయినట్టే అయింది. చిన్నదొర వ్యవసాయములోకి దిగేవరకున్నూ నేను పగటి వేళ నిద్రపోయి ఎరగను. అటువంటిది మధ్యాహ్నము అప్పుడు కొస్త కూరుకుతీయడము మొదలుపెట్టినాను. అంతేకాదు. నా జవాబుదారీ అనేది లేకపోయేసరికి సంజెవేళ అయ్యేసరికి నాకు నిద్రవస్తూఉండేది. హాయిగా సొమ్మసిల్లి నిద్రపోతూఉండేవాణ్ణి.

మెట్టపంట దైవాధీనపు పంట. దైవము అనుకూలిస్తే పండుతుంది, లేకపోతే ఎండుతుంది. మాగాణిపంట చెరువులో నీరు సమృద్ధిగా ఉంటే పండుతుంది. అయితే మా చెరువు ద్వాదశవర్ష క్షామము వచ్చినా వట్టిపోదు. అందువల్ల ఏపంట పండినా ఎండినా మాకు తిండిగింజలు ఉండవనే బాధకానీ, మా పశువులకు పశుగ్రాసము ఉండదనే బాధకానీ లేదు. ఇక జరీబుపయిర్లు మనుష్యప్రయోజకత్వాన్ని పట్టి పండుతూ ఎండుతూ ఉంటవి. అది అంతా ఎద్దుమెడమీది వ్యవసాయము. ఒకఎద్దులు బావిలో నీళ్ళు తోడడముతోటే సరిపోదు. దానికి మొగవాడూ, ఆడుదీకూడా తంటాలుపడవలెను. నేను మోటతోలేవాణ్ణి—నేను మోటతోలినంతసేపూ నాకూతురు మళ్ళకు నీళ్ళుకట్టేది. ఈజరీబు సాగుమీద మా చిన్నదొరకు మోజుపుట్టింది. "మోటకాదు. ఇంజనూ, పంపూ పెడుతాను. నీటికి ఏడాదీ జరీబు సాగించవలసిందే" నన్నాడు. బావికి ఇంజనూ పంపూ పెట్టినారు. ఇంజను ఆడించడము చిన్నదొర నాకూతురు జోతికి చూపించినాడు. నా జోతే ఇంజన్, ఆడించేది. దొనలోనుంచి వచ్చినట్టు ఏకధారగా

చంపు నీళ్ళు కుమ్మరిస్తూఉండేది. పుట్లకు పుట్లు ఉల్లిపాయలూ, బండ్లకు బండ్లు పొగాకూ, జల్లలకు జల్లలు వంకాయలూ తెల్లవారే సరికి బస్తీకి మా జరీబులోనుంచి వెళుతూఉండేవి. సాయంత్రము అయ్యేసరికి మాదొరఇంట్లో టంకశాలమాదిరిగా రూపాయలు మోగుతూ ఉండేవి. అంతా మూడుపూలూ ఆరుకాయలూ మాదిరిగా సాగిపోతూఉంది.

జోతికి అన్నము ఇమడడము లేదు. తిన్నదంతా కక్కుకొనేది. ఎప్పుడూ తలనొప్పి అని పడుకొనేది. లేవలేక పోయేది. మాపాటిలో వైద్యుడికి చూపించినాను. వా డేదో అన్నాడు. కాని నాకు నచ్చలేదు. ఏవేవో మందులు తింటూనే ఉండేది జోతి. "నేను ఈబాధ పడలేను. చచ్చిపోతాను" అని జోతి నాతో అనటము మొదలు పెట్టింది. రాత్రింబవళ్లూ కండ్లు మిటకరించుకొని పడుకొని చూస్తూ ఏదో తదేకముగా ఆలోచిస్తూఉండేది. మాట్లాడించినా మాట్లాడేది కాదు. ఆ రోగము ఏమిటో తెలియలేదు. ఏదయినా గట్టివైద్యము చేయించవలసిందని పెద్దదొరతో చెప్పినాను. బస్తీనుంచి డాక్టరు దొరసానిని పెద్దదొర పిలిపించినాడు. డాక్టరు దొరసాని వచ్చి చూచింది. నన్ను బయటికి పొమ్మని పరీక్షచేసింది. "నీ కూతురికేమీ భయము లేదు. హాయిగా ఉంటుంది" అని నాతోచెప్పి దానితో ఏదో చాలాసేపు మాట్లాడి వెళ్లిపోయింది. సంగతేమిటో అంతుపట్టలేదు.

చీకటిపడేవరకూ నిబ్బరముగా ఊరుకొన్నాను. పెద్దదొరతో మాట్లాడి తెలుసుకొందామనుకొంటూ ఉండగా ఆయనే వచ్చినాడు. మేము ఇద్దరమే ఉన్నాము.మరి ఎవ్వరున్నూ లేరు. "ఏమిరా కోటా-జోతి తప్పుచేసింది. దానికి మూడో నెల కడుపు అని దొరసాని చెప్పింది" అన్నాడు పెద్దదొర. నేను నమ్మలేక పోయినాను. ఉత్తర క్షణములో నాగుండెలు పగిలిపోయే దుఃఖము వచ్చింది. మనస్సును చిక్కబట్టలేకపోయినాను. "దొరా, ఏమి చేయమంటావు" అని ప్రశ్నించాను.

"కోటా-తొందరపడకు. దాని ముందుగతి ఏమిటో జాగ్రత్తగా ఆలోచింతాము. ఇప్పుడప్పుడే దాన్ని ఏమీ అనకు" అని దొర సలహా చెప్పినాడు. కాని నాకు కాలు నిలవలేదు. నేనిక ఆయనతో మాట్లాడలేక పోయినాను. ఆయన ఇంకా ఏమయినా చెప్పినాడేమో నాకు వినిపించలేదు. హుటాహుటీ ఇంటికి వచ్చాను. జోతి అన్నము వండుతూ ఉంది. నన్ను చూచి నివ్వెరపోతూ నిలుచుంది. నేను బీటిలోనుంచి వచ్చినాను. నా బుజాన గొడ్డలిఉంది. ఆ గొడ్డలితో జోతిని తెగవేయవలెనని పించింది. చెయ్యి అప్రయత్నముగా గొడ్డలిపిడి పట్టుకొంటున్నది. జోతి వలవల ఏడ్చింది. ఆ ఏడుపుకు నా పూనిక మారిపోయింది.

"నీరోగం ఏమిటో తెలిసింది"

జోతి మాట్లాడకుండా తల వంచుకొంది.

"ఇటువంటి భండాలపు పని చేస్తావనుకోలేదు."

జోతి మాట్లాడలేదు.

"నీవు మోసపోయినావా—నీవే మోసపుచ్చినావా?"

జోతి మాట్లాడలేదు.

"ఇటువంటి పాడుపనికి నీవు ఎట్లా ఒప్పుకున్నావు?"

మాటలేదు.

"చెపుతావా-ఈగొడ్డలితో నీశిరస్సు పగలగొట్టమన్నావా?"

"నేను ఒప్పుకోలేదు-బలవంతాన అయిపోయింది."

"ఆ బలవంతము చేసినవాడెవడో చెప్పు"

"చిన్నదొర"

"ఆఁ ఆఁ" అన్నాను. నమ్మలేక పోయినాను. కొంతసేపు ఆలోచించినాను. "భగడీ, నిజము చెపుతున్నావా" అని గద్దించి చేసినాను.

"నాయనా—నిజము చెప్పినాను. ఆయన గాబట్టి వదలించుకోలేక పోయినాను. మరొకడు అయినట్టయితే......"అని జోతి వలవల ఏడ్చింది. క్రిందపడి దొర్లడము మొదలుపెట్టింది. నాకు సిచ్చెత్తినట్టు అయిపోయింది. నేను చతికిలబడిపోయినాను. నా దేహమంతా తుకతుక ఉడికిపోతూఉంది. "ఛీఛీ - ఇక నీ చేతి అన్నము తినను" అంటూ ఆ గొడ్డలితో ఆ అన్నపుకుండను పగలగొట్టినాను. "నా కడుపు చెడబుట్టినావు. నీతల్లి దొడ్డది. నేను పరాయి ఆడుదాన్ని కన్నెత్తి చూడలేదు. నీవు కులనాశకపుముండవు పుట్టావు." నీవు-నీవు చచ్చిపోరాదూ" అన్నాను. నాకు ఏడుపు వచ్చింది.ఆపుకోలేక పోయినాను. పెద్దపెట్టున ఏడ్చినాను. ఆ తరువాత ఏమయిందో తెలియదు.

బారెడు పొద్దు ఎక్కింది. జీతగాడు వచ్చి లేపితే నిద్ర మెలుకువ వచ్చింది. లేచి చూచినాను. జోతి లేదు. యిల్లంతా బావురుమంటూ ఉంది. మనస్సు పరిపరి విధాల పోయింది. అట్లాగే లేచి పొలము పోయినాను. ఏ పనీ చేయ బుద్ధి పుట్టలేదు. జీతగాండ్లకు ఆయాపనులు పురమాయించి బీటిలోకి పోయి దూడలనూ, ఆవులనూ మేపడము మొదలుపెట్టాను. జోతి ఏమయిపోయింది అనే ఆలోచన పట్టుకొంది. మధ్యాహ్నము దొర యింటినుంచి అన్నము వచ్చింది. తినను అన్నాను. సాయంత్రము దొర వచ్చి అన్నము తినమన్నాడు. "ఇక అన్నము ఈ జన్మకు తినను" అన్నాను. దొర ఎంతో చెప్పాడు. నా చెవుల కాయన మాటలు ఎక్కలేదు. ఆరాత్రి గొడ్ల కొట్టములో పడుకొన్నాను. మరునాడు లేవ బుద్ధిపుట్టలేదు. అట్లాగే పడుకొన్నాను. రెండు రోజులూ ఉపవాసముతోనే ఉన్నాను. మూడోరోజు తెల్లవారుతూనే జీతగాడు వచ్చి "జోతి బావిలో తేలింది" అన్నాడు. మారు మాట్లాడకుండా బయలుదేరినాను.

అంతకాలమూ నేను మోటతోలిన బావిదగ్గరకు పోయినాను. జోతిని బావిలోనుంచి బయటికి తీసినారు. చూచినాను. నా కాళ్లు నన్ను అక్కడ నిలవనీయలేదు. నా కండ్లు బైర్లు కమ్మినవి. పరుగెత్త బుద్ధిపుట్టింది. పరుగెత్తుకొని వస్తున్నాను. ఎదుట కంపతొడుగులకు గుచ్చిన రాగోలలు కనిపించినవి. నేను స్వయముగా చేయించిన రాగోల ఒకదాన్ని ఆ కంపతొడుగులోనుంచి బయటకు లాగవేసికి నాను. ఆ రాగోల బుజాన పెట్టుకొని నురుగులు కక్కుకొంటూ దొరఇంటిపై పుకు పరుగెత్తుతున్నాను. ఎదురుగుండా చిన్నదొర వస్తూఉన్నాడు. "వస్తూ ఉన్నావా—నీ కోసమే వస్తూ ఉన్నాను" అన్నానో లేదో నా బుజముమీదినుంచి రాగోల లేచింది. రెండు చేతులతోనూ చిన్నదొర నెత్తిన బాదినాను. పుర్రె దానిమ్మపండు లాగా పగిలిపోయింది.

ఆ కళేబరాన్ని బుజానవేసుకొన్నాను. వేడవేడ నెత్తురుల్లో స్నానముచేస్తూ గ్రామ మునసబు ఇంటికి పోయినాను. "ఓ మునసబూ! ఈ బ్రాహ్మణుడు నాకూతురిని చెరిచాడు. నా కోపానికి అదిపోయి భావిలోపడి చచ్చింది. నేను బ్రాహ్మణ్ణి చంపాను. ఇక నీవు చేసే దేదో నీవు చేయి. నన్ను ఉరితీయించు బాబూ" అని ఆ కళేబరాన్ని అక్కడ పారవేశాను.

* * * *

జడ్జీతో ఎన్ని విధాలో చెప్పుకొన్నాను. నేనే మంచివ్యక్తతతో చంపివేసినాననీ, నన్ను ఉరితీయించమనీ వేడుకొన్నాను. ఆ జడ్జీ నా మాట వినలేదు. నా కోర్కె మన్నించలేదు. తాత్కాలిక చిత్త భ్రమణమువల్ల ఖూనీ చేసినాడు అనీ. జీవితాంతముశిక్ష అనీ చెప్పినాడు.

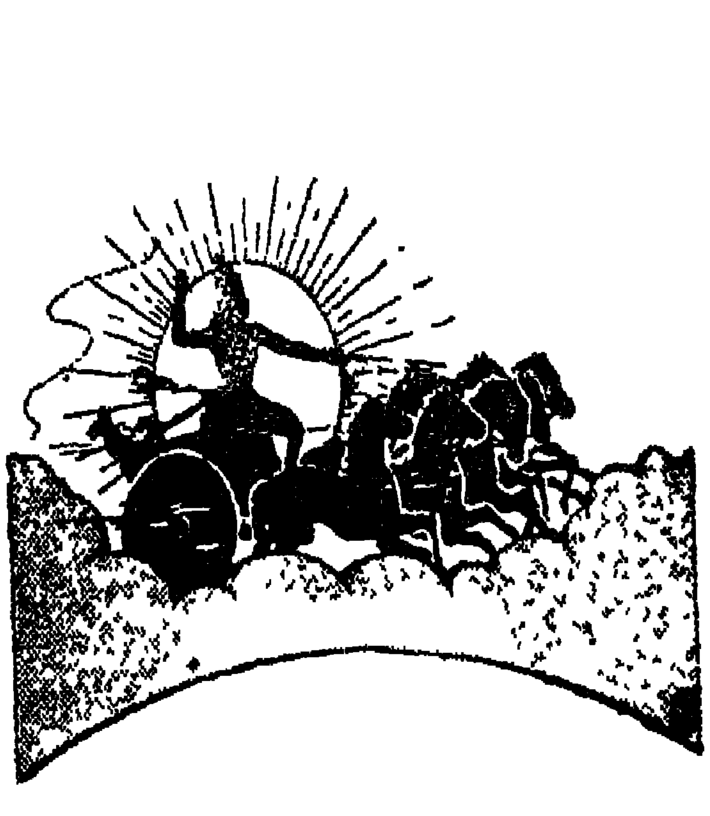
ఇందువల్ల ఈ జయిలుకు వచ్చాను ఇప్పుడు విడుదలచేస్తే ఏమైపోయేది—ఏమిచేసేది?"

"కోటయ్యా, నా మాట రా. నా దగ్గరఉందువు గాని. నీవు ఏమీ చేయ నక్కరలేదు" అని నేను అన్నాను.

కోటయ్య కొంతసేపటికి నవ్వుతూ "పంతులూ, నీవు చాలా చదువుకొన్నావు. చెప్పు—నేను చేసింది ధర్మము అంటావా అధర్మము అంటావా?"

"ఓయి వెర్రివాడా—ఈ ప్రపంచములో సుఖదుఃఖాలూ, ధర్మాధర్మాలూ, పుణ్యపాపాలూ నులకతాడును మల్లే పెనవేసుకొని ఉన్నవనీ, ఇక్కడికి ఇది సుఖము ఇక్కడికి ఇది దుఃఖము అనీ, ఇంతవరకూ ధర్మము,ఇంతవరకూ అధర్మము అనీ విడదీయడానికి వీలు లేదని అన్నారోయ్ పెద్దలు."

"అట్లానా—బాగుంది" అంటూ కోటయ్య తూర్పుదిక్కు చూచి "అరె! తెల్లవారవస్తూఉంది. పొద్దు కండెలువిచ్చుతూ ఉంది"అంటూ "ఏ తీరున నను దయ జూచెదవో ఇనవంశోత్తమ రామా—నా తరమా భవసాగర మీదను" అంటూ దిక్కులు పిక్కటిల్లి పోయేట్లుగా పాడనను మొదలుపెట్టినాడు.

'సత్యకాముఁడు'

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి

౧

మున్నొకచోట నొక్క మునిముఖ్యుఁడు సంకరజాతిబిడ్డ తా
నున్నది పర్ణశాలగ మహోన్నతధోరణి యోగవిద్యలో
నెన్నికసెందె; నాతనికి నెక్కటి సందియ మొక్కనాఁడు క
ల్గెన్నిలువెల్లఁ గంపనము గీల్కొన డెందము కొందలంపడన్.

౨

ఆతని సత్యకాముఁ డని యందురు-వానిని దల్లిమాత్రమే
ప్రీతిగఁ జూచు; నాప్తులిఁక వేఱవ రెక్కడ లేరు, వాని దే
జాతియొ లోకమే యెఱుఁగఁజాలదు: తల్లివినా పదార్థ మే
రీతిదొ యాకళింత కొక రేఖయు రాదు విషాదవృత్తమై.

౩

తల్లి మదీయ జన్మకథ తప్పక చెప్పకపోదు సంశయం
బెల్లను దీఱు-దాన నిజ మేదియొ తేలు నటంచు నాతఁ డ
ల్లల్లనఁ దల్లి డగ్గఱి యథార్థముగా వచియింపు మమ్మ నా
యుల్లములోన సందియము మాని తపించుచునుందు సర్వదా.

౪

నాజనకుం డెవండు! మఱి నా కుల మెయ్యది! యింతదాఁక నే
యోజను దాఁచియుంచితివి! యొప్పనె నీకిది, తప్పగాదె! నీ
నైజము నాకుఁ దెల్పుమన నవ్వుచు నాయమ, యోరి కుఱ్ఱ, యిం
రోజున - ఈ విశేషమును రోయుట కేమికతంబు కల్గెరా!

౫

అన విని యాతఁ డిట్టులనె నమ్మ మునీశ్వరవర్గ మెంతయో
చనవున నన్నుఁ బిల్చి తమ సన్నిధి నున్న సతీర్థ్యు లెల్లఁ 'బ
క్కున' నొకవంక నవ్వ నిది కూడని ధోరణివోలె నీకులం
బును వచియించుమం చడిగె, బొత్తిగఁ దేలికనైతి వారిలో.

౬

బిడ్డా, యేమని పల్కుదాన, మదిలోఁ బ్రేమస్వరూపంబుగా
నడ్డంబైన పదార్థ మీవె యిఁక నా కన్యత్ర దిక్కేది యీ
గడ్డన్ లే దిది పూర్వజన్మ కృతమౌ కర్మంబె కాఁబోలు నా
బిడ్డన్ జూపిన దైవమే యుభయులన్ బ్రేమించి రక్షింపఁడా!

౭

జవ్వనమట్లు నన్ను విరసంబగు త్రోవకు నెట్టి ప్రేమలో
మవ్వము సూపి నన్నొక యమాయికచిత్తను జేసె, నిత్తఱిన్
గవ్వకుఁ గాక లోకము పకాపక నవ్వఁగఁ జీకుచింత చే
నివ్వసుధన్ వసించి తిఁక నెబ్బెఱికం బయిపోయె జీవమే.

౮

నీ కుల మిట్టిదం చెటులు నీ కెఱిఁగింతును బాబు, పేరికిన్
నా కుల మగ్రజాతిదియె, న్యాయముగా ననుఁ జెట్టవట్టువాఁ
డేకడ లేఁడు, కంటి కొకయింపును మాత్రమె చూచి యేదియో
పోకడపోయి యిందనుక బుద్ధికి బుద్ధిని జెప్పనైతిఁగా.

౯

కంటికి నింపుగా నెవఁడు కన్పడునో యతఁడే ప్రియుండుగా
నింటికి వచ్చు - నాఁటి కతఁడే పతి; యట్టులు నాదు సౌఖ్య మే
మంటనొ మట్టినో కలిసె, మన్నన చేసెడి దిక్కు మ్రొక్కు నా
యింటను నేఁడు లే దెవరి నెంతును దండ్రిగ నీకుఁ బుత్త్రికా !!

౧౦

ఇది గుఱుతించి నీ జనకుఁ డెవ్వఁడొ నీ కులమేదొ లెన్నఁగా
మదికిని దెచ్చుకొ మ్మవల మానవసంఘములోఁ బరిస్థితిన్
బదిలము చేసికొ మ్మిపుడు బాధ్యత చూపెడివారు లేరు నీ
కిదియె మహోపదేశముగ నిత్తును గైకొనుమయ్య బాలకా!!

౧౧

వాఁ డిది చక్కఁగా విని వివర్ణముఖుండయి కొంపగోడు మా
టాడకపోయి గౌతముని యాశ్రమమందు వసింప నయ్యెడన్
గూడిన మౌనిబృంద మిది కూడని వృత్తిగఁ బల్కి రోఁతగాఁ
జూడఁగ నంత గౌతముఁడు జోక్యము గైకొని వారి కిట్లనెన్——

౧౨

ఇతనిది తప్పు లే దితరు లెవ్వరో చేసిన దుండగాలలో
నితనికి నెట్టి బాధ్యతయు నెన్నఁడు కానఁగరాదు, వీని సం
గతి మన కేమి సెబ్బరయుఁ గల్గదు - వీని ప్రవర్తనంబులో
వెతకిన దోస మన్న దొకవీసము లేదు; నిషేధ మేలొకో !!

౧౩

కులముల వంకతో నొకని గూల్చుట త్రొక్కుట పాడిగాదు, లో
కుల కదె సాజమై నడచు కుత్సితభావము కాన మీరు మీ
పలుకులు మాని న్యాయ్యమగుపద్ధతినే పరికించి దాని స
త్ఫలముల నారగింపవలె బాలుని వీని ననుగ్రహింపరా !!

౧౪

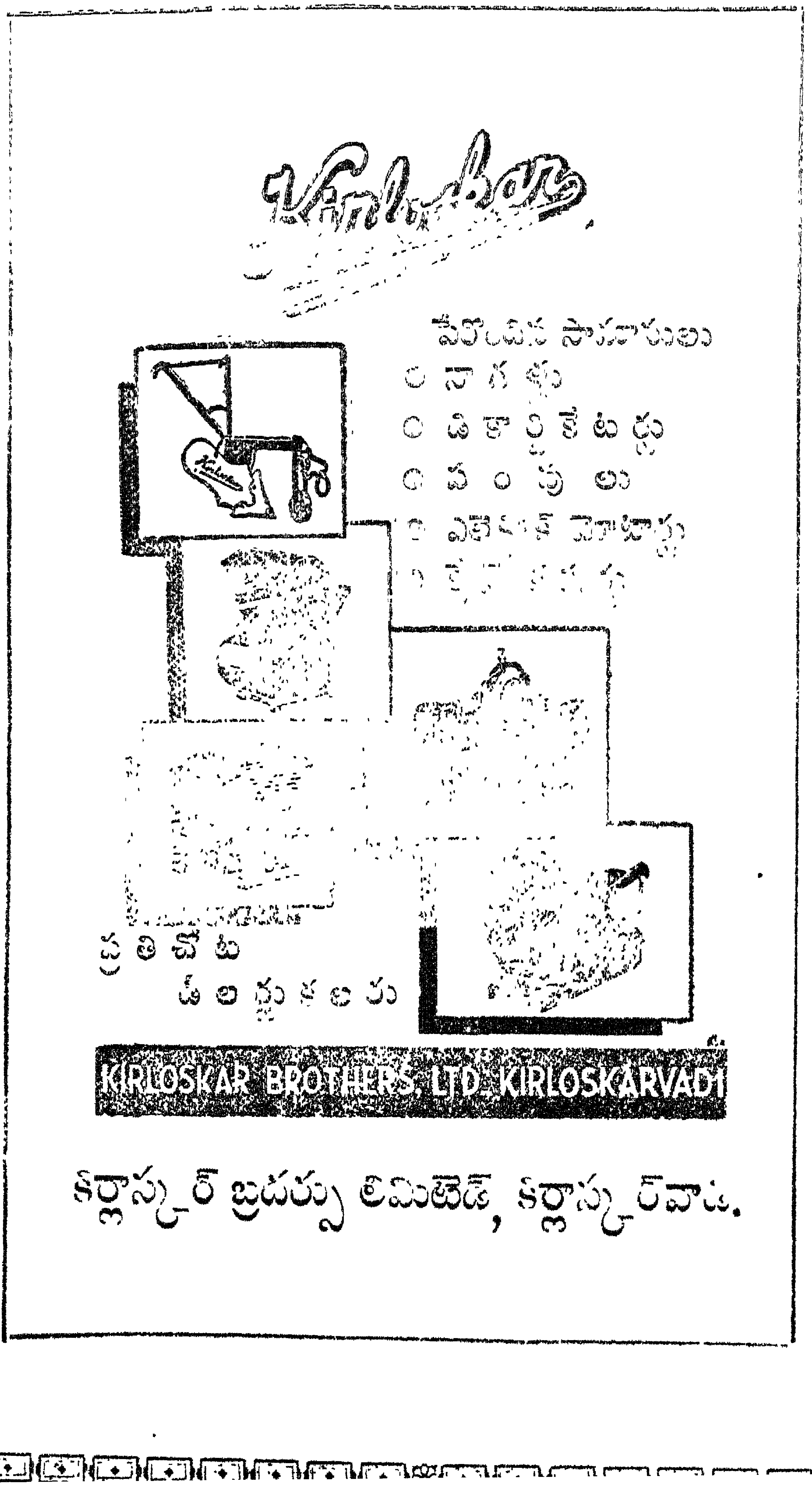
అని యాబాలున కాశ్రయం బొసఁగి తద్వ్యామోహము దున్న త
క్కిన మానీంద్రుల కెల్ల బుద్ధి సరిగాఁ గీల్కొల్పి నిత్యంబు వా
నిని యోగంబునఁ జేర్చి గౌతముఁడు తన్నిచత్వ నిూరీతిఁ ద్రో
సి విధానంబుగ బ్రహ్మవిద్య గఱపెన్ శ్రేయంబు చేకూర్చుచున్.

౧౫

ఈ భావం బిపు డెవ్వరేనిఁ దెలుపన్ హీనంబుగాఁ గోఁచి ని
దో భారం బది నెత్తికెత్తినటులే యూహించి లోకంబు సం
క్షోభంబైనటు లేడ్చిపోదు రయినన్ క్షుద్రాత్ములౌవార లే
లా భావంబులు మార్చుకొందు రకటా ! లాభంబు లేకున్నవో.

రాస్కో వారి
ఆముదం
FRANK ROSS & CO. LTD., CALCUTTA
A.A.S.

Kirloskar
మేలయిన సాధనములు
నాగళ్లు
పంపులు
ప్రతిచోట
KIRLOSKAR BROTHERS, LTD. KIRLOSKARVADI
కిర్లోస్కర్ బ్రదర్సు లిమిటెడ్, కిర్లోస్కరవాడి.

అచలబోధలు

= శ్రీ కపిల వెంకటరావు =

"ఏమి జన్మము, ఏమి జీవనమూ
ఏమి జన్మము,ఏమి జీవన
మేమిశాశ్వతమేమి నా ప్రారబ్ధకర్మము
స్వామి నన్నిటు జేసి మరచెను" ॥ఏమి॥

(యల్లరామదాసు హరికథ)

అని యిహజన్మమును నిరాశతో నిందించుచునో,

"ఈ జన్మ మిక దుర్లభమురా, ఓరి
సాజన్మసాకార సద్గురుని గనరా;
పంచాక్షరి మంత్రంబు పఠనజేయరన్న
పఠనచేసితె యముడు పారిపోనన్న" ॥ఈజన్మ॥

(కాలజ్ఞానతత్వములు)

అని తరణోపాయము నాశతో నందించుచునో బిచ్చగాండ్రు పాడు పాటలు తెలుగునాడు నాలుగుమూలల నిండ్లముందును, నుత్సవములలోను, సంతలలోను, పడవలరేవులలోను, మోటార్ల కూడలుల లోను, ముఖ్యముగా రైలుబండ్లలోను వినబడుచుండును. వీనిలో నచలమార్గమును బోధించు కీర్తన లెక్కువ. గ్రామ్య మనబడు సామాన్యజన వ్యావహారికభాషలో నుండి, యివి సామాన్యులనే మిక్కలి యాకర్షించును. అగ్రవర్ణములవారు నచలకీర్తనల నాదరించువా గున్నాగుగాని, తక్కిన వర్ణములవారికి వీనిపై చాల యాదరము. అచలమార్గబోధకములగు నిటువంటి తత్వములు తెలుగులలోవలెనే తమిళకన్నడ ప్రాంతములందును ప్రచారములో నున్నట్లు వినికిడి. ఆ శేసు గల మతమును తెలుగుదేశములో మొదట నెలకొల్పినవా రెవ్వరో తెలియదు. వేమన్నగారు నీ మతమును చాటినవాడే. ఆయన పేరున గూడ కొన్ని కీర్తన లున్నవి. అవి యాయన వ్రాసినట్లుమాత్రము రూఢిగా తెలియదు. లభించినంతలో శ్రీ పోతులూరి వీరబ్రహ్మముగారివే మొట్టమొదట ప్రచారములోనికి వచ్చినట్లు కనబడెగలదు. అట్టి తత్వములను చెప్పిన తెలుగువారందరు దాదాపుగ నాయనశిష్యులే. 'శ్రీ వీరబ్రహ్మముగారి కాలజ్ఞానతత్వము'లను పేరు గల కీర్తనల సంపుటి యొకటి యున్నది. అందు కొంత ద్విపదకూడ నున్నది. అచలమార్గావలంబకులలో చాలమంది కిది ప్రమాణగ్రంథము వంటిది. దీనిలోని కృతులు కొన్ని వీరబ్రహ్మముగారు స్వయముగా చెప్పినట్లున్నవి. కొన్ని యాయనశిష్యులలో ముఖ్యుడైన దూదేకుల సిద్ధయ్యగారు చెప్పినవి. వీరబ్రహ్మముగారి మనుమరా లీశ్వరమ్మ గారు చెప్పినవి కొన్ని. వీరబ్రహ్మముగారి శిష్యుడైన సాలెకులజుడు యాగంటి లక్ష్మప్పగారు చెప్పినట్లు కొన్ని యున్నవి. శిష్యులలో, భక్తులలో యయిన పూదోట రామన్నగారు, చిత్తూరు నరసింహదాసు గారు, కాలువ కోటయ్యగారు, కొమఱ్ఱారి వీరరాఘవులుగారు, తాడిచర్ల చలమయ్యగారు, మహమ్మదు హుశేనుగారు, నాసరయ్యగారు, తరిగొండ భ్రమరాంబ, నరహరిగార్లు మున్నగువారు చెప్పిన తత్వములనుగూడ చేర్చి పరిమి వీరాచార్యు లనునత డిది కూర్చినట్లు కనబడును. వీరబ్రహ్మముగారి భక్తుడు, మద్రాసువాసి యగు పోకల శేషాచలనాయుడుగారు కొన్ని తాము వ్రాసిన తత్వములుకూడ చేర్చి యొక పుస్తకము నచ్చొత్తించినారు.

శ్రీగురు పీర్ మొహియుద్దీన్‌గారి శిష్యుడును,ధవళేశ్వరమువాడు నైన గుజ్జుల నారాయణదాసుగారు వ్రాసిన 'తారకామృతసార' మను కీర్తనల గ్రంథ మచలతత్వబోధకమే. కాకినాడవారైన యల్ల రామదాసుగారు కొన్ని యచలతత్వములను ప్రచురించినారు. అచల మార్గమును బోధించు గ్రంథములను పాటిబండ సుందరరామయ్య గారును, చల్లా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారును వ్రాసినారు. కడపటి యాయన యొకచోట తన పేరు 'తక్రసుబ్రహ్మణ్య' మని చెప్పుకొనెను.

పిఠాపురవాసి శ్రీ హసన్మియా సాహెబుగారు 'తత్వజ్ఞాన రసాయనంబను వేదాంత కీర్తనల' పుస్తక మొకటి ౧౯౨౫ లో ప్రకటించినారు. వీరి వంశములోనివారైన శ్రీ॥ శే॥ ఉమరలీషా కవిగారు 'సూఫీ వేదాంత దర్శన'మను గ్రంథమును వ్రాసినారు. వీరియుభయుల సిద్ధాంతములును వీరబ్రహ్మముగారి సిద్ధాంతమునే పోలియున్నవి,

వీరి గురుపరంపర వేరు. వీరి కాదిగురువు అఖిలలీషాయోగి. గుల్బ ర్గాకు షాజీబందే నవాజ్ గారు, కర్నూలునకు షాహుశ్శైన్‌గారు, విశాఖపట్నమునకు హిస్మక్ మదీనాగారు, నాగూరునకు మీరా సాహెబు సను పేరులు గల సూఫీలు, పీఠాపురమునకు అఖిల్ అలీషా అను సూఫీయును విదేశములనుండి వచ్చిరట.

చిప్పగిరి భంభంగురుయోగీంద్రుల శిష్యులైన భంభంశ్శైన్, యోగిగారి తత్వములు బెంగుళూరులో నచ్చయినవి. వానిలో కొన్ని తెలుగు, కొన్ని కన్నడము. అవియు నచలతత్వములే.

శ్రీ వీరబ్రహ్మముగారి జీవితమును తాడికొండ రాఘవా చార్యులు 'వీరాచార్య చరిత్రము' లోను, జవంగుల నాగభూషణ దాసు 'శ్రీ వీరబ్రహ్మేంద్రస్వాములవారి చరిత్ర'లోను వర్ణించి యున్నారు. వీరబ్రహ్మముగారు విశ్వబ్రాహ్మణులు. కర్నూలు మండల మునకు సంబంధించిన బనగానిపల్లెలో గరిమరెడ్డి యచ్చమ్మగారి యింట బసవులు గాయుచు బాల్యము గడుపుచుండగనే వీ రనేక మహిమలు చూపెరి. తాను తోలుకొనిపోయిన పసువుల నీయన గాయడు. బయలులోనికి గొనిపోయి యచ్చట నొక గిరిగీచి వానిని విడువగా నవి యా గిరి దాటకుండ గడ్డిమేయును. క్రూరమృగము లా గిరి దాటిరావు. ఆయనమాత్రము దట్టమగు నడవిలోనికి బోయి యొక యేకాంతస్థలములో తపస్సు చేయుచుండును. ఆయన యొక చచ్చిన యావును, చనిపోయిన మనుష్యులను బ్రతికించెను. గ్రామదేవర యుత్సవములో గ్రామాధికార్లకు బుద్ధిచెప్పుటకై తా నూరివారెల్ల చూచుచుండగా నా దేవతచేతనే చుట్టకు నిప్పు తెప్పించుకొనెను. జడివానలో నిలిచి తడియకుండ నావలకి వచ్చెను. మహమ్మదీయుడైన సిద్ధయ్యకు పాడు వేదాంతము గరపి మతభ్రష్టుని చేసినందులకై మహమ్మదీయు లీయనమీద నవాబునకు నేరములు చెప్పగా నాత డీయనను పిలిపించి చూచి శిక్షించుటకు మా రెంతో గౌరవించెను. వీరి భార్య గోవిందమ్మగారు. అయిదుగురు పుత్రులు, నొక పుత్రికయు గలిగి వీరు సుఖముగా గృహస్థధర్మము నిర్వహించుచు నొక వైశాఖ శుద్ధ దశమినాడు జీవసమాధిలో ప్రవేశించిరి. ప్రియశిష్యుడైన సిద్ధయ్య యెచ్చటికో పోయి తిరిగివచ్చునప్పటి కప్పుడే సమాధియైపోయినది. విశేషదుఃఖసంతప్తుడై యాతడు—

ఓ వీరబ్రహ్మానంద! ఈశ, పరాక! మహేశ, పరాక!
ఏమయ్యా, యేమయ్యా, ఏమని పలుకవు! ఏమో
నా మనవి యే మాయెనయ్యా?

౧. తనువుతోడుత నన్ను పూలకు పొమ్మని
నిండు సమాధిలో పండిఉన్నావా॥
౨. అంటని కులమని దూదేకేవాడని
ఒంటిగాణ్ణి చేసిపోతి వేమయ్యా॥

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

అనియు, 'తల్లి లేనిబిడ్డ నైతిగాదయ్యా' యనియు, 'నెప్పుడు గురుసేవ తప్పక నే నుంటి' ననియు, 'చప్పుడు కాకుండ చెప్పి పోరాద'యనియు నెలుగెత్తి విలపించెను. ఎవరు చెప్పిన వినక సిద్ధయ్య యట్లే యంగలార్చుట చూచి మూడుదినములకు వీరబ్రహ్మముగారు సమాధిలో నుండి బయటికివచ్చి* యాతనికి కొన్ని బోధలు చేసి యోగదండము మొదలైన నాలుగు వస్తువుల నిచ్చి తిరిగి సమాధిని చేరిరి.

సమాధియైన సంవత్సరముమాత్రము చరిత్రకారు లిద్దరు నిః తెన్నుల తెలుపుచున్నారు. రాఘవాచార్యులు క్రీ. శ. ౧౬౯౩ అను చుండగా నాగభూషణదాసు క్రీ. శ. ౧౭౯౩ అనుచున్నారు. వీర బ్రహ్మముగారి సమాధి కందిమల్లయ్యపాలెములో నున్నది. ఇప్పటికి నసంఖ్యాకజను లచ్చట నేటేటజేరి గొప్పగొప్ప యుత్సవములు జరుపు చున్నారు. ఆ ప్రదేశము ప్రకృతిసౌందర్యముచేతగాని, జనము నాక ర్షించు మరి యే యితర కారణముచేతగాని స్వతః చూడదగినది కాదట. అది చేరుటకే యెంతో ప్రయాసయట. వీరబ్రహ్మముగారి మీద భక్తియే యన్ని వేలజనుల నచ్చటి కీడ్చుకొని పోవుచుండును. చాలమంది మ్రొక్కులుకూడ మ్రొక్కుకొందురట.

దూదేకుల సిద్ధయ్యగారుకూడ మహిమలు చూపెంచిరి. మతాం తరుడైన సిద్ధయ్యగారిమీద వీరబ్రహ్మముగారికి పుత్రులమీదకంటె నెక్కువ ప్రేమ యుండెనట. సిద్ధయ్యగారి కాయన తల్లియు, తండ్రియు, గురువును, దైవము. శ్రీ రామకృష్ణపరమహంస నరేం ద్రులవలె వీరబ్రహ్మము, సిద్ధయ్యగార్లు ఆదర్శగురుశిష్యులు. "బ్రహ్మముగారివంటి గురుడులేడు, సిద్ధయ్యవంటి శిష్యుడు లే"డని యొక సామెత యున్నది.

వీరబ్రహ్మముగారికి గురువు అల్లారపల్లెలో నున్న యాలయ ములో వీరభద్రస్వామిగా వెంచేసియున్న సాక్షాత్తు భగవంతుడే యని కొందరు నమ్ముచున్నారు. రాఘవాచార్యులుమాత్రము వీరభద్ర స్వామి యను నొక మహనీయుడు పృథివిపై జీవించియుండి వీర బ్రహ్మముగారికి వలయు నుపదేశము నొసగి పరమపదించగా నాయనపేర నల్లారపల్లెలో నాలయము కట్టబడియుండెనని తెలు పుచు, దన యూహకు హేతువుల నిచ్చియున్నారు. 'కాలజ్ఞాన తత్వముల'ప్రతి మొదటిలో "శ్రీగురు అల్లాడుపల్లె వీరభద్రదేవేనమః" అని యున్నది.

"నళినీదళగతజల మతితరళమ్,
తద్వ జ్జీవిత మతిశయచపలమ్

---

* ఈ వృత్తాంతమును విని Elmore అను నమెరికను మిషనరీ క్రైస్తవబోధలను విన్నవా రెవరో యీ కథ కల్పించియుందురని వ్రాసినారు. క్రీస్తు బోధలకును, వీరబ్రహ్మముగారి బోధలకును చాల భేదము లున్నవి.

విద్ధివ్యాధ్యభిమాన గ్రస్తమ్
లోకం శోకహతంచ సమస్తమ్"

అను నిశ్చయమునకు తప్పనిసరిగా వచ్చి, శంకర భగవత్పాదులు 'కా తే కాంతా, కస్తే పుత్రః' అని తీవ్రముగా ప్రశ్నించి, తాము సాధించిన సమాధానమును మనకును జెప్పినారు. ఆయనకు పూర్వము, నాయనకు బిమ్మట నా ప్రశ్నలే తమ్ము వేధించగా ననేక మహనీయులు తమకు దోచిన యుత్తరము లిచ్చినారు. ఎన్ని యుత్తరము లున్నవో యన్ని మతములై, వానిలో మరల నుపమతములును బుట్టినవి. సామంతునికి వలెనే సామాన్యునికిని జన్మముపై విసువుపుట్టి

"ఎందుకొచ్చి చిక్కితివే జీవాత్మా,
బొంది నిశ్చయము గాదు సుమ్మా
బొందివంటి దేహము నమ్మిరమ్మా
ముందనేకులు మోసపోయేరమ్మా

౧. ఆలిపిల్ల లెందరు కలిగున్నా
కాలిసంకెళ్లనుకోరన్నా
కాలమొచ్చి పోయేటప్పుడన్నా
యేమి చెప్పారు ఎవరురారన్నా

౨. మూత్రకొంప లోపల నుండుటాకూ
చీ, చీ, హితవు ఎట్టులయ్యె నీకూ
వాతపైత్య మనుభవించుటాకూ
ధాత వ్రాసెను కాబోలునీకూ."

(తారకామృత సారము)

అని చింతించుచు నీ దుఃఖసముద్రమునుండి దరిజేర నుపాయమునకై వెదకును. ఆ దేవుని కీ దేవునికి మ్రొక్కుకొనుట కిది తాత్కాలికమైన దేహవ్యాధి కాదు. బుద్ధికే పుట్టిన బాధ. సంసారము చేయుచు, నున్నంత తిని పడియుండనీయని బాధ. ఇది యందరికిని బుట్టదు. ఏ జన్మమునాటిదో వాసనయుండి యీ జన్మములో దలయెత్తును. ఆ బాధ కలుగనివా డదృష్టవంతుడే. వాడు కట్టి కొట్టి తెచ్చి తిని త్రాగి సుఖముండును. అమ్మవారి జాతరలో నొక కోడి పిల్లనిచ్చి యింత కుంకుమ మిచ్చినయెడల పరమార్థము తనంతట తానే రాగలదని వాని ధైర్యము. శంకితుని మనసునకు శాంతి లభించుటయెట్లు? తానై చదువుకొని తరించెదనన్న వానికి జదువేరాదు. వచ్చినను తెలుగు చాలదు. సంస్కృతముకూడ వచ్చియుండవలెను. ఇంక నేమిగతి? బ్రాహ్మణుల నడుగవలయును. వారి కెంత యహంభావము! ఎంత కులగర్వము! పైగా వారిలో వారి కెన్ని యభిప్రాయభేదములు! ఎన్ని యాచార భేదములు! వైష్ణవుని చూచిన శైవుడు స్నానముచేయవలెను. వీరిరువురిలో నెవరినైన జూచిన స్మార్తు దూరువిడిచియే పోవలయును. అయిన నేమి చెప్పునో యడిగి చూచెదమని యొకనినడిగిన నొక్క తెలియని యంశ మడుగగా నిరువది తెలియనియంశముల జెప్పి వితండవాదములో ముంచును. అర్థము కాలేదనగా, నీ కధికారము లేదుగావున నర్థము కాలేదని యాక్షేపించి, నీకు తగునట్లు నగ్రవర్ణములను పూజించుట, యాత్రలకు బోవుచుండుట, వీలుకలిగినప్పు డంతయు దక్షిణ లిచ్చుచుండుట యని ముగించును. అన్నియు జేసి చూచినను నీ మనస్సంకటము వదలుట లేదు. మోక్షమెందున్నదో గాని—

'లేదులేదుసుమీ యిందునా మోక్షం'

౧. నీళ్లలో మునిగిన పక్షివలెను ఉదయము స్నానముచేసినగానీ
తెల్లనుమ్మడిపండువలె దేహమునకు భస్మము పూసినగాని,

౨. కాయలు గాచిన రేగుచెట్టువలె రుద్రాక్షలు ధరియించినగానీ
బకమువలెను పంజి పంజిగా ద్వాదశనామము దిద్దినగానీ,

౩. కోసిన కాకరకాయవలెను దేహమునకు ముద్రలు వేసినగానీ
పండిన వెదురాకువలెను గోపీచందన మలంకరించినగానీ,

౪. ఏనుగు జల్లిన నీళ్ళవలెను హస్తములో నర్ఘ్యము విడిచినగానీ
వర్షాకాలం కూసేకప్పవలె తేవారములు పాడినగానీ,

౫. అడవిలో మేసే పసువువలెను కందమూలములు తిన్ననుగాని
చలనములేక కొండపాము వలె నొక్కచోట పడియున్ననుగానీ,

౬. బొక్కలోనున్న పందికొక్కువలె గృహములోపల దాగున్ననుగానీ
మర్రియూడవలె తలవెంట్రుకలు జడలు దాల్చి శిఖవేసినగానీ,

౭. మానిప్రతిమవలె నాహారములేక మౌనముగా నున్ననుగానీ
అడవిలో తిరిగే మృగరాజువలె దేశదేశములు తిరిగినగానీ,

౮. ధరణిలోన పీర్ మొహిదీన్
మాటవినని వైరాగ్యముగా నుంటేగానీ॥

ఒక్కదెబ్బతో ద్వైతాద్వైత, శివాద్వైత, విశిష్టాద్వైతములను నన్నివిధముల సాధనములను గొట్టివైచినాడు. మరి శంకానివృత్తి యెట్లు?

ఏదోయొక మతము నాశ్రయించుకొని శిష్యబృందముతో నివసించుచు, గురుపూజ లందుకొనుచు గొందరు, నెండ వానలకు జంకక, యాకలిదప్పులకు లోనుగాక, వేషభాషలతో పనిపెట్టుకొనక నొక కుండపెంకుమాత్ర మాస్తిగా గలిగియుండి యూరూర దిరుగుచు నేమఱ్ఱిచెట్టుక్రిందనో చేరుచు నొకయూరని, పల్లెయని లేని యోగులు కొందరు సాధారణముగా కనిపించుచుందురు. వీరును వారును స్వయముగా సాధనముచేసి సిద్ధిని బడసినవారు. వారు దేహము నేవేవో కట్టుబాటులకు లోనుజేసి స్థిరమైన యారోగ్యమును గల్గించుకొనినవారు. దీర్ఘరోగ పీడితులు వచ్చి వేడిన నేదో యొక వేరిచ్చి క్షణములో నారోగమును మాన్పించగలవారు. వారి నింకను సేవించినయెడల దివ్యౌషధముల నిచ్చెదరు, వార్ధక్యము రాకుండ, మరణము రాకుండ రసాయనము లిచ్చెదరు. ఇంతే కాదు, రాగిని బంగారముచేయు విద్యయును వారికి తెలియును. వారి కేచింతయును

లేనట్లు మనస్సుకు శాంతిని చేకూర్చుకొన్నట్లు నగపడుదురు. ఇట్టివారి యొద్దకు బోయి యడిగెద నని చిత్తశాంతిలేనియాత డరిగి యడిగిన వారు కొంత కామరహస్యము జూపించెదరు. వారికి కులభేదములు, మతభేదములు నెంతమాత్రము లేవు. కాని,

సీ. అటువంటి గురువును నిటువంటి యోగంబు
  నింతింత శిష్యుని కివ్వరాదు.
శిక్షించి కాంచి పరీక్షించి తన శిక్ష
  నొప్పినవానికే (తత్వంబు) జెప్పవలయు,
తన శిక్ష యొప్పని తామసాత్మునకును
  మంత్రంబు జెప్పిన (వాడె) మందుడగును
వేషభావలచేత విర్రవీగుటెగాని
  వాడు తత్వజ్ఞుడు కాడుగనుక
తొలుత నీవిట్టి శిష్యుని దుర్గుణములు
చూచి తిట్టుచు గొట్టుచు సుగుణములను
చెప్పగావలె తన శిక్ష కొప్పకున్న
నురక శాంతిని బొంది తా నుండవలయు.

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

శిక్షించి యేదో నేర్పెద నన్నారు గాని దూరముగ బొమ్మన లేదు. ఇదియును మంచిదే గదా. గురుశుశ్రూష చేయగా చేయగా—

"దేవుడు తనలో దండిగ ఉండగ—తెలియదు మానవ పశువులకు
సంశయ ముడుగక సద్గతి మేరకు—సర్వము తానని తెలియవలెన్,
సర్వము తానని తెలిసేటందుకు—గురువుపదేశం కలుగవలెన్,
గురువుపదేశం కలిగేటందుకు—నిలకడగా మతి నిల్పవలెన్,
నిలకడగా మతి నిలిపే సరసుడు—విరసము విడుచుట తెలియవలెన్,
విరసము విడిచి తెలిసి సమాధిలో—నున్నతంబుగ తా నుండవలెన్,
ఉన్నతముగ తా నుండేటందుకు—తార్కాణంబుగ గురి తగుల వలెన్,
తార్కాణంబుగ గురి తగిలేటందుకు—ఉచ్ఛ్వాసంబులు నిలుప వలెన్.
ఉచ్ఛ్వాసంబులు నిలిపేటందుకు—సాధకముగ సాధించవలెన్,
సాధకముగ సాధించేటందుకు—పారక పరిశోధించవలెన్,
పారక పరిశోధించేటందుకు—ఏకాంతంబున చేరవలెన్.
ఏకాంతంబున చేరేటందుకు—సంసారస్తుతి యుడుగవలెన్,
సంసారస్తుతి యుడిగేటందుకు—దేవుని కృప దా కలుగవలెన్.
దేవుని కృప దా కలిగేటందుకు—ఎరుక గలిగి తా నుండవలెన్,
ఎరుక గలిగితే యాగంటీశుని—మరుగున తా నుండవలెన్,
మరుగున చేరియు మరియానందము—మహిలో పొందుచు నుండవలెన్."

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

యాగంటివారు చెప్పినది యుచ్ఛ్వాసంబులు నిలుపుమని, యందులకై సాధకము సాధించమని. ఈ సాధకమే యోగము. దాని గురించి కొంత తెలిసినగాని పద్యములు అర్థముగావు.

మనుష్యదేహములో వెన్నెముక నాశ్రయించుకొని, యాసన సమీపమున మూలాధారమును, దానికి పైగా స్వాధిష్ఠానమును, దానికి పైగా నాభిదగ్గర మణిపూరమును, నదిదాటిన తరువాత హృదయ ప్రదేశమున ననాహతమును, నా పైని కంఠమున విశుద్ధమును, కనుబొమల నడుమ నాజ్ఞయును నను పేరులు గల యారు చక్రము లున్నవి. సహస్రార మను నేడవచక్రము శిరస్సులో నున్నది. ఈ చక్రములను కమలము లనియు నందురు. మూలాధారము మొదలుకొని యీ చక్రములకు వరుసగా నాలుగు, నారు, పది, పండ్రెండు, పదునారు, రెండు, వేయిదళము లుండును. ఈ దళముల కక్షరసంజ్ఞ లున్నవి. మూలాధారమునుండి కుడియెడమలను ఇడాపింగళ లను రెండునాడులును, వానినడుమ సుషుమ్న యను నింకొక నాడియు బయలుదేరును. ఇడాపింగళలు సుషుమ్నకు ప్రదక్షిణముగా తిరుగుచు, చక్రస్థానములం దానిని కలిసికొనుచు, నాజ్ఞాచక్రమువరకు వ్యాపించియుండును. సుషుమ్నమాత్రము బ్రహ్మస్థాన మనగా శిరస్సులోనికే పోవును. పంచ ప్రాణములలో మొదటిదైన ప్రాణము సాధారణముగా నిడాపింగళ లందు ప్రసరించును. సాధకము చేయుటవలన మూలాధారమందు నిద్రించుచుండిన యొక శక్తి మేల్కొనును. ఆ శక్తి పామువలెనుండి, చుట్టలు చుట్టుకొని మూలాధారమందు శిరస్సుంచి నిద్రించుచుండును. దాని పేరు కుండలినీశక్తి. అది మేలుకొన్నందువలన ప్రాణవాయువు మునుపటివలెగాక సుషుమ్నద్వారా ప్రసరించుట మొదలుపెట్టును. కుండలిని లేచి యొక్కొక్క చక్రమునే భేదించుచు భ్రూమధ్యము వరకు వచ్చును. అది యొక పెద్ద మెట్టు. అచ్చటినుండి క్రమముగా బ్రహ్మరంధ్రముకూడ భేదించబడినప్పుడు హంస యను జీవుడు బ్రహ్మ మను పరాత్పరునితో నయిక్యమగును. ఇంతకుపూర్వమే యీ సాధకున కణిమాదిగ నెనిమిది సిద్ధులు, మహిమలు లభించును. వానితోనే తృప్తిపొంది కొందరు సాధక మింక జేయరు. అది కూడని పని.

ఈ యోగము సాధించదలచినవాడు సద్గురుని నాశ్రయించి కారణమును పొందవలెను. అనగా ఉపదేశము పొందవలెను. తాను కొన్ని కట్టడులలో నుండవలెను. అవి యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణ ధ్యాన సమాధులు. అహింసాపరుడై, యొరుల సొమ్ము నాశింపక, స్త్రీ సుఖమును కాంక్షింపక, దేనిని బుచ్చుకొనక యుండుట యమము (౧) దేహ మనశ్శుద్ధులు, తపస్సు, సంతుష్టి, వేదాధ్యయనము, నిష్ఠ, దైవమందలి భక్తి గలిగియుండుట నియమము (౨) ఆసనముల (౮౪) నభ్యసించుటవలన దేహములోని యంగములన్నియు సంపూర్ణ స్వాధీనములోనికి వచ్చును. సాధకుడు తనకు పూర్తిగ సుఖముగా నుండు ఆసనమును తెలుసుకొని, యందుండి సాధకము చేయుచుండవలెను. అందువలన చిత్తనిరోధము

కొంత కలుగును. ఆసనములైన తర్వాత ప్రాణాయామము సాధించవలెను. ఇదే వాయుధారణ మందురు. లోనుంచి గాలి నాసారంధ్రములగుండ విడిచివైచుట రేచకము, తిరిగినింపుట పూరకము, ఆ గాలి నొడలిలో బంధించియుంచుట కుంభకము. రేచక పూరక కుంభకములను క్రమముగ జేయుచు నిరువదియొక్క వేయి యారునూరు పర్యాయములు మంత్ర పురశ్చరణము చేయుట మంత్రయోగము.

కేవల ప్రాణాయామమువల్లనే ప్రాణవాయువును, నపాన వాయువును లీనము చేయుట లయయోగము.

ఎడమకాలి మడిమతో వాయుస్థానమును గట్టిగ నొక్కిపట్టి యచ్చటి యపానమందలి వాయువును పైకి ప్రాణవాయువులో లీనమగునట్లు పంపుట మూలబంధము.

కుడికాలి మడిమతో నాభిని నొక్కిపట్టి కలిసిపోయిన ప్రాణాపానములను క్రిందికి రాకుండ నిలుపుట యుడ్యాణబంధము. గుండెలపై గడ్డము నుంచి కంఠమును ముడిచిపెట్టుకొని యుండుటవలన నా ప్రాణాపానవాయువులు చలింపనేరవు. ఈ బంధముపేరు జాలంధరబంధము.

ఇది కుంభక మను హఠయోగము.

ప్రత్యాహారమనగా నింద్రియముల వృత్తు లుడిగించి, మన సేవైపునకు ద్రిప్పిన నవి యావైపునకు దిరుగునట్లు చేయుట.

తర్వాత నిష్టదేవతయందు మనస్సు నిల్పుట ధ్యానము. మూలాధారాది స్థానములందు మనస్సు చలింపకుండ నిల్పుట ధారణ. తరువాత సమాధి. సమాధి ప్రజ్ఞతో కూడినది, ప్రజ్ఞకూడ బోయినది యని రెండువిధములు. రెండవదే సాధకునకు గావలసినది. అదే రాజయోగము. అదే మోక్షము.

మూలబంధమును యోగు లవలంబించి రనుట కీక్రింది తత్వము నిదర్శనము.

"కోరికోరి పరమగురుని కోరిచేరరే
కాలకర్మ జన్మములను కడకు జిమ్మరే
కాలిమడిమ గుదమునందు కదలకుండ నొత్తిపెట్టి
మూలబంధ తత్వగతిని మరియు నెవ్వరే
ప్రాణాపాన వాయువులను పరగ నైవేద్యంబుజేసి
పూని కాయసిద్ధి పొందు పుణ్యు లెవ్వరే."

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

సమాధిలోనింక దెలియునదెల్ల పరబ్రహ్మము బట్టబయలనియట.

జ్ఞానయోగ మను శీర్షిక క్రిందికి వచ్చు తారకయోగ మని మరియొకటి యున్నది. బాహ్యాభ్యంతర శుచిని సాధించిన సాధకుడు నిర్జనమైన ప్రదేశమునందు సరియైన యాసనముపై నాసీనుడై ముద్రల నభ్యసింపవలెను. ఖేచరి, భూచరి, మధ్యమ, షణ్ముఖి, శాంభవి యనియీ ముద్ర లైదు. కన్నులు మూసియో, విచ్చియో భ్రూమధ్యమున జూపు నిలిపినది ఖేచరి. నాసికాగ్రమును కన్నులు కదలించకుండ జూచునది భూచరి. అరమూసిన కన్నులతో నాసికామధ్యమందు చూపు నిలిపి నిటలమును చూచనేని యది మధ్యమము. కండ్లు, చెవులు, ముకురంధ్రములు వ్రేళ్లతో మూసి భ్రూమధ్యముపై దృష్టి నిలుపుట షణ్ముఖి. మనోమారుతములను నిశ్చలముగా జేసి, పరాత్పరుని ధ్యానించుచు కన్నుల విచ్చి చూచునది శాంభవి. షణ్ముఖిని బాగుగా సాధింపగా సాధకునికి చిణీయని, చిణిచిణీ యని మొదలైన నాదములు పదివిధములైనవి వినిపించి వినిపించి తుద కోంకారముగా మారిపోవును. ఖేచరీ భూచరీ ముద్రలను బాహ్యలక్ష్య మందురు. వీనిలో నిర్గుణాకాశము, పరాకాశము, మహాకాశము, తత్వాకాశము, సూర్యాకాశము నను నైదాకాశములు కనబడును. వాని నడుమ నాకాశగంగవలెను, కల్పవృక్షమువలెను మొదలుగా కళలు కాన్పించును. ఇవి తెల్లనివి. ఇవి యైనపిమ్మట సూర్యునివలె తేజస్సు కనబడును. ఆ పిదప పూర్ణచంద్రుని వెన్నెలవంటి వెలుగు వచ్చును. అదియైనవెనుక నొక హిరణ్మయమండలము కనబడగలదు. ఇదియే యూహోజ్యోతి. నీవారశూకము. దీనికి మేరలేదు. దానిపైగా నుండునది పరబ్రహ్మమే. కాని సాధకుని బుద్ధి యింకను చలించుచునే యుండును. దానికి మనోమారుతముల నరికట్టినగాని యచలత్వము రానేరదు. దీనికింకను నభ్యాస మవసరము. మరియు నజపామంత్రమును ౨౧౬౦౦ మారులు పురశ్చరణ చేయవలయును. ఇడాపింగళనాడుల నడుమగా మనస్సు వ్యాపించియుండును. సుషుమ్నలో హంస యనగా జీవు డుండును. జీవుడు పరమేశ్వరునియందు లయమగ నప్పుడు కలుగు తెలివి పేరే తురీయావస్థ యనియు, నున్మని యనియు నందురు. ఇదియే రాజయోగము. నాలుకను బాగుగా చాచి దవుడల పైగా నున్న రంధ్రములో జొనిపినయెడల నమృతము పుట్టునట—

"ఊచే తిత్తులపైగానుండే ఉన్మని తెలియర ఓరన్నా
తిత్తుల నడుమను చక్షులమీదను చీకటిగొట్టర ఓరన్నా
చీకటిగొట్టును తోకనాలుకను తీసుక లేపర ఓరన్నా
లీసుక లేపితె కాకకు పాము చిర్రున లేచును ఓరన్నా
శంఖచక్రముల నట్టనడుము ఆదిశేషుని లేపర ఓరన్నా
ఓంకారించుకయున్నది పాము, కొంకక లేపర ఓరన్నా
ఆరుచక్రముల కావల యీవల లోపల వెలుపల నోరన్నా
ఆరుచక్రములు పెనుచుకు పాము అధోముఖంబై ఓరన్నా
రెండుచక్రములు విడిబడి ఉన్నవి, కుండలి లేపర ఓరన్నా
రెంటికి సూత్రము మలిచుట్టొక్కటె లేపె పోతులూరి వీరన్నా"

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

శిష్యుడు సిద్ధయ్యగారి తత్వ మిదిగో :
"చందమామ, చందమామ, చందమామ"

౧. కొయ్యపను పుట్టలోన చందమామ, పాంబు
మాయగా నె మెలగుచుండు చందమామా

౨. జంటనాదసరము లూది, చందమామా, పాంబు
పాదు పెకలించవే చందమామా

౩. తొమ్మిది వాకిళ్ళు మూసి చందమామా, పాంబు
నెమ్మదిగా పట్టవలెను చందమామా

౪. భక్తి యనే కట్టుగట్టి చందమామా, పాంబు
యుక్తిచేసి పట్టవలెను చందమామా

౫. దేహి దేహముల సందు చందమామా, పాంబు
తెలియకుండా చుట్టుకొంది చందమామా

౬. అజపామంత్ర న్యాసంబుచేత చందమామా, పాంబు
అఖండకళలతో వెలుగుచుండు చందమామా

౭. పాములబట్టే జోగి యెవరె చందమామా
అతని పేరే సిద్ధగురుడు చందమామా"

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

ఈ పాంబు కుండలినీశక్తి.

ఇట్లు సాధించిన వీరబ్రహ్మంగారు—

"ఓం నమశ్శివాయ సిద్ధమైన పదవి ఓంకార మేదిరా ఓరీ,
ఒనరుగా త్రికూట భ్రూమధ్యమందున్న వాడెవ్వడో చూడ రోరీ"

అని సంబోధించి,

"అహంకార మను చిలుక హంసతో గూడుకొని
ఆడించు చున్నాడురోరీ"

అని వివరించి,

"తెర తేరకాదు యీ దేవాలయంబులో తేలగా నున్నాడురోరీ,
యరలవ నారాయణ పరబ్రహ్మ మితడనుచు నివ్వ రీ యీశ్వరుం డోరీ,
శివసహాయనే శివపోతులూరయ్య సాక్షిగా నున్నాడు రోరీ"

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

అని జీవేశ్వరైక్యమునకు తానే సాక్షియనియు—

"శివపంచాక్షరి మంత్రం పరశివయోగులకే జపసూత్రం,
అవిరలయోగం బందినవారికి ఆరింటిమీద చిద్రూపం.
మూడు త్రోవలది సాకారం,
సుషుమ్నాంతంబందున గురుతేజం,
అష్ట కమలంబున శివపూజం,
వేయి కమలంబున మహాపూజం, గురువివేకుని ఘనతేజం"

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

అని చెప్పుకొన్నాడు. మరియు "ధరలో శివపోతులూరి దైవ రాయ డొక్కడ"న్నాడు.

"మూడు మొనలమీద ఆడింతురా లోకం,
ముగ్గురు మూర్తులా ఓడింతురా! శివగోవిందా గోవిందా"

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

అనియు బెదరించినాడు.

"చెప్పెద గురుమహిమ తెలిసినంతట మీరు తెలుసుకోండి
విప్పిచెప్పగపోతె నేనెంతవాణ్ణని శరణంటు ఒప్పుకోండి.

౧. చింతమానుమీద చేమంతిపూసె తెలుసుకోండి
ఆ చేమంతిమీదను చెంగల్వ పూచెను తెలుసుకోండి.

౨. భూరుహంబున రెండు పుట్టలు గలవయ్యా
ఆ పుట్టలో రెండు పెనుపాము లున్నవి పట్టుకోండి.
పట్టుకున్న మీద పైగా రెండుగ్రుడ్లు తెలుసుకోండి
ఆ గుడ్లమీద ఒక్క గూబగూర్చున్నది తెలుసుకోండి.
మూడుమూలల పెట్టె తీసే నేర్పు నేర్చుకోండి
మూల దీసితె పెద్దభూత మగుపడును తెలుసుకోండి
భూతంబు నెత్తిని జ్యోతియొక్కటి కలుగు తెలుసుకోండి"

(కాలజ్ఞాన తత్వములు)

అని తానే పరంజ్యోతినని తెలుపుచున్నాడు. పై తత్వము లోని రెండు పాములు నిడాపింగళలు. చింతమాను ధ్యానము. చేమంతి చిన్మయ బిందువు. చెంగల్వ సహస్రారము. రెండు గ్రుడ్లు నేవో నాకు తెలియరాలేదు.

వేమన్నగారు నింతేకదా—

"తత్వము తిరమైన తోవుల వెదకుచు
తాను తత్వమునను తత్వయోగి
తలపులన్ని యుడుగ తానె పో తత్వంబు
విశ్వ..............."

యాగంటియాయన "సంధ్యవార్చేవిధము తెలియండీ, సదా బ్రాహ్మణుండగునా" యని బ్రాహ్మణులకు సంధ్యావందనము నేర్పెద నన్నాడు.

జీవాత్మ పరమాత్మతో నేకమగుటయే జ్ఞానము. అదియే సచ్చిదానందము. జీవుడు దేవునినుండి వేరుగాడు. వేరుగాడని తెలుసు కొనుటకు నిశ్చలసమాధి యవసరము. అదియే యచలసమాధి. అచల మతమని యిందుకే యీ మతమునకు పేరువచ్చినది. ఇది శంకరాచార్యుని యద్వైతమే కదా. జీవేశ్వరాద్వైతతత్వానుభావమే ముక్తి.

తంత్రశాస్త్రములలో నలంకారములు శృంగారముతో సంబంధించియుండుటచేత నది యొక సాంకేతికమైనది. కావ్యాలు, నారాయణదాసు యోగము నిట్లు వర్ణించియున్నాడు:

"రాజులేని రాజ్యమందున రాచచిన్నది యున్నదీ
తేజరూపస్వభావ మెవ్వరు తెలియలేనటువంటిదీ

౧. ఏడు చుట్ల కోటలోపల మేడ కట్టించున్నదీ ఆ,
మేడలో దశవిధములైన నాద మినబడుచున్నదీ

౨. వెయ్యికాళ్ల మంటపంబులోన కొలువైయున్నదీ
శయ్యపై పవళింపు నిద్రాహార మేమియు లేనిదీ

౩. లెక్కలేనీ కోట్ల రాణువ చుట్టుప్రక్కల నున్నదీ
నిక్కముగ బుద్ధియు ప్రధాని రాజు మనసైయున్నదీ

౪. రాయబారమునకు నిది వైరాగ్యమైన చిన్నదీ
మాయనరకినవారినీ వేమరులుకొంటానన్నదీ

౫. పంచభూతము గానిది ప్రపంచములో నున్నదీ
మంచిగురునీ ఆశ్రయించితె కొంచెములో వశమౌతదీ."

(తారకామృత సారము)

శిష్యుడు తత్వమును సాధించి తానే తత్వమై గురుడౌను. ఇంత సాధన లేకుండ భగవదనుగ్రహమాత్రముననే సిద్ధిని బడసినవారు నున్నారట. గురుడు దయదలచినచో శిష్యు నిన్ని తిప్పల బడకుండగనే జ్ఞాన మనుగ్రహించగలడట. అవిశ్వాస మొకవంకకు, ఆశ యింకొకవంకకు లాగుచుండగా నెంతో కటకట బడుచు నది యబద్ధ మిది యబద్ధ మనుచున్న నరేంద్రుని మెట్లన్నియు నొక్కటొక్కటి యెక్కనక్కరలేకుండ గురుదేవుడు కరుణించి వివేకానందుని చేసినట్లు వినుచున్నాము.

బ్రహ్మజ్ఞానమే ముక్తి యనుకొంటిమి. ఆ ముక్తి దేహి దేహములో నున్నపుడే లభించవచ్చును. ముక్తికొరకై జీవుడు దేహమును త్యజించనక్కరలేదు. అందువలన నిది జీవన్ముక్తి యనబడును. జీవన్ముక్తి చెందినవారు మరణమునకు వెరువరు. పైగా వారి కిక నీసంసారములో నుండనక్కరలేదని తోచినయెడల వారే యొక (గోరీ) సమాధిని కట్టించుకొని యందులోగాని, యేదేని గుహలలోగాని సజీవముగనే ప్రవేశించెదరు. అది జీవసమాధి యందురు. వీరబ్రహ్మము గారు జీవసమాధిలో చేరెనని పైని కనియుంటిమి. వేమన్నగారును, కటార్లపల్లె తుంగవేమన్నగారు నట్లు చేరినవారేనట. వీరబ్రహ్మము గారి శిష్యపరంపరలోనివారైన పోకల శేషాచలనాయుడుగారును జీవసమాధిలో చేరినారట. సత్తెనపల్లి దగ్గర నందుకూరు గ్రామములో చావ వెంకయ్యగా రను నొక కమ్మగృహస్థు కాకినాడ యడ్ల రామదాసుగారి శిష్యరికముచేసి వారివలన నచలబోధలను బడసి తిరిగి తన యూరుచేరి ప్రమాదీచ వత్సర జ్యేష్ఠప్రథమైకాదశీ భౌమవారమునకు సరియైన ది ౧౫-౬-౧౯౧౩ తేదీని జనులు చూచుచుండగ గురుస్మరణ చేయుచు జీవసమాధి యైనట్లు 'శ్రీయడ్ల రామదాసుతత్వ నవరత్న మాలిక'లో నున్నది. వీరబ్రహ్మముగారి మతము ననుష్ఠించిన యొక యుప్పరియాతడు – కోటయ్య యనువాడు తెనాలిదగ్గర గాజులూరులో జీవసమాధియైనట్లు తెలియుచున్నది. అట్లగుటను 'గురువులు చాటునకు పోవుట' యందురట.

దాదాపు మన దేశమంతట నేదో యొక రూపున వ్యాపించియున్న యద్వైత సిద్ధాంతమును సామాన్య ప్రజలలో బోధించుట కెవ్వరును పూనుకొనలేదు. ఆ లోటు నీ యచలబోధలు తీర్చివైచినవి. సామాన్యులలో గురుబోధనొంది యీ మతము నాశ్రయించినవారు లెక్కకు మీరియున్నారు. గ్రామగ్రామములో నున్నారు. అగ్రజాతులలోను అట్టివారు సకృత్తుగ నున్నారు. ఆంగ్లేయ విద్యావిధానము మనదేశములో నెగబ్రాకినకొలదియు నన్నిమతములతోపాటిదియు దిగనారినది. కాని యున్నంతలో నీమతమే మరియు రూపు చెడకుండ అంతయో కొంతయో నిలిచియున్నది.

ఈ యచలకీర్తనలందు తత్వములేగాని కవిత్వములేదు. ఉండవలసిన యవసరమును లేదు. వీరబ్రహ్మముగారు చెప్పిన మాటలే యందరు కీర్తనకారులును వ్రాసినారు. తత్వములనే చెప్పి రసము చిప్పిలజేసిన వేమన్న పుట్టుకవి. అట్టివాడు దస్తావీజులలోను, చాకలి పద్దులలోను కవిత్వము నూరించగలడు. వేమన్న కవిత్వము రాకపోయిన నాతని'ముకోపము సిద్ధించినది కాబోలు కంబగిరియాయన–

"రామభజన సేయరా, లమిడికా, నీ
తామస మణచర, ధగిడీకా"
యని శిష్యుని తిట్టగా, పేరుతెలియని మరియొక యాయన—
"ఖాంచెతు నే నెంతో చెప్పిన చంచల ముడుగవు,
ఛీ. ఛూ. మనసా"

యని మనసును తిట్టినాడు.

దొరికిన కీర్తనలన్నియు నర్థముకావు. ఏ రహస్యార్థములతో వ్రాయబడినవో గాని కొన్ని తత్వము లగమ్యగోచరములుగా నుండును. భావకవిత్వముపు నర్థముకానిదని చెప్పి విమర్శించుచు, కీ. శే. అక్కరాజు ఉమాకాంత విద్యాశేఖరులు దాని నీ తత్వములతో బోల్చినారు.

అసత్

— శ్రీ సుందరాచారి —

నల్లరాతికి కలతల యిల్లు గట్టి,
జారు కన్నీటి ధారల జలకమార్చి,
వేడి నిట్టూర్పు సెకలలో వేల్చి మనసు,
ముందుపెట్టితి నైవేద్యమునకు నయ్య.

అధరపుటములు కదలించి, మధుర మనుచు
ఆరగించెను నాస్వామి; ఆరగించి,
కడుపు నిండకపోయిన కారణమున
కండలూడ్చెను నాలోన కత్తిదూసి.

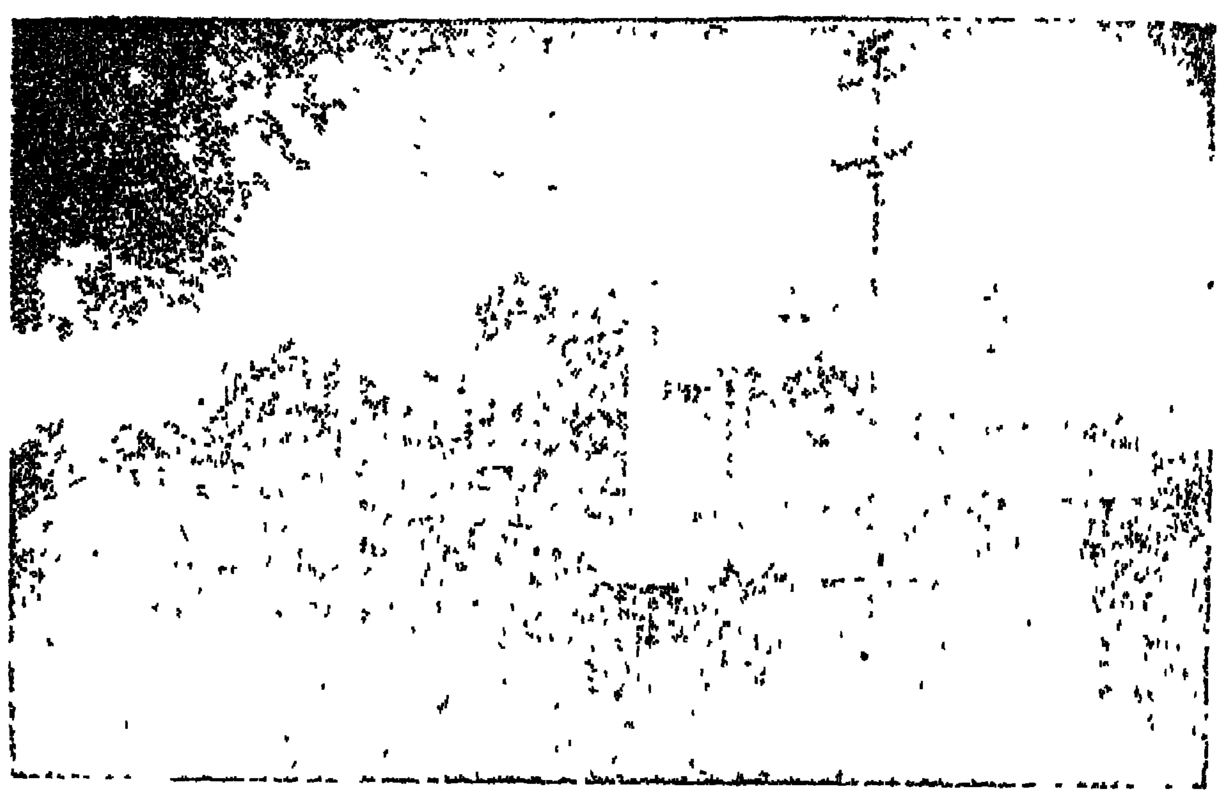
ఎముక లోకకొన్ని మిగులగా నేర్చిపేర్చి,
నరములన్నియు నారగా నరులు గూర్చి,
పచ్చినెత్తురుపళ్లెంబు పట్టి పాడి
'అమరుడైయుండు మోస్వామి!' యంటి నంత.

నిలువు మాసినదే కాని, కలత యేమొ
వెలియనేలేదు, గాలిలో కలవరించె,
కడుపుచల్లనివానిని కదలనీక
కాళ్లచుట్టును పెనగుచు కలవరించె.

పేదగుండియ చేలగా పిల్చినట్టి
రుధిరమదిరమ్ము కడుపులో రొదలు సేయ,
మండుగొంతుక తడుపగా మంచినీళ్ళ
కరవులోబడి నాస్వామి కలవరించె.

కనకపీఠము ముంగల కర్పూరంపు
ప్రభలు వెలుగొంద, అగరుధూపాల నెత్తి,
మంచికన్నీటిపాదాలు ముంచి కడుగ
పిలుచుచుండిరి కలవారు, వెలికి రాడు.

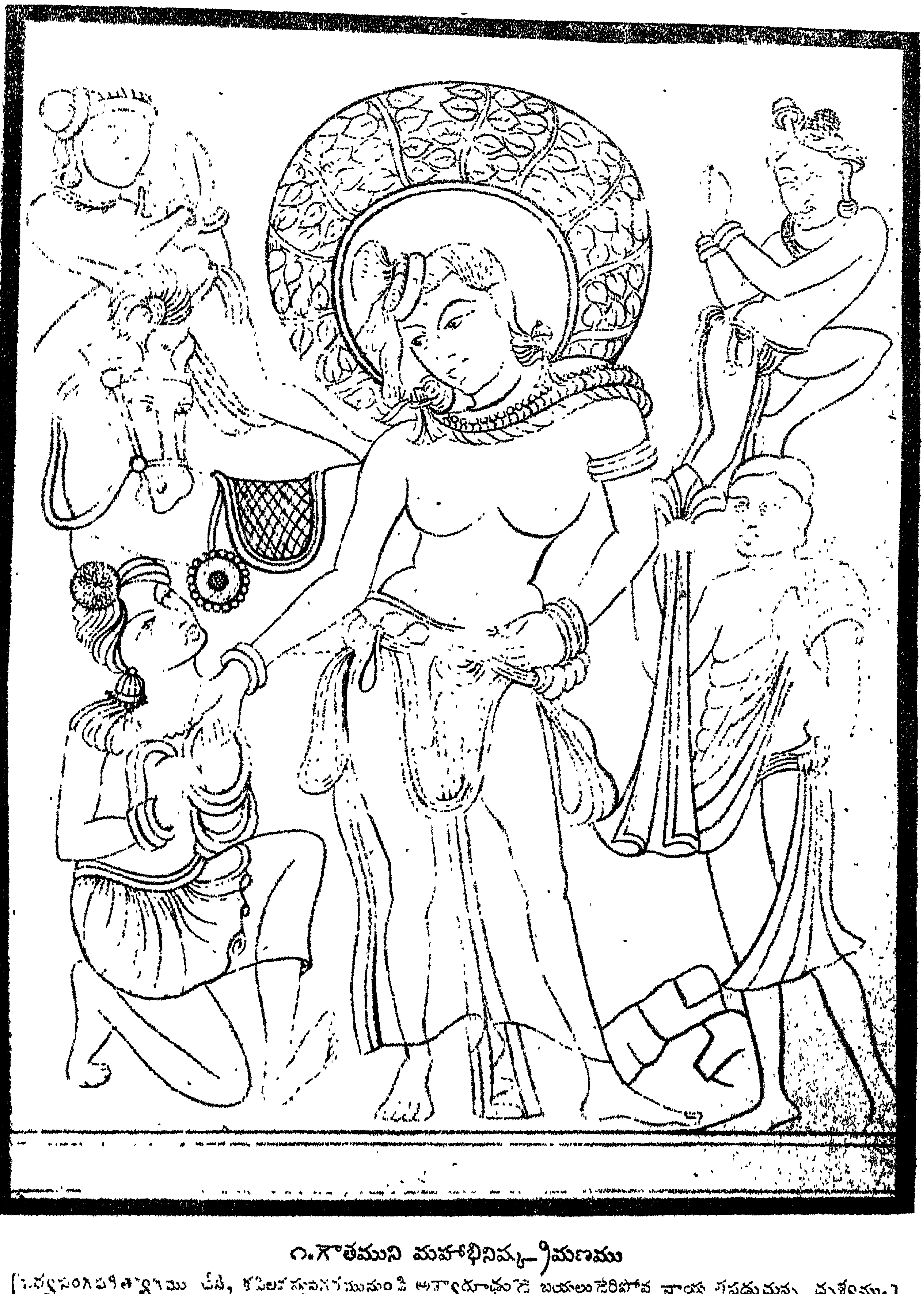
ఏడులోకాల కనుసన్న నేలువాడు
ఇరుకు చీకటి గుడిలోన మరగినాడు—
నాకు లేనట్టి దేవుడు లోకములకు
లేడు, లేడింక—పిలిచినా రాడు, రాడు.

గౌతముని మహాభినిష్క్రమణము : లోకోద్ధరణదీక్ష

[నాగార్జుని కొండలోని శిల్పాలు]

చిత్రకారుడు : శ్రీ కె. వేణుగోపాల్

౧. గౌతముని మహాభినిష్క్రమణము

[సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి, కపిలవస్తునగరమునుండి అశ్వారూఢుఁడై బయలుదేరిపోవ నాయత్తపడుచున్న దృశ్యము.]

౧. లోకోద్ధరణదీక్ష

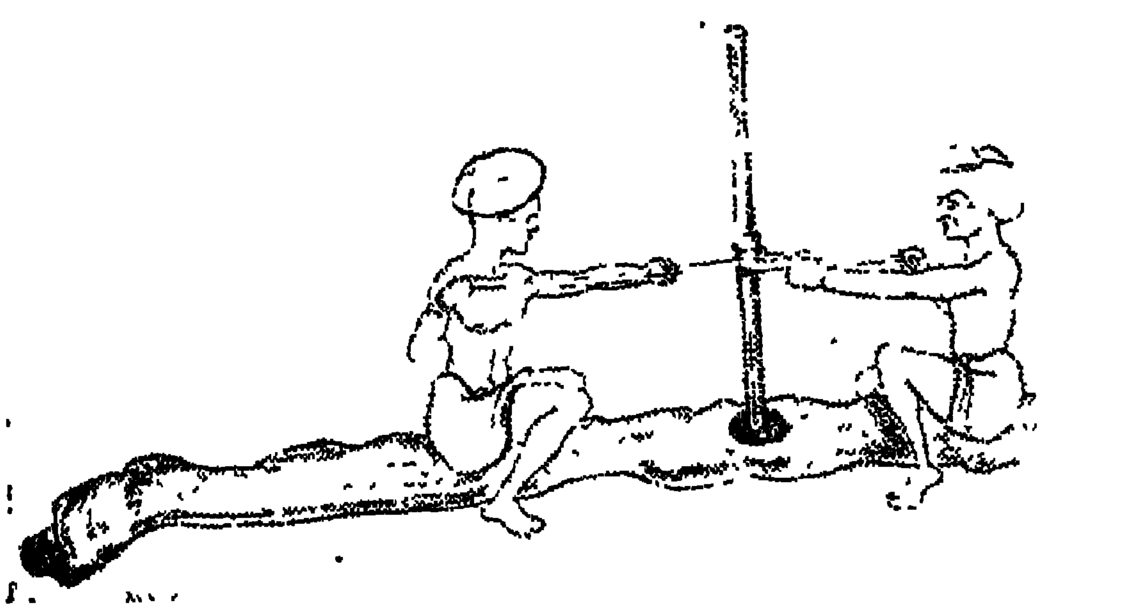
[బోధివృక్షముక్రింద ఆసీనుఁడై, "జగత్తు నందలి దుఃఖమును నివారించుటెట్లు? సర్వోపాయ మేది?" అని దానిని తెలిసికొన నిశ్చయించి, ధ్యానయోగము గ్రహించినవాఁడై యున్న దృశ్యము.]

సేద్యము

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

ఆదిమమనుష్యుఁడు ముందు కనుఁగొన్నది నిప్పు అని అందఱు నందురు. అతనికి చెట్లు గురువులై యుండవచ్చును. చెట్టు లొండొంటరాచికొని అడవులు కార్చిచ్చు చేఁదగులఁబడుచుండఁగా నతఁడు దైనందినమును చూచియుండును. నేఁటికిని అడవిదాపులవారు కంది పుల్లమీఁద కందిపుల్లనుగాని, గుమ్మడుపుల్లనుగాని రాచి నిప్పు పడసైతురు. ఇందులకుఁ గొన్ని రాలనుగూడ నుపయోగింతురు. శ్రౌతకర్మలకు రావికఱ్ఱమీఁద జమ్మికఱ్ఱ పెట్టి మథించి నిప్పు పడునటులు చేయుట పదపటి నేర్పైయుండును.

అడవులందును, కొండలమీఁదను తమంతటఁ దాము పెరుఁగు తృణధాన్యములను జూచి ఆదిమమానవులు సస్యోత్పత్తికిఁ బ్రయతించియుందురు. అటులే మేఘుని దయవలనను, తమ శక్తివలనను పెరిఁగిన చెట్లకాయలను, పండ్లను దిని తోఁటఁ బెంచియుందురు. అదియే సేద్యమునకు[1] సూత్రపాతము.

'జగత్తున కాది యనునది లేదు; కావున నాదిమమానవు లను కల్పన ఉళక్కి[2]' అనువారు వాయుపురాణమును చూచుకొందురు గాక![3]

ఇపుడు మనకుఁ గల వాఙ్మయమున ఋగ్వేదము ప్రాచీనమగు నెడల అందు నాఁగలి అను పనిముట్టు కనఁబడుచున్నది. నాఁడు నాఁగలితో దున్నుచున్నటు లందు కనుఁగొందుము. కావున నాఁటికి వేల కొలఁది యేండ్లక్రిందటనే సేద్యము కలదని ఊహించుట లగ్గు.

అథర్వణమున నాఁగలి, ఎరువు, క్షేత్రము మొదలగు కృషి విషయములు పెక్కులు కలవు. అటులయినను వ్యవసాయ శాస్త్రమును వేదమున మథించుట కానిపని.

వేదముల తరువాత వేదసంహితలు. తరువాత సంహితలు. తరువాత పురాణములు. ఈ చివరవగు సంహితలందును, పురాణములందును కృషివర్ణనము పరిపూర్ణముగాఁ గలదు. పరిపూర్ణమనఁగా ఆ నాఁటికిఁ బరిపూర్ణము.

సంహితలు

వేదసంహితలకుఁ బిదపఁ బలువురు ఋషులు పురాణసంహితల నొనరించిరి. విష్ణుపురాణము సంహిత, వాయుపురాణము సంహిత, స్కాందము సంహిత, పాద్మము సంహిత—ఇటులు పలు సంహితలు కలవు. అచట నచట వ్యాప్తమయియున్న శ్లోకముల నొకటిగాఁ గూర్చినచో నది సంహిత. కొన్ని పురాణములు ముఖ్యముగా మూఁడు కాలములందు సంహితములయినటు లా పురాణములవలననే తెలిసికొనవచ్చును. ఖగోళమునకు సంబంధించిన విషయములను ఓపికపట్టిచూచినచో నీ సంగతి తేటపడును. భారతమున భీష్మ నిర్యాణకాలమును, విష్ణుపురాణమున 'మఘాదౌచ తులాదౌచ' చూచునది.

పరాశర సంహిత

పరాశరునకు కృషిపరాశరుఁ డని ఒక బిరుదు కలదు. ఆయన ఒక సంహిత చేసెను. దానికి పరాశరసంహిత యని పేరు.

1. సేద్య మను పదము 'ఛేద్య'భవ మని నా యనుమానము. భూమి మొదట ఛేద్యమును, భేద్యమును అయి పిదప హల్యమయి యుండును. నేను పిడివాదము చేయను. నిర్ణయించుటకుఁ బరిశోధకు లున్నారు.

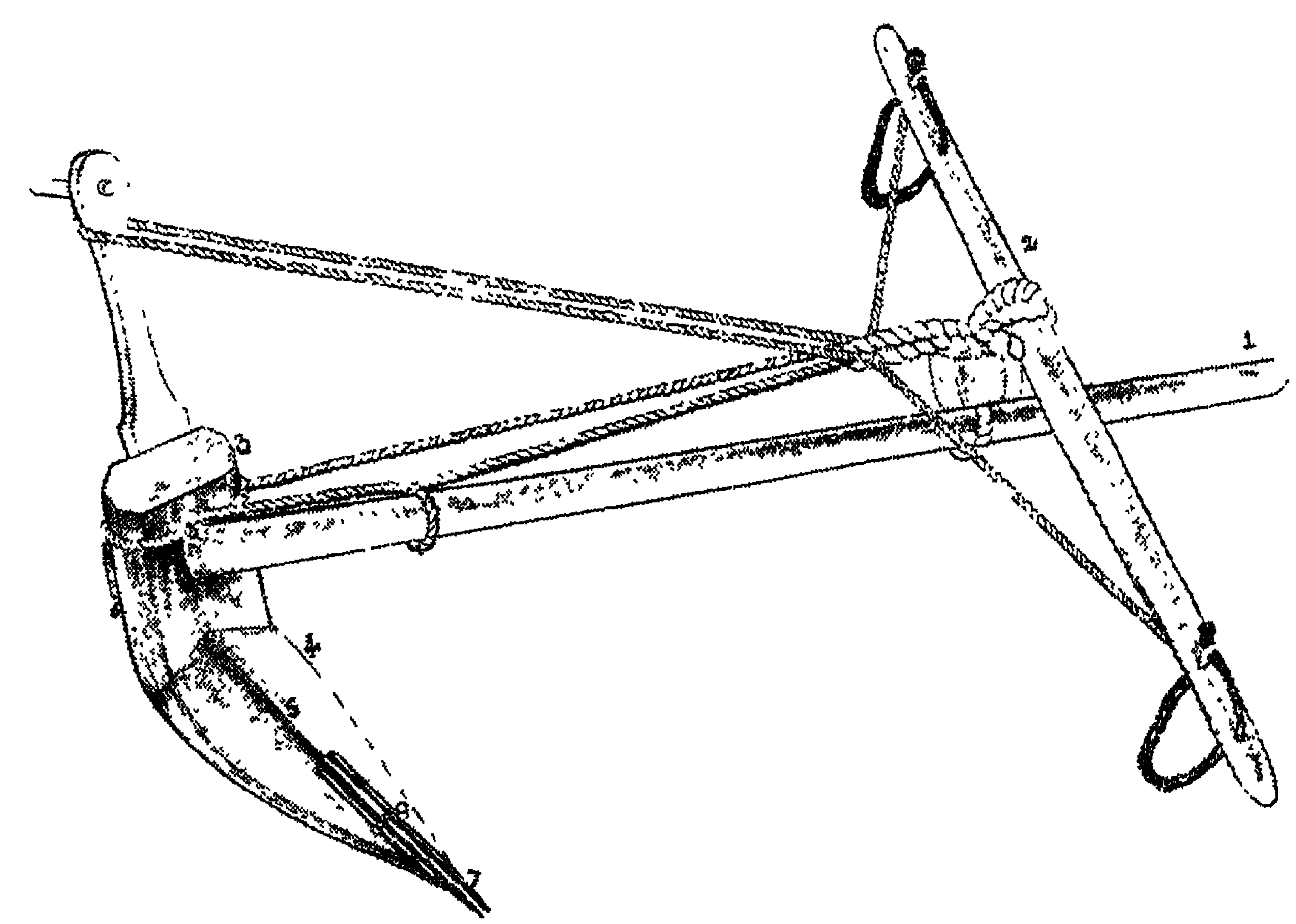
2. మొదటికొన్ని అధ్యాయములు. 3. భాగవతము. చూ.

పరాశరుఁడు చాలఁ బ్రాచీనుఁడు. ప్రాచ్యపండితుల మీఁద కంటెఁ బాశ్చాత్య పండితులమీఁదనే ఎక్కువ ప్రామాణ్య మున్న వారికి శ్రీ బిల్ ఫోర్డును ప్రమాణీకరింతును. అతఁడు 'పరాశరుఁడు క్రీస్తు వెనుక ౧౩౯౧వ సంవత్సరమువాఁ'డని వ్రాసెను. శ్రీవుకానన్ అనని మతమును ఖండించి 'పరాశరుఁడు క్రీస్తువెనుక ౧౩౦౦ సంవత్సరమున నున్నాఁ'డని చెప్పెను. సరియె. సదరు పరాశర సంహిత మూఁడువేల యేళ్ల క్రింది దన్నమాట.

సేద్యముచేయుట చాల మంచిపని యని వాని యుపదేశము, ఖగోళశాస్త్రము చెప్పిన చొప్పున వానలను, తేమనుబట్టి యెప్పుడేపైరు పెట్టిన ఫలవంత మగునో ఆయాసంగతు లిందుఁ గలవు. మఱియు ఎడ్లను వాని లక్షణములును, గోష్ఠమును గోచరములును, గోమయము నెరువుగా మార్చుటయు, నాఁగలి సామగ్రియు, ఏలుకట్ట సామానును, దుక్కిదున్ను తెఁగును, విత్తులు కట్టుటయు, వానినిఁ గాపాడుటయు, విత్తులు చల్లుటయు, ఎరువు వేయుటయు, పైరు కోయుటయు, ధాన్యము నుఱిచి తూరుపారఁబట్టి కుప్పలు చేయుటయు, పాతర వేయుటయు, గాదెలనింపుటయు, వానికి పురుగుపట్టకుండఁ జేయుటయు, పైరులకు నీరుకట్టుటయు, భాద్రపదమాసమున తెవులుతగులకుండ నీరు పోఁద్రోలుటయు, తెవుళ్ళ కుపాయములును, మళ్ళలో నీళ్ళు నిలుచుట కుపాయములును, కోఁతలు కోయుట మొదలగు విషయము లిందుఁగలవు.

హలయంత్రము

నాఁగలి కెనిమిది ముఖ్యాంగము లిందు చెప్పఁబడెను. ఏఁడి, కాడి, కొడగ అనఁగా ఏఁడిలేని నాఁగలి, నిర్యోలము(?), పాశిక(?), (కొడగను ఏఁడికిని కలిపె కొట్టు) అడ్డచీల, శౌలము(?), ములుకోల.

ఏఁడి-౫ మూరలు. కాడి - యెద్దుల చెవులపొడవు. నాఁగలి-౫ జేనలు. నిర్యోలము - ౧ త్రి మూర. పాశిక - ౧౨ అంగుళములు. అడ్డచీల-౧౨ అంగుళములు. శౌలము-మూరెఁడు. ములుకోల-నాగాని ౧౨ ౧/౨ గాని పిడికిలి కొలఁదులు; దీనిచివర ఇనుపముల్లు. ఈరీతిగా కొలతలు చెప్పఁబడినవి. 4

ఏలుకట్టసామాను

మోకు నాలుగుచేతులు. పగ్గము ఒకొకటి ౫ చేతులు. ఆబంధము (?) ౧౫ అంగుళములు. పాశిక జిల్లేడాకును బోలియుండును— నా అంగుళములు.

4. ఈసా యుగో హలస్థాణు ర్నిర్యోల స్తస్య పాశికా
అడ్డచల్లశ్చ శౌలశ్చ పచ్చనీ చ హలాష్టకమ్
పంచహస్తా భవే దీసా స్థాణుః పంచవితస్తికః
సార్ధహస్తస్తు నిర్యోలో యుగః కర్ణసమానకః
నిర్యోలపాశికాచైవ అడ్డచల్ల స్తథైవచ
ద్వాదశాంగుల మానోహి శౌలోఽరత్ని ప్రమాణకః
సార్ధద్వాదశముష్టిర్వా కార్యావా నవముష్టికా
దృఢా పచ్చనికా జ్ఞేయా లోహాగ్రా వంశసంభవా.

మఱియు పలగ్గొబ్బునకు ౨౧ మేకులు ఉండవలయుననియు, పాపటము ౯ చేతు లుండవలయుననియును గలదు. 5

ఇది నాఁటి వ్యవసాయపు సామాను. దీనినంతయుఁ బరిశీలించి నచో నాఁటికిని నేఁటికిని ఈ హలయంత్రములో నిసుమంతయు నభివృద్ధి యున్నటులు కానిపింపదు. నాఁడు నేఁటివలె నిమిషమునకు నూఱుమణుగుల బియ్యమును, ౬౫ మణుగుల గోధుమలును, ౫౦ మణుగుల పప్పుదినుసులును పడమటి కెసుమతియగుట లేదు. 6 అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములలో పేదలలో నిఱుపేదగైతున కొక్కనికే యొక చోటనే యేకఖండముగా ౧౬౦ ఎకరములకు తక్కువకాని పొల మున్నటు లీభరతవర్షమున నేగైతునకేని ఉన్నదా ? అథర్వణమునఁ జెప్పఁబడిన విధముగా నేఁటికిని భరతఖండమున సాగుకాని భూములు చాలఁగలవు. ప్రాచీనకాలమున పాకశాస్త్ర మెవరేని రచించి యుండిరేని 7 దాని జదివినవారు నాఁటికిని నేఁటికిని పాకమున నభివృద్ధి యున్నటులు చెప్పఁజాలరనుకొందును.

పొలము-పైరు-మార్పు

వైదికకాలమున పైరుమార్పు కనఁబడుచున్నది. ఇటులు మార్చునపుడు రెండుగాని, మూఁడుగాని క్షేత్రములు ఉపయోగింపఁబడుచుండెను. ఏఁటేఁటను ఆ మూఁడుపొలములలో నొకదానిని బీడుగా నుంచుట కనఁబడును. దానికి ఖిలమని పేరు. ఔత్తరేయభాషలలో పైరుపెట్టక నిలిపిన భూములకు ఖిల్ అని నేఁటికిని వాడుకయున్నది. మఱుసటియేఁడు ఈ ఖిలమును దున్ని పైరు పెట్టుదురు. పైరు పెట్టిన పొలమును ఒక యేఁడు ఖిలమునుగా ఉంతురు. 8 యుక్తికల్పతరు వను ఇటీవలి యొక గ్రంథమునందు పైరు లప్పక మార్పవలయు ననియు, 9 మార్పనిచో పొలము పీదపడుననియు నున్నది.

గోచరములు

మఱియు వైదికకాలమునందు పసువులకుఁగాను బీళ్లయేర్పాటు కలదు. పసులు మేయు బీటికి వ్రజ 10 మనియు, గోష్ఠ 11 మనియు, సుయవస12 మనియు, ఖిలమనియు పేళ్ళు. సస్యపరివర్తనమునకుఁగాక పసుల మేఁతకు ప్రత్యేకముగా బీళ్ళు ఉండియుండును. ఆయకట్టులోఁ జేర్పకమునుపు చాల గ్రామములం దీగోచరములు కలవు.

ధాన్యములు

పురాణ సంహితలకంటె ప్రాచీనతరము లని తలఁపఁబడు వేద సంహితలలో నొకటియైన వాజసనేయ సంహితలోని చమకమునందు వడ్లు, యవలు, మినుములు, నువ్వులు, సెనగలు, స్యామ్యము (పసు గ్రాసము), ప్రియంగువులు, నవము, చామలు, సెవ్వగులు, గోధుమలు, మసూరములు 13 ఉన్నటులు కానబడుచున్నవి. సంహితల వెనుక నున్న అథర్వణమున మినుముల14మాట యున్నది. దానికి వెనుకటిదగు ఋగ్వేదమున యవలును వరులును15 కనబట్టుచున్నవి.

రెండు పంటలు

ఇప్పుడు మెరకనేలలలో పునాసపైరులు కోసిన తరువాత దున్ని ఆ భూమిలోనే ఉలవ వేయుట అంద రెఱుఁగుదురు. ఇపుడు వేరుసెనగపంట యెక్కువైన పిదప పునాసలు పూర్తిగా పోయెను. వేరుసెనగ పూర్తిగా పక్వముకాక మునుపే తీయుటయు, వెనువెంటనే ఉలవ వేయుటయు జరిగిపోవుచున్నది. వేరుసెనగ యెంత పాడయినను దానికి వెలయున్నది. ఉలవలకు వలసినంతకన్న వలఁతి నేల కదా! ఇట్టి పంటలు రెండు తైత్తిరీయమున లెక్కలుచున్నవి. 16

పంటలు - ఋతువులు

పై సంహితకాలమునందు యవలపంట గ్రీష్మమున వచ్చునని కలదు. 17 కావున హేమంతమునందు యవలను గొర్రబట్టుదు రని ఊహింపవచ్చును. మన దేశములో స్థలభేదముచే జొన్నలు మఖ పుబ్బ కార్తెలలో విత్తుదురు. ఓషధులవంట సస్యములు వానకారునఁ గోఁతకు వచ్చును. వరులు శరత్తున. కావున గ్రీష్మముననో, వర్షర్తువుననో వరులు నాటుచుండియుందురు. లేక చల్లుచుండియుందురు. మినుములును, నువ్వులును హేమంత శిశిరములలోఁ దీయుదురు. కావున గ్రీష్మాంతముననో, వర్షాప్రారంభముననో పైరుపెట్టుచుండి

---

5. ఆబంధో మండలాకారః స్మృతః పంచదశాంగుళః ?
యోక్త్రం హస్తచతుష్కం చ రజ్జుః పంచకరాత్మికా
పంచాంగులాధికో హస్తో హస్తోవా ఫాలకః స్మృతః ?
అర్కస్య పత్రసదృశీ పాశికా చ నవాంగులా ?
ఏకవింశతిశల్యస్తు విదకః పరికీర్తితః
నవహస్తాతు మదికా ప్రశస్తా కృషికర్మసు.

6. ఇది గ్రుడ్డమునకుఁ జాల వెనుకటియేండ్ల లెక్క.

7. నలుఁడును, భీముఁడును క్రియావరులేకాని వాక్శూరులు కారు. మనకు సంస్కృతవాఙ్మయమున నలపాకశాస్త్రమని ఒక గ్రంథ మున్నది. రుచికలవారు దానికి వ్యాఖ్య వ్రాయవలసియున్నది.

8. ఋ. ౮-౫౧-౧౪,౬.

9. త్రీన్ వర్షాన్ వర్షేషు కర్షణా ద్వ్యాసుణకేయః
ఏకస్యాం సుమహాయాం కృషి మన్యత్ర కారయేత్.

10. ఋ. ౧-౧౧౦; ౭-౧-౫౨, ౪-౫-౫౭-౧

11. ౯-౪౩-౬-౨౮-౭ ఇత్యాది

12. ౬-౨౮-౨.౧౦-౧౪౨-౩ ఇత్యాది.

13. ౪-౧౮౦-౨; ౧౨-౨-౫౩.

14. ౧-౨౩-౧౫.

15. ౧-౧౭-౨; ౩-౩౫-౩.

16. ద్విర్హ స్సంవత్సరస్య సస్యం పచ్యతే (౫-౧-౭-౩).

17. యవమ్ గ్రీష్మ ఓషధీర్ వర్షాభ్యో వ్రీహిం ఛ్ఛరదే మాషాతిం హేమంత శిశిరాభ్యామ్ (౭-౨-౧౦-౨).

యుందురు. సదరుపంటలు కోసినతరువాత కొన్ని చేలలో రెండవపైరు పెట్టుచుండియుందురు. సస్య పరివర్తనమునకుఁ గొన్ని చేలు బీడు పెట్టుచుండియుందురు. మౌర్యుల యేలుబడిలో సస్యపరివర్తనము అమలులో నున్నటులు సాక్ష్యమున్నది. [18] ఆ కాలమున వరులు కేంద్రములు నువ్వులు ప్రియంగువులు గ్రీష్మాంతమునను, సెనగలు, మినుములు, పెసలు మొదలగునవి వానకారు నడుమను, యవ కుసుంభ కుటవ మసూరగోధూమ కలాయసర్షపాదులు శరదృతువునను పైరు పెట్టుచుండినటులు కానవచ్చును.

క్రీస్తువెనుక సుమారు రెండువేల అయిదువందల యేండ్లవెనుక సంవత్సరమును ఆరు ఋతువులుగా విభజించినటులు కానిపించును. అదియు చాంద్ర సంవత్సరము. ఐనను ఆంధ్రదేశమున నేఁటి ఋతుపవనములఁబట్టి ఆర్యావర్తము మొదలగు ఉత్తరదేశములందలి ఋతువులను బరిగణింపరాదు. దేశభేదమునుబట్టి మార్పులుండును. మానభేదమునుగూడ జాగ్రత్తతో గమనింపవలెను.

---

18. అర్థశాస్త్రము-రెండవ భాగము (మైసూరు ప్రతి.)

అన్నిఁటికంటెఁ బ్రాచీనమగు ఋగ్వేదమునందు నాఁగలి యను కొఱముట్టు కనఁబట్టుచున్నదని లోఁగడఁ దెలిపియుంటిని:—

శునం వాహాః శునం నరః శునం కృషతు లాంగలం
శునం వరత్రా బధ్యంతాం శున మష్ట్రా ముదింగయ.

(౪-౫౭-౪)

ఎడ్లు సుఖముగా లాగుఁగాక. మనుష్యులు సుఖముగా పని చేయుదురు గాక. నాఁగలి సుఖముగా దున్నుఁగాక. పగ్గములు సుఖముగా కట్టబడుఁగాక. ములుకోల సుఖముగా తోలుఁగాక.

అర్వాచీ సుభగే భవ
సీతే! వందామహే త్వా
యథా న స్సుభగా ససి
యథా న స్సుఫలా ససి.

[ఓ సీతా! (నాగేటి చాలు) మా కభిముఖివి కమ్ము. నీకు నమస్కరింతుము. మాకు నిండుగా పండుము.]

నాటకకళ: సినిమాకళ

= శ్రీ గోవిందరాజుల వెంకటసుబ్బారావు =

ఈ పై కళలలో జోవుడ్డోల్లుణ్ణి అనుకుని నేను యీవ్యాసము వ్రాయటంలేదు. ఇదొక పెద్దవ్యాసమూ కాదు; ముందుగా యీ విషయాలు గమనిస్తే బాగుంటుంది. వీటిలో నేనేదో క్వచిత్తు పచరిస్తూ వుండడం వల్లా,ఇతరులవద్ద వీటిపచనరుచిచూస్తూ వుండటంవల్లా దీనిని వ్రాయటానికి కొంత ఆధారం ఏర్పడ్డది అసలు.

ఏ కళ అయినాకానీ ఎందుకు పుట్టింది అని ప్రశ్నించుకొందాము. మానవ పరిపక్వ పరమావధులకు వేరువేరు తోవలను మహాపురుషులు మొదలు ఆఅరణ్యములో తీసివుంటారు. అవ్వే రానురాను హద్దుపడి కాలిబాటలై, రహదారులై, ఆ విశ్వమయుడి పట్టణాన్ని సూచిస్తూ ఆఉన్నతశిఖరాలని దవ్వుదవ్వులలో గోచరింపజేస్తూవుంటాయి. అవే కళలని నాఉద్దేశం. అందులో లలిత కళలు పెద్ద రహదారులు.

యీ తత్వవిచారణ కట్టిపెడుదాం. చాలాదూరము లాక్కుపొయ్యేటట్లు వున్నది. అసలు కీలకము ఎక్కడ వున్నదంటే ఏదోవొక వృత్తాంతం వినటమో, కనటమో చేస్తూ వుండాలని అనిపిస్తూవుంటుంది ప్రతి మానవుడికీ. కారణం ఏమిటా అని చూస్తే ఏం కన పడుతూన్నదంటే, తన జీవిత పాఠాలను, అనుభవాలను దాటిపోయిన జీవుల పాఠాలతోను, అనుభవాలతోను వరిపిడిచేసి, వన్నెవాసి కట్టుకోవాలని తన ఆత్మ లోపల పూరికే సందడిచేస్తూ వుంటుంది.

మళ్లీ ఓ అగాధంలోకి పోతున్నానే ? వెనక్కు తగ్గుదాం. ఇటీవల యీఅగాధాల లోతు త్రవ్వి చూద్దామని అనిపిస్తుంది. ఎందుకోగానండి, యీ అగాధాల లోతులు చాతనైనంత మట్టుకు తడివి చూద్దామా అని అనిపిస్తున్నది. యిది వేరేవిషయం.

పైన చెప్పిన, చెప్పని, ఏదోవిధంగానైనా మానవుడికి అభిలాష అనేది కలిగింది. సరే, బాగానే వుంది. మరి యిది తీరేది ఎలాగ? ఆ విషయాలన్నీ వాటి వాటినైజ పరిణామాలతో, పరిపుష్టుల తో, వుద్వేగాలతో తన కళ్ల ఎదుట కట్టినట్లు చూపించగల సాధనాలు కావాలసి వచ్చినై. యీ విధంగానే బొమ్మలాటలు మొదలు దశవిధరూపకాలుగా ఏర్పడ్డాయి. లలిత కళల సహాయ సంపత్తులతో జనసముదాయాలను ఆకర్షించినాయి. కృత్రిమాలని తెలుసుకొనికూడా అందుకు రాజీపడి తన తృష్ణులను తీర్చు

కున్నాడు మానవుడు కొంత కాలము. బాగా సింహావలోకనము చేసిచూద్దాం.

యీ పైరెండు కళలూ ఎందుకు పుట్టినాయా అని పైన చెప్పాను కనుక ఏరహస్య కారణార్థమువల్ల ఎలా పుట్టినయ్యో చూద్దాం. యిలా తరిస్తే ఏమైనానత్వదార్థం తేలుసేమో. ముఖ్యముగా జరిగినదాన్ని, ఎప్పుడైనా ఒకప్పుడు జరగనున్నదాన్ని చూద్దాం, కళ్ళారాచూద్దాం అని ప్రతిమానవుడికీ ఎందుకు వుంటుంది అంటే అది జరుగుతూవున్నప్పుడు ఇతగాడు అక్కడలేడు—మొదటి సంగతి. మరో సూక్ష్మం—ఏదోవొకటి ఎప్పుడూ జరుగుతూనే వుంటుంది గనుక అది క్షణక్షణానికీ యీ విశ్వచరిత్రలాగ మారుతూవున్నది కనుక, ఆ మార్పులన్నీ పూర్తి అయి అది ఓ అవసానానికి వచ్చేవరకూ దేన్నీ ఎవరూ వూహించలేరు, చూడలేరు. రెండురాళ్ల మధ్యది వక్కమైలు అని నిర్ణయించుకున్నట్లు, జరిగిపోయిన విషయాలను గురించి అనుకోవచ్చు. అది జరిగినప్పుడు మనము దాంట్లో లేకపోతిమే, అధమపక్షం జరుగుతున్నప్పుడు చూడనన్నా చూడకపోతిమే అనే హృదయదాహం కొంతకాలానికి హెచ్చి విదాహమైపోతుంది. జరుగనున్న దానిని చూద్దామని ఎవ్వరూ ఉబలాటపడరు. అవ్వి అలా అనుకున్నరీతిగా జరుగుతాయో లేదో అన్న నిశ్చితం లేదుగనుక. నిశ్చితము లైనప్పటికి అవి యిప్పటికీ అబద్ధాలుగా తోస్తాయి; నిబద్ధాలుగా తోచవు. కాబట్టి ఏదో జరిగినదాన్ని 'వన్సుమోర్' (Once more) చేయాలనిన్నీ, జరుగనున్నదాన్ని నో మోర్ (no more) చేయాలనిన్నీ పట్టుపడతాడు మానవుడు. డీనికని ఏర్పడ్డయి ముఖ్యంగా నాటకాలు. కాని యివ్వి ఎంత బాగా వ్రాయబడ్డప్పటికీ, ఎంత కాళిదాసీయాలూభవభూతీయాలూ అయినప్పటికీయాథార్థ్య నిరూపణకు ఆవృత్తాంతాన్ని వన్సుమోర్ చెయ్యడానికి బలము చాలకపోయింది. లలిత కళల సహాయాలను అన్నిటినీ తీసుకొనిగూడా యివి కూడా బూటకాలని అనిపించినాయి. ఏరసం సిద్ధించాలని అనుకున్నాడో, ఏది సిద్ధించి తన ఆత్మకు శాంతి చేకూర్చుతుం దనుకున్నాడో అది లభ్యంగాకపోయింది. అప్పటికున్న సాధన సంపత్తులతో ఛాయాగ్రహణం బరిమీది కొచ్చింది. సెహబాస్, మంచిది అనుకున్నాడు. యీ సాధనమే ఆ వృత్తాంతం జరిగినప్పుడు వుండివుంటే ఎంత బాగుండేది, అది అంతా సాయిష్టమొచ్చినప్పుడు ఎన్నిమార్లయినా చూచివుండేవాణ్నిగదా, అయ్యో యింత ఆలస్యంగా పుట్టావేవమ్మా అని అనుకుంటూ ఆ కళామతల్లిని ఆలసించక వెంటనే ఆరాధించడం మొదలు పెట్టాడు. మూగచిత్రం(Silent Picture) అనేది లోకవృత్తంలోకి వచ్చి వ్యామోహపరిచింది. దాంట్లో [illegible] వ్యక్తులు మాట్లాడం మనకు వినపడటం లేదుగాని అది వాళ్లు చేస్తూనేవున్నారు అని అనిపించినంత యాథార్థ్య నిరూపణవరకూ విజయవంతు డయ్యాడు.

యింతలో శబ్దగ్రహణశక్తి అనే వేగుచుక్క కూడా ఆకాశాన్న పుటుక్కున పొడిచింది. నైజతేజంతో సూర్యుడు బయటికి వచ్చేస్తున్నాడు! దీన్ని, అనగా యీ శక్తిని తన కింతకుముందు లభ్యమయిన ఛాయాగ్రహణ శక్తితో జోడించితే తన విజయం సంపూర్ణం అయిపోతుంది అనుకొని యీ సంధానం [illegible]లలో చేశాడు. అంతేనా [illegible] వస్తున్న వార్తా చిత్ర ఖండాలు (News Reals) మొదట [illegible] ఎంత పాపసంగా ఉంటాయో చాలా మందికి తెలియదు. ఇది ఒక పెద్ద [illegible] చరిత్రకారులు ముందు తమ లోకచరిత్రలను వ్రాయవలసి వుంటుంది. ఇప్పుడు [illegible] రీతిగా, యిప్పుడు పడుతూవున్న అష్టకష్టాలు పడకుండా [illegible] త్రలను పూర్తి చేయవచ్చు. [illegible] క్లియోపేట్రా నాటి కాలానికి [illegible] డన్నూ, జూలియస్ సీజరున్నూ [illegible] కవిడన్నూ [illegible] వుండేవు [illegible] ఎక్కియుంపర్థ [illegible] యుద్ధము, [illegible] స్పియర్ బెర్నార్డ్షాల నటించిన [illegible] మనకందరకూ తెలిసివుండేది. యిం తెందుకు? క్రీస్తుపుట్టిక, బుద్ధునిపుట్టిక (తలచుకుంటే నాగుండె విప్పారి ఊరికే ఎగురుతూ గం

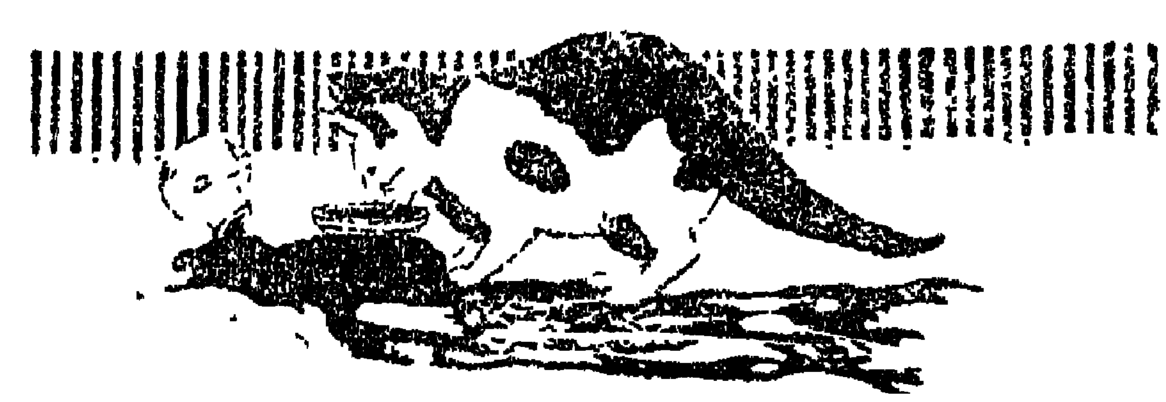
తులు వేస్తూవున్నది.) కౌరవ పాండవయుద్ధం. రామాయణం, భాగవతం, సీజ్ ఆఫ్ ట్రాయ్-వెయ్యేల, ప్రపంచ చరిత్ర యావత్తూ నూటికినూరువంతులు యథార్థంగా చూచివుందుమే. ఎంతఅవకాశం మనకు తప్పిపోయింది, యీ టాకీ ఎప్పుడో పుట్టకపోవడంవల్ల అని అనిపిస్తుంది. అందరిమాటా చెప్పలేనుగాని నాకిలా అనిపిస్తుంది. చివరకు యిదా మీాఁద తేల్చేది అని అనగలను. కాని సినిమా కళను గురించి నేను చెప్పగలిగింది అదే. యాథార్థ్య నిరూపణే దీని పరమావధి. అది ఆపని మన దేశంలో, లేదా మనదక్షిణప్రాంతాల్లో, మనం తయారు చేస్తూవున్న ఫిల్ములలో కొంతవరకైనా చేసుకుంటుందా అని ప్రశ్నించుకొంటుంటే బాబూ లేదు, యింకా లేదు అని జవాబు చెప్పవలసివస్తుంది. కారణమేమిటంటే, మనకుపూర్వపు నాటకాల మహాయుగం యింకా అస్తమించి పోలేదు. అది యీ కళలోకి వచ్చి జొరబడ్డది. ఎంతదూరం చెడగొట్టవలెనో అంత చెడగొట్టి పరమావధిని దూరంచేసేసింది. ఆ పరిస్థితుల్లోవుంది ప్రస్తుతం. నాటకమహాయుగం అంతరిస్తుందా అని నన్ను ప్రశ్నించితే, అది అంతరించదు. కొలది కాలంలోనే నూత్న వినూత్న పరిణామాలను చెంది యిప్పుడు ఒక సినేరియో రూపం తాలుస్తుంది. విజయవంతంగా యీ సినేరియో నాటకం ఆడితే యిదే టాకీ అయిపోవాలి. యిది నాకళ్లముందు కనపడుతున్న దృశ్యం.

యీమాప్ప నాటకకళ పెచ్చుకునేంతవరకూ ప్రేక్షకలోకం సందడి చేస్తూనేవుంటుంది. యీ రెండు కళలకూ వున్నవున్న సరిహద్దులు, రాబోయే సంబంధ బాంధవ్యాలు యివి అని తోచింది.

యిక నటుల విషయం కొంత చెప్పి శెలవు తీసుకుంటాను. మూడుసంగతి. నాటకాల్లో నటించే నటుడు సినిమాల్లో పనికిరాడు. సినిమాల్లో నటించే నటకుడు నాటకాల్లో పనికిరావచ్చు. రెంటికీనీ పనికివస్తే ఆయావ్యక్తుల పూర్వజన్మ సుకృతమే అనవచ్చు. నాటక నటనకూ, సినిమా నటనకూ చాలా భేదమున్నది. దాంట్లో వున్న కష్టాలు దాంట్లో వున్నయి. దీంట్లోవున్న కష్టాలు దీంట్లోవున్నయి. రాత్రి తొమ్మిదిన్నర నుంచి రెండు గంటల వరకూ, లేక మూడుగంటలవరకూ నాటక నటుడు తన కళానైపుణిని ఎక్కుబెట్టి సంధానంచేసి తనగురిని కొట్టగలడు. సినిమానటుడు యిదేపని కొన్ని నెలలమీాదుగా సర్దుకొని ఆచిఆచి - ఆగిఆగి గురిని కొట్టవలసి వస్తుంది. కాబట్టి సినిమా నటుడు గురిని తప్పటానికి బోలెడంత సావకాశముంది. నాటక నటునకు యిది లేదు. సినిమా నటునకు మరిఒక కృత్రిమ సహాయంకూడా తన విజయానికి తటస్థించింది. ఆ ఛాయాగ్రాహకుడి అసాధారణ శక్తివల్ల, ఆశబ్దగ్రాహకుడి అసాధారణశక్తివల్ల కొత్త కొత్త డిస్టార్టో గ్రాఫులెన్నువల్ల సినిమా నటుడు తాను చెయ్యని నటన, అనని మాట, అనుకోని రూపము తెచ్చుకొని యథార్థనిరూపణకు సహాయ పడవచ్చును. ఇది యితరుల మీాద ఆధారపడియుండే సహాయం. తనది గాదు.

యీవిధంగా మరికొన్ని తారతమ్యాలు కూడా చెప్పవచ్చునుగాని ముఖ్యమైనవి మాత్రమే మనవి చేశాను. నాటకాలు మున్ముందు నేచెప్పిన రూపము తాల్చినా టాకీలు, వాటి భవిష్యత్తు వీటిని బట్టి చూస్తే జనసముదాయాన్ని రానురాను ఆకర్షించుతాయా లేదా అనేది నాకు చాలా అనుమానంగా వుంది. ఒక మహాయుగము మనముందు ఆవలిస్తూ కనిపిస్తుంది. దాంట్లో టాకీలుతప్ప నాటకాలు వుండవేమో నేను చెప్పలేను.

విరమిస్తున్నాను.

ఆంధ్రదేశమందలి కొన్ని ముఖ్య పరిశ్రమలు

మన కర్తవ్యము

— శ్రీ గుమ్మిడిదల వెంకటసుబ్బారావు —

ఆంధ్రదేశము సర్వతోముఖముగ అభివృద్ధిగాంచవలెనని యెల్లరును ఆశించుచున్నారు. అందు ఆర్థికాభివృద్ధి అన్నిటికిని ప్రాతిపదిక. వీనిలో ప్రోజెక్టులు—పరిశ్రమలు ముఖ్యమైనవి.

తుంగభద్ర-ఇతర ప్రోజెక్టులు

ఇంక రాయలసీమ కాటకనివారణకై చిరకాలమునుండి ఆంధ్రులు వాంఛించుచున్న తుంగభద్రప్రోజెక్టు సర్ శొంఠి వెంకట రామమూర్తిగారి చేతిచలువచే యెట్టకేలకు ప్రారంభించబడినది. ఈపని పూర్తియగుట కింకను [illegible] యేండ్లు పట్టునని యిటీవల ప్రధాని ప్రకాశం గారు చెప్పియున్నారు. ఈలోగా యిందు కెట్టి విఘాతము జరుగకుండునటుల మనము వేవేలటా విఘ్నేశ్వరుని కొలుచుట అవసరము.

తుంగభద్రప్రోజెక్టుకంటెను ముఖ్యమైనది రామపాదసాగర ప్రోజెక్టు. ఈ ప్రోజెక్టువల్ల ఆంధ్రదేశానికే కాకుండా, ఇండియా కంతకీ ధాన్యంకరువు తీరుతుందని శొంఠి రామమూర్తిగారు అంచనా వేసేరు. అమెరికాకు ఇంజనీర్లను పంపించేరు. ఢిల్లీప్రభుత్వాన్ని కూడా అంగీకరింపజేసేరు. ఈ ప్రోజెక్టును మనస్సులోపెట్టుకొని కాంగ్రెస్‌మంత్రులకు "రామపాదసాగర్ ముందు-ఆంధ్రరాష్ట్రము తరువాత"అని శ్రీ రామమూర్తిగారు ఉపదేశం చేసేరు. మన మంత్రులును ఆ ఉపదేశాన్ని శిరసావహించేరుకాని ఈయేటి బడ్జెటు లెక్కలు చూస్తే మనకు యీ ప్రోజెక్టుపనీ వెనుకకుపోయింది, ప్రోవిన్సుప్రయత్నం అసలే లేదు. ఇప్పటికైనా మన నాయకులు ముందుపనులు ముందుచేయించుకొని దరిమిలా పనుల గురించి దరిమిలా ఆలోచించుకోవడం మంచిది. లేకపోతే, ఉభయ భ్రష్టుత్వము అవుతుంది. కాని ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపనానంతరమైనా యీ రామపాదసాగరప్రోజెక్టువిషయమై తీవ్రముగా ఆలోచించవలసే వుంటుంది. ఈప్రోజెక్టుపని అంతా కేంద్రప్రభుత్వమే చేయించవలెనన్న ఆలోచనయు, ఈ ప్రోజెక్టు ప్రస్తుతం చెన్నపురిప్రభుత్వం సంకల్పించిన స్థలమునందుగాక వేరొకచోట గోదావరీ, శబరీనదులపై విడివిడిగా నిర్మిస్తే హైదరాబాదాతో వ్యవహారము తేలికగా పరిష్కారము కాగలదనే సూచనను ముందుముందు మనము జాగ్రత్తగా పరిశీలించవలసి యుండును.

ప్రస్తుతం అమలులో నున్న ఆంధ్రోత్కళప్రోజెక్టు డుడుమా ఎలెక్ట్రిసిటీప్రోజెక్టు. ఈ ప్రోజెక్టుకూడా అప్పైజరీప్రభుత్వమువారి భిక్షే. పని ప్రారంభమైన దనిన్నీ, ఈయేడు బడ్జెటులో ఈపనికి సావకాశంకూడా కలిగించేరనిన్నీ వినుట సంతోషవార్త. ఎలెక్ట్రిసిటీ విషయమై ఆంధ్రజిల్లాలకును, ఆంధ్రేతర జిల్లాలకును యింతవరకు జరిగిన ఖర్చు ఒకటి- పది నిష్పత్తిలో నున్నది. ఎలెక్ట్రిసిటీ విరివిగను, చౌకగను లభ్యముకానిచో ఆంధ్రదేశమందలి పరిశ్రమలేకాక వ్యవసాయమును బాగుపడజాలదు. ఈ సందర్భములో కర్నూలునందొక థెర్మల్ స్టేషన్‌కు యీఏడు ౧౧ లక్షలు శాంక్షను చేయుట సంతోషవార్త. బెజవాడలో కట్టదలచిన నూతనపవర్‌హౌస్ విషయము మేమయ్యెనో తెలియుటలేదు.

నీటి ప్రాజెక్టులలో చిరకాలమునుండి నిలచియున్న కృష్ణా, కుముద్వతీ ప్రోజెక్టులు వెనుకకు పోయినట్లే భావించవలసియున్నది. ఇది యెంతయు శోచనీయము. ప్రస్తుత ప్రొహిబిషన్ పోలసీ అట్లే యున్నచో యీ ప్రోజెక్టులకు మనము తిలోదకములను వదలుకొనవలసి వచ్చును.

పరిశ్రమలలో బెజవాడలో ఒక యెరువుల ఫ్యాక్టరీని గురించి కేంద్రప్రభుత్వ మాలోచించుచున్నట్లు ఇటీవల పత్రికలు ప్రచురించినవి. ఈ ఫ్యాక్టరీ విషయమై యీ దిగువ వివరములను ఆంధ్రులు గుర్తించుట అవసరము:

ఎరువుల ఫ్యాక్టరీ

ప్రస్తుతము ఉత్తర హిందూస్థానమునందు సింద్రీ యనుచోట భారతప్రభుత్వ మొక యెరువుల ఫ్యాక్టరీని స్థాపించుచున్నది. అచ్చటనే ఒక సిమెంటు ఫ్యాక్టరీకూడ స్థాపించబడును. ఆ ఫ్యాక్టరీ యొక్క అంచనావ్యయము ౧౦ కోట్ల ౭౬ లక్షలు. ఇందు సాలుకు ౩న్నర లక్షల టన్నుల అమోనియం సల్ఫేటున్నూ, ౧ లక్ష టన్నుల సిమెంటున్నూ తయారుచేయబడును. 'ఫ్యాక్టరీ యేర్పాట్లన్నియు

యున్నచో, మనము ఆంధ్రదేశమందు నూతనబ్యాంకీల స్థాపన కొరకును, ఉన్న తెనుగుబ్యాంకీలను అభివృద్ధిపరచుకొనుటకును యత్నించవలెను. నా అభిప్రాయములో కనీస మొక కోటిరూప్యములతో ఆంధ్రదేశమం దొక పెద్దబ్యాంకి వెంటనే యవసరము. ఆంధ్రనాయకు లీపనికి పూనుకొనని పక్షమందు కనీసము ప్రభుత్వమైనను యీయత్నము చేయవలెను. ఈ సందర్భమున యిటీవల ప్రభుత్వము సూచించిన రాష్ట్రపారిశ్రామికబ్యాంకి, కార్పొరేషనులలో తన పాటి డైరెక్టర్ల స్థానములు ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకించబడనిచో ఆ సంస్థలును దాదాపు తమిళసంస్థలే అయిపోయి, అందలి ధనమును తమిళపరిశ్రమలకే ఉపయోగపడును. రాజమహేంద్రవరం పేపరుమిల్లుకు పూనానుండియు, బెజవాడ నూలుమిల్లుకు కోయంబత్తూరునుండియు ధనసహాయము కావలసివచ్చిన దుర్గతిని మన మీసందర్భమున మరచిపోకూడదు.

విమానాశ్రయములు

ఆంధ్రజిల్లాలలో బళ్లారిలోను, బెజవాడసమీపమున గన్నవరములోను లోగడ యేండ్లక్రిందటనే గొప్ప విమానాశ్రయములు సంకల్పించబడినవి. యుద్ధసమయమందు యీ ఆశ్రయములకుతోడు వివిధాంధ్రమండలములందు కొన్నిలక్షలు—కోట్లఖర్చుతో, మరికొన్ని విమానాశ్రయములను నిర్మించిరి. యుద్ధము ముగియగానే యివన్నియు కుక్కగొడుగులవలె అంతరించినటుల తోచును. వీనిలో బళ్లారిలోగాని, బెజవాడలోగాని ప్రస్తుతము విమానములు దిగుటలేదు. చెన్నపురినుండి ఢిల్లీపోవలసినచో హైదరాబాదుమీదుగా వెళ్ళవలసియున్నది. విమానటపాలాకును యిప్పుడు ఆంధ్రదేశములో సౌకర్యములు లేవు. ముందుముందు ప్రజాజీవితములో విమానములు ఎక్కుడు ప్రాముఖ్యత వహించి తీరును. ఇప్పుడు మోటారుకార్లు ఉన్నట్టుగనే ముందుముందు ప్రతి శ్రీమంతుడును విమానములను కలిగియుండు రోజు లాసన్నమగుచున్నవి. ప్రస్తుత "జీపు"కార్లకైపు తాత్కాలిక దాస్యచిహ్నమే. మన గృహనిర్మాణములోకూడ యింటిటనుండి పెద్దభవనములలో యింటిప్రక్క నేరేజీలకంటె పైనుండి విమానములు దిగుటకు సావుకాశమును మన ఇంజనీర్లు కల్పించవలసియుండును. అందుచే ఆంధ్రదేశమునం దిప్పు డేర్పడిన విమానాశ్రయములు బీడుపడిపోకుండచూచుటకును, వాని నన్నిటిని సాధ్యమైనంతలో వినియోగపరచుటకును, పలుస్థానములందు విమానములు యాత్రీకులను, తపాలాను యెక్కించుకొని దింపుటకు వలయు స్టేషన్లను యేర్పరచుటకును మనము యత్నించవలెను.

జమీందార్ల ధర్మము

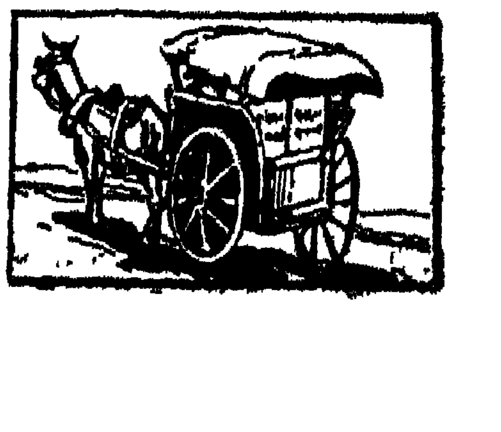
ఈ పారిశ్రామికాభివృద్ధి సందర్భములో మరొక్కమాట. ఆంధ్రదేశమందలి ధనికవర్గములో రైతులు, సాహుకార్లకంటె జమీందార్లే యెక్కువమంది యున్నారు. మనరైతులు, వర్తకులలో కోటీశ్వరు లెందరు ? అన్నచో లెక్కకు మిగులువా రెందరో మన మెరుగుదుము. కాని జమీందార్లు అటులకాదు. వీరి జమీలు ముం దుండునా? పోవునా ? అని వీరందరిప్పుడు జిజ్ఞాసలో పడిపోయిరి. ఆసమస్య యెట్లున్నను, వీరి శక్తిసామర్థ్యములను, ధనమును పలుకుబడిని యింతటనుండి యైనను పరిశ్రమల స్థాపనకును, పోషణకును, అభివృద్ధికిని వినియోగించినచో వారికిని, ప్రజకును ఉపయోగముగ నుండును.

ప్రస్తుతము మన దేశమందు రాజకీయాందోళనలో కొంత విశ్రాంతి కలిగినది. అట్టి సమయమందు ఆంధ్రనాయకులును, మహాజనులును మన సాంఘిక, ఆర్థిక, పారిశ్రామిక, వ్యవసాయాది గృహకార్యములందు మన శక్త్యుత్సాహములను వినియోగించుట అవసరము. నిజముగ మనవారిలోకంటె గుజరాతీలలో కాని, తమిళులలో కాని యెక్కువమంది ధనికవర్గము లేదు. ఎక్కువ ధనమును లేదు. కాని మనవా రా ధనమును వినియోగించుకొను పద్ధతిని నేర్వలేదు. ఇటీవల శ్రీ బొబ్బిలిరాజాగారివంటివారు కొంతవరకు గుణపాఠమును నేర్చుకొని కొన్ని పంచదార ఫ్యాక్టరీలకును, బ్యాంకులకును పెట్టుబడిని, ధనమును వినియోగించుట ఆంధ్రజీవితములో నూతన [illegible]ను సూచించుచున్నది. ఇట్టితరి, సమయము మించకుండ, యిప్పటికైనను, మనప్రజలును, నాయకులును, మనకుగల అవకాశములను వినియోగించుకొనుటకు శ్రద్ధవహించి కృతకృత్యులయ్యెదరు గాక! ఈ సందర్భమున మనము ముందు చేరవలసిన గమ్యస్థానమునకు [illegible] టకై మన ప్రస్తుత దుస్థితిని ఆంధ్రలోకమున [illegible] దెచ్చుచు అంతటితో నీ వ్యాసంగమును ముగించెదను.

ప్రస్తుత దాస్యము

ధనము కావలెనన్న మార్వాడికొట్టులో
అరవ బ్యాంకీలలో పోవవలెను
బట్టలన్నియు మనకు అహ్మదాబాదునుం
బొంబాయి కాన్పూరు నేయవలెను
తిండికి సాంబారు, పగడు, సాపాటు, కూటు,
పసలేని రసము, పప్పులు, [illegible]
చదువులలో నాడ్గు, ఇంగ్లీసు, తమిళిము,
హిందీభాషలు మనకు [illegible]
రాజ్యాంగశాసనల బ్రిటీషు, అరవల పాలు,
మిగులు గుజరాతీల [illegible]
కళలకు కలకత్త, టాకీకి మారిషసు,
పన్నులు [illegible], నాలునా ర్వా,
మతమునకు దాసులవారు, శ్రీ సంపద [illegible]
హార్నాగపురము
తుదకు సంధ్యలలో గూడ గంగ, యమున
రెండునదులే యిలను మన పుణ్యనదులు
కృష్ణ గోదావరీ పెన్న తుంగభద్ర
ఆది నదులన్ని గట్టులో మొట్టలాయె?

ప్రస్తుత ఆంధ్రమునెక్కు స్థితి యిట్టిది. భావిగతు లెట్టివో? కృషిని బట్టిగదా ఫలము!

భరతనాట్యము

= శ్రీ జగన్నాథ శర్మ =

నాట్యశాస్త్రమందుగాని, దాని భంగిమములందుగాని ప్రవేశము లేనివారికిఁగూడ నృత్తకళ ఆనందకారి కాఁగలదని భరతుఁడు వాకొన్నాఁడు. ఎందువల్లనో సర్వప్రపంచమువారికిని స్వాభావికముగానే నాట్యము ఇష్టాపూర్తము సమకూర్పఁగలదు. నర్తన మొనర్చువారికిని, చూచువారికినిగూడ శోభాయమాన మగుట వలననే నాట్యవిద్య ఎక్కువ మక్కువలో వ్యాప్తినందింపఁ బడుచున్నది. ఇట్లు చెప్పిన భరతుఁ డెప్పటివాఁడు? అతఁడు భారతభూమియం దేంతిగాఁ దత్ప్రవర్తకుఁ డైనాఁడు? ఆతని నాట్యపద్ధతు లెట్టివి? ఇట్టి సమస్యలమీఁదుగా నే నీవ్యాసమందు విజృంభణ మొనర్చు తలంపు లేదు. ఐతే ఆ సమస్యలే అనావశ్యకములని కాదు. ఇంపునింపనివనికూడ కాదు. గ్రంథవిస్తృతిమీఁదఁగాని నిర్ణయావస్థకు రాఁజాలని వని. కనుక సంక్షేపించి భరతనాట్యమునొక్క విద్యమానస్థితినిగూర్చి యొకింత వ్రాయుటమాత్రమే ఇప్పట్ల నాయభిమతము.

గతశతాబ్దమందును, ఈశతాబ్దమందుఁ గడచిన పాతికభాగమందును గల ప్రజలు నాట్యమును సందర్శించియుండి రనఁగా ఎక్కడ? ప్రాయికముగా అప్పటి నాట్యరంగము కల్యాణవేదికగాని, దైవోత్సవముగాని, రాజాస్థానముగాని అని చెప్పవలయును. అప్పటి ప్రదర్శకులో! గణికలు (భ్రకుంసులు) స్త్రీవేషధారులు. ఈ కడచిన పది, పదునైదు, ఇఱువది సం॥లనుండి ఆ గణికా, భ్రకుంసనాట్యవిధానమందో - పూర్వకాలమందు నెలకొనియున్న అచ్ఛాణీభరతవిధానము మారురూపునకు దారితీయ నారంభించినది. ఇప్పటికిని ఆంధ్రదేశమందు నామమాత్రముగానే మేళము లున్నవి. మేజువాణీ లనేపేరిట నిశ్శేషముగాకుండి చూపట్టు ఆ నాట్యరంగస్థలిలోఁ దలిసినవారు సందర్శింపఁగల్గునదేమి? ఖోజానాట్యపద్ధతి. ఎట్టిది ఆ ఖోజానర్తనము? ఏరీతి గేయవాఙ్మయము మేజువాణీ డ్యాన్సులవారి కీనాఁడు లభ్యమానమగుచున్నది? అనఁగా ఇప్పటి సానిమేళాలలో: నాయికానాయక భావానుకరణయోగ్యములగు పద, వర్ణములు—జావళిలు-పద్యములు—శ్లోకములు—అష్టపదులు మొదలగు నృత్యవాఙ్మయము అస్తమానదశయం దున్నది! పనితన మున్న చిక్కనిపోజులు - కాలిఅడవులు - చేతితీరికలు-జంపింగులు—భ్రమరికలు మొదలగు నృత్తవిధానము నిశ్శేషము కానున్నది. జాజ్వల్యమానముగానే గంభీరనిస్వనముతో పాడఁబడుచున్న పాట లేరీతి వనఁగా:— ఉదాహరణమునకు ఇవిగో రెండురకాలు :

౧. తొయిరా— పడవ— లాకులోకి
తోయరో— పడవా— ఊఁ— లాకులోకె—

౨. శేలు గుట్టిందోయ్ బాబు
తేలూ గుట్టింది—
"ఎక్కడ కుట్టిందే?" "అది ఎక్కడ కుట్టిందే"
"ఆ నడాన గుట్టిందీ—" "అది ఇక్కడె గుట్టిందీ"

"చూడె! పిన్నమ్మా పాడుపిల్లడు"— "పచ్చబొట్టు పొడిపించు బావ."

ఈ రీతిపాటలు: అసభ్యార్థక హస్తవృగంచలాభినయముతో "—నాదిరిదిర్ దెన్నా—తేరె ధీంతా దిద్దిన్నా" అను హావలతో, ద్రుతమధ్యమగతులందు చతురశ్రముగా మండలచారు లొనర్చుచు, ప్రసర్పణాపసర్పణనర్తనము లొడగూర్చుచే ఆ ఖోజానాట్యపద్ధతి. అందలి రసమో? అతి హాస్యము!— "అతి సర్వత్ర వర్జయేత్" అన్న మేరవలన అదే "విరసమ్" అని చెప్పక తప్పదు. దీనిని భరతనాట్యమని యెవ్వరైన అందురా? మరి —మేజువాణీలలోని యిట్టి పని అంతయు అభ్యసించుటకు పదదినములే విద్యాభ్యాస కాలము!!! గణికలునేయు ఆ నర్తనమును ఒక్క భ్రుకుంసునిచేత పదిదినాలలోనే నేను పూర్తిగా ఆడించి కృతకృత్యుండనైతిని. అట్టిది భరతనాట్యమో! కాదు!! గనుక ఖోజాడ్యాన్సు. అనఁగా తెలుఁగుదేశమెల్లకడల ఒకానొక జాతిని విడువకున్న మేళాలు-మేజువాణీలు అనే పేరిట ఇప్పుడు అమలునందున్న ఆటపద్ధతి యని యిక్కడ నిష్పత్తి సేయుదము.

సంస్కరణ సందర్భము

ఇట్టి తెఱఁగైన మేళాలు-మేజువాణీ—కారువా భాణీలలోనిదైన 'నాచ్‌పార్టీ'-అది తొల్లి ఎంతగానో ఆదరణీయసారవివిధార్థగతిస్ఫురణంబు గలిగిన దైనప్పటికిని భరతవిద్య మానదృష్ట్యా మాత్రము దానిస్థితి యిప్పటిలో మోజుచూపఁదగియుండలేదు. విద్యావిశిష్టత

లేకపోయిన తరువాత దుర్నీతి కాలవాలమయిన ఏదానికిని వినాశమే పరమావధి. ఇట్లు వినాశోన్ముఖమైన మేజువాణీభరతము జక్కులు - కూర్మాపులు-దేవదాసీలు-నాగవాసాలు-సానులు-భోగాలు అను ఆఱు తెగల జాతివారిలోనే ఇప్పటికిని ఉన్నది.

కూచిపూడి పద్ధతి

తెలుఁగుదేశమందు గొల్లకలాపము, భామవేషము, జలక్రీడలు, పంతులు—పరాణీవేషము, పగటివేషాలు అను పంథాలో కూచిపూడి పద్ధతి సనాతనముగా జనకస్థానము-అగ్రిమస్థానము ఐయున్నది. ఇట్టి పద్ధతికి ఈడుగా వేరొక్కఁడగినది: తమిళ-కన్నడ-కొంకణ దేశములందు వ్యాపించియున్న మోహినీఅట్టము. ఐనే-ఈకీతి నాట్యపద్ధతిని భరతనాట్యమని చెప్పుటకు భరతపరిభాష తెలిసినవారు అంగీకరింతురా యనఁగా అంగీకరింపఁజాలరనియే చెప్పఁదగును. ఎందువల్ల ననఁగా భరతనాట్యమనునది రాజనర్తకీ సంప్రదాయములోనిది. అవస్థానుకరణమాత్రమైన నృత్త-అభినయములు కావు. ఇందులకు వాఙ్మయపరికరము పూలారింపు-శబ్దము-తిల్లాన-వర్ణము-పదము-శ్లోకము-జావళి-నటనమస్కృతి-అష్టపది-తరంగము-ఇట్టివి. ఇందెందును కథాఘట్ట ముండదు. కూచిపూడి పద్ధతిలో కథకే ప్రాధాన్యత—అర్థానిని పోషించునట్లుగ నృత్తపరికరము, అభినయలీల ఉండును. ఐతే భరతనాట్యపద్ధతి యనఁబరఁగు రాజనర్తకీ సంప్రదాయములోఁ జూపట్టు కాలిఅడవు-చేతి తీరిక-కళాసిక-పోజునందలి క్రమంపడు—త్రిభంగి-దృగంచలవ్యాప్తపరిధి మార్గనాట్యము నుండి యేర్పడినవి. కూచిపూడి పద్ధతిలోని పాదవరుల్లు-హస్తచాలన-ముక్తాయింపు-పోజునందలి నఖసమము-అతిభంగి-అల్ప దృగంచల-పరిధి ఇవి దేశీయ నాట్యము నుండి యేర్పడినవి. కాఁబట్టి ఆ కూచిపూడి సంప్రదాయ నర్తనము: దేశీయము (O iental). రాజనర్తకీ సంప్రదాయముగా నుండి దక్షిణ దేశమున భరతనాట్యమని వ్యవహరింపఁబడుచున్నది: మార్గనృత్యము (Classical). ఈ పద్ధతికి ఆంధ్రదేశమున తొల్లి శ్రీనాథునినాఁడు "దాక్షారామపురీ విహారవర గంధర్వాప్సరో భామినీ"గణము ఆలవాలము. ఆ దాక్షారామమే గోదావరీతీరభూమి. ఆ గణికల ఆచార్యస్థానమక్కడనే అంతర్వేంగిగ్రామము. రెడ్డి రాజ్య మంధ్రదేశమునం దంతరించిన తరువాత చోళరాజ్యము నాంధ్రనాయకు లేలుచున్నప్పుడు ఆంధ్రమాతృకను విడువఁజాలని భరతనాట్యము రాజాదరణమువలన బహుజనోపజీవికగా స్థిరపడి- కావేరీతీరమున తంజపురి గణికలందు నెలకొన్నది. ఆ గణికలకు ఆచార్యస్థానము అక్కడి పందనల్లూరు గ్రామము. ఈ యుభయ ప్రాతిపదికలే ఇప్పటికిని రాజనర్తకీ సంప్రదాయములుగాఁ దెలిసినవారిచేఁ జెప్పఁబడుచున్నవి. ఇందు దాక్షారామ భాణీ హెచ్చుగా శాస్త్రీయఫణితి గలది- తంజపురి భాణీ తళుకుబెళుకుల కూర్పు గలది. ఈ రాజనర్తకీ సంప్రదాయములోని లయదిట్టతను—భంగిమ సాంద్రతను తగ్గించినఁగాని, దేశీయపద్ధతిలోని (మోహినీ అట్టము) కూచిపూడి భాణీలకుఁ గొన్ని చెప్పులు-మెఱుఁగులు-రేఖాప్రమాణములు చేర్చినఁగాని అట్టిది: డబెయ భరతనాట్య మనిపించుకోనును. అనఁగా **Refined classical** అనును. ఇట్టిదానిని పాఠ్యప్రమాణము (**Syllabus**)న కందిచ్చిన రెయిల ఫీల్మ్ కాన్యన్నగా నేర్పరి అది బహుజనోప జీవికమై కొన్ని కతిపయస్థలముల మీఁదఁగాని అలవడకున్న నాట్యకళకు అభ్యాసిక సౌకర్యము లేర్పడును. భరతనాట్యము అది బహుజనంగుల భంగిమ వాహినీన్యముతో అల్పకాలములో సార్వత్రికవ్యాప్తి నందును. భరతనాట్యవ్యాప్తికి మదరాసు గవర్నమెంటువారు హైస్కూలుకే మెపు నిష్టములో ఇకమీఁదఁ దోడ్పడఁదలఁచినారు. వారిప్పుడు పెట్టిన సిలబసు బహుకాలములో కఠినసాధనమీఁద విద్యార్థినుల సుశిక్షితులఁ జేయ వలసినదిగా నున్నది. అల్పకాలములో—సులభ సాధనమీఁదగా విద్యార్థినుల సుశిక్షితలఁ జేయఁగల కోర్సు ఏర్పరిచినప్పుడే భరతనాట్యమునకు విస్తృతవ్యాప్తి యేర్పడఁగలదు. కాఁబట్టి అందుకు సవరణలు వాంఛితము లగుచున్నవి. భామకలాప మనఁబడు పారిజాతాపహరణకథను కూచిపూడివారు ఆడుదురు. అందలి దశావతార నాట్యము మంచి సనాతనము గలదిగా నుండును. కూచిపూడి పద్ధతిలో ఓరియంటల్ దాస్యగా నున్న శ్రీ వేదాంతం జగన్నాథ శర్మగారు నర్తన మొనర్చునట్టి దశావతార ఘట్టకలలో కొంత మెఱుఁగు పరిని మార్గనృత్యమునుండి కల్పించి చూడఁగా భరతనాట్యానుకూల్యమైన ప్రస్తవ స్థానక సంక్రమము లక్షణవంతమై తనర్చినది. ఇట్టే లక్షణోపేతపద్ధతిని కూచిపూడివారి నర్తనవిధానమును తీసికొని పద్మము లంగుళకు తంజపురి పెనుకు బెళుకు కళాసికలు పోషించినచో ఆంధ్రభూమియం దనాదిగా నున్న నందికేశ్వరాజ్ఞాన కోహళసర్తకనర్తకులు ఉత్తమశ్రేణిలో వ్యాపింపఁగలవు. దాక్షారామ భాణీలోని మా యనుభూతిస్యాసం విషయము శాస్త్రసమన్వయము సౌలభ్య మొప్పునట్లు ఏతాదృశ పరివర్తనములందిచ్చి మరి యిప్పుడు నేను భరతనాట్య పాఠములను నేర్పుచున్నాను. ఇందులకు ఔత్సాహిక భంగిమములు శాస్త్రస్పృష్టాంగ మంగివచ్చినప్పుడు ఇప్పటి భరతనాట్యమునకు అట్టిదానిని పేర్చుటవలన సంప్రదాయవిరోధ మేర్పడదు. ఇట్లు మార్చుట, పేర్చుట భరతనాట్య వృద్ధికి ఆవశ్యకమేను.

ఆంధ్రేతరపద్ధతి

కావేరీతీరభూమి క్రీ. శ. ౧౦౫౦ నాటినుండి ఆంధ్రరాజులగు చాళుక్యులకు బాంధవస్థానమై యుండెను. నన్నియభట్టుని ఆంధ్రభారతమునకు అభ్యుదయకారకుఁడైన రాజమహేంద్ర నృపాలుఁడు- రాజరాజనరేంద్రుఁడు- కావేరీతీరస్థచోళరాజుల [illegible]ఁడు-అగుటవలనఁగ తెనుఁగువారికిని తెనుఁగుబాసకును చోళభూమి ఆవాసము కాఁజొచ్చెను. కర్ణాటక విజయనగరమును అచ్యుతదేవరాయలు పరిపాలించుచున్న కాలమున క్రీ. శ. ౧౫౩౦ ప్రాంతమున తంజపురిని అతని తోడియల్లుని కుటుంబము పరిపాలించుచున్నది. ఆ తంజావూరు తెలుఁగురాజుల కాలమునాఁటికే పాదుకొనియున్న తెలుఁగుబాస-

కావేరీతీరమున గేయఘణితిని మెండుకొనఁజొచ్చినది. అదిమొదలుగా
త్యాగరాజుదనుక (౧౮౪౦ క్రీ. శ.) తమిళభాష అచ్చటచ్చట మఠము
లందును, ఏగృహములందో తప్ప వ్యావహారికమునకు అందఁజాలనంత
అల్పవ్యాప్తిలో నుండినట్లు దాక్షిణాత్యచారిత్రకులు వ్రాయు
చున్నారు. మరి ఆకాలమున చోళరాజ్యమం దెల్లకడల ప్రాముఖ్యత
గాంచినది తెనుఁగునాడికార మొక్కటే. అందువలన భరతనాట్య
ప్రాతిపదిక కావేరినీరసార ప్రాబల్య మెనసిన ఆంధ్రఫక్కికయని
చెప్పనొప్పును. కాఁబట్టియే ఇప్పటికిని తంజావూరు ప్రాంతమునుండి
వెడలు భరతనాట్యము తెనుఁగుపదములు-జావళులు-వర్ణములు-తిల్లా
నల మయమై యుండును. అయితే అచ్చట ఒక వందయేఁబదిసంవ
త్సరములనుండి ఆంధ్రభాష నీరసపడఁదొడఁగినందున ఆంధ్రశబ్దార్థా
త్మకమైన అభినయభాగము=నృత్యశాఖ-భరతనాట్యమందు సన్నగిల్లి
నది. గీతానుగమైన నృత్తముమాత్రము ఆంగికచాలనమాత్ర మగుటచేత
శబ్దార్థప్రసక్తి లేని చరణగ్రీవాహస్తకటిరేచకపద్ధతిలో వన్నెకెక్కి
నది. అభినయభాగమో తెనుఁగుదేశమం దెల్లకడల విరివికొన్నది. ఇట్లు
ఇప్పుడు భరతనాట్య మను పేరఁ బరగు మదరాసు ప్రెసిడెన్సీయందలి
నాట్యవిధానము ఆంధ్రఫక్కికగానే విలసిల్లుచున్నది. తెనుఁగుబాస
రాని తమిళకన్నె లాడినను అది ఆంధ్రనృత్యమే యనవలసివచ్చును.
మదరాసురాజధానిలో మలయాళప్రాంతీయమైన నాట్యములందు కథా
కళియొకటి విలసిల్లుచున్నది. అది కథాగర్భనృత్యము. అనఁగా రూపక
భేదములందు చెప్పఁదగినదియును, ఆంధ్రేతరఫక్కికయునుగూడ.
ఇట్లే మణిపురనాట్యము. శ్రీ రవీంద్రనాథ టాగోరుకాలమున
వ్యాప్తినందింపఁబడిన ఔత్తరాహికనాట్యము-అదియు ఆంధ్రేతర
ఫక్కికయే. ఘూర్జరదేశమందలి గర్భరాసకనాట్యము-అదియు ఆంధ్రే
తరఫక్కికయే. గంగాతీరభూములందు నెలకొన్న కథక్ సంప్రదాయ
ము. ఇదియు ఆంధ్రేతరఫక్కికయే. ఐనను చరణప్రక్రియలో భరత
నాట్యమున కది సన్నిహితమైన ఉత్తమనాట్యము. ఇవిగాక ప్రిమిటివ్-
ఫోక్ డ్యాన్సు లెన్నేని కలవు. ఈరీతిని పరిగణన మారంభింతుమేని
యావద్భారతభూమిమీఁద నిప్పుడు నూటికి లెక్కించి నర్తనవిధాన
ములను చెప్పనొప్పును. ఇందలి ఏవేవో కొన్ని కలిసి ఓరియంటల్
డ్యాన్సు అను పేరిట రంగభూమి నలంకరించుచున్నవి. ఉదయశంకర్
మున్నగు మహానటకుల శివతాండవాదులు ఇట్టి సంకీర్ణపద్ధతిలోఁ బరిగ
ణింపఁబడఁదగియున్నవి. ఇన్నిటినుండి ఆంధ్రతాండవరంగము ఉత్తమ
ఫక్కికలుగల భంగిమవిధానముల నాహ్వానించి నాట్యవృద్ధి సేయ
వచ్చును. ఇప్పు డట్టి యవసరము మెండుగానే కలదు. ఎందువల్ల నన
పదిదినములు వరుసగా పదిమంది ప్రదర్శించిన భరతనాట్యము లవ
లోకించినయెడల ఆపోజులన్నిటికి వరుసడి ఒక్కటియే అని రెండవ
రోజునుండి తెలిసిన ప్రేక్షకునికి నిర్ణయ మారంభమగును. తుదకు
పదియవరోజున ఆతని నడుగఁగా పదిరోజులును వరుసగాఁ దాను
జూచిన భరతనాట్యములలోని పోజు లన్నియు రమారమి ఒక్క
రీతివే, ఆ ఆడిన తలలుమాత్రమే వేఱని. అట్లు ఒకే తెలుఁగుఆటను
జూచుట శోభాయమానము గాకపోవుటయు, పైఁగా విసుగునకు
గారణమైనదనియు ఆతఁడు నిర్వచించును. ఏతాదృశకారణముఁ
బట్టి యిప్పటి భరతనాట్యము అనేకపద్ధతులలో విరివికొను మార్గ
లను ఏతత్కళాభిజ్ఞులు అన్వేషింపఁ దగియున్నారు.

చాళీయనాట్యపద్ధతి

ఇది అక్షరాత్మకవిజ్ఞానము. మాటలో ప్రాథమిక విద్యనుబోలి
ఎల్లరిచేతను సులువుగా అభ్యసింపఁబడఁదగినట్లు ఏర్పడి యున్న
నర్తన విజ్ఞానపథకము. ఉభయసంధ్యలందు సాధకము చేయునెడఁ
మూడు నెలలలోను, కొంత ఆపామోషీగా నైతే ఆఱు నెలలలోను
చతురతావిహీనములయిన పాత్రములకయిన అలవడునట్టి భరతనాట్యా
నుకరణవిధానము. భరతనాట్యమును వృత్తిగాఁ గైకొనఁదలఁచు వా
రెవ్వరైనను దేహలాఘవము, బుద్ధికౌశల్యము ఎంత ఉండినప్పటికిని
బహిరంగమైన కచ్చేరియం దాడి, ఆ ఊపిరిదమ్మును వశపరచుకొను
టకు అధమము రెండు సంవత్సరములైన పట్టును. నర్తనోపజీవికగగాక
నాట్యవిజ్ఞానము ఆనందసంధాయకముగనుక - మనోవికాసకారకము
గనుక-ఆరోగ్యదాయకముగనుక - సర్వావయవసౌష్ఠవజనకముగనుక-
ధనసాధ్యము, ప్రయాససాధ్యము అనఁబడకుండ చాళీయనాట్యము
నైతే ప్రతియింట ప్రతిబడిలోను చిన్న పెద్ద యనక, ఆడ మగ
యనక ఎల్లరును అభ్యసింపఁగలరు. ఆఫక్కిక అభ్యసింపఁబడునేని
నాట్య ప్రదర్శనములను ఎన్నిటినేని చూచి అర్థముచేసికొని ఆనం
దించు అర్హత యేర్పడును. ఎందువల్ల ననఁగా శిరోగ్రీవాకటిజాను
జంఘాహస్తభ్రూపాదచాలక సాధనవిధము లెన్ని కలవో అవి లయ
బద్ధముగా అభ్యాసకుల కిందు పట్టువడును. ఈ విజ్ఞానమే భరత
నాట్యాభ్యాసకులు కాఁదలఁచువారికి మొదటి ఘట్టము. భరతనాట్యా
భ్యాసము ఇంతటితో సరిపెట్టుకొందమన్న వారికిఁగూడ నాట్యవైదు
ష్యము గల్గి ప్రదర్శించువారినిఁ గని ఆసందింపఁగల శక్తి ఈ చాళీయ
నాట్యపద్ధతి సమకూర్చఁగలదు. దీనిని ఐదేళ్ల బాలికకూడ అభ్యసింపఁ
గలదు. ఇది భరతనాట్యవిషమునుండి శాస్త్రసిద్ధ క్రియగా శోహాళ
మతము ననుసరించి సంక్షేపనర్తన మనఁదగినట్లు కల్పింపఁ బడిన
నృత్తవిధానము!

ఇప్పుడు బొంబాయి-మదరాసునగరములందు బాలికాపాఠశాల
లలో శారీరికవ్యాయామమాత్రసముపయోగిగ నైన డ్యాన్సింగును
పెక్కండ్రు బాలిక లభ్యసించుటకు తగుమైన సదుపాయము లొడఁ
గూర్పఁబడినవి. అయినను అందుల కొక నిర్ణీతపద్ధతిలో సిలబస్
(పాఠ్యప్రణాళిక) సిద్ధపఱచఁబడలేదు. నాట్యోపాధ్యాయులే తమ
తమ సమర్థతల ననుసరించియు, బాలికల యభినివేశ సందర్భములను
బట్టియు విద్యను నేర్పుపట్ల కాలోచితము సేయుచున్నారు. ఇందు
వలన శాస్త్రసిద్ధమయిన నాట్యవిద్య బాలికలకు లభ్యమానమగుటలో
సంశయ మేర్పడకతప్పదు. మదరాసుప్రణాళికలో భరతనాట్యము
నభ్యసింపఁగోరు బాలికలకు ఉపయోగముగనుండునట్లు తత్పూర్వ
ప్రాథమికప్రణాళికగా జాతీయనర్తనమునకు సిలబస్ వ్రాయించి అద్దా

కనిబట్టి సర్వత్ర నాట్యవిద్యావ్యాప్తి జరుగునట్లుచూచుట పాఠశాలా నిర్వాహకులకును, నాట్యోపాధ్యాయులకును సముచితకర్తవ్యము. ఈరీతిగా సేయుటలో భరతనాట్యమునుండి సులభమైన పోజులను గైకొని సార్వత్రికవ్యాప్తికై బాలికలచే పట్టించుట నాట్యరంగ ప్రశస్తికి ఎంతేని అవసరము.

ఈ రీతిగా పిన్నని సంస్కరణ మార్గములు విరచికొన్నప్పుడు గాని భరతనాట్యము లలితకళగా ఉచ్ఛస్థితి నెనయఁజాలదు. ఇది వఱలోఁ జాలకాలము హైందవనాట్యకళ నిరాదరణముపాలై మృత ప్రాయము కాఁబోచ్చినతఱిని 1929 లో రష్యానుండి ఆంగ్లదేశమునకువచ్చిన అన్నా పావ్లోవా అను నర్తకి హిందూదేశమున కేతెంచినది. ఆమె అజంతా, ఎల్లోరా, ఎలిఫెంటా మున్నగు గుహలందలి శిల్ప విధానము నవలోకించి అందలి నాట్యప్రతిమలను నర్తన పద్ధతిలోనికిఁ బ్రవేశపెట్టినది. ఆమెయొక్క ప్రచారప్రాబల్యము మొదలుగా హైందవ నర్తనమందు అభంగసమభంగాతిభంగము లను పోజులు విరివి కొన్నవి. అంతకుముందు భరతనాట్యమునందు త్రిభంగ మొక్కటియే దేశీయస్థానక మర్యాదలో ఆడి చూపఁబడుచుండెడిది. ఈ రీతిగ శిల్పమునకు, నాట్యమునకు ఉన్న పరస్పరకళాసంబంధమర్యాదను ఆమె ప్రచారించుటకు బూనుకొనునంతవఱక మనదేశములో నాట్యవిధి ఏ మార్పుచేర్పులను చేరఁడీయ నుంకింపకపోయెను. అందువల్లఁగదా కళలు మృతప్రాయములగుట తటస్థించును. నిజ మారయఁగా శిల్పము నకు నాట్యమునకు గల సన్నిహితబాంధవ్యము ఆర్యులచే ప్రాచీన కాలమందు గుర్తింపబడకపోలేదు. క్రీ.శ. 200 నాఁటికంటె ప్రాచీన కాలపు రచనగాఁ జెప్పఁబడుచున్న విష్ణు ధర్మ భరతమందు ఈ లలితకళాద్వయసంబంధ మీక్రిందిరీతిని నిర్వచింపఁబడినది:—

"వినాతు నృత్యశాస్త్రేణ
చిత్రసూత్రం సుదుర్విదం
జగతో నక్రియాకార్యా
ద్వయోరపి యతః—

* * * *

ఆతోద్యేన వినా నృత్తం
విద్యతే న కథంచన

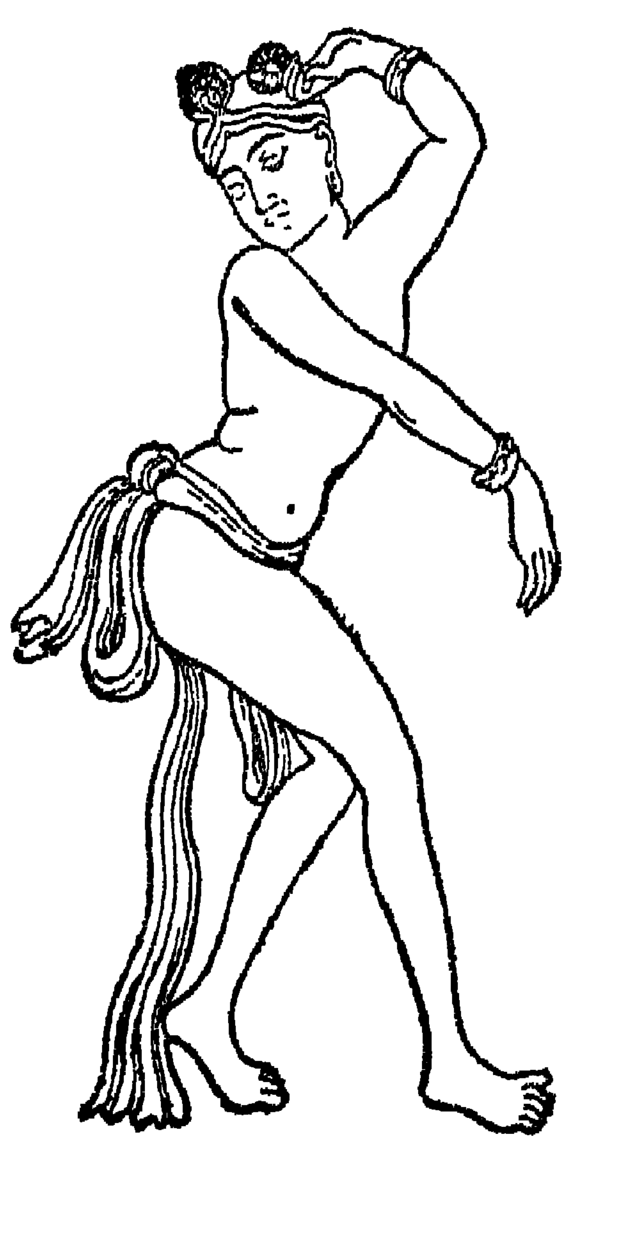
* * *

[illegible]
సర్వం [illegible]

* * *

గీతశాస్త్ర [illegible] —"

ఇట్లు అభినవముగా [illegible] నేట నర్తనమందు వ్యాయామవ్యాప్తికి [illegible] అత్యంత [illegible] నాట్య మునందు దృష్టిపథము లింకను ఎన్నని [illegible] నే నీ వ్యాసము నుపసంహరింతును. సామాన్య [illegible]— పాత్రద్వయ—ఇంతియ సరళనాట్యమునకు [illegible]. [illegible] వర్తి గర్భ [illegible] లోను పాత్ర [illegible] నాట్యమం దవసరము! అల్పవయస్కగల బాలికలం [illegible] స్వతంత్రనిష్ఠమైన నాట్యాభినయ [illegible] నించినను, ఉపాధ్యాయు [illegible] నుల ఉత్సాహము కడు [illegible]. [illegible] విధానము వలన చతురతా విహీనములయిన పాత్రములయిన విద్యార్థుల [illegible] జేర సుద్యుక్తులు కారాదు.

భారతదేశపు లక్క పరిశ్రమ

పరిశ్రమావనిలో లక్క ప్రాముఖ్యతము

= శ్రీ వడ్డాది రామారావు =

భారతదేశం లక్కకు పుట్టినిల్లు. లక్క అనే పదార్థము బహు ప్రాచీనమైనది. కొద్దిగనో గొప్పగనో లక్కను మన పూర్వీకులు వాడియేయున్నారు. కౌరవులు లక్కయిల్లు సమర్పించి దానిలో పాండవులను ప్రవేశపెట్టి, ఆ యింటిని భస్మముచేయ నుద్దేశించుటను బట్టి లక్క యనే పదార్థముయొక్క సైజగుణములను, కొన్ని యుపయోగములను భారతయుద్ధమునాటి మన పూర్వీకు లెరిగియేయుండిరని ఉదాహరణముగా చెప్పవచ్చును. దీనినిబట్టి అప్పట్లో లక్క విస్తారంగా తయారుచెయ్యడం వాడుకఅయిఉండాలి. లక్క అంటే మనం మామూలుగా కంసాలిదుకాణంలో ఉపయోగించే రవంత లక్క దృష్టిని పెట్టుకుంటాము. అందుకూ తప్పితే ఏ ఉత్తరాలమీద సీళ్ళు వేయడానికో అనేకాని లక్కకు అంతకంటే ఎక్కువ వాడకం ఉన్నదన్నమాట గ్రహించము. కాని లక్కకు ఈనాటి నాగరికతలో లక్షప్రయోజనా లున్నాయని చెప్పుట అతిశయోక్తి కానేరదు. పైని సూచించినవి రెండు బహుప్రాచీనమైనవని ప్రజానీకానికి తెలిసినవియే. ఇళ్ళుకట్టడానికి కాకపోయినా ఇతరమైన అనేక కార్యాలకు వాడుకలో ఉన్న లక్క ఇంచుమించు అంతా ఇప్పటికీ భారతదేశంలోనే ఉత్పత్తి అవుతూంది.

లక్క అన్న పేరు 'లాక్ష'నుండి వచ్చిఉండవచ్చు. హిందూస్థానీ భాషయందు లాక్షకి 'లాక్' అంటారు. లక్షలాది పురుగులు కొన్ని చెట్లకొమ్మలయందు గుమిగూడి ఉత్పత్తి చెయ్యడంవల్ల ఆ పదార్థానికి ఆ పేరు స్థిరపడి యుండవచ్చు. లేక లక్క విశేషంగా తయారయే ఉనికిపట్టయిన మోదుగచెట్టు సంస్కృత భాషలో 'లక్షతరు' అనుపేర పిలువబడుటనుబట్టి అయినా వచ్చియుండవచ్చు. ఆ పేరు ఎట్లా వచ్చిఉండినా, ఆ పదార్థమ్మట్టుకు అతి ప్రాచీన కాలంనుంచీ భారతదేశంలో వుత్పత్తిఅయి వాడుకలో ఉన్న దవడం నిశ్చయం. క్రీ. శ. ౬౦లో ప్రచురమైన 'పెరిప్లెసు' అనేగ్రంథంలో భారతదేశంనుంచి లక్కరంగు ఆఫ్రికాతీరమునకు ఎగుమతి అవుతూండేదని ఉదాహరించబడింది. క్రీ. శ. ౨౫౦ ప్రాంతంలో ఏలియను అనే అతడు భారతదేశంలో ఒకరంగు పురుగు ఉందనీ, దానినుంచి రంగు పదార్థము ఒకటి తయారవుతుందనీ వ్రాశాడు. కాని లక్కయందు రంగుపదార్థమేకాక రజను (Resin) పదార్థముకూడ మిశ్రమైయున్న విషయం ౧౬ వ శతాబ్దమునాటి వరకు స్పష్టముగా స్థిరపడినట్లులేదు. క్రీ. శ. ౧౫౬౩ లో పోర్చుగీసుగవర్నరు యొక్క వైద్యుడైన గ్రేషియాడి ఆర్టా అనునతడు వివరముగ లక్కరంగు, లక్కరజను పదార్థముల గుణగణములను ప్రచురించినాడు. క్రీ. శ. ౧౫౯౦ లో ప్రచురించబడిన 'అయిన్, ఐ అక్బర్' అనే గ్రంథంలో లక్కజిగురు రంగు పూరితమైన పదార్థముల (Pigment)తో మిశ్రమంచేసిన వార్నిషులు మొగలాయి ప్రభువుల మహల్లలోని తెరలకు వాడబడిఉన్నట్లు వ్రాయబడింది. అదిగాక ౧౫౯౬ లో జాన్ హైగ్లెన్‌వాన్ లిన్‌షాటెన్, (Jon Hyglen van Linschoten) అను విజ్ఞానవేత్త పోర్చుగీసు గవర్నరుచే ఈస్టుఇండీసుకు, ఇండియాకు వైజ్ఞానికశోధనాలోకనకై పంపబడి, లక్కరజనుయొక్క గుణములను వివరముగా ప్రచురించెను.

లక్కరంగు పరిశ్రమ

మొట్టమొదటిలో లక్కలో ఉండే రంగుపదార్థమే ప్రధానంగా పరిగణింపబడింది. లక్కపురుగు వంశంలోనిదే అయిన 'కొచీనియల్'అనే పురుగు మెక్సికోప్రాంతంలో 'కాక్టసు' అనే స్పీసీస్ మీద నివసిస్తూ రంగుపదార్థ మొకటి వుత్పత్తి చేస్తూవుంది. ఆ కొచీనియల్ రంగు చాలా ఉపయోగంగా వుండేది. ఆ రంగుకు బదులుగా లక్కరంగు ఉపయోగించవచ్చునని తేలినపిదప లక్కరంగు పరిశ్రమ వృద్ధిచెందింది. కొచీనియల్ రంగుకంటె లక్కరంగు కొంచెం నాసి. అయినా చౌకగా తయారుకావడంవల్ల కొన్నాళ్ళపాటు రంగునిమిత్తం లక్కపరిశ్రమ వృద్ధిచెందింది. ఈస్టు ఇండియా కంపెనీ ఆధిపత్యంలో చాలా లక్కరంగు పరిశ్రమాలయాలు ప్రబలి, ౧౮ వ శతాబ్దమునాటికి యీ రంగు పరిశ్రమ విస్తీర్ణముగా ఉత్తేజమై, లక్కజిగురుపదార్థముయొక్క ముఖ్యత సుళీకరింపగూడ చేసినది. ఈ సమయంలో రంగును బిస్కెట్టుమాదిరి చేసి

సఫలమైనవి.

౧౯౩౮-౩౯ సం॥లో ౧౪,౭౪౯ హండ్రెడు వెయిట్ల పరిమితిగల లక్కరంగు ఇతరదేశములకు ఎగుమతి అయింది. దాని విలువ సుమారు ౫ లక్షల రూపాయలు. లక్కలో రంగు పదార్థము ఒక్కటే కాదు ఉన్నది. రంగుగాక ప్రధానమైన రజను పదార్థము (ఇంగ్లీషున Resin) ఒకటే ౭౦ పాళ్ళు. కొంత (౪-౬ పాళ్ళు) క్రొవ్వుపదార్థముకూడా ఉంటాయి. అయితే అప్పట్లో దీనికి ప్రయోజనం అంతగా పాటించలేదు. రంగుకోసమే లక్క తయారవుతూండేది. ఈ లక్కరంగులో సిల్కు బట్టలను, ఉన్ని బట్టలను, సిల్కు, ఉన్ని దారములను అతి శృంగారమైన ఎరుపు కాషాయ రంగు వేయడానికి ఉపయోగిస్తారు. ఇప్పటికీకూడ గంజాం జిల్లాలో, బరంపురంలో దేవాంగవీధిలో దీనిని సిల్కు వస్త్రములకు రంగు వేయుటకు ఉపయోగిస్తున్నారు.

అయితే కొన్నికాలంలో అసలు రంగు పరిశ్రమలోనే పెద్ద విప్లవం సంభవించింది. క్రీ. శ. ౧౮౫౬ తరువాత సర్ విలియమ్ పెర్కిన్ అనే విజ్ఞానవేత్త పరిశోధనల మూలకంగా అనిలీన్ రంగులు కనిపెట్టబడి వృద్ధిచెంది లక్కరంగు, కొచీనియల్ రంగులను అడుగంటించినవి. ప్రకృతి సిద్ధంగా లభించే రంగులకు బదులు మనిషి తన బుద్ధికుశలతచేత స్వయంగా నానాపదార్థములనుండి చేయడం నేర్చిన కృత్రిమరంగులు (Synthetic dyes) వాడుకలోనికి రావడం మొదలైంది. దానితో పురుగులనుంచీ, చెట్లనుంచీ, మానులనుంచి, పువ్వులనుంచి తయారుచేసే రంగుల పరిశ్రమ అడుగంటింది.

అట్లా అడుగంటిన పరిశ్రమలు మనదేశంలో లక్కరంగూ, నీలిమందు రంగూను. అయితే నీలిమందు పూర్తిగా అడుగంటిపోయినా లక్కపరిశ్రమమాత్రం అట్లా కాలేదు. లక్కలో రంగుతోపాటు ఉన్న రజను (Resin)యొక్క ప్రాముఖ్యత వెల్లడిఅయి, దానికోసం పరిశ్రమా వృద్ధిచెందడం జరిగింది. లక్క రజనుయొక్క గుణములు శోధింపబడి దానిని ఉపయోగించు విధములు యూరోపులో వెల్లడి అయినాయి. మొదటిలో రంగుకోసం ప్రధానంగా పరిగణింపబడిన లక్క ౨౦ వ శతాబ్దమునాటినుంచి రజనుకోసమై ప్రధాన పరిశ్రమగా వర్ధిల్లింది.

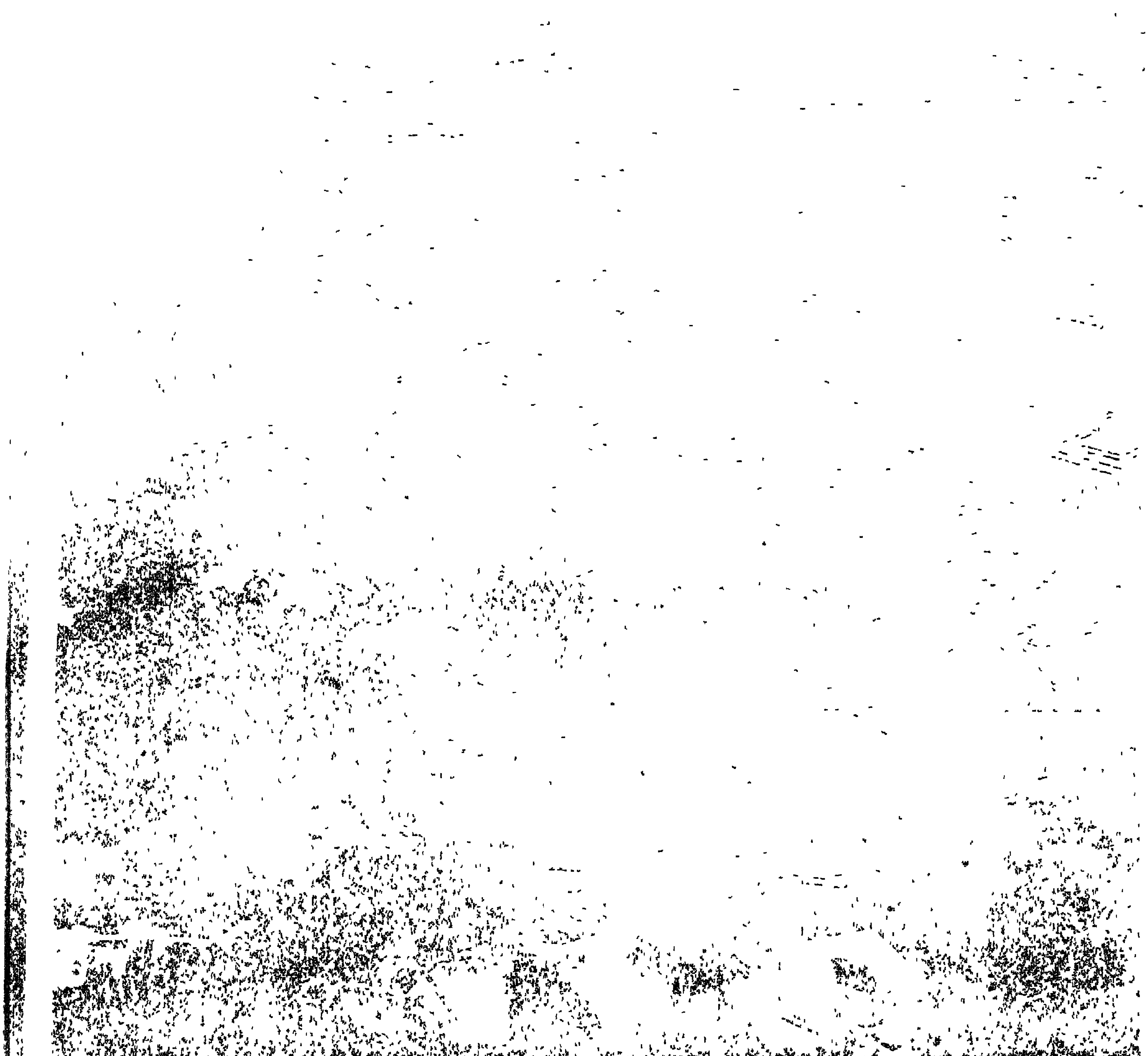
లక్క పురుగు

ప్రకృతి సిద్ధమైన రజను పదార్థాలలో (జిగురులు- Natural resins) లక్క చాలా ప్రాముఖ్యమైనది. లక్కపురుగుల శరీరాలనుంచి వెలువడే యీ పదార్థం, పైని తెలిపినట్లు, రజనూ, రంగూ, క్రొవ్వూ (౭౪: ౧౦: ౫) యీ పాళ్ళలో మూడింటి మిశ్రమమూను. లక్కపురుగు అర మిల్లీమీటరు పొడుగుకూడా వుండదు. చిన్న ఎర్ర నల్లిపిల్లలా వుండే ఈ క్రిములు కోట్లకొద్దీ కొన్ని రకముల చెట్ల కొమ్మలయందు గుంపులుగాగూడి యేటేటా ౬౦, ౭౦ వేల టన్నుల లక్క ఉత్పత్తిచేస్తాయి. పైనిచెప్పిన అంతలక్కా ఉత్పత్తి కావడానికి ఇంచుమించు ౫,౪౦౦,౦౦౦,౦౦౦,౦౦౦ ఆడ పురుగులు మూలాధారము. లక్కపురుగులు ముఖ్యంగా కుసుమ, మోదుగ, రేగు చెట్లమీద బాగా వర్ధిల్లుతాయి. చెట్లకు ఏ కొంచెమో హానికరమైనప్పటికీ, అవి ఉత్పత్తిచేసే విలువగల లక్కనుబట్టి ఆ చెట్లయందు లక్కోత్పత్తి చేయడం మంచి కిట్టుబాటయిన పని. అస్సాములో కందిచెట్లయందును, సింహళద్వీపమున హైదరాబాదులో తుమ్మచెట్లయందును, మధ్యరాష్ట్రములలో [illegible] కొంతరేగు చెట్లయందును, బీహారు, ఒరిస్సా రాష్ట్రములలోను, మద్రాసు రాష్ట్రములయందును కుసుమ, మోదుగ, రేగు చెట్లయందును ఈ లక్కక్రిములు నివసించి లక్కోత్పత్తి చేయుచున్నాయి.

లక్కపురుగు జీవితచక్రము

లక్క అనే పురుగును, కొంత క్రొవ్వును [illegible] లక్క పురుగు యీ చెట్లకొమ్మలయందు నివసించి స్రవించుచుండును. వాటి శరీరాలమీద మట్టూ యీ లక్కను ప్రత్యేకగా విసర్జించుచుండును. ఈ చెట్ల లేతకొమ్మలలోని ద్రవములను పీల్చుకొని ప్రత్యేకమైన నోటికంద్రములతో పీల్చును, పిమ్మట లక్కను స్వేదరూపంగా విసర్జించుచుండును. ఏటేట రెండు సార్లు మాసములు గర్భిణీఅయిన పెద్ద లక్కపురుగులనుండి చిన్న నల్లిపిల్లలవంటి లక్కక్రిము ఉద్భవించును. మనుష్యులకు కన్పించని చిన్న క్రిముల నుత్పత్తిచేసే పెద్ద ఆడు లక్క పురుగులు వసించియుండును. ఒక్కొక్క ఆడపురుగునుండి సుమారు వెయ్యి నుండి ౫౦౦ వరకు చిన్న లక్కక్రిములు బయలుదేరును. ఈ చిన్న క్రిము రెండు కన్నులు, రెండు కొమ్ములు, ముక్కురంధ్రములు, కాళ్ళు మొదలైనవి అన్ని కలిగియుండును.

ఈ చిన్న లక్కక్రిము ఉద్భవించినకోడనే కొంతసేపు సంచారము చేయగలవు. తనువసతికి అనుకూలమైన లేత చిగురుగాను, జీవద్రవములతో కూడుకొన్నట్టియు నైన చిన్న కొమ్మలవద్దకు ప్రాకి, వాటిక్రింది భాగమున వాడియైన నోటి భాగములను కొమ్మలలో గ్రుచ్చుకొని తమ జీవనమును ప్రారంభించును. ఎండిపోయిన కొమ్మలవద్దకు కాని, గట్టి పెద్దకొమ్మలవద్దకు కాని యీ క్రిములు చేరవు. ఎందుకన తమ జీవనోపాధికి ముఖ్యమైన ద్రవపదార్థముల నీ కొమ్మలనుంచి ఆ అతిచిన్న విధమైన క్రిములు ఆఘ్రాణించుట కష్టము. మానవుడు తన జీవనోపాధి ఎట్లు కల్పించుకొనునో అట్లే జంతువులు, పక్షులు, క్రిమికీటకాదులుకూడా వాటి కనుకూలమైన తావులందు నివాసవసతి చేసుకొనును. ఈ చిన్న లక్కక్రిమికికూడా తన జీవనమున కనుకూలమైన తావునకు చేరి వసతిచేసుకొనుట ఒక విపరీతముకాదు. చెట్లయందు యీ ద్రవపదార్థముల కునికిపట్టైన లేతకొమ్మలు (అనగా ౧-౧౨ సం॥ వయస్సు గల కొమ్మలు) ఎంత మెండుగా నుంటే, అంత ఎక్కువగా లక్కక్రిములు వసించి, విస్తీర్ణముగా లక్కోత్పత్తి చేయును.

తాడిపత్రిలో రాయలనాటి శిల్పాలు

అనంతపురంజిల్లా తాడిపత్రిలో పెన్నానది గట్టున రెండు పాడుపడిన దేవాలయాలున్నాయి. నేడయితే అవి ఆలనా పాలనా లేక, దిక్కూ మొక్కూ ఎరగక నానాటికీ ఇంకా ఇంకా పాడుపడి పోతున్నవి కాని ఒకప్పుడవి ఎంతో దివ్యవైభవంతో తులతూగినవి.

ఆంధ్రసార్వభౌముడైన శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలంలో రూపొందినవవి. కాగా, రాయలనాటి శిల్పకళకూ, చిత్రకళకూ ఆకరములై యున్నందున నేటికీ అవి కళాభిమానుల ఆదరానికి అంతో ఇంతో పాత్రములవుతూనే ఉన్నాయి--చివికి జీర్ణమవుతున్నా కూడా.

ఈ దేవాలయాల్లో ఒకటి రామలింగస్వామి దేవాలయం. రామలింగనాయడు అనే ఒక రాయలనాటి పాళెగాడు కట్టించిందిది. ఈ ఆలయాన్ని రామేశ్వర దేవాలయం అనికూడా అంటారు.

ఇంకొకటి చింతల తిరువేంకటస్వామి దేవాలయం. అంత పెద్ద పేరుతోకాక ఇప్పుడిది కేవలమూ చింతలరాయని దేవాలయం అనే చిన్నపేరుతో పిలువబడుతున్నది. దీన్ని కట్టించినవాడు పైన చెప్పిన రామలింగనాయని కుమారుడైన తిరుమలనాయడు.

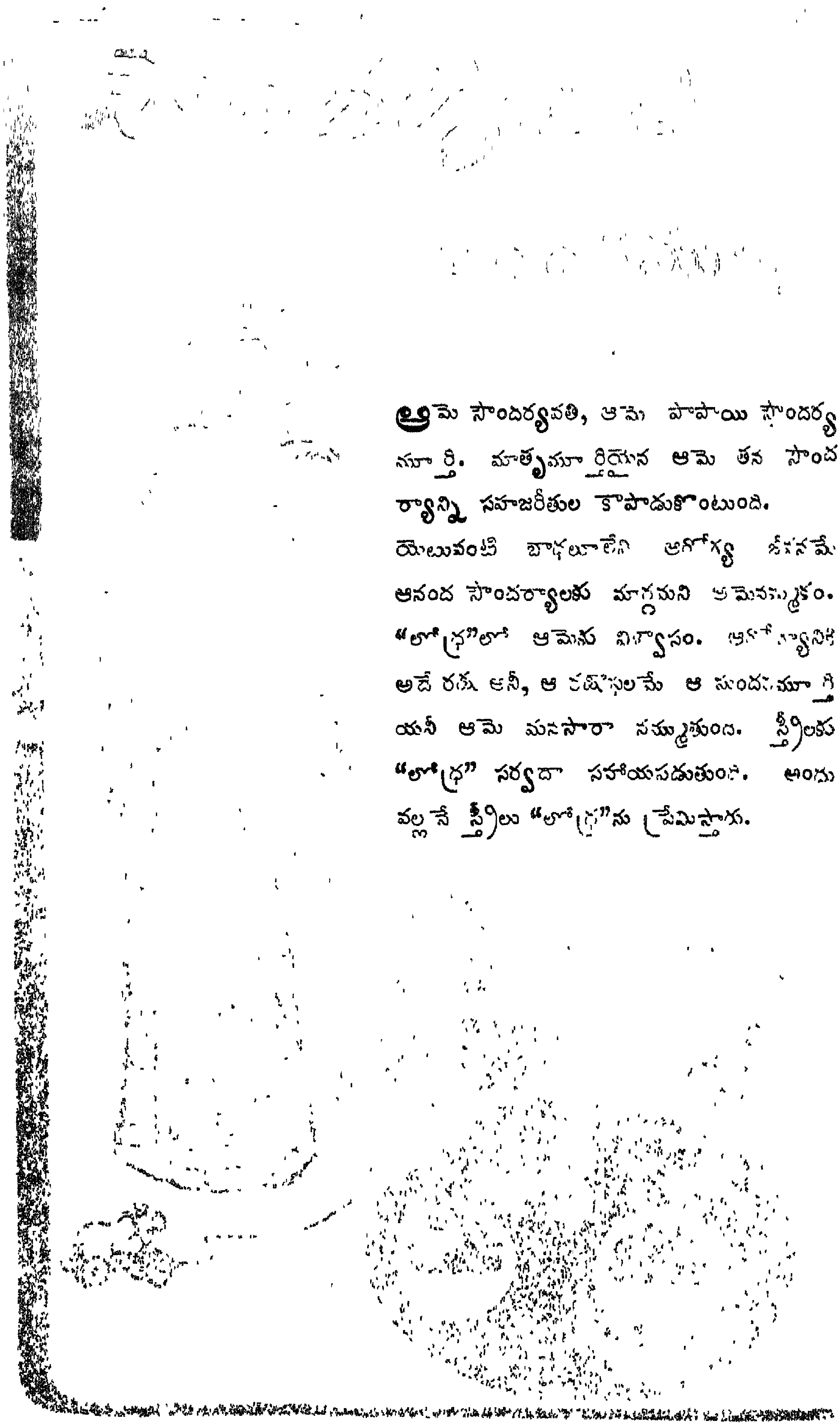
ఈ గంటాకూడా గోపురమీదా, స్తంభాలపైనా, చూరులోనూ ఎన్నో దివ్యసుందరశిల్పాలు చెక్కబడి ఉన్నాయి. రామాయణం, భారతం, భాగవతం మొదలైన పురాణాలనుంచి మంచి మంచి ఘట్టాల నేరి నక్కని తీరైన శిల్పాలుగా మలిచారు ఆనాటి శిల్పివరేణ్యులు.

పదితలల రావణాసురుడు, ఆరావణునితో సరికిసరిగా పోట్లాడుతూ అతని కన్న ఎత్తులో కూర్చోవలెనన్న ధీమాతో తనతోకను ఇంతది అంతదానిగా పెంచి పెద్దచేసి చుట్టచుట్టి ఆ తోకచుట్టపైన ఠీవిగా కూర్చొన్న అనుమన్నా, రాముని సప్తతాళచ్ఛేదనమూ, అనుమన్నకు సీతఅంగుళీయక ప్రదానమూ, మరణోన్ముఖుడైన వాలి రామునికి అంత్యోపన్యాస మివ్వడమూ, కృష్ణుని గోపికావస్త్రాపహరణమూ, కాళీయమర్దనమూ మొదలైన ఇందలి శిల్పచిత్రాలు చూపరకు అశ్చర్యానందాలను కలిగింపజాలి ఉన్నాయి.

ఈ పౌరాణిక గాథలేకాదు, అలనాటి అలంకారాల తీరులనూ, వస్త్రవేషాల వైఖరినీ, రూపరేఖల విన్యాసాన్నీ చాటగల సాధారణ చిత్రాలుకూడా ఎన్నో ఉన్నాయి ఈ దేవాలయాల్లో. అటువంటివాటిలోని భావపటిమను చూపడానికి స్థలాంతరంలో ప్రకటితమైయున్న చిత్రాలు మచ్చుముక్కలు కాగలవు.

చింతలరాయని దేవాలయానికి ఆపేరు రావడానికి స్థానికులు చెప్పుకొనే కారణం ఇది. అందులో వెలసియున్న దేవతామూర్తి ఒకానొక చింతచెట్టుతొర్రలో దొరికిందట. అందువల్లనే దాని కాపేరు వచ్చిందని వారి వాదము. అయినా కావచ్చు. లేదా, ఆలయం చుట్టూ ఆవరించియున్న చింతతోపులనుబట్టి అయినా దాని కాపేరు వచ్చి యుండవచ్చు ననడంకూడా సబబుగానే కనిపిస్తున్నది.

ఏమైనా, రాయలనాటి శిల్పసౌందర్య సముంచితములైయున్న ఈ దేవాలయాలు ఆంధ్రులకు పవిత్రస్థలాలు.

ఆమె సౌందర్యవతి, ఆమె పాపాయి సౌందర్యమూర్తి. మాతృమూర్తియైన ఆమె తన సౌందర్యాన్ని సహజరీతుల కాపాడుకొంటుంది. ఎటువంటి బాధలూలేని ఆరోగ్య జీవనమే ఆనంద సౌందర్యాలకు మార్గమని ఆమెనమ్మకం. "లోధ్ర"లో ఆమెకు విశ్వాసం. ఆరోగ్యానికి అదే రక్ష అనీ, ఆ రక్షణలచే ఆ సుందరమూర్తి యనీ ఆమె మనసారా నమ్ముతుంది. స్త్రీలకు "లోధ్ర" సర్వదా సహాయపడుతుంది. అందువల్లనే స్త్రీలు "లోధ్ర"ను ప్రేమిస్తారు.

కేసరికుటీరం లిమిటెడ్, రాయపేట, మద్రాస్.